

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

SIMON KUZNETS KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY
OF ECONOMICS

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОСВІТИ І НАУКИ

Збірник наукових статей
Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції
(Україна, Харків, 10 – 11 листопада, 2016 р.)

CURRENT ISSUES OF EDUCATION AND SCIENCE

Collected articles
Materials of III international scientific and practical conference
(November 10 – 11, 2016, Kharkiv, Ukraine)

Харків
”ХОГОКЗ”
2016

УДК [37+001+159.9+61+80+355/359]-021.121:161.221.2(06)
ББК 74(4Укр)я43+70я43+88я43+5я43+80я43+68.68(4Укр)я43
А 43

Рекомендовано Вченою радою
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця
(протокол № 3 від 31.10.2016 р.)

Редакційна колегія:

Колбіна Т. В. – д-р пед. наук, проф., завідувач кафедри іноземних мов та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (голова);
Мельник Ю. Б. – д-р філос. з освітніх наук, доц., проф. НА НГУ, Голова Правління ХОГОКЗ (заступник голови);
Дмитренко Т. О. – д-р пед. наук, проф., проф. кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки Херсонського державного університету;
Землянська О. В. – д-р психол. наук, проф., проф. кафедри соціології та психології факультету права та масових комунікацій ХНУВС;
Кайдалова Л. Г. – д-р пед. наук, проф., завідувач кафедри педагогіки та психології Національного фармацевтичного університету;
Курик О. Г. – д-р мед. наук, головний науковий співробітник, завідувач патогістологічним центром, ДУ «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» ДУС, м. Київ;
Медвідь М. М. – д-р економ. наук, старший науковий співробітник, заступник начальника навчально-методичного центру – начальник відділу методичного забезпечення навчального процесу Національної гвардії України, НА НГУ;
Нагасв В. М. – д-р пед. наук, проф., директор Харківського наукового центру дидактики менеджмент-освіти;
Олефір В. О. – д-р психол. наук, доц., Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна;
Опарін О. А. – д-р мед. наук, проф., завідувач кафедри терапії, ревматології та клінічної фармакології, Харківська медична академія післядипломної освіти;
Опришко В. І. – д-р мед. наук, проф., ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»;
Пономарьова Г. Ф. – д-р пед. наук, проф., академік Міжнародної академії наук педагогічної освіти, академік Національної академії проблем людини, заслужений працівник народної освіти України, ректор КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;
Пелепейченко Л. М. – д-р філол. наук, проф., проф. кафедри філології, перекладу та мовної комунікації НА НГУ;
Плачинда Т. С. – д-р пед. наук, доц., завідувач кафедри професійної педагогіки та соціально-гуманітарних дисциплін, Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету;
Приходько І. І. – д-р психол. наук, проф., полковник, начальник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності Національної гвардії України, НА НГУ;
Стосва Т. В. – д-р мед. наук, проф., завідувач кафедри педіатрії № 2, Одеський національний медичний університет.

А 43 **Актуальні питання освіти і науки** : зб. наук. ст., матеріали IV міжнар. наук.- практик. конф., 10-11 листоп. 2016 р. / Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. – Х. : ХОГОКЗ, 2016. – 500 с.

До збірника увійшли кращі статті з теоретичних і практичних питань в освітній та науковій галузі, які подано до участі в IV міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання освіти і науки», Харків, 10-11 листопада 2016 р. Адресований науковцям, викладачам ВНЗ, ад'юнктам, аспірантам, працівникам галузі філософії, філології, педагогіки, психології, медицини, а також широкому колу фахівців.

УДК [37+001+159.9+61+80+355/359]-021.121:161.221.2(06)
ББК 74(4Укр)я43+70я43+88я43+5я43+80я43+68.68(4Укр)я43

© Автори статей, 2016.
ISBN 978-966-97260-7-0 © Харківський національний економічний університет, 2016.
© ХОГОКЗ, оформлення, 2016.

ЗМІСТ

<i>Аксьонова В. І., Скловська О. І., Скловський І. З.</i> Філософія освіти в Україні в епоху формування інформаційної цивілізації ХХІ століття	9
<i>Алексеева М. І.</i> Особливості професійної підготовки фахівців	12
<i>Білик О. М., Брагін Ю. А., Брагіна Т. М.</i> Використання інтерпретативної антропології К. Гірца у процесі вивчення акультурації іноземних студентів	18
<i>Баликов О. Г.</i> Життєвий цикл бізнес-процесу за рівнями управління	23
<i>Безугла І. В.</i> Деякі аспекти перекладу фахової економічної термінології (на матеріалі французької мови)	28
<i>Белих О. М.</i> Особливості управлінської діяльності в системі освіти	34
<i>Bobkova L., Stupak Y., Zinchenko S.</i> Forming of the ironworks staff potential: about readiness of graduates of higher educational institutions for professional work	38
<i>Бобоев Х. Б.</i> Астрономия, естествознание и мировоззрения	42
<i>Брицкан Т. Г.</i> Використання методів ейдетики на уроках природознавства в початковій школі	47
<i>Брославська Г. М.</i> Комікси в освіті	51
<i>Бутковська Н. О.</i> Мультимедійні технології у викладанні іноземних мов	56
<i>Бутковська Н. О.</i> Формування мовної компетенції за допомогою веб-квесту	60
<i>Велігоря В. В.</i> Компетентнісний підхід в освіті – новий концептуальний орієнтир для реформування сучасної системи освіти	66
<i>Гаврилова Н. Б., Богомол Н. П.</i> Застосування case-методу у викладанні дисципліни технологія ліків у коледжі НФаУ	70
<i>Герасименко Л. С.</i> Розвиток критичного мислення майбутніх пілотів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін	73
<i>Гончарова Ж. М.</i> Формування навичок роботи з іншомовним текстом	77
<i>Гончарова О. М.</i> Інтеративні методи у навчанні іноземної мови	82
<i>Городинський С. І.</i> Аналіз соціальної функції фізичної культури як інструмента забезпечення різних верств населення фізичним здоров'ям	87
<i>Гош В. Є.</i> Періодизація розвитку теорії внутрішньошкільного контролю у вітчизняній педагогіці в другій половині ХХ – початку ХХІ століття	91
<i>Демеденко І. В.</i> Специфіка організації діяльності керівника ЗНЗ	96
<i>Денисенко Л. М.</i> Психологія педагогічної діяльності у викладанні математики в медичному коледжі	100

Збірник наукових статей

<i>Дунаєва О. В.</i> Методичні та психологічні особливості викладання біологічних та хімічних дисциплін для студентів-іноземців на нерідній мові	104
<i>Єхалов В. В., Седінкін В. А.</i> Міжнародні стандарти у навчанні прийомом серцево-легеневої реанімації лікарів-інтернів різних спеціальностей	108
<i>Зайка Є. В.</i> Уява як психічний процес: його структура та операційний склад	114
<i>Зеленська Л. М., Тимченко С. В.</i> Професійна комунікація майбутніх авіафахівців	121
<i>Zinchenko S., Stupak Y., Bobkova L.</i> Quality of the ironworks staff potential: about possibilities of adaptation terms reduction for young specialists at the works	125
<i>Зубкова Л. Г., Костяна Т. О.</i> Використання інтерактивних методів навчання в освітньому процесі шляхом підготовки до ліцензійного іспиту КРОК-М	130
<i>Ільченко А. А.</i> Сутність профілактичної роботи в медичній галузі	137
<i>Кайдалова Л. Г., Сабатовська І. С., Альохіна Н. В.</i> Роль психолого-педагогічних навчальних дисциплін у підготовці майбутніх фахівців фармацевтичного профілю	141
<i>Калюжна Т. Г.</i> Інноваційні процеси в освітньому просторі України	145
<i>Камардаш Н. В.</i> Інновації в освіті: аналіз проблеми в контексті теорії симулякрів	148
<i>Киричок В. А.</i> Особливості організації самостійної роботи студентів вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів	152
<i>Ключка С. І.</i> Інтерактивне навчання в процесі формування креативних якостей студентів екологів	157
<i>Кобринець О. С.</i> Технології роботи з інтерактивною дошкою на уроках іноземної мови у процесі міжкультурної комунікації студентів	161
<i>Кобюк Ю. М.</i> Особливості професійної підготовки майбутніх вчителів в університетах австралії	167
<i>Коваленко О. П.</i> Аналіз викладання природничих дисциплін у авіаційному ВНЗ	170
<i>Коваль А. С.</i> Фізіологічні, психологічні та соціокультурні особливості студентського віку	175
<i>Колбіна Т. В.</i> Гуманітарна освіта в університеті в контексті інноваційної діяльності	181

Колісниченко Р. М. Мотиваційно-вольова сфера глобалістичної свідомості	188
Корсун Ю. О. Створення освітньо-виховного середовища, що активізує формування професійно ціннісних орієнтацій студентів як одна з педагогічних умов формування професійної самосвідомості майбутніх інженерів	192
Кравець Р. А. Аналіз відповідності освітньо-професійної програми підготовки майбутнього фахівця аграрної галузі сучасним полікультурним запитам соціуму	197
Кравченко Г. Ю. Теоретичні засади адаптивного управління розвитком вищих навчальних закладів	202
Кришовська О. О. Умови і характерні риси інтернет-опосередкованого спілкування	207
Кудренко Д. О. Дидактичні технології формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей	211
Кудрявцева Т. О. Ділова гра як засіб підготовки майбутніх фармацевтів до розв'язання проблемних ситуацій у професійній діяльності	216
Кузнецов О. А. Проблеми формування наукового світогляду у студентської молоді	220
Кузнецова В. М., Шeverницька Н. М. Формування та розвиток дизайн-мислення студентів вищих навчальних закладів мистецького профілю	226
Кузьм'як В. Б. Мотивація до здоров'язбережувальної діяльності майбутніх учителів як психолого-педагогічна проблема	230
Курінна С. Д. Усвідомлення необхідності розвитку діяльнійсної іншомовної компетенції в умовах міжкультурної комунікації	235
Лапишина С. В. Формування контингенту студентів як запорука виховання та якісної підготовки педагога	240
Лисиця Н. М., Ус М. І. Переваги та можливості соціального партнерства	245
Лукашова Л. В. Особливості роботи з текстом на заняттях з ділової іноземної мови	251
Луценко О. Л. Використання методу «аналіз структури особистості» А. Болдуїна в сучасних умовах	256
Лютвієва Я. П. Розвиток навичок читання в процесі навчання мовного спілкування	261
Максимовська Н. О. Сутність та зміст педагогічного консалтингу у вищому навчальному закладі	266
Малихіна О. Є. Формування мовної особистості майбутніх педагогів: психологічний аспект	271

<i>Медвідь М. М., Бабічев А. В., Дем'янишин В. М., Павлов Я. В.</i>	
Управління змінами у військових системах вищої освіти та професійної орієнтації	274
<i>Мельник Ю. Б.</i>	
Дослідження соціального запиту курсантів і студентів щодо формування компетентностей у ВВНЗ	280
<i>Мельник С. В.</i>	
Діяльнісний аспект побудови компетентнісної моделі майбутнього фахівця з кібербезпеки	288
<i>Митрофанова Н. В.</i>	
Інтерактивна технологія навчання вирішення конфліктів у педагогічному процесі	293
<i>Михайлова Л. З.</i>	
Моральне виховання студентів у процесі міжкультурної комунікації (МКК)	297
<i>Мітіна С. В.</i>	
Психологічна складова в структурі професійної компетентності викладача вищого навчального закладу	301
<i>Московчук О. С.</i>	
Особливості соціальної компетентності як педагогічного явища	305
<i>Нагаєв В. М.</i>	
Технологічні засади формування досвіду творчої діяльності в системі професійної підготовки менеджерів аграрної сфери	311
<i>Нікітіна О. О.</i>	
Розвиток творчого мислення молодших школярів на уроках математики засобами інноваційних технологій	316
<i>Опарін О. А., Кудрявцева Т. О., Опарін А. Г., Кудрявцев А. А., Хоменко Л. О.</i>	
Удосконалення професійної компетентності терапевтів на післядипломному етапі	321
<i>Опришко В. І., Носівець Д. С.</i>	
Самостійна робота студентів при вивченні предметів «фармакологія» та «клінічна фармакологія» в аспекті професійної компетентності майбутнього лікаря	325
<i>Orlov N.</i>	
The role of government in the development of military science of Ukraine	329
<i>Петренко Т. В.</i>	
Професійно-педагогічна культура викладача технічних дисциплін вищого навчального закладу	337
<i>Петренко В. О.</i>	
Сучасний стан розробки проблеми підготовки фахівців різного профілю до міжкультурної професійної взаємодії психолого-педагогічних дослідженнях	339
<i>Пупенко І. С.</i>	
Сутність поняття інноваційного потенціалу фахівця з управління	345
<i>Плацинда Т. С.</i>	
До питання підвищення якості професійної освіти	353
<i>Подковко Х. В.</i>	
Реформування системи вищої медичної освіти та нові вимоги до психолого-педагогічної компетентності викладача	358
<i>Polezhaeva O.</i>	
Information and communication technologies in language teaching	363

Пономарьова О. І. Тенденції використання сучасних підходів викладання професійно-орієнтованої іноземної мови у немовних вищих навчальних закладах	367
Правдивець Н. О. Психологічні чинники та характеристика компонентів розвитку професійної ідентичності у жінок-військовослужбовців	372
Проценко О. С. Управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів коледжу як складова освітнього менеджменту	377
Решетняк І. О. Лексичні особливості науково-технічного перекладу	381
Рибіна Н. В., Кошіль Н. Є. Лінгвістична концепція професійно-орієнтованого підручника як складова успішного опанування англійською мовою у вищій школі	385
Романько І. І. Акмеологічна модель навчання курсантів льотної академії як засіб формування успішної особистості	391
Руда О. В. Використання комп'ютерних технологій на заняттях літератури	395
Рябова З. В. Маркетингове управління загальноосвітнім навчальним закладом	399
Савицька Л. В. Особливості сучасного міжкультурного перекладу	404
Сальтєвська М. Ю. Складники педагогічної майстерності викладача	409
Сахненко О. І. Контроль замовника в управлінні освітньою діяльністю вищого військового навчального закладу	414
Стасевич К. В. Професійна підготовка фахівців з авіаційної безпеки за стандартами та практикою ICAO	418
Stoeva T., Titkova E., Prokhorova S., Vesilyk N., Papinko R., Fedin M. Experience of application interactive teaching methods in the discipline «pediatrics» in medical students of 6th year	423
Стоянова-Коваль С. С. Проблеми підвищення якості вищої освіти при підготовці облікових фахівців	428
Тарасенко С. Є. Проблема перекладу українських і англійських академічних термінів	432
Терованесов М. Р., Пилаєва Т. В. Підходи до моделювання розвитку системи вищої освіти	438
Тисячна Ю. С. Система рейтингового оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу	442
Ткаченко Т. В., Гетманенко С. В. Дослідницько-пошукові роботи у межах міждисциплінарних зв'язків як складова пізнавального розвитку студентів медичних коледжів	446

Збірник наукових статей

Турасва І. В., Шевченко Н. М. Виховання національної культури та розвиток креативного потенціалу студентів на заняттях літератури	449
Урсол О. В. Гуманітарна освіта як важлива складова підготовки фахівців усіх профілів	452
Фісун К. А., Науменко М. О., Горєлишев С. С. Загальні тенденції при підготовці менеджерів в європейських школах бізнесу	456
Фрицюк В. А. Аксиологічний підхід до вивчення проблеми професійного саморозвитку майбутнього вчителя	460
Хлонь О. М. Питання ефективної підготовки та мотивації юристів та майбутніх правоохоронців	464
Холковська І. Л. Професійні деформації особистості педагога як одна з причин виникнення конфліктів у вищій школі	467
Черниш Л. М. Технологія роботи з текстом	471
Шепель М. Є. Адаптація майбутніх учителів філологічних спеціальностей до роботи у коледжах технічного профілю	477
Юзефович К. А. Рівень сформованості професійної компетентності майбутніх філологів засобами SMART технологій	481
Ярмак Т. В. Роль медичної сестри в реалізації завдань формування та збереження здорового способу життя	486
АВТОРИ	491

УДК 130.122+17.023+316.346.32-053

© Аксьонова В. І., Скловська О. І., Скловський І. З., 2016

Аксьонова Віра ІгорівнаКіровоградська льотна академія
національного авіаційного університету**Скловська Олена Іванівна**Кіровоградська льотна академія
національного авіаційного університету**Скловський Ігор Зіновійович**

Кіровоградський національний технічний університет

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В ЕПОХУ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ

Проаналізовано сучасний стан філософії освіти, уточнено поняття інформаційної цивілізації і парадигма філософії освіти.

Ключові слова: *філософія освіти, парадигма, інформаційна цивілізація.*

Освіта – це процес розвитку і саморозвитку особистості, пов'язаний з оволодінням соціально-значущого досвіду людства, втіленому в знаннях, уміннях, творчій діяльності та емоційно-ціннісному відношенні до світу. Освіта є необхідною умовою діяльності особистості і суспільства по збереженню і розвитку матеріальної і духовної культури. Основний шлях отримання освіти – навчання і самоосвіта.

Філософія освіти – це область наукових знань, що досліджує закономірності розвитку освітньої сфери в усіх аспектах її функціонування. Ця наука являє собою світогляд, систему ідей і поглядів на розвиток освіти, що впливає на неї завдяки внутрішніх і зовнішніх факторів.

В історії людського суспільства глобальні цілі виховання і освіти змінюються відповідно за філософськими концепціями, психолого-педагогічними теоріями, вимогами суспільства до освіти.

У сучасну епоху формування інформаційної цивілізації проблеми освіти пов'язані з сьогоденням і очікуванням майбутнього, вони стають дуже актуальними. Останнім часом активно розвивається новий науковий напрямок – філософія освіти, що виникла трохи більше 5 десятиків років тому. Що ж пов'яже ці два поняття – філософія і освіта?

Сучасна система освіти в своїх основних рисах склалася під впливом певних філософських і педагогічних ідей, що були сформовані в кінці XVIII століття-початку XIX століття (Каменський,

Збірник наукових статей

Песталоцій, Дистервег, Дьюї, Гербат). Серед засновників цього напрямку були і наші представники, українські прихильники європейського вектору буття... (Г. Сковорода, М. Гоголь, Т. Шевченко, П. Юркевич). Вони заснували підходи до наукової педагогіки. Ці мислителі в сумі утворюють так звану «класичну» систему або модель освіти (школи). Хоча ця модель еволюціонувала протягом двох століть, в своїх основних характеристиках вона залишилася незмінною.

Філософія освіти з самого початку свого виникнення і до наших днів, є прообразом ідеалів вічної колективною системою гуманізації освітнього простору..., прагнучи не тільки про сенс системи освіти, а й про формулювання нових цінностей, меж освіти в зв'язку з ними української громади. Можна знову нагадати імена Платона, Аристотеля, Августина Святого, Ж.-Ж. Руссо, яким людство зобов'язане усвідомленням культурно історичної цінності освіти. Цілий період в історії європейської філософської думки навіть не випадково називав себе добою Просвітлення. Німецька філософія ХІХ століття, наприклад, в особі Канта, Шлейєрмахера, Гегеля, Гумбольдта висунула і обґрунтувала ідеал гуманістичної особистості і її національної самосвідомості, запропонувала шляхи реформування системи шкільної та університетської освіти. В ХХ столітті найбільші європейські мислителі розмірковували про проблеми філософії освіти, висунувши для громадського обговорення, проекти нових освітніх інститутів. Назвемо хоча б імена тих, хто готував Європу до інформаційної глобалізації. (В. Дільтей, М. Бубер, К. Ясперс, М. Гайдеггер). Їх спадщина – золотий фонд філософії освіти. Хоча проблема освіти завжди буде займати важливе місце серед філософських концепцій, але виділення філософії освіти як особливого дослідницького напрямку почалося лише в 40-х роках ХХ століття в Колумбійському університеті (США); створюється спільнота інтелектуалів, цілі якої – дослідження духу філософських проблем освіти. налагодження співпраці між філософами і теоретиками педагогіки, підготовка навчальних курсів з філософії освіти в коледжах і університетах, кадрів за цією спеціальністю, філософської експертизи освітніх програм та ін. Філософія освіти займає важливе місце у викладанні філософії у всіх західноєвропейських країнах. Але навіть для першої половини ХХ століття патріоти України вибрали шлях формування гуманістичних основ філософії освіти – це додаток фундаментальних філософських принципів освітньої дійсності і її переосмислення, виходячи з цих принципів.

Іншими словами, філософія освіти, як і загальна філософія стабілізації соціокультурному просторі, може висувати – проекти реформування освіти, її безперервного існування в майбутньому, що

дає можливість її реорганізації на основі існуючих, українських шкіл майбутнього, особливо за досвідом В. Сухомлинського. Звичайно, аж ніяк не завжди ці проекти співвідносилися з соціально-культурними, фінансовими ресурсами, але вони завжди випереджали свій час і задавали перспективу в розвитку освітньої системи і філософської педагогічної думки.

Тривалий час філософія освіти становила важливий компонент системного мислення, використовуючи спадщину «великих філософів» і розгортаючи як додаток духу фундаментальних засад концептів філософських, до тієї чи іншої з областей соціокультурної дійсності, коли демократичний патріотизм є запорука прогресу і української держави та суспільства - освіти. І цей шлях розгортання філософії, як характеристики освіти характерний не тільки для давнини і нового часу, а й для XXI століття.

Інновації мають бути пов'язані з осмисленням відповіді видатних українських гуманістів, в першу чергу Великого Кобзаря, з його прогнозом про створення на еволюційній основі «сім'ї великій, вольній, новій», яка через страждання..., трансформує український етнос в українську політичну націю. Така логіка боротьби України за свою соборність є внеском носіїв демократично патріотичного напрямку у європейський шлях.

Стан справ у освітньому просторі поступово має почати змінюватися..., створюються асоціації і об'єднання філософів та педагогів, що спеціалізуються в області гуманізації освіти, виявляють інтерес до філософії нестабільності, до її подолання за допомогою професійності освіти, узагальнюючи вчасно досвід підготовки майбутніх фахівців екстремальних професій.

Література

1. Скловський І. З. Соціальні протиріччя в національній ідеї / І. З. Скловський // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку: зб. наук. праць. – Львів: «Львів Політехніка», 2005. – Вип.18. – С. 297-302.

2. Скловская Е. И. Логика. Логическая культура авиаспециалиста. Ч. IV. Пособие для курсантов всех форм обучения, иностранных курсантов / Е. И. Скловская. – Кировоград: КЛА НАУ, 2015. – 160 с.

Вера Аксёнова, Елена Скловская, Игорь Скловский. Философия образования в Украине в эпоху формирования информационной цивилизации XXI столетия.

Проанализировано современное состояние философии образования, уточнены понятия информационной цивилизации и парадигма философии образования.

Ключевые слова: философия образования, парадигма, информационная цивилизация.

Vera Aksenova, Olena Sklovska, Igor Sklovsky. Philosophy of education in Ukraine in the era of the formation of an information civilization the XXI century.

The current state of educational philosophy, refined the concept of information civilization and the paradigm of the philosophy of education.

Keywords: philosophy of education, paradigm, information civilization.

Стаття надійшла до редакційної колегії 21.10.2016

УДК 378.126

© Алексеєва М. І., 2016

Алексеєва Марія Ігорівна

Харківський економічний національний університет
імені Семена Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

У статті проаналізовано стадії розвитку професійної спрямованості. Уточнено поняття педагогічної майстерності. Педагогічну майстерність доцільно розглядати не тільки як високий ступінь оволодіння професійними знаннями, вміннями та навичками, але і як відповідність певної сукупності вимог, що висувається перед викладачем вищого навчального закладу системою освіти України.

Ключові слова: професійна підготовка, педагогічна майстерність, знання.

В умовах модернізації системи освіти в Україні особливої актуальності набуває проблема розвитку професійної майстерності викладачів вищої педагогічної школи. У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що ефективна підготовка педагогічних працівників є одним із центральних завдань вищої школи, керуючим принципом державної освітньої політики. Особлива увага відводиться викладачам вищих навчальних закладів, які покликані вирішувати складний комплекс питань у системі відтворення кадрового потенціалу освіти, формування творчого та успішного фахівця, впевненого у своїх знаннях, активного, комунікабельного.

Сучасний викладач повинен уміти сам і навчити студентів засвоювати знання, критично осмислювати здобуту інформацію, прагнути до самовдосконалення, наукового пошуку, творчої активності. Йдеться про професійну майстерність викладача вищої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми професійної підготовки приділяють увагу такі дослідники: особливостям професійної підготовки фахівців (С. Архангельський, І. Лернер); теоретичним і методологічним основам професійної освіти (А. Алексюк, К. Астахов, С. Батишев, І. Зязюн, В. Козаков, Н. Ничкало, В. Гриньова); проблемам діяльності закладів професійної освіти (В. Безруков, А. Беляєва, Р. Гуревич); організації навчального процесу у вищому навчальному закладі (С. Архангельський, В. Безпалько, В. Галузінський, І. Тихонов). Проте недостатньо уваги приділяється діяльності викладачів вищих навчальних закладів.

Педагогічна майстерність розглядається як високий рівень оволодіння педагогічною діяльністю, який досягається на основі глибоких професійних та загальних знань, певного досвіду, умінь та навичок і творчого підходу, що забезпечує її успішність. Досягнення педагогічної майстерності обумовлюється наявністю у педагога комплексу професійних знань, широкого кругозору, сформованої педагогічної свідомості, професійно значущих особистісних якостей та великого досвіду роботи [2]. За визначенням І. Зязюна, педагогічна майстерність – це комплекс якостей особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності педагога [4]. У якості основного підходу, визначаючи сутність діяльності професіонала-майстра слід розглядати її як професійно цілеспрямовану, індивідуально-творчу та оптимальну.

Професійна спрямованість виявляється у позитивному відношенні до професії, бажання удосконалитись. Визначають такі стадії розвитку професійної спрямованості: виявлення інтересу до професії як відображення потреби її набуття, формування стійкого інтересу до професійної діяльності, формування цілеспрямованості в оволодінні основами педагогічної майстерності викладача, становлення комплексу якостей, які є професійно значущими для праці викладача вищого навчального закладу. Професійні знання – знання предмету, що викладається, його методики, педагогіки та психології, а також уміння синтезувати науки, які вивчаються. Педагогічні здібності – узагальнена сукупність таких індивідуально-психологічних особливостей особистості педагога та особистісних якостей та станів, які забезпечують досягнення високих результатів у педагогічній діяльності. Н. Кузьміна визначає їх як індивідуальні, стійкі якості особистості, які складаються у специфічній чуттєвості до об'єкту, засобам та умовам діяльності і знаходженню найбільш продуктивних способів отримання результатів, що шукаються. Від викладача вимагаються не тільки певні природні задатки, але, перш за все, великі розумові, фізичні, часові та емоційно-вольові затрати, які стимулюють розвиток професійних здібностей. Такої багатопланової, розгорнутої

кваліфікаційної характеристики не має ніяка інша професія. Тому викладач вищої школи повинен володіти різнобічними здібностями організатора, оратора, універсала, аналітика, психолога; володіти чіткою логікою педагогічного процесу та виховання, літературним усним та писемним мовленням, тобто бути висококомпетентним фахівцем не тільки у своїй вузькопрофесійній галузі.

Особливу увагу дослідники приділяють значенню перцептивно-рефлексивних здібностей. Як вважає Н. Кузьміна, рефлексивний рівень педагогічних здібностей включає три види чуттєвості: чуття об'єкту, чуття міри та такту, чуття причетності. Педагогічна техніка уявляє собою форму організації поведінки викладача, яка включає дві групи умінь: уміння управляти собою та уміння взаємодіяти у процесі вирішення педагогічних задач. Перша група умінь – володіння тілом, емоційним станом, технікою мови. Друга – дидактичні, організаційні, володіння технікою контактної взаємодії.

Педагогічну майстерність доцільно розглядати не тільки як високий ступінь оволодіння професійними знаннями, уміннями та навичками, але і як відповідність певної сукупності вимог, що висувається перед викладачем вищого навчального закладу системою освіти України. Викладач вищого навчального закладу – це особистість у професорсько-викладацькому колективі вищого навчального закладу, який виконує різноманітні завдання відповідно до своїх посадових обов'язків. Він здійснює процес підготовки, який уявляє собою високорозвинену, багатоаспектну систему, основними функціями, якої є виробництво, передача та розповсюдження знань. У відповідності з ними визначаються три основні складові викладацької діяльності: науково-предметна; психолого-педагогічна; культурно-просвітницька. При цьому центральним компонентом загальної структури професійної компетентності поряд з іншими, безумовно, є саме педагогічна складова, як посередник, зв'язуюча ланка, цілеспрямований початок всієї загальної професійної компетентності.

Щоб стати кваліфікованим викладачем вищого навчального закладу необхідно мати чітко особистісно-професійну позицію, яка виявляється у наступних установках. Особливо значущими є наступні: ставлення до студентів – установка на розуміння, співпереживання, на відносно їх незалежність та самостійність, на виявлення та використання їх творчого потенціалу; ставлення викладача вищого навчального закладу до самого себе – установка на зацікавленість у успішній навчально-виховній роботі, орієнтація на професійне та особистісне зростання та самоаналіз, самовдосконалення.

У теоретичному навчанні викладачів нагальне значення має самостійна робота по детальному оволодінню змістом навчальної дисципліни. Водночас пошук ефективних шляхів оптимізації

формування професійної майстерності вимагає розуміння його основ та сутності. Так, у педагогічній енциклопедії цьому феномену дається таке визначення: «Майстерність педагогічна – високе мистецтво виховання і навчання, що потребує постійного вдосконалення, доступне кожному педагогу, який працює за покликанням і любить дітей». Педагог – майстер своєї справи – це спеціаліст високої культури, який глибоко знає свій предмет, добре знайомий із відповідними галузями науки або мистецтва, розуміється на питаннях загальної й особливо дитячої психології, досконало володіє методикою навчання й виховання [2]. Певний інтерес представляє класифікація вмінь учителя як основи педагогічної майстерності, розроблена англійським ученим І. Врагом. Автор виділяє такі групи здібностей і вмінь [1, с. 64]: уміння працювати в групах із широким спектром здібностей учнів, спрямованість на учнів у процесі навчання з індивідуальним підходом до кожного, здатність керувати роботою малих груп, готовність до керівництва індивідуальними заняттями, уміння працювати з обдарованими і здібними учнями, а також із відстаючими учнями, врахування індивідуальних особливостей дітей і їхніх релігійних, культурних та соціальних уподобань, здатність до управління навчальною динамікою учнів із використанням засобів, які відповідають індивідуальним ситуаціям.

Про співвідношення професійної компетентності і педагогічної майстерності вичерпно відповідь дав А. Макаренко. Він вважав, що педагогічна майстерність – це високе мистецтво навчання й виховання, яке постійно вдосконалюється, доступно кожному педагогові, в основі його лежать професійні знання, вміння й здібності [3]. Педагогічна майстерність, заснована на вміннях, кваліфікації, на його думку, – це знання педагогічного процесу, вміння його побудувати, надати руху [1, с. 234]. Розвивається вона на основі практичного досвіду. Але не будь-який досвід стає джерелом професійної майстерності. Таким джерелом є тільки праця, осмислена з погляду сутності, цілей і технології діяльності, це сплав індивідуально-ділових якостей і професійної компетентності педагога. В інших дослідженнях педагогічна майстерність тлумачиться як високий рівень професійної діяльності. Її категоріями є такі показники, як науковість, творчість, демократичність, гуманність, результативність, оптимальний характер тощо. Наведені приклади визначення сутності педагогічної майстерності дозволяють зробити висновок, що з цього питання у науковців ще немає однозначної думки. Одні автори вважають, що це якісні характеристики особистості, другі – що це система знань, умінь і навичок, треті об'єднують і те, й інше разом тощо. Таким чином, узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду дає можливість визначити педагогічну майстерність як своєрідний сплав особистісної

культури, знань і світогляду викладача, його всебічної теоретичної підготовки з досконалим володінням прийомами навчання й виховання, педагогічною технологією та передовим досвідом. Основними критеріями оцінювання професійної майстерності педагога є комплекс якостей, пов'язаних із професійною підготовленістю, професійною діяльністю, її результативністю, пошуковою науково-дослідницькою активністю, гностичними, комунікативними та організаційними функціями педагогічної роботи. Розвиток професійної майстерності в освітньому просторі вищої школи вимагає, насамперед, чіткої уяви її структурних компонентів, що в слугує основою для формування необхідного якісного утворення. Слід підкреслити, що в цьому питанні також відсутня єдина думка. Так, наприклад, запропонована Н. Тарасевич [2] структура педагогічної майстерності включає такі взаємопов'язані елементи, як педагогічна направленість, система професійних знань, здібності до педагогічної діяльності, педагогічна техніка. Водночас ми погоджуємося з точкою зору І. Зязюна, що педагогічна майстерність не зводиться тільки до діяльності і не обмежується високим рівнем теоретичної і методичної підготовки педагога, а й передбачає особистісні його якості, його позицію, «здатність виявляти творчу ініціативу на підставі реалізації власної системи цінностей» [4, с. 29]. Крім того, майстерності притаманна наявність найвищої форми активності у професійній діяльності, що базується на принципах гуманізму, толерантності й емпатії. Основними елементами педагогічної майстерності, на думку вченого, є гуманістична спрямованість діяльності вчителя, його професійна компетентність, педагогічні здібності і педагогічна техніка. При цьому наголошується, що теоретичним підґрунтям професійної майстерності є професійна компетентність, а педагогічна майстерність є невід'ємною складовою структури особистості фахівця. У свою чергу, педагогічні здібності забезпечують інтенсивність професійного зростання, а педагогічна техніка дає змогу виявити і розвинути внутрішній потенціал педагога [4, с. 34]. Водночас структура професійної майстерності націлює на вдосконалення не тільки знаннєвого тезауруса й методичної підготовки викладача, а й розвитку його професійно-особистісних якостей як глибинної основи його фахових умінь, формування готовності до систематичного самовдосконалення.

Отже, ми проаналізували поняття «педагогічна майстерність». Все вищевикладене дає змогу стверджувати про те, що педагогічна майстерність викладача вищого навчального закладу є складовою професіоналізму фахівців, від рівня якої залежить якість підготовки фахівців у вищому навчальному закладі. Незважаючи на значну кількість досліджень і накопичений досвід, проблема професійної

майстерності викладача вищого навчального закладу у сучасних умовах вимагає нових, більш ефективних підходів до свого розв'язання.

Література

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : Методичний посібник для студентів магістратури / Вітвицька С. С. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
2. Занина Л. В. Основи педагогического мастерства / Занина Л. В., Меньшикова Н. П. – Ростов н/Д : Феникс, 2003. – 288 с.
3. Макаренко А. С. Общие вопросы теории педагогики. Воспитание в советской школе / А. С. Макаренко. – М. : Академия пед. наук Рефер, 1958. – Т. 5.– 558 с.
4. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи [За ред. І. А. Зязюна]. – К. : Віпол, 2000. – 636 с.

Мария Алексеева. Особенности профессиональной подготовки специалистов.

В статье проанализированы стадии развития профессиональной направленности. Уточнили понятие педагогического мастерства. Педагогическое мастерство целесообразно рассматривать не только как высокую степень овладения профессиональными знаниями, умениями, навыками, но и как определенную совокупность требований, которые ставятся перед преподавателем высшего учебного заведения системой образования Украины.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, педагогическое мастерство, знания.

Aleksieieva Mariia. Features of professional training.

In this article stages of a professional orientation's development were analyzed. The concept of pedagogical skills was précised. Pedagogical skills are considered not only as a high degree of professional knowledge and skills, but also as a specific set of requirements that are put in front of the teacher of Ukrainian higher educational system.

Keywords: training, pedagogical skills and knowledge.

Стаття надійшла до редакційної колегії 27.10.2016

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРПРЕТАТИВНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ К. ГІРЦА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АКУЛЬТУРАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Стаття присвячена актуальній проблемі акультурації іноземних студентів в українському соціумі. Розкрито центральну роль концепції К. Гірца стосовно вивчення соціалізації іноземних студентів у сучасному суспільстві, удосконалено понятійний апарат дослідження цієї проблеми. Інтерпретативна антропологія К. Гірца розглядається як теоретичне підґрунтя для здійснення емпіричних досліджень акультурації.

Ключові слова: іноземні студенти, інтерпретативна антропологія, акультурація, соціалізація

Глобалізаційні процеси інформаційного суспільства стали передумовою зростання інтенсивності студентської мобільності, зокрема значно збільшилася кількість іноземних громадян, що отримують вищу освіту у соціокультурному просторі України. Це, в свою чергу, загострює питання соціалізації іноземних студентів в інокультурному соціумі. Зауважимо, що проблема соціалізації іноземних студентів в Україні лише актуалізована в працях сучасних науковців, але докладно не вивчена, зокрема в умовах трансформаційних процесів інформаційного суспільства. Іноземці повинні набути не лише професійних навичок, але й опанувати культуру країни перебування, через яку вони залучаються до духовного багатства етносу країни навчання, що стає запорукою формування творчої особистості, розвитку таких професійно важливих особистісних якостей, як толерантність та повага до інших культур [1, с. 13]. Саме тому дослідники проблем полікультурного виховання іноземних студентів у своїх працях (І. Зозуля, Н. Маяцька, І. Штеймлілер) наголошують на важливості формування в іноземних студентів не лише професійних цінностей та якостей, а й соціальних, загальнокультурних, які стосовно іноземних студентів можна трактувати як міжкультурні.

Іноземні студенти, які навчаються в українських вишах, це цілком сформовані особистості, становлення яких відбувалося під впливом різних факторів та які пройшли первинну соціалізацію на батьківщині. Вони мають певні життєві настанови та цінності, світогляд, що склався в результаті опанування культури рідної країни, засвоєння національних традицій, звичаїв, норм поведінки, усвідомлення комплексу етнокультурних уявлень, зафіксованих рідною мовою. В іншомовному освітньо-культурному середовищі відбувається вторинна соціалізація іноземних студентів, яка передбачає, крім засвоєння лінгвістичних та професійних знань, розуміння менталітету українського народу, його традицій, звичаїв, а також знання соціальних норм і мовленнєвих правил у різних сферах спілкування.

Мета статті – обґрунтувати можливість застосування положень інтерпретативної антропології К. Гірца як теоретичної бази для вивчення акультурації іноземних студентів у сучасному українському соціумі.

Сучасна соціокультурна ситуація, за якої особистість іноземного студента перебуває на межі культур, потребує від нього діалогічності, толерантності, розуміння, поваги до «культурної ідентичності» іншої людини. Зважаючи на те, що іноземні студенти потрапляють у середовище нової культури і є цілком сформованими особистостями (середній вік іноземних студентів 20 – 25 років), носіями власних культурних цінностей та стереотипів, основні положення концепції інтерпретативної антропології К. Гірца можуть стати теоретичним підґрунтям вивчення процесу їхньої акультурації в українському соціумі.

Надаючи характеристику особливостям наукового дослідження у соціальній антропології, К. Гірц указує на той факт, що у ХХ столітті вона стикнулася з проблемою «предмета, який зникає», дикуна, іншого. Зникнення предмета супроводжувалось втратою «ізоляції» дослідника [2, с. 91, 92]. При цьому її предметне поле розмивалося суміжними природничо-науковими дисциплінами – палеоекологією, біогеографією, соціобіологією та ін. Автор указує на необхідність уточнення предмета у тій ситуації, коли «аборигени перетворилися на громадян, а дикуни – на меншини». Оскільки антропологія вписується в дискурс інтернаціональної політики, перетворюється на інструмент політичних реформ і інновацій, то стара парадигма дикуна, «інакшого», який потребує культурної асиміляції, замінюється сприйняттям, котре розглядає його як складову єдиного соціального устрою. Така зміна парадигми, на думку К. Гірца, веде до переорієнтації етнографії на дослідження «домашніх» соціальних спільнот [2, с. 79, 110].

Отже, соціальна антропологія стикнулася з проблемами, подібними до проблем європейської теорії культури початку ХХ століття – вичерпанням матеріалу дослідження, яке потребує зміни його парадигми. Звернення до герменевтичного методу стає спробою знайти вихід з евристичної безвиході.

К. Гірц потрактував мислення як «соціальний акт». Наслідуючи Д. Дьюї, він розглядає соціальне дослідження як «вид соціальної поведінки». Автор підтримує тезу С. Тулміна про «повернення практичної філософії» [2, с. 21, 22, 38, 139]. К. Гірц підкреслює: «Оскільки думка є поведінкою, то її результати неминуче відбивають якість соціальної ситуації того типу, у якій вони були отримані». Він пояснює: «Оцінка морального підтексту наукового дослідження людського життя... має починатися з розгляду соціального наукового дослідження як різновиду морального досвіду». Тут на перший план виходить «ситуація польового дослідження», «моральна напруга між антропологом і інформантом» [2, с. 22, 23, 30-40]. І у той самий час у ході дослідження відбувається зростання «напруги між моральною реакцією і науковим спостереженням», тобто між «суб'єктивізмом» і «сцієнтизмом» як установками дослідника. У цій ситуації, підкреслює К. Гірц, «ціннісний релятивізм антропології... є виразом віри» у можливість розуміння людської поведінки і в «те, що судження без розуміння є злочином проти моралі». У відповідності до визначальної ролі практичного підходу він стверджує: «Теорія тут... більшою мірою є обміном застереженнями, ніж аналітичними дебатами. Нам пропонується вибір причин для занепокоєння» [2, с. 40, 45, 46].

Відповідно до взяття за вихідний пункт не універсальних вимог розуму, а обставин емпіричної ситуації, автор обстоює «культурний релятивізм» на противагу «пастеризованому знанню». Він підкреслює, що первісно «абсолютизму в думці» протидіяла не «антропологічна теорія, як така», а самі «антропологічні дані» [2, с. 42, 44]. К. Гірц відзначає, що боротьба проти релятивізму ведеться за допомогою «відновлення незалежного від контексту» поняття людської природи і людського духу. Він стверджує, що «боязнь релятивізму... як якась гіпнотичне марення» веде до тенденції потрактування культурного різноманіття як «множини виразів... прихованої реальності, сутнісної природи людини». Автор убачає тут «тенденцію сприймати різноманіття як поверхню і універсальність як глибину». Вона надає «бажання подавати... інтерпретації не як конструкції, додані до об'єктів,... а як сутності об'єктів, нав'язані нашій думці» [2, с. 50, 58, 59].

При формуванні предмета К. Гірц пропонує використовувати не опозицію «локальне – універсальне» знання, а опозицію «між одним видом локального знання, (скажімо, неврологією), та іншим, (скажімо,

етнографією)». Він пояснює: «Як і кожна політика, якою би значущою вона не була, є локальною, так і будь-яке розуміння, яким би амбітним воно не було, теж є локальним. Ніхто не знає всього, тому що всього, яке слід знати, не існує» [2, с. 134]. «Пошук універсалій» вводить від «дійсно продуктивного» дослідження у гуманітарних науках. Автор підкреслює, що «універсальне знання» не передбачає яких-небудь меж і тому не є знанням.

Протиставленість універсального і особливого відповідає точці зору суб'єктивістської епістемології початку ХХ століття, а не постмодерній ментальності, яка ґрунтується на теорії дискурсу. У відповідності до об'єктивістської історії науки «універсальність» і «локальність» розглядаються К. Гірцем як об'єктивні параметри наявних наукових теорій, а не як поняття-інструменти для побудови уявлень. В інтерпретативній антропології «універсальність», – епістемологічний параметр поняття, – перетворюється на метафору географічної «глобальності», оскільки йдеться про всесвітню розповсюдженість культурного явища, а не про когнітивну обґрунтованість застосування поняття до будь-якого явища культури. А етнографічне поняття «локальності» стає метафорою особливого наукового предмета, специфічної наукової сфокусованості. Метафоризм мислення автора замінює абстрактний схематизм понять.

На думку К. Гірца, протиставлення локального і універсального в гуманітарних науках зачіпає принципове питання визначення їхньої цілі. Тут можливий вибір між двома альтернативами – «відкриттям фактів, упорядкуванням їх у пропозиційні структури, дедукцією законів, передбаченням наслідків і раціональним керуванням соціальним життям» або «проясненням того, що має місце на землі у різних народів в різні часи, і виведенням висновків про обмеження, причини, сподівання і можливості – про практичні аспекти життя». Якщо задачею є «технічний, налагоджений контроль соціального життя», то треба мати на увазі універсалії. Якщо ж ціллю є «поліпшення нашої здатності жити таким життям, яке має для нас який-небудь сенс», котре потребує від нас «морального, а не маніпулятивного вміння», тоді необхідне «дещо менш ємне» [2, с. 138, 139].

Осмилення конкретних соціальних проблем, яке впроваджує інтерпретативна антропологія, сконцентоване безпосередньо на емпіричному шарі. Тому її «практичне знання» має маніпулятивний потенціал, безпосередню застосовність. Оскільки всі члени спільноти мають практичну здатність, то «практичне знання» інтерпретативної антропології дозволяє маніпулювати ними через соціальні значення саме у «ємний» спосіб, тобто охоплювати керуванням усю соціальну спільноту. Розгляд же соціальної дійсності з точки зору «законів»

передбачає розподіл не на членів реальної соціальної спільноти, а на «категорії» соціальних агентів – найманих працівників, франкофонів, пенсіонерів, монголоїдів і т. ін. Тому універсальному підходу бракує безпосереднього впливу на реального соціального актора. Об'єктом же конкретного мислення інтерпретативної антропології є точки зору, бажання і уподобання людей, які складають реальну спільноту. Оскільки точка зору дослідника і акторів відносяться до «одного роду», остільки вони, на думку К. Гірца, мають безпосередню перекладність. Автор вважає, що абстрактний і конкретний стилі мислення мають здатність прямого керування своїми референтами. К. Гірц ототожнює два різних аспекти – абстрактний і конкретний стилі мислення, кожний з яких має власний спосіб взаємодії з матеріалом дослідження.

Пояснювальна стратегія інтерпретативної антропології має бути безперервною, такою, яка постійно наводить додаткові ланцюги фактів. Соціальні значення тут є інструментами пояснення. Вони не утворюють значущість самого розглядуваного феномену. Виявлення соціального значення, яке керує спільнотою, лише розширює базу пояснення факту, але не репрезентує об'єкт у цілому. Осягнені соціальні факти, які формують топологію об'єкта, з'єднуються в картину силою пояснювальної конструкції. Постійне усунення її дискретності шляхом нарощування «щільності» тлумачення фактів, «насиченого опису» є засобами утримання однорідності об'єкта. Мислення автора переміщується для цього з однієї предметності в іншу, з однієї «локальності» в іншу «локальність», перебуває у постійному русі. Таким чином, релятивність є не тільки рамковим принципом сприйняття феномену культури.

Отже, інтерпретативна антропологія К. Гірца, її принципи і методи є комплементарними меті і завданням роботи із соціалізації іноземних студентів, яка набула форми акультурації в реаліях сучасного українського соціуму. Методологія К. Гірца дозволяє здійснювати емпіричні дослідження акультурації особистості в інформаційному суспільстві з оперттям на сучасні студії культурної антропології.

Перспективами подальших досліджень є експлікація методу «насиченого опису» К. Гірца на референтній групі іноземних студентів в українському соціокультурному просторі.

Література

1. Стенина Н. С. Формирование профессиональной компетенции иностранных студентов, обучающихся в высших художественных учебных заведениях России : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Стенина Наталья Семеновна. – М., 2007. – 20 с.

2. Geertz C. Available Light: Anthropological Reflections on Philosophical Topics / C. Geertz. – Princeton : Princeton University Press, 2000. – 271 p.

Елена Билык, Юрий Брагин, Татьяна Брагина.
Использование интерпретативной антропологии К. Гирца в процессе изучения аккультурации иностранных студентов.

Статья посвящена актуальной проблеме аккультурации иностранных студентов в украинском социуме. Раскрыта центральная роль концепции К. Гирца относительно изучения социализации иностранных студентов в современном обществе, усовершенствован понятийный аппарат исследования указанной проблемы. Интерпретативная антропология К. Гирца рассматривается как теоретическое обоснование для проведения эмпирических исследований аккультурации.

Ключевые слова: иностранные студенты, интерпретативная антропология, аккультурация, социализация.

Olena Bilyk, Yuriy Bragin, Tetyana Bragina. **The application of the interpretative anthropology of C. Geertz in the study of the process of the acculturation of the foreign students.**

The article is dedicated the problem of the foreign students's acculturation in the Ukrainian society. The application of C. Geertz's conception in the study of the foreign students's socialization is provided. The conceptual apparatus of the study of this problem is improved. The interpretative anthropology is considered as the theoretical basis for the empirical research of the acculturation.

Keywords: foreign students, interpretative anthropology, acculturation, socialization.

Стаття надійшла до редакційної колегії 29.10.2016

УДК 005.41::005.911-047.64

© Баликов О. Г., 2016

Баликов Олексій Георгійович
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ ЗА РІВНЯМИ УПРАВЛІННЯ

У статті розглянуто основні етапи життєвого циклу бізнес-процесу. Проаналізовано механізм взаємодії бізнес-процесів на трьох рівнях управління (стратегічному, тактичному та оперативному), їхній життєвий цикл та роль у функціонуванні організації. Власна розробка

Збірник наукових статей

життєвого циклу бізнес-процесів в контексті управління на різних рівнях може бути використана як теоретичний базис для їхнього подальшого аналізу та моделювання.

Ключові слова: бізнес-процес, життєвий цикл, управління.

Розвиток організацій вимагає від них вносити корективи в існуючу систему бізнес-процесів на всіх рівнях стратегічного управління. Це твердження повністю корелює із описом сучасного стану стратегічного управління, запропонованого І. Ансоффом [1], адже підприємству необхідно швидко вносити як організаційні, так і відповідні процесні зміни до власної діяльності. Як результат, можливо визначити життєвий цикл бізнес-процесу, що має місце під час існування підприємства (рис. 1) [3].

Життєвий цикл бізнес-процесу складається з декількох основних етапів.

Перш, за все відбувається визначення організаційної структури, а саме основних ролей, відповідних посад та взаємодій між ними. На наступному етапі визначається відповідний процес, що поєднує певних учасників та відображає взаємодію між ними. Враховуючи власні уявлення щодо найбільш важливих характеристик діяльності організації менеджмент оптимізує бізнес-процес апріорно, тобто не маючи ретроспективних даних.

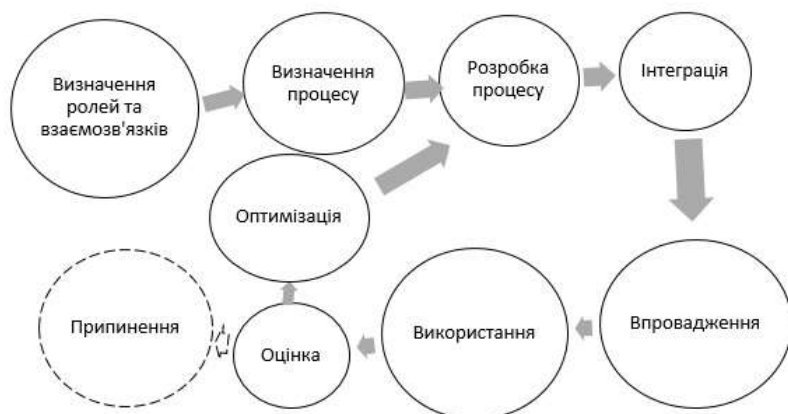

Рис. 1. Життєвий цикл бізнес-процесу [3]

Після високорівневого визначення бізнес-процесу відбувається розробка усіх його деталей та можливих сценаріїв. Розроблений бізнес-процес потім інтегрується в систему вже існуючих бізнес-процесів, адже вони повинні взаємодіяти для досягнення цілей підприємства. Після інтеграції бізнес-процесу він впроваджується, тобто до працівників доносять інформацію щодо дій, які необхідно

виконувати в певних ситуаціях та напрямків взаємодії із іншими співробітниками. Впроваджений бізнес-процес реалізується за певний відведений час. При цьому важливо визначати ефективність бізнес-процесу для подальшого його розвитку. Це стає можливим завдяки спостережуваності.

Об'єкт є спостережуваним в стані $z(t)$ на множині моментів часу T при вхідному впливі $x(t)$ та відсутності обурення, якщо він будучи динамічною системою описується у вигляді (1) [2]:

$$y^*(t) = g[t, x(t), z^*(t)], \quad (1)$$

де $y^*(t)$ – певна реалізація вихідного процесу, доступна для реєстрації та має єдине вирішення.

Якщо вираз $z^*(t) = z(t) \in Z$ справедливий для будь-якого $z(t) \in Z$, то об'єкт є повністю спостережуваним.

Таким чином, спостережуваність означає, що визначення стану об'єкта стає можливим тільки за умови, що результат вихідних змінних $y^*(t)$ при відомих вхідних даних $x(t)$ можна оцінити, тобто отримати оцінку $z^*(t)$ для будь-якого стану $z(t)$. Тобто, якщо при відомих входах бізнес-процесу можливо однозначно визначити його виходи у будь-який проміжок часу, бізнес-процес є спостережуваним. Очевидно, що бізнес-процес за своєю сутністю є спостережуваним, адже він декларує вхідні параметри та передбачає наявність контрольних точок для виміру результату бізнес-процесу.

В результаті спостереження та виміру характеристик бізнес-процесу при необхідності його виконання припиняють чи модифікують з ціллю оптимізації. Для цього бізнес-процес повинен бути керованим. Під керованістю розуміється можливість переходу об'єкта управління із поточного стану в бажаний на множині станів Z під впливом керуючої системи [2]. Бізнес-процеси є продуктом менеджменту, адже створюються керівниками організації у якості інструкцій для підлеглих з метою досягнення певної мети.

Таким чином, життєвий цикл кожного окремого бізнес-процесу є таким: обирається мета діяльності взагалі, бізнес-процес створюється, налаштовується, додається до вже існуючих, реалізується та оптимізується чи припиняє своє існування. Для того, щоб даний цикл був можливим, за бізнес-процесом спостерігають, а на основі даних спостереження – керують ним.

Розглянувши життєвий цикл індивідуального бізнес-процесу (рис. 1) необхідно проаналізувати його у контексті взаємодії із іншими процесами та управління в цілому. Пропонується розглянути життєвий цикл бізнес-процесів трьох рівнів управління одночасно (рис. 2).

Стартом бізнес-процесів є формулювання мети діяльності організації та аналіз зовнішнього середовища (початок координат). На

даному етапі бізнес-процеси ще можуть не існувати, якщо організація тільки починає власну діяльність.

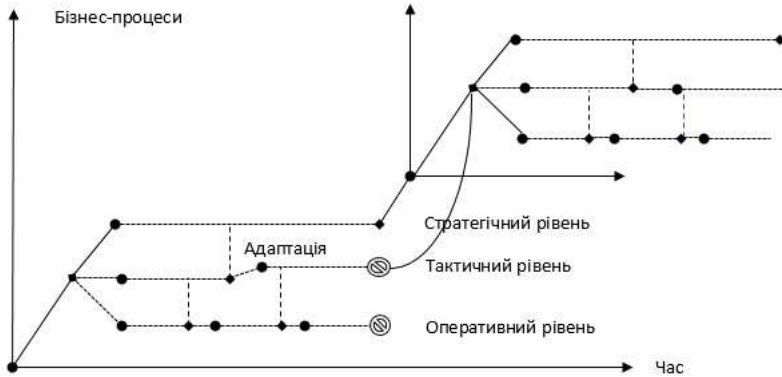

Рис. 2. Життєвий цикл бізнес-процесу в контексті управління на різних рівнях (власна розробка автора)

Після усвідомлення власних цілей та можливостей організація обирає стратегію, яка буде реалізовуватись (розгалуження прямої на три складові). На даному етапі формується система бізнес-процесів, виконання яких розглядається як запорука досягнення обраної мети.

На рис. 2 для спрощення аналізу розглядається лише три бізнес-процеси. Кожний із них відповідає певному рівню управління.

У прикладі вище оперативний бізнес-процес відбувається три рази (відрізок від кола до ромба). При цьому розглядається ситуація, коли операційний бізнес-процес влаштовує підприємство та відбувається без змін. У кінці кожного виконання операційного бізнес-процесу дані щодо нього передаються на рівень вище – на тактичний рівень управління. Це стає можливим завдяки властивості спостережуваності. Після третього виконання бізнес-процесу потреба в ньому зникає, тому організація припиняє його реалізацію.

Наступним рівнем управління є тактичний. Враховуючи більш тривалий горизонт планування, тактичні бізнес-процеси реалізуються довше у порівнянні із операційними, тому за той же проміжок часу тільки два тактичні бізнес-процеси виконуються у порівнянні із трьома операційними. Результати тактичного бізнес-процесу враховуються на стратегічному рівні, що і зображено на рисунку. На прикладі тактичного бізнес-процесу продемонстровано можливі зміни, які відбуваються після його оптимізації. Нагадаємо, що кожний бізнес-процес проходить декілька основних стадій, які можна високорівнево визначити як «впровадження – навчання (вимірювання та оцінка) – оптимізація». Як результат, на етапі оптимізації можливо внесення змін до існуючого бізнес-процесу. Саме ця ситуація зображена на

рисунку: після першого виконання тактичного бізнес-процесу та проходження ним повного циклу, його оптимізація призводить до змін в самому бізнес-процесі. Такий зсув зображено переходом на іншу позицію бізнес-процесу у системі координат.

Можливість впровадження змін на тактичному чи операційному рівнях підкреслює важливість адаптації організації до зміни у навколишньому до неї середовищі чи внутрішніх зсувах. При цьому обрана стратегія не змінюється, змінюються тільки певні аспекти її реалізації.

Найвищим рівнем управління є стратегічний. У наведеному прикладі тільки один цикл стратегічного бізнес-процесу вдається виконати за час виконання двох тактичних та трьох операційних. Значення умовні, але важливі пропорції, які демонструють співвідношення тривалості бізнес-процесів на різних рівнях. На рисунку зображено ситуацію, коли після закінчення виконання стратегічного бізнес-процесу організація переглядає власні цілі та створює відповідну їм нову систему бізнес-процесів із збереженням бізнес-процесу тактичного рівня. Із цієї причини починається нова система координат, котра буде містити нову стратегію та бізнес-процеси, які відповідають за її реалізацію.

Важливо підкреслити, що бізнес-процеси будуються у певному порядку: стратегічний – тактичний – операційний рівні. При цьому із кожного більш низького рівня побудовано контур зворотного зв'язку. Очевидним є той факт, що система управління складається не тільки із головного керівника чи керівного органу (особи, що приймає рішення), а й з певних підлеглих, що також приймають участь в управлінні. Дані співробітники відповідають за окремий бізнес-процес чи групу бізнес-процесів. Таким чином, мова йде про ієрархічність системи управління.

Отже, бізнес-процесам характерний власний життєвий цикл, пов'язаний із їхнім створенням, розробкою, інтеграцією, впровадженням, використанням та оцінкою. Оцінка стає можливою за рахунок двох властивостей бізнес-процесу: спостережуваності та керованості. В результаті оцінки бізнес-процесу, він або залишається без змін, або оптимізується, або припиняє власне існування. Даний механізм активно використовується в управлінні як інструмент адаптації організації до змін у навколишньому середовищі.

Дослідження взаємодії бізнес-процесів на різних рівнях, а також їхніх властивостей може виступати базисом для побудови моделі системи бізнес-процесів, їхньої оцінки та оптимізації.

Література

1. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.

2. Анфилатов В. С. Системный анализ в управлении / В. С. Анфилатов, А. А. Емельянов, А. А. Кукушкин. – М. : Финансы и Статистика, 2002. – 368 с.

3. Pillai U. Business Process Management Deployment Guide [Електронний ресурс] / U. Pillai, N. Patil, S. Tsymbal. – 2014. – Режим доступу : <http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/sg248175.pdf>. – Назва з титул. екрану.

Алексей Балыков. Жизненный цикл бизнес-процесса по уровням управления.

В статье рассмотрены основные этапы жизненного цикла бизнес-процесса. Проанализировано механизм взаимодействия бизнес-процессов на трёх уровнях управления (стратегическом, тактическом и операционном), их жизненный цикл и роль в функционировании организации. Собственная разработка жизненного цикла бизнес-процессов на разных уровнях может быть использована как теоретический базис для их последующего анализа и моделирования.

Ключевые слова: бизнес-процесс, жизненный цикл, управление.

Oleksii Balykov. The life cycle of a business process at the different management levels.

The article describes the main stages of the business process lifecycle. The mechanisms of business processes interaction at three management levels (strategic, tactical and operational), their life cycle and role in the organization activity have been analyzed. The authors' lifecycle of business processes at different levels can be used as a theoretical basis for further analysis and modeling.

Keywords: business-process, life cycle, management.

Стаття надійшла до редакційної колегії 18.10.2016

УДК 811.133.1:81'25–022.253

© Безугла І. В., 2016

Безугла Ірина Валентинівна

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ФАХОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ)

У статті розглянуто проблеми адекватності та еквівалентності перекладу фахової економічної термінології сучасної французької мови як основи комунікативної рівноцінності текстів оригіналу й перекладу.

Ключові слова: переклад, еквівалентність, адекватність

Науково-технічний прогрес, що охоплює все нові області життя, міжнародне співробітництво в різних галузях, демографічні зміни, й інші найважливіші явища цивілізації приводять до небувалого розвитку контактів, як між державами, так і між різномовними товариствами людей. У цих умовах надзвичайно зростає роль перекладу як засобу, що обслуговує економічні, суспільно-політичні, наукові, культурно-естетичні та інші процеси.

Як правило, переклад застосовується на різних етапах навчального процесу, допомагаючи студентам досягнути систему виразних засобів мовлення у двох мовах. Саме переклад незмінно розглядається як спосіб забезпечити спілкування між різномовними комунікантами шляхом відтворення іншою мовою повідомлення, що міститься в тексті оригіналу. Лінгвістична теорія перекладу вивчає співвідношення одиниць двох мов не ізольовано, а в текстах певного типу, в оригіналах і їх перекладах. Тому для теорії перекладу особливе значення мають дані про особливості процесу мовної комунікації, специфіки прямих і непрямих мовних актів, впливу контексту і ситуації спілкування на розуміння тексту, інші фактори, що визначають комунікативну поведінку людини.

Сучасна наука про переклад вивчає велику кількість теоретичних і практичних проблем, постійно розширюються та доповнюються існуючі концепції, підтверджуються або спростовуються їх положення. Ефективність міжмовної комунікації передбачає значну ступінь точності перекладу, повноти і вірності передачі оригіналу. Ця проблема перебувала в центрі уваги вчених-філологів протягом тисячоліть, нині формулюється в наукових термінах, центральними з яких є терміни «перекладацька еквівалентність» і «перекладацька адекватність», які традиційно використовуються для опису процесу і результатів перекладу. В різні періоди до цього питання зверталися багато вітчизняних і зарубіжних вчених, які представили численні концепції щодо «еквівалентності» й «адекватності», в тому числі рівневі теорії, що говорить про складність і неоднозначність цих понять. Мета статті – висвітлити деякі проблеми адекватності та еквівалентності перекладу фахової економічної термінології сучасної французької мови.

Співвідношення понять еквівалентності та адекватності перекладу трактується в теорії перекладу по-різному: іноді ці терміни розглядаються як синоніми, іноді – як такі, що мають різний зміст. Наприклад, Р. Левицький використовує терміни «адекватність» і «еквівалентність» як взаємозамінні [1, с. 73]. Водночас, у інших авторів поняття «еквівалентність» і «адекватність» протиставляються один одному, але при цьому на різній основі. Так, В. Комісаров розглядає «еквівалентний переклад» і «адекватний переклад» як

неідентичні поняття, але такі, які тісно стикаються один з одним. Термін «адекватний переклад», на його думку, має більш широкий зміст і використовується як синонім «гарного» перекладу, тобто перекладу, який забезпечує необхідну повноту міжмовної комунікації в конкретних умовах. Термін «еквівалентність» розуміється В. Комісаровим як смислова спільність одиниць мови і мовлення, які прирівнюються один до одного [2, с. 114]. В інший спосіб вирішують проблему співвідношення еквівалентності та адекватності К. Райс і Г. Вермеєр. Термін «еквівалентність», в їх розумінні, охоплює відношення як між окремими знаками, так і між цілими текстами. Еквівалентність знаків ще не означає еквівалентність текстів, і, навпаки, еквівалентність текстів зовсім не передбачає еквівалентність всіх їх сегментів. При цьому еквівалентність текстів виходить за межі їх мовних маніфестацій і включає також культурну еквівалентність.

Лексичний еквівалент – це постійна лексична відповідність, яка точно співпадає із значенням слова. Терміни, які мають еквіваленти у рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Тому слід уміти знаходити відповідний еквівалент у рідній мові і розширювати знання термінів-еквівалентів.

Однак пошук еквівалентів у рідній мові для перекладу термінів з іноземної мови ускладнюється тим, що терміни неоднозначні, і в залежності від сфери знань, у якій вони вживаються, мають різні значення та дефініції. Хоча деякі термін ознаки справді однозначні і не мають жодних інших значень ні в якій іншій сфері і завжди перекладаються абсолютним еквівалентом. Наприклад, терміни «l'économie», «l'argent», «le marché», мають точні відповідники в українській мові: «економіка», «гроші», «ринок», які легко знайти у загальних словниках, не звертаючись навіть до фахових. Однак частка таких термінів у загальному термінофонді дуже незначна, тому переклад більшості спеціальних галузевих термінів не є простою заміною слова-терміна мовою оригіналу відповідним термін ознакам у мові перекладу.

Оскільки економічні терміни – це переважно складні терміни або терміни словосполучення, то вони й є основною проблемою перекладу економічного тексту. Розглянемо приклади: le taux d'intérêt – відсоткова ставка; le marché financier – фінансовий ринок; les titres – цінні папери; la convention diplomatique – дипломатичний договір; les produits de consommation courante – товари повсякденного попиту; les produits énergétiques – енергоносії.

Згідно з прикладами, слід зазначити, що переклад складних термінів включає дві основні процедури – аналітичну і синтетичну. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих його компонентів. Для цього необхідно

правильно визначити компоненти складного терміна, оскільки ними можуть бути і слова, і словосполучення, що входять до складу складного терміна.

Важливо також встановити, в яких семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміна-словосполучення. Характер цих відносин визначає порядок та сам зміст перекладу складного терміна. Синтетичний етап перекладу передбачає вибудування компонентів у залежності від зазначених семантичних відносин і отримання остаточного варіанта перекладу складного терміна.

Значні труднощі при перекладі економічних термінів з французької мови на українську виникають у тому випадку, якщо еквівалент, зафіксований у словнику, не підходить. Тоді слід підібрати еквівалент, спираючись на контекст. Вирішальну роль контекст відіграє також при виборі потрібного значення багатозначного терміна. Так, у фразі «Le secteur secondaire n'occupe que moins de 30% des actifs, soit 6 200 000 emplois» вжито термін «les actifs». У спеціалізованому словнику зафіксовані наступні значення цього терміна: 1) кошти, активи, фонди, капітал; 2) економічно активне населення. Спираючись на контекст, слід вибрати друге значення і перекласти даний термін як «економічно активне населення».

Найбільш складними для перекладу є терміни, які мають різні значення не тільки у різних галузях науки і техніки, а й навіть в одній галузі. Слова, які мають кілька словникових відповідностей, варіантів, аналогічних за значенням, перекладаються шляхом відбору варіанта-аналога, який найточніше передавав би значення терміна у залежності від слів, які знаходяться у тісному зв'язку з даним словом. Наведемо приклади перекладу французьких економічних термінів:

Compte (m) як банківський термін: blocage du compte – блокування, заморожування рахунку; extrait du compte individuel – виписка з особового рахунку; compte d'activités – господарський розрахунок; commission de tenue de compte – комісія за обслуговування рахунку; reçu pour solde de tout compte – розписка (звільненого робітника) про відсутність матеріальних претензій до працедавця.

Compte (m) як бухгалтерський термін: compte de régularisation – розподільчий рахунок, рахунок регулювання; comptes sociaux – фінансова звітність; compte de gestion – оперативний облік; courant – поточний рахунок; par mandat compte – шляхом переказу коштів на рахунок уповноваженої третьої особи.

Compte (m) як фінансовий термін: compte de dépôts – терміновий вклад; comptes annuels – річний баланс; compte de résultats – баланс результатів; comptes de la Nation – державна звітність; relevé de compte

– оборотно-сальдова звітність, виведення залишку по рахунку; виписка з рахунку.

Отже, щодо перекладу термінології, то мовознавці наголошують на тому, що адекватний переклад термінів вимагає, в першу чергу, відмінних знань фахівця тієї галузі науки або техніки, якої власне стосується переклад, і, по-друге, розуміння змісту термінів французькою мовою і знання фахової термінології рідною мовою.

Адекватність – це таке співвідношення вихідного і кінцевого текстів, при якому послідовно враховується мета перекладу. Терміни «адекватність» і «адекватний» орієнтовані на переклад як процес, тоді як терміни «еквівалентність» і «еквівалентний» розуміються як відношення між вихідним і кінцевим текстами, які виконують подібні комунікативні функції в різних культурах. На відміну від адекватності еквівалентність орієнтована на результат. Згідно К. Райс і Г. Вермеєру, еквівалентність – це особливий випадок адекватності (адекватність при функціональній константі вихідного і кінцевого текстів) [3, с. 204].

Адекватність може трактуватися виходячи з неповторності художнього тексту, і як наслідок, принципову неможливість досягнення абсолютної еквівалентності вихідного і переказного текстів, як відносна рівноцінність реконструкції семантичної модальності тексту оригіналу, тобто мова йде про відтворення концептуальної, суб'єктивно-оціночної специфічності планів змісту та вираження вихідного тексту. Неможливо створити текст перекладу, який був би точною функціональною та комунікативною копією оригіналу, оскільки абсолютно неможливим є збіг концептуальних систем комунікантів.

Можна відзначити обумовленість досягнення адекватності відповідністю стратегії перекладу комунікативної ситуації.

Комунікативна ж ситуація для тексту – поняття досить широке, що охоплює все різноманіття можливих реципієнтів, а також всі його експліцитні та імпліцитні смисли, задум автора та інше, що і визначає існування такої залежності: «Чим більш складними і суперечливими є вимоги, які пред'являються до перекладу, чим ширше функціональний спектр перекладного тексту, тим менше ймовірність створення тексту, що представляє собою дзеркальне відображення оригіналу» [4, с. 54], а можливість створення такого «дзеркала» при перекладі представляється ще більш сумнівною.

Особистість перекладача неодмінно відображається на перекладі, як і особливості представника іншої професії на продукті його праці. Варто підкреслити, що наразі ментальні простори індивідів ніколи не можуть повністю збігатися, оскільки вони визначаються індивідуальним досвідом, знаннями та уявленнями і репрезентуються індивідуальним «вербальним кодом».

Обидві категорії (еквівалентність та адекватність) мають оціночно-нормативний характер. Але якщо еквівалентність орієнтована на результати перекладу, на відповідність створюваного в результаті міжмовної комунікації тексту визначеним параметрам оригіналу, адекватність пов'язана з умовами протікання міжмовного комунікативного акту, з його детермінантами і фільтрами, з вибором стратегії перекладу, що відповідає комунікативній ситуації. Іншими словами, якщо еквівалентність відповідає на питання про те, чи є належним кінцевий текст, то адекватність відповідає на питання про те, чи відповідає переклад як процес певним комунікативним умовам.

На основі вищевикладеного матеріалу ми можемо зробити висновок, що в умовах сьогодення проблеми адекватності та еквівалентності набувають особливої актуальності, їх співвідношення у кожному акті перекладу визначається вибором стратегії, яку обирає перекладач на підставі низки факторів, що створюють перекладацьку ситуацію.

Література

1. Левицкий Р. О принципе функциональной адекватности перевода / Р. Левицкий // Сопоставительное языкознание. – С. : София, 1984. – IX, 3. –75 с.
2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.
3. Райс К. Классификация текстов и методы перевода / К. Райс // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике: Сб. стат. – М. : Прогресс, 1978. – С. 202-228.
4. Швейцер А. Д. Эквивалентность и адекватность / А. Д. Швейцер // Коммуникативный инвариант перевода текстов различных жанров: Сб. науч. тр. – М. – 1989. – Вып. 343.– С. 50-63.

Ирина Безуглая. Некоторые аспекты перевода профессиональной экономической терминологии (на материале французского языка).

В статье рассмотрены проблемы адекватности и эквивалентности перевода профессиональной экономической терминологии современного французского языка как основы коммуникативной равноценности текстов оригинала и перевода.

Ключевые слова: *перевод, эквивалентность, адекватность.*

Iryna Bezugla. The features of translation of French economic terminology.

The article deals with the problem of the adequacy and equivalence of translation of French modern economic terminology as the basis for communicative equivalence text of origin and translation.

Keywords: *translation, equivalence, adequacy.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 27.10.2016

Белих Ольга Михайлівна

Харківська спеціалізована школа I- III ступенів № 132
Харківської міської ради Харківської області

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

У статті розглядаються основні теоретичні результати дослідження особливостей управлінської діяльності в системі освіти через застосування системного, стратегічного, синергетичного, рефлексивного, особистісно-діяльнісного, діалогового підходів. Виділені функції управлінської діяльності в освіті: інформаційно-аналітична, мотиваційно-цільова, планово-прогностична, організаційно-виконавська, контрольньо-діагностична, регулятивно-корекційна.

Ключові слова: освіта, управлінська діяльність, підхід, функція.

Впровадження ефективної системи управління в усі суспільно-соціальні сфери є одним із основних факторів забезпечення демократичного поступу України на принципах євроінтеграційних цінностей.

Національна доктрина розвитку освіти наголошує на необхідності створення умов розвитку і саморозвитку кожної особистості, формування покоління, здатного навчатися упродовж усього життя, створювати і розвивати цінності громадянського суспільства. Це, у свою чергу, вимагає пошуку нових підходів, форм та змісту педагогічної діяльності, що можливе при здійсненні якісно нової управлінської діяльності.

Мета статті – розкрити особливості управлінської діяльності в системі освіти, охарактеризувати функції управлінської діяльності в системі освіти.

Аналізуючи наукові джерела, можемо стверджувати, що за останні десятиліття інтерес науковців до управлінської діяльності в системі освіти продовжує зростати. Доказом цього є дослідження провідних вітчизняних учених, а саме: В. Маслова (теоретичне обґрунтування і практичне забезпечення змісту підготовки керівників ЗНЗ); Г. Дмитренко (стратегічний менеджмент); Г. Єльнікової (наукові основи моніторингу якості управлінської діяльності), В. Гуменюка (інформаційне забезпечення управління ЗНЗ); О. Мармази (модель управлінської діяльності керівника); В. Бондаря,

Т. Сорочан (підготовка керівника ЗНЗ); Л. Даниленко (управління інноваційною діяльністю в освіті) тощо.

В контексті нашого дослідження, погоджуючись із М. Поташником, ми розуміємо під управлінською діяльністю безперервний процес послідовних дій, що здійснюються суб'єктом управління, у результаті яких формується й змінюється образ керованого об'єкта, встановлюються цілі спільної діяльності, визначаються способи їх досягнення, розділяються роботи між її учасниками й інтегруються зусилля [5].

Сучасний характер суспільного розвитку висуває до керівника більш значущі вимоги, директор стає ключовою фігурою в здійсненні управлінської діяльності, тому модернізація освітнього процесу вимагає модернізації управління:

1) Сучасний навчальний заклад існує в ринкових відносинах. Тому директор має оволодіти технологіями менеджменту і маркетингу в освіті, щоб не залишитися осторонь від реалій сучасного життя. Директор-менеджер управляє розвитком закладу, організовує і стимулює професійну діяльність педагогічних працівників, сприяє формуванню культури організації, забезпечує їх діяльність.

2) Запровадження державно-громадської моделі управління навчального закладу передбачає залучення до управлінських процесів широкого загалу громадськості, батьків, громадських організацій. Тому одним з головних напрямів оновлення управлінської діяльності є набуття знань і вмінь щодо управління школою як соціальною системою.

3) Питання якості освіти потребують створення принципово нових моделей науково-методичної роботи.

Реалізувати визначені особливості управлінської діяльності можна виділивши функції управлінської діяльності в освіті, а саме:

- інформаційно-аналітична функція зводиться до створення інформаційної бази про стан об'єктів управління, умов і параметрів освітнього процесу. Т. Шамова відзначає, що однією з основних характеристик будь-якої системи, що визначає ефективність її функціонування, є комунікативність, як характеристика циркулюючих у ній інформаційних потоків (зміст інформації, ступінь її централізації, джерела одержання, виведення на рівень прийняття рішень) [6];

- мотиваційно-цільова функція пов'язана з умінням ставити перед собою й формувати в учасників навчально-виховного процесу уміння формулювати й усвідомлювати цілі діагностичного характеру, які можна оцінити, виходячи зі ступеня досягнення запланованих результатів. Провідною рисою мотиваційно-цільової функції є узгодження індивідуальних, групових і колективних цілей, дотримання

учасниками навчально-виховного процесу намічених планів, регламенту навчальної діяльності;

- планово-прогностична функція є початком управлінського циклу. Безсумнівно, що будь-який управлінський вплив є результатом певного рішення. При цьому управлінське рішення повинне задовольняти низку вимог: мати цільову спрямованість; бути обґрунтованим; бути актуальним і сучасним;

- організаційно-виконавська функція полягає в установленні постійних і тимчасових взаємостосунків між усіма суб'єктами управління, визначенні порядку й умов функціонування. Вона проявляється у визначенні місця і ролі кожного члена колективу в досягненні поставлених цілей та реалізації планів. Ця функція визначає суттєві зв'язки між людьми, завданнями та виконанням; вона дозволяє інтегрувати та координувати всі наявні ресурси [2];

- контрольно-діагностична функція займає особливе місце в управлінській діяльності, адже забезпечує функціонування зворотного зв'язку та є підставою для визначення подальшої мети та завдань педагогічного впливу, корекції процесу педагогічної взаємодії. Ф. Котлер виділяє наступні етапи контролю як управлінської функції: виміри результатів діяльності, аналіз отриманих результатів, проведення коригувальних дій і внесення змін у планування, організацію, мотивацію [3];

- регулятивно-корекційна функція забезпечує підтримку педагогічної системи в запрограмованому стані. Вона містить у собі поточне регулювання компонентів освітнього процесу й корекцію результатів [1]. Це дозволяє вносити корективи за допомогою оперативних засобів, способів і впливів в процесі педагогічного управління для підтримки педагогічної системи на запрограмованому рівні. Завдання цієї функції – підтримка того чи іншого рівню організації системи в даній ситуації.

Особливості управлінської діяльності в системі освіти можна розкрити через комплексне використання системного, стратегічного, синергетичного, рефлексивного, особистісно-діяльнісного, діалогового підходів.

Так, системний підхід дозволяє розглядати управління освітою як цілісність, що має свою мету, склад елементів, механізми їхньої взаємодії, що забезпечують її дієвість і функціонування; стратегічний – дозволяє розглядати управління навчальним закладом через сукупність процесів організації випереджувального моделювання розвитку освітньої діяльності, цілеспрямованого планування й гнучкого реагування на зміни зовнішнього середовища, орієнтації усіх суб'єктів на стратегію навчального закладу, відповідність їй планів розвитку всіх підрозділів; синергетичний підхід акцентує увагу

управлінської діяльності з точки зору її самоорганізації та саморозвитку, виявляти і пізнавати загальні закономірності цих процесів; рефлексивний підхід, з одного боку, забезпечує предметне бачення досліджуваної реальності системи управлінської діяльності, з другого – дає змогу її освоювати, перетворювати у вигляді конкретної діяльності у процесі досягнення тих чи інших цілей і рішення практичних завдань; особистісно-діяльнісний підхід орієнтує на модель управління, яка враховує «людський фактор»; діалоговий – дозволяє зосередити увагу на залученні науково-педагогічних працівників до спільної управлінської діяльності.

Висновки. Управлінська діяльність в системі освіти – це організована, планомірна і системна діяльність, пов'язана з цілеспрямованою реалізацією специфічних управлінських функцій на основі пізнання, усвідомлення і використання об'єктивних законів і закономірностей конкретного навчального закладу в інтересах забезпечення його оптимального функціонування та постійного підвищення ефективності.

Подальшого дослідження вимагає проблема модернізації управлінської діяльності керівника ЗНЗ.

Література

1. Даниленко Л. І. Управління загальноосвітнім навчальним закладом як відкритою соціально-педагогічною системою: [конспект лекцій з курсу підвищення кваліфікації керівників ЗНЗ] / Л. І. Даниленко. – К. : ЦППО АПН України, 2002. – 17 с.

2. Донська Л. Директор успішної школи: поміркований консерватор чи раціональний інноватор / Л. Донська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2011. – № 2. – С. 64–100.

3. Калініна Л. М. Програма самоосвіти керівників школи / Л. М. Калініна, Н. М. Островерхова та ін. // Завуч. – 1999. – № 16. – С. 2-9.

4. Мармаза О. І. Стратегічний менеджмент: траєкторія успіху / О. І. Мармаза. – Х. : Вид. гр. «Основа», 2006. – 160 с.

5. Поташник М. М. Управление современной школой: (В вопросах и ответах): Пособие для руководителей образовательных учреждений и органов образования / М. М. Поташник. – М. : Новая школа, 1997. – 352 с.

6. Шамова Т. И. Управление образовательными системами: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Т. И. Шамова, П. И. Третьяков, Н. П. Капустин; под ред. Т. И. Шамовой. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – 320 с.

Ольга Белых. Особенности управленческой деятельности в системе образования.

В статье рассматриваются основные теоретические результаты исследования особенностей управленческой деятельности в системе образования через применение системного, стратегического, синергетического, рефлексивного, личностно-деятельностного, диалогового подходов. Выделены функции управленческой деятельности в образовании: информационно-аналитическая, мотивационно-целевая, плано-прогностическая, организационно-исполнительская, контрольно-диагностическая, регулятивно-коррекционная.

Ключевые слова: образование, управленческая деятельность, подход, функция.

Olga Bielykh. Features of management activities in the education system.

In the article the basic theoretical research results management features of the education system through a systematic, strategic, synergistic, reflective, learner-activity, dialogue approaches. Dedicated management functions of education, information and analytical, motivational target, planning and predictive, organizational and performing control and diagnostic, regulation-correction.

Keywords: education, management activity, the approach function.

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.10.2016

UDC 378.(096+225)

© Bobkova L., Stupak Y., Zinchenko S., 2016

Larissa Bobkova,

Yury Stupak,

Svetlana Zinchenko

National metallurgical academy of Ukraine

FORMING OF THE IRONWORKS STAFF POTENTIAL: ABOUT READINESS OF GRADUATES OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS FOR PROFESSIONAL WORK

By the example of National metallurgical academy of Ukraine (Nikopol faculty) activity are separate aspects of high school graduates (bachelors, specialists) training quality for professional work at the Nikopol ironworks are analyzed. The attention is focused on insufficient volume of theoretical and practical training, ways of the current situation improvement are offered.

Keywords: graduates of high school, vocational training, quality of specialists, a professional training for metallurgy, corporate university.

The analysis of employers opinions in the name of ironworks heads about training quality of Nikopol faculty of National metallurgical academy of Ukraine (the Dnepropetrovsk region) graduates to point out the defects for levels of theoretical and that is especially important, - practical training of faculty graduates for work at the factories. As a result graduates have additional difficulties at job placement - they are incapable of start to work at once, demanding practical skills on a concrete profession. This problem is not unique, is typical for graduates of the majority Ukrainian high schools and is a direct consequence of training programs imperfection by regarding practical training of specialists, a bad coordination of these programs with real employers requirements and demands to qualification of the personnel.

The purpose of the work realize by collective of Nikopol faculty and authors of this paper, is search of ways for improvement specialists preparation quality in high school to level which correspond to the employers demands for personnel qualification.

The problems observed in this paper, were observed repeatedly at various levels - beginning with publications in various periodicals to the governmental orders. Among the reasons of this problems name: absence of adequate education standards and corresponding frameworks of the qualifications, insufficient financing of high schools and, as consequence, - insufficient material resources (equipment of laboratories, computer engineering, etc.). Among the reasons name also "inflation" of qualifications received by students because of raise of higher education mass character on the one hand, and abbreviation of work places quantity - with another that naturally promotes raise of qualification requirements to the personnel [1]. Trend to decrease in base training level of schools graduates - university entrant with at appreciable cutting back on lectures and practical training in high schools a situation aggravate only. Owing to listed and some other reasons quality of specialists training in the Ukrainian high schools calls every year more and more censures from employers. The basic claim - absence at graduates of high schools of necessary practical skills and competences that calls in them certain difficulties in adaptation on the first work place. As consequence - employers reluctantly take for work of such graduates because of necessity of additional raise of their qualification that is bundled to expenses of a time and means.

It is known foreign (in recent years – also an Ukrainian, in separate corporations) experience of so-called corporate universities [2-4] which function in corporation structure and urged to provide qualification of the personnel on all levels necessary for successful development. However, similar universities, successfully coping with the problems put by proprietors of business, can compensate defects of classical higher educational institutions only partly.

Essential. It is obvious that the problems observed above, demand the solution. On our belief, in realities existing for today the solution of the specified problems was possibly only at close cooperation of all interested parties, first of all - high schools and employers. In the conditions of the restricted financing for higher education from the state (money hardly suffices on maintenance of an infrastructure and the salary of teachers [5]) employers in the name of proprietors of the factories, wishing to gain better specialists, should incur a part of expenses for education, for example - updating of laboratory baseline, procurement of computer engineering equipment and technical training equipment. However, as shows experiment of our faculty, employers reluctantly respond to the similar requests bundled to considerable financial expenses.

In such situation "stimulus" for employers can be:

- The making of long-term contracts with high schools about cooperation, switching on target (under the customer) training of specialists under the coordinated training programs;
- Partial or full financing of this training by the employer with the subsequent secured employment of graduates on concrete manufacture sections for which target training was carried out.

Not less an important point is qualification of teachers. On our belief the teachers providing educational process on target educational programs «under the customer», are obliged regularly (not less often than one month in a year) to take place training at the customer's plant(s). Even better - in parallel with training to spend for the customer's plants applied researches on working out new or to perfection of working production technologies, with to take part in scientific work of students - the future workers of this plant.

Prospects. A problem of authors and Nikopol faculty on immediate prospects is search of the forms of co-operation most comprehensible at this conjuncture with employers regarding the coordination of programs of instruction and training of teachers, including under these programs. The ultimate goal - conformity of the contents of training in faculty and its qualities to those demands which are shown by employers to young specialists that will allow to provide higher motivation of students to training and its results, main of which is training quality of the specialist and its demand on a labour market.

References

1. Іщенко А. Ю. Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: наслідки для України. Аналітична записка [Electronic resource] / А. Ю. Іщенко // Національний інститут стратегічних досліджень. – Electronic data. – [Kyiv , 2016]. – Mode of access : <http://www.niss.gov.ua/articles/1537/>. – Title from the screen.

2. Коновалова В. Мировые тенденции обучения и развития персонала и ситуация в России [Electronic resource] / В. Коновалова // Кадровик. Кадровый менеджмент. – 2008. – № 9. – Electronic data. – [Syte by «CASE HR solution»]. – Mode of access : <http://www.case-hr.com/statiyi-i-otcheti/35008.html>. – Title from the screen.

3. INTERPIPE [Electronic resource] : [Internet-portal]. [Integrated pipe and wheel Company © 2014, Interpipe]. – Mode of access : <http://www.interpipe.biz/en/media/newsone/78/8>. – Title from the screen.

4. SCM [Electronic resource] : [Internet-portal]. [System Capital Management]. – Mode of access : http://www.sustainability.scm.com.ua/ru/about_scm/sustainable_development/cases/case/22/ (viewed on October 9, 2016). – Title from the screen.

5. Малицький Б. Українська наука: наслідки політики «урізання» [Electronic resource] / Б. Малицький, О. Попович // Газета ZN, UA «Дзеркало тижня. Україна». – 8 жовтня 2016. – № 36 – Electronic data. – [Kyiv , 2016]. – Mode of access : http://gazeta.dt.ua/science/ukrayinska-nauka-naslidki-politiki-urizannya_.html (viewed on October 8, 2016). – Title from the screen.

Лариса Алексеевна Бобкова, Юрий Александрович Ступак, Светлана Михайловна Зинченко. Формирование кадрового потенциала металлургических предприятий: о готовности выпускников высших учебных заведений к профессиональной деятельности.

На примере деятельности Никопольского факультета Национальной металлургической академии Украины проанализированы отдельные аспекты качества подготовки выпускников вуза (бакалавры, специалисты) к профессиональной деятельности на металлургических предприятиях г. Никополь. Акцентировано внимание на недостаточном объеме теоретической и практической подготовки, предложены пути улучшения сложившейся ситуации.

Ключевые слова: выпускники вуза, профессиональная подготовка, качество специалистов, подготовка кадров для металлургии, корпоративный университет

Лариса Олексіївна Бобкова, Юрій Олександрович Ступак, Світлана Михайлівна Зінченко. Формування кадрового потенціалу металургійних підприємств: про готовність випускників вищих навчальних закладів до професійної діяльності.

На прикладі діяльності Никопольського факультету Національної металургійної академії України проаналізовані окремі аспекти якості підготовки випускників вишу (бакалаври, спеціалісти) до професійної діяльності на металургійних підприємствах м. Никополь. Акцентовано

Збірник наукових статей

увагу на недостатньому обсязі теоретичної та практичної підготовки, запропоновані шляхи покращення ситуації, яка склалася.

Ключові слова: *випускники вишу, професійна підготовка, якість фахівців, підготовка кадрів для металургії, корпоративний університет.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 10.10.2016

УДК165.242.1

© Бобоев Х. Б., 2016

Бобоев Хайёл Бобоевич

Технологический университет Таджикистана

АСТРОНОМИЯ, ЕСТЕСТВОЗНАНИЕ И МИРОВОЗЗРЕНИЯ

В статье рассматриваются особенности и роль астрономического материала курса «Концепции современного естествознания» в формировании мировоззрения студентов. Определены наиболее интересные темы и показаны фрагменты процесса формирования научного мировоззрения студентов на примере отдельных тем.

Ключевые слова: *астрономия, естествознание, мировоззрение, концепции современного естествознания.*

XXI век принес много нового в мышление человечеству, главным из которого является осознание роли и места образования в жизни человека.

В связи с этим, в последние годы в системе подготовки специалистов высшего профессионального образования произошли коренные изменения, что обусловлено требованиями рынка труда к специалистам новой формации.

В зависимости от происходящих изменений в природе, обществе и окружающем мире появились новые научные направления и предметы (дисциплины).

К числу таких новшеств и относится предмет «Концепции современного естествознания». Следует отметить, что на изучение данного предмета в зависимости от специальностей, профиля подготовки и требования Государственного стандарта выделяется от 16 часов (1 кредит при кредитной системе обучения) и до 48 часов в традиционной системе подготовки специалистов.

По содержанию «Концепции современного естествознания» является продуктом междисциплинарного синтеза естественных наук, это значит, что такой курс появился вследствие крупных достижений в

области естественных наук, влияющих на современное миропонимание.

Проблема формирования естественно научного мировоззрения в учебном процессе курса «Концепции современного естествознания» исследовалась Н. С. Пурьшевой, А. А. Сенявиной, А. Н. Малининым, А. И. Тимошенко, К. Г. Эрдынеевой, Э. Д. Новожиловым, В. Ф. Ефименко, В. В. Мултановским, А. В. Усовой, Л. Я. Зориной, В. Г. Ивановым, Н. В. Шароновой, В. И. Загвязинским, Г. М. Голиным, Р. Н. Щербаковым и другими учеными.

Изучение данного курса содействует получению широкого базового высшего образования, способствует всестороннему развитию личности, а также формирует целостность мировоззрения студентов об окружающем мире. Учебный курс содержит весь арсенал идей концепций современного естествознания, что позволяет раскрыть и показать панораму наиболее известных методов и законов современной науки, а также демонстрирует специфику рационального метода познания явлений и процессов, происходящих в природе.

Главная задача курса заключается в формировании представлений о действительной картине мира, как основе целостности и многообразия природы, что, безусловно, определяет мировоззрение человека. С этой целью в программу курса введены важнейшие принципы и концепции современного естествознания: представления о пространстве, времени и материи; законы сохранения в мире; концепции происхождения и эволюции Вселенной, жизни и человека; биосфера и экология; специфика самоорганизации, системных методов исследования и др.

Известно, что миропонимание человека берет свое начало от целого ряда первобытных эмпирических знаний, мифологических, религиозных представлений к философско-теоретическому мировоззрению. Исторический анализ показывает, что в учениях мыслителей древнего мира религиозные и рациональные компоненты познания, переплетаясь между собой, создавали почву для дальнейшего развития.

Возникшая сегодня тенденция к гармоничному синтезу двух традиционно различных культур, гуманитарной и естественно научной, отвечает потребностям общества в целостном мировоззрении и подчеркивает актуальность данной дисциплины.

Практика преподавания данного курса в гуманитарных факультетах Таджикского (славянского) университета показало, что многие студенты в начале не понимали важность включения данной дисциплины в программу гуманитарных факультетов вузов. Были такие возражения и вопросы, «Что это дает нам – будущим юристам, филологам, культурологам, историкам или дипломатам?» «Зачем

учить такой предмет или дисциплину, которые не имеют отношения к нашей будущей профессии?» Пришлось, серьезно объяснить этим студентам, что все это обусловлено необходимостью ознакомления студентов с неотъемлемым элементом единой культуры человека. Человек не может считать себя грамотным, культурным и образованным, если не знает основу естествознания, т.е. основные законы природы (физики, химии, биологии и др.), с помощью которых дается объяснение и установление научной картины мира.

Поэтому для формирования целостного взгляда на окружающий мир и на ее основе формирование научного мировоззрения студентов – будущим специалистам необходимо изучения такого курса.

Как известно, для формирования научного мировоззрения огромное влияние наряду с физикой, имеет и астрономия. В связи с этим, при разработке программы курса «Концепции современного естествознания» авторам следует обратить особое внимание на главную роль и задачи астрономического материала в изучении этого предмета, то есть, ее мировоззренческий характер.

Астрономия – древняя наука, несущая во все исторические эпохи две функции: мировоззренческую и утилитарно-прикладную. Соответственно уровень астрономических знаний и представлений о мироздании всегда служит одним из критериев уровня экономики и культуры человеческого общества. Огромное философское, теоретико-познавательное и мировоззренческое значение достижений классической астрономии состоит в фактическом утверждении материалистического понимания мироздания. Однако последние достижения современной астрономии поставили ряд новых философско-мировоззренческих проблем, которые должны оцениваться в русле диалектико-материалистического учения. К таким достижениям относятся открытие пульсаров, радиогалактик, реликтового и изучения, квазаров и др.

Развитие космологии 70-80-х гг. XX столетия отмечено существенными успехами: получены новые факты об эволюции Вселенной в больших масштабах; было доказано, что сингулярность, описывающая начало расширения Вселенной, свойственна весьма значительному классу уравнений общей теории относительности; разработана теория первых стадий эволюции Вселенной – теория «горячей Вселенной», заново стала бурно дискутироваться проблема места человека во Вселенной и поиска жизни во Вселенной, антропный принцип и др.

Современные достижения астрономии должна найти конкретное отражение при изучении курса «Концепции современного естествознания». Задача преподавателя состоит в нахождении наиболее эффективных форм философского, диалектико-

материалистического анализа современного, астрономического познания и формирования на этой основе подлинно научного мировоззрения студентов.

Студентам необходимо разъяснить, какие виды вещества и какие поля обнаружены во Вселенной и как они взаимодействуют во Вселенной между собой; показать грандиозную картину механического движения небесных тел во Вселенной и подчеркнуть, что небесные тела не только перемещаются в пространстве, но и непрерывно эволюционируют; проследить на примере явлений в солнечной системе и в мире звезд всеобщую связь явлений в природе; показать взаимосвязь и взаимообусловленность структурных единиц, входящих в состав Вселенной; указать место человека во Вселенной и его уникальность; дать основополагающие сведения о проблеме поиска жизни во Вселенной и их возможности существования; продемонстрировать законы и закономерности во Вселенной; показать проявления некоторых философских законов в астрономических явлениях, таким как законы единства и борьбы противоположностей, взаимопереходов количественных и качественных изменений, отрицания и др.

Астрономия и космология неопровержимо доказывают, что Земля, планеты, звезды и галактики появились неизмеримо раньше, чем на Земле появился человек, и сформировалось его сознание. На этот счет астрономия (космология и космогония) даёт исчерпывающие аргументы и ответы в пользу материалистического решения основного вопроса философии. Важно и то, что курс астрономии содержит множество примеров познаваемости мира и его закономерностей; доказывает мощь человеческого разума, безграничные возможности научно-технического прогресса в основании космоса и познания Вселенной.

Особенно, следует отметить, что при изучении любой темы курса астрономии можно выделить ее мировоззренческий аспект, т.е. любой материал этого курса проникнут своими мировоззренческими понятиями.

При анализе программы курса «Концепции современного естествознания», с точки зрения мировоззренческого вклада, очень легко можно определить следующее темы астрономического содержания, что представляют наибольший интерес в данном плане. Например, при изучении тем *«Система мира античных философов»*; *«Геоцентрическая и гелиоцентрическая системы строения мира»*; *«Антропный космологический принцип»*; *«Большой взрыв и расширяющаяся Вселенная»*; *«Космологические модели Вселенной»*; *«Происхождение и эволюция галактик и звезд»*; *«Происхождение планет Солнечной системы»*; *«Происхождение и эволюция Земли»*;

«Проблемы происхождения жизни во Вселенной»; «Проблемы поиска внеземных цивилизаций»; «Проблема связи с внеземными цивилизациями» и других, безусловно, видно большой мировоззренческий потенциал изучаемых вопросов.

Как известно, самыми древними формами мировоззрения являются мифология и религия, как особое отражение действительности, возникавшее в сознании первобытного человека, что привело к формированию его культуры.

Поэтому при разъяснении вопросов мировоззренческого характера данного курса было бы целесообразно в начале привести существующие варианты высказывания религиозного, мифологического и духовного содержания явлений и процессов, исходя из древности и хронологической констатации. Затем, с точки зрения научного диалектизма, убедительно дать объяснение данных вопросов с приведением доказательных научно установленных фактов и примеров. Безусловно, что сопоставление двух точек зрения без унижения друг друга приведет к более ясному и твердому формированию мировоззренческих взглядов, чем голословное отрицание религиозных и теологических высказывания, что иногда приводит к разногласию и разочарованию студентов.

Прежде, чем объяснять те или иные явления астрономического характера, необходим фактический материал. Его предоставляют наблюдения за звездным небом, за движением Солнца, Луны, планет. Путь развития подлинной науки о Вселенной начинается с решения проблем перехода от видимого к истинному. Наблюдения играют важную роль в формировании астрономических знаний и научного мировоззрения. Объекты астрономических наблюдений доступны и увлекательны, сами наблюдения создают положительные мотивы в обучении. Наблюдения можно рассматривать как первый шаг к научному познанию окружающего мира. Непосредственное же формирование знаний о природе космических тел, о многообразных связях астрономических объектов должно происходить постепенно, по мере изучения необходимых для этого фактов.

Выводы. Таким образом, исходя из основных положений диалектического развития природы и общества, приведенных наблюдательных фактов и доказательств, а также сопоставляя имеющиеся взгляды и мнения, можно сформировать действительную картину мира и происходящих в нем процессов, что позволяет эффективно и всесторонне развивать мировоззренческую позицию студентов.

Литература

1. Карпенков С. Х. Концепции современного естествознания / С. Х. Карпенков. – М. : Академический проспект, 2006. – 626 с.

2. Бобоев Х. Мир астрономии и энциклопедия космоса (на тадж. яз.) / Хайёл Бобоев. – Душанбе : Маориф, 2010. – 181 с.

3. Бобоев Х. Астрономия и вопросы мировоззрения / Хайёл Бобоев. – К. : КГПИ, 1989. – 71 с.

Хайол Бобоев. Астрономія, природознавство та світогляди.

У статті розглядаються особливості та роль астрономічного матеріалу курсу «Концепції сучасного природознавства» в формуванні світогляду студентів. Визначені найбільш цікаві теми і показані фрагменти процесу формування наукового світогляду студентів на прикладі окремих тем.

Ключові слова: астрономія, природознавство, світогляди, концепції сучасного природознавства.

Khayol Boboev. Astronomy, science and philosophy.

The article discusses the features and role of the astronomical course «Concepts of modern science» in the formation of students' worldview. Identification of the most interesting topics and show fragments of the process of formation of a scientific world view of students to examples of individual topics.

Keywords: astronomy, science, philosophy, the concept of modern science.

Статья поступила в редакционную коллегию 22.09.2016

УДК 373.31

© Бріцкан Т. Г., 2016

Бріцкан Тетяна Георгіївна

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

**ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ЕЙДЕТИКИ НА УРОКАХ
ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

У статті розглянута проблема запам'ятовування великої кількості інформації учнями на уроках природознавства та спосіб її вирішення. Розкрито сутність ейдетичного навчання. Обґрунтовано його вплив на загальний розвиток і навчальну діяльність молодших школярів. Описано певні методи та прийоми ейдетики та їх використання на уроках природознавства в початковій школі.

Ключові слова: ейдетика, методи ейдетики, прийоми ейдетики, навчальний предмет «Природознавство».

Вчитель початкової школи першим знайомить учнів із світом природи, допомагає швидко й правильно засвоїти її закони, відтворити, застосувати на практиці знання. Цілком природно, що

допомагають учителям в цьому не тільки традиційні, а й інноваційні технології та методики навчання.

Однією з проблем вивчення природознавства в початковій школі є оброблення та запам'ятовування великої кількості інформації молодшими школярами. Тому у навчальному процесі вчитель використовує чисельну кількість методів і прийомів, спрямованих на досягнення якомога кращого результату. Одним із таких технологічних процесів є застосування методики ейдетики.

Вивченням ейдетизму та розробкою авторських підходів та вивчення проблеми займалися Є. Антощук, А. Богосвятська, Р. Богайчук, О. Пашенко, В. Тирських, О. Серікова, О. Кушнір та інші.

Вперше використано термін «ейдетика» науковцем І. Матюгіним. Ним запропонована методика розвитку пам'яті та система навчально-ігрових завдань для дорослих. Адже гра – це основний вид діяльності дітей. Використання творчих ігор для розвитку особистості займалися Д. В. Менжерицька, Є. М. Мінський, Б. П. Нікітін, В. В. Петрусенський, А. М. Тютюношків, С. А. Шмаков та інші.

Мета статті полягає у розкритті сутності методики ейдетики та особливостей її використання на уроках природознавства в початковій школі.

Ейдети́зм – це різновид образної пам'яті і вроджена здатність малих дітей бачити, мислити, запам'ятовувати образно. На жаль, вона втрачається у більшості з них, коли ті йдуть до школи, оскільки освіта молодших школярів спрямована загалом на розвиток логічного, раціонального мислення [1, с. 4].

Аналіз наукових досліджень останніх років довели, що ефективність навчання учнів у разі підвищується завдяки поєднанню образного і логічного мислення.

Ейдети́ка (від гр. *eido* – вид, вигляд, гр. *Eidos* – образ) – звукових, тактильних, та графічних асоціацій, звідси ейдетизм «психологічна здатність відтворювати надзвичайно яскравий наочний образ предмета через тривалий час після припинення його дії на органи чуття» [5, с. 232].

Методи навчання, що пропонує ейдетика, спираються на образне мислення дитини та відповідають законам природи. Використання методів ейдетики на уроках природознавства в початковій школі сприяє гармонійному розвитку особистості, підвищенню рівня працездатності молодших школярів. До того ж, розвиток різноманітних видів пам'яті (зорової, слухової, тактильної, нюхової, смакової, фотографічної) дає можливість легко запам'ятовувати великий обсяг інформації, відкриває таємниці творчих здібностей людини.

Перевагою ейдетичного навчання природознавства є легке запам'ятовування навчального матеріалу, що підвищує ефективність уроків. Розвивається довільна увага, вербальне та невербальне мислення, вміння відтворювати, творча уява й мовлення.

Метод ейдетики побудований на простих принципах:

- позитивні емоції;
- мобільність і доступність ігрового матеріалу;
- поділ інформації, відповідно до особливостей кожної дитини.

Сучасний урок природознавства в початковій школі повинен бути уроком пізнання, відкриття, уроком розвитку уяви й емоційної сфери. Емоційно забарвлені уроки, наповнені рівною мірою вербальною та образною інформацією, – це форма організації навчальної діяльності, на які потребує сучасна початкова школа.

Конструювання уроків природознавства з використанням елементів ейдетики формує новий підхід до освітніх та виховних технологій, який дозволить кожному учневі комфортно, легко та з задоволенням здобувати нові знання. Саме тому необхідно:

- навчати запам'ятовувати новий матеріал швидко і якісно;
- збільшувати обсяг пам'яті учнів;
- розвивати творчу уяву, фантазію, образне мислення учнів;
- навчати мислити послідовно, асоціативно;
- розвивати просторову орієнтацію та уявлення;
- тренувати вміння розслаблюватись, швидко знімати втому;
- знаходитись у доброму настрої.

Методи ейдетики – це, перш за все, різноманітні дидактичні ігри. Серед найбільш вживаними є: предметні асоціації, створення послідовного ланцюжка асоціацій, акровербальна техніка, піктограми.

Спільним між зазначеними ейдометодиками є те, що більшість з них передбачають створення нестандартних навчальних ситуацій, які сприяють розвитку творчості молодших школярів.

Ігри слід повторювати, адже це – необхідна умова розвивального ефекту.

Так, вивчаючи тему в 4-му класі «Всесвіт. Сонячна Система», доцільно застосувати ігрову методику створення послідовного ланцюжка асоціацій з метою швидкого запам'ятовування молодшими школярами послідовності розташування планет Сонячної системи. Ефективним також, є використання методу колажів. Мета цієї гри – запам'ятати якомога більше назв зображених предметів (від 7 до 50). Малюнки повинні бути різноманітними, не повторюватися, різні за змістом та розмірами. В деяких колажах можна використати цифри, букви (наприклад, висота Говерли – 2061 м).

Під час формування в учнів природничих понять, ефективним буде використання акровербальної техніки, суть якої полягає у

запам'ятовуванні точної інформації з опорою на асоціації. Молодшим школярам досить складно утримувати уявний образ поняття без його підкріплення. Тому необхідно використовувати графічне зображення поняття. Уявний образ, що прямо відповідає поняттю, виникає у дітей швидко й легко.

Таким чином, акробервальна техніка перетворює запам'ятовування в мимовільний процес. Замість стомлюючого і нудного зубріння діти зайняті веселою грою. На їх основі можна придумати гарні і цікаві завдання, спрямовані на розвиток у дітей пам'яті, образного мислення, мовлення, фантазії, зорової пам'яті. Вчитель реалізує прийоми запам'ятовування складної інформації шляхом зміни її виду.

Використання піктограм на уроках природознавства початкової школи допомагає запам'ятати слова, збагатити активний словник, сформулювати мотивацію до спілкування.

Піктограми – це значки, які можна вставити у будь-яку інформацію. У час комп'ютерних технологій допомагають мультимедійні презентації у вивченні віршів, підборі малюнків-піктограм. Наприклад, слова: зима, будинок, річка, сміх, школа, мама, квіти, чашка, дитина, вікно, пальто, яблуко. З цих слів придумати розповідь і записати її, використовуючи символи. «Незвичайне і небувале». Таким чином, читаючи слова, речення, учні мають асоціювати їх із певним значком.

Висновок. Використання ейдетики на уроках природознавства дозволяє організувати навчально-виховний процес таким чином, що учні шукають зв'язок між новими та вже отриманими знаннями, формують свої власні ідеї та думки за допомогою різноманітних засобів, навчаються співробітництву.

Однак ця проблема до кінця ще не вирішена й залишає ще значні завдання, що потребують творчого пошуку. Тому вважаємо за необхідне й надалі напрацьовувати й впроваджувати в педагогічну практику творчі здобутки щодо окресленої проблеми.

Література

1. Богайчук Р. В. Практика ейдетики в початковій школі : посібник для вчителя / Р. В. Богайчук. – Тернопіль, – Богдан, 2013. – 48 с.
2. Богосвятська А. М. Методи ейдетики на уроках ЛС / А. М. Богосвятська // Зарубіжна література. – № 47-48. – С. 40.
3. Кушнір А. Педагогика грамотности / А. Кушнір // Школьные технологии. – 1996. – № 4-5.
4. Пашенко О. Ейдетика – що це? / О. Пашенко // Дошкільне виховання. – 2008. – № 11 – С. 16-17.
5. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука – К., 1974. – 776 с.

Татьяна Брицкан. Использование методов эйдетики на уроках естествознания в начальной школе.

В статье рассмотрена проблема запоминания большого количества информации учениками на уроках и способ ее решения. Раскрыта сущность эйдетического обучения. Обоснованно его влияние на общее развитие и учебную деятельность младших школьников. Описаны некоторые методы и приемы эйдетики и их использование на уроках природоведения в начальной школе.

Ключевые слова: эйдетика, методы эйдетике, приемы эйдетике, учебный предмет «Природоведение».

Tetiana Britskan. Using the methods of eidetic at the lessons of nature study in primary school.

In the article is the problem of storing large amounts of information by pupils on lessons and the way to solve it. The essence of eidetic study. Grounded its impact on the overall development and educational activity of primary school children. Describe certain methods and techniques eidetic and use at the lessons of natural study.

Keywords: eidetic, methods of eidetic, techniques of eidetic, academic subject «Natural study».

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 373.6:53

© Брославська Г. М., 2016

Брославська Галина Михайлівна

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

КОМІКСИ В ОСВІТІ

Для розв'язання основного завдання, яке стоїть перед будь-яким педагогічним колективом, а саме – формування всесторонньо розвиненої, компетентної особистості, необхідно кожному освітянину у своїй діяльності не забувати про нові та вже давно забуті технології. Автор має на увазі – застосування коміксів у навчальному процесі.

Ключові слова: комікси, освіта, конструктор коміксів.

Сьогодні в закладах освіти для більш якісного вивчення навчального матеріалу використовують різні методики, застосовують різноманітні засоби навчання. Оскільки розвиток нашого суспільства відбувається в час інформаційних технологій, то для розв'язання основного завдання, яке стоїть перед будь-яким педагогічним

колективом, а саме – формування всесторонньо розвиненої, компетентної особистості, необхідно кожному освітянину у своїй діяльності не забувати про нові та вже давно забыті технології. Автор має на увазі – застосування коміксів у навчальному процесі.

Проблемою багатьох педагогів є їх скептичне ставлення до коміксів, забуваючи про те, що створені малюнки з написами мають велике освітнє, виховне та розвиваюче значення. Освітяни вбачають у цьому кілька причин:

По-перше, в суспільній свідомості склалася думка, що комікс – це стиснутий, до примітивності текст, який не дає книзі, твору внутрішньої логіки.

Така думка і є поясненням того, що ж таке комікс.

Комікс, як і будь-який інший художній текст, літературний, кінематографічний чи який-небудь інший, також може бути багатокладним, складним для сприйняття.

Все залежить від задумки людини, яка цей текст створює, та її майстерності. Виразити ту чи іншу ідею у візуальному ряді безпосередньо за допомогою лінії та кольорової палітри – справа проста.

Студент повинен бути готовим до сприйняття різних художніх текстів, у тому числі й коміксів. Сприйняття студентами художніх і навчальних текстів, представлених у різних жанрах, можна вважати одним із завдань сучасної освіти.

По-друге, негативне ставлення до цього жанру склалося через невірні патріотичні думки про те, що комікси – це щось чуже, не властиве нашій дійсності. В наших людей комікси, як феномен масової культури, зазвичай асоціюються з супергероями Америки чи Японії.

По-третє, багато хто думає, що комікси (намальована історія, зображена в картинках) – жанр несерйозний, створений лиш для того, щоб дітей потішити.

Автор вважає, що в нашу країну історії зображені в картинках прийшли з-за кордону в 1990-х роках, хоча мистецтвознавці твердять, що основи розвитку коміксів були закладені в період Громадянської війни в Росії (1917 – 1922 р.р.) Революційні вожді знали й розуміли, що безграмотному народу можна нові ідеї втілювати за допомогою яскравих картинок.

В роки існування Радянського Союзу комікси називали по-різному. Найчастіше – «веселими картинками», які були зображені у різних дитячих журналах того часу. Наприклад, в 1924 року в СРСР існував дитячий журнал «Мурзилка», який не одноразово звертався до формату коміксу. Хоча, саме слово «комікс» для назви ілюстрованих оповідань не використовувався, бо комікси вважались у той час буржуазним мистецтвом, чужим для радянського суспільства.

Серії картинок з підписами називали «ізоповіданнями», «ілюстрованими оповіданнями» або «оповіданнями в картинках».

Жанр коміксу використовували й «дорослі» сатиричні журнали («Крокодил», «Сміхач», «Бегемот» тощо) – для агітації та боротьби з алкоголіками, ледацюгами та хуліганями.

В 1928 році письменник Микола Олійников організував у Ленінграді видавництво дитячого журналу «ЕЖ» («Ежемесячный журнал»), на сторінках якого створив образ відважного винахідника та мадрівника Макара Зухвалого (Свирепого).

Історії про його пригоди друкувались з ілюстраціями А. Успенського, Б. Антоновського, Б. Малаховського.

Завданням оповідань у картинках було виховувати в дітей винахідливість та сміливість. На основі цих коміксів була створена настільна гра «Подорож Макара Зухвалого по Радянському Союзу». Завдяки їй діти вивчали: географію країни; її природу; тваринний світ; корисні копалини.

В 1930 році Микола Олійников створює ще один періодичний журнал для дітей – «ЧИЖ» («Чрезвычайно интересный журнал»), орієнтований на найменших читачів – дітей дошкільного віку. В ньому дуже багато оповідань було зображено в картинках.

В 1937 році вийшла книга художника Миколи Радлова «Оповідання в картинках» – перші в СРСР намальовані історії в книжковому форматі. Книга користувалася великою популярністю, вона була перекладена на більш чим 20 мов, включаючи хінді й урду.

В 1956 році «Веселі картинки» фактично стали першим офіційним видавництвом, у якому публікувався повноцінний варіант радянських коміксів.

Їх героями була група Веселих чоловічків – інтернаціональна команда персонажів казок різних країн.

Головною метою цих коміксів було показати дружбу героїв, їх взаємодопомогу, чесність та доброту по відношенню один до одного. Авторами зображених малюнками-коміксами оповідань, крім О. Семенова, були відомі класики вітчизняної ілюстрації В. Конашевич, А. Лаптев, В. Сутєєв, В. Чижиков, М. Радлов.

В Україні, в основному, створюють комікси про козаків. Художник Ігор Баранько, який їх малює, пояснює це тим, що козаччина – найбільш цікава частина нашої історії. Він пропонує також зображати за допомогою коміксів життя та діяльність Миколи Гоголя, Григорія Сковороди тощо.

Існує велика кількість програмних додатків, які дають можливість студентам самостійно створювати комікси. У своїх роботах вони можуть зобразити ідеї, побажання, розкрити тему цікавого для них навчального матеріалу чи показати шляхи

розв'язання певної проблеми. Створення студентами коміксів сприяє розвитку у них творчих здібностей, фантазії, письменницького таланту, конструкторського бачення різних діалогових ситуацій.

Наприклад, студенти на заняттях, при вивченні дисципліни «Сучасні ТЗН та методика їх застосування», створили пам'ятку-комікс для дітей «Правила безпечної поведінки на вулиці та вдома». В ній дітям дають поради:

- не відчиняти двері незнайомим;
- в складній ситуації дзвонити на номер «102» або просити допомоги перехожих через вікно чи з балкона;
- не заходити в ліфт з незнайомими людьми;
- втікаючи від зловмисника, кинути портфель.

Автор рекомендує для створення коміксів використовувати такі програми-конструктори:

1. RAGEMAKER.
2. PIXTON.
3. WRITE COMICS.

4. Конструктор коміксів на сайті професора Білла Цімермана MAKE BELIEFS COMICS, який є прихильником використання коміксів під час вивчення англійської мови, займає центральне місце.

5. CHOGGER.
6. Toondo.
7. ToonyTool.

Маючи сучасні конструктори, педагоги та студенти можуть створювати комікси будь-якої тематики, а потім використовувати їх в освітніх цілях.

Покажемо значення застосування створених коміксів в навчальній діяльності:

1. *Захоплююча альтернатива студентським творам.*

Студенти мають змогу ілюструвати свої твори, придумувати інший кінець для прочитаної ними книги або дати ілюстровану оцінку.

2. *Ілюстрована біографія.*

Студенти можуть описати життя відомої історичної особистості, проілюструвавши її фотографіями, рисунками, коментаріями.

3. *Виконання студентських проєктів.*

Оскільки комікси — це іронічний жанр, то саме їх не хватає для надто серйозного, наукоподібного заходу під назвою «захист проєктів», який часто буває скучним, не для всіх цікавим.

4. *Ілюстрація норм і правил.*

Правила поведінки в гуртожитку, в столовій, на вулиці тощо.

Часто діти пропускають всі правила мимо вух, не звертаючи уваги на постійні нагадування дорослих. Інструкції, правила поведінки

тощо представлені у вигляді коміксів, як правило, запам'ятовуються краще. Особливо, якщо студенти самі будуть створювати такі комікси.

5. *Понятійний словничок.*

Часто викладачі пропонують студентам створювати словники по предметам. Пропонується студентам не тільки написати означення терміна, а й намалювати для цього визначення комікс.

6. *Звіт про проведений захід.*

Студенти були в поході, на екскурсії. Є фотографії. Можна підготувати фотозвіт з текстовим супроводом не в традиційному PowerPoint, а за допомогою одного з вищезазваних конструкторів коміксів.

Автор у даній статті звертає увагу, що для кращого запам'ятовування навчального матеріалу, для повторення, закріплення його, можна використати давні методики, а саме: потрібно запропонувати студентам створити комікси, які б зображали навчально-рольові, ігрові, проблемні ситуації, шляхи виходу з них.

Не заперечним є те, що комікси сприяють розвитку візуального мислення студентів.

Таким чином, за допомогою коміксів можна урізноманітнити види навчальної діяльності студентів.

Галина Брославская. Комиксы в образовании.

Для решения главного задания, которое ставится перед каждым педагогическим коллективом, а именно – формирование всесторонне развитой, компетентной личности, необходимо каждому педагогу в своей деятельности не забывать о новых и уже давно забытых технологиях. Автор имеет ввиду – использование комиксов в учебном процессе.

Ключевые слова: комиксы, образование, конструктор комиксов.

Galyna Broslavska. Comics in education.

To solve the main task, facing a pedagogical staff, that is the formation of a comprehensively developed and competent person, in their work every educator has to remember both new and already long forgotten technologies. The author talks about the usage of comics in the educational process.

Keywords: comics, education, designer of comics.

Стаття надійшла до редакційної колегії 28.10.2016

Бутковська Наталія Олександрівна
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті розглянуто аналіз формування мовної компетенції у студентів, які вивчають іноземну мову за допомогою технологій мультимедіа як нового навчального середовища.

Ключові слова: мультимедійні технології, іношомовна комунікація, проектна методика, розмовна компетенція.

Вивчення іноземної мови у вищій школі на сучасному етапі виступає як засіб формування комунікації та комунікативної компетенції. У процесі набування комунікативної компетенції студенти реалізують знання, уміння, навички для розв'язання конкретних комунікативних завдань та спілкування у реальних життєвих ситуаціях. У зв'язку з цим основними сучасними методами навчання іноземним мовам є комунікативний і конструктивний методи.

Мета статті полягає в розгляді використання сучасних технологій навчання з використанням Інтернету у навчальному процесі та їх впливу на якість підготовки майбутнього фахівця.

Предмет статті-професійно-орієнтоване викладання іноземної мови, яке базується на застосуванні інформаційних та телекомунікативних технологій, роботі з навчальними комп'ютерними програмами з іноземної мови для дистанційного навчання іноземним мовам (система мультимедіа), створенні презентацій у програмі PowerPoint, використанні ресурсів Інтернету, таких як чати, форуми, блоги, електронна пошта, а також сучасні тестові технології, такі як створення банку діагностичних матеріалів з навчального курсу та технології співпраці. Основна ідея технології співпраці полягає в створенні умов для активної спільної діяльності студентів у різних учбових ситуаціях. Кожен відповідає не лише за результат своєї роботи, але і за результат роботи всієї групи. Тому слабкі студенти прагнуть з'ясувати в сильних те, що їм незрозуміло, а сильні прагнуть, щоб слабкі досконально розібралися у завданні [1, с. 134].

Об'єкт статті-інноваційні технології, які включають такі підходи до викладання іноземних мов, як: 1) інтерактивність, яка підкреслює особисті якості студента; розвиток таких форм навчання,

як діалог; розуміння іншомовної комунікації, спонукання партнера до діяльності мовленнєвого та не мовленнєвого порядку; розгляд знань як сукупності навичок, що актуалізуються у системі діяльності студента; розвиток зацікавленості студентів у здобутті знань; оцінювання; саме оцінювання. 2) самовдосконалення, контроль знань, зберігання і використання навчальних матеріалів.

Серед комунікативних методів з комп'ютерною підтримкою (CALL) слід виділити: метод сценарію (storyline method), метод симуляції, метод каруселі, метод навчання по станціям, метод групових пазлів, метод рольової гри, метод «кейсу» (робота над проблемними ситуаціями, студенти розглядають проблему, аналізують ситуацію, представляють свої ідеї та варіанти розв'язання проблеми в ході дискусії), проектна робота в навчанні. Усі навчальні комп'ютерні програми передбачають відпрацювання певних граматичних структур. Вправи та завдання, які використовуються для досягнення комунікативної компетенції, повинні бути комунікативно виправданими дефіцитом інформації, вибором та реакцією (information gap, choice, feedback).

Найбільш розповсюдженим у процесі навчання професійно-орієнтованому спілкуванню іноземною мовою є *метод проектів*. Він формує у студентів комунікативні навички, культуру спілкування, уміння коротко і доступно формулювати думки, терпимо ставитися до думки партнерів по спілкуванню, розвивати вміння добувати інформацію з різних джерел, обробляти її за допомогою сучасних комп'ютерних технологій, створювати мовне середовище, сприяюче виникненню природної потреби в спілкуванні іноземною мовою [2, с. 106]. Ознаками проектного методу є: 1. Орієнтованість на дію; 2. Робота в команді; 3. Самоорганізація студентів; 4. Ситуативна спрямованість, співвідносність з реальним життям; 5. Міжпредметність проектів; 6. Цілісність – проект розглядається як ціле; 7. Орієнтованість на результат. Традиційно проектне навчання складається з наступних етапів:

1. Організація роботи над проектом або ініціювання полягає у винайденні ідеї проекту.

2. Початок проекту полягає у написанні плану роботи та вступу до неї.

3. Робота над проектом привертає ресурси Інтернету.

4. Презентація результатів проекту створюється за допомогою програми PowerPoint.

5. Оцінка (рефлексія) проекту відбувається якщо студент бере участь у конференції, яка відбувається або у межах університету, або у межах студентської групи.

6. Результатом такої діяльності є публікація статті у студентському науковому журналі.

Проектна діяльність має здійснюватися за допомогою технології Веб-квесту. Веб-квест у педагогіці – це є проблемне завдання, проектна технологія, яка використовує Інтернет-ресурси або сценарій проектної діяльності студентів. Проектна діяльність найбільш ефективна, якщо її можливо пов'язати з програмним матеріалом, значно розширюючи і поглиблюючи знання студентів у процесі роботи над проектом. Метод проектів завжди передбачає розв'язання проблеми. Розв'язання значимої проблеми сприяє тому, що вдається переключити увагу студентів з форми вислову на її зміст. Студенти зайняті тим, як розв'язати проблему, які знайти раціональні способи її розв'язку, де знайти переконливі аргументи, що доводять правильність обраного шляху.

Пошук Інтернет-інформації, яку доручає викладач студенту, сприяє розвитку мислення та отриманню необхідної інформації, розвитку комп'ютерних навичок, збагаченню словникового запасу. Ця технологія заохочує студентів навчатися незалежно від викладача, розвиває дослідницькі та творчі здібності, підвищує їх особисту самооцінку.

Проектна діяльність має здійснюватися у формі «кейс» метода. «Кейс» метод це є засіб навчання професійно – орієнтованої комунікації, основою якої є конкретний матеріал, коли створюються конкретні ситуації з практики. Викладачі, які використовують метод «кейсу», по-різному розуміють його значення. Ю. П. Сурмін і А. В. Сідоренко вважають що це є інноваційні технології [4, с. 42]. М. О. Скуратівська відносить метод «кейсу» до форми організації самостійної, групової і навіть проектної роботи студентів [3]. Інші відносять його до засобу організації учбового матеріалу. Педагогічний потенціал «кейс» метода дуже великий. «Кейс» метод сприяє розвитку вміння аналізувати ситуацію, оцінювати альтернативи, вибирати оптимальний варіант і складати план його здійснення. З методом «кейсу» пов'язані і методи сценарію (storyline method) та метод навчання по станціях.

Метод сценарію (storyline method) засновано на поєднанні запланованих навчальних змістів з інтересами та ідеями учнів. Отримуючи «імпульси» або ключові питання від вчителя, учні роблять свій внесок в створення історії. Цей метод обходиться без текстових підручників. Мова йде про креативне планування, підбір гіпотез, переживання, систематизацію та презентацію роботи.

Метод навчання по станціях засновано на навчальній техніці виконання роботи над навчальним матеріалом, якій упорядкований у вигляді станцій (студенти отримують робочі плани з обов'язковими та

вибірковими завданнями). Робота по станціям дозволяє здійснювати диференціацію по здібностям, інтересам студентів, по ступеню складності завдання.

Цей метод перекликається з *методом симуляції*. Особливо в навчанні іноземної мови студентів економічних спеціальностей вузів можна з успіхом застосовувати метод симуляції. В кібернетиці даний термін використовується для моделювання та імітації реальності. В навчанні мова йде про різноманітні стимуляційні бізнес-ігри, які надають студентам можливість відпрацювати свої навички, застосовувати знання з метою вирішення тієї чи іншої задачі в так званому «безпечному середовищі», яке імітує реальні ситуації, наприклад, в бізнесі, в роботі в компанії. Він схожий на метод рольової гри.

Рольова гра є активним методом навчання, засобом розвитку комунікативних здібностей студента. Рольова гра пов'язана з інтересами студентів. Вона є засобом емоційної зацікавленості, мотивації навчальної діяльності. Рольова гра виступає активним способом навчання практичного володіння іноземною мовою. Рольова гра допомагає подолати мовні бар'єри студентів, значно підвищує обсяг їх мовленнєвої практики. Це є навчання в дії [1, с. 65].

Високоєфективним методом навчання іноземним мовам є *метод мовного портфелю*, в основу якого закладено співвідношення українських вимог до рівня опанування іноземної мови із загальноєвропейськими системами, що, у свою чергу, є відправною точкою для створення єдиного освітнього простору. Основним критерієм оцінки рівня володіння іноземною мовою в технології мовного портфелю є тестування, котре також допомагає ліквідувати пропуски студентів. Тестування здійснюються згідно модулям. Термін "модуль" означає функціональний вузол. Суть модульного навчання зводиться до самостійного опанування певних умінь учнів і навиків в учбово-пізнавальній діяльності. Модульне навчання передбачає чітку структуризацію вмісту навчання, яка має бути створювана за допомогою учбового портфелю. Учбовий мовний портфель підвищує рівень самостійності студентів у навчальній діяльності, їх професійного та особистого розвитку. Під час його складання відбувається етапна документована фіксація досягнень студента. Студенту надається можливість проявити не тільки мовні навички, але й навички спілкування, саморефлексії т. ін. Він фіксується як на процесі, так і на продукті праці, виявляє високу творчу і пізнавальну активність, навчає презентувати результат свого труда. Студент виконує нову для нього роль. Він оцінює не тільки свою працю, але працю партнера. Таким чином підвищується мотивація навчання,

студент відчуває себе реальним учасником навчального процесу, чий інтереси небайдужі як викладачу так і одногрупнику [3].

Література

1. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: Навч. посіб. для студентів пед. ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної освіти / Р. С. Гуревич, М. Ю. Камедія. – Вінниця : «Вінниця», 2004. – 365 с.

2. Кадемія М. Ю. Телекомунікаційні проекти в навчальному процесі ВНЗ / М. Ю. Кадемія, О. В. Шестоपालюк, Л. С. Шевченко. – Вінниця : ТОВ «ПЦ Еозіс», 2008. – 235 с.

3. Скуратівська М. О. Сучасні методи та технології викладання іноземних мов [Електронний ресурс] / М. О. Скуратівська. – Режим доступу : <http://intkonf.org/skurativska-mo-suchasni-metodi-ta-tehnologiyi-vikladannya-inozemnih-mov-u-vischiy-shkoli-ukrayini/>. – Назва з екрану.

4. Сурмін Ю. П. Ситуаційний аналіз, или анатомія Кейс-метода / Ю. П. Сурмін, А. І. Сидоренко. – К. : Центр інновацій и розвитку, 2002. – 287 с.

Наталья Бутковская. Мультимедийные технологии при преподавании иностранных языков.

В статье приводится анализ формирования разговорной компетенции у студентов, которые изучают иностранный язык с помощью мультимедийных технологий, создающих новую обучающую среду.

Ключевые слова: мультимедийные технологии, межкультурная коммуникация, проектная методика, разговорная компетенция.

Natalya Butkovska. Multimedia methods of speaking skill formation.

The article analyzes multimedia methods of speaking skill competence formation. Special place is given to the actual multimedia methods in pedagogic.

Keywords: multimedia methods cross cultural communication, project work, speaking skill competence.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 004.774:378.147

© Бутковська Н.О., 2016

Бутковська Наталія Олександрівна
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ВЕБ-КВЕСТУ

У статті розглядається технологія Веб-квесту, яка допомагає формувати компетенції використання ІТ та формуванню мовних

компетенції необхідних для вирішення професійних завдань на іноземній мові.

Ключові слова: технологія Веб-квесту, мовні компетенції, комунікативні і мовленнєві навички.

Сучасний викладач повинен давати студентам не тільки знання, але й пояснювати як самостійно їх добувати, як засвоювати вже вивчений матеріал. Досягти цю мету можливо за допомогою новітніх технологій. Веб-квест (Webquest) є водна з них. Quest у перекладі з англійської мови – тривалий, цілеспрямований пошук, що може бути пов'язаний з пригодою або грою; також слугує для позначення одного з різновидів комп'ютерних ігор. Веб-квест у педагогіці – проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси мережі Інтернет.

За Я. Биховським, освітній Веб-квест – це сайт в Інтернеті, з яким студенти виконують ту чи іншу навчальну задачу, це форма подання матеріалу шляхом постановки задач, проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання котрого використовуються інформаційні ресурси Інтернет [1].

Мета статті – охарактеризувати Веб-квест (Webquest) за допомогою двох головних педагогічних аспектів: гарантованістю кінцевого результату й проектуванням майбутнього навчального процесу.

Вперше методику Веб-квестів запропонували американець Берні Додж та австралієць Том Марч наприкінці 20 віку. Згідно з Берні Доджем, веб-квест має чітку структуру: вступ (Introduction), формулювання завдання (Task), виконання завдання (Process), оцінка діяльності студентів (Evaluation), висновок (Conclusion). О. Ю. Пестрецова, відзначає наступні типи Веб-квестів залежно від їх характеристик: Веб-квести, які мають охоплювати окрему проблему, учбовий предмет, тему або міжпредметні Веб-квести. Основою Веб-квестів проектна методика, що орієнтована на самостійну діяльність студентів – індивідуальну, групову, парну, котра здійснюється за певний проміжок часу. Цей метод органічно поєднується з груповим підходом до навчання. Отже, Веб-квест поєднує в собі ідеї проектного методу та ігрових технологій у середовищі WWW засобами Веб-технологій. Він пропонує почати процес роботи над Веб-квестом з постановки проблемного питання або створювання проблемної ситуації, які повинні мотивувати студента, побудити інтерес до даної проблеми. Центральне завдання, яке студент має можливість виконати, або цікаві питання, на які учні мають знайти відповідь в межах самостійного дослідження [3].

Збірник наукових статей

Більшість авторів класифікують наступні типи завдань, які представлені у Веб-квесті: завдання на переказ (Retelling Task) та компілювання (Compilation Task) тексту; завдання на пошук розгадки (Mystery Task); журналістське розслідування (Journalistic Task); ситуативне завдання с заданою умовою (Design Task); творче завдання (Creative Product Task); завдання на пошук компромісу (Consensus Building Task) та інші. Для того, щоб організувати роботу з виконання завдань, викладач повинен зробити виноски на друковані джерела та Інтернет-ресурси, які забезпечують студентів цілеспрямованим пошуком необхідної інформації. Список інформаційних ресурсів має бути в електронному вигляді відео- та аудіоносіях, у паперовому вигляді, посилання на ресурси в Інтернет, адреси Веб-сайтів по темі, необхідної для виконання завдання. Вони повинні бути анотовані. В процесі роботи над Веб-квестом студент стає центром досягнення знань. Викладач же стає не стільки головним джерелом нових знань для студентів, але він допомагає ефективно оволодіти здобутими знаннями. Він формулює завдання, підшукує джерела інформації та виноски в Інтернеті та посилання на друковані джерела, виконує консультативну роль, створює атмосферу творчої учбової майстерні [2, с. 30]. При підготовці та проведенні Веб-квесту важливо чітко усвідомити роль кожного учасника навчально-виховного процесу та розподілити їх обов'язки для досягнення максимальної ефективності.

Студент повинен: сформулювати відомі умови завдання; визначити необхідні, але невідомі відомості; знайти їх; проаналізувати, обробити, узагальнити й обговорити виявлену інформацію; вирішити, наскільки з урахуванням знайдених відомостей поле завдання втратило (чи придбало) проблемний характер; узагальнити відшукану інформацію; оформити результати роботи. *Викладач повинен:* надати декілька посилань на бажані Інтернет-ресурси, які зададуть інтонацію, акценти пошуку; навести декілька культурних зразків, які служать орієнтиром для порівняння та можуть показувати спектр думок з проблеми; розробити бланки з чітким формулюванням критеріїв оцінювання; контролювати процес пошуку [2, с. 30].

Предмет статті має метою опрацювання мовних видів діяльності за допомогою Веб-квесту, таких як пошук інформації, короткий опис прочитаного, навички робити висновки, та можливість висловлювати точку зору, яка підкріплена аргументами. Висновок, який підсумовував результати квесту, нагадує студентам що вони дізналися, та, можливо, дає установку на подальшу роботу за даної темою. Підсумком дослідження, залежно від навчального матеріалу, мають бути усна доповідь або есе, власні мультимедійні Веб-сторінки і Веб-сайти за заданою темою на матеріалах, отриманих у процесі роботи (тексти,

фото, графіка, відео-кліпи), презентації у форматі PowerPoint, які можливо розміщати на сайті університету або у межах його мережі, флеш-роликів, баз даних тощо. Можливо також видання результатів Веб-квестів у вигляді брошури або розробки студентів. Веб-квест містить також презентацію результатів пошукової роботи у вигляді слайдів, Інтернет-сторінки або іншої електронної, друкованої и то усної формі. Наприкінці виконання Веб-квесту студенти отримують можливість критично проаналізувати свою роботу, оцінити її, а також оцінити роботу одногрупників. Викладач в свою чергу оцінює пошукову роботу студентів. Обов'язковим є попереднє (до початку роботи) оголошення принципів Веб-квесту. Критерії оцінки можуть бути різними (за часом презентації, оригінальністю, новаторством та інше). Критерії оцінки залежать від типу навчальних завдань, які вирішуються у Веб-квесті. В оцінці підсумовується досвід, який був отриманий студентом при виконанні самостійної роботи за допомогою технології Веб-квесту [1].

Я. С. Биховський розглядає використання технології Веб-квесту як засіб розвитку іншомовної соціокультурної компетенції студентів. Об'єктом роботи є розробка ряду рекомендації щодо створення Веб-квестів та їх використання у процесі навчання іноземним мовам і культурам [1]. Життєздатними формами роботи з Веб-квестами є наступні:

1. Дві форми веб-квестів : «closesystem» (інформація міститься в рамках одного Веб-сайту й не виходить за його межі), «opensystem» (студенти мають самостійно знайти матеріал для виконання завдання, користуючись порадами наставника та списком рекомендованих джерел) [3, с. 284].

2. Створення короткочасних та тривалих Веб-квестів. Метою короткочасних Веб-квестів є поглиблення знань та їх інтеграція. Вони розраховані на одне-три заняття на лінгвокраїнознавчу тематику. Результатом роботи можуть бути дискусії, кругли столи і невеликі презентації. Метою тривалої роботи є поглиблення і перетворення знань учнів, розраховані на тривалий термін може бути, на семестр або навчальний рік, які мають можливість виконуватися студентами як в аудиторії, так і поза неї, а також у комп'ютерних класах при виконанні самостійної роботи.

3. Створення Веб-квестів за предметним змістом: монопроекти, міжпредметні Веб-квести.

4. Створення Веб-квестів за типом завдань, які виконують студенти: переказ, компіляційні загадки, журналістські, конструкторські, творчі, переконуючі, розв'язання спірних проблем, самопізнавальні, аналітичні, оцінні, наукові. Завдання на переказ становлять найпростіший приклад використання Інтернету як джерела

інформації та вважається Веб-квестом за умови: а) формат і форма доповідей студентів відрізняється від оригіналів; матеріал тексту не є простим копіюванням тексту з Інтернету в текстовий редактор; б) студенти вільні у виборі того, про що розповідають і яким чином організують знайдену інформацію; в) студенти використовують навички збирання, систематизації та обробки інформації. Сутність компіляційного завдання полягає в тому, що студенти мають взяти інформацію з різних джерел і привести її до єдиного формату. Підсумкова компіляція може бути опублікована в мережі Інтернет або представлена у вигляді нецифрового продукту, наприклад, книгою [4]. Веб-квест, сформульований на основі завдання-загадки, потребує синтезу інформації з набору джерел і створення головоломки, яку неможливо розв'язати простим пошуком відповіді на сторінках Інтернету. Навпаки, необхідно придумати загадку, розв'язання якої потребує засвоєння інформації з множини джерел; складання інформації в єдине ціле за допомогою висновків, узагальнень з різних джерел інформації; виключення хибних відповідей, які спочатку уявлялися правильними, а в процесі розгляду стали хибними. У журналістських Веб-квестах студенти мають зібрати факти та організувати їх у жанрі репортажу новин, інтерв'ю і т. ін. Конструкторський Веб-квест потребує від студентів створення продукту або плану з виконання раніше визначеної мети в певних межах. Творчий Веб-квест вимагає від студентів створення продукту в заданому форматі. Творчі проекти схожі на конструкторські, проте є вільними і непередбачуваними в своїх результатах. У процесі оцінки таких проектів необхідно більше уваги приділяти творчості й самовираженню студентів. Веб-квести з розв'язання спірних проблем передбачають пошук і представлення різних, а інколи суперечливих думок з однієї проблеми і спробу привести їх до консенсусу. Переконаючий Веб-квест має на меті створення продукту, здатного переконати будь-кого. Таке завдання вимагає від студентів розробки аргументів на користь будь-якого твердження, думки, варіанту розв'язку проблеми на основі матеріалів, одержаних у процесі роботи з квестом. Кінцевим продуктом такого проекту може бути лист, стаття, прес-реліз, постер, відеозапис, мультимедійна презентація, веб-сторінка і т. ін.

5. Створення Веб-квестів самими студентами. Особливістю Веб-квестів є те, що частина або вся інформація для самостійної або групової роботи студентів знаходиться на різних Веб-сайтах. Ця форма роботи виконується в команді (планування, розподіл функцій, взаємодопомога, взаємоконтроль). Вона ґрунтується на вмінні знаходити кілька способів рішення проблемної ситуації, визначати найбільш раціональний варіант, обґрунтовувати свій вибір. Крім того,

Веб-квест формує навик публічних виступів (обов'язково проведення захисту проєктів з виступами авторів, з питаннями, дискусіями). Веб-квести, які орієнтовані на самопізнання, яке здійснюється через дослідження он-лайн і офф-лайн). Цій варіант може використовуватися на старших курсах або у магістратурі [4].

Серед переваг використання Веб-квестів можливо виявити наступні: автентичність текстового матеріалу, та матеріалів, представлених у мережі; зростання мотивації студентів щодо самостійної пізнавальної діяльності; розвиток вміння мислити; атмосфера співробітництва; вивчення віртуального соціокультурного середовища країни, мова якої вивчається студентами; розвиток інформаційної культури як необхідної складової загальнокультурної компетенції сучасної особистості та своєї відповідальності за успіх спільної праці, дух змагання і високу мотивацію до успіху та гордість за власну працю, відчуття присутності у мовленнєвій оточенні та свободу вибору. Мультимедійне середовище знімає обмеженість рамками навчального посібника. Можливо і створення постійно поповнюваного банку Веб-квестів у спільної інформаційної мережі університетів та на їх сайтах.

На закінчення хочеться зазначити, що використання методики Веб-квестів у роботі з студентами, які вивчають іноземні мови, сприяє створенню у студентів стійкого інтересу до вивчення іноземної мови, удосконалює мовленнєві вміння та навички, а також удосконалює інтелектуальні здібності особистості, підвищує пізнавальний інтерес, реалізує її креативний потенціал.

Література

1. Биховский Я. С. Освітні Веб-квести [Електронний ресурс] / Я. С. Биховский // Матеріали міжнародній конференції «Інформаційні технології в освіті» (ИТО-99). – Режим доступу: <http://ito.bitpro.ru/1999/>. – Назва з титул. екрану.
2. Ільченко О. Використання Web-квестів / О. Ільченко // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2012. – № 9. – С. 30-31.
3. Пестрецова О. Ю. Использование технологии «Веб-квеста» на уроках иностранного языка / О. Ю. Пестрецова // Современные тенденции в обучении иностранным языкам и межкультурной коммуникации: Материалы Международной заочной научно-практической конференции (24 марта 2011 г.). – Электросталь : Новый гуманитарный институт, 2011. – С. 284-287.
4. Dodge B. Some Thoughts about Webquests [Електронний ресурс] / B. Dodge. – Режим доступу : <http://webquest.sdsu.edu/aboutwebquests.html>. – Назва з титул. екрану.

Наталья Бутковская. Формирование языковых компетенций при помощи Веб-квеста.

В статье рассматривается формирования разговорной компетенции у студентов, изучающих иностранный язык с помощью таких мультимедийных технологий как Веб-квест, создающих новую обучающую среду.

Ключевые слова: Веб-квест, мультимедийные технологии, межкультурная коммуникация, проектная методика, разговорная компетенция.

Natalya Butkovska. Multimedia methods of speaking skill formation.

This article analyzes Web quest technology as one of the speaking skill competence formation methods.

Keywords: Web quest, multimedia methods, cross cultural communication, project work, speaking skill competence.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 37.014.5:37.014.3

© Велігоря В. В., 2016

Велігоря Вікторія Володимирівна

Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 140
Харківської міської ради Харківської області

**КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ – НОВИЙ
КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ОРІЄНТИР ДЛЯ РЕФОРМУВАННЯ
СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ**

У статті розглянуто уніфіковані підходи до трактування понять «компетентність» та «компетенція» та проаналізовано узгодженість щодо розуміння необхідності побудови системи освіти на компетентісно-орієнтованій основі.

Ключові слова: компетентність, компетенція, компетентісний підхід.

Умови сьогодення характеризуються бурхливими перетвореннями в соціально-політичному та економічному житті держави. Ці перетворення вимагають від системи освіти переорієнтації на нові суспільні цінності. У зв'язку з цим виникає інтенсивне реформування системи освіти, яке сприяє появі нових ідей та концепцій в педагогіці. Так, у роботах О. Олейнікової [1] зазначено, що у провідних європейських країнах простежується дві тенденції. Перша характеризується переходом до професійних стандартів (в

основу яких покладено результат), а друга тенденція – це системний опис кваліфікацій в термінах професійних компетенцій [1].

Компетентісно-орієнтований підхід в освіті став новим концептуальним орієнтиром для реформування вітчизняної системи освіти, але на сьогодні він породжує безліч дискусій як на міжнародному, так і на національному рівнях різних країн. На думку таких вітчизняних педагогів, як Н. Бібік, О. Овчарук, Р. Пастушенко, О. Пометун та інші – саме набуття життєво важливих компетентностей може дати людині можливості орієнтуватись в інформаційному просторі, знайти своє місце та бути конкурентоспроможною у сучасному суспільстві.

Науковці європейських країн вважають, що набуття молоддю знань, умінь і навичок спрямоване на вдосконалення їхньої компетентності, сприяє інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на виклики сьогодення. Тому важливим є усвідомлення самого поняття компетентності, розуміння того, які саме компетентності і як необхідно формувати. Саме це і має бути результатом навчання.

Мета статті – проаналізувати уніфіковані підходи до трактування понять «компетентність» та «компетенція» та простежити узгодженість щодо розуміння необхідності побудови системи освіти на компетентісно-орієнтованій основі.

За Словником законодавчих термінів «компетентність» – це необхідний обсяг і рівень знань та досвіду особистості у певному виді діяльності [2].

Гіпертекстовий словник методичних термінів дає пояснення цього поняття як рівня досягнень індивіда (його знання, досвід) у визначеній галузі [3].

В останніх публікаціях ЮНЕСКО поняття компетентності трактується як поєднання знань, умінь, цінностей і ставлень, вживаних у повсякденні. На конференції міжнародного рівня, що відбулась завдяки участі ЮНЕСКО, Міністерства освіти Норвегії (Департаменту технічної освіти та професійної підготовки) у 2004 р., науковці дійшли згоди в трактуванні поняття компетентності як здатності ефективно і творчо застосовувати знання та вміння в міжособистісних стосунках - ситуаціях, що передбачають взаємодію з іншими людьми, як у звичайному соціальному контексті, так і в професійних ситуаціях.

Посилаючись на наукові дослідження В. Байденко, Л. Болотова, Н. Гришанова, О. Пометун, А. Хуторського, М. Московчука та М. Гордєєва під *компетентністю* ми будемо розуміти поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють обґрунтовано судити про будь-яку сферу й ефективно діяти в ній. Це знання, обізнаність (поінформованість) у будь-якому питанні (ключова характеристика:

«Знаю що?»). А під *компетенцією* – коло питань, з яких людина добре обізнана, пізнала їх і має практичний досвід їх вирішення. Це спроможність виконувати будь-яке завдання якісно та ефективно (ключова характеристика: «Знаю як?»).

Дані дефініції увійшли в практику діяльності навчальних закладів й утворили поняття «компетентнісна освіта», «компетентнісний підхід в освіті». З цього моменту розпочався новий етап у розвитку загальної середньої освіти, який тісно пов'язаний із упровадженням компетентнісного підходу до формування змісту та організації навчального процесу в школі.

Основним завданням школи на сучасному етапі розвитку освіти в Україні є формування компетентностей учнів. Учитель розкриває компетентність як складне особистісне утворення, що інтегрує відповідно до вимог певної діяльності знання, уміння, навички особистий досвід її виконання. Компетентність не зводиться тільки до знань, окремих умінь та навичок, а належить до сфери складних умінь і якостей особистості. Враховуючи мету компетентнісної освіти по створенню умов для розвитку і самореалізації кожної особистості то саме компетентнісний підхід спрямовує навчально-виховний процес на формування і розвиток компетентнісного покоління.

Державі потрібна свідома, соціально активна особистість, готова до самостійного життєвого вибору на основі гуманістичних цінностей. Освіта, утверджуючи право кожної людини на доступ до якісної освіти, свободу вибору, готуючи нові покоління до професійної, соціальної та сімейної самореалізації, через свою системність, масштабність, тривалість, є незамінним і найважливішим джерелом виховання і розвитку людини на засадах демократичних цінностей. Тому найважливішою цінністю стає виховання суспільства, яке здатне навчатися і розвиватися продовж всього життя. Отже, зосередженість на потребах людського розвитку, виховання і формування інноваційної людини зумовлює потребу в компетентній освіті, що є інструментом поєднання «освіти для всіх» з «освітою для кожного». Це передбачає перехід від «навчання усіх усього» до оволодіння кожного учня навчальними досягненнями на такому рівні, що дозволяє йому успішно вчитися далі, застосовувати набуті знання і вміння у власному досвіді.

Вчені дослідники, вчителі-новатори вважають, що у центрі уваги сучасної освіти мають бути не стільки навчальні предмети, скільки способи мислення і діяльності школяра. Тобто, необхідно навчити дитину критично мислити, вирішувати складні проблеми шляхом аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати і враховувати альтернативні думки, приймати виважені рішення, дискутувати, спілкуватися з іншими людьми. Перед сучасною школою

постає завдання виховати особистість, здатну до життєтворчої діяльності. Така особистість зуміє правильно обрати свій шлях у житті, зважаючи на власні можливості; буде ставити перед собою завдання самовдосконалення й саморозвитку, що стане запорукою успіху в різних сферах діяльності. Сучасний світ пред'являє високі вимоги до діяльності людини, конкурентно-спроможною може бути лише посправжньому компетентна особистість.

Отже, підсумовуючи, можна зазначити, що реалізація компетентнісного підходу в освіті розвивається як динамічний процес. Його розвиток представлено теоретичними та практичними дослідженнями вітчизняних та зарубіжних учених. Аналіз категоріального апарату свідчить про відсутність уніфікованих підходів до трактування понять «компетентність» та «компетенція». Разом з тим, простежується узгодженість щодо розуміння необхідності побудови системи освіти на компетентнісно-орієнтованій основі.

Література

1. Овчарук О. В. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. В. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. – К. : К.І.С, 2003. – С. 17-43.

2. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен ; [пер. с англ.]. – М. : Когито-Центр, 2002. – 396 с.

3. Словник законодавчих термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.nau.ua/doc>. – Назва з титул. екрану.

Виктория Велигоря. Компетентностный подход в образовании – новый концептуальный ориентир для реформирования современной системы образования.

В статье рассмотрены унифицированные подходы к трактовке понятий «компетентность» и «компетенция» и проанализированы согласованность в понимании необходимости построения системы образования на компетентностно-ориентированной основе.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, компетентностный подход.

Viktoria Veligorya. Competence approach in education – a new conceptual reference point to reform modern system of education.

The article deals with standardized approaches to the interpretation of the concepts «competence» and «competence». The consistency in understanding the necessity to build the education system on competency-oriented basis is analyzed.

Keywords: competence, competence, competence approach.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

**Гаврилова Надія Борисівна,
Богомол Наталія Павлівна**

Коледж Національного фармацевтичного університету

ЗАСТОСУВАННЯ CASE-МЕТОДУ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ ТЕХНОЛОГІЯ ЛІКІВ У КОЛЕДЖІ НФаУ

Наведено методика застосування case-методу у викладанні дисципліни технологія ліків у коледжі НФаУ, що передбачає роботу студентів у 3-х підгрупах – «оповідачі», «опоненти» та «рецензенти». Кожний кейс-лікарська форма обговорюється за схемою: доповідь, альтернативний варіант, критика та аналіз; після цього студенти на практиці реалізують запропоновані рішення.

Ключові слова: case-метод, технологія ліків.

Орієнтація на нові цілі освіти – компетенції – потребує не тільки зміни змісту досліджуваних предметів, а також методів і форм організації освітнього процесу, активізацію діяльності студентів в ході заняття, наближення досліджуваних тем до реального життя і пошуків шляхів вирішення виникаючих проблем. В умовах розвиваючого навчання необхідно забезпечити максимальну активність самого студента в процесі формування ключових компетенцій, оскільки останні формуються лише як досвід власної діяльності. І першочергову роль тут повинні мати активні та інтерактивні форми і методи навчання.

Навчання з використанням інтерактивних освітніх технологій передбачає відмінну від звичної логіку навчального процесу: не від теорії до практики, а від формування нового досвіду до його теоретичного осмислення через застосування.

До одним з активних методів сучасної освіти можна віднести case-метод, тобто метод аналізу ситуацій, метод ситуаційного навчання. Введення технології case-методу пов'язано з реалізацією компетентнісного підходу в освіті і потребує зміни парадигми мислення у бік системно-діяльнісного підходу.

Кейсова технологія – це вид навчального заняття, що поєднує в собі кілька методів навчання (самостійна робота з науковою літературою, навчальною інформацією, документами; аналіз конкретних ситуацій; мозковий штурм; дискусія) і форм практичного заняття (семінару, ділової або рольової гри тощо).

Освітня роль кейс-технології полягає в тому, що забезпечуючи світоглядне осмислення тієї чи іншої дійсності, дана технологія

дозволяє об'єктивно оцінювати реальну ситуацію, виділяти проблему, враховувати інтереси інших людей, встановлювати з ними контакти, впливати на їх діяльність. Це сприяє формуванню у студентів етичного і ціннісного ставлення до світу, до людей, до самих себе.

Мета даного методу – проаналізувати ситуацію, що виникає при конкретному положенні справ, і запропонувати вирішення проблеми, що склалася. Закінчення процесу – оцінка запропонованих рішень.

Будь-яка практична ситуація зі сфери професійної діяльності фахівця може бути використана в навчальному процесі. Спосіб опису ситуації покликаний «розбудити» мозок учня і підштовхнути його до логічного аналізу. В основі технології аналізу конкретних ситуацій лежить знаково-контекстний підхід, в якому засвоєння теоретичних знань відбувається в ситуації, що імітує майбутню професійну діяльність.

Приготування ліків за індивідуальними прописами з самого початку орієнтовано на роботу з конкретними, не потоковими ситуаціями, і тому необхідність застосування case-методу у вивченні екстемпоральної технології ліків є очевидною.

Важливими питаннями в екстемпоральній технології ліків є оцінка складу пропису, перевірка наявності несумісних компонентів у складі лікарської форми та разових і добових доз сильнодіючих лікарських речовин – на першому етапі, корекція виявлених проблем – на другому, і, головне, – вибір оптимальної технології приготування лікарської форми, що включає в себе і розрахунок кількостей активних компонентів та розчинників і інших допоміжних речовин. Завершальними етапами є оформлення паспорту письмового контролю та власне лікарського препарату до відпуску, тобто вибір оптимального пакування та відповідних записів на етикетці.

Саме на вирішення цих питань і спрямована робота студентів при вивченні технології ліків у коледжі НФаУ.

Заняття змодельовано таким чином:

1. До початку заняття: викладач підбирає кейси для студентів із розрахунку 6 кейсів на групу (бажано обирати прописи, що мають неоднозначний хід рішення, або передбачають наявність двох або більше варіантів виконання). Студенти отримують перелік активних інгредієнтів, що входять до складу обраних кейсів і повинні самостійно опрацювати матеріал щодо їх фізико-хімічних і технологічних властивостей, а також основні варіанти технології лікарської форми, що буде розглядатися на поточному занятті.

2. На занятті: викладач організовує попереднє обговорення кейса, тобто перевіряє ступінь готовності учнів до дискусії. Потім група поділяється на 3 підгрупи; за кожним кейсом студентам

пропонується такий порядок роботи – одна підгрупа є «доповідачем» щодо аналізу складу і кількостей компонентів, обраної технології приготування, наводить розрахунки, паспорт письмового контролю та оформлення лікарського препарату до відпуску; друга підгрупа виступає «опонентом» до викладеного матеріалу і пропонує свій варіант описаних вище дій щодо виготовлення лікарської форми; третя підгрупа бере на себе роль «рецензента» і оцінює та критикує пропозиції перших двох груп. В такий спосіб проходить обговорення всіх 6-ти кейсів, відповідно кожна підгрупа двічі виступає «доповідачем», «опонентом» та «рецензентом». Після обговорення студенти на практиці готують одну з запропонованих лікарських форм, причому студент може обрати будь-який з варіантів приготування, якщо в ході дискусії було підтверджено його придатність.

3. Після заняття викладач оцінює і власне обраний шлях приготування обраної лікарської форми, і виконання обраної технології. Саме на цьому етапі викладач підводить підсумки проведеної дискусії, тобто у варіанті некоректного обрання виконання практичного завдання, студент може наочно переконатися у негативних наслідках свого рішення.

Досвід використання в навчальному процесі технології конкретних ситуацій показав, що кейс-метод дозволяє:

- розвинути у студентів навички аналізу і критичного мислення;
- розвинути здатність поєднувати теорію та практику;
- спонукати їх до пошуку додаткової інформації;
- сформувати навички оцінки альтернативних варіантів в умовах невизначеності;
- підвищити мотивацію на розширення бази теоретичних знань для вирішення прикладних задач з технології ліків.

Література

1. Полат Е. С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: учебное пособие для студ. вузов / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина. – М. : Академия, 2008. – 368 с.

Надежда Гаврилова, Наталья Богомол. Применение case-метода в преподавании дисциплины технология лекарств в колледже НФаУ.

Приведена методика применения case-метода в преподавании дисциплины технология лекарств в колледже НФаУ, предусматривающая работу студентов в 3-х подгруппах – «докладчики», «оппоненты» и «рецензенты». Каждый кейс-лекарственная форма обсуждается по схеме: доклад, альтернативный вариант, критика и анализ; после этого студенты на практике реализуют предложенные решения.

Ключевые слова: case-метод, технология лекарств.

Nadiia Havrilova, Nataliia Bohomol. The use of case-method in teaching the discipline of drugs technology in the College of NUPh.

The procedure of application of case-method in teaching the discipline of drugs technology in the College of NUPh have been given, it involves the work of students within 3 subgroups – «speakers», «critics» and «reviewers». Each case-dosage form is discussed according to the scheme: report, alternative variant, critique and analysis; then students can actually implement the proposed solution.

Keywords: case-method, technology of drugs.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 37.01:629.7.054.07

© Герасименко Л. С., 2016

Герасименко Людмила Сергіївна

Кіровоградська льотна академія

Національного авіаційного університету

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЛОТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН

Встановлено, що проблема розвитку критичного мислення пілотів є частиною питання безпеки польотів та вирішення її зменшить вплив людського чинника у авіації. Охарактеризовані основні уміння критичного мислення та їх роль у забезпеченні безпеки польотів. Визначено, що критичне мислення має на меті аналіз з використанням конструктивного скептицизму і сумнівів, що допомагає приймати обґрунтоване рішення про ефективність, правдивість, або продуктивність предмету. У процесі навчання професійно-орієнтованим дисциплінам розвиток критичного мислення дозволить підвищити ефективність професійної діяльності, психофізіологічні якості та професійну надійність майбутніх пілотів.

Ключові слова: критичне мислення, майбутні пілоти, людський чинник, безпека польотів.

Сучасні міжнародні вимоги щодо професійної підготовки авіаційних фахівців передбачають єдність і узгодженість змісту професійно-орієнтованих дисциплін з цими вимогами, що забезпечує досягнення оптимального результату. У процесі підготовки майбутніх пілотів необхідно сформувавши цілий комплекс професійно важливих

якостей, високий рівень яких повинен забезпечуватися інтегративним процесом фахової підготовки.

Проблема розвитку критичного мислення пілотів є частиною питання безпеки польотів, що нерозривно пов'язане з людським чинником. Згідно статистичних даних, з вини пілотів відбувається 80-85% авіакатастроф, основною причиною майже 50% з них Р. С. Дженсен, Е. Л. Вінер називають недостатній рівень професійного мислення льотчиків [1]. Інші дослідження, проведені науковцями під керівництвом Стівена Кернера (Stephen Casner) [3], стверджують, що, по-перше, активне використання нових технологій та комп'ютеризованих систем створюють нові можливості для помилок, оскільки у екстрених ситуаціях пілоти не розуміють, що робить машина. По-друге, в сучасних автоматизованих кабінах пілоти, спираючись на новітні технології, втрачають уміння критичного мислення. Отже, виникає питання про професійну надійність льотного складу в екстремальних ситуаціях та потребу в удосконаленні професійного мислення пілотів.

З аналізу причин помилок пілотів, який проведено в своїх роботах О. В. Гарнаєвим, В. О. Пономаренком, Р. М. Макаровим, Ю. М. Руденко, Ж. К. Шишкіним, зазначається, що основною причиною недостатньо розвинених навичок критичного мислення авіафахівця є низький рівень спеціальної теоретичної і практичної підготовки. На основі аналізу типових помилок Ю. М. Руденко [1] було встановлено, що помилки, що відбулися через недостатній рівень умінь критичного мислення, були допущені в нестандартних умовах польоту. Екіпаж своїми неправильними діями (або бездіяльністю) погіршив обстановку, допустивши перехід нестандартної ситуації в складну, а потім в аварійну. Одним із складників вирішення поставленої проблеми є формування критичного мислення у пілотів, яке допоможе у прийнятті єдиного правильного рішення у нестандартних ситуаціях польоту.

Метою статті є визначення умінь критичного мислення майбутнього пілота та переваг їх формування у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

Критичне мислення є складним процесом міркування, який включає в себе широкий спектр навичок і умінь [2]: визначення позицій, аргументів і висновків інших людей; оцінку доказів для альтернативних точок зору; справедливе зваження протилежних аргументів і доказів; вміння читати між рядків, а також виявлення неправдивих або невірних припущень; визначення технік, які використовуються, щоб зробити певні позиції більш привабливими, ніж інші, наприклад, помилкової логіки; міркування про проблеми в структурованому вигляді, поєднуючи логіку та власне розуміння;

уміння робити висновки про справедливість та виправданість аргументів на підставі переконливих доказів і розумних припущень; представлення позиції в структурованому, чіткому, добре аргументованому вигляді з метою переконання інших.

Критичне мислення має на меті аналіз з використанням конструктивного скептицизму і сумнівів, що допомагає приймати обґрунтоване рішення про ефективність, правдивість, або продуктивність предмету. Якщо ми зможемо проаналізувати чітко основу того, що ми приймаємо як істину, ми більшою мірою здатні розпізнати, коли можна довіряти, а треба відноситися скептично [2]. У випадку з майбутніми пілотами, у діагностуванні відмов імовірність чогось повинна підкріплюватися аргументами та доказами.

З позиції сучасної дидактики та психології оволодіння самим змістом професійно-орієнтованих дисциплін не веде автоматично до розвитку критичного мислення, їх необхідно сформувати. Не існує чіткого переліку дій, зробивши які можна навчити критичного мислення, однак, існує низка умов, які викладачу необхідно створити у аудиторії, для того, щоб курсанти успішно залучилися до процесу критичного творчого мислення, таких як: виділення часу та забезпечення можливостей для застосування критичного мислення; дозвіл курсантам вільно розмірковувати; сприймання різноманітних ідей та думок; сприяння активному залученню учнів до процесу навчання; забезпечення сприятливого середовища; висловлення віри у здатність кожного курсанта породжувати критичні судження; цінування критичних міркувань курсантів.

Перевагами навчання критичному мисленню для майбутніх пілотів є наступні: поліпшення уваги і спостереження у професійній діяльності; більш цілеспрямоване сприймання інформації перед та під час польоту; покращена здатність ідентифікувати ключові моменти в професійній діяльності, не відволікаючись від менш важливих деталей; поліпшення здатності реагувати на відповідні моменти в професійній діяльності; знання, як прийти до власного висновку у критичній ситуації; покращення навичок аналізу, які можна застосувати у різних позапланових ситуаціях.

Отже, у процесі навчання професійно-орієнтованим дисциплінам майбутнім пілотам потрібно розвивати навички та уміння критичного мислення, що дозволить підвищити ефективність їхньої професійної діяльності, покращити психофізіологічні якості авіаційних фахівців та їх підвищить професійну надійність.

Література

1. Руденко Ю. М. Удосконалення професійного мислення в курсантів-пілотів у процесі вивчення дисциплін пілотажно-навігаційного циклу : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.02 /

Ю. М. Руденко. – Х., Українська інженерно-педагогічна академія. – 2005. – 19 с.

2. Cotrell St. Critical Thinking Skills. Developing Effective Analysis and Argument / Stella Cotrell. – New York, Palgrave Macmillan, 2005. – 250 p.

3. Gwynne P. How Cockpit Computers Prejudice Pilots' Performance [Електронний ресурс] / Peter Gwynne. – Tuesday, December 23, 2014. – Режим доступу : <https://www.insidescience.org/news/how-cockpit-computers-prejudice-pilots%E2%80%99-performance> (дата звернення 20.10.2016). – Назва з титул. екрану.

Людмила Герасименко. Развитие критического мышления будущих пилотов в процессе изучения профессионально-ориентированных дисциплин.

Установлено, что проблема развития критического мышления пилотов является частью вопроса безопасности полетов и ее решение уменьшит влияние человеческого фактора в авиации. Охарактеризованы основные умения критического мышления и их роль в обеспечении безопасности полетов. Определено, что цель критического мышления – анализ с использованием конструктивного скептицизма и сомнений, который помогает принимать обоснованное решение об эффективности, правдивости, или производительности предмета. В процессе обучения профессионально-ориентированным дисциплинам развитие критического мышления позволит повысить эффективность профессиональной деятельности, психофизиологические качества и профессиональную надежность будущих пилотов.

Ключевые слова: критическое мышление, будущие пилоты, человеческий фактор, безопасность полетов.

Liudmyla Herasymenko. The Development of Future Pilots' Critical Thinking Skills in the Process of Teaching Professional Subjects.

The article states that the problem of pilots' critical thinking development is a part of the safety issue and resolving it will reduce the impact of human factors in aviation. The basic critical thinking skills and their role in ensuring safety have been characterized. It is determined that critical thinking gives you the tools to use skepticism and doubt constructively so that you can analyse what is before you. It helps you to make better and more informed decisions about whether something is likely to be true, effective or productive. In the Process of Teaching Professional Subjects critical thinking will improve the efficiency of professional activity, physiological qualities and future professional pilots' reliability.

Keywords: critical thinking, future pilot, human factors, safety.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.10.2016

УДК 81'373.45

© Гончарова Ж. М., 2016

Гончарова Жанна МиколаївнаХарківський національний економічний університет імені
Семена Кузнеця**ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК РОБОТИ
З ІНШОМОВНИМ ТЕКСТОМ**

У статті розглянуто різні види читання та запропоновано типи завдань щодо формування навичок роботи з текстом. Проаналізовано головні види читання, які використовують на заняттях з іноземної мови у ВНЗ та подано приклади роботи з іншомовним текстом.

Ключові слова: *іншомовний текст, переглядове читання, ознайомлювальне читання, вивчальне читання, навички читання.*

Текст є відкритою культурно-інформаційною системою, в якій зберігається культурний досвід інших людей; розуміння тексту передбачає знання історико-культурного контексту. З такої точки зору, культура – це життя людини, її духовний світ, відокремлений від неї у твір і здатний існувати після неї [1, с. 36].

Мета роботи над текстом – ознайомити студентів з фрагментом іншої культури, звичками, традиціями, нормами соціальної і комунікативної поведінки її носіїв.

У наш час, коли постійно зростає обмін інформацією між різними країнами, значне місце в житті людини починає займати читання текстів іноземною мовою. Для цього потрібні відповідні навички й вміння, формування яких є основним завданням навчання іноземної мови у вищій школі. Читання – це вид комунікативної діяльності, тому без оволодіння цим видом мовленнєвої діяльності подальше використання іноземної мови буде досить обмеженим.

Метою статті є визначення й аналіз основних видів читання під час формування навичок роботи з текстом на заняттях з іноземної мови у ВНЗ.

Головною проблемою навчання є проблема відбору текстів і чітка організація роботи з ними. Адже досить часто студенти працюють з текстами, які їх не цікавлять. Це призводить не лише до зниження мотивації навчання, а й до втрати сенсу самого читання як виду мовленнєвої діяльності.

Під час добирання текстів слід враховувати як вікові особливості, інтереси й потреби студентів, так і їх зміст, новину і практичність інформації.

Збірник наукових статей

У наш час ця проблема успішно вирішується за допомогою аутентичних текстів різного змісту. Майбутнім фахівцям у сфері економіки слід, звичайно, добирати тексти, пов'язані з бізнес-діяльністю. Такі тексти сприймаються студентами з підвищеною зацікавленістю й ентузіазмом. Вони основані на принципі доступності, системності і логіки викладення, зв'язку з вивченим, або новим лексичним і граматичним матеріалом. Робота над ними має творчий, пошуковий характер, вправи порівняльно-зіставного аналізу, структурно-інформаційні і семантико-комунікативні.

Залежно від мети читання, розрізняють такі його види, як *вивчальне* (з повним розумінням змісту тексту), це короткі нескладні (адаптовані) тексти, в основному, побудовані на засвоєному мовному матеріалі.

Ознайомлювальне (з розумінням основного змісту, здогадуючись про значення невідомих слів за контекстом, за їх схожістю зі словами рідної мови (інтернаціональна лексика). Крім того, студенти повинні вміти переглянути газету і вибрати матеріал, який їх цікавить. Це *переглядове* читання [1, с. 5].

На заняттях з іноземної мови у ВНЗ частіше використовують такі види, як *scanning and skimming* (переглядове читання).

Scanning сфокусовано на визначенні певної, спеціальної, детальної інформації. Його застосовують у разі необхідності знайти в тексті конкретне ім'я, символ, формулу або дату. Даний вид читання також використовується під час роботи з науковими, технічними, та економічними текстами для визначення потрібної детальної інформації. Здобути навички переглядового читання є дуже важливим для студентів, які вивчають будь-яку другу іноземну мову, тому що у багатьох випадках вони не потребують детального розуміння тексту. Наведемо приклад такого виду читання:

Task I Look through the text and say who is Tony Couchman.

Task II Look through the text and say what Scott Snook teaches at Harvard Business School.

Task III Look through the text and say where the company Egon Zehnder is situated.

These were hierarchical and bureaucratic organizations making long runs of standardized products. They introduced «new and improved» varieties with predictable regularity; they provided their workers with lifetime employment and they enjoyed fairly good industrial relations with the giant trade unions.

That world is now dead. The US's giant corporations have either disappeared or been transformed by global competition. Most have shifted their production systems from high-volume to high-value, from standardized

to customized products. And they have flattened their management hierarchies.

Does fear really motivate? In sport says Scott Snook, who teaches organizational behavior at Harvard Business School, «fear can become a barrier to taking risks, yet can provide the essential emotional kick needed to meet a challenge». Coaches need to strike the right balance (and the right player) in order to develop talent.

Yet used in the boardroom, fear can be disastrous. Tony Couchman, a headhunter at Egon Zehnder in London, recalls the board of a large firm with chief executive who so dominated his directors that they really questioned or challenged him. «Success in such a company depends on having a great leader and a steady market», he argues [2, с. 73].

З метою формування прийомів переглядового читання виконуються завдання для ознайомлення із заголовком тексту, швидке читання тексту, пошук нової інформації, інші завдання, наприклад, прочитайте текст за 2-3 хв. і визначте, про що в ньому розповідається, знайдіть інформацію, яка є новою для вас [1, с. 66].

Skimming є більш складним завданням, тому що читачеві необхідно не тільки визначити певну інформацію, але й організувати та запам'ятати її.

Даний вид читання (*skimming*) використовується у тих випадках, коли читач переглядає текст й приймає рішення щодо необхідності детального читання. *Skimming* допомагає студентам зрозуміти, про що йдеться у конкретному тексті, не звертаючи уваги на кожну деталь в ньому. Здобути навички даного виду читання є важливим для студентів, які планують продовжити академічне навчання, наприклад, в аспірантурі. Тому що той обсяг інформації, який їм потрібно опрацювати, можливо запам'ятати за допомогою даного виду читання. Також студенти використовують його під час підготовки до будь-якого тесту, коли потрібно переглянути і повторити велику кількість матеріалу. Наведемо приклад:

Task I Look through the text and say what «golden parachute» is.

Task II Look through the text and say what shareholders accepted.

Task III Look through the text and say how boardroom search committees hire chief executives.

Shareholders have for years accepted that fat cat bosses paid themselves more or less whatever they liked. So, it's uncomfortable to face criticism.

Although the value of most large companies has fallen considerably over the last few years, bosses have continued to pay themselves more. The value of their pensions has increased and they have struck lavish deals in the form of «golden parachute» severance deals to cushion their fall if they leave. Of course, companies may set up deals with bosses they no longer

want to encourage them to go quickly and without a legal fight. But a generous advance promise to reward failure is no way to encourage success.

The market for chief executives is far from perfect. There is no rate for the job, positions are quietly filled rather than openly advertised and boardroom search committees rarely ask, «Could we get someone equally good even if we paid a bit less?» If the board now has to defend its remuneration decisions publicly, it may be easier to say «We'd love to give you a golden parachute but the shareholders would make a fuss. More fuss, please, from shareholders. It's their company, after all» [2, с. 85].

Володіння різними видами читання є важливим компонентом культури читання як рідною мовою, так й іноземною.

Для того, щоб студенти були мотивовані читати такі тексти, треба забезпечити успішність протікання процесу читання за допомогою відповідних завдань і вправ. Для розвитку мотивації читання визначну роль відіграє якість текстів. Їх практичне, загальноосвітнє, виховне значення буде реалізоване лише в тому випадку, якщо вони будуть імпонувати студентам, коли вони зможуть встановити певне співвідношення між своїм життєвим досвідом і змістом тексту.

Найбільш поширеними вправами та завданнями, які викладачі використовують на заняттях з іноземної мови, є наступні:

завдання, пов'язані з контролем розуміння тексту:

- 1) прочитайте текст і покажіть відповідні предмети на картинці;
- 2) прочитайте текст і виберіть із даних речень ті, які відповідають змісту тексту; назвіть їх номер;
- 3) прочитайте текст і речення під ризикою та визначте номер речення, яке не відповідає змісту тексту;
- 4) прочитайте текст і речення під ризикою; на листку паперу з номерами речень поставте знак +, якщо речення відповідає змісту тексту, і знак – , якщо не відповідає;
- 5) прочитайте речення і поставте на листку паперу поряд з номером речення знак +, якщо те, про що ви читаете, відповідає дійсності, і ви можете його якось співвіднести з собою; якщо ні, ставте знак –;
- 6) прочитайте текст та пронумеруйте речення відповідно до змісту;

Під час навчання читання сьогодні найчастіше використовуються *тестові завдання*. Тести є ефективним елементом контролю й адаптації. За допомогою тестів студенти можуть читати з розумінням великі за обсягом тексти. Вміння й навички формуються при цьому швидше, а також впливають на мотивацію читання.

Найчастіше використовуються тести множинного вибору і тести на співставлення.

Тест складається із 5 частин: перевірка слів, дієслівних форм, порядок слів у реченні, відповіді на питання і перевірка розуміння прочитаного.

Тестовий контроль спрощує перевірку робіт викладачем, дозволяє організувати поточний і підсумковий контроль, активізувати діяльність студентів, перевірити знання матеріалу за невеликий проміжок часу (10-15 хв.), урізноманітнювати роботу на занятті [1, с. 49].

Наведемо приклад вправ, за допомогою яких формуються навички *ознайомлювального читання*.

1. Прочитайте текст і дайте відповіді на запитання щодо основного змісту тексту.

2. Прослухайте твердження і виправте неправильні (в усній формі).

3. Знайдіть у тексті відповіді на передтекстові запитання.

4. Назвіть факти тексту, що підтверджують висловлювання викладача .

5. Перекладіть основний зміст тексту.

6. Сформулюйте ідею тексту, назвіть тему. Дайте оцінку прочитаному.

Щодо *вивчального читання*, то найчастіше використовуються тексти науково-популярного характеру, невеликі за обсягом. Робота виконується спочатку на занятті, потім вдома. Студентам дається завдання прочитати заголовок, переглянути весь текст, звернути увагу на перше та останнє речення з метою визначення теми. Завдання прочитати текст в другий раз дається з метою формування навичок опису деталей. Спосіб контролю – письмовий переклад на рідну мову. Неправильні й неточні речення студентів вимагають пояснення з боку викладача, а також лексико-граматичного аналізу. Контроль розуміння можна проводити і за допомогою відповідей на запитання, правильних та неправильних тверджень (*true or false statements*). Мета цього виду читання – зрозуміти всю інформацію тексту [1, с. 50].

Таким чином, основними видами читання на заняттях з іноземної мови є *вивчальне, ознайомлювальне та переглядове (scanning and skimming)*, які спрямовані на розуміння основного або повного змісту прочитаного тексту, а також на виділення певної, детальної інформації. Серії послідовних вправ, які подано в статті, формують найнеобхідніші навички роботи з іншомовним текстом, готують студентів до читання з різними цільовими установками, а саме, до читання професійно орієнтованої літератури, а також розвивають культуру читання.

Література

1. Ахметова Г. Д. Текст как явление культуры / Г. Д. Ахметова // Гуманитарный вектор. – № 3. – Чита: Забайкальский гос. гуманитар.-пед. ун-т им. Н. Г. Чернышевского, 2008. – С. 46 – 49.

2. Carrel P. L. Fostering interactive language reading. – Baltimore : MN. Outline, 1987. – 169 p.

Жанна Гончарова. Формирование навыков работы с текстом на иностранном языке.

В статье рассматриваются разные виды чтения и предлагаются типы заданий, направленных на формирование навыков работы с текстом. Выделены основные виды чтения, которые используют на занятиях по иностранному языку в ВУЗе, а также приведены примеры работы с иноязычным текстом.

Ключевые слова: *иноязычный текст, просмотровое чтение, ознакомительное чтение, изучающее чтение, навыки чтения.*

Zhanna Goncharova. The formation of reading skills with the text in foreign language.

Different types of reading are observed and some assignments to develop reading skills are offered. The main types of reading used at foreign language classes are determined and the examples of working with the foreign text are given.

Keywords: *foreign text, scanning and skimming, reading skills, familiarizing reading.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.10.2016

УДК 378.147:811.111

© Гончарова О. М., 2016

Гончарова Оксана Миколаївна

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ІНТЕРАТИВНІ МЕТОДИ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглядаються особливості застосування інтерактивних методів навчання на заняттях з англійської мови, наводяться їх приклади та аналізуються засоби їх використання.

Ключові слова: *інтерактивне навчання, мультимедійні засоби, мозковий штурм, робота в групі, круглий стіл, рольова гра.*

В науковій літературі під інтерактивним навчанням розуміють навчання в режимі діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного

вирішення навчальних завдань, розвитку особистісних якостей студентів. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор. Воно сприяє формуванню навичок та вмінь, створенню атмосфери співробітництва [6, с. 7].

Останнім часом зацікавленість науковців інтерактивними технологіями, зокрема їх можливостями для розвитку творчого потенціалу студентів, зростає. Цьому питанню присвячені праці вітчизняних та зарубіжних методистів: М. В. Кларін, О. І. Пометун і Л. В. Пироженко, О. І. Когут та інші, які стверджували, що інтерактивні технології в освіті є важливим елементом для навчання і розвитку. Слово «інтерактив» запозичене з англійської мови («interact», де «inter» – взаємний і «act» – діяти). Таким чином, «інтерактивний» – здатний до взаємодії та діалогу [7].

Особлива цінність інтерактивного навчання в тому, що студенти вчаться ефективній роботі в колективі. Інтерактивне навчання сприяє не тільки формуванню цінностей, навичок і вмінь, а й створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дозволяє педагогу стати справжнім лідером навчального колективу [1, с. 2-4].

Метою статті є виявити зміст і особливості впровадження інтерактивних технологій навчання в освітній процес вищих навчальних закладів. У сучасних умовах розвитку нашої держави проблема інтерактивного навчання активно розробляється як в теоретичному, так і в методологічному аспектах. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх студентів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де і студент і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання» [4, с. 9]. Таке взаємонавчання передбачає чітко спланований очікуваний результат навчання; окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання; умови і процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів [5, с. 23].

Існує багато видів інтерактивної діяльності. В цій статті ми більш детально розглянемо дискусію.

Корисним видом діяльності є створення дискусій іноземною мовою, тематика яких може бути різноманітною. Доцільно створювати професійно-орієнтовані дискусії, прив'язуючи їх до майбутньої спеціальності студентів та застосовуючи відповідну спеціалізовану лексику. За основу таких обговорень можна брати інформацію з прочитаних текстів та статей за професійним спрямуванням. Викладач бере на себе роль організатора спілкування, формулює питання, звертає увагу на оригінальні думки учасників, суперечливі питання,

допомагає у розв'язанні напружених моментів, що виникають під час дискусії.

На етапі планування дискусії викладач обирає і формулює тему (таким чином, щоб тема містила розбіжні точки зору, протиріччя), планує способи контролю і способи стимулювання активності учасників. Також фіксуватимуться запропоновані ідеї, та необхідне для цього обладнання. У ході проведення дискусії роль педагога є важливою і близькою до ролі посередника.

Викладач повинен бачити існуючі різні точки зору на проблему, мати власну аргументовану думку, вміти зробити висновки й оцінити досягнення проведеної дискусії. На заняттях з іноземної мови можна використовувати різні прийоми введення у дискусію:

- 1) пред'явлення проблемної ситуації;
- 2) постановка проблемних питань;
- 3) перегляд відео-сюжету;
- 4) рольова презентація ситуації;
- 5) вибір учасниками однієї з кількох представлених точок зору.

Оскільки характерним для дискусії є зіткнення різних точок зору, позицій, дискусія повинна сприяти виникненню альтернативних думок, шляхів вирішення проблеми. Тому викладач має оволодіти «провокаційними» прийомами ведення дискусій, що стимулюють активність студентів. Так, у ході обговорення проблеми викладач може наводити альтернативну точку зору, акцентувати інший підхід. Іншим ефективним прийомом є «доведення до абсурду», коли викладач погоджується з висловленими твердженнями, а потім робить нелогічний, абсурдний висновок. Прийом «твердження-провокація» – висловлення думки, яке викличе бурхливу реакцію і незгоду учасників дискусії, що приведе до бажання спростувати висловлювання і викласти іншу точку зору.

Розглянемо докладніше сучасні дискусійні форми, які найбільше відповідають меті формування іншомовної компетенції у говорінні, оволодіння якою необхідно для майбутніх фахівців. «Мозковий штурм» / метод «колективного мозку» (brain storming) – вільна форма дискусії, ефективний спосіб швидкого включення усіх членів колективу в обговорення. Викладач повідомляє тему, мету, правила та критерії оцінювання висловлювань. Далі обираються або призначаються експерти і секретар (секретарі), які фіксуватимуть думки учнів. Викладач повідомляє ситуацію, яку слід обговорити. Наприклад, «Dear students! Soon we'll celebrate the New Year! What could we do to organize the unforgettable party?» Умовою проведення «мозкового штурму» є доброзичливість викладача, відсутність критики ідей студентів. Кожен студент виступає з короткою діловою пропозицією у довільній формі, будь-які пропозиції фіксуються

секретарями (експерти допомагають секретарям стисло сформулювати думку). Педагог підтримує «мозковий штурм» підбадьорюючими й констатуючими репліками. Пропозиції студентів не обговорюються, не критикуються, не оцінюються, лише стисло фіксуються. Схвалюються навіть найоригінальніші ідеї. Студенти можуть комбінувати ідеї інших, змінювати їх, покращувати. Можна відмовитись від власної ідеї, зайняти позицію іншого студента та вдосконалити його ідею. Кожен учень висловлюється багато разів, але час одного виступу – не більше однієї хвилини. На заключному етапі проведення «мозкового штурму» складається відредагований список ідей, всі ідеї оцінюються, аргументуються, обираються найоптимальніші ідеї, оцінюється діяльність «експертів», «секретарів» і «доповідачів». Проведення «мозкового штурму» може завершитись групуванням пропозицій, визначенням критеріїв для оцінки кожної групи ідей та укладанням таблиці.

Інша ефективна технологія, що може бути застосована для формування іншомовної компетенції у говорінні, це «круглий стіл». Така технологія являє собою бесіду, в якій на рівних беруть участь 10-15 учнів. Скерує бесіду за столом ведучий (не обов'язково викладач). Мета «круглого столу» не передбачає повне вирішення проблеми, а, скоріше, є обговоренням, збором інформації, осмисленням, пошуком шляхів визначення проблеми, узгодженням існуючих точок зору. Суттєвою умовою такого виду дискусії є наявність дійсно круглого столу, за яким учасники мають можливість бачити один одного, що стимулює мовленнєву активність, приводить до збільшення кількості висловлювань, заохочує використання невербальних засобів спілкування (міміка, жести).

Зараз набуває поширення поняття «симуляції» або «імітації». В імітаційних іграх спостерігається копіювання, відтворення, імітація явищ навколишньої дійсності, подій, що представлені у вигляді певних дій. Симуляції є більш складними іграми, що представляють собою в спрощеному варіанті діяльність громадських, соціальних інститутів.

Застосування ігор в освітньому процесі сприяє активізації студентів у процесі пізнання, розвитку пізнавального інтересу до матеріалу, що вивчається, оволодіння знаннями, вміннями та навичками з дисциплін. Вони сприяють створенню позитивної психологічної атмосфери в колективі. У грі закладені величезні виховні можливості. Використання ігор сприяє формуванню навичок міжособистісного спілкування, розвитку комунікативних здібностей, виробленню навичок роботи в малих групах, формуванню умінь самостійного мислення, формуванню терпимого відношення до слів, думок, дій інших, студенти отримують практичний досвід діяльності у різних ситуаціях тощо.

Рольова гра – процес, у якому учасникам пропонується «зіграти» іншу людину в уявній ситуації. Учасники рольових ігор можуть виконувати різноманітні ролі, при цьому їхнім завданням є вирішення проблемної ситуації. Саме серії проблемних завдань відкривають можливості використання іноземної мови для повсякденного спілкування, а також для вирішення професійних завдань. Забезпечуючи формування відповідних видів мовленнєвої діяльності, вони допомагають реалізувати основну функцію вивчення іноземної мови у немовному ВНЗ – формування у студентів професійної комунікативної компетенції. Створюючи проблемні ситуації, викладачеві слід слідкувати, щоб завдання відповідали рівню наявних знань та інтелектуальних можливостей студентів, не були стереотипними, відображали реальні ситуації професійної діяльності, подавали проблему під несподіваним кутом зору, а також були пов'язані з темою заняття, текстом, який вони читали, граматику, яку вони опрацьовували. Виконуючи такі завдання, студенти можуть практично осмислити інформацію, подану в тексті, активізувати лексичний та граматичний матеріал.

Перевага рольової гри над іншими методами навчання полягає в тому, що надто сором'язливим і невпевненим у собі студентам легше говорити, «сховавшись» за роль. Відповідно знімається психологічна напруга учасників гри, підвищується їх комунікабельність. Роль викладача в процесі гри постійно змінюється. На початку гри він активно контролює діяльність учасників, але поступово його роль зводиться до ролі активного спостерігача. Саме на викладачеві лежить відповідальність за успіх гри. Він повинен чітко визначити цілі гри та її складові елементи, створити такі умови, коли досягається максимальна зацікавленість студентів [2, с. 106].

Отже, результати наукового пошуку дають підстави стверджувати, що інтерактивні методи навчання іноземній мові спрямовані на розвиток культури спілкування і формування особистості, яка володіє креативним та аксіологічним потенціалом, технологіями творчого саморозвитку, самовдосконалення, самоактуалізації. Застосування сучасних інтерактивних методів навчання дає можливість вилучити із навчально-виховного процесу малоефективні способи передачі знань, сприяє формуванню іноземної комунікативної компетенції у говорінні у студентів немовних ВНЗ, а також забезпечує впровадження системно-діяльнісного підходу та реалізацію особистісно-орієнтованого навчання.

Література

1. Алексич Т. М. Використання інтерактивних технологій на уроках іноземної мови як засіб підвищення ефективності навчання /

Т. М. Алексич // Англійська мова та література. – 2008. – Травень (№ 13). – С. 2-4.

2. Олійник Т. І. Рольова гра у навчанні англійської мови : Посібник для вчителів / Т. І. Олійник. – К. : Освіта, 2004. – 128 с.

3. Олійник Т. І. Рольова гра у навчанні англійської мови / Т. І. Олійник. – К. : Освіта, 1992. – 127 с.

4. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К., 2007. – 142 с. 3.

5. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання : теорія і практика / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К., 2002. – 136 с.

6. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л. Пироженко. – К., 2004. – 192 с.

7. Суворова Н. Інтерактивне навчання нові підходи / Н. Суворова. М. : Прогрес, 2005. – 214 с.

Оксана Гончарова. Інтерактивні методи в обученні иностранному языку.

В статье рассматриваются особенности применения интерактивных методов обучения на занятиях по английскому языку, приводятся их примеры и анализируются способы их использования.

Ключевые слова: *интерактивное обучение, мультимедийные средства, мозговой штурм, работа в группе, круглый стол, ролевая игра.*

Oksana Goncharova. Interactive learning methods of foreign languages.

The article deals with implementation of interactive learning for English classes. Some examples of interactive techniques are provided and means of its conducting are analyzed.

Keywords: *interactive learning, multimedia means, brainstorming, teamwork, round table, role play.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.10.2016

УДК 37.042.1/316.658.2

© Городинський С. І., 2016

Городинський Сергій Ілліч

Буковинський державний медичний університет

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ІНСТРУМЕНТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІЗНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ ФІЗИЧНИМ ЗДОРОВ'ЯМ

Проаналізувавши соціальну функцію фізичного виховання доведено що здоров'я є необхідною умовою існування та розвитку людини. А вся соціальна система фізичної культури має оздоровчий напрям.

Ключові слова: фізична культура, соціальна функція, здоров'я.

Фізична культура є важливим засобом підвищення соціальної і трудової активності людей, задоволення їх моральних, естетичних та творчих запитів, життєвоважливої потреби взаємного спілкування, розвитку дружніх стосунків між народами і зміцнення миру.

Сама мета гармонійного (всєбічного) розвитку особистості є продуктом історії розвитку людства. Але умови для її реалізації особистість одержує лише на певному етапі історичного розвитку. Всєбічний розвиток людині необхідний для того, щоб мати можливість брати участь у всіх напрямках діяльності (професійній, громадській, спортивній, художній та ін.). Це можливо за умови різноманітності змісту, форм і способів діяльності людини та їх оптимального поєднання у процесі її культурного розвитку.

Завдання проаналізувати забезпечення фізичного здоров'я у різних верств населення як соціальної функції галузі фізичного виховання.

Велика кількість досліджень із даного напрямку указує на необхідність пошуку нових технологій, які сприятимуть формуванню в населення чіткої мотивації до занять фізичним вихованням та спортом.

У процесі культурного розвитку людина послідовно діє у трьох напрямках. Перш за все, вона засвоює культуру, виступаючи об'єктом її впливу. Іншими словами, під впливом культури формується людська особистість, розвиваються її здібності.

По-друге, у процесі творчої діяльності особа створює нові культурні цінності, виступаючи в даному випадку як суб'єкт культурної творчості (пошук нових шляхів, засобів, раціональних методів фізичного виховання тощо).

Нарешті, третій аспект культурного розвитку полягає в тому, що культура інтегрується в суті самої особи, яка функціонує в культурному середовищі як конкретний носій культурних цінностей, поєднуючи в собі загальне, властиве культурі в цілому, і особисте, привнесене в культуру на основі індивідуального життєвого досвіду, рівня знань, світогляду тощо.

Однак фізична культура виконує в суспільстві низку спеціальних функцій, які реалізуються у вигляді спеціалізованої діяльності людей. Така діяльність зумовлена необхідністю використання фізичних вправ задля задоволення потреб людини:

- а) у процесі проведення дозвілля;
- б) для самовираження під час змагальної діяльності, яка організовується на основі їх тілесності; в) у процесі індивідуального розвитку людини;

г) задля відновлення частково втрачених, або ослаблених психофізіологічних функцій людини;

д) для соціалізації людей з обмеженими фізичними можливостями та їхнього лікування з допомогою фізичних вправ.

Незважаючи на різнобічне вивчення проблеми людинотворчої функції фізичної культури, в ній і досі є малодосліджені питання. Людинотворчу функцію фізичної культури не можна до кінця зрозуміти, якщо не розглянути особливості її впливу на біологічний та соціальний складник сутності людини. Ця проблема потребує спеціального аналізу, адже в науковій літературі вона лише виявлена.

При дослідженні соціальних функцій фізичної культури варто зосередити увагу на необхідності відповісти на головне питання. Чи впливає фізична культура на біологічно спадкову сутність людини, і якщо так, то як це відбувається?

Отже, для формування стійких адаптаційних змін, що забезпечують передачу високого рівня здоров'я від покоління до покоління (соціальна функція), фізична культура повинна залучати до сфери свого впливу значну кількість людей (як мінімум в період активного репродуктивного віку). Тільки в цьому випадку, якщо розглядати порушену проблему з позиції еволюційних змін біологічного виду, виникає соціальний (оздоровчий) ефект від фізкультурно-спортивної діяльності. У цьому – сутність основної соціальної функції фізичної культури (оздоровчої). За даними науковця М. Дутчака суспільний ефект від оздоровчої діяльності може бути досягнуто лише при умові, коли більше третини населення держави на достатньому рівні займаються різними видами рухової активності оздоровчої спрямованості.

Проблема здоров'я людей в Україні набула загальнодержавного значення, адже в країні близько 70% дорослого населення мають низький і нижче середнього рівень фізичного здоров'я, зокрема у віці 20-29 років – 77,2%, 35-49 років – 72%. Критичність ситуації, пов'язаної з погіршенням здоров'я населення України, усвідомлюється на державному рівні. Останніми роками прийнято низку важливих законодавчих актів, спрямованих на вихід з цієї ситуації.

Головним із них є Закон України про фізичну культуру і спорт, в якому йдеться про те, що одним з основних завдань фізичної культури і спорту є підвищення здоров'я населення країни. У зазначеному документі йдеться про те, що пріоритетним напрямом соціального розвитку України є турбота про здоров'я нації, а одним з найважливіших завдань державної політики у сфері фізичної культури визначено формування в суспільстві потреби у здоровому способі життя, а також створення умов для її практичної реалізації. Отже, формування в суспільстві потреби у здоровому, фізично активному

способі життя та створення умов для її практичної реалізації – головний напрям вирішення завдання підвищення рівня здоров'я населення України.

Варто зазначити, що одним з базових компонентів такого способу життя є фізична (рухова) активність людини оздоровчої спрямованості, яка визначає її фізичне здоров'я. До сказаного вище треба також додати, що використання різних форм фізичної активності людей з метою попередження захворювань має і пряму економічну вигоду, адже не потребує додаткових витрат держави.

Тоді як втрати економіки, пов'язані з недостатньою руховою активністю населення, оцінюються, наприклад, у Європі приблизно в 150-300 євро на кожну людину на рік.

Висновки. Тому, потреба людини у здоров'ї є не лише потребою біологічно зумовленою, але й такою, що поступово усвідомлюється в соціальному середовищі і задовольняється в ньому через різні форми фізичної культури (фізичне виховання, спорт, фізична рекреація, фізична реабілітація та адаптивна фізична культура). У цьому сутність прояву основної соціальної функції сучасної фізичної культури, тобто такої функції, яка притаманна усім її формам і визначає її цілісність. Вона постає як відображення фундаментального принципу, який констатує, що вся соціальна система фізичної культури має оздоровчу спрямованість.

Література

1. Абзалов Р.А. Размышление о физкультурологии / Р. А Абзалов // Теория и практика физической культуры. – 1999. – № 8. – С. 11-14.
 2. Державна програма розвитку фізичної культури // Наука в олимпийском спорте. – 2007. – № 1. – С. 122-130.
 3. Дутчак М. Методологія формування системи спорту для всіх в Україні / М. Дутчак/ Матеріали Другої міжнародної науково-теоретичної конференції кафедри соціально-гуманітарних дисциплін “Парадигма здорового способу життя: духовні та фізичні компоненти”. – К., 2010. – С.33-38.
 4. Закон України “Про фізичну культуру і спорт” // Теорія та методика фізичного виховання. – 2001. – № 2. – С. 40-50.
 5. Сутула В.А. Забезпечення фізичного здоров'я різних верств населення – основна соціальна функція фізичної культури. / В.А. Сутула / Режим доступу: https://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/Tipuss/2011_4/Sutu.pdf. – Назва з титул. екрану.
- Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

Гош Вікторія ЄвгенівнаКиївський медичний університет
Української асоціації нетрадиційної медицини**ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ
ВНУТРІШНЬОШКІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ У ВІТЧИЗНЯНІЙ
ПЕДАГОГІЦІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ–ПОЧАТКУ ХХІ
СТОЛІТТЯ**

У статті проведено історико-теоретичний аналіз педагогічної літератури з проблеми особливості періодизації історії розвитку теорії внутрішньошкільного контролю у вітчизняній педагогіці у другій половині ХХ ст. – початку ХХІ ст. Визначено особливості періодизації історії розвитку теорії внутрішньошкільного контролю у вітчизняній педагогіці у другій половині ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Ключові слова: внутрішньошкільний контроль; періоди розвитку теорії внутрішньошкільного контролю; вітчизняна педагогіка.

Періодизація існування та розвитку будь-яких явищ, тобто визначення певних періодів – одна з найбільш складних, комплексних і багаторівневих проблем наукового знання. Тому питання історії розвитку теорії внутрішньошкільного контролю у вітчизняній педагогічній теорії (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.) передбачає визначення періодів її розвитку.

Значний внесок у розробку підходів до вирішення питання періодизації процесів розвитку внутрішньошкільного управління в Україні зробили О. Адаменко, В. Берека, Я. Бурлака, А. Дмитрієв, Є. Хриков. Проблема періодизації педагогічної думки представлено в дослідженнях О. Сухомлинської. Аналіз історико-педагогічної літератури дозволив дійти висновку, що вчені лише торкалися окремих аспектів періодизації історії розвитку теорії управління загальноосвітньою школою.

Отже, проблема періодизації історії розвитку теорії внутрішньошкільного контролю в Україні в другій половині ХХ ст. – початку ХХІ ст. залишається недостатньо розробленою та мало вивченою.

Мета статті - проаналізувати особливості періодизації історії розвитку теорії внутрішньошкільного контролю у вітчизняній педагогіці в другій половині ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Періодизація дає можливість наукового узагальнення, дозволяє зрозуміти структурні особливості науки, спрощує виявлення її

внутрішніх закономірностей. О. Черкасов виділяє два підходи до створення схем періодизації історії освітнього процесу – тематико-хронологічний та проблемно-хронологічний [2, с. 54-57]. О. Сухомлинська обрала культурно-антропологічний та цивілізаційний підходи [1, с. 37-54].

Питання періодизації постає в науці тоді, коли відбувається певна її криза, коли відпадають і стають непереконливими засади і аргументи, на яких вона базувалася [3].

Аналіз семантичного спектра назв і спрямованості більш ніж 200 публікацій і дисертацій, а також аналіз змісту наукових праць О. Адаменко, В. Алфімова, В. Беґея, С. Березняка, А. Бондаря, В. Бондаря, Ю. Васильєва, М. Данилевського, Л. Даниленко, Д. Демчилі, В. Демчука, Т. Десятова, А. Димитрієва, Г. Єльнікової, О. Коберника, О. Кузьміної, Н. Коломінського, В. Маслова, А. Орлова, Н. Острроверхової, В. Пікельної, Т. Рабченюк, В. Сухомлинського, Б. Тевліна, Є. Хрикова, М. Черпінського, П. Яременка, П. Ясінця та інших науковців, дозволив дійти висновку, що розвиток теорії внутрішньошкільного контролю нерозривно пов'язаний з розвитком теорії управління загальноосвітньою школою.

1. Перший період в розвитку теорії внутрішньошкільного контролю в Україні в другій половині ХХ століття – початку ХХІ століття.

Проведений історико-теоретичний аналіз дозволив виділити в розвитку теорії внутрішньошкільного контролю в Україні в другій половині ХХ століття – початку ХХІ століття перший період, який охоплює 50-60-ті роки, і який характеризується накопиченням емпіричного наукового матеріалу. У цей період проблеми внутрішкільного контролю досліджували О. Бахмутська, яка розглядала особливості інспектування роботи вчителя; М. Бойко, який визначив особливості організації внутрішкільного керівництва і контролю; А. Бондар, який аналізує проблему організації внутрішкільного контролю та характеризує методи і прийоми контролю за роботою шкіл і вчителів; М. Данилевський, який розглядав проблему планування і дієвості внутрішкільного контролю; П. Котко, який проаналізував досвід керівництва роботою в школи; І. Палунськ, який визначив особливості контролю директора над виконанням навчальних програм; М. Сікач, яка обґрунтувала важливість колективних методів контролю і керівництва; В. Сухомлинський, який виступав за демократизацію в управлінні школою; М. Якименко, який підкреслював важливість здійснення директором школи систематичного контролю за якістю уроків та інші. На підставі проведеного аналізу назв публікацій і дисертацій 50-60-х років ХХ століття можна говорити про повільний, поступовий,

еволуційний характер розвитку теорії управління загальноосвітньою школою в цей період.

2. Другий період в розвитку теорії внутрішньошкільного контролю в Україні в другій половині ХХ століття – початку ХХІ століття.

Як показав проведений історико-теоретичний аналіз розвитку теорії внутрішньошкільного контролю в Україні в другій половині ХХ століття – початку ХХІ століття, другий період охоплює 70-80-ті роки. Він характеризується зародженням теоретико-методологічних основ внутрішньошкільного контролю. Так, у цей період проблеми внутрішнього контролю досліджували М. Анжівський, який розглядав особливості керівництва школою; В. Беньковський, який виступав за чітку систему контролю; Е. Березняк, М. Черпінський, які розглядали питання удосконалення внутрішнього керівництва і контролю; В. Бондарь, який підкреслював важливість підвищення ефективності підготовки директора школи до управління процесом навчання; М. Легкий, Н. Островерхова, Д. Румянцева, які виступали за підвищення контролю за викладанням навчальних предметів; В. Литовченко, який розглядав внутрішній контроль і керівництво в умовах кабінетної системи; В. Мартинюк, який узагальнив досвід внутрішнього керівництва та контролю у восьмирічній школі; Б. Мирочник, який розглянув проблему удосконалення внутрішньошкільного керівництва; Н. Островерхова, яка визначила шляхи раціоналізації внутрішньошкільного контролю за викладанням навчальних предметів; В. Постовой, який визначив науково-педагогічні основи внутрішньошкільного контролю; О. Сай, який розглядав чіткий і дійовий контроль, як основу ефективного управління; С. Сисоєва, яка визначила педагогічні основи координуючої діяльності директора загальноосвітньої школи; Ю. Табаков, який виділив Аналіз семантичного спектру назв публікацій і дисертацій дає підстави для припущення про більш інтенсивний розвиток теорії управління у 70-80-ті роки ХХ століття порівняно з попередніми роками.

3. Третій період в розвитку теорії внутрішньошкільного контролю в Україні в другій половині ХХ століття – початку ХХІ століття.

Проведений історико-теоретичний аналіз також дозволив визначити третій період в розвитку теорії внутрішньошкільного контролю в Україні в другій половині ХХ століття – початку ХХІ століття – 90-ті роки – початок ХХІ ст., який характеризується систематизацією і узагальненням теоретико-методологічних основ внутрішньошкільного контролю. У цей період проблеми внутрішнього контролю досліджували О. Адаменко, яка визначила

етапи розвитку педагогічної науки в Україні в другій половині ХХ століття; В. Бегей, який визначив педагогічні основи демократизації управління загальноосвітньою школою; З. Береговський, який провів педагогічний аналіз в управлінні сучасною школою; В. Бондар, який визначив теоретичні основи і технологію педагогічного аналізу управлінської діяльності; В. Гончарова, Д. Рум'янцева, В. Саприкін, Н. Сметанський, Д. Тхоржевський, які розглянули внутрішньошкільний контроль як дослідницький, стимулюючий фактор в управлінні освітою; В. Гуменюк, який визначив особливості інформаційного забезпечення управлінням загальноосвітнім навчальним закладом; Л. Даниленко, яка розглянула соціально-педагогічні умови ефективності управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи; А. Дмитрієв, який проаналізував розвиток теорії внутрішкільного управління в Україні в другій половині ХХ століття; Г. Єльнікова, яка визначила наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти; Л. Калініна, яка розглянула проблему вимірювання у процесі внутрішкільного контролю; М. Кириченко, який визначив методологічні основи управління загальноосвітнім навчальним закладом; О. Косинська, яка виділила організаційно-педагогічні умови внутрішньошкільного управління на демократичній основі; І. Мостюк, який спираючись на матеріали різних типів навчально-освітніх закладів України розглянув інноваційні моделі навчального процесу у сучасній школі; Л. Онищук, який запропонував теоретичні і методичні основи гуманізації управління загальноосвітніми закладами І-ІІ ступенів; В. Пікельна, яка розглядала проблеми теорії і методики моделювання упавлінської діяльності в школі; Т. Рабченюк, який аналізував особливості демократизації внутрішкільного управління; Т. Сорочан, яка розглянула особливості розвитку професіоналізму управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти; Є. Хриков, який визначив теоретико-методологічні засади та перспективи розвитку внутрішньошкільного контролю; В. Шаркунова, яка розглянула соціальне управління та концепції педагогічного менеджменту в загальноосвітніх закладах; П. Шемет, який виділив педагогічні умови розвитку середніх загальноосвітніх навчально-виховних заходів нового типу та ін.

Судячи з назв публікацій і дисертацій зазначених авторів, починаючи з 90-х років ХХ століття відбувається подальша диференціація розгляду об'єкта управління. Це вже не тільки управління навчально-виховним процесом, навчальним процесом, виховним процесом, позаурочною роботою, методичною роботою, педагогічним колективом, а й управління кадровим забезпеченням,

формуванням учнівського колективу, змінами, якістю освіти, упровадженням досягнень педагогічної науки та передового досвіду в практику. Якщо в попередні десятиліття науковці та освітяни-практики активно досліджували проблему планування роботи, то в 90-ті роки їхня увага зосереджується на моделюванні управлінської діяльності, моделюванні організації навчального процесу, моделюванні навчання, що свідчить про розповсюдження наукових методів на управлінську діяльність. Починаючи з початку XXI століття, відмічається зменшення уваги дослідників до проблем внутрішньшкільного контролю, що обумовлено соціально-економічною нестабільністю в країні, наявністю кризових явищ у всіх суспільних сферах, у тому числі і в середній освіті.

Висновки. Таким чином, у запропонованій періодизації застосований проблемно-хронологічний принцип побудови. Встановлена періодизація повинна виступити як інструмент для виявлення загальних закономірностей подальших уявлень про теорію внутрішньшкільного контролю, зіграти роль системи координат, в якій можна розглядати критичні точки розвитку цього педагогічного явища.

Література

1. Сухомлинська О. В. Періодизація педагогічної думки в Україні: кроки до нового виміру / О. В. Сухомлинська // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992 – 2002: Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України. – Х. : ОВС, 2002. – Ч. 1. – С. 37-54.

2. Черкасов О. В. Формування загальнотеоретичних основ дослідження історії освіти в Україні (друга половина XIX – початок XX століття): дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Черкасов Олександр Володимирович. – К., 2004. – 172 с.

3. Яхнін Я. К. Сучасні підходи до управління якістю освіти / Я. К. Яхнін. – К. : Наук.думка, 2011. – С. 121-123.

Викторія Гош. Періодизация развития теории внутришкольного контроля в отечественной педагогике во второй половине XX – начале XXI столетия.

В статье проведен историко-теоретический анализ педагогической литературы по проблемам особенностей периодизации истории развития теории внутришкольного контроля в отечественной педагогике во второй половине XX - начале XXI столетия. Выявлены особенности периодизации истории развития теории внутришкольного контроля в отечественной педагогике во второй половине XX - начале XXI столетия.

Ключевые слова: *внутришкольный контроль; периоды развития внутришкольного контроля; отечественная педагогика.*

Viktoriia Ghosh. Periodization of the development of the theory of intraschool control in domestic pedagogy in the second half of the XX - early XXI century.

The article gives a historical and theoretical analysis of pedagogical literature on problems features of periodization of the historical development of the theory of intraschool control in domestic pedagogy in the second half of the XX – early XXI century. Were revealed features periodization of the historical development of the theory of intraschool control in domestic pedagogy in the second half of the XX – early XXI century.

Keywords: *intra-school control; periods of intraschool control; domestic pedagogy.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 25.10.2016

УДК 005.3:371.113

© Демеденко І. В., 2016

Демеденко Інна Володимирівна

Харківська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 132

Харківської міської ради Харківської області

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗНЗ

Стаття присвячена вивченню проблеми управлінської діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу. На основі теоретичного аналізу наукової літератури визначено специфіку організації діяльності керівника та виокремлено її специфічні ознаки.

Ключові слова: *керівник, діяльність, управлінська діяльність, організація.*

Розширення функцій сучасної освітньої системи зумовили значні зміни організаційного аспекту функціонування загальноосвітнього навчального закладу, визначили потребу у пошуках нових форм, технологій, методів організаційно-педагогічної діяльності його керівника.

Управлінські моделі системи освіти стали предметом вивчення В. Войтова, В. Огнев'юка, В. Олійника, Л. Даниленко, Л. Калініної, В. Маслової, В. Курила, Л. Парашенка, Г. Єльнікової, Ю. Шушкевича та інших.

Аналіз праць українських та зарубіжних авторів дає підстави стверджувати, що існує чимало феноменів, які покликані пояснити специфіку діяльності керівника загальноосвітньої школи та його роль в системі управління закладами освіти.

Серед сучасних тлумачень сутності діяльності директора (лат. *director* – керівник) влучним вважаємо таке: це діяльність, яка сприяє ефективній організації педагогічного колективу загальноосвітньої школи та реалізації основних функцій освітнього процесу [2].

Мета статті – з'ясувати специфіку організації діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу.

Теоретичний доробок сучасних науковців дозволяє виділити такі необхідні професійні знання сучасного керівника загальноосвітнього навчального закладу: знання сучасних теорій та моделей освітнього менеджменту, інноваційних технологій, стилів управління, методів підвищення ефективності керівництва та якості освітніх послуг, основних принципів менеджменту в освітніх організаціях тощо [1; 2]. Професійними вміннями, у даному випадку, виступають: установлення ділових контактів, організація та планування діяльності навчального закладу, управління конфліктами, делегування повноважень, створення спеціальних умов для повноцінного розвитку педагогічного персоналу й учнівського колективу, прийняття управлінських рішень тощо. Важливим є взаємозв'язок професійних і особистісних якостей керівника навчального закладу [3].

Отже, ключовими у цій схемі є професійні й особистісні якості керівника, які визначають його здатність оптимально використовувати свої знання і вміння, що реалізуються у функціях професійної діяльності. Зазначимо, що під функціями професійної діяльності керівника навчального закладу ми розуміємо відокремлені напрями керівництва, які повинні бути забезпечені управлінськими діями. Основними функціями вважаємо: організацію, планування, координацію, прогнозування, прийняття та виконання управлінських рішень, регулювання та коригування роботи закладу, активізацію та мотивацію педагогічної діяльності, контроль і корекцію навчально-виховного процесу.

Ефективність роботи керівника ЗНЗ визначається професійною компетентністю у визначенні змісту освіти, у здійсненні зв'язку між освітою і розвитком особистості, якістю освіти та її практичним напрямком. Орієнтація керівника закладу на особистісно-орієнтовані цілі освіти також є показником удосконалення професійної компетентності. В сучасних умовах загальноосвітні навчальні заклади одночасно вирішують три групи завдань: 1. Забезпечення адаптації вчителів та учнів до обставин, що швидко змінюються. 2. Забезпечення нормального функціонування навчального процесу, досягнення результатів, які відповідають вимогам державних стандартів, необхідної для цього рівня мотивації навчання школярів. 3. Здійснення

інноваційної діяльності для вирішення за допомогою нововведень завдань розвитку освіти [2].

Отже, організація діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу має забезпечувати удосконалення навчально-виховного процесу й підвищення його ефективності. Діяльність керівника повинна стосуватися конкретних виконавців (вчителів, класних керівників, вихователів, батьків) основних ідей і завдань діяльності навчального закладу, в забезпеченні необхідного поєднання зусиль і дій у процесі їх реалізації, в конкретизації завдань і визначенні видів діяльності всіх учасників навчально-виховного процесу з урахуванням їхніх обов'язків і можливостей. При цьому досить важливим є питання розподілу обов'язків керівників в організації навчально-виховного процесу.

Ми згодні з П. Фроловим, котрий визначив сутність організації управлінської діяльності, яка полягає, на думку вченого, у створенні мережі організаційних стосунків, забезпеченні цілісності системи та ефективних відносин між її компонентами. Організація управлінської діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу передбачає формування такої керуючої системи, яка була б спроможна оптимально впливати на керовану систему з метою досягнення поставлених завдань. При цьому необхідно визначити роль кожного підрозділу, кожного суб'єкта освітнього процесу в досягненні мети; забезпечення ефективної взаємодії підрозділів та суб'єктів, об'єднання на основі спільної мети та єдності організації, раціонального розподілу прав, повноважень та обов'язків; чітке фіксування їх співвідношення [5, с. 23].

Т. Рабченкою зазначає, що для втілення плану в життя створюють організаційні відносини, які забезпечують ефективну взаємодію елементів навчального закладу з метою виконання поставлених завдань. Це – вибір форм і методів роботи, які б відповідали можливостям виконавців та обставинам: встановлення термінів, розстановка виконавців з урахуванням їхніх ділових якостей і досвіду, ознайомлення з тим, що конкретно слід робити, з ким взаємодіяти, в якій формі та перед ким звітувати. Все разом і становить організаційну структуру [4, с. 12].

Вище наведене дає змогу виокремити специфічні ознаки діяльності керівника загальноосвітнього закладу, а саме:

- забезпечення діяльності педагогічного колективу з урахуванням комплектування і розстановки педагогічних кадрів, розподілу навантаження й інших обов'язків між учителями;

- формування згуртованого колективу однодумців та необхідного стилю взаємин у форматі «учитель – учитель», «учитель – учні», «адміністрація – учнівський колектив», «адміністрація –

педагогічний колектив», «адміністрація – батьки» на основах демократизму, педагогіки співробітництва;

- забезпечення навчально-виховного процесу відповідно до вимог, поставлених перед сучасною школою через створення та розвиток необхідної навчальної, матеріально-технічної бази;

- систематична, цілеспрямована робота для підвищення професійного і загальноосвітнього рівня педагогічного колективу;

- чітка діяльність самої управлінської ланки: розподіл прав та обов'язків між членами адміністрації через планування роботи, систематичний моніторинг зробленого, корекцію роботи за одержуваними результатами; забезпечення діяльності допоміжного персоналу.

Висновки. Діяльність керівника загальноосвітнього навчального закладу має відповідати таким вимогам: - колегіальність, гласність у прийнятті рішень; - компетентність у виконанні функцій та застосуванні методів управління кожним суб'єктом освітнього процесу; - адекватність структури змісту, повноважень та функцій – досвіду, знанням, умінням, навичкам, особистим якостям, суспільним інтересам учасників управління; - співробітництво рівнів, ланок, колегіальних органів та суб'єктів управління.

Подальші дослідження будуть спрямовані на конкретизацію організаційних умов діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу.

Література

1. Барабаш Ю. Г. Основи внутрішкільного управління / Ю. Г. Барабаш, Р. М. Пріма, Ц. Й. Барабаш. – Луцьк : РВВ Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки «Вежа», 2009. – 440 с.
2. Григораш В. В. Організація діяльності керівника школи / В. В. Григораш. – Х. : Основа, 2011. – 224 с.
3. Зверева В. І. Як зробити керування школою успішним / В. І. Зверева. – Х. : Ранок, 2007. – 160 с.
4. Рабченко Т. С. Внутрішкільне управління / Т. С. Рабченко. – К. : Рута, 2000. – 176 с.
5. Фролов П. Г. Школа молодого директора: Учеб. пособие для студ. пед. ин-тов / П. Г. Фролов. – М. : Просвещение, 1988. – 224 с.

Інна Демеденко. Специфика организации деятельности руководителя ОУЗ.

Статья посвящена изучению проблемы управленческой деятельности руководителя общеобразовательного учебного заведения. На основе теоретического анализа научной литературы определена специфика организации деятельности руководителя и выделены ее специфические признаки.

Ключевые слова: *руководитель, деятельность, управленческая деятельность, организация.*

Inna Demedenko. The specific organization of the activities of the head of school.

This article is devoted to the problem of management of the head of an educational institution. Based on the theoretical analysis of scientific literature defines the specific organization of the head and singled out its specific features.

Keywords: *Head, activities, management activities, organization.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.10.2016

УДК 37.013.77:[37.016::51]:377.36:61

© Денисенко Л. М., 2016

Денисенко Любов Миколаївна

Комунальний заклад охорони здоров'я
Харківський медичний коледж № 2

ПСИХОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИКЛАДАННІ МАТЕМАТИКИ В МЕДИЧНОМУ КОЛЕДЖІ

В статті розглядаються особливості педагогічної діяльності викладача математики в медичному коледжі, вказуються психологічні аспекти та можливості підвищення пізнавальної активності студентів.

Ключові слова: *педагогічна діяльність, пізнавальна активність, виховання.*

Педагог... В якійсь мірі це психолог. Педагогічна діяльність – одна з найскладніших сфер людської діяльності й у той же час одна з найпоширеніших професій. І дійсно, практично кожна людина в тій чи іншій мірі виступає в ролі педагога: як батько або мати, як керівник, як член колективу, що виховує себе та інших.

Як відомо, головним завданням педагога є виховання усебічно розвиненої особистості, яка здатна самостійно творчо використовувати і примножувати все те, що надбане суспільством. Ми вчимося, нас учать... Яким би елементарним не здавалося протиставлення цих двох речей, дещо слід уточнити. З одного боку, якщо я отримую інформацію, то це означає, що я вчуся. З другого ж боку, якщо хтось дає мені здобуту ним інформацію, це означає, що він мене вчить. Але і в тому і в іншому випадку це повинно пройти через власне творче осмислення.

Ученими не народжуються, ними стають. Але стають ті, кого можна навчити. Як відомо, вчитися набагато легше, якщо цікаво і дохідливо викладають. Психологи і педагоги старанно займаються удосконаленням методики викладання. Але не менш важливо, а я думаю, що це найголовніше - навчити студента самого самостійно працювати з будь-яким навчальним матеріалом. Для цього важлива зацікавленість і мотивація.

Педагог не може бути диктатором, який нав'язує певні норми; він повинен залишатися керівником, наставником, який організовує і спрямовує процес навчання. А для цього він повинен досконало володіти предметом, який викладає. Більше того, він повинен не просто професійно володіти своєю справою, а бути людиною захопленою, здатною захопити інших і розкрити їм таємниці своєї майстерності. Без цього педагог не стане для своїх учнів справжнім авторитетом.

Нині відбувається зміна функціональної структури впливу педагога на того, хто вчиться. Річ у тому, що з розвитком засобів масової інформації (комп'ютер, інтернет) викладач утрачає позицію лідера як носія нової інформації. У зв'язку з цим роль педагога має дещо інший зміст – бути провідником у світі знань, "учити життя" у нашому складному світі.

Досвід роботи накопичується, напрацьовується за роки педагогічної діяльності. Мій педагогічний стаж (46 років) дає можливість проаналізувати, порівняти і поділитися досвідом роботи. Як говорив К. Д. Ушинський: «Інтелект людини в першу чергу визначається не сумою накопичених знань, а високим рівнем логічного мислення».

Предмети гуманітарного циклу націлені більше на естетичне і моральне виховання. Природничі науки – фізика, хімія і біологія – це предмети, які вивчають закони природи. Математика ж належить до точних наук. Вона теж вивчає закони природи, тільки ці закони виражені математичними символами, формулами. І моє завдання, як викладача математики, навчити студентів оперувати цими формулами, робити необхідні розрахунки.

Ми (викладачі вищої школи) часто нарікаємо, що у студентів низька шкільна підготовка. Нам, викладачам загальноосвітнього циклу, доводиться стикатися з тим, що студенти не володіють елементарними шкільними знаннями. На мій погляд, проблема в тому, що у дітей відсутній інтерес до знань. Тому однією з головних, я вважаю, найактуальніших проблем є розвиток пізнавального інтересу студентів. Найважливішою умовою виявлення зацікавленості предметом – це створення на занятті невимушеної, вільної атмосфери, як це робить В. Ф. Шаталов. «Смертельний» гріх педагога – бути

нудним! Найсерйознішою проблемою у навчанні є проблема мотивації. Наприклад, як мотивацію до теми «Похідна функції та її застосування» я пропоную студентам проблемну задачу, яка розв'язується тільки за допомогою похідної.

Задача: Відомо, що точка рухається за законом $S(t) =$ до того часу, доки не зупиниться. Знайти момент часу, коли точка зупиниться.

На своїх заняттях я намагаюся переконати студентів, що математика – одна з тих наук, яка сприяє розвитку мислення, особливо логічного мислення. Математика змушує думати, а значить потрібна всім, навіть справжнім гуманітаріям.

Як домогтися, щоб студенти з інтересом займалися математикою, як переконати їх у тому, що математика потрібна не тільки в повсякденному житті, але й для вивчення інших предметів? На мій погляд, найефективнішим засобом вирішення цієї проблеми у викладанні математики є застосування прикладних задач медичної спрямованості, тобто задач, в яких наявне описання реальних життєвих ситуацій у медичній практиці. Систематичне використання прикладних задач сприяє тому, що навчальна діяльність студентів набуває творчого характеру, а засвоєння матеріалу стає свідомим і активним.

Дійсно, по-перше, моделюючи конкретні ситуації, студенти виступають у ролі дослідників по відношенню до інших.

По-друге, на кінцевому етапі вирішення прикладних задач виховується потреба критично оцінювати результати виконаної роботи.

По-третє, в процесі вирішення прикладних задач глибше і повніше розкривається суттєвість вивчених математичних понять та фактів.

Я вважаю, що одним із завдань курсу математики в медичному коледжі є відпрацювання твердих обчислювальних навичок. Це в першу чергу стосується теми: «Приближені обчислення і обчислювальні засоби». Саме тут слід особливу увагу приділяти удосконаленню таких навичок, як порівняння якості наближення однієї чи кількох величин, округлення чисел з заданою точністю, виконання обчислювання без точного обліку помилок (за допомогою правил підрахування цифр).

Як відомо, робота фахівця, в тому числі й медсестри, дуже часто пов'язана з широким використанням відсотків простих і складних. Тому дуже важливо сформулювати у студентів змістовий зміст поняття «відсоток» та навички відсоткових обчислень і вміння їх застосовувати при вирішенні тестових задач. Із цією метою мною складено збірних прикладних задач медичної спрямованості з курсу математики. Як приклад наводжу задачу з фармакології.

Задача. Маємо 40%-у глюкозу та 5%-у глюкозу. В якій пропорції необхідно змішати ці розчини, щоб отримати 15%-й розчин глюкози?

Для підвищення пізнавального інтересу студентів на своїх заняттях я використовую методи активного й інтерактивного навчання, які є складовою частиною сучасних інноваційних технологій. Інноваційна освіта – це нова педагогіка, в якій «школа пам'яті» поступається місцем «школі мислення». На заняттях з математики я часто використовую роботу в парах, коли студенти вчаться задавати один одному питання і відповідати на них. Дуже важливо тут створити процес реального ситуативного спілкування або застосувати ігрові технології. Наприклад, «Мозковий штурм» (розгадування кросворду), інтерактивні ігри «Ланцюжок», «Математичне лото», «Логічний лабіринт» тощо. Все це стосується колективного групового навчання. Така технологія, як «Мікрофон», є різновидом загальногрупового обговорення і надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку. У ході інтерактивного навчання студенти набувають навичок критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин та відповідної інформації, оцінювати альтернативні думки, приймати обмірковані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми. Для цього на своїх заняттях я організую індивідуальну, парну та групову роботу, використовую творчі роботи студентів, наприклад, застосування повідомлень. Все це допомагає не тільки покращити уміння та навички розв'язування задач, але й робить процес навчання цікавим, пізнавальним, професійно спрямованим та значущим.

Викладача з великим стажем роботи завжди можна упізнати за особливим тоном голосу (вимогливий, владний або повчальний), його можна упізнати за мімікою, яка виразно виражає оцінку дій студента. Викладач з великим стажем роботи часто категоричний у висловлюваннях, схильний до нав'язування власної думки, прагне протистояти опорі студента, незважаючи на його причини. Усе це наслідки тривалої рольової взаємодії, в якій педагог виступає домінуючою, авторитарною стороною з правом переваги, контролю і оцінки. Тому викладачеві доводиться нести подвійне навантаження: не лише враховувати можливі дії студентів, але й організувати спілкування так, щоб воно мало повчальний, виховний і розвиваючий ефект. На своїх заняттях я намагаюся створювати вільну атмосферу взаєморозуміння та взаємоповаги, використовуючи педагогічний такт і пам'ятаючи про те, що стиль спілкування, якого дотримується викладач, істотно впливає на інтерес до предмета, який він викладає.

Любовь Денисенко. Психология педагогической деятельности преподавания математики в медицинском колледже.
В статье рассматриваются особенности педагогической деятельности преподавателя математики в медицинском колледже, указываются психологические аспекты и возможности повышения интереса студентов к предмету.

Ключевые слова: педагогическая деятельность, познавательная активность, воспитание.

Lubov Denisenko. Psychology of teaching activities of mathematics teaching in medical college.

The article discusses the features of the pedagogical activity of the teacher of mathematics in the College of Medicine, indicate psychological aspects and opportunities to increase student interest in the subject.

Keywords: pedagogical activity, cognitive activity, education.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 378.147:[57 + 54]

© Дунаєва О. В., 2016

Дунаєва Ольга Вікторівна

Харківський національний медичний університет

МЕТОДИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ТА ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ НА НЕРІДНІЙ МОВІ

Головною проблемою викладання біологічних та хімічних дисциплін для іноземних студентів є те, що не всі студенти достатньо володіють російською мовою на перших курсах навчання, мають різний ступінь базових знань, важко культурно та соціально адаптуються до умов життя нашого суспільства. Подолання цих проблем можна здійснювати за допомогою інноваційних методичних та психологічних підходів у навчанні, поєднанні учбового та виховного процесів.

Ключові слова: біологія, хімія, іноземні студенти.

Участь вищої школи України в підготовці національних кадрів для інших країн є традиційним компонентом її міжнародної діяльності. Сьогодні, в умовах гострої конкуренції на міжнародній арені освітніх послуг, підвищуються й вимоги до української вищої школи щодо забезпечення високої якості підготовки майбутніх спеціалістів.

Більшість студентів приїздить навчатись до України з Туркменістану, Узбекистану, країн Близького Сходу, Китаю та країн Африканського континенту, тому виникають певні труднощі у

національному аспекті виховання, адаптації та пристосування до українських культурних традицій.

Вищим учбовим закладам в умовах гострої конкуренції необхідно на високому професійному рівні вирішувати наступні завдання:

- визначення необхідного об'єму учбового матеріалу за дисциплінами, що викладаються;
- пошук оптимальних, науково обґрунтованих, бажано нестандартних форм та методів навчання природничих дисциплін;
- поєднання навчання та виховання, як під час проведення аудиторних занять, так і поза аудиторних заняттях, різних заходів, у гуртожитку і так далі.

При викладанні природничих дисциплін дуже багато залежить від комунікативної направленості [1]. Бажано і більш ефективно розпочинати заняття з невимушеної бесіди, аналізу попереднього заняття або теми, щоб студент зміг відтворити ланцюг переходу від одного заняття до іншого.

Під час викладення матеріалу, особливо з хімії, не можна давати теми окремо одну від одної, без уяви студентом загальної картини перетворення одних речовин у інші. Викладання хімії або біології українським студентам у вищих учбових закладах в першу чергу ґрунтується на знаннях одержаних у шкільному курсі. Студенти іноземці мають різний рівень знань, який суттєво відрізняється в межах однієї групи студентів. Тому, на жаль, при роботі з іноземними студентами не можна орієнтуватися на хоча б низький, але загальний рівень знань з біології або з хімії в межах однієї групи.

Хімічна та біологічна термінологія дуже важкі для сприйняття студентами-іноземцями. У цьому випадку виникає необхідність пояснення тих або інших хімічних або біологічних процесів англійською мовою. Найбільша складність виникає при поясненні матеріалу китайським та в'єтнамським студентам, тому що вони не володіють навіть англійською мовою, або франкомовним студентам зі Східної Африки. В такому разі заняття краще проводити у вигляді круглого столу, використовувати мультимедійне супроводження лекцій та практичних занять, смарт-дошки, нетрадиційні форми навчання. Тобто вони «не чують», бо не розуміють повністю російської мови, вони «не розмовляють», бо не знають на достатньому рівні російської мови, але вони бачать, і саме цим необхідно скористатися. Якщо у групі є один або більше студентів, які володіють англійською мовою, або краще розуміють російську мову, можна попросити їх продублювати сказане викладачем китайською, в'єтнамською або арабською мовами для студентів з таким мовним бар'єром. Окрім цього можна видати групі студентів невеличке

завдання з теми, яка вивчається, вони обговорив його на рідній мові повинні намагатися дати відповідь російською мовою.

В кожному окремому випадку викладач, виходячи з мети заняття, вирішує якою повинна бути структура лекції або практичного заняття, обирає стиль спілкування, будує внутрішню логіку учбового заняття.

Таким чином можна виділити основні проблемні питання при викладанні природничих дисциплін:

- Викладання здійснюється на нерідній для студентів мові.

- Неоднорідність базової підготовки з окремих біологічних та хімічних дисциплін, яка отримана студентами на Батьківщині та викликана різницею національних освітніх програм.

- Слабка підготовленість з біології та хімії в більшості іноземних студентів у порівнянні з українськими абітурієнтами, які пройшли конкурсний відбір в українські вузи.

- Час, який визначений галузевим стандартом на вивчення основних природничих дисциплін обмежений (невелика кількість год.)

Однією з головних задач викладача при вивченні природничих дисциплін є навчити студента шукати шляхи встановлення логічних асоціацій, це полегшує введення нової лексики, запам'ятовування ізольованих російськомовних хімічних та біологічних термінів та понять. Викладачу необхідно забезпечити максимальну розумову діяльність студентів на всіх етапах заняття. На початку заняття за допомогою проблемних запитань студент сам повинен зрозуміти та вирішити яка мета заняття, що він вже знає або вміє, виходячи з цієї мети, та що йому потрібно пізнати та вивчити нового [1].

Біологія і хімія є одними з найскладніших дисциплін (серед інших природничо-наукових дисциплін) для іноземних студентів. Біологія, як наука, має величезний фактичний і понятійний матеріал. Крім того, біологія характеризується дисциплінарним різноманіттям, до того ж кожна із дисциплін – ботаніка, зоологія, цитологія, генетика, анатомія, фізіологія та інші мають власну термінологічну мову. Необхідність введення та пояснення базової термінології являє собою основну складність, яка постає перед викладачем. Наявність великої кількості термінів й об'ємних текстів тісно зв'язує біологію з вивченням російської мови. Тому, основним моментом у вивченні біології іноземними студентами є оволодіння ними російською мовою.

Викладачу біології і хімії необхідно звернути увагу на використання адаптованих методичних прийомів, таких як індивідуальна робота з кожним студентом; наявність методичних матеріалів та індивідуальних завдань для студентів з різним рівнем підготовки з біології та хімії, підсилення професійної направленості курсу за рахунок додаткового вивчення питань хімічного або

біологічного профілю. Слід навчати студентів навичкам самостійної роботи з текстом, підручником, за допомогою різних видів аудиторної роботи: виконанням завдань з використанням роздавальних карток, текстових завдань, заповненням таблиць, складанням опорних схем лекційного або практичного матеріалу [2]. В якості завдання для самостійної роботи може пропонуватися складання таблиць порівняльного характеру із систематизацією матеріалу, що вивчається, а також формулювання власних висновків в процесі спостереження об'єктів та явищ живої природи.

Бажано вести постійний контроль відвідування та виконання самостійних завдань, що привчає іноземних студентів до порядку, дисциплінованості та допомагає швидше адаптуватися до учбового процесу [1].

Таким чином, враховуючи вищевикладені методичні та психологічні особливості створення та проведення занять з природничих дисциплін при навчанні на нерідній мові, ми можемо забезпечити високу ефективність навчання і підготовку майбутніх спеціалістів. Перелічені умови та методи навчання природничим дисциплінам на нерідній мові можуть бути екстрапольовані і на інші дисципліни, які викладаються іноземним студентам.

Література

1. Лысенкова А. В. Медико-биологическая направленность преподавания курса общей химии в гомельском медицинском институте / А. В. Лысенкова, В. А. Филиппова, Л. В. Прищепова, Л. В. Чернышева – Витебск : Сб. Медицинское образование XXI века, 2002. – 113 с.

2. Пионова Р. С. Педагогика высшей школы / Р. С. Пионова – Мн. : Университетское, 2002. – 256 с.

Ольга Дунаева. Методические и психологические особенности преподавания биологических и химических дисциплин для иностранных студентов на неродном языке.

Основной проблемой преподавания биологических и химических дисциплин является то, что студенты в достаточной мере не владеют русским языком на первых курсах обучения, имеют разный уровень базовых знаний, тяжело в культурном и социальном плане адаптируются к условиям жизни нашего общества. Решить эти проблемы можно при помощи инновационных методических и психологических подходов в обучении, взаимосвязи учебного и воспитательного процессов.

Ключевые слова: биология, химия, иностранные студенты.

Olga Dunaeva. Methodical and psychological teaching of biology and chemistry for foreign students for foreign language.

The main problem of their teaching of biology and chemistry for foreign students do not have enough level of knowledge of Russian to this phase of training, they have a different degree of basic knowledge of their subjects, and the cultural and social adaptation to the conditions of life of our society. To overcome these problems, we should implement mostly through innovative teaching and psychological approaches in the teaching, combined training and educational process.

Keywords: *biology, chemistry, foreign students.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 37.013.83:374.7

© Єхалов В. В., Седінкін В. А., 2016

Єхалов Василь Віталійович,

Седінкін Владислав Анатолійович

Державний заклад

«Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У НАВЧАННІ ПРИЙОМАМ СЕРЦЕВО-ЛЕГЕНЕВОЇ РЕАНІМАЦІЇ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ РІЗНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Проаналізовано сучасні вимоги до відпрацювання практичних навичок на прикладі навчання прийомам серцево-легеневої реанімації згідно міжнародним стандартам. Обґрунтовано необхідність покрокового оволодіння мануальними навичками лікарями-інтернами, а також проведення постійного моніторингу якості засвоєння практичних навичок на всіх етапах підготовки майбутнього фахівця.

Ключові слова: *лікарі-інтерни, практичні навички, післядипломна освіта.*

Незважаючи на істотний науковий прогрес в наданні допомоги пацієнтам з зупинкою серця, залишаються суттєві відмінності в рівні виживання, які не можна пояснити тільки характеристиками пацієнтів. Щоб збільшити ймовірність отримання пацієнтами з зупинкою серця високоякісної допомоги, заснованої на доказах, навчання реанімаційним заходам повинно проводитися згідно обґрунтованим принципам навчання із застосуванням емпіричних науково-андрагогічних методик впровадження наукових знань в практику [3; 5].

Метою нашого повідомлення є аналіз сучасних вимог до відпрацювання практичних навичок на прикладі навчання прийомам серцево-легеневої реанімації згідно міжнародних стандартів та

обґрунтування необхідності покрокового оволодіння мануальними навичками лікарями-інтернами різних спеціальностей, що проходять курс навчання на кафедрі.

Якщо рекомендації з навчання, запропоновані Американською Асоціацією Серця (*American Heart Association's* – АНА) в 2010 р., виключали впровадження в роботу в команді, рекомендації щодо навчання, запропоновані АНА в 2015 р., тепер присвячені тільки навчанню, а впровадження і робота в команді описується в інших частинах оновлених рекомендацій АНА [4].

Ключові положення АНА, що стосуються невідкладної допомоги при серцево-судинних захворюваннях, включають такі:

Спрощення. Зміст курсу необхідно спростити (це стосується як подання інформації, так і її обсягу), щоб полегшити досягнення цілей курсу.

Узгодженість. Зміст курсу та демонстрація навичок повинні бути узгоджені. Кращим методом навчання основним психомоторним навичкам є надання інструкцій в рамках відео-курсу з практичними завданнями, оскільки це зменшує можливість появи пов'язаних з інструктом змін з відхиленнями від запланованої програми курсу.

Контекстність. Принципи навчання дорослих повинні застосовуватися на всіх курсах з невідкладної допомоги при серцево-судинних захворюваннях, з особливою увагою на створення відповідних навчальних сценаріїв, які можна застосовувати на практиці в реально існуючих для слухачів умовах, наприклад проведення СЛР для слухачів, які перебувають в лікарні, на ліжку, а не на підлозі.

Практичне заняття. Щоб досягти цілей щодо психомоторних і нетехнічних навичок / навичок керівника, необхідно проводити тривалі практичні заняття.

Удосконалення в оволодінні навичками. Слухачам необхідно надати можливість повторювати виконання основних навичок з ретельною оцінкою і інформативною зворотним зв'язком в контрольованих умовах. Ця спеціальна практика повинна ґрунтуватися на чітко поставлені цілі без урахування часу, щоб заохочувати студента досконало оволодіти навичками.

Розбір дій. Забезпечення зворотного зв'язку і (або) розбір дій є найважливішими елементами емпіричного навчання. Зворотній зв'язок і розбір дій після відпрацювання навичок і імітації дозволяють слухачам (і групам слухачів) задуматися над своїми діями і отримати структуровану зворотний зв'язок щодо методів поліпшення своєї роботи в майбутньому.

Оцінка. Оцінка навчання на курсах по реанімації призначена для гарантії досягнення певної кваліфікації і встановлення показників,

яких учні будуть намагатися досягти. Оцінка також забезпечує учням фундамент для зворотного зв'язку (оцінка для вивчення). Стратегії проведення оцінки повинні визначати кваліфікацію і заохочувати навчання. Цілі навчання повинні бути чіткими і вимірюваними, щоб служити основою для оцінки.

Оцінка курсу / програми. Це невід'ємна складова навчання реанімації, що включає проведення оцінки курсів по реанімації, в тому числі роботи слухачів, окремого інструктора і продуктивності курсу та програми. Організації, які проводять навчання, повинні використовувати цю інформацію в процесі безперервного підвищення якості.

У наших попередніх роботах [3] ми дослідили та проаналізували цю проблему, розробили методи прогнозування здатності майбутнього лікаря працювати в екстремальній ситуації, не припуститися тимчасового «психологічного ушкодження особистості», опанувати свої емоції та повністю сконцентруватися на вирішенні медичної проблеми.

Наказом МОЗ України № 1088 від 10.12.2010 р. з метою поліпшення якості післядипломного навчання лікарів передбачено включити до обов'язкового переліку навчальних засобів кафедр наявність тренажерів, фантомів, устаткування та інших пристосувань для оволодіння лікарями-інтернами та слухачами навичками надання невідкладної медичної допомоги. До освітньо-професійних програм підготовки лікарів-інтернів включено інтегрований перелік навичок невідкладної медичної допомоги, передбачуючи відведення не менше 70% питомої ваги навчального часу для практичної підготовки лікарів-інтернів на очних та заочних циклах інтернатури.

Для реалізації цієї програми на навчальних базах кафедри опанування лікарями-інтернами практичних (мануальних) навичок здійснюється у 4 етапи (кроки):

Крок перший – за принципом наслідування («Роби як я»). Викладач повинен по-перше пояснити показання та протипоказання до даної маніпуляції, вдатися до короткого анатоμο-фізіологічного екскурсу, попередити про можливі невдачі та ускладнення, а вже потім відтворити саму дію. Вкрай важливо, щоб маніпуляція була продемонстрована саме в класичному варіанті. Справа в тому, що деякі, навіть дуже досвідчені лікарі нехтують деякими складовими існуючих методик.

Крок другий – за принципом обізнаності («Знаю навіщо та як»). Лікар-інтерн повинен у словесній формі, або демонструючи дії та рухи (без інвазії), довести викладачеві свою спроможність виконати маніпуляцію. Молодий колега повинен повністю словесно відтворити анатоμο-фізіологічні особливості зони втручання, етапи виконання,

охарактеризувати наступні дії з контролю та профілактики ускладнень. Викладач в цьому випадку знаходиться у ролі спостерігача та контролюючого органу.

Крок третій – за принципом оволодіння («Можу виконати, але підстрахуйте»). В цьому разі початківець самостійно виконує маніпуляцію під контролем кваліфікованого фахівця з наступним обговоренням тактичних недоліків, помилок, тощо. Отриману інформацію інтерн повинен чітко усвідомити та в подальшому не припускати технічних вад.

Крок четвертий – за принципом усвідомленого вміння («Вмію, можу навчити»). Цей етап характеризується повним оволодінням практичною навичкою, що відповідає рівню α -IV, який передбачає індивідуальну творчість. Але слід нагадати, що це стосується тільки передавання набутого досвіду, а не удосконалення існуючих методик (цим займаються провідні фахівці). Цей етап передбачає також навчання нетехнічним навичкам: спілкування з колегами, керівництво командою і розподіл ролей для членів команди), що є важливим доповненням до відпрацювання технічних навичок. В контексті курсу СЛР він грає особливу роль, оскільки досягнення успішної реанімації є результатами командної продуктивності, вмінням працювати в команді та реалізації ефективних лідерських якостей.

Симуляційний курс є лише перехідною ланкою (посередником) між теорією та практикою. Перш ніж приступити до складних завдань на симуляторах, інтерну необхідно отримати добру теоретичну підготовку, що означає підвищення вимог до якості освіти.

Відпрацювання практичних навичок на манекенах, тренажерах та симуляторах, дозволяє краще інтегрувати теоретичні знання та клінічні навички, відпрацьовувати та покращувати комунікативні навички, вміння працювати в команді. Одним з основних переваг клінічного навчання з використанням тренажерів є самостійне освоєння процедурних навичок і забезпечення безпечного середовища для навчання з урахуванням безпеки пацієнта. Тільки після повного оволодіння практичною навичкою на манекені інтерну дозволяється удосконалювати виконання маніпуляцій в клінічних умовах під керівництвом досвідченого фахівця. Переваги впровадження фантомно-симуляційного навчання в учбовий процес компенсують його витратність. Так, багаторазове повторення однієї і тієї ж маніпуляції дозволяє довести практичні навички до автоматизму. Симуляційні методи дають можливість повернутися у стартову точку в разі фатальної помилки. Реалістичність навчання визначається використанням сучасних високотехнологічних фантомів і симуляторів, що моделюють патофізіологічні реакції [1].

Збірник наукових статей

Моніторинг якості освоєння практичних навичок інтернами здійснюється на рівні кафедр, деканатів факультетів, навчальної частини і включає:

I. Вхідний контроль вихідних знань та умінь по кожному з предметів.

II. Поточний контроль освоєння практичних навичок.

III. Контроль виконання програми виробничої практики.

Моніторинг та контроль якості засвоєння практичних навичок інтернами побудовані як багаторівнева система управління та контролю якості освітнього процесу на основі регулярного відстеження ступеня навченості інтернів і забезпечує всі зацікавлені сторони зворотним зв'язком. Ця система дозволяє оцінювати протягом усього періоду навчання якість засвоєння інтернами практичних навичок, необхідних для роботи за обраною спеціальністю, своєчасно вносити коректування в навчальний процес.

Організація викладання на симуляторах може бути різною. За останні роки організація симуляційних кабінетів у структурі наявних у ВНЗ кафедр набула широкого втілення. Недоліки подібної організації роботи полягають у відсутності єдиного бачення проблем симуляційної освіти, необхідність дублювання тренажерів і фантомів та підготовки кваліфікованих викладачів, які працюють з симуляторами на всіх клінічних кафедрах.

Слід пояснити, що для ефективної роботи на більш складних моделях -симуляторах інтерн повинен спочатку освоїти «прості» манекени та маніпуляції. Методика навчання повинна бути побудована покроково за принципом «від простого до складного». На цьому етапі також доцільно застосовувати систему «наставництва», коли інтерни 2-го року навчання опікуються проблемою оволодіння практичними навичками тих інтернів, що тільки почали спеціалізацію. Така система дозволяє не просто багаторазово відточувати практичні навички, але й підвищувати теоретичний рівень молодого колеги, що, у свою чергу, і обумовлює високий професіоналізм. Підвищення професіоналізму молодих фахівців в майбутньому буде позитивним чином позначатися на якості медичних послуг, забезпечуючи безпеку лікування. Таким чином, формування ланцюжка: «інтерн-симулятор-спеціаліст» забезпечує реалізацію компетентного підходу до підготовки фахівців на всіх рівнях.

Висновки:

1. З метою розробки адекватних інструментів оцінки компетентності лікарів-інтернів необхідно активно проводити роботу по впровадженню сучасних технологій у підготовку та аналізувати отриманий досвід.

2. Покрокове оволодіння мануальними навичками оптимізує процес компетентного підходу до підготовки лікарів-інтернів.

3. Моніторинг якості засвоєння практичних навичок повинен здійснюватися кваліфікованими спеціалістами на всіх етапах підготовки майбутнього фахівця.

Література

1. Зарипова З. А. Практические навыки студентов, интернов и ординаторов в курсе преподавания анестезиологии и реаниматологии / З. А. Зарипова, В. А. Глущенко, Е. Г. Гаврилова // Симуляционное обучение в медицине критических состояний: Материалы 1-й Всероссийской конференции с международным участием. — М.: Симомедикс, 2012. — С. 54-57.

2. Основы интенсивной терапии: [руководство Всемирной федерации обществ анестезиологов (WFSA), издание 2-е, переработанное и дополненное]. — Архангельск: Северодвинская типография, 2016. — 464 с.

3. Прийоми психологічної підготовки лікарів-інтернів до роботи при критичних станах / Єхалов В. В., Кравець О. В., Лавріщев О. Д. [та ін.] // Медичні та фармацевтичні науки: стратегічні пріоритети розвитку та інноваційні рішення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. — Дніпропетровськ: Salutem, 2013. — С. 25-30.

4. Guidelines 2015 CPR&ECC / American Heart Association. — Dallas, Texas 75231-4596, USA [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.heart.org>. — Назва з титул. екрану.

5. Guidelines for Resuscitation / European Resuscitation Council (ERC), Emile Vanderveldelaan 35, 2845 Niel, Belgium, 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.erc.edu>. — Назва з титул. екрану.

Василий Ехалов, Владислав Сединкин. Международные стандарты в обучении приемам сердечно-легочной реанимации врачей-интернов разных специальностей.

Проанализированы современные требования к отработке практических навыков на примере обучения приемам сердечно-легочной реанимации согласно международных стандартов. Обоснована необходимость схемы пошагового овладения мануальными навыками для врачей-интернов, а также проведение постоянного мониторинга качества усвоения практических навыков на всех этапах подготовки будущего специалиста.

Ключевые слова: *врачи-интерны, практические навыки, последипломное образование.*

Vasiliy Yekhalov, Vladyslav Sedinkin. International standards in teaching techniques of cardio-pulmonary resuscitation doctors interns of different professions.

The article analyzed the current requirements for practical skills training methods on the example of cardiopulmonary resuscitation according to international standards. The necessity of the scheme stepwise mastering manual skills for doctors interns, as well as continuous monitoring of quality of mastering practical skills in all phases of training of the future specialist.

Keywords: *doctors interns, practical skills, postgraduate education.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 29.10.2016

УДК 159.922.75-027-024

© Заїка Є. В., 2016

Заїка Євген Валентинович

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

**УЯВА ЯК ПСИХІЧНИЙ ПРОЦЕС:
ЇЙОГО СТРУКТУРА ТА ОПЕРАЦІЙНИЙ СКЛАД**

Узагальнено і систематизовано теоретичні та експериментальні дані про структуру одного з основних психологічних процесів – уяви. Виокремлено три компоненти і основні його засоби. Матеріал статті можна використовувати для розробки нових експериментальних досліджень уяви, а також для його удосконалення в процесі тренінгів.
Ключові слова: *уява, структура уяви, операції уяви, види уяви.*

Проблема визначення сутності, структури та операційного складу актуальна для сучасної психології насамперед у зв'язку за завданнями розробки ефективних методів її розвитку та удосконалення, особливо у дитячому та підлітковому віці. Попри величезний обсяг накопичених у науці теорій та експериментальних даних, наразі немає систематизованих, узагальнених і загальноприйнятих наробок щодо цих питань.

Мета – надати систематизований та узагальнений опис основних характеристик уяви: її структури і складу операцій.

Аналіз публікацій. Проблема уяви нажаль, не отримала детальної розробки порівняно, наприклад з проблемами сприйняття, мислення, пам'яті, де даних накопичено набагато більше. Проте питання уяви розглядалися як класиками відчизняної психології: Л. С. Виготським С. Л. Рубінштейном А. В. Петровським та іншими, так і сучасними дослідниками: В. О. Моляк О. В. Дяченко та іншими.

В їх роботах дано опис стану розвитку уяви у дитини та проявів уяви у творчості.

Уява як процес. Коли будь-яке психічне явище характеризується як процес, то звичайно мають на увазі наступне: 1) воно розгорнуте в часі, відбувається не одноактно, миттєво, а триває, протікає хоча б кілька секунд, а, як правило, і набагато довше: хоча б кілька хвилин; 2) воно не однорідне, аморфне, а містить у собі різні етапи, операції, способи, процедури, які один одного змінюють або один з одним взаємодіють, причому звичайно результати первісних операцій включаються до складу останніх і т.д.; 3) воно відбувається на декількох якісно різних рівнях, включає у свою структуру різні шари.

Уява як психічне явище повністю відповідає перерахованим ознакам. Воно звичайно займає якийсь час: ми спеціально зосереджуємо на тому, щоб щось уявити, а іноді й спеціально виділяємо навіть годинку-іншу на те, щоб полежати пофантазувати. Правда, іноді образ уяви народжується як би одномоментно – відразу спалахує в готовому виді, однак таке буває, по-перше, дуже рідко, а, по-друге, цьому звичайно передує досить тривала підготовча робота, здійснення якої ми можемо майже не усвідомлювати, але це не виходить, що вона відсутня. Що ж стосується етапів, способів, рівнів уяви, то багато з них ми не тільки усвідомлюємо, але й спеціально їх застосовуємо, концентруємо на них зусилля, але деякі з них можуть бути від нашої свідомості сховані, і їх виокремлюють у ході детальних наукових досліджень.

Структура процесу уяви. Процес уяви, подібно розглянутому раніше процесу мислення (у цьому складатиметься їхнє структурне споріднення) містить у собі три основних блоки: 1) конкретні способи й прийоми уяви; 2) фонтанування різних підходів, варіантів, що забезпечують волю руху й розмаїтість виникаючих образів; 3) організованість, цілеспрямованість і контроль за процесом.

Фонтанування різних варіантів, воля їхнього породження забезпечує приплив того матеріалу й тих форм, у які буде відливатися результат уяви. Добре б використовувати лише один варіант, самий оптимальний, а інші, здавалося б зайві. Але як довідатися, який варіант оптимальний? Є тільки один шлях: розглянути їхню багатотність, щоб з них вибрати кращий (один або сполучення, «сплав» відразу декількох).

Але таке вільне фонтанування може повести процес дуже далеко, відхилитися досить істотно від теми, мети, наміру, перетворитися в безцільне й непродуктивне блукання по світу образів. Від такого сліпого й тупого блукання нас охороняє блок, що забезпечує організованість і цілеспрямованість процесу. Адже уява завжди (або принаймні часто) здійснюється не просто так, незрозуміло навіть, а для досягнення цілком певної мети, рішення конкретного

завдання, що, втім, може іноді усвідомлюватися дуже слабо (наприклад, коли ми, втомившись, лягаємо на диван, щоб помріяти, така уява підлегла слабо усвідомлюваному нами завданню заповнити свій емоційний баланс, наситити себе приємними враженнями – нехай хоча б вигаданими, якщо відсутні реальні).

Здійснюваний процес уяви перебуває як би посередині між цими двома крайніми полюсами: вільним фонтануванням і твердою цілеспрямованістю, – коливається те від одного полюса до іншого. Саме взаємодія, співробітництво спонтанності й організованості і є найбільш продуктивною умовою для народження високоякісних образів уяви. Втім, сказане вірно тільки лише в загальному випадку; у кожному ж конкретному випадку частки участі цих двох полюсів може бути різними, включаючи й крайні випадки: як повністю вільне фонтанування (без усякої цілеспрямованості), так тверду організацію процесу, аж до дії по строгих алгоритмах (без якої-небудь свободи фантазування).

Якщо зрівняти деяке «середнє» співвідношення цих двох блоків у процесах мислення (див. попередній розділ) і уяви, то в цілому вірним буде наступне положення: мислення все-таки трохи більш зрушене до полюса організованості, уява ж – до полюса фантазування. Інакше кажучи, процес мислення трохи більш регламентований і зовнішніми, і внутрішніми вимогами до нього, процес же уяви – помітно менш.

Способи й прийоми уяви – це конкретний операційний склад уяви, конкретні процедури, які відбуваються в проміжку між двома розглянутими вище полюсами, що задають уяві загальне «розжарення» і загальний напрямок її руху. Розходження між способами й прийомами досить умовно, різними психологами воно трактується по-різному. Ми будемо виходити з того, що способи – це деякі універсальні, всюдисущі, наскрізні процедури, на яких тримається будь-який процес уяви, а прийоми – більш конкретні, локальні, частки, які в одних випадках можуть бути присутніми, а в інших – відсутніми або навіть бути недоречними.

Найбільш загальних способу уяви – два: 1) заснована на розумових операціях аналітико-синтетична діяльність (і частково узагальнено-конкретизуюча) і 2) заснована на пам'яті асоціативно-диссоціуюча діяльність. З врахуванням сказаного, способи уяви, по своїй суті, опираються в остаточному підсумку на взаємодію способів (операцій) мислення й пам'яті; вони лежать як би у фундаменті уяви. Разом з тим на цьому фундаменті «виростають» і функціонують і прийоми, властиві властиво уяві, специфічні саме для нього (на відміну від мислення й пам'яті, хоча іноді провести границю буває важко).

Сутність двох названих способів уяви полягає в тому, що в уяві завжди відбувається створення нових, незвичайних образів на основі й з матеріалу образів наявних, звичайних, відображених у сприйнятті, зафіксованих у пам'яті й перетворених у мисленні. У цьому змісті уява – це відображення реальних об'єктів, реального світу у вигляді нових, незвичних, несподіваних образів, заснованих на перетвореннях образів наявних; у такому відображенні втримуються в єдності й відображувальний аспект уяви (він все-таки фіксує, відтворює не щонебудь потойбічне, а саме наша реальність); і конструктивний, творчий його аспект (він її відображує шляхом творчого перетворення – не дзеркально, як сприйняття, і не в істотних узагальнених зв'язках, як мислення, а в знову створюваних образах – по суті своїй нових, але твердо базованих на вже наявних).

Аналітико-синтетична (а також узагальнено-конкретизуюча) діяльність мислення проявляється в уяві в тому, що образи, що мають, спершу аналізуватися, розкладаються на частини, елементи, аспекти, властивості, а потім деякі їхнього цього елементів або властивостей синтезуються в нові цілісні образи (а також спершу узагальнюються по одних ознаках, а потім конкретизуються по іншим); при цьому широко використовуються як істотні, так і несуттєві ознаки об'єктів.

Асоціативно-диссоціуюча діяльність пам'яті проявляється в уяві в тому, що вона, з одного боку, широко опирається на систему сформованих асоціацій, де виникнення одного образу відразу ж викликає й спливання образів інших, пов'язаних з вихідним, причому уява звичайно використовує не найближчі й легко спливаючі асоціації (це було б простим асоціюванням), а далекі й спливаючі не відразу, а іноді й штучно породжувані, тим самим переборюючи, розриваючи природний потік асоціацій (такий їхній розрив, відхід від них називається диссоціацією). Спрощуючи ситуацію, можна сказати так: з одного боку, уява рухається по второваних ланцюжках асоціацій, а з іншого боку, постійно з них виривається й складає такі асоціації, які в принципі могли б мати місце, але самі по собі не утворюються.

Нижче дається короткий опис прийомів уяви. Розглядаючи їх, спробуйте визначити, у яких із них і як саме проявляється аналітико-синтетична діяльність мислення, а в яких і як – асоціативно-диссоціуюча робота пам'яті.

Основні прийоми уяви. Повний їх перелік на сьогоднішній день відсутній. Приведемо лише деякі з них, найбільш часті, типові.

Аглотинація («склеювання») – незвичні з'єднання елементів і властивостей, що належать у дійсності різним об'єктам, в одному створюваному образі уяви, зсув в одному об'єкті того, що реально належить об'єктам різним. Приклади цього прийому: русалка (з'єднання тулуба дівчини із хвостом риби), кентавр (торса чоловіка з

тулубом і ногами коня), сфінкс (з'єднання елементів відразу аж трьох об'єктів: це крилатий лев з особою жінки), а також хатинка на курячих ніжках, людина із крильми за спиною, людина-шафа, хмарочос із шисю й головою жирафа вгорі.

Перегрупування – переструктурування, зміна взаємного розміщення елементів усередині одного цілісного об'єкта, а також взаємна зміна їх функцій. Тут «склеювання» відбувається усередині одного об'єкта, але неприродним, незвичним способом. Наприклад, дитина малює тварину, що ходить на вухах, чує очима, бачить передніми лапами, а вимовляє слова – задніми; або будиночок, у якому боки утворені дахами, а вікно й двері виходять у небо.

Зміна розмірів предмета – різке їхнє збільшення (гіперболізація) або зменшення, а також різке перебільшення їхніх функціональних можливостей. Прикладом гіперболізації: велетні, людина-гора, пацюк розміром з корову, метро між Києвом і Харковом, залізниця до Місяця. Приклади зменшення: ліліпути, хлопчик-з-пальчик, Дюймовочка, ціле місто у валізі. Приклади перебільшення функціональних можливостей: бенкет на увесь світ, чоботи-скороходи.

Зміна кількості окремих частин цілого або їхніх відносних розмірів. Приклади: Змій-Горинич із сімома головами, індійська богиня із дванадцятьма руками, довга стонога, що ходить на двох ногах; лев з непропорційно величезною головою й маленьким тулубом і ногами; людина, у якій одна голова з'єднана із двома ногами п'ятьма різними паралельними один одному тонкими тулубами.

Акцентування, загострення, підкреслення одного або декількох ознак об'єкта. Наприклад, при створенні дружніх шаржів або злісних карикатур особливо виділяється яка-небудь частина особи, що у цієї людини дійсно чимсь відрізняє її від інших, але ця її особливість різко перебільшується. Так, просто довгуватий і злегка загострений ніс перетворюють в орлиний дзьоб або в слоновий хобот, а густі брови малюють у вигляді маленьких дерев над очима; людини з великими м'язами на грудях і плечах малюють так, що вона ніби потопає в складках цих м'язів, що широко обхопили її з усіх боків, а немолоду й трюхи сутулу людину малюють скрученою дугою.

Підстановка замість одного предмета зовсім іншого, чимось на нього схожого зовні або по функціях, наприклад, у темряві боягузлива людина може прийняти звичайний невеликий куц за зловмисника, що причаївся навпочіпки; звичайного горобця – за мишу; а також тупіт студентів у коридорі можна прийняти за монгольські кінноти, що промчалася; в А. Розенбаума підняте вихром опале листя перетворюються в образ осені, що танцює вальс-бостон; а от образ у поетеси А. Шульгіної: «і, як сережками, качаючи люстрами, танцює будинок».

Зіставлення – прийом, що допомагає створити деякий образ через його порівняння з іншими образами і його співвідношення. Наприклад, у популярній книзі по фізиці читаємо: «електрон менше порошинки приблизно в стільки ж раз, у скільки порошинка менша – чого ви б думали? - земної кулі!» або: два в сотому ступені – це таке величезне число, що стільки пшеничних зерен кілька разів покрили б всю поверхню земної кулі.

Наділення окремих елементів власним життям; наприклад, у повісті М. В. Гоголя ніс відділився від свого хазяїна й зажив власним життям: їздить по місту на кареті, стриждеться в перукарні; або знаменита посмішка чеширського kota з казки Л. Керрола: кіт посміхнувшись іде, а посмішка, відділившись від нього, ще продовжує висіти в повітрі.

Одухотворення або наділення здатністю розмовляти неодухотворених або нерозмовляючих об'єктів; наприклад: танцюючий і регочучий будинок; колобок – ожилий шматок тіста; Буратіно – ожиле поліно; Чиполіно – ожила цибулина; в О. С. Пушкіна кіт, що розповідає казки; вітрило в М. Ю. Лермонтова, що чогось хоче й просить; а також кінь, що розмовляє; грім який викрикує погрози.

Наділення об'єктів незвичайними, невластивими їм у звичайному житті властивостями. Наприклад: Жар-птиця (яскраво сяюча і гаряча), килим-літак (звичайно лежачий на підлозі раптом злетів), жінка-сонце (така добра, всіх зігріває), скляна людина (суть: наша психіка дуже ранима, при грубому ставленні може «розбитися»), рукавиця, у якій тварини оселилися як у будиночку; кінь біг, біг – і раптом злетів.

Несподівані, нестандартні порівняння; наприклад, загадки: сидить дід у сто шуб одягнений (капустина, схована під її численними листами); без вікон, без дверей, повна світлиця людей (гарбуз і кавун, у ньому багато насіння); у м'ясному казані залізо кипить (кінь, що скаче, із вудилами в роті).

Несподівані перетворення одного предмета в іншій. Наприклад, у казці Г. Х. Андерсена карета перетворилася в гарбуз, а кучері – у мишей; у російській народній казці жаба перетворюється в царівну; а також: старий пішов у поле й перетворився в крилатий дуб; метелик, що пурхає, – у гарну танцюючу дівчину; кульбаба в худенького рудого хлопчика.

Вкладення величезних просторів у малі обсяги. Наприклад: у М. А. Булгакова величезний бал сатани помістився у просторі звичайної московської квартири; а також рядки В. Я. Брюсова:

Быть может, эти электроны –
Миры, где пять материков,
Искусство, знания, войны, троны

И память сорока веков.
Еще, быть может, каждый атом –
Вселенная, где сто планет;
Так – всё, что здесь, в объеме сжатом,
Но так же то, чего здесь нет.

Букалізм у розумінні слів. Наприклад, фразу «з'явився із мрії» можна трактувати так, що мрія – це особливий простір, у якому люди або предмети можуть перебувати, і в потрібний момент переходити в наш світ; фразу «покупка боляче вдарила по кишені» можна представити так: новий холодильник боляче б'є ногою свого хазяїна в стегно.

Перевертання всього навпаки. Наприклад: їхало село повз мужика; сокира махає мужиком; німий заволав; флюгер указує вітру напрямком, куди дути; водяний млин штовхає воду в ріці, щоб вона текла; щоб зупинити лавину води, потрібно її підпалити, і вона «згасне»; насправді ми живемо вночі в сновидіннях, а те, що ми робимо вдень, – це наші безглузді сновидіння.

Типізація – це побудова деякого збірного образу, у чомусь типового для цілого ряду інших схожих між собою об'єктів. Часто так створюються літературні персонажі, т.зв. «збірні образи». Так, в І. С. Нечуя-Левицького Микола Джеря – це не копія, не точна замальовка вигляду й дій конкретної людини, а образ, сконструйований з багатьох знайомих йому селян, зібраний так, щоб він являв собою, на думку письменника, самого «типового» – такого, яким він повинен бути, щоб найбільш яскраво виразити свої сподівання – селянина-бунтаря. Аналогічно, у Т. Г. Шевченко Катерина – це збірний образ із багатьох недосвідчених, довірливих, палких дівчат: від однієї автор взяв, наприклад, манеру говорити співучо, від іншої – уміння покійно переносити ганьбу, від третьої – цілеспрямованість у пошуках свого щастя, і все це так уміло з'єднав у створеному ним образі, що він сприймається не просто живим, а навіть ще більш живим і яскравим, ніж якби це була точна замальовка людини з натури.

Висновки: у статті надано систематизований та узагальнений опис основних характеристик уяви як психічного процесу. Перспективи складають визначення структури його індивідуальних та вікових особливостей.

Література

І. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк / Л. С. Выготский. – М. : Просвещение, 1991. – 93 с.

2. Заика Е. В. Игры для развития воображения / Е. В. Заика // Искусство, творчество, здоровье. – 2007. – № 1. – С. 48-57; № 2, – С. 62-69.

Евгений Заика. Воображение как психический процесс: его структура и операционный состав.

Обобщены и систематизированы теоретические и экспериментальные данные о структуре одного из основных психологических процессов – воображения. Выделены три его компонента и основные средства. Материал статьи можно использовать для разработки новых экспериментальных исследований воображения, а также для его совершенствования в процессе тренингов.

Ключевые слова: воображение, структура воображения, операции воображения, виды воображения.

Eugene Zaika. Imagination is a mental process: its structure and operational structure.

Generalized and systematized theoretical and experimental data on the structure of one of the basic psychological processes – imagination are generalized and systematized. determined Three components and its main assets of imagination are described. The material of article can be used for development of new experimental studies of the imagination, and for its improvement during training.

Keywords: imagination structure, operations imagination kinds of imagination.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 378.147

© Зеленська Л. М., Тимченко С. В., 2016

Зеленська Лілія Михайлівна,

Тимченко Світлана Василівна

Кіровоградська льотна академія

Національного авіаційного університету

ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ МАЙБУТНІХ АВІАФАХІВЦІВ

У статті розглянуто особливості професійної комунікації та визначено її місце в професійній діяльності майбутніх авіафахівців. Встановлено, що радіообмін цивільної авіації є головним функціональним компонентом професійного спілкування авіафахівців.

Ключові слова: комунікація, професійна комунікація, професійне спілкування, радіообмін цивільної авіації, авіафахівець.

У сучасній зарубіжній та вітчизняній науковій літературі відбувається активний дискурс щодо складності та багатоаспектності явища професійної комунікації, неоднозначності підходів до розуміння її сутності та змісту. Питання ефективності обміну інформацією (комунікації) завжди вважалися фундаментальними.

Дослідники теорії комунікації акцентували увагу на моделюванні процесу обміну інформацією, визначивши його складники й обґрунтувавши закономірності та принципи, яких має дотримуватися людина в процесі комунікації. Значний вклад був внесений вітчизняними та зарубіжними науковцями, серед них: Г. Андреева, М. Балдегер, Л. Баркер, В. Буряк, Л. Виготський, В. Вишняков, Н. Єрастов, М. Каган, О. Леонтьєв, М. Молоканов, Л. Ситниченко, О. Хольсті, Р. Якобсон.

У психологічній і соціологічній літературі спілкування й комунікація розглядаються як пересічні, але несинонімічні поняття. Теоретичний аналіз понять «спілкування» та «комунікація» засвідчує, що ці поняття не є аналогічними. Перш за все, вони різняться між собою за сутнісним змістом. Спілкування має практичний, матеріально-практичний, духовний та інформаційний характер, а комунікація відображає інформаційний процес – передачу повідомлень. У спілкуванні є співбесідники – рівноправні учасники загальної справи, а в комунікації застосовується односпрямований процес руху інформаційних потоків, коли інформація йде лише в один бік, тоді як у спілкуванні інформація циркулює між партнерами, оскільки вони однаковою мірою активні.

Комунікація є формою зв'язку, процесом повідомлення інформації за допомогою технічних засобів, актом спілкування між двома або більше індивідуумами, процесом передачі інформаційного, емоційного чи інтелектуального змісту. Комунікація є двостороннім потоком інформації. Комунікація – це не спілкування у всьому його комплексі й багатогранності.

Слово «комунікація» запозичено від латинського «*communico*» – робити спільним: ділитися, наділяти, обмінюватися, радитися, повідомляти, спілкуватися, приєднувати, зв'язувати, з'єднувати, брати участь.

В українському мовознавстві комунікацію визначають як «спілкування особистостей за допомогою мовних і паралінгвальних засобів з метою передавання інформації» [1, с. 329].

Комунікація є водночас взаємодією людей та інформаційним процесом, тобто передбачає як ситуацію, так і особливості коду (мови), що добирають відповідно до обставин спілкування. Це дозволяє виділити низку різновидів комунікації (Г. Почепцов виокремлює їх біля двох десятків) [4, с. 18]. Проте поняття професійна

комунікація у вітчизняній науці визначено нечітко. Термін-словосполучення професійна комунікація є семантично цілісним утворенням. адже професійна комунікація – це значно більше, ніж «комунікація професіоналів» або «комунікація в професійній сфері». Дослідники оперують термінами професійна комунікація й професіональна комунікація. Але у нашому дослідженні йдеться про комунікацію, зумовлену професійно-виробничими ситуаціями, тому більш прийнятним є термін професійна комунікація.

Мова професії є головним функціональним компонентом професійного спілкування авіафахівців, для яких властива специфічна комунікація, що відома як «Радіообмін цивільної авіації» (РЦА), що розглядається як «сукупність фонетичних, граматичних і лексичних одиниць мови, що обслуговують мовленнєве спілкування учасників повітряного руху (авіадиспетчера і пілота) під час виконання польоту і представлена в діалогах «пілот – авіадиспетчер» [3, с. 15].

Професійна комунікація майбутніх авіафахівців характеризується наявністю певних ознак: комунікатори (у ролі комуніканта й комунікатора виступають не просто люди, а спеціалісти певного профілю, що професіонально виконують свої обов'язки в певній галузі знання (науки, техніки, виробництва тощо), у нашому випадку – авіадиспетчер і пілот; мова професійного спілкування (комуніканти повинні володіти понятійно-категоріальним апаратом певної сфери діяльності та відповідною системою термінів а саме: авіаційною термінологією та РЦА); використання різних знакових систем, зображень, звуків; створення професійною спільнотою засобів спілкування – новітніх технологій, книг, періодичних фахових видань тощо; спільна комунікативна сфера (професійно-виробниче середовище, у тому числі наукове, виробниче, навчальне) та духовно-інтелектуальна єдність тих, хто спілкується, тобто спільна свідомість, авіаційна культура.

Для професійної комунікації важливим суб'єктивним фактором є адресат. У залежності від статусу відправника мовлення й адресата виділяють два види професійної комунікації. «Інтерпрофесійна комунікація охоплює мовленнєві акти, в яких професійні ролі комунікантів не співпадають, та інтрапрофесійну комунікацію, яка здійснюється всередині визначеної соціально-професійної спільності» [2, с. 172-173]. Таким чином, схему спілкування у першому випадку можна представити як спеціаліст даної сфери-неспеціаліст, а в другому – як спеціаліст-спеціаліст. Різновидом інтрапрофесійної комунікації є інтеракція, коли професійна підмова використовується представниками професій лише в чітко визначеній ситуації спілкування. У такому випадку схема буде мати наступний вигляд:

спеціаліст (у визначеній ситуації професійного спілкування) – спеціаліст (у визначеній ситуації професійного спілкування).

Мова радіообміну обслуговує мовленнєве спілкування певних представників авіаційної спільноти, авіадиспетчера й пілота, у визначених ситуаціях виробничої діяльності – ситуаціях управління повітряним рухом під час польоту. Авіадиспетчер використовує мову радіообміну лише для переговорів з пілотом, який знаходиться на борту повітряного судна під час виконання польоту. Мова радіообміну відрізняється від літературного варіанту мови на всіх рівнях мовної системи: фонетичному, лексичному та синтаксичному. Авіадиспетчер, говорячи про цей же політ на диспетчерському пункті або по телефону, спілкується літературною мовою або професійною авіаційною мовою, основною відмінністю якої від літературної є використання лексики. У даному випадку спостерігається явище диглосії (поліглосії), коли в залежності від ситуації та теми спілкування носії даної підмови використовують або мову радіообміну, або професійну авіаційну мову, або літературну мову. Мова радіообміну визначається не лише як професійно обмежена, а як і ситуативно-обмежена мова. Саме ситуація спілкування впливає на відбір мовних засобів, їх поєднання й правила побудови, тему висловлювання. Даний відбір здійснюється згідно з вимогами, котрі пред'являються до мови радіообміну для найбільш ефективного обслуговування такої специфічної сфери комунікації, якою є авіаційна комунікація.

Мова, будучи інструментом людської діяльності, несе на собі відбиток впливу тих, хто нею користується, та акумулює їх досвід. У цьому контексті мова професійного спілкування не є винятком. Одним із головних завдань авіаційного вищого навчального закладу є підготовка висококваліфікованих фахівців, які повинні володіти вміннями та навичками професійного спілкування з метою ефективного застосування набутих знань у майбутній професійній діяльності, зокрема в авіації. Від рівня володіння професійним спілкуванням залежить не лише діяльність, а й життя учасників комунікації, тобто безпека польоту.

Література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
2. Культура русской речи : Учебник для вузов / [Под ред. Л. К. Граудиной, Е. Н. Ширяева]. – М. : Изд-во «Норма», 2003. – 506 с.
3. Мальковская Т. А. Англо-русские соответствия в языковой структуре радиообмена в режиме общения пилот-авиадиспетчер : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Мальковская Татьяна Александровна. – Пятигорск, 2004. – 163 с.

4. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації / Г. Г. Почепцов. – К. : Видавничий центр «Київський університет», 1999. – 308 с.

Лилия Зеленская, Светлана Тимченко. Профессиональная коммуникация будущих авиаспециалистов.

В статье рассмотрены особенности профессиональной коммуникации и определено её место в профессиональной деятельности будущих авиаспециалистов. Установлено, что радиообмен есть главным функциональным компонентом профессионального общения авиаспециалистов.

Ключевые слова: коммуникация, профессиональная коммуникация, профессиональное общение, радиообмен гражданской авиации, авиаспециалист.

Lilia Zelenska, Svitlana Tymchenko. Professional communication of aviation specialists.

The peculiarities of professional communication have been analyzed in the article. The paper also defines its role in aviation specialists' professional activity. It is stated that radiotelephony of civil aviation is the main functional component of aviation specialists' professional communication.

Keywords: communication, professional communication, radiotelephony of civil aviation, aviation specialist.

Стаття надійшла до редакційної колегії 23.10.2016

UDC 331.546

© Zinchenko S., Stupak Y., Bobkova L., 2016

Svetlana Zinchenko,

Yury Stupak,

Larissa Bobkova,

National metallurgical academy of Ukraine

QUALITY OF THE IRONWORKS STAFF POTENTIAL: ABOUT POSSIBILITIES OF ADAPTATION TERMS REDUCTION FOR YOUNG SPECIALISTS AT THE WORKS

The major factors defining of ironworks staff potential formation and their competitiveness in the world market are analysed, the essential role of higher educational institutions in this process is shown. The attention is focused on adaptation terms for young specialists at manufacture and ways of their reduction. The role of interacting of high school with employers regarding the contents of educational programs and, as consequence, - possibilities for fuller satisfaction of their demands to qualification of high schools graduates is observed.

Keywords: *high school graduates, vocational training, staff potential, quality of specialists, a professional training for metallurgy, young specialists adaptation.*

Metallurgy is one of key economic sectors of Ukraine, providing about 27% of commodity production volumes and to 40% of currency receipts in the budget [1]. Occupying 10 place in a world rating on output metal volumes, Ukraine more than 80% of products sends for export [2] that does domestic metallurgy (and all economy of Ukraine) excessively dependent on a world conjuncture. Conditions in the world market very tough - the concurrence gains in strength from leading metallurgical countries (China, Japan, India, etc.), constantly also it is unpredictable the prices for raw materials and energy carriers increase, etc. Situation is aggravated also with that since 2014 many metallurgical factories largely oriented on the market of Russia and the CIS, are forced to search quickly for new market outlets in Europe, Asia, America that is concerned with serious problems. In such conditions metallurgy products (tubes, armature, stock materials, etc. half-finished products) can be competitive only under condition of its high quality and conformity to the world standards that is provided with investments into manufacture modernisation, an implementation of innovative production engineering and use of the modern equipment. However, it is not enough of it. For ironworks oriented for export, the highly skilled personnel capable effectively to work in sweepingly changing conditions is necessary. For this reason last years even more often speak about quality of staff potential on which stable work in the market conditions in many respects depends and ability sweepingly to react to change of its conjuncture.

The purpose. For the successful solution specified above problems it is necessary to analyse the major factors influencing quality of the ironworks staff potential. One of such factors is quality of training of specialists in high school and, as consequence, - the period of their adaptation on manufacture. According to authors, duration of this period can be an additional parameter at an estimation for quality of training of specialists in high school and for correction of their training programs.

Undecided problems. There is a great number of techniques for an estimation of quality of specialists training in higher educational institutions. The most complex, proved from the point of view of total quality management (TQM) principles and demands of standards ISO 9000:2000, it is possible to consider a technique like [3]. According to this technique the quality estimation is executed by means of 8 quantity indicators (estimation criteria) which sum makes 100 points (%). From the point of view of the present paper purpose, most essential of these

parameters are estimations of graduates training quality by society ("weight" - 5%) and employers (20%).

Laying aside techniques of these parameters count, we will note that they are an indirect estimation of the graduate competence and its suitability for production functions activities. We are convinced that this estimation of the graduate from employers (customers) today should be one of the main figures of index of its competence. Unfortunately, in available numerous publications on a theme this point in question both in the theory, and in practice is developed insufficiently. As acknowledging of importance of the aims laid down in paper can be world (and for quite some time now - and domestic) practice when large corporations are forced to create the corporate universities, the educational centers, skill and preceptorship schools and so forth to compensate those white spaces in knowledge which do not allow the graduate to become the effective worker at once. The situation is aggravated also with that an appreciable part of employers because of the big overhead charge such structures on outsourcing are forced to translate or use «finish teaching» from foreign educational structures. As a result ironworks sustain the forced losses because of «finish teaching» necessity for young specialists, and it negatively affects blanket parameters of manufacture (for example, profitability), and the most important thing - on competitiveness as products, and the business.

Essential. It is logical to assume that by the normal distribution law, even at very well working system of quality in high school not all graduates will fulfill completely customers (in case of metallurgists training - ironworks). Why so – «entrance control» according to mentioned already techniques [3] can partially answer. In particular, - by means of the first three criteria: a basic level of blanket knowledge and abilities of entrants, their professional suitability and personal qualities. For anybody not a secret that a basic level of blanket knowledge and abilities with which entrants come from school, year-to-year drops. If to aim - to accept in high schools only the baccalaureate programs completely trained for acquisition of knowledge (for example, - by determination of a matching score for independent external evaluation) the sad situation is quite possible. On the separate specialities demanding good knowledge on natural-science disciplines, there will be simply nobody to admit. The same entrants who can overcome «highly lifted lath», with a high probability will hand in an application ... to more prestigious high schools.

Thus, high schools which training specialists of engineering specialities, in particular - metallurgists, should work today, as a rule, «with those who is» as others simply are not present. However, even at the most perfect and adjusted quality system in high school, it is difficult to count for high quality for specialists training from such entrants. As result - customers (ironworks) are dissatisfied with quality (level) of vocational training of

graduates that creates problems at all - both at the plant, and at applicants for work. In these conditions applicants for work or are refused from the employer, or the employer is forced to treat the same as also the high school - to work «with those who is». In the second case the period during which the graduate will master all subtleties of work and becomes the high-grade worker on the factories (the adaptation period), becomes too big (with relation to charges on worker training). Up to that badly trained (illiterate) worker and does not get the admission to performance of responsible and difficult manufacturing operations, passing in the category low-skill personnel or replenishing of ranks of the unemployed.

What can and should do high school to try in the maximum extent to consider demands of customers and to train the people answering at least to the most important criteria at employment? The most radical way for solution of the given problem, offered by authors of present paper - high school should become somewhat ... a factory part. That its part, which:

- It is well familiar with the basic production engineering and the equipment, used on the factory;

- Knows technological problems of the factory and collaborate in their solution (for example - by realizing of research and other applied works);

- Collaborate in working out of development strategy for factory regarding upgrading of acting production engineering and a heading of new innovative production engineering and the equipment;

- Collaborate in retraining and advanced training of the personnel working at the factory;

- Regularly directs teachers for training passage on all sections (departments) on which factory products is produced;

- Appoints students for practice at the factory with the subsequent performance degree (bachelor's and master's) the works directed on the solution of concrete technological problems of manufacture;

- In common with specialists of the factory forms the contents of high school programs which «special» part should be approached in the maximum extent to real problems of manufacture.

In our opinion so activity of technical college (university) and such approach should be organised today will allow to train specialists, in the maximum extent of employers matching to demands. Unfortunately, for today, due to various reasons, completely to realise such approach while it is problematic, though its separate elements to some extent are successfully applied by high schools. As a case in point confirming perspectivity of such approach, it is possible to result more than 10-year-old experience of social partnership of Nikopol technical school of National metallurgical academy of Ukraine with leading enterprises of Nikopol (the Dnepropetrovsk

area) [4]. This social partnership included the conclusion of contracts with region leading enterprises (they - base), providing:

- Guiding of induction excursions at the factories (for students of the first years and teachers);

- Giving to students of places for practice at the factories (it is frequent - with payment of the students-trainees);

- The coordination with the factories that of degree designs and works and participation of representatives of the factory in the qualifying commissions at defence of these works by graduates;

- Employment of young specialists at the factories where students took place practice;

- The organisation together with employers of presentations and other actions for the purpose of entrants and students acquaintance with activity of the factories and prospects of career growth for workers.

Prospects. Graduates of the high school, which chairs are integrated with the region factories how it is offered above, will have much more prospects for employment and the subsequent career growth. Close integration of high schools with the factories will allow not only it is essential to lessen the period of adaptation for young specialists in their career kickoff at the factory, but also to achieve such situation when to the factory inflow of new qualified personnel will be secured, and to high schools - conformity of specialists' training quality to demands of employers.

References

1. Маліцький Б. А. Визначення загроз національній безпеці, що походять від стану науково-технічної сфери. Ч. 1 / Б. А. Маліцький // Наука та наукознавство. – 2013. – № 4. – С. 31-44.

2. Большаков В. І. Чорна металургія і національна безпека України / В. І. Большаков, Л. Г. Тубольцев // Вісник НАН України. – 2014. – № 9. – С. 48-58.

3. Волков О. І. Система якості вищих навчальних закладів: теорія і практика / О. І. Волков, Л. М. Віткін, Г. І. Хімічева та ін. – К. : Наук. думка, 2006. – 301 с.

4. Зінченко С. М. Соціальне партнерство НТ НМетАУ з базовими підприємствами м. Нікополь в 2004-2014 роках // Дайджест. Книжкове видання. Під ред. С. М. Зінченко. – Нікополь : ФОП Романов О. В., 2014. – 114 с.

Светлана Михайловна Зинченко, Юрий Александрович Ступак, Лариса Алексеевна Бобкова. Качество кадрового потенциала металлургических предприятий: о возможностях сокращения сроков адаптации молодых специалистов на производстве.

Проанализированы основные факторы, определяющие формирование кадрового потенциала металлургических предприятий и их конкурентоспособность на мировом рынке, показана существенная роль высших учебных заведений в этом процессе. Акцентируется внимание на сроках адаптации молодых специалистов на производстве и путях их сокращения. Рассмотрена роль взаимодействия вуза с работодателями в части содержания программ обучения и, как следствие, - возможности для более полного удовлетворения их требований к квалификации выпускников вузов.

Ключевые слова: выпускники вуза, профессиональная подготовка, кадровый потенциал предприятия, качество специалистов, подготовка кадров для металлургии, адаптация молодых специалистов.

Світлана Михайлівна Зінченко, Юрій Олександрович Ступак, Лариса Олексіївна Бобкова. Якість кадрового потенціалу металургійних підприємств: про можливості скорочення термінів адаптації молодих фахівців на підприємстві.

Проанализованы основные факторы, что определяют формирования кадрового потенциалу металлургических предприятий та их конкурентоспроможність на світовому ринку, показана суттєву роль вищих навчальних закладів у цьому процесі. Акцентовано увагу на термінах адаптації молодих фахівців на виробництві і шляхах їх скорочення. Розглянуто роль взаємодії вишу з роботодавцями в частині змісту програм навчання і, як наслідок, - можливості для більш повного задоволення їхніх вимог до кваліфікації випускників вишів.

Ключові слова: випускники вишу, професійна підготовка, кадровий потенціал підприємства, якість фахівців, підготовка кадрів для металургії, адаптація молодих фахівців.

Стаття надійшла до редакційної колегії 10.10.2016

УДК 378.147.091.33.:61:044(082) (477.54)

© Зубкова Л. Г., Костяна Т. О., 2016

Зубкова Людмила Григорівна,

Костяна Тетяна Олександрівна

Комунальний заклад охорони здоров'я

Харківський медичний коледж № 2

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ШЛЯХОМ ПІДГОТОВКИ ДО ЛІЦЕНЗІЙНОГО ІСПИТУ КРОК-М

В статті розглянуто використання сучасних інтерактивних методик при підготовці студентів до ліцензійного іспиту. Показано, що

основна увага при використанні даних методик повинна надаватись формуванню клінічного мислення у студентів, що покращить результати здачі ліцензійного іспиту випускниками.

Ключові слова: *інтегрований ліцензійний іспит, професійна компетентність, навчальне середовище, інтерактивне навчання.*

Метою реформування вищої медичної освіти України є цільове наближення її до світових стандартів, посилення міжнародної конкурентоспроможності вищої медичної освіти, розширення можливості працевлаштування, мобільності медичних працівників та студентів. Освіта в Україні повинна перейти в особливий інноваційний режим розвитку, у якому необхідно зберегти кращі тенденції вітчизняної освіти й одночасно врахувати світові тенденції розвитку освітніх систем, співвіднести нашу освіту зі світовими нормами та стандартами. Одним із засобів такого розвитку є інноваційні технології, тобто нові способи та методи взаємодії викладачів та студентів, які забезпечують ефективне досягнення результатів педагогічної діяльності.

У наш час з кожним роком зростають вимоги до якості та рівня підготовки майбутніх медичних сестер. Ураховуючи, що медичні дисципліни відносяться до швидко змінюваних дисциплін, необхідно регулярне оновлення матеріалу.

Створення простого навчального методичного комплексу (текст лекцій, контрольні питання, тестові і ситуаційні завдання і тощо) вже є недостатнім. Велика увага в даному напрямку приділяється використанню в навчальному процесі новітніх інформаційних технологій та інтерактивних методів розвиваючого навчання, що підвищують мотивацію студентської молоді. Інтерактивні методи і інноваційні інформаційні технології формують у студентів вищу форму компетенції – здатність виявляти сутність проблем, що виникають в ході професійної діяльності, аналізувати результати клініко-діагностичних досліджень, удосконалювати свої професійні знання і навички; можливість до аналізу медичної інформації за допомогою системного підходу, сприйняття інновацій з метою вдосконалення своєї професійної діяльності, використання отриманих теоретичних, методичних знань і умінь з фундаментальних природничих дисциплін у науково-дослідній, лікувально-профілактичній роботі. Одним з основних способів контролю засвоєного та готовності студента до роботи в якості медичної сестри є інтегрований ліцензійний іспит КРОК-М.

Система ліцензійних інтегрованих іспитів є комплексом засобів стандартизованої діагностики рівня професійної компетентності. Метою ліцензійного інтегрованого іспиту є встановлення відповідності

рівня професійної компетентності випускника мінімально необхідному рівню згідно з вимогами Державних стандартів вищої освіти. В Україні вже більше 15 років проводиться інтегрований ліцензійний іспит «Крок-М», який підтвердив свою ефективність. Для студентів спеціальності «Сестринська справа» до складу цього іспиту входять питання сестринської справи, терапевтичного, хірургічного, педіатричного, акушерсько-гінекологічного профілю. Більшість питань з клінічних дисциплін побудовані у вигляді клінічних задач, коли увазі студента пропонується клінічна картина захворювання та інколи дані основних параклінічних обстежень, натомість пропонується виставити правильний сестринський діагноз чи обрати лікування для пацієнта, причому до правильної відповіді студент може дійти «логічним шляхом».

Для кращої підготовки студентів до ліцензійних іспитів на циклі терапевтичних дисциплін використовуються методики інтерактивного навчання. Навчальний процес здійснюється як у вигляді «традиційних» форм (лекція, практичне заняття), так і з використанням дистанційних технологій навчання.

Інтерактивне навчання (від англ. interact: inter – взаємний і act – діяти) – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачену мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчує свою успішність, інтелектуальну спроможність. До таких форм відносяться:

- інструментальні – технологічні, комп'ютерні, комунікативні;
- міжособисті – здатність до співпраці, об'єктивної критики, соціальні та етичні зобов'язання;
- системні компетентності – адаптація до нових ситуацій, здатність створення нових ідей, постановка та прогнозування результатів досліджень.

Активні методи навчання, які офіційно визнані педагогічною наукою і використовуються викладачами, формують вміння спілкуватися на професійному рівні, логічно мислити, висловлювати і відстоювати публічно власну думку. Впровадження у навчання принципів Болонського процесу передбачає суттєве скорочення обсягу аудиторних занять, тому доречно подавати «класичні знання» на лекціях, а засвоєння новітнього виносити на практичне заняття з використанням активних методів навчання.

Планування практичних занять із застосуванням інтерактивних методів навчання передбачає створення передумов для реалізації таких методологічних принципів навчального процесу:

- інтенсивне використання самостійної роботи студента;
- використання методу конкретної ситуації з метою пояснення нових теоретичних положень теми;

- активне використання технічних засобів навчання (відеоматеріали до ситуаційних завдань);
- дотримання жорсткого регламенту визначення часу на індивідуальну роботу, на обговорення та дискусію для прийняття групового вирішення проблеми;
- використання різних рольових функцій для аналізу конкретних ситуацій;
- активна підтримка внутрішньогрупової взаємодії студентів;
- залучення до обговорення пасивних студентів.

Для успішного впровадження технологій розвивального навчання необхідно пам'ятати, що заняття мають захоплювати студентів, пробуджувати в них інтерес до самостійного мислення та дій. Тому дуже важливо на початку заняття створити позитивну психологічну атмосферу, яка сприятиме розвитку особистості. Студентів потрібно вразити, здивувати, зацікавити та інтригувати.

Інтерактивні технології базуються на постійній активності взаємодії всіх учасників навчального процесу. Це взаємонавчання, коли і студенти, і викладач є рівноправними суб'єктами навчання. Цей метод, як викладач-клініцист, широко використовують в підготовці і проведенні інтегрованих науково-практичних конференцій, при вивченні соціальних захворювань, таких як туберкульоз у дітей та підлітків, цукровий діабет, вроджений гіпотиреоз, ВІЛ-інфекція тощо.

Беручи до уваги світові стандарти викладання фахових клінічних медичних дисциплін, зокрема, «Медсестринство в педіатрії», широкого застосування набули нові підходи до викладання із залученням новітніх технологій, наприклад, мультимедійних, що виконують тренуючі функції і покращують формування у студентів умінь і навичок. Це дає можливість індивідуалізувати процес навчання, пристосуватися до індивідуальних особливостей студента, компактно представити значний обсяг інформації, чітко визначити структуру та послідовність подання матеріалу, посилюється контролююча функція, ігрова компонента посилює пізнавальну активність студентів.

У викладанні клінічної дисципліни «Медсестринство в педіатрії» традиційно склалася методика застосування структурно-логічних схем як наочного демонстраційного матеріалу як на лекціях, так і на практичних заняттях. На практичних заняттях для усвідомлення та виокремлення студентами структурно-логічного ядра теми весь об'єм нового матеріалу поділяється на основні підрозділи. Заохочується активізація студентами «старого багажу» (знань, набутих на попередніх курсах). Значна увага надається міждисциплінарній інтеграції, зокрема, з курсами анатомії, патологічної фізіології, патологічної анатомії. Наприклад, при розборі теми «Геморагічні

захворювання» студентам пропонується згадати патофізіологічні механізми геморагічного шоку, а, скажімо, при розборі теми «Захворювання ендокринної системи» – фізіологічну регуляцію нейро-ендокринної системи організму. Згаданий прийом дозволяє при проведенні заняття перейти до методики «мозкового штурму» для засвоєння нового матеріалу. Таким чином студенти проходять шлях від знайомої інформації до незнайомої, від простішого матеріалу до складнішого. Методика «мозкового штурму» стимулює мислення, творчі здібності, має «енергетичний вплив» для кожного студента, що дозволяє виділити найбільш цінні ідеї нової інформації. При цьому увага студентів акцентується на практичній частині матеріалу, зокрема, пропонується самостійно розробити програму обстеження та лікування пацієнта з тією чи іншою патологією, в тому числі при невідкладних станах. Крім того, протягом заняття заохочується обговорення та обміну досвідом між одногрупниками. Використання такого прийому належить до «методики групової дискусії» і сприяє ефективнішій роботі кожного студента на занятті. Викладач в такому випадку бере участь в діалозі зі студентами, тоді як методика «фронтального опитування» використовується дещо рідше. Це дозволяє знизити градус психологічного напруження на занятті, створити більш комфортні умови для студентів, що приєє кращому засвоєнню ними матеріалу. Для закріплення застосовуються розбір ситуаційних задач та «кейс-методу». Використання кейс-методу дозволяє розвивати навички колективної роботи, висловлювати свої думки, судження, які супроводжують певну ситуацію, обговорення, вміння виступати та відстоювати свої пропозиції. Роль викладача при цьому методі полягає у правильному підборі клінічного випадку для обговорення (clinical case), а також у тому, щоб за допомогою власного клінічного досвіду «наштовхнути» студентів на правильну відповідь. Практика проведення занять на клінічній базі показує, що найкраще студенти запам'ятовують клінічні випадки, в розборі яких брали безпосередню участь. Після цього викладач разом зі студентами повертається до обговорення теоретичного матеріалу, роблячи наголос на тих фактах, які знадобляться студентові для розв'язання завдання, яке входить до складу ліцензійного іспиту. Закладання таких «якорів» в пам'ять студента значно покращує «виживання знань», що оцінюється шляхом тестового контролю, вирішення ситуаційних завдань бази даних «КРОК-М».

На заключному етапі практичного заняття для найкращого запам'ятовування вивченого матеріалу, правильного способу здійснення конкретних дій при виконанні практичних навичок використовується метод «демонстрації». При цьому студенти залучаються до перегляду техніки виконання маніпуляцій, демонструю

слайди, навчальні відеофільми з відеотеки дисципліни. Заохочуються новітні форми самостійної роботи студентів: підготування мультимедійних презентацій (замість реферату) написання тез. Використання навчального середовища MOODLE також відноситься до інтерактивних методик. Згідно нашого досвіду, перевагу слід надавати роботі студентів з даним навчальним компонентом в позааудиторні години.

Сучасні освітні технології передбачають широке використання відеотехніки у викладанні, що відкриває широкі можливості реалізації практично необмеженого матеріалу з його дидактичними та інтелектуальними можливостями. Сприйняттю відеозапису сприяє співпереживання, співучасть, посилення комунікації з викладачем.

Відеотехніка прийнятна практично в усіх видах і формах занять. З її допомогою можна ставити питання, завдання, організувати дискусію, посилену поясненням через авторський текст. Організувати контроль засвоєння отриманих знань.

Комплект відеофільмів може використовуватись як відео-підручник.

Власний досвід свідчить про те, що кваліфікаційну, тобто і навчальну, мотивацію підвищують також і навчальні аудіо-фільми за тематикою занять, використання комп'ютерних атласів діагностичних симптомів, колекції історій хвороб з клінічним розбором за навчальною тематикою, комп'ютерне тестування (навчальне та контрольне), навчальна підготовка і тестування з використанням кращих міжнародних інтерактивних технологій он-лайн з наданим цілеспрямованим тематичним маршрутом пошуку за робочою програмою навчання з наданням можливості студентам працювати у мережі Інтернет у комп'ютерних навчальних класах циклової комісії, бібліотеки навчального закладу, гуртожитку.

Велика увага приділяється розробці та використанню тестів. Завдання у формі тестів різного рівня складності у вітчизняному навчальному процесі почали використовувати на початку 90-х років. Практика показала, що тести – це універсальна форма передачі знань, засвоєння матеріалу, контролю, що в сукупності дає можливість якісно оцінити структуру і кількісно виміряти рівень знань, умінь і навичок студентів. Тестування дає змогу кількісно оцінити знання студентів, об'єктивно визначити рівень засвоєння кожною групою усієї навчальної дисципліни чи окремих її розділів, дозволяє викладачеві контролювати навчальний процес на кожному занятті та оперативно вносити в нього корективи, дає можливість повністю автоматизувати процес діагностики знань. Тести стандартно вносяться до комп'ютера, добре сприймаються студентами з монітора, отримані відповіді одразу

рееструються та об'єктивно оцінюються за заздалегідь встановленим критеріям.

Впроваджуючи форму контролю, дотримуюсь педагогічних вимог: об'єктивності перевірки та оцінки, індивідуального характеру, систематичності, регулярності, всебічності та диференційованості перевірки.

Висновок: сучасна педагогічна наука пропонує велику кількість інноваційних методів навчання, ефективність впровадження яких у навчально-виховний процес залежить не тільки від самого методу, але й від професійної та психологічної готовності викладача до його застосування.

Правильне використання методології навчання із використанням новітніх технологій дає змогу створити відповідні умови для розвитку знань і здібностей кожного студента; формує мотиваційний, емоційно-вольовий та інтелектуальний компоненти особистості; розвиває творче та аналітичне мислення; покращує професійний рівень студентів-медиків; підвищує результати здачі іспитів «КРОК-М» та ліцензійних випробувань, які пропонуються випускникам. Відсоток студентів, які успішно підтверджують отриманий диплом молодшого спеціаліста, є дуже важливим показником конкурентоспроможності як окремого вищого медичного навчального закладу, так і країни в цілому, на сучасному глобальному ринку освітніх послуг.

Література

1. Методика проведення занять у вищому навчальному закладі: Метод. реком. для викладачів / Л. Г. Кайдалова, О. О. Тележкіна, С. М. Полуян та ін. – Х. : Вид-во НФаУ, 2004. – 60 с.
2. Мілерян В. Є. Методичні основи підготовки і проведення навчальних занять в медичних вузах: методичний посібник / В. Є. Мілерян. – К. : Хрещатик, 2001. – 76 с.
3. Войцещук Л. Є. Інтерактивне навчання – технологія сучасного навчання / Л. Є. Войцещук // Вісник Запорізького націон. унів. – 2011. – № 3 (15). – С. 46–49.
4. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / С. О. Сисоєва. – К. : «ЕКМО», 2011. – 324 с.

Людмила Зубкова, Татьяна Костяная. Использование интерактивных методов обучения в образовательном процессе путём подготовки к лицензированному экзамену КРОК-М.

В статье рассмотрено использование современных интерактивных методик при подготовке студентов к лицензированному экзамену. Показано, что основное внимание при использовании данных методик должно быть уделено формированию клиническому мышлению у

студентов, и это улучшит результат сдачи лицензированного экзамена выпускниками.

Ключевые слова: *интегрированный лицензированный экзамен, профессиональная компетентность, учебная среда, интерактивное обучение.*

Ludmila Zubkova, Tatyana Kostjana. The use of interactive teaching methods in the educational process by preparation for CROC-M licensed exam.

The article provides information about the using of modern interactive methodologies in conduct of student's preparation to the license exams. It has been reflected that the main attention in using of the mentioned methodologies should be paid to forming of clinical mentality of the students, that will improve the results of passing the license exams by the graduates.

Keywords: *integrated license exam, professional competence, learning environment, online training.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 614.25:347

© Ільченко А. А., 2016

Ільченко Алла Анатоліївна

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

СУТНІСТЬ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ В МЕДИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Розглядаючи сутність профілактичної роботи в медичній практиці сьогодні, можемо сказати, що для покращення результатів медичної діяльності, фахівці-медики потребують нового розуміння і трактування деяких питань, пов'язаних з організацією, проведенням, залученням відповідних форм та методів профілактичних заходів.

Ключові слова: *профілактична робота; напрям та засоби профілактичної роботи; просвітницька діяльність.*

Серед пріоритетних напрямів розвитку освіти в Україні з врахуванням міжнародних тенденцій визначено: підвищення якості освітніх послуг, забезпечення рівного доступу до якісної освіти на всіх рівнях, підвищення конкурентоспроможності національної системи освіти та її інтеграція в єдиний європейський освітній простір, участь у Болонському процесі, що є одним із найважливіших чинників проведення реформ вищої освіти в Україні. Зокрема, і система вищої медичної освіти вимагає нових підходів до підготовки

висококваліфікованих працівників та осмислення педагогічного процесу у вищому медичному навчальному закладі [3, с. 41].

Метою нашої статті є аналіз сутності профілактичної роботи в медичній галузі України сьогодні.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що на необхідність профілактики, сьогодні все частіше наголошується в наукових публікаціях та виокремлюється як значиме практичною медициною. Однак, крім визнання, профілактика потребує глибокої усвідомленої підтримки і розуміння працівників медичної галузі, бо саме вони є реальними виконавцями профілактичних заходів. Слід констатувати, що практично здорова людина, яка щоденно піддається впливу науково-технічного прогресу на початкових стадіях формування хронічних захворювань, коли зміни в організмі ще мають функціональний і зворотний характер, знаходиться, як правило, поза увагою медичних працівників [5]. У вітчизняній охороні здоров'я нині, на жаль, переважає парадигма не профілактичної і оздоровчої, а лікувальної медицини. Увага сучасної медицини ще в значній мірі направлена на вже сформовані захворювання та їх лікування [4].

Останнім часом відбуваються радикальні зміни державної освітньої політики в Україні. Розпочато становлення нових парадигм освіти, орієнтованих на входження нашої країни у світовий освітній простір, поглиблюються тенденції диференціації освіти.

Профілактика (від грецького «prophylaktikos» або латинського «prophylacticus» – запобіжний) в медицині в цілому розглядається як сукупність заходів, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я населення держави і є основним принципом охорони здоров'я України. Стан і рівень проведення профілактичних заходів в будь-якій країні відображає характер соціально-економічних, науково-технічних та політичних умов життя суспільства. Крім загального вищезгаданого визначення, профілактика також включає забезпечення високого рівня здоров'я людини, її творчого довголіття, запобігання конкретним захворюванням або патологічним станам. Це цілісна система заходів, спрямованих не тільки на первинні причини захворювання, а й на чинники ризику розвитку патологічних процесів. В питання профілактики входить усунення причин виникнення захворювань, поліпшення умов праці, побуту і відпочинку населення та охорони довкілля. Профілактика виступає однією зі складових частин медицини. Суспільний профілактичний напрямок у справі охорони і зміцнення здоров'я народу включає в себе медичні, санітарно-технічні, гігієнічні і соціально-економічні заходи. Створення системи попередження захворювань і усунення факторів ризику є найважливішою соціально-економічною і медичною задачею держави [2, с. 23].

Науковцями виділено 4 основних напрями профілактичної медицини:

1. Медична профілактика включає індивідуально-сімейні технології профілактичної допомоги на основі оцінок таких характеристик здоров'я, як схильність до захворювання і ризик розвитку захворювання. При цьому мова йде про весь спектр розповсюджених багатofакторних захворювань і аномалій розвитку.

2. Медико-генетична профілактика включає медико-генетичне консультування й інші індивідуально-сімейні технології спадкових і уроджених захворювань.

3. Санітарно-гігієнічна профілактика спирається на гігієнічне нормування фізичних, хімічних, біологічних і соціальних умов життя і діяльності людини, а також на технології охорони середовища проживання і протиепідемічного захисту. Технології санітарно-гігієнічної профілактики є переважно популяційними.

4. Медико-соціальна профілактика покликана забезпечити достатній рівень культури здоров'я в населення на основі методів гігієнічного виховання, медико-профілактичної освіти і пропаганди оздоровчих і медико-профілактичних знань із використанням кадрових ресурсів системи освіти, охорони здоров'я, засобів масової інформації. Очевидно, що формування культури здоров'я є головним компонентом формування здорового способу життя [4].

За висновками авторів, на сучасному етапі потрібен лікар, що вміє працювати з людиною, визначити величину її здоров'я і дати кваліфіковані рекомендації щодо його збереження і зміцнення. Об'єктами дослідження медиків повинні стати здорові люди. Кінцева мета – установлення рівня здоров'я. Медична допомога повинна бути спрямована на зміцнення адаптаційних резервів організму, його стійкості до несприятливих факторів навколишнього середовища [1]. При підготовці лікарів відбувається опрацювання та засвоєння студентами об'ємної міждисциплінарної інформації на основі засвоєння ними суміжних циклів навчання, що позитивно впливає на підвищення якості теоретичних та практичних компетентностей. У діяльність майбутнього лікаря включена, як значима складова, санітарно-гігієнічна (профілактична) робота [2, с. 22]. Щодо процесу здійснення якісної профілактичної діяльності, то необхідно дотримуватися загальноприйнятих вимог до проведення даних видів діяльності: визначити мету заходу; визначити завдання заходу; визначити термін та місце проведення заходу; визначити дату проведення загальних організаційних зборів всіх активістів організації; визначити осіб, відповідальних за повідомлення активістів про організацію заходу. Особливо важливо логічно правильно, послідовно продумати сценарій його проведення. Складові сценарію не завжди у

виховному процесі здійснюються послідовно, але планування та організація передбачає дотримання таких етапів, як тема, мета і завдання, час і місце проведення, соціально-психологічна характеристика аудиторії, принцип, форми і методи проведення, засоби забезпечення, короткий конспект занять, оцінка ефективності заняття, рекомендована література.

Таким чином, у й діяльності лікаря передбачається профілактична (санітарно-гігієнічна) робота. Однак, при її проведенні часто допускаються методичні помилки, основною причиною яких є відсутність знань про організацію та методичні підходи проведення просвітницької роботи.

Висновки. Приходимо до висновку, що для вдосконалення діяльності лікарів, їх сутності профілактичної роботи в медичній практиці, необхідно зважати на нове розуміння і трактування деяких питань, пов'язаних з організацією, проведенням, залученням відповідних форм та методів профілактичних заходів, через необхідність зміни низки пріоритетів в профілактиці, які б були направлені на профілактику поведінки реципієнта, що може призвести до його захворювання.

Література

1. Быстровский В. Ф. Опыт организации доклинической диагностики и превентивных мер в практике семейного врача / В. Ф. Быстровский [и др.] // Рос. семейный врач. – 2000. – № 1. – С. 20-27.
2. Ільченко А. А. Характеристика педагогічних форм та методів профілактичної діяльності медичних фахівців / А. А. Ільченко // Медична освіта. – 2016. – № 1. – С. 22-24.
3. Подковко Х. В. Інноваційні технології навчання в контексті компетентнісного підходу в освіті / Х. В. Подковко // Медична освіта. – 2016. – № 1. – С. 41-43.
4. Ростовцев В. Н. Медицина здоровья – настоящее и будущее / В. Н. Ростовцев, В. С. Улащик // Здоровоохранение. – 2001. – № 7. – С. 3-6.
5. Улащик В. С. Восстановительная медицина – новая парадигма охраны здоровья населения / В. С. Улащик // Здоровоохранение. – 2002. – № 3. – С. 2-5.

Алла Ільченко. Сущность профилактической работы в медицине.

Рассматривая сущность профилактической работы в медицинской практике сегодня, можем сказать, что для улучшения результатов медицинской деятельности, специалисты-медики требуют нового понимания и трактовки некоторых вопросов, связанных с

организацией, проведением, привлечением соответствующих форм и методов профилактических мероприятий.

Ключевые слова: *профилактическая работа; направление и средства профилактической работы; просветительская деятельность.*

Alla Pchenko. The essence of prevention work in the medical field.

Considering the nature of prevention work in medical practice today, we can say that for improving the performance of medical activity, medical professionals need a new understanding and interpretation of some issues related to the organization, implementation, involving appropriate forms and methods of preventive measures.

Keywords: *prevention work; direction and means of prevention work; educational activities.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 27.10.2016

УДК 378.147

© Кайдалова Л. Г., Сабатовська І. С., Альохіна Н. В., 2016

Кайдалова Лідія Григорівна,

Сабатовська Інна Сергіївна,

Альохіна Наталія Вікторівна

Національний фармацевтичний університет

РОЛЬ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті визначені особливості викладання психолого-педагогічних дисциплін у контексті формування та виховання особистості майбутнього фахівця в галузі фармації. Наведено характеристику окремих компетенцій як складових професійної підготовки майбутнього фахівця фармацевтичного профілю за умов викладання циклу психолого-педагогічних дисциплін. Визначено принципи, на яких ґрунтується психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців фармацевтичного профілю.

Ключові слова: *підготовка сучасного фахівця, роль психолого-педагогічних навчальних дисциплін, сучасні освітні технології.*

В умовах інтенсивного потоку інформації та перетворення її у важливий стратегічний ресурс людства одним із важливих завдань вищої школи стає формування особистості, здатної до активної та ініціативної професійної діяльності, здійснювати самоосвіту впродовж усього життя, орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі.

Тому якість підготовки сучасного фахівця забезпечується поєднанням фундаментальних та спеціальних знань із психолого-педагогічною підготовкою, яка є важливою складовою становлення особистості майбутнього фахівця.

Аналіз останніх джерел та публікацій дозволив з'ясувати, що питання психолого-педагогічної підготовки студентів, психолого-педагогічні проблеми фахової підготовки розглядали: В. А. Козаков, В. А. Семиченко, С. О. Сисоєва, М. М. Фіцула та інші. Питаннями, пов'язаними із удосконаленням підготовки фахівців, займалися видатні українські вчені В. П. Андрющенко, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, В. І. Луговой, В. В. Олійник, Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ та інші. Визначальну роль ставлення фахівця до професійної діяльності підкреслюють дослідники професійної праці, такі як: С. Бочарова, Е. Зеєр, Д. Завалішина, О. Іванова, А. Карпов, Є. Клімов, Г. Костюк, Т. Кудрявцев, Н. Кузьміна, Б. Ломов, А. Маркова, Л. Мітіна, М. Пряжніков, В. Толочек, А. Фонарьов, В. Шадріков та інші. Також науковці торкалися проблеми ролі циклу психолого-педагогічних дисциплін в процесі гуманізації природничої, інженерно-технічної та медичної освіти (С. Богомолів, М. Добрускін, І. Федоров тощо).

На жаль, питанням, пов'язаним із вивченням впливу циклу психолого-педагогічних дисциплін на професійну діяльність майбутніх фахівців фармацевтичного профілю, не приділено належної уваги. Тому *мета статті* полягає у визначенні ролі психолого-педагогічних навчальних дисциплін у підготовці майбутніх фахівців фармацевтичної галузі.

У період сьогодення модель підготовки фахівців фармацевтичного профілю потребує зміни стратегії викладання матеріалу, де на перше місце має виходити розвиток особистості, вміння самостійно набувати певні навички та здатність до самовдосконалення. Об'єднання психологічної та педагогічної складових у процесі підготовки майбутніх фахівців фармацевтичної галузі передбачає нестандартний, пошуковий підхід до будь-яких проблем, що виникають в організації, і постійне вдосконалення свого психолого-педагогічного досвіду, себе, всебічний аналіз заходів з позиції сучасних досягнень психологічної, педагогічної та інших наук, уміння бачити, знаходити щось нове, оригінальне у кожному явищі, на перший погляд, навіть повсякденному. Тому маємо за необхідне обґрунтувати роль психолого-педагогічної складової та особливостей використання інноваційних форм та методів у процесі підготовки майбутніх фармацевтів.

Робота фармацевта висуває до людини, що володіє цією професією, багаточисельні вимоги, які передбачають не тільки

наявність спеціальних знань, особливого ставлення до справи, навичок і поведінки, але й належний рівень його психолого-педагогічної складової, що проявляється в специфічних особливостях професійної діяльності. Фармацевту необхідно сприймати свою роботу як частину діяльності всієї системи охорони здоров'я та частину роботи інших фармацевтів, а послуги, що ними надаються мають бути високо якості. Оскільки фармацевт є зв'язуючим ланцюгом між лікарем і відвідувачем аптек, йому необхідно бути знаючим та впевненим у собі під час спілкування з іншими фахівцями охорони здоров'я та відвідувачами. Також фармацевту окрім уміння співчувати і розуміння інших необхідно володіти навичками самоменеджменту (ефективно спілкуватись і керувати інформацію, регулювати сукупність певних інтелектуальних та емоційно-вольових властивостей, позитивно сприймати керівництво із боку інших тощо). Тому, психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців фармацевтичного профілю, що зокрема, здійснюється кафедрою педагогіки та психології НФаУ, ґрунтується на принципах: індивідуальної значущості знань, умінь і навичок, яких набуває студент; послідовного переходу від навчальної (через моделювання професійної) до професійної діяльності; психології спілкування, проблемного та діалогічного спілкування; індивідуалізації та диференціації змісту психолого-педагогічного навчання, технології організації освітнього процесу; ігрового моделювання й рольових перспектив; єдності навчання й виховання, розвитку і самовдосконалення; відкритості навчання (гармонійне поєднання різних технологій навчання як традиційних, так і інноваційних – передбачено гармонійне поєднання різних форм роботи: лекційної, практичної, самостійної, різновидів консультацій, співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, мікрогрупове навчання в співпраці).

Висновки. Так, серед інноваційних форм та методів практичної підготовки викладачами кафедри застосовуються такі засоби навчання, як: активні та інтерактивні методи (дискусія, навчання в групах, тренінг, «мозковий» штурм, кейс-метод, імітаційні вправи, «круглий стіл» тощо), інформаційно-комунікаційні технології (використання електронних підручників, віртуальних бібліотек, екскурсій; відео-лекції і прес-конференції), упровадження мультимедійних технологій.

Отже, запроваджені діалогічний підхід та різноманітні педагогічні технології під час психолого-педагогічної підготовки майбутніх фармацевтів впливають на формування не тільки мотиваційної і теоретичної готовності у вказаній площині проблеми, але й їх необхідної професійної компетентності у майбутній фаховій діяльності.

Література

1. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: Монографія / За ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький : ТУП, 2002. – 334 с.

2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – Назва з титул. екрану.

3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий, А. М. Гуржій, О. Я. Савченко]; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К. : Педагогічна думка, 2016. – 448 с. – Бібліогр.: с. 21. – (До 25-річчя незалежності України).

Лидия Кайдалова, Инна Сабатовская, Наталья Алёхина.

Роль психолого-педагогических учебных дисциплин в подготовке будущих специалистов фармацевтического профиля.

В статье определены особенности преподавания психолого-педагогических дисциплин в контексте формирования и воспитания личности будущего специалиста в области фармации. Приведена характеристика отдельных компетенций как составляющих профессиональной подготовки будущего специалиста фармацевтического профиля в условиях преподавания цикла психолого-педагогических дисциплин. Определены принципы, на которых основывается психолого-педагогическая подготовка будущих специалистов фармацевтического профиля.

Ключевые слова: *подготовка современного специалиста, подготовка будущих фармацевтов, роль психолого-педагогических учебных дисциплин, современные образовательные технологии.*

Lydia Kaydalova, Inna Sabatovskaya, Natalia Alekhina. The role of psychological and pedagogical disciplines in the training of future specialists of pharmaceutical profile.

The article defines the characteristics of teaching psychological and pedagogical disciplines in the context of the formation and education of the person of the future expert in the field of pharmacy. The characteristic of the individual competencies as a component of vocational training of the future specialist pharmaceutical profile in a cycle of teaching psychological and pedagogical disciplines. Defined the principles on which the psycho-pedagogical training future specialists of pharmaceutical profile.

Keywords: *preparation of modern specialists, training of future pharmacists, the role of psychological and pedagogical disciplines, modern educational technologies.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 28.10.2016

УДК 37 (477): 001.895

© Калюжна Т. Г., 2016

Калюжна Тетяна Григорівна

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

Проаналізовано інноваційні процеси в розвиненому освітньому просторі України: модернізація змісту діяльності сучасного фахівця, система його підготовки. Визначено напрямки інноваційного розвитку освіти, уточнено функції сучасної освіти, від реалізації яких залежить вирішення практичних завдань модернізації освіти.

Ключові слова: інновації, розвиток, система освіти, модернізація, реалізація, особистість.

Проблеми аксіології і інноватики освіти являють собою актуальні комплекси, від вирішення яких залежить успіх розвитку системи освіти. Розвиток педагогічної діяльності сьогодні отримує новий потужний поштовх у зв'язку з впровадженням різного роду інновацій. Таким чином, нові умови розвитку вимагають модернізації як змісту діяльності сучасно фахівця, так і системи його підготовки, особливо в період входження України в загальноєвропейський освітній простір. Перше десятиліття нового століття зумовило зміну парадигми освіти, що призвело до затвердження пріоритету концепції «Освіта через усе життя» над концепцією «Освіта впродовж життя». В цілому, дана стратегія розвитку освіти зумовила необхідність модернізації традиційно усталених освітніх систем.

Модернізація вимагає від освітнього процесу виконання ряду вимог:

- подолання існуючих підходів у вихованні і навчанні, які вже не виправдовують себе;
- зміна ідеології та філософії освіти;
- перехід на інноваційну стратегію розвитку з урахуванням нового соціального замовлення та необхідності збереження своєї життєздатності і стійкості;
- глибока індивідуалізація освітнього процесу, здійснення додаткової (поглибленої) підготовки учнів з предметів різних профілів;
- впровадження сучасних освітніх технологій.

Як показує досвід, інноваційний розвиток школи може здійснюватися за двома напрямками. Перший напрямок включає запозичення існуючих зразків досягнень, проходження перспективних

і актуальних для нашого часу технологій і підходів. Але часто їх «революційне» впровадження в шкільну практику супроводжується ігноруванням традиційних педагогічних напрацювань. Другий напрямок реалізується еволюційним шляхом через відкриття і створення в педагогічній практиці, а потім і авторизоване використання технологій і освітніх концепцій, які мають принципове значення для поновлення освіти.

Інновації в освіті спираються на три основи, які визначають їх роль і сутність: а) освіту – системоутворюючий ресурс соціокультурної модернізації українського суспільства, соціально-економічного розвитку держави. Тому і інновації в освіті повинні бути спрямовані саме на вирішення завдання модернізації; б) інновації в освіті як ідеологія і інструмент побудови відкритого громадянського суспільства, в якому повинна діяти нова людина з новим світоглядом; в) інновації в освіті – не заради інновацій, а повинні бути спрямовані на людину, повинні вирішувати її проблеми і захищати інтереси людини, а тому інновації повинні містити в собі великий аксіологічний потенціал. Саме за таких умов стандарти виступають як соціальна конвенційна норма, суспільний договір між сім'єю, суспільством і державою. Як відомо, суспільство – це діюча макросистема, яка живе за своїми законами, окремо взята людина входить в цю макросистему частинкою і в той же час складно організованою системою, а освіта виступає як система і як єдиний інститут справжньої соціалізації особистості і між цими системами існує нерозривний зв'язок.

Врахування специфіки процесу, специфіки збалансованих взаємовідносин системи освіти з навколишнім середовищем може забезпечити досягнення стійкого рівня розвитку і прогресу науки, громадських відносин і самої людини з моменту її народження і в процесі становлення повноправної особистості. Розвиток інноваційної освіти як соціального інституту забезпечує і реалізує інтелектуальний потенціал народу як неминущу цінність сучасного світу протягом всієї історії його розвитку і накопичується, акумулюється як золотий фонд для підростаючих поколінь. У той же час сучасний період розвитку освіти не можна вважати простим рухом вперед. Інновації змінюють і парадигмальні засади освіти, і її зміст та форми. Організація педагогічної діяльності на аксіологічних засадах інновацій вимагає врахування ряду складових сучасного життя.

По-перше, перспективи створення правової держави базуються на вихованні громадянської активної позиції особистості, яка відповідально відноситься до виконання свого громадянського обов'язку, своїх професійних обов'язків і функцій. Щоб відносини держави до особистості були цивілізованими, від неї потрібні адекватні прояви: вона повинна поважати і дотримуватися законів

держави, загальноприйнятих норм відносин, правил, активно брати участь в процесі реалізації своїх прав і обов'язків, бути активною в виконанні різноманітних функцій, які призначені їй історичними перспективами, конкретними формами життєдіяльності.

По-друге, в педагогічній діяльності необхідно врахувати таку особливість як своєрідність кожної особистості, її багатство і неповторність, наявність у кожної особистості різноманітних здібностей і обдарувань. Завдання держави в тому, щоб створити відповідні умови для реалізації особистістю своїх здібностей, що, в кінцевому результаті, призведе до багатства суспільства в цілому.

По-третє, за своєю значимістю проблема розвитку сучасної освіти, цілеспрямованої і керованої, – з одного боку, і яка враховує потреби особистості і суспільства, – з іншого, виходить за рамки розвитку якихось окремих сторін держави, так як є однаково актуальною для всього суспільства, незалежно від ступеня його розвитку. Врахування специфіки процесу, специфіки збалансованих взаємовідносин системи освіти з навколишнім середовищем може забезпечити досягнення стійкого рівня розвитку і прогресу науки, громадських відносин і самої людини з моменту її народження і в процесі становлення повноправної особистості. У той же час сучасний період розвитку освіти не можна вважати простим рухом вперед. Інновації змінюють і парадигмальні засади освіти, її зміст, та форми. Це і поступова відмова від передачі підрастаючим поколінням перевірених «істин» і посилення самостійної культуротворчої функції освіти, це і відкритість освіти до інновацій, це і посилення її зв'язків з мінливим соціумом, зв'язків з планетарної, екологічною ситуацією.

По-четверте, як показує життя і педагогічна практика, виховання гуманіста, патріота-інтернаціоналіста, цивілізованої особистості можливо тільки на основі загальнолюдських цінностей, з урахуванням національної свідомості і надбання, поваги людей. Любов і шанобливе ставлення до рідного краю, сімейного вогнища, рідної мови, національної культури, національних звичаїв і традицій характеризують особистість як громадянина.

Вирішення цих практичних завдань вимагає реалізація інноваційних функцій сучасної освіти: освіта як інструмент забезпечення балансу цілей особистості, суспільства і держави; освіта як інструмент формування суспільної довіри, суспільної злагоди і громадянської консолідації; освіта як інструмент формування нової людини.

Література

1. Абульханова-Славская К. А. Диалектика человеческой деятельности / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Наука, 1979. – 224 с.

2. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский, ред. В. В. Давыдова. – М. : Педагогика, 1991. – 480 с.
3. Гальперин П. Я. Введение в психологию / П. Я. Гальперин. – М. : Изд-во МГУ, 1976. – 289 с.
4. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения / В. В. Давыдов. – М. : ИНТОР, 1996 –544 с.
5. Слостенин В. А. Педагогика: инновационная деятельность / В. А. Слостенин, Л. С. Подымова. – М. : Магистр, 1997. – с. 123-130.

Татьяна Калужная. Инновационные процессы в образовательном процессе Украины.

Проанализировано инновационные процессы в развитом образовательном пространстве Украины: модернизация содержания деятельности современного специалиста, система его подготовки. Определены направления инновационного развития образования, уточнены функции современного образования, от реализации которых зависит решение практических задач образования.

Ключевые слова: инновации, развитие, система образования, модернизация, реализация, личность.

Tatiana Kaljuzhnaja. Innovative processes in the educational process in Ukraine.

The innovative processes in the developing educational Ukraine space are analyzed in the article: the modernization of the content of a modern specialist's activity, the system of his training. The author identifies the directions of the educational innovative development, defines more exactly the modern education's functions, from the realization of which the real-world problems' solving of the educational modernization depend.

Keywords: innovation, development, education system, modernization, implementation, personality.

Стаття надійшла до редакційної колегії 24.10.2016

УДК 101.1:37.013.73

© Камардаш Н. В., 2016

Камардаш Наталія Володимирівна

Балаклійська філія Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

**ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ
В КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ СИМУЛЯКРІВ**

Стаття присвячена проблемі якості освіти, відповідності її трансформацій очікуванням, вимогам та потребам сучасності; актуалізовано питання адекватності вітчизняної системи освіти

інноваціям і реформам останнього часу. Аналіз визначеної проблеми зроблено з позицій теорії симулякрів.

Ключові слова: *інновації, освіта, симулякр, симуляція.*

Інновації стали ознакою та змістом сьогодення практично в усіх сферах суспільного життя. Освіта як основний соціальний інститут, що відповідає за соціалізацію поколінь, передачу та формування культурного досвіду, підготовку спеціалістів відповідно до вимог дійсності не може не реагувати на зміни в економічній, політичній, культурній сферах. Питанням освіти та проблемі її трансформацій приділено увагу протягом усієї історії інтелектуального розвитку людства, не втрачають вони і сьогодні своєї актуальності (Дж. Дьюї, Б. Рассел, Т. Кун, М. Фуко), вже традиційно стаючи предметом дискурсу дослідників.

Система освіти з її горизонтальною (за галузевою ознакою) та вертикальною (від простого до складного) лінійністю, раціоналізмом побудови, певним авторитаризмом вчителя як суб'єкта, що має монопольне право на контроль за дотриманням стандартів та рівнем засвоєння відповідних прав формується та закріплюється з часів Нового часу. Динаміка змін ХХ ст., обсяг інформації, що постійно оновлюється, виникнення нових сфер діяльності та застосування творчих можливостей людини, як риса сьогодення та умова існування в сучасному ритмі соціуму, висунули відповідні вимоги й до фахівців, яких готує система освіти. Саме під впливом таких змін вникають нові концепції навчання і виховання, нові погляди на організацію освітнього процесу (синергетичний підхід), активно впроваджується ідея безперервної освіти.

Напевно, головними критиками ідей новоєвропейської філософії та закріпленого нею механіцизму в системі освіти і науки, виступають представники постмодернізму, які пропонують та орієнтують на розвиток критичного мислення шляхом діалогу (полілогу), визнати освіту основним інструментом перетворення суспільства (і надати їй свободу відповідно до цього визнання). Вони не тільки запропонували нові орієнтири розвитку філософії, аналізу та змін соціальної дійсності, в яку включена й система освіти, а й відродили інтерес до такого філософського поняття як «симулякр» [4, с. 26]. Одним з представників даного напрямку у філософії, в роботах якого це поняття постає одним з ключових є Жан Бодрійяр. Він визначає симулякр як образ, що поглинає реальність. Симулякри – це ознака сучасності, бо в попередні епохи, в традиційному суспільстві недостатньо підґрунтя для того, щоб вони «розквітли». Крім того, симулякр – це симуляція «реального», яке

перетворюється на гіперреальність, втрачаючи справжнє життя та життєвість [3, с.140].

Аналіз філософії постмодернізму, в тому числі й в освітньому контексті, та теорії симулякрів Ж. Бодріяра зокрема, представлений у роботах багатьох дослідників, серед яких А. А. Грицанова, А. В. Дьякова, Н. Л. Кацук, Н. Б. Маньковська, В. В. Ферроні та інших. Крім того, проблемі змісту, якості та організації освіти на різних її ланках присвячена значна кількість досліджень науковців різних галузей науки. Але всі ці питання не тільки не втрачають своєї актуальності, а й в складних умовах сучасності набувають все більшої значущості, й для вітчизняної освіти зокрема.

Отже, *мета даної статті* полягає в актуалізації уваги щодо вивчення та аналізу проблеми співвідношення освітніх можливостей, змісту та методів, які декларуються освітніми закладами на ринку відповідних послуг та реального їх рівня в контексті сучасного стану реалізації освітньої місії навчальних закладів, реформ, організації профорієнтаційної та навчально-виховної діяльності, професійної реалізації фахівців тощо.

Дійсно, сьогодні ми є свідками суттєвих змін. Так, в рамках Болонського процесу відбулася реконструкція вищої освіти, змінилися умови вступу до вишів, які отримали значну автономію, а їх можливості визначаються їх рейтингом. І все це лише частка глобальних змін. Але сьогодні фахівці стверджують, що більшість змін відбулися лише формально, новації успішно злилися зі сталими традиціями та стереотипами вітчизняної освіти, що дає неоднозначний результат і ми маємо суперечність між цілями освітніх реформ та способами й результатами їхнього втілення [2, с. 263], при чому за останні роки ми звикли і навіть пристосувалися до цього, успішно і впевнено декларуючи актуальні цінності.

Отже, за будь-якою ідеєю крокує практика, яка не завжди або ідеально відтворює цю ідею, або викриває її різноманітні недоліки. Демократичних та антидогматичних гасел недостатньо без практичного (іноді, навіть, рутинного) втілення, яке потребує нових форм, методів, умов та головне – фахівців, які були б здатні відповідати вимогам. Нажаль, ми маємо багато цікавих теорій, але недостатньо практик (практиків), що ефективно їх відтворюють в реальному житті і тоді настає час симулякрів. Тим паче, що сучасний світ дає всі відповідні можливості: новітні інформаційні технології, мас-медіа, глобалізаційні, гендерні процеси, що підтримають плюралізм і толерантність, орієнтують на вибір та альтернативність без звичних етнонаціональних та соціокультурних меж. Все це, з одного боку, можна розглядати як досягнення, а з іншого – як причину певних труднощів сучасного світу (взяти хоча б політику

мультикультуралізму), як підґрунтя для маніпуляцій. Для гармонійного розвитку особистості (як і для суспільства в цілому) важливо віднайти власну ідентичність, визначитися і обрати шлях розвитку. Важливим і впливовим складовим цього процесу є саме інститут освіти, який, нажаль, сам може розглядатися сьогодні як симулякр [1, с. 287]. Такий погляд пояснюється відсутністю ідеалів в освіті, які були б авторитетними, що впливає на формування відповідних орієнтирів, цінностей, без яких важко уявити освіту як феномен. Все це перетворює декларовані переваги та цілі в симулякри, тобто, – замітники освіти, тому що те, що сьогодні називається «освітнім маркетингом» є орієнтованим на «виживання», а не на справжній розвиток та повноцінне існування.

Безумовно, неможна визначати події сьогодення у вітчизняній освіті лише у негативному світлі, та не можна при ретельному аналізі проблеми не враховувати впливу й значення багатьох мікро- та макрофакторів, що зумовлюють функціонування освіти як соціальної системи. Але й того, що позначено в даній публікації вже достатньо аби ще раз об'єктивно поглянути на теперішню освітню реальність та спробувати розібратися в тому, наскільки вона перетворилася на гіперреальність, та що необхідно робити, аби зупинити відповідні трансформації та змусити інновації в освіті дійсно працювати на очікуваний результат.

Література

1. Кириченко М. С. Освіта, наука, філософія як симулякри неіснуючої дійсності / М. С. Кириченко // Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 78. – С. 287-290.

2. Олійник О. В. Парадокси сучасної української вищої школи Вісник / О. В. Олійник // Львівського університету. Серія соціологічна. – 2013. – Вип. 7. – С. 263-269.

3. Осетрова О. А. Ж. Бодрийяр о коде, симулякре, симуляции и гиперреальности / О. А. Осетрова // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2012. – Вип. 4 (2). – С. 140-146.

4. Скалацька О. В. Концепт «симулякр» у філософському дискурсі Ж. Бодрийяра [Електронний ресурс] / О. В. Скалацька. – Режим доступу : <http://journals.urau.ua/index.php/2312-1947/article/view/29170>. – Назва з титул. екрану.

Наталья Камардаш. Инновации в образовании: анализ проблемы в контексте теории симулякров.

Статья посвящена проблеме качества образования, соответствия его трансформаций ожиданиям, требованиям и потребностям современности; актуализирован вопрос адекватности отечественной системы образования инновациям и реформам последнего времени.

Анализ обозначенной проблемы осуществлен с позиций теории симулякров.

Ключевые слова: *инновации, образование, симулякр, симуляция.*

Natalia Kamardash. Innovation in education: analysis of the problem in the context of the theory of simulacra.

Article focuses on problem of quality education and its transformation according to expectations, the needs and the requirements of our time; was determined the relevance of the adequacy of the national system of education to innovation and reform recently. The analysis was done from the standpoint of the theory of simulacra.

Keywords: *innovation, education, simulacrum, simulation.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 378.147:37.022:61-057.875

© Киричок В. А., 2016

Киричок Віра Андріївна

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ (ФАРМАЦЕВТИЧНИХ) НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розкрито особливості організації сучасної самостійної роботи студентів у вищих медичних навчальних закладах на основі компетентнісного підходу. Доведено необхідність формування внутрішньої мотивації особистості в процесі СРС. Найбільш оптимальним визначено рефлексивний вид контролю. Обґрунтована необхідність впровадження сучасних форм і методів науково - дослідної роботи зі студентами.

Ключові слова: *аудиторна та позааудиторна самостійна робота; компетентнісний підхід; мотивація до процесу навчання; науково-дослідна робота студентів; рефлексивний контроль; самостійна робота студентів.*

Сучасне українське суспільство відчуває гостру проблему у компетентнісних, конкурентоспроможних фахівцях, які здатні широко та аргументовано мислити, спираючись на фундаментальні знання, в реальній діяльності здатні швидко приймати нестандартні рішення, діяти самостійно та результативно. В досягненні цієї мети важливу роль відіграє організація самостійної роботи студентів, як одна із основних складових професійної підготовки студентів у вузі, яка сприяє саморозвиткові необхідних здібностей випускника до більш

складних видів діяльності, забезпечує формування мобільних, здатних до інноваційної діяльності кваліфікованих кадрів.

Метою статті є розкриття особливостей умов організацій сучасної СРС у ВНМЗ.

Аналіз останніх досліджень. Вивчення наукових джерел дало змогу зазначити, що проблемі організації СРС у вищій школі, зокрема медичній, як в Україні, так і за кордоном, присвятили наукові розвідки педагоги та психологи [1; 2; 5]. Це стосується розкриття наступних питань: визначення змісту СРС, видів та форм її організації, в тому числі на засадах компетентнісного підходу, пошуку сучасних видів контролю за результатами самостійної роботи, формування мотивації студентів до навчальної діяльності. Найбільш складними і не до кінця розв'язаними залишаються питання визначення виду контролю та формування мотивації студентів у самостійній роботі.

Виклад основного матеріалу. Основна мета самостійної роботи – оптимізувати навчальний процес, привести у гармонійне співвідношення навчальний контроль якості знання, створити умови для самостійного оволодіння студентами професійними знаннями та набуття ними практичних вмінь та навичок. Крім того, цей вид діяльності спонукає студентів до участі у науково-дослідницькій роботі. Самостійна робота може розглядатись як вид діяльності, що стимулює самостійність, активність, пізнавальний інтерес, і як основа самоосвіти, а з іншого боку – як система заходів або педагогічних умов, що забезпечують керівництво самостійною діяльністю студентів. Розрізняють такі види самостійної роботи як аудиторну та позааудиторну. Метою СРС є: формування самостійності як риси особистості і засвоєння знань, умінь та навичок. СРС підвищує відповідальність студентів, дозволяє ефективніше розвивати їх творче мислення, формувати їх свідомість. Ефективність СРС залежить від таких необхідних умов: висока мотивація до пізнання; самодисципліна і воля студента; уміння працювати з літературними джерелами, документами, комп'ютерними технологіями та іншими засобами; уміння розподілити час.

Слід зазначити, що СРС, яка здійснюється на основі компетентнісного підходу, має ряд особливостей, свою специфіку: 1) орієнтація на облік індивідуальних особливостей студентів, яка проявляється у варіативному та диференційованому характері задач та завдань самостійної роботи для виконання студентами. Це, в свою чергу, створює умови для реального вибору студентом тих завдань, які відповідають його здібностям і інтересам, що сприяє просуванню студентів за індивідуальним освітнім маршрутом. Відбувається інтеграція знань. Студенти набувають цілісного уявлення про майбутню професійну діяльність, отримують досвід практичної та

дослідницької діяльності; 2) спрямованість на облік предметних та особистісних освітніх результатів студентів, які проявляються по мірі їх просування за освітнім маршрутом (при виконання проєктів, ІНДЗ – індивідуальних навчально-дослідних завдань). В процесі виконання самостійної роботи відбувається самовдосконалення та саморозвиток особистості студентів, які визначають напрямки їх професійної самоосвіти. Студенти оволодівають різними як методичними вміннями, так і дослідницькими вміннями; 3) можливість проєктування індивідуального освітнього маршруту надається шляхом формування портфоліо студента, що дозволяє відслідкувати його особистісний професійний розвиток, сприяє розвитку професійної компетентності студентів [4].

Проведене на кафедрі педагогіки та психології післядипломної освіти Національного медичного університету імені О. О. Богомольця анкетування та бесіди з викладачами-слухачами вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів (53 респондента) дозволили окреслити проблеми в організації СРС. Третина респондентів серед найважливіших проблем, які потребують розв'язання в сучасних умовах у провадженні різних видів самостійної роботи, виділяють такі: пасивність студентів, несформованість вмінь та навичок самостійно працювати, низький рівень мотивації або її відсутність у процесі навчання, проблеми у виборі методів контролю за виконанням самостійних завдань.

Найскладнішим питанням в організації самостійної роботи є формування позитивної мотивації до навчання. Мотиви формуються в діяльності, яку організовує викладач, ставлення ж студентів до цієї діяльності формується в ній самій. До навчального матеріалу має бути позитивне ставлення, тобто предмет засвоєння має бути цікавим для опанування. У багатьох студентів, на жаль, вимоги до своєї навчально-професійної діяльності значно занижені. В проведених наукових дослідженнях (А. Реана, 1988 р.) виявилось, що відсутній значущий зв'язок рівня інтелекту студентів із показниками успішності з усіх дисциплін, вони відрізняються не за рівнем інтелекту, а за мотивацією до навчальної діяльності [2].

Значно зростає роль викладача у процесі формування внутрішньої мотивації у студентів до процесу навчання. Висока позитивна мотивація відіграє роль компенсаторного чинника за умови недостатньо високого рівня розвитку спеціальних здібностей або прогалин у необхідних знаннях, вміннях і навичках студента. Важливою специфічною рисою СРС виступає зорієнтованість на успіх, оскільки її основною метою є професійний та особистісний розвиток студентів, надання різних можливостей для творчої та професійної самореалізації студентів.

Ось чому викладачеві слід активніше створювати в процесі навчання, особливо в роботі зі «слабкими» студентами, штучні ситуації гарантованого успіху, добирати для них посильні завдання, в разі потреби зменшувати їх обсяг, підтримувати та схвалювати найменші досягнення, в разі потреби допомагати відшукувати найоптимальніші шляхи та способи розв'язання проблемних професійних задач, проводити індивідуальні заняття та консультування, використовувати форму взаємоконтролю з делегуванням відповідальності за оцінку на самих студентів, тощо.

Найбільш оптимальним є рефлексивний вид контролю, який здійснюється в формі обміну думками між студентом і викладачем у рівноправному діалозі, це «замаскований» контроль. В ході такого контролю студент розповідає про процес, хід своєї діяльності, як про готовий результат, що відбувся, – головний свій здобуток. Це дає можливість викладачеві розгледіти ту конкретну операцію, той конкретний хід, який увів діяльність та призвів до пошуку нерационального способу розв'язання самостійного завдання. Перевагою рефлексивного контролю є орієнтація студента на аналіз власних способів роботи з проблемою, що позбавляє його від спроб шукати «лінії найменшого спротиву», тобто вчить розв'язувати проблему самостійно [1, с. 20-29].

В умовах реалізації особистісно-орієнтованого підходу в організації СРС відбуваються певні зміни в позиції викладача зі зміною основних функцій: він виступає організатором пізнавальної діяльності студентів, їх консультантом і помічником, здійснюючи систематичний контроль різних видів СРС, привертаючи їх увагу до різноманітних видів такої роботи, зокрема, її пріоритетного напрямку – завдань дослідницького, творчого характеру, які формують критичний тип мислення майбутніх медиків.

При плануванні СРС слід враховувати її спрямованість та характер змін протягом навчання у ВМНЗ: для молодшокурсників вона спрямована на поглиблене вивчення окремих дисциплін, на старших курсах набуває більш науково-дослідного та творчого характеру.

В сучасних умовах викладачеві в навчальному процесі слід активніше використовувати позааудиторні форми науково-дослідної роботи зі студентами, а саме: предметний науковий гурток; проблемні групи, проблемні студентські лабораторії (ПСЛ), наукові конференції [3, с. 44-45].

Вагоме місце серед методів наукового дослідження в організації СРС на новітніх засадах займає метод індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ) – як окремий змістовий модуль, який

містить елемент пошукової, частково науково-дослідної роботи, що дозволяє залучити студента до НДР [3, с. 38-39].

Висновки. Таким чином, СРС є важливим елементом процесу підготовки майбутнього фахівця, що дозволяє зробити студента активним суб'єктом навчального процесу, розвиває його творчу активність, критичне мислення, самостійність, викликає у нього бажання постійно самовдосконалюватись, оволодіваючи навичками самоконтролю, стимулює його до постійного підвищення свого професійного рівня в майбутньому.

Діяльність викладача з організації самостійної роботи студентів має відбуватись на таких засадах: розробка системи нових завдань з предмета різних рівнів складності з урахуванням можливостей здібностей і рівня підготовленості студентів; необхідність здійснення контролю за будь-яким завданням; створення позитивного емоційного фону заняття; зорієнтованість на майбутню професію, інтегрованість з іншими профільними дисциплінами, змісту завдань із фахових дисциплін; спрямованість завдань на перевірку раніше засвоєних знань та вмінь, які дозволяють використовувати ці знання; співвіднесення оптимальних поєднань фронтальної, групової та індивідуальної форм роботи з урахуванням специфічних відмінностей кожної групи студентів; надання викладачем консультативно-дозованої допомоги залежно від підготовленості студентів і рівня складності навчального завдання.

Специфіка СРС на засадах компетентнісного підходу має проявлятись в її спрямованості на конкретного студента; у наявності навчально-методичного забезпечення з метою реалізації особистісної спрямованості СРС; в наявності інформаційного, освітнього середовища ВНЗ, що дозволяє використовувати нове навчально-методичне забезпечення і є запорукою індивідуального професійного розвитку студент; використанні сучасних форм і методів наукового дослідження в організації СРС; впровадження інноваційної рефлексивної форми контролю.

Література

1. Заїка О. В. Організація самостійної роботи студента / О. В. Заїка // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 6. – С. 20-29.
2. Зайцева І. В. Мотивація учіння студентів / І. В. Зайцева; за ред. П. Г. Лузана. – Ірпінь : АДПС України, 2000. – 191 с.
3. Максименко С. Д. Науково-дослідницька діяльність студентів: метод. реком. для слухачів факультету підвищення кваліфікації викладачів I–IV рівнів акредитації вищих медичних навчальних закладів України / С. Д. Максименко. – К., 2013. – 64 с.

4. Маленков Р. А. Специфика самостоятельной работы студентов в условиях реализации компетентного подхода / Р. А. Маленков // Alma mater. – 2011. – № 4. – С. 66-69.

5. Филоненко М. М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря : монографія / М. М. Філоненко. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – 420 с.

Вера Киричок. Особенности организации самостоятельной работы студентов высших медицинских (фармацевтических) учебных заведений.

В статье раскрыты особенности организации самостоятельной работы студентов в высших медицинских учебных заведениях на основе компетентного подхода. Доказана необходимость формирования внутренней мотивации личности в процессе СРС. Наиболее оптимальным определен рефлексивный вид контроля. Обоснована необходимость внедрения современных форм и методов научно-исследовательской работы со студентами.

Ключевые слова: аудиторная и внеаудиторная самостоятельная работа; компетентный подход; мотивация обучения; научно-исследовательская работа студентов; рефлексивный контроль.

Vira Kyrychok. Features of the organization of self-dependent work of students of higher medical (pharmaceutical) education.

In the article the features of the organization of self-dependent work of students in higher educational institutions on the basis of competence is revealed. It proves the possibility of formation of internal motivation of students in self-dependent work. The best defined reflective type of control. The necessity of introducing modern forms and methods of scientific research work with students is substantiated.

Keywords: class and extracurricular self-dependent work; competence approach; motivation for learning; reflexive control; research work of students; self-dependent work of students.

Стаття надійшла до редакційної колегії 27.10.2016

УДК 378.147.016(477.46):504

© Ключка С. І., 2016

Ключка Світлана Іванівна

Черкаський державний технологічний університет

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ЕКОЛОГІВ

Інтерактивний освітній процес передбачає розвиток творчого потенціалу молоді і стосується не лише створення та поширення

інноваційних педагогічних технологій, а й змін у способі діяльності, формуванні відповідного стилю мислення учасників навчально-виховного процесу. В статті представлено методологічне дослідження інтерактивного навчання в процесі становлення креативних якостей майбутніх фахівців в навчально-виховному процесі Черкаського державного технологічного університету.

Ключові слова: освітній процес, інтерактивне навчання, креативна особистість, творчий потенціал.

Важливим напрямом розвитку вищої освіти в XXI столітті є виховання у майбутніх фахівців креативних якостей шляхом формування активно-діяльнісної позиції як складової їхньої професійної компетентності. Творчий підхід до розв'язання необхідних завдань передбачає наявність певних особистісних якостей людини, в яких відображається вміння швидко та конструктивно приймати відповідні зважені рішення. Формування вищезгаданих якостей забезпечується завдяки активній позиції індивіда. Активне пізнання індивідом оточуючої дійсності, а також становлення креативної особистості обумовлюється рядом факторів, серед яких провідна роль відводиться інтерактивним технологіям навчання.

Метою статті є методологічне дослідження інтерактивного навчання в процесі становлення креативних якостей майбутніх фахівців в навчально-виховному процесі Черкаського державного технологічного університету.

Поставлене завдання передбачає виокремити складові креативної особистості студента еколога та особливості їх формування в процесі навчання фахових дисциплін.

Впровадження інтерактивних технологій у вищій освіті досліджується багатьма вченими (А. Алексюк, І. Богданов, В. Бондар, П. Воловик, О. Дубасенюк, О. Євдокімов, Г. Сазоненко та інші). Проблемі організаційно-методичного забезпечення інноваційних процесів в освіті присвячено дослідження М. Аузіної, І. Галиці, Б. Гречаника, І. Дичківської, Н. Буги, Д. Алфімова та інших.

Нагромаджений вже сьогодні в Україні та за кордоном досвід переконливо свідчить, що інтерактивні методи сприяють інтенсифікації та оптимізації навчального процесу. Вони дозволяють студентам: зробити засвоєння знань більш доступним; навчитись формулювати власну думку, правильно її висловлювати, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати; навчитись слухати інших, поважати альтернативну думку; розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт. Крім того, використання інтерактивних методів дозволяє реалізувати ідею

співробітництва тих, хто навчає і тих, хто навчається, вчить їх конструктивній взаємодії, сприяє оздоровленню психологічного клімату на занятті, створює доброзичливу атмосферу.

Інтерактивне навчання спрямоване на забезпечення спільного процесу пізнання, отримання знань, умінь, навичок, здобуття необхідних компетенцій у спільній діяльності через діалог, полілог студентів між собою й викладачем, а також через пряму взаємодію з навчальним оточенням або навчальним середовищем, що забезпечує високий рівень мотивації до навчання і моделює реальність, у якій учасники знаходять для себе галузь застосування набутого досвіду [1, с. 9].

Таким чином, при інтерактивному навчанні всі учасники навчального процесу взаємодіють між собою, обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії колег і свою власну поведінку, занурюються в реальну атмосферу ділового співробітництва з розв'язання низки проблем відповідно до їх інтересів, потреб і запитів.

Запроваджуючи вищезгадані технології в навчально-виховному процесі, ми намагались враховувати різноманітні варіанти, які виступають як причина і засіб розв'язання екологічних проблем. Сучасна дидактика, звертаючись до активних форм навчання, справедливо вбачає в них можливість ефективної взаємодії педагога та студентів, продуктивної форми їх спілкування з наявними елементами змагання, безпосередності, природного інтересу.

В своїй роботі, під час викладання дисциплін «Промислові екосистеми», «Біометрія» для студентів екологів, ми акцентували увагу на такі інтерактивні форми роботи, як дискусії на теми: «Стратегія й тактика розвитку виробничого та природоресурсного потенціалу», «Використання нетрадиційних джерел енергії», «Екологізовані технології», «Промислові екосистеми та еколого-промислові парки», «Методи біометричної ідентифікації», «Принципи організації біометричних досліджень» тощо. У процесі реалізації поставлених завдань нами було зроблено висновок, що саме активна участь у навчально-виховному процесі сприяє формуванню креативних якостей майбутніх екологів. Так, під час проведення тематичного заняття «Промислові екосистеми та еколого-промислові парки» формуються такі складові креативної особистості:

- екологічно усвідомлене, конструктивне відношення до впливу екологічних факторів на технологічні об'єкти та ризики, що оточують в реальному житті;

- об'єм знань (технологічні процеси та екологічні фактори, з якими реально стикаються в повсякденному житті);

- розвиток індивідуальності – вміння самостійно поглиблювати знання (рефлексія індивіда, як індикатор впливу зовнішніх факторів);
- інтеграція інформації – аналіз і синтез інформації, що отримується з різних джерел, вироблення єдиної точки зору;
- особистісний досвід в сфері заданої компетенції – досвід виявлення проблеми, співставлення з наявними знаннями, досвід теоретичного аналізу, раціональне оцінювання проблеми.

Однією з умов реалізації запропонованого алгоритму є наявність відомих для студентів даних, які сприяють створенню і розвитку ситуації, в процесі якої реалізується компетенція. Відповідно до цього слід розробляти навчальні заходи, що спираються на логічне розгортання проблеми, в процесі вирішення задач пошуково-дослідницького характеру.

Висновки. Використання інтерактивних технологій забезпечує, насамперед, комплексність впливу на емоційно-ціннісну, когнітивну, діяльну сферу особистості. Беручи активну участь у пропонувані завданнях, студенти знаходили шляхи вирішення в управлінських ситуаціях екологічного змісту, приймали рішення, брали на себе відповідальність за той чи інший випадок тощо. Інтерактивні технології навчання передбачають постановку мети, спрямованої на засвоєння відповідного змісту освіти, виокремлення необхідних методів та форм навчально-пізнавальної діяльності, взаємодії педагога та студентів. Серед засобів навчання увага акцентувалась на використанні під час навчального процесу технічних й медіа засобів.

Перспективи подальших досліджень зазначеного підходу вбачаємо у вивченні інтеграційних процесів формування креативних якостей майбутніх фахівців та поєднання здобутих теоретичних знань з відповідною практичною діяльністю. Оволодіння необхідним досвідом відбувається в тому випадку, коли студент самостійно в достатній мірі виявляє інтерес до знань і докладає відповідних зусиль, гармонійно поєднуючи теоретичний матеріал з вирішенням конкретних виробничих та життєвих завдань.

Література

1. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навчально-методичний посібник / С. О. Сисоєва // НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К. : ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.

Светлана Ключка. Інтерактивне обучение в процессе формирования креативных качеств студентов экологов.

Интерактивный образовательный процесс предполагает развитие творческого потенциала молодежи и касается не только создания и распространения инновационных педагогических технологий, а также изменений в образе деятельности, формировании соответствующего стиля мышления участников учебно-воспитательного процесса. В

статье представлены методологическое исследование интерактивного обучения в процессе становления креативных качеств будущих специалистов в учебно-воспитательном процессе Черкасского государственного технологического университета.

Ключевые слова: образовательный процесс, интерактивное обучение, креативная личность, творческий потенциал.

Svetlana Klyuchka. Interactive education in the formation of creative as ecological student.

Interactive education involves the development of the creative potential of young people. It stimulates changes in the way of activities, formation of the style of thinking members of the educational process. The article presents a methodological research of the interactive teaching in the process of skill development for future professionals in the education of the Cherkasy State Technological University.

Keywords: education, interactive teaching, creative personality, creativity.

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.10.2016

УДК 81'243:004.031.42

© Кобринець О. С., 2016

Кобринець Ольга Станіславівна

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ З ІНТЕРАКТИВНОЮ ДОШКОЮ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ

У статті розглянуто технології роботи з інтерактивною дошкою на уроках іноземної мови під час формування міжкультурної комунікації студентів.

Ключові слова: інтерактивна дошка, міжкультурна комунікація, іноземна мова.

У процесі підготовки студентів до міжкультурної комунікації кожен викладач іноземної мови постає перед проблемою вибору засобів та матеріалів, які він використовує під час практичних занять. Останнім часом широкої популярності набуває використання цифрової інтерактивної дошки, адже залучення засобів інформаційних технологій у сучасній освіті розширює стандартні методи навчання.

Метою даного дослідження є такий засіб навчання як інтерактивна дошка у процесі викладання іноземної мови та під час формування міжкультурної комунікації студентів.

Мета дослідження зумовлює вирішення наступних завдань:

- визначити поняття інтерактивної дошки та її основні функції;
- розкрити основні етапи підготовки уроку з її використанням;
- дослідити технологію роботи з інтерактивною дошкою;
- виокремити основні типи вправ, які можна виконувати за допомогою інтерактивної дошки у процесі викладання іноземних мов;
- з'ясувати переваги та недоліки роботи з інтерактивною дошкою.

Інтерактивна дошка – це сенсорний екран, який підключено до комп'ютера, зображення з якого проектор передає на дошку. Уперше інтерактивну дошку було продемонстровано у 1991 році. Її базові функції: копіювання / вирізання, приховування / виділення, «захоплення» зображення, створення таблиць та геометричних форм, збереження інформації, створення зв'язків між сторінками презентації тощо. Найбільш поширеною програмою, з якою працюють на інтерактивній дошці, є Smart NoteBook. Вона зручна та досить легка у використанні.

Для ефективного проведення уроку з використанням інтерактивної дошки вчитель готується заздалегідь: він визначає мету і завдання уроку, окреслює структуру заняття і етапи, на яких доцільно використати інтерактивну дошку. Потім складає сценарій уроку, тобто готує власну презентацію. Він сам вирішує, на якому етапі використати ті або інші мультимедійні ресурси: фото, аудіо-, відеоматеріали або електронні видання. Останній етап у підготовці уроку з інтерактивною дошкою – рефлексія.

Як показує практика, завдяки інтерактивній дошці учні більш ефективно виконують колективну роботу. Увага учнів перед величезним кольоровим екраном концентрується більше, ніж перед підручником або фотокопіями. Колективна робота з інтерактивною дошкою дозволяє розвинути багато можливостей під час вивчення іноземної мови: колективне написання тексту, колективне виправлення помилок у тексті, спільний пошук в інтернеті тощо. Кожен має можливість зробити власні помітки на дошці – місця вистачає для всіх. З іншого боку, кожен учень приймає активну участь під час дискусій на уроці, висловлює свою думку, виконує частину кожного завдання, і можна стверджувати, що інтеграція інтерактивної дошки дозволяє здійснити особистісно-орієнтований підхід у навчанні [2].

Інтерактивна дошка дозволяє виконувати оригінальні ігрові вправи. Наприклад, розподілення елементів / слів на категорії. Програма пропонує два шари, в які учні сортирують елементи. Наприклад, під час вивчення правил формування жіночого роду професій у французькій мові учні закріплюють набуті знання на тренажері, розподіляючи їх за рубриками: «Єдина форма» і «Дві

форми». Якщо відповідь невірна, комп'ютер повертає слово на його місце і учень розуміє свою помилку.

Ще одна можливість при роботі з інтерактивною дошкою, це створення інтерактивних квізів. Натискаючи на обрану відповідь, учень одразу бачить результат: комп'ютер позначає вірну відповідь зеленим кольором, а помилкову червоним.

Інший тип роботи з інтерактивною дошкою – заповнення таблиці для відпрацювання лексичного аспекту. Викладач читає вголос слова або вирази, а учні їх розподіляють у відповідні колонки. Учні спостерігають за роботою на дошці і коментують її.

Цікавою і улюбленою вправою учнів є пошук прихованих слів у сітці. Наприклад, знайти та обвести 15 слів за темою «Професії». Перелік слів на українській мові приховано під сіткою за допомогою інструменту «завіса». Учні по черзі шукають і обводять слова на дошці. Кожен використовує власний колір олівця. Це наочно демонструє, хто скільки слів знайшов. У випадку, якщо учні не можуть знайти декілька слів, вчитель дає підказку, відкриваючи завісу. Наприкінці учні перевіряють себе за допомогою ключа.

Здатність приховувати і показувати відповіді на сенсорному екрані робить можливим наступний тип завдань. Викладач пише на дошці питання, а учні пропонують власні відповіді. Вони перевіряють себе самі, пересуваючи фігури і відкриваючи відповіді.

Стосовно країнознавчої інформації добре зарекомендували себе вправи на поєднання фотографій історичних пам'яток та місць з відповідним описом. Усі елементи на дошці рухомі і можуть прикріплюватися один до одного. Звичайно, це завдання можна виконати і просто за допомогою олівця: намалювати стрілки між відповідним описом і фотографією. Але коли елементи можна переміщувати за допомогою руки, це додає динаміки і інтересу серед учнів.

Цікава робота відбувається з аутентичними матеріалами типу коміксів. Вчитель приховує репліку за допомогою інструменту «завіса», а учні повинні здогадатися, що під нею приховано. Це дійсно захоплюючий і творчий момент, тому що учні висловлюють найсміливіші та найнеочікуваніші відповіді. Викладач за допомогою інструментів інтерактивної дошки записує найдаліші варіанти здогадок та може використати їх під час наступних уроків в іншій групі.

Серед корисних інструментів інтерактивної дошки у процесі викладання іноземної мови ми вважаємо «годинник» і «куб». Годинник дозволяє чітко регламентувати час на виконання певного завдання, а куб стає у нагоді під час вивчення відмінювання дієслів. Шість сторін відповідають шести формам відмінювання (три особи в

однині і множині). Коли випадає певна кількість крапочок, учень називає відповідну форму відмінювання. Граматика відпрацьовується під новим кутом.

Першою безперечною перевагою роботи з інтерактивною дошкою у процесі викладання іноземної мови є наочність. Великий кольоровий екран дозволяє демонструвати будь-яке зображення (як статичне, так і динамічне): починаючи від таблиць з поясненнями певних граматичних чи фонетичних правил, схем утворювання часів, карт країн або міст, мова яких вивчається, малюнків та до уривків з іноземних фільмів, музичних кліпів тощо. Пояснювально-ілюстративний метод підвищує пізнавальну активність учнів за рахунок наочності та мультимедійних ефектів [1].

По-друге, це об'єднання інформації із різноманітних мультимедійних ресурсів: як заздалегідь підготовлених аудіо- та відеоматеріалів, так і навчальних ігор онлайн в інтернеті або перегляд онлайн-трансляції певної події.

По-третє, інтерактивна дошка сприяє чіткій систематизації та класифікації матеріалу. Це є перевагою як для учнів, так і для самого викладача, адже під час підготовки певного уроку він починає розуміти слабкі сторони у своїй презентації, детально розробляє планування уроку і надолужує виявлені вади. Це сприяє самоаналізу, вдосконаленню аналітичних здібностей педагога та прагненню до створення свого «ідеального» уроку, самовдосконаленню.

По-четверте, це спрощення пояснень схем та таблиць та їх більш легке розуміння учнями, чому сприяє факт наочності.

По-п'яте, збільшення об'єму пояснювального матеріалу. Оскільки викладач готує свою презентацію заздалегідь, він не витрачає час на малювання на дошці певних схем, на написання таблиць відмінювань дієслів тощо.

По-шосте, це динамічність та мобільність уроку. Заняття проходить жваво, захоплююче, в інтенсивному темпі, на «одному подиху».

По-сьоме, економія часу на занотуванні, оскільки учні мають можливість роздрукувати або сфотографувати матеріал. А також економія часу вчителя: більше не потрібно писати на дошці, оскільки слайди готуються заздалегідь.

По-восьме, можливість зберігати коментарі та результати роботи учнів для їх подальшого обговорення, аналізу, простеження динаміки, порівняння результатів з учнями іншої групи. Інколи буває доцільним повернутися до попереднього етапу уроку і повторити ключові моменти. До того ж даний та попередній пункти також дуже зручні у випадку, якщо учень захворів та має наздогнати пропущений матеріал, адже він має можливість переглянути увесь хід уроку.

По-дев'яте, можливість виходу за рамки університетської програми, що виявляється у залученні нових медіаматеріалів.

По-десяте, підвищення мотивації учнів, рівня активності та покращення їхніх результатів, адже матеріал запам'ятовується глибше через наочне сприйняття завдяки посиленню його емоційного впливу. Популярністю користуються ігрові завдання, коли учень торкається екрана, переміщує об'єкти, встановлює логічний порядок елементів у реченні або у тексті, малює, змінює кольори. Інтерактивна дошка руйнує бар'єри страху і невпевненості у учнів, які залюбки виходять до дошки, не бояться помилитися. Такий інструмент як «ластик» дозволяє легко стерти помилки.

Із недоліків роботи з інтерактивною дошкою можемо зазначити лише один. Він достатньо суттєвий, тому що полягає у великій витраті часу на підготовку вчителем інтерактивного уроку. Інколи підготовка однієї пари займає до двох тижнів. В окремих випадках навіть більше. Це виправдовує себе лише у тому випадку, коли у вчителя є можливість використовувати підготовлений урок одночасно у декількох групах із приблизно однаковим рівнем знань. А також, звісно, заощадить час викладача у наступному році.

Зазначимо, що регулярна робота з інтерактивною дошкою надає можливість для стимулювання професійного зростання педагогів, спонукає їх на пошук нових підходів до викладання. Викладач починає оцінювати усі потенційні матеріали з точки зору їх ефективності під час роботи з інтерактивною дошкою та невпинно поповнює свою професійну методичну скарбницю. Також інтерактивна дошка сприяє інтерактивності між учнем та викладачем, тому що викликає зацікавленість учнів, а також робить сам процес навчання більш ігровим та мотивуючим.

Під час роботи з інтерактивною дошкою у процесі викладання іноземних мов викладач може пропонувати учням як так звані «традиційні» види завдань на базі тексту, так і оригінальні, реалізація яких можлива тільки завдяки інтерактивній дошці («Шари», «Сітка», квізи, поєднання фотографій з їх описом, створення власних коміксів та інше). Інструменти інтерактивної дошки дозволяють вчителю творчо підійти до розробки кожного заняття. Основна складова таких оригінальних вправ – це ігровий елемент, який стимулює і мотивує учнів. Нестандартні завдання сприяють творчій активності на уроці, руйнують бар'єри невпевненості і страху учнів, сприяють розвиненню командного духу та встановлюють дружні зв'язки всередині класу. Інтерактивна дошка стає незамінним помічником для ефективного і якісного проведення колективної роботи і водночас дозволяє здійснити особистісно-орієнтований підхід.

Можливості використання інтерактивної дошки на уроках вивчення іноземної мови у процесі міжкультурної комунікації безмежні і надають багато переваг: наочність, об'єднання інформації із різних мультимедійних ресурсів, чітка систематизація та класифікація матеріалу, спрощення пояснення складних схем та таблиць, збільшення об'єму пояснювального матеріалу, динамічність та мобільність уроку, економія часу, можливість збереження коментарів та результатів роботи, вихід за рамки університетської програми, підвищення мотивації учнів та покращення їхніх результатів. Незважаючи на те, що підготування уроку з використанням інтерактивної дошки потребує від викладача неабияких зусиль та купу часу, ці фізичні та психологічні витрати виправдовують себе, коли педагог постійно спостерігає повну аудиторію студентів, а також бачить в їхніх очах зацікавленість, мотивованість та блиск.

Література

1. J. Tardif. Intégrer les nouvelles technologies de l'Information. Quel cadre pédagogique? / J. Tardif. – Paris : ESF Editeur, 1998. – 127 p.

2. Stephanie Vertallier Monet. L'utilisation du TBI en classe de FLE ou comment susciter des interactions orales / Stephanie Vertallier Monet // Linguistique, 2013. – P. 82-88.

Ольга Кобринец. Технологии работы с интерактивной доской на уроках иностранного языка в процессе межкультурной коммуникации студентов.

В статье рассматриваются технологии работы с интерактивной доской на уроках иностранного языка в процессе формирования межкультурной коммуникации студентов.

Ключевые слова: интерактивная доска, межкультурная коммуникация, иностранный язык.

Olga Kobrynets. Approaches of usage of interactive whiteboard at foreign languages classes while forming students' cross-cultural communication.

The article deals with approaches of usage of interactive whiteboard at foreign languages classes while forming students' cross-cultural communication.

Keywords: interactive whiteboard, cross-cultural communication, foreign language.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 378.4(94)

© Кобюк Ю. М., 2016

Кобюк Юлія Миколаївна

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ВЧИТЕЛІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ АВСТРАЛІЇ**

Проаналізовано та описано вимоги до професійної підготовки майбутніх вчителів в університетах Австралії. Визначені обов'язкові елементи професійної підготовки майбутніх вчителів. Досліджено навчальні плани та програми педагогічної освіти Австралії. Схарактеризовані умови успішної професійної підготовки майбутніх учителів в університетах Австралії.

Ключові слова: професійна підготовка, навчальні плани, професійний розвиток, інноваційні методи, поліетнічне середовище.

Соціально-економічні зміни сучасного суспільства зумовлюють оновлення системи української освіти та її орієнтацію на кращі світові традиції. Це в свою чергу вимагає дослідження функціонування освітніх систем інших держав. На сучасному етапі Австралія визнається однією із найбільш безпечних та стабільних країн світу, де підняття авторитету вчителя у суспільстві є одним із ключових завдань національної освітньої політики. Саме тому проблема професійної підготовки вчителів в університетах Австралії є актуальною для освіти і науки нашої держави.

Аналіз нормативно-правової бази освіти Австралії дозволяє зробити висновок про те, що особлива увага приділяється професійному розвитку вчителів-початківців та проблемі формування неперервного зв'язку, а також плавного переходу від початкової підготовки до педагогічної діяльності [1]. Університети мають право самостійно розробляти програми навчання, але з обов'язковим погодженням з реєстраційними органами відповідного штату чи території.

Обов'язковими елементами професійної підготовки вчителів є професійні знання; спеціальні знання з певних дисциплін та методик їх викладання; практичні навички [2]. Спеціальні знання та практичні навички надають дисципліни циклу професійної та практичної підготовки.

Поняття «навчальні плани» в австралійській педагогіці має інше значення порівняно з нашими. Особистий консультант студента допомагає йому у складанні навчального плану: розподіл зусиль для успішного навчання; вибір необхідних предметів і логічна послідовність їх вивчення; планування подальшої кар'єри та

вирішення організаційних питань. Не існує й усталених вимог до змісту навчальних планів і програм, кількості і послідовності вивчення предметів, а також систем оцінювання [4].

Для програм педагогічної освіти Австралії характерним є концентрація уваги на якості підготовки вчителя, яка забезпечується співпрацею між школами, університетами, педагогами та урядовими установами. Особливо наголошується на необхідності співробітництва між школами та вищими навчальними закладами у складанні робочих навчальних програм, допомозі молодим спеціалістам та обміні досвідом. Як зазначають дослідники, досвідчені вчителі-практики можуть надати корисні рекомендації щодо освітніх програм, а викладачі університетів побачити, чи працюють отримані теоретичні знання на практиці. Така співпраця забезпечує зв'язок теорії та практики, навчання та діяльності і є важливою умовою підготовки висококваліфікованих учителів, які будуть відповідати на нові виклики часу [3].

Урядом Австралії у 2004 р. було створено Національний інститут якості викладання та шкільного керівництва (National Institute of Quality Teaching and School Leadership). Одним із завдань цього інституту є створення національної системи стандартів професійного викладання (National Framework for Professional Standards for Teaching).

В ході професійної підготовки майбутнього вчителя основна увага приділяється оволодінню ним предметом викладання. Австралійські вчені переконані, що вчитель не може ефективно працювати в багатокультурному, поліетнічному середовищі, не будучи добре до цього підготовленим, він має бути обізнаним у питаннях, які стоять перед різними культурними, расовими, етнічними та мовними групами. Тому важливим елементом педагогічної підготовки майбутнього вчителя в Австралії є навчити його по-новому взаємодіяти з учнями та колегами в умовах полікультурності [2].

Результати аналізу змісту та форм професійної підготовки вчителів Австралії дозволяють стверджувати про якісний перехід від інструктивних до конструктивних інноваційних методів навчання які забезпечують різноплановість та диференціацію у навчальному процесі, та орієнтованих на активну творчу та самостійну діяльність студентів, зокрема, вирішення дослідницьких завдань, аналіз отриманої інформації, застосування проблемних ситуацій, проведення диспутів, виконання творчих робіт.

Отже, важливими умовами професійної підготовки майбутніх учителів в Австралії є постійна та плідна співпраця університетів та шкіл, формування зальнонаціональної структури стандартів професійного викладання та ідеї демократизації та гуманізації освітнього процесу. Про це свідчить багатоваріантність навчальних

дисциплін, можливість вибору студентом окремих навчальних курсів відповідно до власних інтересів та уподобань, гнучкість навчальних планів при організації навчального процесу протягом курсу. Використання Австралійського позитивного досвіду професійної підготовки вчителів дасть змогу підвищити якість системи педагогічної освіти України.

Література

1. Department of Education, Science and Training (DEST). Australia's Teachers: Australia's Future: Advancing Innovation, Science, Technology and Mathematics: Main Report. – Commonwealth of Australia : DEST, 2003. – 309 p.

2. Le Roux G., T. Moller. No problem! Avoidance of cultural diversity in teacher training / Le Roux G., T. Moller // South African Journal of Education. – Vol.22 (3) EASA. – 2002. – p. 184-187.

3. Голуб Л. Професійна підготовка вчителя в Австралії: реалії сьогодення / Л. Голуб // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Слов'янськ, 2011. – Вип. 7. – С. 272-280.

4. Глушок Л. Зміст та структура навчальних планів і програм підготовки магістрів дошкільної освіти в університетах Австралії [Електронний ресурс] / Л. Глушок. – Режим доступу : http://library.udpu.org.ua/library_files/poriv_ped_stydii/2012/2012_2_16.pdf f. – Назва з титул. екрану.

Юлія Кобюк. Особенности профессиональной подготовки будущего учителя в университетах Австралии.

Проанализированы и описаны требования к профессиональной подготовке будущих учителей в университетах Австралии. Определены обязательные элементы профессиональной подготовки будущих учителей. Исследованы учебные планы и программы педагогического образования Австралии. Охарактеризованы условия успешной профессиональной подготовки будущих учителей в университетах Австралии.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, учебные планы, развитие, инновационные методы, полиэтническое среду.

Yulia Kobuyuk. Features of the professional training of the future teachers in Australian universities.

Analyze and describe the requirements for the training of future teachers in Australian universities. Defined essential elements of professional training of future teachers. Studied the curricula and teacher education programs in Australia. Characterized the conditions of successful training of future teachers in Australian universities.

Keywords: vocational training, curricula development, innovative, multi-ethnic environment.

Стаття надійшла до редакційної колегії 27.10.2016

Коваленко Оксана Павлівна
Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету

АНАЛІЗ ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У АВІАЦІЙНОМУ ВНЗ

В статті зроблено аналіз викладання природничих дисциплін у авіаційному ВНЗ на прикладі авіаційної географії та авіаційної метеорології. Уточнено структуру «природничої» підготовки майбутніх авіаційних фахівців.

Ключові слова: природничі дисципліни, авіаційні фахівці, авіаційна географія, авіаційна метеорологія, компетентність.

За останні роки проблемі професійної підготовки авіафахівців на прикладі вивчення різних дисциплін (англійська мова, фізика, математика, психологія, фізичне виховання) присвячено багато наукових доробок. Проте ці дослідження не вичерпують питання професійної підготовки майбутніх авіаційних фахівців, зокрема недостатньо розробленим є питання вивчення природничих дисциплін, через недооцінку і нерозуміння важливості їх зв'язку із загальнопрофесійними та спеціалізованими дисциплінами.

Стаття присвячена аналізу викладання природничих дисциплін у авіаційному ВНЗ на прикладі авіаційної географії та авіаційної метеорології та уточненню структури «природничої» підготовки майбутніх авіафахівців.

Природничі дисципліни мають міждисциплінарний інтегративний характер, тому відображені як в загальноприродничих дисциплінах (авіаційна географія), так і в спеціалізованих дисциплінах (авіаційна метеорологія). Формування ключових і загальнопрофесійних компетентностей відбувається при вивченні гуманітарних, соціально-економічних, математичних, природничих і загальнопрофесійних дисциплін. Спеціалізовані та професійні компетентності – при вивченні спеціалізованих дисциплін. Ключові і загальнопрофесійні компетентності є необхідною базою для формування спеціалізованих і професійних компетентностей майбутнього фахівця авіаційної галузі.

Деякі автори акцентують свою увагу на невідповідності рівня отриманих під час навчання загальних чи спеціалізованих природничих знань рівню професійної компетентності фахівця. Так, Я. Мандрик [2] у своєму дослідженні за допомогою методів

опитування і анкетування визначила ряд недоліків в існуючій професійній підготовці майбутніх диспетчерів координаційного центру пошуку та рятування, серед яких є недостатній рівень знань природно-географічних особливостей зон відповідальності авіаційних допоміжних центрів пошуку та рятування і умов проведення в них пошуково-рятувальних робіт.

Л. Сагановська і В. Григорецький [4] вважають, що правильно організований відбір кандидатів служби управління повітряним рухом (УПР) безпосередньо пов'язаний з підвищенням безпеки та ефективності повітряного руху. Вони побудували математичну модель оптимального вибору персоналу УПР, в якій основне значення має заснована на принципах врахування людського фактору об'єктивна процедура відбору. В процесі відбору враховуються як професійні якості людини, так і різні місцеві вимоги до системи або характерні особливості УПР, серед яких об'єм і схеми повітряного руху, характер місцевості, наявність навігаційних й інших засобів, географічне положення держав у даному районі, а також кліматичні й метеорологічні фактори.

С. Орґєвою [3] складено професіограму авіадиспетчера, що дозволяє виявити необхідні професійні якості фахівця (знання, вміння та навички) в його професійній діяльності. Серед багатьох інших вимог фахівець повинен розбиратися в авіаційній метеорології, знати методи обліку інформації про метеоумови, вміти повідомляти інформацію про метеоумови.

Нами проведений аналіз документу ICAO 7192 AN/857 (2002 р.), який є керівництвом з навчання метеорології диспетчерів УПР (Air Traffic Controllers – ATCO) і пілотів: пілотів-любителів (Private Pilot License – PPL), комерційних пілотів (Commercial Pilot License – CPL) та лінійних пілотів авіакомпаній (Airline Transport Pilot License – ATPL). В другій главі документу зазначено умови оволодіння навчальним матеріалом, рівні підготовки та рекомендована кількість навчальних годин на курсах підготовки студентів-слухачів диспетчерів УПР і пілотів; у третій главі – безпосередньо навчальні програми (тема, мета, мінімальні знання та вміння). Основними умовами до курсу метеорології визначені дійсність усієї наявної метеодокументації та відвідування аеродромного метеорологічного органа та/або авіаційної станції. Крім того, різні частини курсу позначені цифровим кодом від 1 до 4, який означає збільшення рівня оволодіння знаннями й вміннями: 1 – знання основ предмету, без вміння застосовувати їх на практиці; 2 – знання предмету й вміння, за потреби, застосовувати їх на практиці, використовуючи відповідні довідкові матеріали й інструкції; 3 – глибокі знання предмету та вміння застосовувати їх

швидко і точно; 4 – обширні знання предмету та вміння застосовувати їх на основі суджень і аналізу обставин, що склалися.

При первинній підготовці диспетчера УПР *глибокі знання й вміння* повинні бути з таких тем як: атмосферний тиск, утворення хмар і випадіння опадів, типи баричних систем, наземні спостереження; при підготовці для отримання свідоцтва диспетчера УПР *глибокі знання й вміння* повинні бути з таких тем як: турбулентність, грози, обледеніння повітряних суден (ПС), видимість і дальність видимості на злітної посадкової смуги (ЗПС або RVR), вулканічний попіл; *обширні знання й вміння* повинні бути з таких тем як: авіаметеозведення, авіапрогнози і попередження, спостереження і донесення з борту ПС (AIREP), метеоінформація для органів обслуговування повітряного руху і центрів пошуково-рятувальної служби. При підготовці пілота-любителя *глибокі знання й вміння* повинні бути з таких тем як: авіаметеозведення, авіапрогнози і попередження; джерела метеоінформації.

Отже, для всіх категорій студентів-слухачів курсу метеорології мінімальними загальними універсальними є знання й вміння авіаметеозведень, авіапрогнозів і попереджень; для всіх, крім пілота-любителя – спостереження і донесення з борту ПС. Саме тому практична метеорологічна готовність майбутніх фахівців авіаційної галузі повинна бути максимально зорієнтована і наближена до вимог ICAO.

Тому доцільним є аналіз викладання природничих дисциплін у авіаційному ВНЗ на прикладі авіаційної метеорології та авіаційної географії.

Закон України «Про вищу освіту» (від 01.07.2014 № 37-38) містить державний стандарт зі спеціальності «Авіаційний транспорт», у авіаційному ВНЗ за цією спеціальністю навчають за сімома спеціалізаціями: льотна експлуатація повітряних суден; управління повітряним рухом; аеронавігаційне забезпечення і планування польотів; автоматизовані інформаційні системи авіаційного транспорту; аварійне обслуговування та безпека на авіаційному транспорті; технічне обслуговування та ремонт повітряних суден і авіадвигунів; організаційне забезпечення й управління авіаційним виробництвом.

Викладання дисципліни «Авіаційна географія» (освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр) відбувається лише на трьох спеціалізаціях у навчальному співвідношенні 53% аудиторних годин до 47% годин для самостійного опрацювання з проведенням двох змістових модулів. Найменший навчальний об'єм у авіадиспетчерів. Вважаємо за необхідне збільшити кількість навчальних годин для авіадиспетчерів до рівня фахівців з аеронавігаційного забезпечення

польотів та ввести викладання даної дисципліни для майбутніх пілотів і диспетчерів-рятувальників. Також викладання авіаційної географії обов'язково повинно передувати викладанню авіаційної метеорології (як у авіадиспетчерів, а не навпаки як у фахівців з аеронавігаційного забезпечення польотів).

Викладання дисципліни «Авіаційна метеорологія» (освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр) відбувається на п'ятьох спеціалізаціях у навчальному співвідношенні 53% аудиторних годин до 47% годин для самостійного опрацювання з проведенням шести (для пілотів п'яти) змістових модулів і виконанням курсової роботи. Найбільший навчальний об'єм у авіадиспетчерів і пілотів. У авіаменеджерів дисципліна «Основи авіаційної метеорології» ознайомча і має найменший навчальний об'єм у співвідношенні 53% аудиторних годин до 47% годин для самостійного опрацювання з одним змістовим модулем. Викладання у пілотів дисципліни «Особливості метеорологічного забезпечення польотів на міжнародних повітряних лініях» (освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр) відбувається на четвертому курсі у навчальному співвідношенні 40% аудиторних годин до 60% годин для самостійного опрацювання з проведенням одного змістового модуля.

Викладання дисципліни «Метеорологічне забезпечення міжнародної аеронавігації» (освітньо-кваліфікаційний рівень – магістр і спеціаліст) відбувається на п'ятому курсі у навчальному співвідношенні 36% і 43% аудиторних годин до 64 і 57% годин для самостійного опрацювання з проведенням двох змістових модулів. Таким чином, кількість годин на метеорологічну підготовку (бакалаврат) для пілотів складає 240 годин, авіадиспетчерів – 180, фахівців з аеронавігаційного й аварійного обслуговування польотів – 150; кількість годин на метеорологічну підготовку авіадиспетчерів і фахівців з аеронавігаційного і аварійного обслуговування польотів (магістри і спеціалісти) – 90 і 75 відповідно, хоча й у різному відсотковому співвідношенні. Вважаємо за необхідне збільшити кількість аудиторних навчальних годин на п'ятому курсі для всіх спеціалізацій (для пілотів збільшений курс з метеозабезпечення польотів проводити не на четвертому, а на п'ятому курсі).

Узагальнюючи вищевикладене, пропонуємо наступну структуру підготовки майбутніх авіаційних фахівців у процесі вивчення природничих дисциплін у авіаційних ВНЗ (таблиця 1).

Для обох дисциплін природничого напрямлення характерна сучасна загальна тенденція зменшення кількості аудиторних годин і годин для самостійного опрацювання. Разом з тим, в оперативній інформації з безпеки польотів [1] при аналізі авіаційних подій наголошується, що авіаційні фахівці, перш за все пілоти й

Збірник наукових статей

авіадиспетчери, повинні більш якісно оцінювати метеорологічні та географічні умови польотів. Така оцінка життєво необхідна для підвищення безпеки польотів ПС. Тобто має місце протиріччя між зменшенням кількості годин метеорологічної та географічної підготовки авіаційних фахівців і підвищенням вимог до якості такої підготовки.

Таблиця 1

Структура підготовки авіафахівців з дисциплін природничого напрямлення у авіаційних ВНЗ

Курс	Підготовка	Назва природничої дисципліни
1	Загальна	Авіаційна географія
2-3	Професійно-орієнтована	Авіаційна метеорологія
3-4	Професійно-прикладна	Метеорологічне забезпечення міжнародної аеронавігації
5	Удосконалення професійно-прикладної	Особливості метеорологічного забезпечення міжнародної аеронавігації

Отже, на нашу думку, рішення цього протиріччя лежить у педагогічній площині, адже за допомогою правильно підібраних педагогічних умов можна підвищити якість, ефективність і результативність професійної підготовки майбутніх авіафахівців. Перспективними напрямками дослідження є обґрунтування педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців авіаційної галузі у процесі вивчення природничих дисциплін.

Література

1. Авиационные происшествия, инциденты и авиакатастрофы в СССР и России: факты, история, статистика [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.airdisaster.ru/> (дата звернення 03.05.2016 р). – Название с титул. экрана.

2. Мандрик Я. С. Формування професійної готовності майбутніх диспетчерів координаційного центру пошуку та рятування : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Мандрик Яна Сергіївна. – Х., 2015. – 287 с.

3. Орґєєва С. В. Професійно-прикладна підготовка майбутніх авіадиспетчерів / С. В. Орґєєва // Физическое совершенствование студенческой молодежи: стратегии и инновационные технологии. – О. : Наука и техника, 2011. – С. 282-287.

4. Сагановская Л. А., Григорецкий В. А. Система автоматизированного отбора диспетчерского персонала при управлении воздушным движением / Л. А. Сагановская, В. А. Григорецкий // Штучний інтелект. – 2004. – Вип. 4. – С. 733-737.

Оксана Коваленко. Анализ преподавания естественных дисциплин в авиационном ВУЗе.

В статье сделан анализ преподавания естественных дисциплин в авиационном ВУЗе на примере авиационной географии и авиационной метеорологии. Уточнена структура «естественной» подготовки будущих авиационных специалистов.

Ключевые слова: естественные дисциплины, авиационные специалисты, авиационная география, авиационная метеорология, компетентность.

Oksana Kovalenko. An analysis of teaching natural disciplines in the aviation institution of higher learning.

In the article the analysis of teaching natural disciplines is done in the aviation institution of higher learning on the example of aviation geography and aviation meteorology. It is specified the structure of «natural» training of future aviation specialists.

Keywords: natural disciplines, aviation specialists, aviation geography, aviation meteorology, competency.

Стаття надійшла до редакційної колегії 06.10.2016

УДК 378.147.111.015.3

© Коваль А. С., 2016

Коваль Аліна Сергіївна

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

**ФІЗІОЛОГІЧНІ, ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ
ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО ВІКУ**

Студентство можна розглядати як соціально-демографічну групу, або як особливу фазу, стадію соціалізації (студентські роки), яка характеризується специфічними рисами. При роботі зі студентами потрібно враховувати закономірності та психологічні механізми їх особистісного розвитку, які зумовлені як своєрідністю соціальної ситуації розвитку студентства, так і основними психологічними та фізіологічними особливостями юнацького віку.

Ключові слова: студентство, соціалізація, розвиток, особистість.

Викладач повинен враховувати індивідуальні особливості кожного студента. Студентство треба розглядати як соціальну групу в системі вищого навчального закладу, яка має свою мету, свої специфічні особливості і яка готується до виконання соціальних ролей і функцій інтелігенції. Допомогти у цьому студентам повинні

викладачі-педагоги, тому що студент є об'єктом педагогічної діяльності. Продукти діяльності педагога матеріалізуються у психологічному соціокультурному відображенні іншої людини – у її знаннях, уміннях, навичках, рисах характеру. Своєрідність даного об'єкта полягає в тому, що він одночасно є суб'єктом діяльності, проте не педагогічної, а навчальної, ігрової, дослідницької, комунікативної, тоді як об'єктом діяльності студента є наукова, теоретична і практична інформація, якою він має оволодіти. Продуктами його діяльності є відповіді: усні, письмові, графічні.

При організації викладачем впливу на свій об'єкт потрібно враховувати те, що студент ніколи не розвивається у прямій залежності від педагогічного впливу на нього, а за своїми законами, властивими його психіці – особливостями сприймання, розуміння, запам'ятовування, становлення волі, характеру, формування загальних і специфічних здібностей. Студент не народжується суб'єктом діяльності, а стає ним під впливом виховання і в процесі навчальної діяльності.

Дослідженням даної проблеми займалися наступні вчені: Б. Г. Ананьєв, І. С. Кон, Ю. А. Самарін, К. Д. Ушинський.

Мета статті – розглянути фізіологічні, психологічні та соціокультурні особливості студентського віку.

Студентство – це мобільна група, метою існування якої є організована за певною програмою підготовка до виконання професійних і соціальних ролей у матеріальній і духовній сферах.

При вихованні й навчанні студентів варто враховувати те, що кожному періоду життя, кожному віку людини притаманні властивості духовного й фізичного розвитку. Завдання педагога полягає у тому, щоб пізнати особистість студента, виявити загальні психічні риси психології групи, розкрити індивідуальні особливості кожного студента. Успіх у навчанні можна досягти лише при розумінні викладачем інтересів і цілей, які ставить перед собою молодь, при врахуванні особливостей духовного й фізичного розвитку, що властиві молодим людям.

Студентство як окрема вікова й соціально-психологічна категорія виділено в науці ще в 1960-х роках лєнінградською психологічною школою під керівництвом Б. Г. Ананьєва при дослідженні психофізіологічних функцій дорослих людей. Як вікова категорія студентство співвідноситься з етапами розвитку дорослої людини, і визначається як «перехідна фаза від формування до зрілості» [1], пізня юність – рання дорослість (18-25 років). Виділення студентства всередині епохи зрілості – дорослості засновано на соціально-психологічному підході.

К. Д. Ушинський вважав період життя людини від 16 до 22-23 років найбільш вирішальним. Як зазначав науковець, саме тоді завершується період утворення окремих уявлень, і якщо не усі вони, то значна частина їх групуються в одну мережу, досить широку, щоб надати вирішальну перевагу тому чи іншому уявленню [5].

Ю. А. Самарін виділив ряд характерних рис та протиріч соціально-психологічного характеру, що мають місце у розвитку студентської молоді. У цей період молода людина здійснює вибір професії, оволодіває нею і починає випробувати себе в інших сферах життя, самостійно планує свою діяльність і поведінку, активно відстоює самостійність суджень і дій. У цьому віці формуються світогляд на основі синтезу наявних знань, життєвого досвіду (який ще є недостатнім), самостійних міркувань і дій, багато з яких зі сфери теоретичних уявлень переходять у сферу практичних здійснень (кохання, шлюб, створення власної сім'ї). Однак, у зв'язку з матеріальною залежністю від батьків та необхідністю підкорятися існуючому в навчальному закладі розпорядку виникає економічне протиріччя між різноманітністю бажань і можливістю їх здійснення. Таке протиріччя студент іноді намагається розв'язати додатковим заробітком, який завжди шкідливо відбивається на навчальній діяльності [4].

Студентський вік, за твердженням Б. Г. Ананьєва [1], є сенситивним періодом для розвитку основних соціогенних потенцій людини. Вища освіта впливає на психіку людини, розвиток її особистості. За час навчання у ВНЗ, при наявності сприятливих умов у студентів відбувається розвиток усіх рівнів психіки. Вони визначають спрямованість розуму людини, тобто формують склад мислення, що характеризує професійну спрямованість особистості. Для успішного навчання у ВНЗ необхідний досить високий рівень загального інтелектуального розвитку, зокрема сприйняття, пам'яті, мислення, уваги, рівня володіння певним колом логічних операцій.

Психічний стан людей такого віку є складним і суперечливим, через що поведінка молодих людей не завжди буває послідовною. В одних умовах вони проявляють високу зрілість, дисциплінованість, а в інших – порушують елементарні норми. Ці особливості, як фізіологічні, так і психологічні, викладачеві треба виявити й використати. Завдання викладача полягає не тільки в озброєнні студентів певною системою знань, навичок, спеціальних умінь, але й у вслякому розвитку їхніх розумових сил, у формуванні загальних інтелектуальних умінь: самостійно здобувати нові знання, вирішувати нестандартні завдання, знаходити оригінальні способи рішень, раціонально працювати з різними джерелами інформації.

Дослідження психологів показали, що в другий період юності розвиток таких важливих для навчання психічних процесів, як мислення, пам'ять, увага, відбувається нерівномірно. Особливо помітні «спади» і «підйоми» у розвитку мислення і пам'яті. «Підйоми» у розвитку мислення припадають на вік 20, 23 і 25 років. «спади» спостерігаються у 22 і 24 роки. «Підйоми» у розвитку пам'яті припадають на 18, 23 і 24 роки; «спади» – на 22 і 24 роки. Як видно з наведених даних, існує тимчасова розбіжність «підйомів» і «спадів» у розвитку пам'яті і мислення. Зміни в пам'яті мов би підготовляють зміни в розвитку мислення [2].

У віці від 18 до 21 року рівень уваги стабільний; пізніше коливання виражені більш інтенсивно. 19, 22 і 25 років є оптимальним віком для розвитку інтелекту. У 18-літньому віці студент може запам'ятати досить великий обсяг навчальної інформації, що збільшився на другому курсі, але не може здійснити розумову переробку всього отриманого матеріалу, оскільки мислення відстає від пам'яті. Таким чином можна пояснити, чому значна кількість студентів на екзаменаційній сесії за третій семестр має нижчу успішність, ніж у перших двох.

За своїм суспільним станом студентство ближче стоїть до інтелігенції, є її резервом і призначене в майбутньому до занять висококваліфікованою працею в різних галузях соціальної сфери, науки, техніки, управління, культури. Соціальна функція студентства зумовлюється суспільною необхідністю забезпечувати приток фахівців до названих галузей.

Не зважаючи на відмінності свого соціального походження і матеріальних спроможностей, студентство об'єднує спільний вид діяльності і воно являє єдину соціально-професійну групу. Спільна діяльність породжує в студентства певну спільність інтересів, групову самосвідомість, специфічну субкультуру і спосіб життя, причому це доповнюється і підсилюється віковою однорідністю, якої не мають інші соціально-професійні групи. Соціально-психологічна спільність закріплюється діяльністю в різноманітних політичних, культурно-просвітницьких, спортивних студентських організацій.

У вихованні якостей першорядну роль відіграє викладач. Від його кваліфікації значною мірою залежить стан усього навчально-виховного процесу. Високий рівень організації навчання й виховання студентів забезпечується педагогами, які мають високу культуру, глибоко знають свій предмет і добре знайомі із суміжними галузями науки, практично розбираються в питаннях загальної й особливо студентської психології, досконало володіють методами виховання.

Інкони викладач не розуміє цього і бачить студента лише через свій викладацький стіл: як студент відвідує заняття, виконує завдання,

слухає і відповідає. Інше ж в особі вихованця деяких викладачів не цікавить. А це «інше» – частина ядра особистості студента – його багатство або бідність у прагненнях і задумах, духовність або бездуховність, моральність або аморальність, гідність або рабська покірливість і пристосуванство, сила духу або слабкість характеру, працьовитість або лінощі й апатія, корисливість або безкорисливість.

Студентський вік характеризується ще й тим, що в цей період досягаються оптимуми розвитку фізичних сил. Це час спортивних рекордів, початок художніх, технічних і наукових досягнень. Але часто проявляються протиріччя між цими можливостями та їх дійсною реалізацією. Безперервно зростаючі творчі можливості, розвиток інтелектуальних і фізичних сил, які супроводжуються й розквітом зовнішньої привабливості, приховують у собі також ілюзії, що це зростання сил буде тривати «вічно», що краще життя ще попереду».

З фізіологічної точки зору студентський вік характеризується найвищим рівнем таких показників, як м'язова сила, швидкість реакцій, моторна спритність, швидкісна витривалість та ін. Як прийнято говорити, це вік фізичної досконалості людини. Однак, як свідчать дані Всесвітньої організації охорони здоров'я, саме студенти характеризуються гіршими показниками фізіологічних функцій у своїй віковій групі. Вони лідирують за числом хворих гіпертонією, тахікардією, діабетом, нервово-психічними порушеннями. Причини, як показують дослідження, криються в тім, що в процесі вузівського навчання студенти відчують сильну психічну напругу, часто руйнівну для здоров'я.

Навчання у вищій вимагає великих витрат часу й енергії, що обумовлює деяку затримку становлення студентів у порівнянні з іншими групами молоді. Сучасна студентська молодь закінчує свою освіту в основному тільки у 22-23 роки, тому настання зрілості як індивіда (фізична зрілість) й як особистості (громадянська зрілість) не співпадають у часі. Дисгармонія фізичного і психічного розвитку проектується молодою людиною на навколишній світ, який сприймається нею як особливо напружений і конфліктний.

Таким чином, студентство можна розглядати як соціально-демографічну групу, або як особливу фазу, стадію соціалізації (студентські роки), яка характеризується специфічними рисами. Провідний вид діяльності в студентському віці – процес навчання, накопичення нових знань, засвоєння нових умінь і навичок. Новоутвореннями зрілого юнацького віку є професійна спрямованість, формування мотивів і цілей, намірів і цінностей, вироблення власного світогляду, становлення нового рівня розвитку самосвідомості. Для студентства характерне подолання вікової кризи, протягом якої в особистості відбуваються процеси отримання дорослої ідентичності і

нового ставлення до світу. У зоні найближчого розвитку – професійна підготовка з обраної спеціальності, професійне випробування і «проекування» себе у професії.

Література

1. Ананьев Б. Г. К психофизиологии студенческого возраста: Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы / Б. Г. Ананьев. – Л. : ЛГУ, 1974. – 328 с.
2. Винославська О. В. Психологія : Навчальний посібник / О. В. Винославська. – К. : ІНК ОС, 2005. – 352 с.
3. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К. : ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.
4. Самарин Ю. А. Очерки психологии ума / Ю. А. Самарин. – М. : Изд-во академии педагогических наук РСФСР, 1962. – 504 с.
5. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори / К. Д. Ушинський. – К. : Радянська школа, 1949. – 416 с.

Алина Коваль. Физиологические, психологические и социокультурные особенности студенческого возраста.

Студенчество можно рассматривать как социально-демографическую группу, стадию социализации, которая характеризуется специфическими особенностями. При работе со студентами нужно учитывать закономерности и психологические механизмы их личностного развития, которые обусловлены физиологическими, психологическими и социокультурными особенностями юношеского возраста.

Ключевые слова: *студенчество, социализация, развитие, личность.*

Alina Koval. Physiological, psychological and socio-cultural peculiarities of student age.

The students can be considered as socio-demographic group or special phase (the student days) which is characterized with special features. Working with students it's needed to take into account psychological mechanisms of their individual development, which are caused by social development and psychological and physiological peculiarities of student age.

Keywords: *the students, socialization, development, individual.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 24.10.2016

Колбіна Тетяна ВасилівнаХарківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця**ГУМАНІТАРНА ОСВІТА В УНІВЕРСИТЕТІ В КОНТЕКСТІ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Схарактеризовано основні напрями інноваційної діяльності ВНЗ, визначено пріоритетні цілі гуманізації педагогічного процесу в університеті. Доведено, що гуманітарна освіта створює підґрунтя для саморозвитку й успішної професійної самореалізації майбутнього фахівця.

Ключові слова: гуманізація, гуманітаризація освіти, ціннісні орієнтації, саморозвиток, самореалізація.

Трансформації в системі вищої освіти України спрямовані на забезпечення умов підготовки компетентного, конкурентоспроможного фахівця, здатного до мобільності на ринку праці, а також саморозвитку протягом життя і професійної самореалізації.

Реформування вищої освіти продиктовано змінами на ринку праці в постіндустріальному суспільстві. Якщо в індустріальному суспільстві існував найбільший попит на фахівців технічних й інженерних напрямів, у галузі природознавства, а частка гуманітаріїв складала 25-30% від загальної кількості спеціалістів з вищою освітою, то в умовах інформаційно-комунікаційного суспільства ці пропорції змінюються: на ринку праці стрімко збільшується попит на фахівців гуманітарної сфери: менеджерів, юристів, психологів, журналістів, ріелторів, торгових агентів і консультантів, перекладачів тощо. Разом з цим в Україні випускається значно менше фахівців гуманітарного профілю, ніж у розвинених країнах.

Необхідність у трансформації стратегії освіти обумовлена не тільки намаганнями її реформування й черговими «хвилями» реформ, а й духовною кризою у суспільстві, втратою моральних критеріїв і орієнтирів, що призводить до деформації суспільних цінностей й соціальному регресу. В умовах динамічних змін сучасного світу, в яких також відбувається трансформація звичних моральних норм і цінностей, молода людина може відшукати смисли для свого життя, якщо у неї сформовано ціннісні орієнтації під час навчання в школі й особливо в університеті.

Особливого значення в контексті сучасного суспільного розвитку набуває гуманітарна освіта, що сприяє формуванню ціннісно-сміслових орієнтацій студентської молоді, які впливають на життєвий вибір, реалізуються в конкретних вчинках, визначають ставлення до політичних, соціально-економічних і культурних процесів у країні й світі.

Мета статті – розкрити важливість гуманітарної освіти в становленні сучасного фахівця, розвитку його творчого потенціалу в професійній діяльності. Це передбачає необхідність аналізу понять «гуманізація» і «гуманітаризація», які в науковій літературі трактуються неоднозначно. Одні автори їх отождожують, інші пов'язують гуманізацію освіти з питаннями її організації й управління, а гуманітаризацію освіти вважають засобом її гуманізації. Традиційно сутність гуманітаризації вбачають у посиленні впливу гуманітарних дисциплін на зміст фахової підготовки. Такий стан речей не дозволяє викладачам зрозуміти, яким чином реально модернізувати педагогічний процес в університеті у напрямі його гуманізації і гуманітаризації.

Визначення сутності процесу гуманізації педагогічного процесу в університеті потребує також з'ясування особливостей домінуючих парадигм в освіті, що склалися останнім часом.

Технократична парадигма сформувалася в XIX–XX ст. в період інтенсивного розвитку промисловості. У визначенні цілей і змісту вищої освіти домінували інтереси виробництва, пов'язані з необхідністю підготовки технічно і технологічно грамотних спеціалістів. Вилучення курсів гуманітарних дисциплін або суттєве скорочення годин для їх вивчення в навчальних планах ВНЗ призвело до вузько прагматичної спрямованості ВНЗ на підготовку фахівця. Такий стан не сприяв його загальнокультурному розвитку. Сутність технократичної парадигми виявляється у домінуванні світогляду, для якого характерним було превалювання засобів над метою, завдань освіти – над їх смислом, технологій – над загальнолюдськими інтересами, техніки – над цінностями. Людина в технократичній парадигмі була об'єктом впливу з боку держави та її установ. Навчання розглядається як цілеспрямований, керований, контрольований, технологічно-організований засіб передачі необхідних для суспільства знань, умінь та навичок, формування соціально бажаних духовних норм та стандартів поведінки. У такому підході криється загроза маніпулювання людиною, виховання людини-функціонера.

Соціальні потрясіння XX століття (революції у багатьох країнах світу, дві руйнівні світові війни, локальні військові конфлікти тощо) показали, наскільки знецінено людське життя. Нещадна експлуатація

природних ресурсів і пов'язані з цим численні екологічні катастрофи призвели до жахливих для людства наслідків. За умов домінування суспільних, виробничих, політичних, релігійних та інших інтересів унеможлилювалось ціннісне ставлення до людини й об'єкта її діяльності. Зазначені вище та багато інших причин зумовили повернення в усьому світі до концепцій гуманізму (від лат. *humanus* – людський, людяний), в яких людина визнається унікальною особистістю, котра має право на вільний розвиток і виявлення своїх здібностей.

Перехід людства у ХХ столітті від індустріального до постіндустріального (інформаційного) суспільства потребував нових підходів до освіти та виховання, що пояснює необхідність оптимізації функціонування людського фактора в соціальному житті [3, с. 271]». З розвитком ідей гуманізму навчання розглядається не просто як передача та засвоєння того чи іншого культурного досвіду, а як спільна діяльність реальних або потенційних однодумців (викладачів – студентів), що спрямована на максимально повний і глибокий пізнавальний, соціальний та особистісний розвиток кожного з учасників цієї діяльності.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки гуманізація в Україні стає основним складником нового педагогічного мислення, що передбачає утвердження людини як найвищої цінності, найповніше розкриття її здібностей, задоволення різноманітних освітніх потреб, забезпечення пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонію стосунків людини в суспільстві, з навколишнім середовищем і природою [1]. Отже, гуманізація освіти має на меті всебічний розвиток особистості, що означає єдність інтелектуального, загальнокультурного, соціально-морального і професійного аспектів. Головною цінністю гуманістичної парадигми є студент з його інтересами, здібностями й індивідуально-особистісними характеристиками. У ВНЗ важливо забезпечити всім студентам умови для всебічного розвитку, отримання повноцінної й якісної освіти. Подальша професійна діяльність має розглядатися не тільки за критерієм її соціальної значущості, але й як сфера самореалізації особистості.

Якщо у знаннєвій парадигмі головним завданням була передача знань від викладача до студента, то для навчально-виховного процесу, що базується на засадах гуманізму, основним є становлення та розвиток його особистості. На відміну від традиційного навчання, де студент розглядається як об'єкт впливу викладача (суб'єкт-об'єктні відносини), в гуманістичній парадигмі воно будується на гуманістичних моральних нормах, що зумовлюють співпрацю та взаємодію між ними (суб'єкт-суб'єктні стосунки). Під час організації

педагогічного процесу зусилля педагога має бути спрямовано на те, щоб створити атмосферу довіри і сприятливі умови для навчання, в яких могли б розкритися здібності учнів і виявитися їх творча активність. Принцип гуманізму, що у практичній реалізації перетворюється у соціально-педагогічний фактор розвитку особистості, потребує відповідного відбору всіх компонентів педагогічної системи (цілей, принципів, змісту, засобів та форм спільної діяльності викладача і студентів).

Гуманістичний підхід до розуміння сутності особистості і шляхами її розвитку пов'язаний з іменами філософів (К. Роджерс, Р. Мей, Е. Фром, В. Франкл, М. Шелер, К. Ясперс та інші), відомих психологів (К. О. Абульханова-Славська, О. Г. Асмолов, В. В. Давидов, А. Маслоу, В. О. Моляко, В. О. Татенко та інші), питання необхідності впровадження особистісного підходу у психології та педагогіці неодноразово порушувались у працях В. О. Сухомлинського, І. С. Кона, А. В. Петровського, І. Д. Беха та інших. Гуманістична парадигма, становлення якої здійснювалось у різні історичні періоди завдяки видатним педагогам (Ш. О. Амонашвілі, А. Дистервег, В. О. Сухомлинський та інші), створює основи для теоретичного переосмислення педагогічної діяльності на засадах гуманізму і розробки відповідних технологій навчання та виховання, які мають втілити принципи гуманізму у практичну діяльність кожного викладача.

Гуманітаризація (від лат. *humanitas* – людяність, духовна культура) передбачає «переорієнтацію освіти з предметно-змістового принципу навчання основ наук на вивчення цілісної картини світу й насамперед – світу культури, світу людини, формування в молоді гуманітарного й системного мислення» [2]. Смісл гуманітаризації полягає в тому, щоб залучити студентів до духовної культури, творчої діяльності, озброїти методами наукового пізнання і креативного пошуку. Це пріоритетне завдання зумовлює необхідність посилення загальнокультурних компонентів у змісті, формах і методах навчання у ВНЗ, спрямування освіти на всебічний розвиток особистості студента засобами всіх предметів. Предмети гуманітарного блоку (філософія, етика, культурологія, політологія, право, іноземні мови та інші) розширюють кругозір студентів, формують їхній світогляд і світосприймання, поглиблюють знання не тільки рідної мови і культури, але мови і культури інших народів, допомагають виробити ціннісні орієнтації у своєму житті. Засвоєння гуманістичного змісту дозволяє фахівцям вирішувати професійні й соціальні проблеми на благо і в ім'я людини; вільно, без упереджень спілкуватися с представниками різних культур, професій і соціальних верств та інше.

Серед показників гуманізації освіти сучасні дослідники (О. Г. Асмолов, С. Я. Брат, Б. С. Братусь та інші) виділяють смислостворювальну мотивацію (навчальну, пізнавальну, дослідницьку) і ціннісно-сміслові настанови студентів, які й визначають ціннісний вибір у різних життєвих обставинах і ситуаціях професійної діяльності. Гуманізація освіти означає орієнтацію на становлення і розвиток рівноправних партнерських відносин викладачів і студентів, побудованих на взаємній повазі і спрямованих на розвиток особистісного потенціалу суб'єктів педагогічного процесу. Компетентності, які набувають студенти в університеті, мають для них особистісний смисл і цінність для майбутньої професійної діяльності.

Гуманізація й гуманітаризація покликані забезпечити гуманне середовище сучасного університету. Їх практична реалізація в педагогічному процесі створює сприятливу атмосферу для розвитку здібностей студентів і досягнення власних результатів навчання на компетентнісній основі. У сучасному суспільстві є потреба у спеціалістах, здатних вирішувати універсальні завдання, не пов'язані з конкретним предметом, готових постійно вчитися, а значить – змінювати колись сформовану знаннєву структуру декілька разів протягом життя. Модель предметної освіти, що орієнтована на збільшення рік за роком обсягу знань, прийшла у протиріччя не тільки з потребами суспільства, а й з прагненням конкретної особистості до самореалізації та саморозвитку.

Компетентнісний підхід відповідає вимогам епохи постмодерна розглядати світ як відкритий простір проблем і можливостей, де не існує визначених кимось істин, однозначних рішень та однакових для всіх цінностей. Студент в умовах компетентнісного підходу має стати поряд з викладачем активним суб'єктом навчальної діяльності, щоб набути необхідного суб'єктного досвіду, виробити свої методи засвоєння навчального матеріалу. Компетентнісний підхід з урахуванням людського фактора полягає у встановленні на основі загальнолюдських цінностей таких соціальних стосунків між людьми, які дають можливість у процесі спільної продуктивної діяльності кожному з її учасників оптимально виявляти свої кращі властивості, досягаючи при цьому порозуміння і бажаного результату взаємодії. У такій доброзичливій атмосфері легше проходить адаптація особистості до зовнішніх обставин завдяки взаємній довірі, розвиток її самостійності, активності, ініціативи, творчих здібностей тощо.

Отже, компетентнісний підхід передбачає перегляд змісту професійної освіти і технологій навчання, які підготують студентів до вирішення проблем на міждисциплінарному рівні і забезпечать здатність до мобільності на ринку праці.

ВНЗ як суспільна соціокультурна інституція має не тільки підготувати студента до професійної діяльності, а й надати поштовх до особистісного саморозвитку. Таке завдання зумовлює необхідність впровадження низки заходів, а саме: переорієнтація цілей, спрямованих на передачу знань і досвіду в галузі майбутньої професії, на цілі особистісного розвитку; перебудову відносин «викладач-студент» з авторитарних на демократичні, що передбачає впровадження діалогічної взаємодії між ними; застосування особистісно орієнтованих технологій навчання із використанням проблемних та інтерактивних методів, які моделюють типові ситуації майбутньої професійної діяльності і систему соціальних відносин під час її здійснення.

Гуманітарна освіта як феномен культури має стати системою духовно-практичного освоєння людиною реальності. Вона повинна відповідати потребам особистості, суспільства та держави. Основними шляхами досягнення такої мети визначено в нормативних документах з питань освіти: вивчення й розвиток здобутків національної та світової культури (матеріальної і духовної) і на цій основі – формування культури діяльності (побут, соціальна комунікація, професійна діяльність тощо); опанування рідної й іноземних мов і через них – вивчення і засвоєння досвіду в усіх сферах діяльності суспільства фахової та літературної; оволодіння основними засобами залучення до світової культури й наукової та професійної комунікації (сучасні інформаційно-комунікаційні технології, Інтернет-ресурси тощо); впровадження ефективних освітніх технологій, включаючи дистанційні, відкритий освітній простір.

Очевидно, що в умовах глобальної комунікації проблема мовної підготовки набуває особливої актуальності. Вона забезпечує розвиток особистості засобами мови, яка є інструментом пізнання, спілкування і міжкультурної взаємодії. Здатність людини здійснювати ефективну комунікацію і працювати з інформацією (як рідною, так й іноземною мовою) забезпечує беззаперечні переваги в будь-якій сфері діяльності.

Таким чином, у сучасних умовах гуманітарна освіта має стати обов'язковим компонентом підготовки як цілісного процесу особистісного й професійного становлення фахівця. Вирішення проблеми гуманізації освітньої діяльності ВНЗ можливе на основі професійно-творчої підготовки фахівців, що забезпечує умови для самореалізації в навчально-пізнавальній сфері та розвитку особистісних і професійно значущих якостей. Рівень розвитку творчого потенціалу позначається не тільки на професійній діяльності майбутнього фахівця, а й на якості його життя завдяки сформованому світогляду, набутому в університеті пізнавально-перетворювальному досвіду, комунікативній компетентності. Орієнтація на універсальні

загальнолюдські цінності й освітні ідеали та пріоритети сприятиме становленню сучасної системи професійної освіти на гуманістичних засадах, що дозволяє інтегрувати фундаментально-наукові, спеціальні й гуманітарні компоненти освіти.

Література

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Новейший философский словарь. – 2-е изд., перераб. и доп. – Минск : Интер-прессервис, 2001. – 1280 с. (Мир энциклопедий).

Татьяна Колбина. Гуманитарное образование в университете в контексте инновационной деятельности.

Охарактеризованы основные направления инновационной деятельности вуза, определены приоритетные цели гуманизации педагогического процесса в университете. Доказано, что гуманитарное образование создает основу для саморазвития и успешной профессиональной самореализации будущего специалиста.

Ключевые слова: гуманизация, гуманитаризация образования, ценностные ориентации, саморазвитие, самореализация.

Tatiana Kolbina. Liberal Education In University in the Context of Innovative Activity.

The main directions of innovative activity of a higher educational establishment are characterized. The priority goals of humanization of the pedagogic process in the university are defined. It is proved that the liberal education makes the ground for self-development and successful professional self-realization of a specialist-to-be.

Keywords: humanization, humanitarization of education, value orientations, self-development, self-realization.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

Колісніченко Роман Миколайович

Кіровоградський інститут Приватного акціонерного товариства

«Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

МОТИВАЦІЙНО-ВОЛЬОВА СФЕРА ГЛОБАЛІСТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Здійснено аналіз глобалістичних вольових якостей, таких як ініціативність, рішучість, самостійність та цілеспрямованість, досліджено первинний, фрагментарний та стійкий рівні розвитку мотиваційно-вольових компонентів глобалістичної свідомості. Доведено необхідність формування стійкої мотиваційної спрямованості глобалістичної свідомості як чинника подолання глобальних проблем.

Ключові слова: *глобалістична свідомість, мотивація, воля.*

Вагомий вплив глобалістичної свідомості людства на подолання світових викликів обумовлює високу актуальність детального дослідження її структурних компонентів, одним з яких є мотиваційно-вольова сфера, що складається з інтересу, мотивів і волі відносно вирішення глобальних проблем.

На дослідженні структури суспільної свідомості зосередилися В. П. Андрущенко, В. В. Ільїн, І. Ф. Надольний, інші вчені [1; 2]. Структурні компоненти політичної свідомості вивчали О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко, Д. Ольшанський, інші дослідники [3; 4]. Разом з тим, мотиваційно-вольова сфера глобалістичної свідомості залишається недостатньо проаналізованою.

Метою дослідження є аналіз мотиваційно-вольової сфери глобалістичної свідомості.

Зосередження суспільної уваги на проблемах глобального розвитку, як правило, відбувається в результаті отримання емоційно хвилюючої інформації щодо їх негативних наслідків у вигляді екологічних катастроф, жертв воєнних дій, розповсюдження епідемій та ін. По мірі ознайомлення з глобальними диспропорціями, особливостями їх безпосереднього відображення на конкретній країні, нації, людині відбувається зростання інтересу до загальносвітових негараздів, з'являється вмотивоване свідоме прагнення до детального вивчення причинно-наслідкових зв'язків найбільших глобальних загроз.

В ході аналізу здобутих глобалістичних знань, вироблення відповідних висновків, формується мотивація, готовність до дій,

спрямованих на подолання світових небезпек. Не останню роль у цьому процесі відіграють глобалістичні вольові якості, такі як ініціативність, рішучість, самостійність та цілеспрямованість.

Спроможність виявляти ініціативу є психологічною основою для вироблення нових ідей, пропозицій, творчих інновацій у площині глобальних взаємодій, забезпечення прогресу у процесі гармонізації світового зростання. Становлення ініціативності мислення є однією з основних передумов всебічного розвитку особистості, збагачення її творчого потенціалу, без чого є неможливим повноцінний світовий гуманітарний поступ. Ініціативність виступає метою суспільного виховання і разом з тим належить до дієвих чинників активізації розвитку глобалістичної свідомості, вдосконалення процесу творчого, наукового пошуку найбільш справедливих форм подолання планетарних загроз.

Рішучість є здатністю вчасно приймати рішення відносно необхідності участі у нейтралізації негативного впливу світових проблем, усуненні основних причин їх появи і загострення. Мляве, індиферентне, нерішуче ставлення до останніх значно гальмує процеси гуманізації розвитку людства, звужує його вплив на вдосконалення системи загальноцивілізаційних відносин. Наявність рішучості належить до обов'язкових умов формування своєчасної готовності до дій, необхідних для нівелювання переважної більшості світових негараздів, широкого спектру їх практичних негативних проявів.

Самостійність, як ознака глобалістичної свідомості, виявляється у критичному ставленні до суспільної думки, до думок оточуючих людей щодо стратегій глобального розвитку. Несамостійне, конформістське вироблення відношення до глобальних процесів є проявом слабкості волі, що позбавляє можливості їх об'єктивного оцінювання, стає нездоланною перепоною на шляху розкриття й використання особистісного аналітичного потенціалу в процесі дослідження глобальних проблем. Адже суспільна думка не рідко виявляється необ'єктивною, помилковою, неправдивою, такою, що відображає глобальну дійсність у викривленій, спотвореній формі. Натомість, самостійне прийняття рішення є основою всебічного вивчення проблем планетарного рівня, врахування їх детальних особливостей, протиріч, здійснення раціонального вибору щодо конструктивних стратегій здолання основних світових небезпек. Лише самостійне формування глобалістичних поглядів здатне забезпечити вибір адекватних, найбільш дієвих підходів до розробки гуманістичної стратегії становлення справедливого світового порядку, готовності до активної участі у процесі її практичної реалізації.

Глобалістична цілеспрямованість є здатністю свідомого зосередження й спрямування життєвих сил і енергії на вирішення

глобальних проблем, що охоплює аналіз і визначення найбільш дієвих шляхів їх подолання, формування готовності до тривалої покрокової діяльності з метою вирівнювання світових диспропорцій. Відсутність чіткого цілепокладання, визначення способів, плану, послідовної етапності досягнення поставленої мети, так само як слабкість зусиль, спрямованих на реалізацію відповідних намічених планів, унеможливує ефективне розв'язання проблем глобального масштабу. Виключно цілеспрямоване, наполегливе мислення здатне закласти фундамент гармонійного розвитку світу, заснованого на загальнолюдських цінностях людяності і справедливості. Відтак, цілеспрямованість є надважливою ознакою глобалістичної свідомості, конче необхідною для дієвого подолання більшості світових небезпек.

Доцільно виділити первинний, фрагментарний та стійкий рівні розвитку мотиваційно-вольових компонентів глобалістичної свідомості. Первинний рівень передбачає відсутність будь-якого інтересу до проблем глобального розвитку й мотивацій до їх вирішення, що мінімізує вплив на трансформацію світових політичних, економічних та інших систем, значно гальмує процеси гуманізації глобальних людських відносин, істотно нівелює шанси людства на реалізацію справедливої загальнопланетарної стратегії збереження і вдосконалення сучасної цивілізації.

Фрагментарний рівень відрізняється нестійкою, періодичною наявністю інтересу до глобальних проблем, хвилеподібною появою мотивації до їх розв'язання, що вступає у залежність від ступеня безпосереднього відображення проявів глобальних негарздів на практичних умовах життя, сприйняття нової інформації про проблемні питання світового розвитку, формування відповідних висновків і настанов. Важливою ознакою фрагментарного рівня розвитку мотиваційної складової глобалістичної свідомості є циклічність її характеру, почергова зміна активної та пасивної фаз готовності до спрямування зусиль на досягнення справедливого глобального поступу. На зміну активній фазі приходить психологічна втомлюваність, пасивність, що з часом по мірі відновлення життєвих сил, ознайомлення з глобальними новинами, знову поступається зростанню мотивації до їх гармонізації. Фрагментарному рівню може бути притаманна яскраво виражена ініціативність, самостійність глобалістичного мислення, втім нестабільність інших вольових якостей суттєво послаблює прагнення до забезпечення гармонійності загальнопланетарних процесів.

Стійкому рівню розвитку мотиваційно-вольової основи глобалістичної свідомості характерна стійкість інтересу до проблем глобального масштабу, стабільність мотивації до їх вчасного подолання, високий рівень розвитку цілеспрямованості, рішучості,

інших глобалістичних вольових якостей, що дозволяє підтримувати постійний стан готовності до активної участі у політичній та іншій боротьбі за становлення справедливого світового порядку.

Висновки. Формування стійкої мотиваційної спрямованості глобалістичної свідомості є важливим завданням сучасного суспільного виховання. Висока актуальність досліджуваної проблематики зумовлює значну перспективність здійснення подальших наукових розвідок у напрямку вивчення конкретних способів формування стійкого рівня розвитку мотиваційно-вольових компонентів глобалістичної свідомості.

Література

1. Філософія: навч. посіб. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрющенко та ін.; За ред. І. Ф. Надольного. – 6-те вид., випр. і доп. – К. : Вікар, 2006. – 455 с.

2. Льїн В. В. Філософія: підручник: В 2 ч. – Ч. II. Актуальні проблеми сучасності / В. В. Льїн, Ю. І. Кулагін. – К. : «Альтерпрес», 2002. – 480 с.

3. Політологія: посібник для студентів вищих навчальних закладів / За редакцією О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенко. – К. : Видавничий центр «Академія», 1998. – 368 с.

4. Ольшанский Д. Политическая психология / Д. Ольшанский. – СПб. : Питер, 2002. – 576 с.

Роман Колесниченко. Мотивационно-волевая сфера глобалистического сознания.

Осуществлен анализ глобалистических волевых качеств, таких как инициативность, решительность, самостоятельность и целеустремленность, исследован первичный, фрагментарный и устойчивый уровни развития мотивационно-волевых компонентов глобалистического сознания. Доказана необходимость формирования устойчивой мотивационной направленности глобалистического сознания как фактора преодоления глобальных проблем.

Ключевые слова: *глобалистическое сознание, мотивация, воля.*

Roman Kolisnichenko. Motivational-volitional sphere of globalistion consciousness.

The analysis globalistion volitional qualities such as initiative, determination, independence and commitment, studied primary, fragmented and sustainable levels of development of motivational-volitional components of globalistion consciousness. The necessity of forming a stable motivational orientation of globalistion consciousness as a factor in overcoming global challenges.

Keywords: *globalistion consciousness, motivation, the will.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.09.2016

Корсун Юлія Олегівна

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

**СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА,
ЩО АКТИВІЗУЄ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ЦІННІСНИХ
ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ЯК ОДНА З ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ
МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ**

Проаналізовані поняття «освітній простір», «виховне середовище», «освітньо-виховне середовище» та «професійно ціннісні орієнтації». Розглянуті основні принципи функціонування освітньо-виховного середовища, що активізує формування професійно ціннісних орієнтацій студентів. Доведено, що відповідне освітнє середовище є однією з умов формування професійної самосвідомості майбутніх інженерів.

Ключові слова: освітньо-виховне середовище, професійно ціннісні орієнтації, професійна самосвідомість, педагогічна умова.

Сьогодні у професійній освіті потреби майбутньої практичної діяльності випускників ВНЗ повинні повністю узгоджуватися зі змістовим та операційним компонентами їх підготовки. Модель професійної діяльності повинна бути орієнтиром фахової підготовки, а її зміст має спрямовуватись на формування таких професійних та особистісно значущих якостей сучасного фахівця, як інтерес до професійної діяльності; володіння уміннями й навичками рефлексії; усвідомленість власних професійних дій; сформованість найважливіших моральних якостей; здатність працювати за різними технологіями і методичними системами.

Ціль статті, постановка завдання. Розглянути поняття освітньо-виховного середовища та професійно-ціннісних орієнтацій студентів. Проаналізувати ефективність створення освітньо-виховного простору, що активізує формування професійно ціннісних орієнтацій студентів у формуванні професійної самосвідомості майбутніх інженерів.

Аналіз публікацій. Вивченням функціонування освітньо-виховного середовища як педагогічного феномену займаються такі вчені, як А. Артюхіна, Г. Беляєв, О. Єжова, А. Каташов, В. Мелешко, О. Савченко, В. Слободчиков, Г. Щекатунова та інші. Дослідження процесу та особливостей формування професійно ціннісних орієнтацій

проводять О. Антонова, В. Денисенко, С. Єрмакова, Н. Максимчук, О. Мартинюк, Є. Подольська та інші. Але проблема створення освітньо-виховного середовища, що активізує формування професійно ціннісних орієнтацій студентів вивчена ще недостатньо.

Вклад основного матеріалу. Професійна підготовка у ВНЗ може розглядатися як цілісний освітньо-культурний процес та особистісно-орієнтована педагогічна система. Динамічні зміни, що відбуваються в сучасній освіті, значною мірою визначаються впливом зовнішніх та внутрішніх факторів.

Сучасний освітній заклад має низку сутнісних характеристик, серед яких великого значення набуває процес формування освітньо-виховного середовища, що у професійній підготовці майбутніх фахівців виступає умовою задоволення потреб особистісного розвитку учасників навчально-виховного процесу.

На думку Г. С. Сазоненко, освітній простір – це простір спільного буття, перетворений усіма суб'єктами виховання у чинник інтегративного впливу на процес розвитку і самореалізації особистості. Проектування освітнього простору спрямоване на розв'язання таких трьох стратегічних завдань, як організація умов і можливостей для ефективного розвитку і саморозвитку особистості; створення умов і визначення пріоритетів для навчальної, самоосвітньої діяльності студентів, реалізації індивідуальної освітньої траєкторії; організація умов і можливостей для формування життєвої компетентності майбутнього фахівця [3].

Аналіз наукових підходів до розкриття сутності виховного середовища дозволяє визначити дві позиції: за першою – виховне середовище розуміється як динамічна мережа взаємопов'язаних педагогічних подій, які відбуваються завдяки колективним та індивідуальним суб'єктам різного рівня і впливають на їх особистісне становлення; за другою – виховне середовище можна трактувати як частину соціального середовища, в якій функціонує певний педагогічно доцільний спосіб життєдіяльності.

У нашому дослідженні ми розглядаємо освітньо-виховне середовище як комплекс спеціально створених факторів освітнього процесу та педагогічних, соціально предметних умов, завданням яких є становлення адекватної професійної самооцінки, активізація професійної рефлексії та професійного самовизначення, стимулювання ідентифікації з професійними цінностями.

У контексті дослідження професійної самосвідомості майбутніх інженерів, для нас важливе значення мають виокремленні Г. Ю. Беляєвим типологічні ознаки виховного середовища, а саме: виховне середовище виступає не лише умовою, а й засобом виховання та навчання; воно створює такий простір індивідуалізованої діяльності,

що є перехідною від навчальної до життєво-професійної; виховне середовище існує як певна система відносин та визначена соціальна спільність.

Розглядаючи функціонування освітньо-виховного середовища, С. Будак, визначає, що воно передбачає моделювання змісту освіти через збагачення теоретичних знань з психолого-педагогічних та спеціальних дисциплін; актуалізацію набутих теоретичних знань у процесі практичних, лабораторних занять, індивідуальної самостійної, науково-дослідної роботи студентів; «занурення» в активну професійну діяльність під час проходження різних видів практик; усвідомлення студентами значущості й необхідності розвитку професійно-особистісних якостей завдяки включенню в систему виховної роботи ВНЗ [1]. На думку вченого, освітньо-виховне середовище повинно забезпечити формування майбутнього фахівця як представника професійної культури, формування його потреби у самоактуалізації, професійному самовдосконаленні та самоосвіті задля компетентного вирішення професійних завдань.

Розглядаючи використання освітньо-виховного середовища ВНЗ як чинника професійного становлення, Л. Кобилянська дійшла висновку, що зміст професійної підготовки повинен формуватися не лише з урахуванням загально дидактичних принципів, таких як принцип єдності змістової і процесуальної сторін навчання, принцип відповідності змісту освіти потребами суспільного розвитку, принцип структурної єдності змісту освіти на різних рівнях, але й на такому принципі професійної освіти, як принцип професійної спрямованості навчання у ВНЗ.

Різні сфери професійної діяльності висувають вимоги не лише до спеціальних професійних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, але й до ціннісної спрямованості і ставлень. Тому поняття професійні ціннісні орієнтації можна розглядати у контексті будь-якої професійної діяльності людини, а більш детально – відповідно до її конкретних різновидів. У нашому дослідженні професійні ціннісні орієнтації майбутніх інженерів ми можемо трактувати як особистісні утворення, наявність яких забезпечує якісне виконання фахівцем професійної діяльності. Становлення професійних ціннісних орієнтацій відбувається у взаємодії особистості і професії, що обумовлює формування професіонала у своєму фаху.

Н. Панчук розглядає ціннісні орієнтації в контексті таких складних утворень особистості, як структура самосвідомості, життєві ставлення особистості та особистісний розвиток. Ціннісні орієнтації у цьому випадку розглядаються як результат саморозвитку особистості, структурування відносно зовнішньої діяльності процесу реалізації і процесу розгортання особистісних цінностей і сенсів [2]. Сукупність

ціннісних орієнтацій формує здатність до прояву вольових зусиль заради професійних ідеалів і цінностей, наполегливості у досягненні мети та активності життєвої позиції, а їхньою базою є складна структура потреб, мотивів, інтересів, цілей, світогляду, ідеалів, переконань, яка складає спрямованість особистості і відображає ставлення до об'єктивної дійсності.

Перетворення освітньо-виховного середовища вищого навчального закладу на якісно організовану спільноту з прогресивними системами цінностей та продуктивною діяльністю, що здатна забезпечити умови становлення майбутнього фахівця, який компетентно вирішує власні професійні проблеми і відзначається активною професійною поведінкою є актуальним завданням у контексті створення нової парадигми освіти, спрямованої на формування освіченої, творчої особистості, яка має чіткі професійні переконання та цінності.

На процес формування професійних цінностей впливають різноманітні за напрямом та силою фактори, а сила та напрям їх впливу безпосередньо залежать від оточення, в якому знаходиться студент. Найбільшого значення в процесі формування ціннісного ставлення до професії майбутнього фахівця відіграє освітнє середовище вищого навчального закладу, під впливом якого особистість студента перебуває протягом усього періоду навчання, а, отже, весь період інтенсивного професійного становлення.

Висновки. Сформовані професійно-ціннісні орієнтації майбутнього фахівця та емоційне ставлення до професії є запорукою активної участі у професійній діяльності, використанні професійних знань, умінь та навичок, тобто шляхом до розвитку професіоналізму. Для того, щоб середовище мало виховний характер та сприяло виникненню ціннісного ставлення до обраної професії, воно повинно відрізнятися особистісно-орієнтованими стосунками, гуманістичним характером взаємодії викладачів та студентів, у ньому має переважати відкрита довірча атмосфера для спільної діяльності і творчості викладацького та студентського колективів. Важливим фактором, що впливає на процес формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців, є спрямованість освітнього середовища і такі його характеристики, як відкритість та динамічність, що забезпечує додаткові можливості для навчання, наявність умов для вільної комунікації як у групі, так і між викладачами та студентами.

Література

1. Будак С. В. Формування готовності студентів до іншомовної діяльності з дошкільниками: Монографія зі спецпрактикумом / С. В. Будак. – К. : Вид. Дім «Слово», 2008. – 288 с.

2. Панчук Н. П. Особистісні ціннісні орієнтації як результат самовизначення майбутнього фахівця / Н. П. Панчук // Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. – 2014. – № 23. – С. 532-541.

3. Сазоненко Г. С. Педагогіка успіху (досвід становлення акмеологічної системи ліцею) / Г. С. Сазоненко. – К. : Гнозис, 2004. – 684 с.

Юлія Корсун. Создание образовательно-воспитательной среды, которая активизирует формирование профессионально ценностных ориентаций студентов как одно из педагогических условий формирования профессионального самосознания будущих инженеров.

Проанализированы понятия «образовательная среда», «воспитательная среда», «образовательно-воспитательная среда» и «профессионально-ценностные ориентации». Рассмотрены основные принципы функционирования образовательно-воспитательной среды, которая активизирует формирование профессионально ценностных ориентаций студентов. Доказано, что наличие такой среды есть одним из условий формирования профессионального самосознания будущих инженеров.

Ключевые слова: образовательно-воспитательная среда, профессионально ценностные ориентации, профессиональное самосознание, педагогическое условие.

Iuliia Korsun. The creation of educational environment which activates the formation of professionally valuable orientations of students as one of the pedagogical conditions of professional self-consciousness's formation.

The terms «educational environment» and «professionally valuable orientations» are analyzed. The main principles of the functioning of educational environment which activates the formation of professionally valuable orientations are described. It is proved that such environment is one of the conditions of future engineers' professional self-consciousness.

Keywords: educational environment, professionally valuable orientations, professional self-consciousness, pedagogical conditions.

Стаття надійшла до редакційної колегії 20.10.2016

Кравець Руслан Андрійович

Вінницький національний аграрний університет

АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ СУЧАСНИМ ПОЛІКУЛЬТУРНИМ ЗАПИТАМ СОЦІУМУ

Проаналізовано освітньо-професійну програму підготовки майбутнього фахівця аграрної галузі. Досліджено розподіл змісту програми з напрямку підготовки «Агрономія» і встановлені обсяги максимального навчального часу за циклами підготовки. Співставлено особливості навчання бакалавра в Україні та Європейському Союзі. Розглянуто ключові компетенції і роль іноземної мови у забезпеченні конструктивного функціонування майбутніх фахівців аграрної галузі в полікультурному світі.

Ключові слова: *компетенція, полікультурна освіта, глобалізація, фахівець аграрної галузі.*

Освітньо-професійна програма підготовки майбутнього фахівця аграрної галузі визначає нормативний термін та зміст навчання, форми державної атестації. Вивчення розподілу змісту освітньо-професійної програми з напрямку підготовки дає уявлення про встановлені обсяги максимального навчального часу за циклами підготовки. Так, на дисципліни гуманітарної та соціально-економічної підготовки (ГСЕ) максимально відводиться 576 год. (16 кр.), на математичну та природничо-наукову підготовки (МПН) – 900 год. (25 кр.), на професійну і практичну підготовки (ПП) – 3528 год. (98 кр.), на навчальну практику – 630 год. (17,5 кр.), на варіативну частину – 3006 год. (83,5 кр.). Загальний максимальний обсяг навчального навантаження складає 8640 год. (240 кр.) [4, с. 197-210]. Загальний навчальний час підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі не включає в себе канікул, святкових днів і час, передбачений на державну атестацію студентів (таблиця 1).

Здійснивши аналіз вітчизняних нормативних документів, які регулюють особливості професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі, та співставивши специфіку навчання бакалавра в Україні та Європейському Союзі, ми виявили певні розбіжності в структурі навчання компетенціям, а саме у виокремленні Європейською комісією вісім ключових компетенцій та сім наскрізних навичок і вмінь, якими повинен опанувати кожний європеєць у ВНЗ.

Збірник наукових статей

До ключових відносять: уміння спілкуватись рідною мовою; уміння спілкуватися іноземними мовами; математичну та базові компетенції в природничій та технологічній галузі; інформаційно-комунікаційну компетенцію; уміння вчитися; соціальну та громадянську компетенції; підприємницьку та лідерську компетенції; культурну обізнаність та розуміння специфіки вираження різних культур. Як наскрізні навички та уміння детермінують: вирішення проблем, уміння оцінювати ризики, ініціативність, уміння приймати рішення, конструктивне управління емоціями, критичне мислення, креативність.

Таблиця 1

Розподіл навчального часу за циклами підготовки в аграрному ВНЗ

Освітньо-кваліфікаційний рівень	Термін навчання за денною формою	Загальний обсяг, години / кредити ECTS	Цикли підготовки		
			ГСЕ	МПН	ПП
Молодший спеціаліст	2 р.	4320 / 120	15% + – 5%	15% + – 5%	70% + – 10%
	2,5 р.	5400 / 150			
	3 р.	6480 / 180			
Бакалавр	3 р.	6480 / 180			
	3,5 р.	7560 / 210			
Магістр	4 р.	8640 / 240			
	1 р.	2160 / 60			
	1,5 р.	3240 / 90			

Міжнародна комісія Ради Європи сформулювала вище представлені ключові компетенції, відштовхуючись від логічно визначеної схеми: *вивчати – шукати – думати – співпрацювати – діяти – адаптуватися*. Розробники рекомендацій щодо формування ключових компетенцій для європейських університетів керувалися концепцією про універсальний характер природничо-наукової і соціально-гуманітарної підготовки, на основі якої має вибудовуватися якісна фахова підготовка. У цьому нормативному документі зазначається, що у зв'язку з глобалізацією перед Європейським Союзом з'являються нові виклики, і кожний громадянин потребує оволодіння ключовими компетенціями для успішного адаптування до швидко змінюваного й тісно пов'язаного полікультурного світу. Детальний опис шляхів оновлення європейської системи освіти подано у «Проекті реформування вищих навчальних закладів TUNING», розробленому Європейською комісією в рамках Болонського процесу [5, с. 13-14].

Співставлення особливостей навчання бакалавра в Україні та Європейському Союзі по компетенціям вказує на те, що в європейських ВНЗ переважає базова підготовка майбутніх фахівців гуртується на дисциплінах гуманітарного, соціально-економічного, математичного та природничо-наукового циклу, а основний обсяг

дисциплін професійної та практичної підготовки вводиться для освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр». Аналогічний висновок роблять М. Артємова [1], В. Бедь [1], Н. Білоцерківська [2], В. Копілевич [3], здійснивши компаративний аналіз вітчизняної вищої освіти та європейської за галузевими стандартами. Вони звертають увагу на те, що у навчальних планах українських ВНЗ має місце механічне розділення освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст» на два рівні: «Бакалавр» і «Магістр». Це, на думку науковців, призвело до помітної дисгармонії у системі підготовки фахівців із вищою освітою, оскільки навчальні плани підготовки спеціаліста практично повністю дублюють навчальні плани підготовки бакалавра, а у навчальні плани підготовки магістрів у більшості випадків перенесли фахові дисципліни випускних кафедр бувшого ОКР спеціаліста, інколи змінивши лише їхні на більш сучасні інтерпретації [3, с. 4]. Як наслідок, значно зменшилася частка гуманітарної, соціально-економічної та природничо-наукової складових як базової підготовки фахівців, що побудило Міністерство освіти і науки України жорстко регламентувати в навчальних планах перелік дисциплін та їхні обсяги в межах від 1 до 5 кредитів. Однак, цілковите вирішення цієї проблеми не було досягнуто, тому що поряд із офіційним закріпленням на законодавчому рівні міністерством певної кількості кредитів (годин) на вивчення певних соціально-гуманітарних дисциплін, виникла значно складніша проблема – зменшення обсягу дисциплін завдяки такій інновації, як об'єднання за подібністю семантичних ознак. Наприклад, в навчальних планах підготовки бакалавра за напрямом «Агрономія» дисципліни хімічного спрямування об'єднали в одну «Хімія», а за напрямом підготовки «Екологія» – в «Хімія з основами геохімії». Таким чином, В. Копілевич цілком слушно зауважує, що в такому узагальненні губиться суть питання, аргументуючи це тим, що на заняттях з хімії у середній школі вивчають базові основи неорганічної та органічної хімії, а у вищій школі потрібно вивчати механізми хімічних перетворень у курсах неорганічної і біонеорганічної хімії, органічної та біоорганічної хімії, як професійно-орієнтованих дисциплін з урахуванням специфіки спеціальності майбутнього фахівця. Крім того, світовий передовий досвід свідчить, що для напрямів підготовки агробіологічного та екологічного спрямування обов'язковим є вивчення дисциплін фізичної і колоїдної хімії, аналітичної хімії, а також хімії навколишнього середовища, як теоретичного підґрунтя спеціальних дисциплін «Агрохімія», «Меліорація», «Ґрунтознавство», «Фізіологія рослин», «Екологія», «Фітофармакологія», «Агрометеорологія», «Радіобіологія» тощо [3, с. 109]. Таке необґрунтоване поєднання дисциплін у блоки та їх спрощення призводить до зниження рівня фахової підготовки і, як

наслідок, вона не є достатньою для продовження навчання в аспірантурі та магістратурі.

Аналогічна ситуація спостерігається з іноземною мовою, попри те, що наша держава офіційно оголосила курс на євроінтеграцію, на практиці бачимо, що з одного боку вводяться міністерством обов'язкові іспити з іноземної мови для вступу бакалаврів аграрних ВНЗ на спеціаліста і магістра; вимагається також складання іспиту з іноземної мови при вступі до аспірантури, а з іншого боку скорочується кількість годин на вивчення іноземної мови. Так, із таблиці розподілу навчального часу за циклами підготовки в кредитах ECTS згідно освітньо-професійної програми підготовки [4] бачимо, що на іноземну мову відводиться 180 год. (5 кр.) навчального навантаження. У календарно-тематичному плані дисципліни «Іноземна мова» для студентів ОКР «Бакалавр», галузі знань 6.090101 «Агрономія» деталізовано термін вивчення іноземної мови. Він охоплює перший (11 тижнів) і другий (17 тижнів) семестри першого року навчання в аграрному ВНЗ. Кожний семестр складається з двох змістових модулів. Перший змістовий модуль становить 22 год. (0,60 кр.), другий – 20 год. (0,55 кр.), третій – 34 год. (0,95 кр.), четвертий – 34 год. (0,95 кр.). У сумі отримуємо 110 год. (3 кр.), відведених на 55 практичні заняття, і передбачається, що студенти-аграрники будуть 70 год. (2 кр.) самостійно працювати над опануванням іноземної мови за межами навчального закладу. Цього не є достатньо для належного опанування майбутніми фахівцями аграрної галузі іноземною мовою та сформування полікультурної компетентності, життєво необхідної для налагодження конструктивного діалогу під час іноземного стажування. Стислі терміни подачі навчального матеріалу змушують викладачів вдаватися до традиційних педагогічних технологій. Інноваційний виклад навчального матеріалу через брак часу й великий обсяг тем, які потрібно охопити, часто взагалі не розглядається. За три роки, як правило, студенти не підтримують здобуті знання з іноземної мови на належному рівні, і це пізніше виливається у низькі результати складання іспитів з іноземної мови при вступі на ОКР «Спеціаліст» і «Магістр». Кожний третій бакалавр-аграрник ледь дотягує до «задовільно». Це є свідченням недостатньої продуманості й невідповідності задекларованих на папері закликів до інтеграції в єдиний європейський освітній простір. На практиці й досі не прийнято належних мір для реалізації програми з наближення вітчизняної гуманітарної освіти до міжнародних стандартів, де серед дисциплін гуманітарного циклу фахової підготовки головне місце відводиться іноземній мові як засобу налагодження конструктивної взаємодії між

партнерами і як мови науково-технічного прогресу у глобалізованому, тісно пов'язаному світі.

Таким чином, у ході проведеного дослідження ми дійшли висновку, що шляхом подолання окреслених вище проблем може слугувати запровадження інноваційних методів навчання, які позитивно впливають на формування внутрішньої мотивації майбутніх фахівців аграрної галузі до навчання впродовж життя та забезпечать самостійне здобуття ними нових знань і підтримку вже здобутих на належному рівні, навіть за відсутності практичних занять з іноземної мови на другому, третьому, четвертому курсах. Ми переконані, що майбутні фахівці аграрної галузі мають бути висококваліфікованими фахівцями, справжніми європейцями, вміти спілкуватися іноземною мовою у сучасному полікультурному світі, мати бажання і стійку мотивацію навчатися впродовж усього життя, підвищуючи свою кваліфікацію і майстерність, запозичувати передовий іноземний досвід, як того вимагає Європейська комісія в галузі освіти та є прописаним у європейських галузевих стандартах вищої освіти. Крім того, значно підвищиться успішність складання вступних іспитів з іноземної мови на ОКР «Спеціаліст», «Магістр», «Аспірант».

Література

1. Бедь В. Компетентнісний підхід в процесі модернізації ВНЗ / В. Бедь, М. Артьомова // Освіта регіону. – 2011. – № 5. – С. 43-51.
2. Білоцерківська Н. Г. Реформування вищої освіти в Україні: правові аспекти / Н. Г. Білоцерківська // Форум права. – 2014. – № 4. – С. 13-17.
3. Копілевич В. А. Навчальний план підготовки фахівця: об'єкт перманентного педагогічного експерименту чи виважена послідовність технології професійної освіти? / В. А. Копілевич // Науковий вісник НУБіП України. – 2010. – № 155. – С. 104-112.
4. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра: галузь знань 0901 «Сільське господарство і лісництво», 6.090101 «Агрономія». – К.: МОН України, 2011. – 214 с.
5. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning // Official Journal of the European Union. – 2006. – December. – P. 10-18.

Руслан Кравец. **Анализ соответствия образовательно-профессиональной программы подготовки будущего специалиста аграрной отрасли современным поликультурным запросам социума.**

Проанализирована образовательно-профессиональная программа подготовки будущего специалиста аграрной отрасли. Исследованы распределение содержания программы по подготовке «Агрономия» и установленные объемы максимального учебного времени по циклам

подготовки. Сопоставлены особенности обучения бакалавра в Украине и Европейском Союзе. Рассмотрены ключевые компетенции и роль иностранного языка в обеспечении конструктивного функционирования будущих специалистов аграрной отрасли в поликультурном мире.

Ключевые слова: *компетенция, поликультурное образование, глобализация, специалист аграрной отрасли.*

Ruslan Kravets. The analysis of the future agrarian's education-professional programme's consistency with the society's current multicultural requirements.

The education-professional programme of training future agrarians has been analysed. The distribution of the contents of the program on training «Agronomy» and established volumes of maximal educational time due to the training cycles have been researched. The peculiarities of teaching a bachelor in Ukraine and European Union have been compared. The key competencies and the role of a foreign language in providing future agrarians' structural functioning in the multicultural world have been viewed.

Keywords: *competency, multicultural education, globalization, agrarian.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 02.10.2016

УДК 378.046–021.68

© Кравченко Г. Ю., 2016

Кравченко Ганна Юрїївна

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуто питання адаптивного управління розвитком вищих навчальних закладів. Уточнено особливості адаптивного управління педагогічними системами, які впливають на управління розвитком вищих закладів освіти. Звернено увагу на специфіку використання адаптивного управління в вищих навчальних закладах у сучасних умовах, що приводить до змін в їх діяльності.

Ключові слова: *адаптивного управління, адаптивне управління розвитком, соціально-педагогічні системи, кваліметричний підхід.*

Характерною рисою сучасного менеджменту є перехід від сталої функціональної структури до варіативної мінливої цільової структури управління. Процес управління в системі освіти є невід'ємною складовою управління соціальними системами і з наукової точки зору його можна визначити як цілеспрямовану

взаємодію керованої та керуючої системи щодо регулювання освітнього процесу з метою переведення його на більш високий рівень розвитку. Кожна окремо взята педагогічна система є складною і реальною тому, що вона в своєму складі має підсистеми: вищий навчальний заклад (ВНЗ) - факультет, кафедри, центри, лабораторії тощо. Оскільки функціонування соціально-педагогічної системи відбувається в умовах постійних змін як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, то управління такою системою повинно реагувати на ці зміни та своєчасно забезпечувати її перебудову. Розвиток будь-якої організації в соціально-педагогічній сфері останнім часом пов'язується з *адаптивним управлінням*.

Мета статті полягає у доведенні, що адаптивне управління розвитком ВНЗ ефективно тільки тоді, коли застосування сучасних освітніх технологій, інноваційних методів викладання і навчання, становлення відповідних організаційних структур і форм, розробка нових економічних механізмів здійснюються в єдності і взаємодії.

Постановка завдання. Адаптивне управління розвитком ВНЗ здійснюється, як процес виявлення проблем, на підставі синергетичного, процесного, ситуаційного, системного, особистісно-орієнтованого, стратегічного, гуманістично-інноваційного підходів та потребує їх вирішення на основі принципів: гармонізованого керованого інноваційного розвитку, регулярного зворотного зв'язку, забезпечення високої якості освітніх послуг, організаційної ефективності, відкритості управління кафедрами, постійного розвитку кафедр та науково-педагогічних кадрів – за допомогою інновацій в управлінській діяльності. Процес адаптивного управління розвитком ВНЗ як соціально-педагогічної системи складається з багатьох підсистем: підсистеми внутрішнього управління - адміністрації, науково-педагогічних працівників кафедр, педагогічних колективів методичних підрозділів, студентського та громадського колективів, підсистеми зовнішнього управління – державних органів управління тощо. Адаптивне управління завжди узгоджує два протилежних за природою явища, і тому його систематизація може бути конкретизованою: за *суб'єктом управління* – поєднує адміністративне й партисипативне (сукупне, разом) управління; за *характером впливу* – поєднує зовнішнє управління з внутрішнім (самоуправлінням); за *орієнтацією* – процесно-цільове, бо орієнтується і на процес, і на результат. Тому для дослідження питання управління розвитком вищих навчальних закладів важливим є те, що саме адаптивне управління сприяє їх екстенсивному (кількісні структурні зміни) та інтенсивному (якісні зміни) розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що науковці по-різному трактують *поняття адаптивного управління*.

М. Лейн зазначає, що адаптивне управління є інтераційним («адаптивним»), і включає в себе опис методів збору інформації, планування, управління та оцінки [1]. К. Мюррей і Д. Марморек визначали *адаптивне управління* як: гнучке управління логічним, систематичним процесом, щоб допомогти керівникам знайти впевненість в своїх рішеннях і підвищити шанси на досягнення бажаних цілей [1]. С. Уолтерс характеризуючи *адаптивне управління* говорить, що *цілі адаптивного управління* ґрунтуються на управлінських рішеннях за певною інформацією, яка отримана експериментальним шляхом [1].

Серед головних характеристик адаптивного управління Г. Єльникова виділяє такі: *визнання пріоритету розвитку об'єкта; діалогічна адаптація всіх різнодіючих впливів, яка виявляється у відпрацьовуванні реалістичної мети в умовах ситуації додаткової орієнтації; сполучення функцій управління і самоуправління; прийняття рішень на кооперативній основі і діалогічного узгодження через сполучення дій управлінців та виконавців* [3].

Вклад основного матеріалу. Адаптивне управління визнає пріоритет розвитку об'єкта (суб'єкта) і здійснюється за допомогою процесів *самоорганізації*. Ці процеси спрямовуються на досягнення спільної мети, яка враховує зовнішні вимоги, внутрішні потреби виконавців й реальні обставини наявної ситуації. Взаємоузгодження дій управлінців та виконавців забезпечується зміною їх стосунків в управлінському процесі. Діяльність кожного з них набуває варіативності відповідно до реальних умов, які складаються в процесі досягнення спільно визначеної реальної мети. Відбувається довільна взаємоадаптація учасників управлінського процесу, що забезпечує самовдосконалення людини й одночасне вдосконалення оточуючого її середовища, а це безпосередньо приводить до адаптивного управління.

Провідною ознакою адаптивного управління є взаємоприспосовування та органічне поєднання мети керівника і прагнення виконавця на основі вироблення гнучких моделей діяльності. Ця управлінська система забезпечує узгодження та адаптацію наскрізних цілей управління розвитком ВНЗ на всіх його рівнях: Міністерство освіти і науки – ректор; ректор – проректори; проректори – декани; декани - завідувачі кафедр; завідувачі кафедр – співробітники кафедри (викладачі, методисти, лаборанти); співробітники кафедри – студенти/слухачі. Рушійним фактором розвитку такої управлінської системи є баланс інтересів усіх її учасників і підструктур.

І. Пригожин вважає, що складно організованим системам не можна нав'язати шляхи розвитку, які не визначаються їх внутрішніми потребами, ефективний розвиток може визначитись і відбуватись випадково, для успішного розвитку системи необхідне погодження

темтів розвитку всіх її частин, суб'єктів управління цим розвитком і дій цих суб'єктів. Відомо також, що розвиток системи може відбуватися шляхом вирішення внутрішніх протиріч (або тих, що знаходяться на межі) за рахунок привнесення нових змін чи нового структурування системи [5].

Використання адаптивного управління розвитком ВНЗ у сучасних умовах приводить до змін в їх діяльності, а саме: *зумовлює мобільний підхід до формування організаційної структури кафедральної системи та мобільність у відкритті нових підсистем кафедри; поєднання зусиль всіх підсистем кафедри для реалізації завдань та цілей; виявлення результативності шляхом зовнішнього контролю і самоконтролю, спільне прогнозування напрямів подальшого розвитку; трансформацію зовнішніх вимог у внутрішні мотиви методом переконання і спільної діяльності з вибору напрямку подальшої дії; сторення та використання факторно-критеріальних моделей управління та професійної діяльності.*

Важливим для реалізації адаптивного управління розвитком ВНЗ є визначення якості кінцевого результату на основі *кількісних критеріїв та об'єктивних оцінок.*

Особливої актуальності в теперішній час набуває *кваліметричний підхід, коли оперативне, гнучке управління вимагає ефективного збору інформації про якісний стан функціонування педагогічної системи, вчасного, об'єктивного зворотного зв'язку для своєчасного прийняття управлінських рішень.* Застосування кваліметричного підходу в управлінні педагогічними системами відоме у вітчизняній і зарубіжній науці та практиці, в роботах В. Беспалька, Дж. ван Гига, Г. Дмитренка, Г. Єльнікової, К. Інгенкампа, В. Лізинського, Е. Марченка, Л. Одері, І. Підласого, Г. Полякової, З. Рябової, В. Симонова, В. Черепанова та інших.

Вимірювання та оцінювання є складовою будь-якої системи чи процесу. Саме знання про реальний результат, його порівняння зі встановленими цілями управління дають уявлення про стан функціонування та розвитку системи. Дж. ван Гиг стверджує, що «не можливо уявити собі процедуру прийняття рішень без притягнення процедур вимірювання і оцінок, тому що кількісні судження про явища повинні втілитися у відповіді стратегії поведінки» [2, с. 14]. Добре налагоджений механізм вимірювання та оцінок дає можливість мати уявлення про стан функціонування системи. За думкою К. Інгенкампа, мета вимірювання полягає в одержанні інформації не про самі об'єкти, а про їх відмінні ознаки чи властивості [4].

Узагальнюючи все вищевикладене, можна дійти *висновку*, що для визначення якості адаптивного управління розвитком ВНЗ необхідно мати освітні стандарти, чітко визначені цілі управління

розвитком, модель бажаного результату, з якими будуть порівнюватися реальні результати. Тому велику роль у сучасній освіті відіграють процеси цілевстановлення в вищих навчальних закладах із урахуванням стратегічних цілей управління, з одного боку, та специфіки діяльності кафедр, науково-педагогічного колективу та студентів/слухачів, з другого. Таким чином не викликає сумнівів використання адаптивного управління в системі ВНЗ, що в *перспективі* дозволяє розробити відповідні заходи вдосконалення та підвищення якості управління розвитком всієї організації.

Література

1. Гасвський Б. А. Основи науки управління: [навч. посібник] / Б. А. Гасвський. – К. : МАУП, 1997. – 112 с.
2. Гиг Дж. Ван. Прикладная общая теория систем: Пер. с англ. Т.1. / Гиг Дж. Ван. - М. : Мир, 1981. – 336 с.
3. Єльнікова Г. В. Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Г. В. Єльнікова. – К., 2005. – 641 с.
4. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика: Пер. с нем. / К. Ингенкамп - М. : Педагогика, 1991. – 240 с.
5. Пригожин А. И. Порядок из хаоса / А. И. Пригожин, И. Стенгерс. – М. : Прогресс, 1986. – 431 с.

Анна Кравченко. Теоретические основы адаптивного управления развитием высших учебных заведений.

В статье рассмотрены вопросы адаптивного управления развитием высших учебных заведений. Уточнены особенности адаптивного управления педагогическими системами, влияющие на управление развитием высших учебных заведений. Обращено внимание на специфику использования адаптивного управления в высших учебных заведениях в современных условиях.

Ключевые слова: адаптивного управления, адаптивное управление развитием, социально-педагогические системы, квалиметрический подход.

Hanna Kravchenko. Theoretical basis of adaptive management development of higher education institutions.

The questions of development of adaptive management in higher education. Peculiarities of adaptive management teaching systems that affect the management of the development of higher education institutions. Attention is paid to the specific use of adaptive management in higher education in modern conditions, leading to changes in their activities.

Keywords: adaptive management, adaptive management of development, social and educational systems, qualimetric approach.

Стаття надійшла до редакційної колегії 20.10.2016

УДК 316.77

© Кришовська О. О., 2016

Кришовська Олександра Олександрівна
Інститут соціальної і політичної психології
Національної академії педагогічних наук України

УМОВИ І ХАРАКТЕРНІ РИСИ ІНТЕРНЕТ-ОПОСЕРЕДКОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ

У даній статті розглянуті проблеми ефективності віртуального спілкування, узагальнені відомості про структуру спілкування. В якості дослідницького завдання автором була визначена спроба оцінити відмінності між безпосереднім і опосередкованим спілкуванням. Зазначені перспективи подальшого вивчення особливостей взаєморозуміння у віртуальному спілкуванні.

Ключові слова: *взаєморозуміння, опосередковане спілкування, інтернет, віртуальний простір, діалогічне спілкування.*

Проблема вивчення умов Інтернет-опосередкованого спілкування стає актуальнішою з кожним днем. Це зумовлено зростанням популярності і вдосконаленням мережі Інтернет як простору, в якому масово відбувається спілкування, а також розвитком технічних засобів, що полегшують доступ до Інтернету і спрощують його використання з метою комунікації. Технології, що використовуються для спілкування, опосередковують його і змінюють його умови, отже, мають неабиякий вплив на процес спілкування і взаєморозуміння, а у глобальному сенсі – впливають на світові суспільні і політичні процеси.

Мета даної статті – виділити основні особливості умов спілкування в мережі Інтернет.

Проблема Інтернет-спілкування висвітлюється як науковцями, так і журналістами та митцями. Активно розробляються такі пов'язані з темою статті проблеми, як спілкування за умови анонімності (Ю. Д. Бабасєва, А. Е. Войскунский, А. С. Жичкина), самопрезентація та ідентичність в Інтернеті (А. С. Жичкина), кіберагресія (Л. А. Найдьонова), довіра в Інтернеті (М. В. Яворський), соціально-психологічна адаптованість та емоційні аспекти віртуального спілкування користувачів Інтернету (Чуднова, Кузнецова) та інші.

Інтерес дослідників викликали форми і способи комп'ютерно-опосередкованого спілкування, що набували популярності у той чи інший проміжок часу. В часи, коли Інтернету, відомого нам сьогодні, ще не існувало, функціонували його аналоги, локальні мережі. Вже в дослідженнях 1970-х років виникає термін «Комп'ютерно-

опосередковане спілкування» (англ. Computer-mediated communication, або СМС) і пишуться монографії, присвячені даній проблемі [3]. Дослідження спілкування у віртуальних групах новин, які були популярні в середині 90-х років, довели схильність відвідувачів таких груп не лише встановлювати близькі дружні відносини у віртуальній реальності, а й переносити більшість з них у реальне життя, продовжувати спілкуватись як онлайн, так і безпосередньо. М. Паркс і К. Флойд зазначили, що так звана віртуальна реальність в свідомості користувачів не є «паралельним світом» або екзотичною розвагою, як її схильні описувати письменники-фантасти, що передбачили її появу. Натомість, люди, що звикли спілкуватися за допомогою комп'ютера, називають віртуальний простір «ще одним місцем, де можна зустрітись» [1].

Сьогодні таким місцем, яке обрали для віртуальної зустрічі більше мільярда користувачів, є не групи новин, а соціальні мережі: лише Фейсбук налічує близько 1,4 млрд. користувачів, 1 млрд. з яких є активними, тобто їх персональні сторінки оновлюються і використовуються для спілкування [2]. У 2016 році, так як і у 1996, за допомогою суспільних Інтернет-проектів люди намагаються не віддалитись, а наблизитись до реальності (мова не йде про ігрові мережеві ресурси, що призводять до гемблінгу – патологічного потягу до азартних ігор) [4]. Персональні сторінки в соціальних мережах здебільшого містять справжню інформацію про власника, його особисті дані і фото. Активні користувачі мережі «Вконтакті» публікують 13 млн. публічних повідомлень щотижня [5]. Якщо враховувати, що кількість приватних повідомлень може перевищувати цю цифру у сотні разів, стає очевидно, що соціальні мережі є надзвичайно широким і ресурсним полем для дослідження опосередкованого спілкування.

Одним із найзагальніших процесів є циркуляція культури між віртуальним простором і реальним світом. Зміст віртуального простору є дзеркалом світового суспільства – у ньому відображаються знання, переконання, надбання мистецтва, тенденції моди, правила поведінки, прийоми спілкування та безліч інших проявів людської діяльності. Всесвітня мережа не лише стає засобом збереження та поширення цієї інформації, а і місцем її осмислення й переробки. Інформація зазнає аналізу, що здійснюється користувачами Інтернету і повертається у світ у вигляді статей у соцмережах, випусків онлайн-радіо та онлайн-телебачення, у постах блогерів тощо. Обмін інформації між Інтернетом і реальним світом і процес її обробки і осмислення є одночасними, постійними і взаємопроникливими.

Більш конкретний приклад взаємовпливу Інтернету та суспільних процесів – українська Революція Гідності, що почалася у

листопаді 2013 року. Завдяки соціальним мережам, в основному – Фейсбуку та Твіттеру, що дозволяють швидко публікувати велику кількість коротких текстових повідомлень і шукати потрібні повідомлення за тегами (ключовими словами), інформація про актуальні події поширювалась майже миттєво, люди отримували новини від очевидців і могли реагувати на них. Це призвело до сплеску свідомої активності великих груп людей і значно вплинуло на розвиток подій в країні.

Мета спілкування не може суттєво змінюватись залежно від наявності опосередкування комунікації. Люди знайомляться, обговорюють новини, справи бізнесу, домовляються про зустрічі і конфліктують як в мережі, так і віч-на-віч. Зміст спілкування тісно пов'язаний з метою і служить для її реалізації. Про це свідчить інтенціональна організація діалогів, що приховано чи явно передає спрямованість людини на вирішення певної задачі.

Нарешті, найсуттєвішою відмінністю діалогів віч-на-віч і комп'ютерно-опосередкованих є засоби передачі інформації. В безпосередньому спілкуванні співіснують вербальні та невербальні засоби, що виконують свої функції, створюючи певні умови передачі повідомлення, його обробки, формування зворотного зв'язку. У діалоговому спілкуванні в соціальних мережах вербальною складовою є друкований текст, а невербальною – безліч особливостей та умов його написання: знаки пунктуації, смайли, стиль написання, розмір літер, час затримки написання, довжина повідомлення та інші. Всі вони впливають на сприймання повідомлення, формування уявлення про образ партнера та його емоційний стан, визначають перебіг діалогу. Ці особливості можуть використовуватись співрозмовниками для покращення взаєморозуміння або, навпаки, викликати небажану емоційну реакцію, викрививши сприйняття повідомлення. Не будучи знайомою з культурою спілкування в Інтернеті в цілому, а також в даній Інтернет-спільноті, та не оволодівши технічними прийомами, які відрізняються в різних соціальних мережах, людина зазнаватиме труднощів зі знайденням спільної мови з віртуальним співрозмовником. Для ознайомлення й оволодіння цими прийомами користувачеві потрібен деякий час та певні когнітивні зусилля. Грамотне використання належних прийомів в поєднанні з розумінням власних намірів та емоцій дає можливість кодувати власні повідомлення та декодувати повідомлення співрозмовника таким чином, щоб досягти взаєморозуміння.

Дослідивши умови ефективної комунікації, можна виділити закономірності виникнення взаєморозуміння в Інтернет-опосередкованому спілкуванні. Ці знання можуть пролити світло на

природу Інтернет-конфліктів, також їх можна використати в освітніх програмах для підвищення медіаграмотності користувачів Інтернету.

Література

1. Parks M. R. Making Friends in Cyberspace / Malcolm R. Parks, Kory Floyd // Journal of Communication. – 1996. – P. 80.

2. Which Social Networks Should You Care About in 2014? [Electronic resource] / 2014. – Mode of access: <http://blogs.adobe.com/digitaleurope/2014/01/03/social-networks-care-2014>. – Date of access: 15.10.2016. – Назва з титул. екрану.

3. Войскунский А. Е. Психологические исследования деятельности человека в Интернете / А. Е. Войскунский // Информационное общество. – 2005. – № 1. – С. 36-41.

4. Янович О. О. Діагностика схильності до Інтернет-залежності у осіб юнацького віку [Електронний ресурс] / О. О. Янович. – 2011. – Режим доступу : http://ispp.org.ua/podiy_30_publ.htm. – Дата доступу: 15.10.2016. – Назва з титул. екрану.

5. Социальные сети в России, лето-2013: цифры, тренды, прогнозы [Электронный ресурс] / Блог компании PalitrumLab. – 2013. – Режим доступа : <http://habrahabr.ru/company/palitrumlab/blog/186422/>. – Дата доступа: 15.10.2016. – Название с титул. экрана.

Александра Крышовская. Условия и характерные черты интернет-опосредованного общения.

В данной статье рассмотрены проблемы эффективности виртуального общения, обобщены сведения о структуре общения. В качестве исследовательского задания автором была определена попытка оценить различия между общением непосредственным и опосредованным. Указаны перспективы дальнейшего изучения особенностей взаимопонимания в виртуальном общении.

Ключевые слова: взаимопонимание, опосредованное общение, интернет, виртуальное пространство, диалогическое общение.

Oleksandra Kryshovska. Conditions and characteristics of internet-mediated communication.

In this article the problems of efficiency of virtual communication are discussed, information about the structure of communication is summarized. The author determines considering the differences between direct and indirect communication as the research objective. The prospects for further study of the characteristics of mutual relationship are described.

Keywords: mutual understanding, mediated communication, internet, virtual space, dialogic communication.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

Кудренко Дар'я Олександрівна
Криворізький державний педагогічний університет

ДИДАКТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Проаналізовано сутність поняття «дидактична технологія» у науковій літературі. Уточнено поняття дидактичних технологій формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей. Запропоновано класифікацію дидактичних технологій формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей.

Ключові слова: дидактична технологія, художньо-графічні компетентності, студенти мистецьких спеціальностей.

Мистецька освіта гармонійно поєднує навчання та всебічний розвиток особистості. Головна її мета – сформувати у студентів прагнення і здатність до художньо-творчої самореалізації, підготувати їх до активної участі у соціокультурному житті, а також до подальшої художньої самоосвіти і духовного самовдосконалення. Нині мистецька освіта є поліфункціональною, тому це слід враховувати при визначенні наукових підходів до розробки художньо-дидактичних технологій.

Мета статті – проаналізувати сутність поняття «дидактична технологія» у науковій літературі, уточнити місце дидактичних технологій при формуванні художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей, а також запропонувати класифікацію дидактичних технологій формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей.

На сьогодні, такі представники педагогічної науки, як В. Беспалько, С. Гончаренко, О. Савченко, І. Бех, А. Колеченко, О. Кутова, Г. Селевко, Н. Шуркова розглядають дидактичні технології, як організаційно-методичний інструментарій дидактичного процесу, який включає різноманітні методи педагогічного впливу, а також засоби, прийоми спілкування педагога зі студентами. Так, В. Беспалько – був одним з перших, хто системно й всебічно дослідив сутність дидактичної технології. Він акцентує увагу на тому, що дидактична технологія – реалізація проекту діяльності студента, опосередкованого особистістю конкретного викладача та його технікою. «Технологія – це змістовна техніка реалізації навчального процесу»: таке визначення дидактичної технології, на наш погляд, є

найбільш простим і лаконічним [1, с. 192]. В свою чергу, О. Пехота уточнив зміст дидактичної технології, яка «відображає шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах визначеного предмета, теми, питання й у межах цієї технології. Вона близька до окремої методики» [5, с. 23]. На взаємозв'язку явищ дидактичної технології та методики навчання наголошував і С. Гончаренко. На його думку, дидактична технологія – це в широкому сенсі системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням людських і технічних ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти [4, с. 331].

Підсумовуючи вищезазначені термінологічні визначення «дидактичної технології», ми розумітимемо під *технологією формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей* таку послідовність дій, за якої кожному структурному елементу змісту художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей відповідає певний визначений спосіб його засвоєння.

При розробці дидактичних технологій формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей ми намагалися не порушити теоретичну, методичну, педагогічну й організаційну спадкоємність процесу викладання й навчання дисциплін художньо-естетичного циклу. Послугуючись наробками вітчизняних педагогів-дослідників, ми виокремили базові форми навчальної діяльності, які стали цінними у процесі розробки технології формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей [3, с. 205]: навчальна діяльність академічного типу з провідною роллю традиційних форм навчання у вищій школі (інформаційна лекція, семінар, практикум, консультація); навчальна діяльність академічного типу з елементами дослідницької діяльності (бінарні лекції, проблемні лекції, лекції-конференції, лекції-консультації, семінарське заняття, побудоване за результатами попередньої дослідницької роботи студентів, інтегровані, міжпредметні семінари тощо); навчальна діяльність дослідницького типу (реферування джерел з елементами дослідницької діяльності, здійснення курсового дослідження, робота над кваліфікаційним чи магістерським дослідженням); імітаційно-професійна діяльність (сюжетно-рольові, імітаційні та ділові ігри, тренінги та тренінгові вправи та ін.); навчально-професійна діяльність (різновиди педагогічної практики студентів: пасивна педагогічна практика, літня педагогічна практика в оздоровчих таборах, активна педагогічна практика студентів); самостійна робота студентів (індивідуальна, групова, колективна під опосередкованим керівництвом викладача, повністю самостійна та ін.).

Подібна класифікація основних форм навчальної діяльності студентів, на нашу думку, є стрижневою, проте, як показав аналіз теоретичних джерел з проблеми дидактичних технологій художньо-графічних факультетів і врахування специфіки й освітнього призначення дисциплін мистецького спрямування, ключовими для художньо-графічних факультетів є практичні дисципліни. Цей факт дає підстави узагальнити й класифікувати *дидактичні технології*, які доцільно застосовувати при формуванні художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей, до них відносимо:

Інтегративні технології.

Основною метою інтегративної технології є розвиток предметних, міжпредметних компетентностей студентів. Студенти усвідомлюють навчальний матеріал в міжвидових мистецьких зв'язках, що стає дієвим чинником поліхудожнього виховання.

Питанням інтеграції займалися такі дослідники, як С. Коновець, М. Лещенко, Л. Масол, Б. Юсов та інші. Як відомо, інтеграція (від лат. *integratio* – відновлювання, поповнення, від *integer* – повний, цілісний) в педагогіці тлумачиться як засіб структурування змісту, систематизація навчального матеріалу, а також як інноваційна технологія. За допомогою використання інтегративних технологій, а саме додавання одного-двох чи більше структурних елементів, їх різноманітні поєднання, групування і перегрупування призводять до перебудови традиційної структури змісту мистецької освіти.. Вслід за дослідниками художньо-інтегративних технологій виокремимо їх за провідним інтегратором: духовно-світоглядний вид інтеграції – об'єднання змістових елементів навколо спільної для різних видів мистецтв теми, пов'язаної з художньо-образним відображенням різних аспектів життя; естетико-мистецтвознавчий вид інтеграції здійснюється на основі споріднених для видів мистецтв понять і категорій – естетичних, художньо-мовних, жанрових (емоційно-образні аналогії, засоби виразності, динамічні відтінки, яскравість, насиченість, контраст, тощо); культурологічний вид інтеграції – сприяє об'єднанню навчального матеріалу в межах ознак певного типу культури (національної чи зарубіжної, стародавньої чи сучасної); комплексний вид інтеграції передбачає одночасне застосування елементів різних видів інтеграції, провідних інтеграторів із попередніх груп або з додаванням до них інших. При використанні інтегративних дидактичних технологій долається розрив в свідомості майбутніх учителів образотворчого мистецтва між різними видами мистецтв, це дозволяє їм виявляти спільні ознаки між ними, а також втілювати їх в особливому жанрі і стилі виконання. Як відомо, інтеграція є одним з провідних напрямів сьогоденної парадигми мистецької освіти і

майбутній вчитель образотворчого мистецтва має володіти всіма її засобами.

Інноваційні технології.

У дидактиці термін «інновація» означає нововведення, те, що поліпшує навчальний процес і його результат [2, с. 32]. Причому, новими є не лише ідеї, підходи, методи, технології, а й безпосередньо елементи чи комплекс елементів педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання освіти. Інновація, як характеристика процесу навчання, окрім того, що стосується дидактичної побудови, має великий вплив на результати навчання. Використання інноваційних технологій на дисциплінах мистецького спрямування означає залучення нетрадиційних технік малювання, матеріалів, інструментів, способів малювання, які не є, так би мовити, класичними, широко відомими. Все більше молодих сучасних митців віддають перевагу нетрадиційним технікам живопису. Застосування нетрадиційних технік живопису та рисунку дозволяє студенту: отримувати позитивні враження та емоції; активізувати прихований художній потенціал; розвивати творче мислення, уявлення; проявляти індивідуальність; позбутися психологічних меж, досягти стану розкріпачення. Використання нетрадиційних технік живопису, рисунку уможливорює створення нового, оригінального, гармонійного витвору мистецтва. Існує безліч технік в царині нетрадиційного живопису та рисунку, проте творча фантазія митця продовжує пошук нових оригінальних технік та засобів малювання.

Пропонуємо деякі інноваційні дидактичні технології, які формуватимуть художньо-графічні компетентності студентів мистецьких спеціальностей: друкування різноманітними матеріалами та трафаретами; малювання на жатому папері; малювання свічкою або восковою крейдою, восковою пастеллю; живопис на фользі; живопис на склі (вітраж, вільний розпис); живопис кавою (coffee art); живопис на вологому папері; монотипія; акватипія; кляксографія; живопис з допомогою допоміжних матеріалів. Запропоновані інноваційні технології використовуються для тренування та розвитку творчого мислення студентів, формування відповідних практичних умінь та навичок з основ образотворчого мистецтва. Необхідно наголосити, що застосування інноваційних технологій не замінює, а доповнює традиційні.

Мультимедійні технології.

«Мультимедіа» (англ. «multimedia»: від лат. multum – багато, medium – засоби) – це комплекс апаратних і програмових засобів, які надають можливість користувачеві працювати в діалоговому режимі з різними типами інформації, а саме з графікою, текстом, звуком, відео,

які організованими в єдину систему. Стосовно мистецької освіти мультимедійні технології мають на меті формування медіаграмотності, студентів, їх підготовку до ефективної діяльності у сучасному медіапросторі. Застосовуючи у навчальному процесі мультимедійні засоби, ознайомлення студентів з усією їх палітрою та розмаїттям, залучення до художньо-творчої діяльності в цій царині, відкриває нові горизонти для художньо-творчої самореалізації особистості. До мультимедійних технологій відносимо:

Цифровий живопис – відносно новий напрямок в образотворчому мистецтві. Це створення електронних зображень, яке здійснюється за рахунок використання комп'ютерних імітацій традиційних інструментів художника. Для того, щоб добре володіти цифровим живописом необхідно знати, уміти, застосовувати всі накопичені знання й досвід, а саме закони повітряної та лінійної перспективи, кольорознавство, правила конструктивної побудови, композиція тощо.

Комп'ютерна графіка – це графіка, яка обробляється й відображається засобами обчислювальної техніки. Під терміном «графіка» звичайно розуміють візуальне (те, що сприймається зором) зображення будь-яких реальних або уявних об'єктів. Зображуючи графіку використовують монітор, принтер, плотер тощо. Комп'ютерна графіка дозволяє створювати, редагувати, перетворювати графічні зображення. Для роботи з графічною інформацією розроблене відповідне програмне забезпечення: засоби перегляду, графічні редактори, фото-редактори. Враховуючи способи формування зображень, комп'ютерну графіку можна поділити на: растрову; векторну; фрактальну; тривимірну (3D).

Висновки. Отже, у статті подано визначення «дидактичної технології формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей», а також визначено її основні складові, а саме: інтегративні, інноваційні, мультимедійні дидактичні технології формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей. В перспективі подальшого дослідження вбачаємо вдосконалення змісту дидактичних технологій формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей.

Література

1. Беспалько В. Г. Слагаемые педагогической технологии / В. Г. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
2. Буркова Л. Ключ до управління: Класифікація педагогічних інновацій як елемент механізму керування інноваційним процесом в освіті / Л. Буркова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2000. – № 1. – С. 31-37.

3. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / Андрей Александрович Вербицкий. – М. : Высш. Школа, 1991. – 205 с.

4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 331 с.

5. Пехота О. Освітні технології : навч.-метод. посібник / За заг. ред. О. Пехоти. – К. : А.С.К., 2002. – 256 с.

Дарья Кудренко. Дидактичные технологии формирования художественно графических компетентностей студентов художественных специальностей.

Проанализирована сущность понятия «дидактичная технология» в научной литературе. Уточнено понятие дидактичных технологий формирования художественно графических компетентностей студентов художественных специальностей. Предложена классификация дидактичных технологий формирования художественно графических компетентностей студентов художественных специальностей.

Ключевые слова: дидактичная технология, художественно графические компетентности, студенты художественных специальностей.

Darya Kudrenko. Didactics technologies of forming artistically of graphic competences students of artistic specialties.

Essence of concept «Didactics technology» is analyzed in scientific literature. The concept of didactics technologies of forming is specified artistic graphic competences students of artistic specialties. Classification of didactics technologies of forming artistically of graphic competences students of artistic specialties is offered.

Keywords: didactics technology, artistically graphic a competence, students of artistic specialties.

Стаття надійшла до редакційної колегії 27.10.2016

УДК 37.013.2-027.561-043.61:615.19-048.26]:167.1

© Кудрявцева Т. О., 2016

Кудрявцева Тетяна Олексіївна

Коледж Національного фармацевтичного університету

ДІЛОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано суть поняття «ділова гра». Висвітлено особливості ділової гри у професійній підготовці майбутніх фармацевтів. Проаналізовано окремі питання використання ділової

гри як засобу підготовки майбутніх фармацевтів до розв'язання проблемних ситуацій у професійній діяльності.

Ключові слова: ділова гра, майбутні фармацевти, професійна діяльність, проблемна ситуація.

Актуальною проблемою сьогодення є підготовка висококваліфікованих фармацевтів, які вміють швидко та грамотно розв'язувати проблемні ситуації у професійній діяльності. Професійна діяльність фармацевтів відрізняється наявністю проблемних ситуацій, які потребують швидкого прийняття ефективних рішень. У світлі цього актуальною є проблема покращення їхньої підготовки до розв'язання проблемних ситуацій у професійній діяльності. Одним із засобів вирішення цього завдання є використання ділових ігор.

При вивченні психолого-педагогічних джерел з'ясовано, що теорію гри, її функції та зміст досліджували не тільки педагоги, а й психологи (Г.Ващенко, П. Підкасистий, Б. Ананьєв, Л. Виготський та інші). Вплив навчальних ділових ігор на формування професійної спрямованості студентів, практику використання ігрових ситуацій, принципи конструювання і використання гри у навчальному процесі висвітлені у дослідженнях М. Кларіна, В. Ягупова та інші.

Аналіз цих та інших наукових джерел, результати власного науково-педагогічного пошуку виявили, що ділова гра будеться на основі систематичного застосування активних методів навчання, які ефективно впливають на інтенсифікацію процесу навчання і забезпечують активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Однак в опрацьованій нами науково-методичній літературі не знайдено спеціальних досліджень, присвячених питанням застосування ділових ігор у процесі підготовки майбутніх фармацевтів до розв'язання проблемних ситуацій у професійній діяльності, що засвідчує недостатню розробку цього питання та зумовлює актуальність обраної проблеми.

Метою статті є визначення можливостей ділової гри як засобу підготовки майбутніх фармацевтів до розв'язання проблемних ситуацій у професійній діяльності.

Розглянемо деякі підходи до дефініції поняття «ділова гра» [1; 2]. Так, А. Вербицький визначає ділову гру як знакову модель професійної діяльності, контекст якої задається за допомогою мови моделювання, імітації та зв'язків, включаючи природну мову. О. Хоменко розглядає її як змодельовану та педагогічно організовану навчально-пізнавальну, науково-дослідну, професійно-виробничу діяльність, що забезпечує формування соціального та професійного досвіду особистості. На думку Б. Коротяєва, ділова гра є компонентом контекстного навчання, в якому

засвоєння знань, формування вмінь і навичок поєднуються із професійною діяльністю, що представлена у певній модельній формі. О. Козлова виділяє таку характерну рису гри, як моделювання учасниками її змісту як процесу майбутньої професійної діяльності, системи відносин усередині заданої моделі реального виробничого колективу.

Якщо якість професійної підготовки знаходиться у прямій залежності від форм і методів навчання, які обирає викладач для реалізації педагогічних цілей, то ці форми та методи мають бути професійно-орієнтованими.

Гру можна розглядати як засіб підготовки до професійної діяльності, як особливий вид діяльності людини, як компонент інших видів діяльності, під час якої студент не тільки отримує задоволення від пошуку рішення, але й знаходить його швидше. Тому при підготовці фармацевтичних кадрів доцільно більш активно використовувати ділові ігри з метою формування оперативного мислення, здатності ефективно спілкуватися, приймати відповідальні рішення під час виконання професійних обов'язків. Цілком очевидно, що ігри доцільно застосовувати при вивченні навчальних дисциплін усіх циклів підготовки.

Нами було з'ясовано причини, унаслідок яких ігри повільно впроваджуються в освітній процес фармацевтичних коледжів, а саме: недостатня мотивація та підготовленість викладачів до їх використання; відсутність методичного супроводу, орієнтація навчальних програм на пояснювально-ілюстративний метод навчання; недостатній взаємообмін перспективним педагогічним досвідом.

У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців є доцільним застосування бліц гри, яку Н. Борисова визначає як ігровий аналіз конкретної ситуації, що дає змогу підтримувати у студента творчу та поведінкову активність та дозволяє включити кожного в процес моделювання проблемної ситуації професійної діяльності з метою формування в нього необхідних знань та умінь, розвитку особистісних і професійних якостей. При цьому відтворюються основні закономірності професійної діяльності та професійного мислення фахівця на матеріалі навчальних ситуацій, адже вони максимально наближені до реальності.

Використання наочності при моделюванні проблемних ситуацій створює мікроклімат, який на вербальному й на зоровому рівнях сприяє закріпленню здобутих навичок при розігруванні поведінкових і комунікативних моделей, що допомагає наблизити навчальну ситуацію до реальності, сприяє зосередженню уваги студентів на діяльності, виховує відповідальність за свої вчинки й вчинки партнерів по грі та дає їм змогу оцінити процес та результати спільної діяльності.

Ми можемо вважати практику ділової гри успішною за умови, якщо під час гри студенти отримують більш конкретні уявлення про майбутню професійну діяльність, розвивають аналітичні здібності, синтезують культуру діяльності, формують цілісну понятійну систему.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що ділові ігри є ефективним засобом підготовки фармацевтів до розв'язання проблемних ситуацій у професійній діяльності, що зумовлює доцільність їх упровадження в освітній процес коледжу. Подальші зусилля будуть спрямовані на пошук інноваційних форм і методів навчання з метою формування і розвитку якостей особистості майбутніх фармацевтів, необхідних у професійній діяльності.

Література

1. Борисова Н. В. Образовательные технологии как объект педагогического выбора / Н. В. Борисова. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2000. – 146 с.

2. Хоменко О. О. Навчальні ділові ігри як засіб формування професійних умінь студентів технікумів і коледжів : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / О. О. Хоменко. – К., 1994. – 20 с.

Татьяна Кудрявцева. Деловая игра как способ подготовки будущих фармацевтов к решению проблемных ситуаций в профессиональной деятельности.

В статье проанализирована суть понятия «деловая игра». Освещены особенности деловой игры в профессиональной подготовке будущих фармацевтов. Проанализированы отдельные вопросы применения деловой игры как способа подготовки будущих фармацевтов к решению проблемных ситуаций в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: деловая игра, будущие фармацевты, профессиональная деятельность, проблемная ситуация.

Tatyana Kudryavtseva. Business game as a way to prepare future pharmacists to solve problematic situation in a professional activities.

The article is exposed the essence of «business game». Features business game in professional preparation of the future pharmacists lighted up. Separate questions of application game as a method of of education of the future pharmacists to solve problematic situations in a professional activity analysed.

Keywords: business game, future pharmacists, professional activities, problematic situation.

Стаття надійшла до редакційної колегії 16.10.2016

Кузнецов Олександр Анатолійович
Національна металургійна академія України
Інститут інтегрованих форм навчання

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

В статті розглянуто актуальну проблему формування наукового світогляду студентської молоді. Це завдання можна виділити як стратегічний напрям української вищої школи так як сучасна освітня ситуація вимагає якісно нового фахівця, який має відповідні компетенції, творчої особистості, здатної адекватно реагувати на виклики сучасності, знаходити нестандартні рішення для розв'язання професійних проблем. Світогляд інтегрує пізнавальну, ціннісну, спонукально-діючі установки людської життєдіяльності, являючись невід'ємним атрибутом людської свідомості.

Ключові слова: *світогляд, соціалізація, гуманітарні дисципліни, соціальні інститути, цивілізаційний процес, інноваційна діяльність, виховна робота.*

Україна є великою європейською країною. Процес інтеграції Європи супроводжується створенням загальної системи освіти і наукової сфери, розвитком єдиних критеріїв та стандартів у галузі освіти і науки, де якість вищої освіти є основою для формування даної сфери. Стратегічним завданням української вищої школи, на найближчу перспективу є проблеми формування наукового світогляду студентів вищого навчального закладу. На наш погляд, сучасність ставить завдання в необхідності підготовки фахівця, який би не тільки відповідав сучасним вимогам виробництва, але і в становленні його як особистості. Навчальна, виховна та наукова робота як єдиний процес знаходяться у нерозривному зв'язку і взаємозалежності, займають пріоритетне місце в діяльності ВНЗ.

Метою дослідження є визначення та аналіз особливостей багатогранного процесу підготовки фахівців вищої кваліфікації. З точки зору сучасної педагогічної науки, дана проблема повинна вирішуватися у напрямку створення відповідних умов, що сприяють повноті осмислення особистістю свого буття у світі. Оскільки, чим ясніше і ширше в світогляді індивіда представлений навколишній світ, тим адекватніше його знання про світ, тим чіткіше усвідомлення суб'єктом свого місця в житті, тим ефективніша його взаємодія зі світом, тим глибше і багатше саме «Я» особистості за своїм змістом.

Аналіз наукової літератури з психології, педагогіки, філософії виявили необхідність розглядання існуючих уявлень про структуру світогляду особистості, виборі найбільш ефективних педагогічних технологій його формування у студентів вузу.

Існує досить широкий спектр проблем, який знайшов свою оцінку в працях дослідників. Так, наприклад зазначається, що сучасна ситуація невизначеності та альтернативності розвитку ставить людину перед вибором. Це актуалізує проблему світоглядної орієнтації для самовизначення людини. Філософія як світоглядна форма свідомості та соціальний інститут допомагає з'ясувати проблеми буття людини, обрати ціннісні соціальні орієнтири. В. Кохановський, розглядаючи проблеми розвитку наукового знання, підкреслює важливість наявності чіткої світоглядної позиції науковця за умови використання концептуального апарату в дослідженні [4]. В працях В. Огурцова досліджується трансформація наукової раціональності в сучасну епоху, аналізує постмодерний проект і його наслідки в освіті та науці, розглядає дискурс як нову освітню техніку. Аналізуючи питання використання інформаційних технологій в постмодерну добу, дослідник висловлює думку про негативну роль віртуальних інституцій освіти, які призводять до кардинального руйнування наявної системи університетської освіти [3]. М. Боровков, висвітлюючи проблему філософії та світогляду в гуманітарній культурі, акцентує, що світогляд є своєрідною інтегративною основою для культури особистості, йому належить головна роль у процесах осмислення та оцінювання своїх дій і вчинків. Він визначає, як вивчення суспільних наук формує гуманітарну складову світогляду [1]. Ю. Хайруліна досліджує світоглядну структуру особистості, робить її структурно-функціональний аналіз, пропонує перспективи розвитку світоглядної культури особистості [5].

Таким чином, проведений в межах статті, історіографічний огляд, свідчить, про інтерес до проблеми з боку вчених, а також про невичерпаність практичної реалізації виховання наукового світогляду студентської молоді.

Основні результати дослідження. Проблема сучасного етапу української історії є своєрідним об'єктом дослідження тому, що процес розбудови і реформування державних інститутів не носить діалектичний, поступовий, а тим більше завершений характер.

В сучасних умовах виробництва зростають вимоги до вищої школи, яка займає особливе місце в системі освіти і підготовки фахівців вищої кваліфікації. З'єднав в собі виховання, навчання і розвиток особи, створюючи умови для формування світогляду, який відповідає складним реаліям зміни соціуму, система освіти повинна вивести суспільство на якісно новий рівень його розвитку. Наукові

знання про світоглядне самовизначення в молодому віці, умовах і методах його педагогічної підтримки незлагоджені й фрагментарні. Ця проблема знайшла досить жвавий інтерес в дослідницьких колах багатьох вузів, гуманітарних кафедр України.

Людина розумна соціальна істота. Її діяльність доцільна. І щоб діяти доцільно в складному реальному світі, він повинний не тільки багато знати, але і вміти. Уміти вибрати мети, уміти прийняти рішення. Для цього йому необхідно, у першу чергу, глибоке і правильне розуміння світу – світогляд.

Світогляд – це система поглядів на об'єктивний світ і місце в ньому людини, на відношення людини до навколишньої його дійсності і самому собі, а також сформовані на основі цих поглядів переконання, ідеали, принципи пізнання і діяльності, ціннісні орієнтації. І дійсно, людина не існує інакше, як у визначеному відношенні до інших людей, родині, колективі, нації, у визначеному відношенні природі, до світу взагалі. Це відношення упирається в саме істотне питання: «Що таке світ?».

Філософія є теоретичною основою світогляду. Вона ставить питання про світогляд і загальну картину світу, про відношення людини до зовнішнього світу, про його здатність розуміти цей світ, бути не тільки спостерігачем, а і доцільно діяти в ньому.

Світогляд інтегрує пізнавальну, ціннісну, спонукально-діючі установки людської життєдіяльності, являючись невід'ємним атрибутом людської свідомості. Розрізняють науковий і інтуїтивний світогляд. Відомий вчений-енциклопедист просвітник В.І. Вернадський визначав, що: «Именем научного мировоззрения, мы называем представления о явлениях, доступных научному изучению, которое дается наукой; под этим именем мы понимаем определенное отношение к окружающему нас миру явлений, при котором каждое явление входит в рамки научного изучения и находит объяснение, не противоречащее основным принципам научного искания» [2]. Він показав, що, науковий світогляд, представляє собою продукт історичного розвитку людства і науки. В своїй зміні науковий світогляд підкоряється своєрідним законам, які не збігаються з законами логіки. Науки не рухається індуктивним і дедуктивним шляхом, а виступає як складний прояв людської особи. Науковий світогляд змінюється в різні епохи, у різних народів, має свої специфічні форми прояву. Не можна казати про один науковий світогляд. Він, як і історичний процес, як і наука в цілому, знаходиться у постійній зміні, в неперервній і все проникаючій роботі людського мислення. У визначені періоди воно змінюється докорінним образом. На зміну «загинутому» світогляду приходить нове. Таку зміну світогляду ми переживаємо у XXI ст.

Науковий світогляд спирається на закони, багаторазово перевірені науковими методами і підтверджені практикою людства в цілому. Інтуїтивний світогляд спирається на принципи повсякденного життя, релігії та мистецтва.

В свідомості студента на початковому етапі навчання, як правило, представлені елементи повсякденного світогляду, але і вони ще повністю не склалися, не перетворилися на сталі, розвинуті елементи його структури. Тому, на цей час, пріоритетним завданням вищого навчального закладу є формування у студентської молоді системного, науково-філософського світогляду.

Слід зауважити, що це досить складна проблема. Вона має синтезований, багаторівневий, структурований характер. Причин на це багато. Вони теж мають свої рівні субординації, яку, в залежності від ступеня широти та глибини впливу на світогляд студента, можна собі уявити таким чином.

1. Досить проблемний і суперечливий розвиток загальноцивілізаційних процесів та негативний вплив деяких з них на духовний світ індивіда. Багато індивідів живуть лише як робоча сила, а не як люди. Надмірна повсякденна їх зайнятість веде до відмирання у них духовного початку. В той час, як для роботи над собою з метою залучення до духовних джерел необхідна зосередженість та неабиякі зусилля. Це дається людині важко. Тому розважання та бажання забути у вільний час стають для неї фізичною потребою. Не пізнання та самовдосконалення шукає вона, а розважання, причому такого, яке вимагає мінімальної духовної напруги. Бездум'я стало для людини другою її природою. Ведучи розмову з іншими людьми, вона слідує за тим, щоб не перетворити бесіду в дійсний обмін глибокими думками. Вона не має більш нічого свого і навіть відчуває страх, що від неї може вимагатися це своє. Постійний поспіх, інтенсифікація праці призводять до того, що ми, зустрічаючись один з одним, тримаємося відчужено, байдуже, прохолодно, можливо загрозливо.

2. Невизначеність пріоритетів в реформуванні освіти, жорстока економічна криза позбавила вищу школу можливостей задовольнити свої потреби в джерелах інформації, технічних засобів навчання та проведення наукових досліджень, навчально-методичній літературі, аудиторному фонді. Склалася ситуація, при якій значно ускладнився процес підвищення педагогічної майстерності професорсько-викладацького складу. Спостерігалось необгрунтоване зростання навчального навантаження. У свою чергу це відбилося на скороченні часів на проведення виховної роботи із студентами в поза навчальний час. Окрім зазначеного, в суспільстві змінилися пріоритети по відношенню до наукової діяльності, проведенню крупно масштабних

наукових досліджень, потреба в них, що суттєво відбилося на зацікавленості студентської молоді до науки.

3. На рубежі ХХ–ХХІ ст. сформувалася стійка тенденція недооцінки гуманітарного чинника та абсолютизація техніцистського і сциєтистського підходів у побудові навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах природознавчої орієнтації.

За часів колишнього СРСР у системі вищої освіти склалася ситуація, коли в планах навчальної роботи стали абсолютно домінуючими загальнонаукові та спеціальні дисципліни. Особливо це стосувалося природознавчих вищих закладів. Така ситуація зберігалася сьогодні. Прихильники цієї моделі підготовки фахівця виходять з того факту, що основним навчальним структурним елементом його світогляд є лише професійні знання. Таку модель можна назвати сциєтистською. Тому, готуючи, наприклад, інженера-механіка, інженера-хіміка, студенту прагнуть дати більше конкретних знань з тієї галузі виробництва, в якій йому доведеться працювати.

Подібний підхід до підготовки спеціалістів має право на існування, але не в повному обсязі. Справа в тім, що поруч зі знаннями, такими ж визначальними елементами світогляду студента є переконання, ідеали та цінності. На наш погляд, основна задача сучасної вищої школи полягає не тільки в озброєнні студентів професійними знаннями і навичками. Формування духовності особистості студента – не менш пріоритетна її задача.

4. Соціологи вважають, що сучасні передові індустріальні суспільства досягли якісно нового стану, яке дозволяє ввести ще один тип – постмодерне суспільство. Постмодерну властиве чисельні відмітні риси, які можуть бути розділені на чотири групи – соціальні, культурні, економічні і політичні. Чисельні теорії постмодерна відводять головну роль культурним факторам, які включають наступне, збільшення знань так званої культури індустрії, зростаючу естетизацію повсякденного життя, коли життя індивіда починає розглядатися як естетичний або культурний проект; формування ідентичності на основі індивідуального вибору, а не за допомогою традиційної аскрипції; фрагментацію індивідуальної ідентичності в залежності зі зміною обставин особистого життя і навколишнього соціального середовища; розбіжності в досвіді часу і простору; постмодерними.

Висновки. Постмодерне суспільство складається з індивідів, що мають «звужену свідомість». Причинами звуженої свідомості є: формування цілком програмованого, маніпульованого суб'єкта шляхом позбавлення людини символічного капіталу, «культурного ядра», яке включає сукупність уявлень про світ і людину, добро і зло,

прекрасне і потворне, високе і низьке, безліч символів і знаків, традицій і забобонів, глибокі знання і великий досвід.

В епоху традиційної культури, зведення знань і ідей було впорядкованим, ієрархічно побудованим цілим із центром, який складався з головних предметів, основних тем і «вічних питань», то тепер, у постсучасному суспільстві, культура розпалася на мозаїку випадкових, незв'язаних і структурованих понять.

Література

1. Боровков М. И. Философия и мировоззрение в гуманитарной культуре / М. И. Боровков // Социально-экономическое состояние России: пути выхода из кризиса. – СПб. : Ин-т бизнеса и права, 2009. – с. 204-210.

2. Вернадский В. И. Избранные труды по истории науки / В. И. Вернадский. – М., 1981. – 360 с.

3. Огурцов А. П. Постмодернизм в контексте новых вызовов науки и образования / А. П. Огурцов // Вест. Самар. гуманитар. акад. Сер.: Философия. Филология. – 2006. – № 1 (4). – С. 3-27.

4. Основы философии науки: Учебное пособие /В. П. Кохановский, Т. Г. Лешкевич. – Ростов н/Д : Феникс, 2004. – 608 с.

5. Хайрулліна Ю. Світоглядна культура особистості: структурно-функціональний аналіз: монографія / Ю. Хайрулліна. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – 235 с.

Александр Кузнецов. Проблемы формирования научного мировоззрения у студенческой молодежи.

В статье рассмотрена актуальная проблема формирования научного мировоззрения студенческой молодежи. Эту задачу можно выделить как стратегическое направление украинской высшей школы, так как современная образовательная ситуация требует качественно нового специалиста, который имеет соответствующие компетенции, творческой личности, способной адекватно реагировать на вызовы современности, находит нестандартные подходы для решения профессиональных проблем. Мировоззрение интегрирует познавательную, ценностную, побудительно-действующую установки человеческой жизнедеятельности, являясь неотъемлемым атрибутом человеческого сознания.

Ключевые слова: мировоззрение, социализация, гуманитарные дисциплины, социальные институты, цивилизационный процесс, инновационная деятельность, воспитательная работа.

Aleksander Kuznetsov. Problems of formation of scientific outlook in students.

The article considers the actual problem of formation of scientific Outlook of students. This task can be allocated as a strategic direction of Ukrainian

higher school, since the modern educational situation demands a qualitatively new professional who has the competence, creative individual, capable of adequately responding to modern challenges, to find innovative approaches to solving professional problems. Outlook integrates cognitive, value, motive-a working installation of human activity, being an essential attribute of human consciousness.

Keywords: *ideology, socialization, Humanities, social institutions, civilizational process, innovative activity, educational work.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 28.10.2016

УДК 37.013.2:378(477)

© Кузнецова В. М., Шеверницька Н. М., 2016

Кузнецова Валентина Миколаївна,

Шеверницька Наталя Марківна

Харківська державна академія дизайну та мистецтв

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ДИЗАЙН-МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ

У статті розглянуто основні теоретичні питання щодо сутності дизайн-мислення. З'ясовано важливість та актуальність формування і розвитку дизайн-мислення студентів вищих навчальних закладів мистецького профілю, майбутніх конкурентоспроможних фахівців на міжнародному ринку праці. А також виділено етапи процесу дизайн-мислення та фактори, що сприяють формуванню і розвитку дизайн-мислення студентів вищих навчальних закладів.

Ключові слова: *дизайн-мислення, формування, розвиток, етапи.*

Формування і розвиток творчої особистості майбутнього фахівця, здатного до самоосвіти, аналізу та інноваційної діяльності належить до основних завдань підготовки студентів у вищій школі. Це завдання лежить у площині переведення студента з пасивного споживача знань в активного творця, що вміє сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її вирішення, знайти оптимальний результат і довести його правильність. З цієї точки зору постає необхідність розвитку особливого процесу дизайн-мислення студентів, який сприятиме становленню студентів як конкурентоспроможних майбутніх фахівців на міжнародному ринку праці.

Дизайн-мислення (англ. Design thinking) - методологія рішення інженерних, ділових і інших задач, яка ґрунтується на творчому, а не аналітичному підході. Головною особливістю дизайн-мислення, на відміну від аналітичного мислення, є не критичний аналіз, а творчий

процес, в якому деколи найнесподіваніших ідеї ведуть до кращого рішення проблеми [1].

У чому ж полягає процес дизайн-мислення, і як його використовувати?

Слово «дизайн» найчастіше асоціюється у нас з будь-яким об'єктом або кінцевим результатом, але це не єдине його значення. У 1969 році Герберт Саймон в своїй книзі «Sciences of the Artificial» визначив дизайн-мислення як процес перетворення існуючих умов в бажані, тобто це процес, завжди орієнтований на створення кращого майбутнього і пошук нових рішень для комплексних проблем в самих різних областях. За версією Герберта Саймона в дизайн-мисленні можна виділити 7 етапів: 1. Визначення проблеми; 2. Дослідження; 3. Формування ідей; 4. Прототипування; 5. Вибір кращого рішення; 6. Впровадження рішення; 7. Оцінка результатів.

На цих етапах формулюються проблеми, задаються правильні питання, придумуються ідеї і вибираються кращі рішення. При цьому дані етапи не є лінійними - різні етапи можна проходити одночасно і повертатися до певних етапів при необхідності [3]. Постає питання в тому, як же формувати та розвивати цей процес?

З цього визначається *мета статті*, яка полягає у розкритті основних теоретичних питань щодо сутності дизайну мислення студентів вищих навчальних закладів мистецького профілю, а також виділенні факторів, що сприяють формуванню і розвитку дизайн-мислення майбутніх фахівців у процесі підготовки у ВНЗ.

Визначення проблеми – це найперший і найважливіший етап дизайн-мислення, оскільки якщо невірно визначити, в чому проблема, то і прийняте рішення буде рішенням не тієї проблеми, яку потрібно вирішити.

Після того, як проблема студентами визначена, потрібно також визначити, хто є кінцевим користувачем (чия проблема вирішується?) І якого результату бажано досягти (що є успішним результатом проекту?).

Другий етап дизайн-мислення, *дослідження*, починається з огляду студентами історії проблеми: чи стикався хтось з цією проблемою раніше? Як цю проблему намагалися вирішити? Чи були рішення успішними, чи ні? Чому?

На цьому етапі важлива взаємодія з кінцевими користувачами. Треба почути їхню думку про проблему і ідеї про те, як цю проблему можна вирішити (ці ідеї стануть в нагоді надалі).

На етапі *формування ідей* студенти збирають всю наявну інформацію для розуміння потреби користувачів. Потім починається найцікавіший процес – процес мозкового штурму. Потрібно придумати якомога більше самих різних ідей, які вирішують проблему. Ні в якому

разі не слід зупинятися на одній ідеї, навіть якщо вона дуже подобається. Слід продовжувати придумувати і намагатися дивитися на проблему з різних точок зору, це допоможе прийти до найнесподіваніших і, ймовірно, цікавих ідей. На цьому етапі дуже важлива робота студентів у групах.

Необхідно пам'ятати, що висловлені під час мозкового штурму ідеї студентів не можна критикувати. Якщо студенти будуть боятися висловлювати ідеї, які можуть здатися дивними, вони ніколи не придумують нічого революційного.

Далі слідує етап *прототипування*. Тепер, коли студенти запропонували все, що змогли придумати, можна починати працювати з цими ідеями – вибирати кращі, об'єднувати, покращувати і т.д.

На етапі *вибору найкращого рішення* вибирається рішення, яке впроваджується. Слід уважно переглянути цілі і придумані ідеї - емоції або авторство ідей не повинні впливати на вибір. Треба пам'ятати про те, що саме практичне і очевидне рішення не завжди найкраще.

До етапу *впровадження рішення* належить створення і впровадження студентами працюючого продукту або рішення. Визначаються ресурси і формулюються завдання. Коли вони виконуються, їх пропонують клієнтові або кінцевим користувачам.

Створення та впровадження продукту – це ще не останній етап в процесі дизайн-мислення. Дуже важливо оцінити результат, і, якщо потрібно, доопрацювати або змінити продукт. Це є етапом *оцінки результатів*.

Необхідно також отримати зворотний зв'язок від користувачів – задати їм питання і подивитися на те, як вони використовують продукт. Чи відповідає він тому, що бажано було досягти? Слід дізнатися у користувачів, що необхідно поліпшити, і внести ці зміни.

Останнім часом перед викладачами та дослідниками у вищій школі стає питання: як же розвинути це саме дизайн-мислення студентів? Візьмемо до розгляду, наприклад, запропоновану практичну дизайнерську стратегію.

1. Слід вибирати дизайн для наснаги. На перших етапах треба створити папку і зберігати там всі дизайни, які можуть надихати щотижня. До кінця тижня треба проглянути весь список і задати собі кілька питань: Що саме заінтригувало в дизайні? Яка мета дизайну? Як вона вплинула на дизайн? Що змушує дизайн відчувати? Як працює шрифти в дизайні? Що можливо в ньому змінити?

Однак, стежачи лише за дизайном інтерфейсів можливо потрапити у обмежений інформаційний простір. Треба дивитися і на інші продукти, такі як постери, журнали і книги. Часто, кращі приклади типографіки і модальних сіток для студентів можна знайти за рамками професійної діяльності. Також слід приймати до уваги

культурний контекст, як він впливає на дизайн. Це зробить студентів більш різнобічними дозволяючи поглянути на роботу з інших ракурсів у процесі критичного судження дизайну.

2. Практичний погляд. Існує велика кількість вправ для студентів, які можна виконувати тренуючи їх дизайн-мислення, але студентам слід запропонувати приділити кілька зайвих хвилин в день переглядаючи і намагаючись зрозуміти світ навколо вас. Протягом дня вони повинні розглядати навколишні речі, такі як будівлі, покажчики напрямків, природу. Використовуючи світ навколо як інструмент розвитку дизайн-мислення, є кілька речей, які їм потрібно запам'ятати.

1. З'ясувати, що чіпляє погляд. Дизайн – це те, що завжди у першому враженні. 2. Який вид візуальної ієрархії навколо студентів? 3. Як вони взаємодіють з дизайном навколо себе? 4. Які кольори вони бачать навколо себе, і як кольори поєднуються між собою?

Дуже важливим інструментом для розвитку дизайн-мислення студентів є фотографія. Фотографія змушує їх дивитися, активізує значення світу. Гарна фотографія містить у собі ті ж елементи, які є основою гарного дизайну. Особливо вона вимагає продуманої композиції, яка включає в себе створення візуального балансу, використання простору і колірних рішень.

3. Ще одна корисна порада для студентів – отримувати фідбек. Слід створювати ланцюжок відгуків, щоб прискорювати їхній ріст. Треба студентам звертатися до інших дизайнерів щоб отримати поради та оцінку їхньої роботи. Досвідчені практикуючі дизайнери, зокрема, здатні вказати на непомітні недоліки у роботі. Студенти, побачивши їх одного разу, набагато простіше їх запобігнуть у майбутньому [4; 5].

Висновки та перспективи подальших досліджень.

За допомогою дизайн-мислення і того творчого підходу, який цей процес передбачає, студенти можуть отримати не тільки хороший результат, але і результат, який набагато перевершує початкові очікування. Це причина, по якій методологія дизайн-мислення так популярна сьогодні в багатьох сферах діяльності. Іноді гарний дизайн-мислення студентів перевершує практичні здібності, і це не обов'язково погано. Розвиваючи почуття смаку і здатність ідентифікувати сильні і слабкі сторони дизайну, студенти досягнуть високої планки у своїй практичній роботі.

Література

1. Herbert A. Simon «The Sciences of the Artificial», 1969 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з титул. екрану.

2. Що таке дизайн-мислення? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://te-st.ru/2015/01/28/what-is-design-thinking/>. – Назва з титул. екрану.

3. Developing your eye for design [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://medium.com/@JonathanZWhite/developing-your-eye-for-design>.

4. Як розвивати дизайн-мислення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://it-ua.info/news/2016/09/06/yak-rozvivati-dizayn-mislennya.html>. – Назва з титул. екрану.

Валентина Кузнецова, Наталья Шeverницкая. Формирование и развитие дизайн-мышления студентов высших учебных заведений искусствоведческого профиля.

В статье рассмотрены основные теоретические вопросы сущности дизайн-мышления, а также выделены факторы, способствующие формированию и развитию дизайн-мышления студентов высших учебных заведений. Выяснена важность и актуальность формирования и развития дизайн-мышления будущих конкурентоспособных специалистов.

Ключевые слова: дизайн-мышление, формирование, развитие, этапы.

Valentina Kuznetsova, Natalia Shevernytska. Formation and development of students design thinking in higher educational establishment of art.

Basic theoretical questions regarding the disclosure of major theoretical questions about the nature of design thinking are pointed out in the article. Factors that contribute to the formation and development of students design thinking in higher educational establishment of art are considered. The importance and topicality of formation and development of design thinking of future competitive professionals are shown.

Keywords: design thinking, formation, development, stages.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.10.2016

УДК [378.015.3:159.947.5]:613

© Кузьмік В. Б., 2016

Кузьмік Валентина Борисівна

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

МОТИВАЦІЯ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розкриті проблеми мотивації студента здоров'язбережувальної діяльності у процесі формування здорового способу життя, духовного та фізичного розвитку студентів.

Ключові слова: здоров'язбережувальна діяльність, фізичне здоров'я, мотивація, бажання, інтерес, студентська молодь, майбутні вчителі.

Динамізм розвитку сучасного суспільства, його інформатизація й інтеграція, реформування освітньої галузі крізь призму компетентнісного підходу збільшили запит на практично зорієнтованих фахівців, підвищили вимоги до рівня їх підготовки, що спричинило якісні зміни не тільки змістового наповнення навчальних предметів, але й урізноманітнило технології, методи й прийоми їх викладання у напрямку формування вчителів з високим рівнем ерудиції, сучасним освітньо-виховним мисленням, творчо активним, здатним до самоосвіти та самовдосконалення, сформованими вміннями внутрішньо поєднати в собі інтелектуальний, емоційний, психічний, соціальний, культурний та інші компоненти.

Сучасній школі потрібні кваліфіковані вчителі, здатні моделювати й систематично вдосконалювати свою діяльність, впроваджувати досягнення науки й інноваційної практики в педагогічний процес, адекватно діяти в ситуаціях з високою мірою невизначеності, самостійно приймати нестандартні рішення, виступати в ролі організатора колективу і власної професійної діяльності. У зв'язку з цим формування мотивації до здоров'язбережувальної діяльності в майбутніх учителів розглядається як один із пріоритетних напрямів сучасної вищої педагогічної освіти. Від раціональної здоров'язбережувальної діяльності залежать гармонійний фізичний розвиток, психоемоційний стан, рівень соматичного здоров'я та імунологічні властивості організму майбутнього учителя. Завдяки мотивації до здоров'язбережувальної діяльності майбутніх учителів відбувається забезпечення підготовки фахівців, здатних до постійного професійного самовдосконалення, особистісної і професійної реалізації творчого потенціалу, формування життєвої активності.

Мета статті: визначити та обґрунтувати особливості мотивації майбутніх учителів до здоров'язбережувальної діяльності.

В умовах соціально-економічних перетворень в Україні питання збереження здоров'я української нації належить до рангу пріоритетних ідеалів і національних інтересів, зростають вимоги з боку суспільства до якості підготовки спеціалістів, які обслуговують сферу фізичної культури, до рівня їх професійної компетентності. Саме тому з позицій сьогодення набуває особливої уваги й потребує вирішення проблема якісного формування компетентності майбутніх учителів, спроможних здійснювати реалізацію методичної функції в сучасних умовах із урахуванням здоров'язбережувальних технологій.

Професіограма учителя передбачає міцне фізичне здоров'я; хороший рівень фізичного розвитку, рухової підготовленості; наявність фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей; добре знання свого предмету; прагнення до активного саморозвитку та самоутвердження; врівноваженість характеру; кращого психічного

здоров'я; інтерес до суспільного життя і активна участь; ясне і чітке розуміння цілей і завдань роботи. Серед цих професійно значущих властивостей, характеристик учителя, як особистості, особлива роль належить його мотивації до здоров'язбережувальної діяльності. Саме від формування мотивації студента до здоров'язбережувальної діяльності залежить його успіх у професійній діяльності.

Здоров'язбережувальна діяльність це індивідуальні потреби особистості, групи, колективу. Багато хто з вчених розглядає здоров'я як форму життєдіяльності організму, яка забезпечує йому необхідну якість життя і максимально можливу за даних умов його тривалість. Зрозуміло, що здоров'я - це похідне від численних впливів на організм, у тому числі природно-кліматичних, соціальних, виробничих, побутових, психологічних чинників, способу життя тощо.

Важливо сформуванню мотивацію до здоров'язбережувальної діяльності, яка передбачає виникнення ряду потреб і їх станів: пробудження бажань, інтересів, схильностей тощо. Ґрунтовні дослідження з проблеми мотивації студента до здоров'язбережувальної діяльності базуються на тому, що заняття фізичними вправами, активний руховий режим мають велике значення у формуванні здорового способу життя, духовного та фізичного розвитку студентів. Заняття фізичними вправами зміцнюють здоров'я, підвищують нервово-психічну стійкість до емоційних стресів, підтримують фізичну і розумову працездатність.

Свідченням важливості формування мотивації до здоров'язбережувальної діяльності майбутніх учителів є значний інтерес психологів і педагогів до проблематики їх розвитку та формування. Вирішення цього завдання полягає в активізації навчального процесу шляхом введення в навчальні заняття з фізичної культури спеціалізації із різних видів спорту як найбільш прогресивної форми вдосконалення фізичного виховання людини.

Дослідницький досвід П. К. Дуркіна дозволяє захувати мотивацію здоров'язбережувальної діяльності до невід'ємної частини життя студента. На його думку, для розвитку самомотивації необхідно створити внутрішню установку на діяльність, розвивати почуття відповідальності перед собою і йти до кінцевого результату [3].

Заслуговує на увагу також думка А. І. Зав'ялова, про те, що мотивувати студента до здоров'язбережувальної діяльності можна двома шляхами – впливати на окремі мотиви і на мотивуючу сферу в цілому [5].

Досліджувала проблему мотивації студентів до здоров'язбережувальної діяльності Т. А. Глоба, яка виявила такі підходи до розгляду питання походження мотивів:

- біологічний, який розглядає мотиви крізь «призму» потреб організму;
- природничо-науковий, де «бачення» причин зв'язується з зовнішніми якостями об'єкта;
- соціальний, де джерелом мотивів є вплив з боку інших людей [2].

Цікавими є думки Г. В. Безверхньої про мотивацію до здоров'язбережувальної діяльності, яка пов'язана з емоціями. Емоційний компонент впливає, насамперед, на підготовку позитивного ставлення до діяльності і до осіб, що беруть участь у цій дії. Від вражень і хвилювань з'являється успіх [1].

Наукові погляди Є. А. Захаріної засвідчують, що організаційно-педагогічні умови формування мотивації до регулярних занять фізичною культурою студентів це - зовнішні умови, що створюють особливе освітнє середовище і забезпечують цей процес, і внутрішні, обумовлені власним потенціалом студента. Вона обґрунтувала комплекс організаційно-педагогічних заходів, спрямованих на вдосконалення процесу фізичного виховання, заснованого на поетапному формуванні мотивації до здоров'язбережувальної діяльності студентів в умовах освітньої установи [6].

Вчені Л. Декерс, Г. А. Єдинак сходяться у тому, що мотивації до здоров'язбережувальної діяльності не пов'язані з системною реалізацією виконання домашніх завдань. При цьому, вчені вважають, що мотивація студентів до здоров'язбережувальної діяльності, об'єднує такі мотиви: оздоровчий, соціальний, особистісний, спортивний, процесуальний, розважальний, естетичний [4].

Мотивація до здоров'язбережувальної діяльності – це вирішення питань формування професійної позиції особистості спеціаліста, що дозволить правильно намітити шляхи її формування та зміцнення при навчанні у виші, від чого залежатиме наступна професійна діяльність. Знання особливостей мотивації професійної позиції дозволить також удосконалити сам процес навчання в залежності від розуміння важливості того чи іншого предмету для наступної професійної діяльності.

Висновки. Мотивація до здоров'язбережувальної діяльності є важливою складовою і водночас чинником особистісно-професійного розвитку майбутніх учителів як у період професійної підготовки, так і на етапі самостійної професійної діяльності. Нове розуміння ролі та місця дисциплін здоров'язбережувальної діяльності у підготовці майбутніх учителів пов'язане із гуманізацією суспільства, зміною поглядів на важливість здоров'я та освіченості в постіндустріальному суспільстві. Такі загальні тенденції вимагають формування нового змісту підготовки фахівців, спроможних до збереження здоров'я

молоді в умовах інтенсифікації навчання. Це викликає необхідність розроблення нових наукових підходів до підготовки майбутніх учителів, особливо в галузі здоров'язбережувальної діяльності.

Література

1. Безверхня Г. В. Мотивационные приоритеты к успешной деятельности студентов факультета физического воспитания / Г. В. Безверхня, Г. И. Гончар // Физическое воспитание студентов. – 2012. – № 1. – С. 18-23.

2. Глоба Т. А. Використання засобів настільного тенісу в процесі фізичного виховання студентів / Т. А. Глоба, Є. А. Захаріна // Проблеми фізичного виховання. – 2011. – № 4. – С. 73-76.

3. Дуркин П. К. К проблеме воспитания личной физической культуры у школьников и студентов / П. К. Дуркин, М. П. Лебедева // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2000. – № 2. – С. 50–53.

4. Єднак В. Д. Вдосконалення нормативних основ фізичного виховання студентів груп загальної фізичної підготовки основного відділення вузу : дис. ... канд. пед. наук : 24.00.02 / Єднак Валерій Дмитрович. – К., 1997. – 170 с.

5. Зав'ялов А. І. Фізичне виховання студентської молоді / А. І. Зав'ялов та ін. – Красноярськ : КГПУ, 1996. – 128 с.

6. Захаріна Є. А. Формування мотивації до рухової активності у процесі фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів : дис... канд. наук з фізичного виховання й спорту: 24.00.02 / Захаріна Євгенія Анатоліївна. – К., 2008. – 198 с.

Валентина Кузьмик. Мотивация к здоровьесберегающей деятельности будущих учителей как психолого-педагогическая проблема.

В статье раскрыты проблемы мотивации студента здоровьесберегающей деятельности в процессе формирования здорового образа жизни, духовного и физического развития студентов.

Ключевые слова: здоровьесберегающая деятельность, физическое здоровье, мотивация, желание, интерес, студенческая молодежь, будущие учителя.

Valentina Kuzmik. Health's motivation of the keeping activity of the future teachers as psycho-pedagogical problem.

The article reveals the problem of motivation of the student health keeping activities in the process of formation of a healthy way of life, spiritual and physical development of students.

Keywords: health keeping activities, physical health, motivation, desire, interest, students, future teachers.

Стаття надійшла до редакційної колегії 21.10.2016

Курінна Світлана Дмитрівна

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця**УСВІДОМЛЕННЯ НЕОБХІДНОСТІ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНІСНОЇ
ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УМОВАХ
МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Проаналізовано сприйняття інформації представниками різних етнічних груп в сучасному глобалізованому світі. Розглянута необхідність набуття діяльній компетентії у процесі вивчення іноземних мов.

Ключові слова: глобалізація, міжкультурна комунікація, вивчення іноземних мов, діяльній компетентія.

Проблема людини, її реалізації у світі існувала здавна і не перестає бути актуальною. Пошук свого місця в суспільстві, свого призначення не можуть не турбувати і наших студентів. На сьогодні особлива увага на заняттях викладачів кафедри іноземних мов та перекладу приділяється міжетнічної комунікації – обміну продуктами діяльності між етноспільнотами. Значний акцент робиться на правильному сприйнятті інформації представниками різних етнічних груп в сучасному глобалізованому світі. Глобалізація у більшості своїх проявів є не тільки специфічною формою ущільнення соціального і освітнього простору, а й процесом нелінійного розгортання соціальної творчості та життєтворчості індивідів.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності розвитку діяльній іншомовної компетентії як професійно значущої якості майбутнього фахівця на заняттях з іноземної мови. Основною метою навчання іноземної мови за професійним спрямуванням є розвиток у студентів професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетентії як складника діяльній компетентії. Цілі таких занять у ВНЗ – це розвиток діяльній іншомовної компетентії як у повсякденних, загальних ділових, так і у фахових ситуаціях, які, поряд з навчанням іншомовного спілкування, передбачають усвідомлення студентом зв'язків між власною та іноземними культурами, розвиток та активізацію міжфахового мислення, формування навичок та вмінь самостійного навчання, спрямованого на формування у студента особистої відповідальності за результати навчання шляхом організації навчального процесу спільно з викладачем.

Це зумовлено стрімкими соціально-політичними змінами останніх років, що посилюються глобалізаційними чинниками, і далеко не завжди може раціонально оцінюватись. Замість зближення, взаєморозуміння та процвітання, це може призводити до поглиблення протистоянь, посилення напруги, економічного розмежування як між різними індивідуумами, так і між різними політичними угрупованнями всередині багатьох країн, і навіть між державами світу. Усе це сповна відчула освіта в Україні, яка опинилась на рубезі протистоянь між викликами глобалізації і внутрішніми політичними та економічними суперечностями, які відображуються на освітніх процесах [3, с. 125].

Глобалізація освіти тісно пов'язана з інтернаціоналізацією, що визначається розширенням двосторонніх та багатосторонніх зв'язків і контактів між навчальними закладами різних країн на основі рівноправного та взаємовигідного співробітництва, її мета – підвищення ефективності освітньої й науково-дослідної роботи, в ідеалі доведення її до кращого світового рівня, розширення мобільності викладацького й студентського персоналу. Етап сучасного розвитку освіти в Україні можна охарактеризувати такими чинниками як відхід від тоталітарної уніфікації та стандартизації педагогічного процесу, пошуки нового в теорії та практиці навчання і виховання, інтенсивне переосмислення цінностей [2, с. 27].

На тлі посилення світової тенденції до міжкультурної взаємодії етносів без діалогу з іншими культурами українська культура так чи інакше втрачатиме перспективи подальшого розвитку, адже міжкультурна взаємодія здатна стимулювати культурну активність. Тому сьогодні, з огляду на останні тенденції розвитку політичного курсу України, є дуже важливим зайняти своє місце на міжнародній арені, відновити діалогові зв'язки з європейськими культурами, що у свою чергу актуалізує проблему співвідношення національної і європейської ідентичності. Однією з необхідних умов позитивної міжкультурної взаємодії є сформована ідентичність, тому що перш ніж вступати в міжетнічні культурні зв'язки, потрібно визначитись із власною етнічною та культурною ідентичністю. Суть культурної ідентичності полягає в усвідомленому прийнятті людиною відповідних культурних норм і зразків поведінки, ціннісних орієнтацій і мови. Культурна ідентичність передбачає ідентифікацію людини з визначеною культурною традицією. Процес ідентифікації неминуче пов'язаний зі спробами осмислити «своє» через «чуже», як варіант осмислення «себе» через «іншого». Це спроби осмислити національну історію, особливості національної культури і створення образів інших культур і образу своєї країни, який проектується назовні; бажання обґрунтувати перед собою й іншими власну національно-культурну значимість, неповторність [4, с. 14]. Само ці риси є складовими

поняття ідентичність. Дані досліджень показують, що подвійна ідентичність, етнічна і європейська притаманна більшості мешканців Західної Європи. Україні з її проблемою формування власної національної ідентичності варто перейнятися ідеєю європейської інтеграції, тому що саме ця ідея може стати сильним об'єднувальним чинником і таким чином забезпечити національну єдність усередині України. Перед усім культивуючи свою унікальність і доводячи власну значущість, саме так українці можуть становити інтерес для Європи і на правах повноправних членів долучитися до спільноти Європейського Союзу. Для того, щоб бути здатним існувати, будь-яке сучасне суспільство повинно окреслити свою культурну ідентичність, і усвідомлення цієї спільноти стає істотною основою рішення політичних проблем.

Сучасній європейській культурі властива подвійність – вона є носієм не лише європейської єдності, але й націоналізму, породженого національними культурами. Діалогічність європейської культури ґрунтується на прагненні зрозуміти інше, на дистанційованому відношенні до самої себе. Сучасна концепція Європи як федерації спільнот ґрунтується на концепції етноплюралізму, яка бере до уваги інтереси і права народів як етнокультурних спільнот. Збереження етнокультурних відмінностей між народами і є те «право на відмінність», яким жоден народ, так само як і окрема особистість, не мають жертвувати. При цьому зовсім не зачіпаються такі досягнення західного суспільства, як рівність політичних прав, рівність шансів, «життєвого старту». Виявляючи цінності, властиві європейській культурі, можемо стверджувати, що для європейця це раціональність, вміння перетворити думку в дію, оволодіння природою, що виразилося в розвитку науки і техніки, орієнтації на досягнення успіху. Етноплюралізм проголошується основою майбутнього світопорядку. Боротьба за свободу, за національну культурну ідентичність не суперечить одночасному діалогу культур [4, с. 18]. Світова ситуація сьогодні така, що девіз «Дій локально – думай глобально» стає все більше актуальним принципом поведінки кожного. Слід додати, що однією з умов порозуміння та руху вперед до об'єднання людства є усвідомлення наявності культурних універсалій. До них відносяться мова, пісні, танці, міфи, звичаї, художні вироби, виготовлення знарядь праці тощо. В них виражаються загальнолюдські цінності та ідеали, правила та норми поведінки людей. Це такі моральні норми, як, наприклад, доброта, працелюбність, піклування про дітей, любов, мужність та інше. Такі цінності в різних культурах можуть проявлятися в своєрідних, притаманних лише їм, формах.

Проблеми України в глобалізаційному процесі виглядають, мабуть, ще більш складнішими, ніж в інших країнах. Отже, головне

завдання нашого суспільства – це зосередження уваги на пошуках способів адаптування до процесів глобалізації, а не її уникнення [1, с. 79]. В житті суспільства завжди існувала та й нині існує проблема співіснування людей, залагоджування стосунків між ними. Спілкування людей здійснюється за допомогою комунікацій вербальних і невербальних. Вербальні комунікації – це усні та письмові повідомлення. За даними А. Піза передача інформації відбувається за рахунок вербальних засобів (тільки слів) на 10%, звукових засобів (включаючи тон голосу, інтонації звуку) – на 35%, за рахунок невербальних засобів – 55%. Невербальні комунікації здійснюються за допомогою мови рухів тіла і параметрів мови. Між вербальними і невербальними засобами спілкування існує своєрідний розподіл функцій: по словесному каналі передається чиста інформація, а по невербальному – ставлення до партнера по спілкуванню. Самим універсальним засобом комунікації є мова, саме вона передає інформацію з найменшими втратами сенсу повідомлення. Але передача інформації за рахунок вербальних засобів здійснюється тільки на 10%, паравербальні засоби спілкування діють приблизно на 35%, екстралінгвістичні засоби спілкування, що визначаються як фонетичні: темп і гучність мовлення, стійкі інтонації, особливості вимовляння звуків, паузи, заповнення пауз, різні вкраплення в мову (плач, сміх, кашель тощо) додають свій процент інформативності. Від 40 до 80% інформації передається за рахунок невербальних засобів комунікації. До невербальних засобів передачі інформації належать кінетичні і графічні. Серед них особливе місце належить системі організації простору і часу спілкування, що отримала назву проксемика. Ідеться про міжсуб'єктний простір – розміщення учасників зустрічі та доцільні, прийняті в різних ситуаціях і культурах часові характеристики різних форм спілкування. Специфічною знаковою системою в невербальній комунікації є контакт очей, який є основним засобом візуального спілкування. І на це треба звертати увагу студентів під час занять.

Суспільство не може існувати без правил, вони супроводжують його від виникнення до сучасності. Нині правила створює держава та її органи. Деякі з них установлює церква, інші – різноманітні організації, які існують у суспільстві, – партії, клуби, асоціації тощо. Є правила, що виникають самостійно, у процесі людського буття. Саме вони регулюють взаємини між людьми, допомагають попереджати та вирішувати конфлікти. Без належного функціонування правил поведінки неможливе існування мирного суспільства і співжиття людей, тому що без певного обмеження свободи не можна бути абсолютно вільним. Правила поведінки в деякій мірі дозволяють моделювати наслідки різних ситуацій. Наприклад, при плануванні

будь-якої розмови, зустрічі, тощо, ви можете розраховувати на те, що ваш співрозмовник в більшості випадків поведе себе саме так, як припускають встановлені соціальні норми. На необхідності їх знати і додержуватись наполягають як українські так і міжнародні фахівці. Недотримання встановлених соціальних норм може викликати негативне ставлення і спілкування буде приречене на невдачу.

Отже доходимо висновку: лише в рамках єдиної Європи можливо вирішити регіональні проблеми, які нині значно загострилися. Саме ідентичність і виступає джерелом енергії та наслідування. Головне завдання нашого суспільства - це зосередження уваги на пошуках способів адаптування до процесів глобалізації, а не її уникнення. Те саме є актуальним для кожної людини, для наших студентів і цього необхідно набувати.

Література

1. Бойко О. Глобалізація та «криза ідентичності» / О. Бойко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Філософія. –2006. –№14. –С. 77-80.

2. Канаев Н. М. Глобализация и высшее образование. Взгляд из ЮНЕСКО / Н. М. Канаев // Философия образования. – 2005. – № 1 (12). – С. 26-31.

3. Петінова О. Б. Глобалізація в освіті як філософська проблема / О. Б. Петінова // Наукове пізнання: методологія та технологія. Серія: філософія, соціологія, політологія. – 2012. – № 1 – С. 123-127.

4. Klein Hans-Michael. Cross-Culture – Benimm im Ausland. Internationale Businessetikette Länderbesonderheiten. Cornelsen Verlag Scriptor GmbH & Co KG, Berlin. – 2004. – 180 p.

Светлана Куренная. Осознание необходимости развития деятельностной иноязычной компетенции в условиях.

Проанализировано восприятие информации представителями различных этнических групп в современном глобализованном мире. Рассмотрена необходимость приобретения деятельностной компетенции в процессе изучения иностранных языков.

Ключевые слова: глобализация, межкультурная коммуникация, изучение иностранных языков, деятельностная компетенция.

Svitlana Kurinna. The awareness of the necessity to develop activity-related competence in the process of learning foreign languages.

The perception of information of different ethnic groups in the modern globalized world is analyzed. The necessity of acquisition of activity-related competence in the process of learning foreign languages is considered.

Keywords: globalization, cross-cultural communication, language training, activity-related competence.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

Лапшина Світлана Василівна

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ФОРМУВАННЯ КОНТИНГЕНТУ СТУДЕНТІВ ЯК ЗАПОРУКА ВИХОВАННЯ ТА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА

В статті розглянуто проблемне питання формування контингенту студентів вищих навчальних закладів на прикладі показу системи роботи у формуванні контингенту студентів Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Докладно висвітлена пропедевтична робота з випускниками загальноосвітніх навчальних закладів та обґрунтовується необхідність профорієнтаційної роботи з абітурієнтами та студентами. Показані різноманітні форми профорієнтаційної роботи.

Ключові слова: контингент студентів, пропедевтика, профорієнтація, професійне самовизначення, адаптація першокурсників, дидактика, професійна компетентність, працевлаштування.

Контингент студентів вищого навчального закладу – один із системоутворюючих елементів його структури, в якості та кількості якого зацікавлені як викладачі, так і навчальний заклад у цілому. Для вищих навчальних закладів це питання продовження його діяльності, престижу якісної та системної підготовки спеціалістів, забезпечення освітнього процесу на високому науково-методичному рівні, традиції та багато іншого. Все це актуалізує проблему формування студентського контингенту робить її суспільно значимою, загострює обговорення та суперечки навколо даного питання як в самих навчальних закладах, так на державному рівні.

Формування контингенту студентів це багатоаспектна проблема, що дозволяє диференціювати соціальний, політичний, демографічний, економічний, педагогічний, дидактичний, психологічний, особистісний, профорієнтаційний та ряд інших аспектів, кожний з яких може стати об'єктом самостійного, наукового дослідження.

Цим проблемам й організації освіти приділялась належна увага в наукових дослідженнях вітчизняних вчених, зокрема таким її аспектам: системі неперервної професійної освіти, вдосконаленню навчального процесу (Ю. К. Бабанський, А. П. Беляев, В. В. Корнещук,

Б. І. Мокін, Н. Т. Нечкало, В. В. Рибалко, Л. Р. Ромашина, С. О. Сисоєва, М. М. Фіцула та інші); професійній орієнтації та професійному самовизначенню (Р. С. Гуревич, А. Є. Голомшток, І. А. Зязюн, Є. О. Климов, Д. А. Леонтєв, та інші).

Метою нашого дослідження є розкриття можливостей удосконалення процесу формування контингенту студентів в Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради як умови виховання та якісної підготовки майбутніх педагогів.

Формування контингенту студентів вищого навчального закладу як цілеспрямований, організований і прогнозований процес стає ефективним та відповідає вимогам часу системи освіти у випадку, якщо формування контингенту студентів уявляє собою цілісну багатогранну систему від характеру якої залежить динамічний розвиток сучасного вищого навчального закладу; забезпечується розвиток процесу формування контингенту студентів з регіональними особливостями економік та інших сфер функціонування регіону, коли до поняття «контингент студентів» застосовується підхід як до соціально-утворюючої категорії, що має свою специфіку, зміст форми та інші компоненти, врахування сукупності яких дає можливість вибудовувати навчальну, виховну, професійно-формуючу роботу у вищому навчальному закладі [1, с. 67].

Підкреслюючи високу відповідальність педагога за результатами своєї праці, В. Сухомлинський писав, що «ні в якій справі помилки і невдачі не призводять до таких тяжких наслідків, як в учительській. Учителю зобов'язаний перед суспільством, перед твоїми батьками працювати тільки добре...» [4, с. 11]. Саме підготовка такого педагога - важлива умова модернізації освіти.

Вирішення цих завдань є одним із важливих напрямків роботи приймальної комісії і всього педагогічного колективу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Відповідно до плану профорієнтаційної роботи в академії здійснюються зв'язки з управліннями освіти м. Харкова та Харківської області куди надсилається інформація про умови вступу, проводяться консультативні бесіди, виступи серед директорів і завучів загальноосвітніх навчальних закладів II-III ступенів під час семінарів, які проводять Управління та Відділи освіти м. Харкова та Харківської області. У процесі профорієнтаційної консультації школярі отримують наукове інформування про професію вчителя, що спрямоване головним чином, на вибір професій з урахуванням схильностей, інтересів та сформованих здібностей. Отримують відомості про роль та перспективи професії, про потреби області у кадрах, про зміст

діяльності педагога, соціально-економічний та санітарно-гігієнічний статус професії, шляхи професійного навчання з одного боку, про ті вимоги, які надає професія вчителя до людини його психологічні особливості, про медичні та фізіологічні показання та протипоказання до професії – з іншого.

В академії сформована система відбору молоді, здатної до педагогічної професії. Упродовж багатьох років діє традиційна система профорієнтації: перспективний план прийому студентів, план профорієнтаційної роботи та підрозділу сприяння працевлаштування, які є одними із розділів річного плану роботи академії, а також профорієнтаційна спрямованість навчальних планів виховної роботи в академічних групах.

Відповідно до цієї системи упродовж року працює консультативний пункт приймальної комісії та call-центр, де можна отримати вичерпну інформацію про умови вступу до академії та її структурні підрозділи, дізнатися особливості підготовки фахівців за різними спеціальностями підготовки педагогічних працівників.

Приймальна комісія працює в безпосередньому контакті з загальноосвітніми навчальними закладами та Харківським регіональним центром оцінювання якості освіти. Налагоджено зв'язки з управліннями та відділами освіти м. Харкова та Харківської області

До профорієнтаційної роботи в навчальному закладі залучаються викладачі та студенти-старшокурсники, які проводять консультації та презентації академії. Для цього створено фонд відеотеки, підготовлені матеріали для проведення бесід, складаються графіки проведення професійних консультацій та організуються виїзди агітаційних бригад до загальноосвітніх навчальних закладів м. Харкова, районів Харківської області. Під час професійних консультацій школярі отримують наукову інформацію про професію педагога, відомості про роль та перспективи професії, про потреби області в кадрах, про зміст діяльності педагога, соціально-економічний і санітарно-гігієнічний статус професії, шляхи професійного навчання з одного боку, і про ті вимоги, що висувуються до особистості вихователя, про його психологічні особливості, медичні й фізіологічні показання та протипоказання до професії з іншого.

Академією укладаються договори про співпрацю з навчальними закладами м. Харкова та Харківської області, які є базами практики, де проводяться спільні профорієнтаційні заходи: олімпіади, конкурси, семінари, круглі столи, творчі зустрічі, фестивалі-конкурси традиційної народної культури.

Традиційним стало проведення Днів відкритих дверей. У ці дні широко відчинені двері всіх, аудиторій, лабораторій, хорових класів, залу ритміки, спортивних та тренажерних залів, бібліотек,

адміністративних приміщень для всіх випускників загальноосвітніх навчальних закладів, які бажають ознайомитися з матеріальною базою, відвідати, спеціально організовані до цього дня, виставки творчих робіт та наукових праць викладачів і студентів, пройти тестування на придатність до педагогічної діяльності, послухати виступи ректора, відповідального секретаря приймальної комісії, деканів, завідувачів кафедр, подивитися концертну програму за участі студентів та викладачів, взяти участь у тренінгах профорієнтаційного спрямування.

Для проведення профорієнтаційної роботи залучаються засоби масової інформації: обласне радіо, телебачення, газети, соціальні мережі Інтернету. Заклад має офіційний сайт, на сторінках якого розміщується й постійно оновлюється інформація про навчальний заклад та умови прийому до академії у поточному році.

Навчальний заклад – постійний учасник спеціалізованих виставок: «Освіта Слобожанщини та навчання за кордоном», що проводиться за підтримки Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації та Ради ректорів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації м. Харкова; Міжнародної виставки «Сучасні навчальні заклади» (м. Київ); ярмарок професій «Професія твоєї мрії» на базі Палацу дитячої та юнацької творчості «Істок» (м. Харків). Щорічно в академії проводяться конкурси «Музична Слобожанщина», в якому беруть участь випускники загальноосвітніх навчальних закладів м. Харкова та Харківської області.

У формуванні контингенту студентів широко використовується стимулювання учнів старших класів до участі у науково-дослідницькій роботі (зокрема, написання робіт у Малій академії наук України під керівництвом викладачів академії).

Особливою складовою профорієнтаційної роботи є проведення спільних спортивних заходів за участі студентів академії та учнівської молоді, а саме: спортивних свят «Козацькі забави»; шкільних змагань «Олімпійські ігри», «Веселі старти»; шкільні спартакіади; змагання з баскетболу, волейболу, рухливих ігор.

Підготовці висококваліфікованого фахівця та збереження контингенту студентів сприяє педагогічна практика, яка впроваджується у навчальний процес з другого курсу навчання. З метою збереження контингенту студентів за кожною групою закріплені викладач-куратор. В групах першого курсу двічі на рік проводяться батьківські зібрання та виховні заходи профорієнтаційної спрямованості. В навчальному закладі працює психологічна служба, що забезпечує більш ефективну адаптацію студентів, створення сприятливого психологічного клімату в групі, дружні взаємини студентів, сталість контингенту академії.

Також в академії функціонує підрозділ з працевлаштування, основним завданням якого є встановлення комунікативного зв'язку між студентами та потенційними роботодавцями, а саме: управліннями освіти адміністрацій районів Харківської міської ради, відділами освіти районних державних адміністрацій та відділами освіти міських рад, Державною службою зайнятості, навчальними закладами міста та області. Саме це сприяє поінформованості про вакантні місця для працевлаштування в закладах освіти відповідно до фахової підготовки (спеціальності), забезпеченню бази практики, тимчасовому працевлаштуванню студентів у вільний від навчання час, сприянню розвитку молодіжних ініціатив у трудовій та соціальній сферах.

Враховуючи досвід формування контингенту, сучасний суспільно-політичний стан в країні подальшу роботу необхідно спрямувати на активізацію професійної орієнтації випускників загальноосвітніх навчальних закладів, а також продовжити впровадження заходів профорієнтаційного спрямування як в навчальний процес так і в позааудиторній роботі зі студентами.

Отже, запропонована система формування контингенту враховує багатоаспектність та дозволяє виділити педагогічний, дидактичний, психологічний, особистісний та профорієнтаційний аспекти кожний з яких відіграє важливу роль у формуванні, збереженні контингенту та якісній підготовці випускників педагогічних ВУЗів. Результатом вищезазначеної роботи є те, що за підсумками досліджень психологічної служби академії серед студентів-першокурсників та випускників 80% обирають свою професію свідомо, що позитивно впливає на рівень підготовки майбутніх фахівців, зменшує відсоток відрахувань студентів за власним бажанням та професійною непридатністю під час навчання і водночас зумовлює якісну підготовку випускників.

Література

1. Ляховченко Н. В. Педагогічні формування якісного контингенту студентів у вищих технічних навчальних закладах: монографія / Н. В. Ляховченко, Б. І. Мокін. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 216 с.
2. Матвеев О. Технологія професійного самовизначення./ О. Матвеев // «Директор школи». – 2003. – № 43 (283). – С. 11-12.
3. Роганов М. Л. Роль підрозділу з працевлаштування випускників ВНЗ у підготовці конкурентоспроможного фахівця / М. Л. Роганов, С. В. Лапшина // Правові, теоретичні і практичні основи розвитку співпраці навчальних закладів з роботодавцями та сприяння працевлаштування випускників: зб. матер. наук-практ конф., 26 лют. 2016 року. – Х. : ХМК, 2016. – С. 219-222.

4. Сухомлинський В. А. Как воспитать настоящего человека / В. А. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1975. – 171 с.

Светлана Лапшина. Формирование контингента студентов как залог воспитания и качественной подготовки педагога.

В статье рассматривается проблемный вопрос формирования контингента студентов высших учебных заведений на примере показа системы работы по формированию контингента студентов Харьковского учреждения «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета. Подробно освещена пропедевтическая работа с выпускниками общеобразовательных учебных заведений и обосновано необходимость профориентационной работы с абитуриентами и студентами. Показаны разнообразные формы профориентационной работы.

Ключевые слова: контингент студентов, пропедевтика, профориентация, профессиональное самоопределение, адаптация первокурсников, дидактика, профессиональная компетентность, трудоустройство.

Svitlana Lapshyna. Formation of a student contingent as a guarantee of brining up and quality training a pedagogue.

The article deals with the problem issue of forming a student contingent of higher educational establishments, presenting, as an example, the system of work concerning the formation of a student contingent in Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council. The propaedeutical work with school graduates is described in detail, and the necessity of career guidance work with applicants and students is explained. Various forms of career guidance work are presented.

Keywords: student contingent, propaedeutics, career guidance, professional self-determination, adaptation of first-year students, teaching, professional competence, employment.

Стаття надійшла до редакційної колегії 28.10.2016

УДК 005.56-029:3

© Лисиця Н. М., Ус М. І., 2016

Лисиця Надія Михайлівна,

Ус Марина Ігорівна

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ПЕРЕВАГИ ТА МОЖЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Визначено сутність поняття соціального партнерства на основі аналізу категоріального апарату в сфері формування партнерських

відносин. Виявлено та обґрунтовано потенційні переваги і можливості соціального партнерства за умов об'єднання зусиль та інтересів суб'єктів, які належать до різних рівнів та соціальних груп. Добровільність, рівноправність, прозорість і взаємовигідність визначені основними принципами побудови соціальних партнерств, а компетентність – ключовою умовою ефективної співпраці.

Ключові слова: *соціальне партнерство, партнерські відносини, компетентність, соціальна взаємодія*

Соціально-економічна ситуація в Україні та світі вимагає пошуку нових ресурсів. Особливо це стосується ресурсів управління. Хронічна недостатність фінансових коштів змушує звертатися до нетрадиційних ресурсів управління, освіти, підвищенню професійного рівня, управління проектами та інформаційними потоками, демократизації управління, організації кооперації та поглиблення взаємодії навіть між конкуруючими структурами, які знаходяться в умовах загальної недостатності ресурсів.

Поглиблення взаємодії та формування відносин партнерського типу між суб'єктами різних рівнів потенційно зацікавлених в соціально-економічному розвитку країни: місцевих адміністрацій, представницької влади, промислових підприємств, фінансово-промислових корпорацій, малого і середнього бізнесу, громадських формувань і організацій сфери послуг, науки і освіти, регіональних та національних еліт, окремих громадян та їх спільнот є тим ресурсом та першим кроком, який необхідний на шляху ефективного розвитку держави в складних умовах економічної кризи та взаємної недовіри. Встановлення соціального партнерства між зацікавленими сторонами, таким чином, сприятиме зниженню соціальної напруженості в регіоні, розвитку освіти та науки, підвищення добробуту населення в цілому.

Дослідженню засад та особливостей формування соціальних відносин, в тому числі партнерського типу між суб'єктами різних рівнів взаємовідносин, присвятили наукові праці такі вітчизняні та зарубіжні вчені як: Н. Балабанова, Дж. Іган, А. Колосок, В. Міхеєв, Л. Тарасенко, О. Телетов та інші.

Метою дослідження є виявлення можливостей та переваг встановлення соціального партнерства з урахуванням інтересів суб'єктів різних рівнів та сфер діяльності.

Партнерство за умов динамічних змін та пошуку шляхів адаптації до них всіх сфер життя суспільства є своєрідним механізмом для забезпечення сталого соціального та економічного розвитку, зобов'язання щодо спільної роботи.

Поняття соціального партнерства є складним та неоднозначним явищем. Частина науковців розуміють його як певний тип соціально-

трудових відносин між органами державної влади, роботодавцем та трудовим колективом [1]. Інші – у більш широкому сенсі: як специфічний вид громадських відносин між професійними, соціальними групами, верствами, класами, їх громадськими об'єднаннями, органами влади та бізнесом [4]. Крім того, існує думка щодо соціального партнерства як світоглядної основи узгодження та захисту інтересів різних соціальних груп, верств, класів, їх громадських об'єднань, бізнесу та органів влади [3].

Пропонується розглядати соціальне партнерство як систему відносин різних соціальних суб'єктів, яка орієнтована на досягнення суспільних інтересів, враховуючи при цьому інтереси корпоративні та групові. Крім того, соціальне партнерство забезпечує узгодження і захист інтересів працівників, роботодавців, підприємців, різних соціальних груп, громадських об'єднань, органів державної влади, місцевого самоврядування на основі договорів, угод, досягнення консенсусу у найважливіших напрямках соціально-економічного і політичного розвитку.

Найважливішими цілями та завданнями соціального партнерства є узгодження та захист інтересів різних соціальних груп, верств і класів, сприяння вирішенню актуальних економічних, соціальних і політичних завдань, поглиблення демократії, формуванню соціальної правової держави, відкритого демократичного громадянського суспільства.

В процесі спільної діяльності соціальні партнерства, спрямовані на сталий розвиток партнерів і потенційно забезпечують ряд переваг:

1) інноваційні підходи до вирішення проблем сталого суспільного розвитку;

2) використання ряду механізмів, за допомогою яких всі партнери (різних рівнів, галузей і секторів) можуть зробити свій внесок у більш ефективне, легітимне і стійке досягнення загальних і взаємодоповнюючих цілей. Цей спільний вклад виявиться вагомішим, ніж зусилля кожного учасника окремо;

3) розширення доступу до ресурсів за рахунок залучення цілого спектра технічних, людських, фізичних і фінансових ресурсів;

4) нові контакти, які дозволять кожному партнеру отримати кращі канали залучення у справи місцевого співтовариства і великі можливості щодо впливу на прийняття політичних рішень;

5) розуміння значущості, цінностей і якостей кожного сектору, галузі, сприяти створенню більш інтегрованого і стійкого суспільства [2].

Політика соціального партнерства не обмежується сферою економічних або соціально-трудових відносин. Її реалізація пов'язана з участю в такому процесі різних громадських об'єднань, в тому числі

вищих навчальних закладів, які можуть представляють інтереси різних соціальних груп.

Соціальне партнерство за своєю сутністю є формою соціальної взаємодії. Соціальне взаємодія необхідна для вирішування спільними зусиллями значущих соціальних проблем як світового масштабу, таких як: голод, бідність, бездомність, сирітство, злочинність, забруднення навколишнього середовища, так і менш глобальні, в окремо взятих секторах, галузях, територіях: підвищення рівня та якості освіти, збільшення кількості лікарень, шкіл та дошкільних закладів, створення нових робочих місць в певних містах, підприємствах тощо.

Соціальне партнерство передбачає не тільки перерозподіл ресурсів для вирішення соціальних проблем. Об'єктом спільної відповідальності виявляються не тільки соціальні проблеми самі по собі, але і способи їх вирішення.

Одна з ключових ролей та активна участь у соціальних партнерствах відводиться закладам освіти та науки різних рівнів. В цьому напрямку соціальне партнерство має на увазі під собою конструктивну взаємодію всіх суспільних секторів щодо розвитку системи освіти в країні, створення сприятливих умов для різних видів освіти включаючи самоосвіту та дистанційне навчання. Це і неформальні клуби за інтересами, і курси підвищення кваліфікації, перенавчання, та громадські організації, націлені на виховання і розвиток дітей, молоді (театральні студії, спортивні і туристичні клуби, військово-патріотичні, історичні гуртки тощо).

Саме завдяки отриманню освіти, процесу навчання та пізнання формуються компетентності, які дозволяють кожному індивіду бути повноправним партнером та учасником партнерських відносин, реалізувати власні цілі з врахуванням інтересів суспільства.

Соціальне партнерство – це шлях та зближення процесу удосконалення освіти і практики. Проблема у рамках інституту освіти полягає у тому, що незважаючи на нові технології освіти, наприклад, інтерактивні лекції, активне впровадження e-learning компетентності випускників не відповідає очікуванням роботодавців. Останні пропонують різноманітні способи спілкування, позначаючи свої вимоги до випускників на сайті. Проте, що саме повинен вміти випускник, не зазначається у переліку професій, які вимагають роботодавці. Соціальне партнерство роботодавців до ВНЗ дозволяє скоригувати програми навчання, додаючи у систему варіативних дисциплін такі які стануть основою для реформування затребуваних компетентностей.

Ще одним напрямком соціального партнерства ВНЗ та роботодавців є пропозиція професійної освіти практиками професійної освіти. Для цього роботодавці запрошуються для читання

лекцій, для самостійної роботи студентів, для участі у бізнес-проектах, формулювання реальних бізнес-ситуацій, для проведення тренінгів, організації мастер-класів.

Соціальне партнерство такого роду стане стимулом для поєднання освіти, науки і, як наслідок, забезпечить перспективи покращання практичної діяльності. ВНЗ будуть готувати професіоналів, які здатні відповідати вимогам сучасного бізнесу, а роботодавці усвідомлять необхідність life-long learning і підвищення кваліфікації у відповідності з новими технологіями навчання.

Компетентність передбачає володіння певними знаннями, навичками, досвідом, що дозволяє судити про щось, робити або вирішувати певні завдання.

Це комплексний особистісний ресурс, що забезпечує можливість ефективної взаємодії з навколишнім світом в тій чи іншій сфері [4].

Таким чином, компетентність є не тільки сумою знань, вмінь і навичок, вона властива конкретній особистості і залежить від зусиль людини. Можна зробити висновок, що в найбільш загальному вигляді компетентність інтегрує в собі когнітивний (знання), операційний (способи діяльності і готовність до здійснення діяльності) та аксіологічний (наявність певних цінностей) аспекти. Саме ці аспекти дозволяють сформувати соціальні партнерства на засадах добровільності, рівноправності, взаємовигідності та прозорості [2]. Що відповідає основним принципам побудови партнерських відносин.

Ці принципи дозволяють реалізувати можливості соціальних партнерств, серед пріоритетних напрямків щодо встановлення соціально-партнерських відносин мають бути зниження соціальної напруженості в країні, державній освіті та науки, крім того виникає можливість зниження фінансових витрат за рахунок: побудови механізмів адресної соціальної допомоги; сприяння переходу громадських організацій з позиції прохачів до надання населенню різного типу соціальних послуг та виходу на самозабезпечення; передачі некомерційним організаціям деяких адміністративних функцій на основі конкурсності соціального та державного замовлення; залучення в міста (області, райони) коштів шляхом створення силами партнерств соціально значущих проектів і програм, інвесторів і донорів, додаткового фінансування з державних програм, від вітчизняних та зарубіжних благодійних фондів; використання ресурсів благодійництва та потенціалу волонтерської діяльності.

В результаті звернення до соціального партнерства як нового ресурсу можлива зміна існуючого стереотипу, що розглядає економіку як дохідну частину бюджету, а соціальну сферу – як видаткову його складову. При цьому виникає нове бачення держави як сфери не тільки «реальної» чи «соціально-орієнтованої» економіки, але і цілісною –

«соціальної економіки», що, в свою чергу, може усунути поблажливо-патрунуюче ставлення влади до населення і громадськості, мобілізувати активність жителів на розвиток міста, району, певної території; а також розкрити можливості людського потенціалу для вирішення спільних нагальних проблем.

Таким чином, соціальне партнерство є шляхом до побудови ефективної держави та сильної економіки на основі соціальної консолідації, формування необхідної компетентності, розширення громадської підтримки цілей і дій влади. Ідея соціального партнерства виходить з необхідності об'єднання зусиль та інтересів різних соціальних груп та суспільства в цілому, єднання духовного і матеріального. Встановлення партнерських відносин з метою сталого соціально-економічного розвитку та підвищення якості життя, рівня освіти суспільства потребує спеціальних і перевірених на практиці методик, які є перспективним напрямком подальших досліджень в сфері соціального партнерства.

Література

1. Колосок А. М. Інституційне забезпечення соціального партнерства / А. М. Колосок // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 74–79.

2. Лисиця Н. М. Принципы построения социального партнёрства / Н. М. Лисиця, М. И. Ус // Управління розвитком: зб. наук. статей. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – № 1 (183). – С. 36-43.

3. Михеев В. А. Социальное партнерство как механизм устойчивого социально-экономического развития / В. А. Михеев, А. В. Михеев // Социально-гуманитарные знания. – 2012. – № 5. – С. 194-206.

4. Тарасенко Л. В. Моделирование социального партнерства в системе дополнительного профессионального образования / Л. В. Тарасенко // Общество: социология, психология, педагогика. – 2011. – № 3-4. – С. 45-48.

Надежда Лисица, Марина Ус. Преимущества и возможности социального партнерства.

Определена сущность понятия социального партнерства на основе анализа категориального аппарата в сфере формирования партнерских отношений. Выявлены и обоснованы потенциальные преимущества и возможности социального партнерства при условии объединения усилий и интересов субъектов, принадлежащих к разным уровням и социальным группам. Добровольность, равноправие, прозрачность и взаимовыгодность определены основными принципами построения социальных партнерств, а компетентность – ключевым условием эффективного сотрудничества.

Ключевые слова: *социальное партнерство, партнерские отношения, компетентность, социальное взаимодействие.*

Nadezhda Lysytsya, Maryna Us. The benefits and opportunities of social partnership.

The essence of the concept of social partnership on the basis of the analysis of the categorical apparatus in the sphere of formation of partner relationships was defined. The potential benefits and opportunities of joint activities and interests of the subjects belonging to different levels and social groups in the framework of social partnership were identified and justified. The principles of voluntariness, equality, transparency and mutuality were revealed as the main principles of social partnership and competency – as a key condition for effective cooperation.

Keywords: *social partnership, partner relationships, competency, social interaction.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 378.147:81'276.6-027.63

© Лукашова Л. В., 2016

Лукашова Людмила Василівна

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

**ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ТЕКСТОМ
НА ЗАНЯТТЯХ З ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

У статті розглянуто особливості роботи з текстами на заняттях з ділової іноземної мови та досліджено основні етапи опрацювання текстів, подано різноманітні вправи для ефективного засвоєння навчального матеріалу.

Ключові слова: *універсальна дидактична одиниця, автентичний текст, аналіз тексту.*

Враховуючи бурхливий розвиток міжнародного співробітництва та глобалізації всесвітньої економічної системи, особливого значення набуває вивчення іноземних мов. Метою викладання іноземних мов в вищих навчальних закладах є розширення можливостей застосування студентами набутих знань з іноземної мови у відповідних ситуаціях майбутньої професійної діяльності та в побуті, вмінь адекватно надавати та сприймати інформацію, висловлювати свою думку та спілкуватися.

Без застосування роботи з різноманітними текстами не можна уявити вивчення іноземної мови, особливо це стосується ділової

іноземної мови. Як правило, з роботи над текстом починається вивчення нової теми. Як зазначає Барабанова, у немовному ВНЗ універсальною дидактичною одиницею професійно-орієнтованого навчання є автентичний текст, який надає фактологічний матеріал для організації навчального спілкування [1].

Мета статті – розглянути особливості роботи з текстами на заняттях з ділової іноземної мови та дослідити основні етапи опрацювання текстів, подати різноманітні вправи для ефективного засвоєння навчального матеріалу.

Робота над текстами проводиться в три етапи: завдання до читання тексту, завдання безпосередньо при читанні тексту та завдання після текстів. Перед читанням тексту доцільно підготувати студентів до розуміння та сприйняття тексту, викликати їх зацікавленість до змісту тексту, очікування на те, що буде подано в тексті. Для цього, в залежності від рівня підготовки студентів, можна використати різні вправи, наприклад:

1) аналіз назви тексту (визначення граматичних чи лексичних особливостей, переклад на рідну мову (в разі потреби);

2) припущення, про що може бути мова в тексті, які конфлікти можуть виникнути, про який час іде мова, де відбувається дія;

3) з'ясувати, що відомо студентам про тему, до якої належить текст – активізація знань (із досвіду самих студентів або з літератури, кіно);

4) опис картинок, які відносяться до теми тексту (ситуація, професія, учасники, можливі діалоги), картинки можна показувати по черзі, або відкриваючи поступово фрагменти;

5) перегляд відеоматеріалів, що знайомлять з лексикою за темою;

6) Brainstorming, асоціограма: перед читанням тексту студенти пишуть на дошці слова за темою, які вони знають. Після читання тексту це завдання може бути задане повторно, але з додаванням нових слів із тексту. Отримані відмінності можуть бути систематизовані. Цей метод особливо підходить для роботи з текстами, які мають певні упередження. Із слів, що записані на дошці або картці, можна пізніше побудувати речення.

7) знайомство з лексикою, дефініціями, які зустрічаються в тексті (частковий переклад основної лексики, вправи з складними словами);

8) вправа на повторення лексики «ланцюжок» – викладач називає слово за темою, студенти називають слово-асоціацію;

9) робота з картками (порівняння термінів та картинок, сортування лексики за групами);

- 10) складання коротких розповідей за словами, поданими на картках (робота в групах);
- 11) визначення вірних та невірних стверджень;
- 12) повторення граматичних правил, які є актуальними в тексті;
- 13) лексико-тематичні інтерактивні ігри (можна знайти в Інтернеті або розробити за темою тексту).

Якщо на першому етапі увага концентрується на інформаційному змісті тексту, то на другому етапі роботи розглядається мовний аспект, тобто форми граматичних структур, їхні функції, фонетика або нова лексика, що наведені у тексті-моделі.

Другий етап – читання тексту – може виконуватися вдома, особливо коли текст складний та потребує перекладу, або в аудиторії. Виходячи з цього й даються студентам завдання. Нижче подані деякі з вправ, що можуть бути використані на етапі роботи з текстом теми:

- 1) читання в групах;
- 2) читання за певним завданням (знайти...);
- 3) мультимедійна презентація;
- 4) додавання ремарок до тексту;
- 5) поділ тексту на абзаци у відповідності з поданим матеріалом, особливо якщо тексти досить складні для розуміння та мають великий об'єм;
- 6) підбір заголовків до абзацив з поданих або придуманих студентами виразів; презентація окремих абзацив тексту;
- 7) формулювання головної думки тексту чи окремих абзацив;
- 8) виділення різнокольоровими маркерами окремих слів та фраз (в тому числі поданих окремо), думок, граматичних явищ, слів іншомовного походження;
- 9) робота з «пазлами» – реконструювання текстів за їх фрагментами;
- 10) висловлювання гіпотез щодо подальшого змісту тексту після читання частини тексту;
- 11) створення «mindmap», словника за темою або за текстом;
- 12) вправи на розуміння тексту (відповіді на запитання, вправи «так чи ні»);
- 13) вибір відповідей на запитання в формі «multiple choice»;
- 14) вправи «доміно» на реконструювання речень з тексту або запитання – відповіді;
- 15) заповнення таблиць за змістом тексту;
- 16) читання таблиць та діаграм, що зустрічаються в тексті;
- 17) систематизація інформації тексту, створення таблиць та діаграм за матеріалами тексту;
- 18) створення історії в малюнках чи картинках за змістом тексту;

Збірник наукових статей

19) вираз свого ставлення до інформації, поданої в тексті, фіксація ідей тексту;

20) створення коротких діалогів та монологів на основі тексту, заповнення тексту «реплік» окремих персонажів тексту;

21) написання твору, газетної статті, політичної промови;

22) заповнення пропусків у міні-тексті лексикою з основного тексту;

23) написання речень за допомогою лексичної таблиці за змістом тексту.

Лексико-граматичні вправи також корисно давати і після читання тексту, тому що вони дають можливість ще раз зупинитися на тому чи іншому граматичному явищі, яке може викликати певні труднощі, або відпрацювати вживання лексики. Такі вправи також можна запропонувати виконати самостійно і розробити до них ключі. Вправи можна запропонувати виконати як письмово, так і усно, щоб мати змогу залучити різні види пам'яті: зорову, слухову та моторну.

На третьому етапі – після читання тексту – виконуються репродуктивні вправи:

1) тренувальні вправи (drills) в імітації, відтворенні, стереотипних відповідях;

2) доповнити текст, написати інший текст, розширити окремі епізоди;

3) розробити альтернативні варіанти до тексту чи його частин;

4) назвати інші варіанти закінчення тексту;

5) написати анотацію тексту;

6) підготувати рольові ігри;

7) написати лист авторові тексту, персонажам, або відтворити листування, обмін e-mail між персонажами;

8) підготувати презентацію;

9) провести перемовини;

10) інсценувати телефонні розмови;

11) провести співбесіду під час прийому на роботу;

12) провести дискусію;

13) провести збори;

14) написати доповідь.

Студент, виконуючи вправи під контролем викладача, має можливість тренуватися у використанні мовних форм та кліше, з якими він ознайомився на другому етапі заняття.

Цей етап виглядатиме як модель певного виду спілкування, під час якого можна розглядати:

1) порядок проведення презентацій, зборів, ведення переговорів, телефонних розмов, співбесіди під час прийому на роботу, написання доповідей і листів;

2) правила поведінки та міжкультурні особливості ділового спілкування; 3) мовні кліше і штампи з відповідної теми.

Моделі ділового спілкування вводить викладач або використовує аудіо-та відеоматеріали. На цьому етапі аналізуються техніки, методи і стратегії спілкування з одночасним опрацюванням лексики. Під керівництвом викладача студенти виконують тренувальні вправи на вміння ефективно використовувати навички на вміння елементів спілкування та відповідну лексику, мовні штампи і кліше.

На останньому, продуктивному етапі, студенти одержують можливість вільної практики для закріплення навчального матеріалу, виконуючи орієнтовані на особистість завдання з широким використанням власного досвіду з метою вдосконалення усного як діалогічного, так і монологічного мовлення. Може бути використана індивідуальна, парна робота або робота в групах. Важливим моментом тут є зворотний зв'язок (feedback) студентів з викладачем, що допомагає студентам точно висловлюватись, вільно володіти мовним матеріалом та ефективно донести повідомлення у процесі спілкування.

Запропонований нами комплекс вправ для роботи з оригінальними науковими текстами за фахом, спрямований на формування навичок читання, сприяють організації та управлінню самостійною роботою студентів у цьому виді мовленнєвої діяльності.

Література

1. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ / Г. В. Барабанова. – К. : Фірма «ІНКОС», 2005. – 315 с.

2. D. Çıgdem Ünal. Kreativer Umgang mit literarischen Texten. Fremdsprache Deutsch. – Hueber, 2013. – Nr. 49 – 66 p.

Людмила Лукашова. Особенности работы с текстом на занятиях по деловому иностранному языку.

В статье рассмотрены особенности работы с текстами на занятиях по деловому иностранному языку и указаны основные этапы работы с текстами, даны упражнения для эффективного усвоения учебного материала.

Ключевые слова: универсальная дидактическая единица, аутентичный текст, анализ текста.

Lyudmila Lukashova. The peculiarities of working with text at the classes on business foreign language.

Peculiarities of working with texts at Foreign Languages classes are considered in the article. The main stages of working with texts are mentioned. The exercises for further effective material acquisition are suggested.

Keywords: multipurpose didactic unit, authentic texts, text analysis.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

Луценко Олена Львівна

Харківський національний Університет імені В. Н. Каразіна

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ «АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ОСОБИСТОСТІ» А. БОЛДУІНА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В статті викладаються особливості використання ідеографічного психодіагностичного методу «Аналіз структури особистості» А. Болдуїна, що був розроблений на основі аналізу листів жінки на ім'я Дженні у 1942 р. Метод є інформативним та ефективним для вивчення індивідуальної структури особистості, але він розроблений до появи сучасних інформаційних технологій. У зв'язку з відходженням у минуле паперового листування нами був запропонований спосіб використання даного методу на основі сучасних форм текстового самовираження – електронних щоденників (блогів), постів у соціальних мережах, електронних листів. Метод пройшов успішну апробацію в курсі практикуму з психодіагностики.

Ключові слова: ідеографічні методи психодіагностики, структура особистості, контент-аналіз.

Знання різнобічних методів психодіагностики надає досліднику можливість підібрати найбільш оптимальний психодіагностичний комплекс для вивчення наукових питань або розв'язання практичних психологічних проблем. Переважну більшість поширених в нашому інформаційному просторі психодіагностичних методів складають так звані номотетичні методи, на відміну від ідеографічних (ідеоморфічних, морфогенетичних), які представлені набагато менше. Як відомо, ідеографічні та номотетичні методи є взаємодоповнюючими, оскільки стандартизовані номотетичні методи (наприклад, особистісні опитувальники, тести інтелекту та здібностей) надають подібну (загальну) інформацію про всіх досліджуваних, а ідеографічні методи збирають унікальну інформацію про індивідуальні особливості кожного респондента [3]. Можна згадати небагато повністю ідеографічних методик, наприклад, Прийом автопортрету П. Ржичана [1], Метод каузометрії О. Кроніка., Р. Ахмерова [2], Метод «Шкала самовизначення» Ф. Кілпатрика і Х. Кантріла [3], «Аналіз структури особистості» А. Болдуїна [3], та частково ідеографічних (з елементами стандартизації) методик, наприклад, методика «Репертуарних грат» Дж. Келлі, лонгітюдне біографічне інтерв'ю Г. Томе, методика «Q-класифікація» У. Стефенсона [3]. Через таку їх малу чисельність дуже важливим є можливість використання кожної

відомої ідеографічної методики. Метод «Аналіз структури особистості» А. Болдуїна є інформативним та ефективним для вивчення індивідуальної структури особистості, але він розроблений на базі аналізу поштового листування до появи сучасних інформаційних технологій. У зв'язку з відходженням у минуле паперового листування нами був запропонований спосіб використання даного методу на основі сучасних форм текстового самовираження, а саме, у формі ведення електронних щоденників (блогів), постів у соціальних мережах або електронних листів.

Мета статті – описати спосіб використання ідеографічного методу «Аналіз структури особистості» А. Болдуїна в сучасних умовах інформаційно-техногенного суспільства та висвітлити результати його апробації.

Ідеографічний метод «Аналіз структури особистості» був запропонований Г. Олпортом, але розроблений саме як метод його учнем А. Болдуїном (Baldwin, 1942) на основі аналізу листів однієї жінки на ім'я Дженні, які вона писала протягом тривалого періоду життя – з 1926 по 1937 рр. [3-5].

Спочатку Г. Олпорт використав клінічний підхід до аналізу 301 листа жінки з псевдонімом Дженні Мастерсон. Для підтвердження результатів власного аналізу він пізніше запросив 36 експертів, які так само, як і він, на базі клінічного аналізу (читання листів та виписування власних гіпотез та висновків), спробували визначити основні риси Дженні. В результаті було виявлено 8 її центральних диспозицій: 1) сварлива-підозріла, 2) центрована на собі, 3) незалежна-самостійна, 4) драматична-схильна до сильних переживань, 5) естетична-артистична, 6) агресивна, 7) цинічна, 8) сентиментальна [4; 5]. А. Болдуїн розробив процедуру контент-аналізу та використав її до третини листів. Предметом вивчення була індивідуальна структура її мислення, а саме, домінуючі теми та комплекси асоціацій, що виражалися у текстах листів. Зокрема, аналізувалося, який емоційний тон її листа, коли вона говорить про жінок, про гроші, про природу? Якщо вона розповідає про свого сина, про що ще згадується в цьому контексті? [3]. А. Болдуїн рахував сполучення, які з'являлися частіше, ніж це могло би бути просто випадково [4].

Ще один учень Г. Олпорта – Д. Пейдж, виконав факторно-аналітичне дослідження змісту листів Дженні. Він теж виявив вісім факторів-рис особистості, які здебільшого були подібні до тих, що виявив Г. Олпорт з експертами, хоча були і розходження: 1) агресія, 2) владність, 3) прихильність, 4) автономність, 5) потреба у визнанні з боку родини, 6) сексуальність, 7) чутливість, 8) жертвність [4].

Олпорт писав у 1065 р., що «контент-аналіз (звичайний «ручний» або автоматизований) не дає золотого ключика до розгадки

Дженні. Проте він об'єктивує, квантифікує та в певній мірі очищує враження, засновані на здоровому глузді. Він утримує нас ближче до даних (власних слів Дженні) та попереджає від спокуси захопитися тим, що здається очевидним. Та іноді він притягує нашу увагу до відкриттів за межами безпомічного здорового глузду. Коротше кажучи, він, ставлячи в центр феноменологічний світ Дженні, дозволяє нам зробити більш надійні первинні висновки відносно структури особистості, що стоїть за її екзистенціальним досвідом» [цит. за 5, с. 436].

Для використання даного методу в сучасних умовах ми припустили, що найбільш близьким еквівалентом до «листів Дженні» є електронні листи, інтернет-пости з соціальних мереж та тексти богів (електронних щоденників). Ми розробили план апробації методу в межах психодіагностичного практикуму. Згідно плану студенти мали обрати особистість для аналізу, яка викладає у відкритий доступ в мережі Інтернет тексти власних блогів або постів. Оскільки це була апробація, студенти не питали дозволу на аналіз текстів – адже усі тексти були у вільному доступі. Рекомендувалося не обирати осіб, які є професійними письменниками, журналістами, політиками, рекламистами, тобто тими, хто може доволно створювати потрібний імідж. Рекомендувалося обирати звичайних людей, які хочуть ділитися інформацією про себе з будь-яким користувачем Інтернету. Під час аналізу студенти надавали псевдонім досліджуваній особі для збереження конфіденційності, як це робив Олпорт та його учні. Під час справжнього використання даного методу для осіб, що звертаються за консультуванням до психолога, з точки зору етики психодіагностичних обстежень, треба буде просити особу надати усвідомлену згоду на таке дослідження і самі тексти, якщо вона їх створює.

Студенти мали знайти 10 текстів одного автора приблизно по 300 слів в кожному. Далі треба було аналізувати тексти за допомогою контент-аналізу А. Болдуїна. А саме, треба було підрахувати частоту появи певних понять, слів, виразів, які свідчать про значущість цієї теми для автора текстів. Потім ті категорії, які виявились найбільш часто згадуваними, аналізувалися методом асоціацій – з якими іншими поняттями, словами, сферами життя ці ключові поняття частіше за все згадуються разом. Частота появи повторюваних понять (тем) підраховувалась в абсолютних величинах та у відсотках від загальної кількості слів (приблизно 3000), а потім виписувалися асоціації та їх частота. Для зручності дані заносилися у таблицю.

Найбільш складна та цікава частина роботи – це перехід від аналізу домінуючих тем та асоціацій до виявлення структури особистості респондента. Іноді люди пишуть свої тексти частково

психологічною термінологією – тобто самі називають власні риси та властивості. Іноді треба узагальнювати описи життєдіяльності до тих рис, які через них проявляються.

Результати роботи оформлювалися студентами у вигляді психодіагностичного звіту з метою, задачами, описом відомих демографічних даних досліджуваного, результатами, інтерпретацією, обґрунтуваннями, висновками (виявленою структурою особистості) та рефлексією.

Наведемо приклад використання даного методу в межах практикуму з психодіагностики, що проводиться на факультеті психології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Був проаналізований анонімний (під псевдонімом) блог чоловіка, студента у віці 21 року. За допомогою контент-аналізу було виявлено 8 домінуючих тем: кохання (33 згадування, 1,1%), самотність (22 зг., 0,73%), краса (8 зг., 0,27%), ревності (12 зг., 0,4%), довіри (12 зг., 0,4%), мрії (15 зг., 0,5%), бути самим собою (12 зг., 0,4%) та кар'єра (10 зг., 0,33%). Кохання асоціювалося зі словосполученнями «справжнє кохання» (21 зг.) та «нерозділене кохання» (12 згадувань). Самотність асоціювалася з – «самотність це погано» (13 зг.) та «самотність набридає» (9 зг.). Краса з – «переконайте, що ви красиві» (8 зг.). Ревності з – «ревності як відчуття власництва» (4 зг.), «негативне відчуття» (5 зг.), «ревності роз'їдають людину зсередини» (3 зг.) і так далі. В результаті аналізу студентка, яка його проводила, дійшла висновку, що даній особистості властиві десять основних рис: романтичність, скромність, терплячість, боязкість, мрійливість, довірливість, доброзичливість, вірність, уважливість, задушевність.

У рефлексивній частині опису дослідження студенти відмічали, що ця робота була дуже цікавою, що за текстами дійсно простежується структура особистості, що робота вчить бачити за суб'єктивними враженнями більш об'єктивні феномени, звертати увагу на дрібниці, вона надає важливий досвід для використання в інших видах психологічної практики. В більшості випадків студентам вдалося виявити центральні та вторинні диспозиції досліджуваних осіб, тобто структуру особистості, яка включала в середньому від 5 до 10 рис.

Висновки. Метод «Аналіз структури особистості» А. Болдуїна залишається ефективним та інформативним в сучасних умовах, якщо замість паперових поштових листів використовувати тексти електронних листів, інтернет-блогів та постів у соціальних мережах.

Тексти мають надаватися досліджуваними особами на добровільній та усвідомленій основі, якщо вони погоджуються на таке психологічне дослідження, запропоноване психологом.

Метод може стати особливо цікавим для прихильників гуманістичного напрямку у психології, оскільки дозволяє запобігти

«стандартизації» особистості, властивій номотетичним тестам, і сприяє аналізу індивідуальності та унікальності досліджуваної особи.

Перспективи подальших досліджень полягають у апробації даного методу в умовах роботи шкільного психолога та практики психологічного консультування.

Література

1. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психодиагностике / Л. Ф. Бурлачук, С. М. Морозов. – СПб. : Питер Ком, 1999. – 528 с.

2. Кроник А. А. Каузометрия: Методы самопознания, психодиагностики и психотерапии в психологии жизненного пути / А. А. Кроник, Р. А. Ахмеров. 2-е издание, исправленное и дополненное. – М. : Смысл, 2008. – 294 с.

3. Оллпорт Г. В. Общее и уникальное в психологии / Личность в психологии / Г.В. Оллпорт. – М.: КСП, СПб.: Ювента, 1998. – С. 72-87.

4. Фрейджер Р. Теории личности и личностный рост / Р. Фрейджер, Дж. Фейдимен. – 5-е изд. – М. : ПРЕСС, 2002. – 690 с.

5. Холл К. С. Теории личности / К. С. Холл, Г. Линдсей. – М. : КСП, 1997. – 720 с.

Елена Луценко. Применение метода «Анализ структуры личности» А. Болдуина в современных условиях.

В статье излагаются особенности применения идеографического психодиагностического метода «Анализ структуры личности» А. Болдуина, разработанного на основе анализа писем женщины по имени Дженни в 1942 г. Метод является информативным и эффективным для изучения индивидуальной структуры личности, однако он разработан до появления современных информационных технологий. В связи с уходом в прошлое бумажной переписки нами был предложен способ использования этого метода на основе современных форм текстового самовыражения – электронных дневников (блогов), постов в социальных сетях, электронных писем. Метод прошел успешную апробацию в курсе практикума по психодиагностике.

Ключевые слова: идеографические методы психодиагностики, структура личности, контент-анализ.

Olena Lutsenko. Application of the A. Baldwin's «Personal structure analysis» method in modern conditions.

The article outlines the features of the application of A. Baldwin's ideographic psychodiagnostics method «Personal structure analysis», developed on the analysis of the letters of a woman named Jenny in 1942. The method is informative and effective for the study of individual personality structure, but it was developed before the advent of modern information technologies. We proposed a way of using this method on the base of contemporary forms of text self-expression, e.g. electronic diaries

(blogs), social media posts, emails in connection with the departure in the past of correspondence in paper. This method has been successfully tested in the university course of practical psycho-diagnostics.

Keywords: *ideographic methods of psychodiagnostics, personality structure, content-analysis.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 28.10.2016

УДК 004:378.147:811.111

© Лютвієва Я. П., 2016

Лютвієва Ярослава Павлівна

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

РОЗВИТОК НАВИЧОК ЧИТАННЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

У статті розглянуто процес оволодіння читанням як видом мовленнєвої діяльності та використання різних підходів для розуміння змісту тексту. Показано приклади завдань, спрямованих на навчання студентів адекватного розуміння тексту на основі загальних знань, що сприяє підвищенню їхнього мовленнєвого рівня.

Ключові слова: *комунікативний підхід, технічні навички, завдання, розуміння.*

Ера новітніх інформаційних технологій, які стрімко розвиваються в усьому світі, спонукає освітян до вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови. Особливість викладання англійської мови за професійним спрямуванням полягає у фаховому контексті обраної спеціальності, основним актуальним завданням якої є оволодіння знаннями фахової терміносистеми і набуття вмінь використовувати вузькоспеціалізовану лексику для виконання навчальних професійно орієнтованих завдань, спрямованих на подальше спілкування у виробничих ситуаціях [1, с. 25].

Наявність сформованих навичок читання професійно-орієнтованих текстів дозволяє студентам немовних факультетів підтримувати їх академічні знання, розвивати особистість та досягати професійного успіху. Близько 400 мільйонів людей у світі сьогодні використовують англійську як другу чи іноземну мову. Багато хто з цих людей є професіоналами, чий успіх або невдача цілком може залежати від їхньої здатності читати новітні наукові і технічні публікації англійською мовою [2, с. 126]. До того ж, читання є дуже важливою навичкою для студента, яка забезпечує йому доступ до

подальшого вдосконалення мови та для продовження особистої освіти [3, с. 200].

Метою статті є аналіз процесу читання іноземною мовою, його вплив на збагачення мовного досвіду студентів, а також роль читання у формуванні мотивації у вивченні мови.

Дослідження в області психології показують, що читач, щоб зрозуміти зміст тексту, використовує два різних підходи: синтаксичний і семантичний підхід. Використовуючи синтаксичний підхід, читач перетворює послідовність літер в слова і їх складові, використовуючи свої лінгвістичні знання і формальні схеми. Опіраючись на положення семантичного підходу, з іншого боку, читач використовує значення слів, свій життєвий досвід, щоб зрозуміти зміст. У більшості випадків читач використовує комбінацію цих двох підходів для розуміння тексту.

Хоча під час читання процеси сприйняття й осмислення протікають одночасно і тісно пов'язані між собою, уміння і навички, що забезпечують цей процес, прийнято умовно ділити на дві групи: а) пов'язані з «технічною» стороною читання (вони забезпечують перцептивну переробку тексту: (сприйняття графічних знаків та співвідношення їх з певними значеннями або перекодування зорових сигналів у смислові одиниці); ті, що забезпечують смислову переробку сприйнятого – встановлення смислових зв'язків між мовними одиницями різних рівнів і тим самим змісту тексту, задуму автора і т.д. (такі уміння приводять до розуміння тексту як завершеного мовленнєвого висловлювання).

Зазвичай, розрізняють два основних рівня розуміння – рівень значення і рівень стилю. Цей поділ відображає і ті два напрями, в яких здійснюється смислова переробка сприйнятого. Один пов'язаний з встановленням значення сприйнятих мовних одиниць та їх безпосереднього взаємозв'язку, другий спрямований на розуміння змісту тексту як цілісного мовного твору. Якщо перший можна визначити як отримання інформації, що міститься в тексті (розуміння фактів, переданих мовними засобами), то другий передбачає переробку вже отриманої інформації (розуміння тексту і його оцінка в широкому сенсі цього слова), тобто факти, реконструйовані в процесі читання, включаються в розумову діяльність читача, більш широко, ніж власне читання. Тому розуміння завжди має творчий характер.

Згідно з етапами формування навичок та вмій виділяють три групи вправ:

- I - вправи для формування навичок техніки читання;
 - II - вправи для формування мовленнєвих навичок читання;
 - III - вправи для розвитку вмій читання.
- Розглянемо вправи для навчання різних видів читання.

Вправи для навчання ознайомлювального читання.

1. Прочитати заголовок (початкові речення) і сказати, про що може розповідатись у тексті.
2. Дати відповіді на запитання щодо основного змісту тексту.
3. Вибрати з кількох запропонованих найбільш прийнятний заголовок.
4. Прослухати твердження і виправити неправильні.
5. Коротко передати основний зміст тексту.
6. Висловити свою думку про зміст тексту і дати йому оцінку.

Вправи для навчання вивчаючого читання.

1. Відповісти на запитання щодо основного змісту та його деталей.
2. Визначити у тексті смислові віхи та виписати найбільш суттєву інформацію.
3. Скласти план тексту, підібрати до кожного пункту плану речення з тексту, які його уточнюють.
4. Виконати письмовий переклад тексту.
5. Виконати тест множинного вибору, альтернативний чи поєднувальний тест.

Вправи для навчання вибіркового/переглядового читання.

1. Швидко перегляньте текст, знайдіть необхідну інформацію та уважно прочитайте її у всіх деталях.
2. Сказати, чи співвідноситься представлена викладачем інформація з тією, яка почерпнута з тексту;
3. Знайти у тексті вказані учителем факти/одиниці смислової інформації, інші вправи пошукового характеру;
4. Виконати альтернативний тест, тест множинного вибору та ін.

Запам'ятовування при читанні може бути як мимовільним, так і довільним. Перше має місце переважно при швидкому (ознайомчому) читанні, коли увага читача цілком направлена на зміст тексту. Результативність запам'ятовування цього виду особливо відчутна при інтенсивному читанні, тому на всіх рівнях навчання рекомендується читати багато легких (для відповідного рівня) текстів. Довільне запам'ятовування досягається тим, що увага студента свідомо спрямовується не тільки на зміст, а й на мовні засоби його вираження.

У практичній навчальній діяльності необхідно спиратися на обидва види запам'ятовування, і, підкреслюючи призначення навчального тексту з цієї точки зору, у методичній літературі часто розрізняють тексти для екстенсивного та інтенсивного читання. У першому випадку об'єктом роботи, яка ґрунтується на ознайомчому читанні, є тільки зміст тексту, а у другому – його мовленнєвий матеріал. Запам'ятовування мовленнєвого матеріалу, що відбувається

під час читання, забезпечує накопичення позитивного мовленнєвого досвіду, наявність якого – необхідна умова правильності усного мовлення (говоріння). В текстах досліджувані мовні одиниці багаторазово повторюються в різноманітних контекстах, завдяки чому у свідомості студента уточнюються їх семантичні межі і норми вживання.

Позитивний вплив читання на розвиток усного мовлення виявляється можливим завдяки тому, що в процесі читання (і про себе, і вголос) залучені всі аналізатори, які беруть участь в говорінні. Крім цього, зміст прочитаних текстів служить основою для багатьох вправ, безпосередньо спрямованих на розвиток усного мовлення: питально-відповідні вправи, перекази, бесіди та дискусії з прочитаного та ін.

Навчання читання має уявляти собою навчання мовленнєвої діяльності. Дотримання цього положення дуже важливе, тому що воно не лише створює правильну орієнтацію студентів, але й сприяє більш швидкому формуванню необхідних умінь іноземною мовою. Можливості читання як засобу навчання часто приводять до того, що на практиці вони і використовуються переважно в цій функції: тексти призначаються для ознайомлення з новим мовним матеріалом, для переказів близько до тексту і т.д. Читання тексту завжди повинно бути конкретним актом комунікації, тобто бути спрямовано на його розуміння, причому не на розуміння взагалі, а тому ступеню повноти і точності, який відповідає розвитку уваги під час читання.

Поряд з цим, навчання слід будувати таким чином, щоб читання викликало розумову активність студентів, супроводжувалося вирішенням певних розумових завдань, що вимагає осмислення фактів, що містяться у тексті, їх зіставлення, угруповання і т.д. Крім легких текстів, необхідно читати й такі, що становлять для студентів певні труднощі як за змістом, так і за мовою, бо наявність труднощів активізує роботу мислення.

При навчанні розуміння прочитаного слід спиратися на оволодіння студентами структурою мови, її структурними та побудовними елементами. Володіння ними не тільки полегшує і прискорює процес читання, а й дозволяє читачу швидко і правильно членувати запропонований текст на синтагми і встановлювати смислові зв'язки між елементами тексту різних рівнів, а й забезпечуючи можливість точного розуміння тексту.

Навчання читання має включати не тільки рецептивну, але і репродуктивну діяльність студентів. Хоча читання відноситься до рецептивних видів мовленнєвої діяльності, його використання вимагає ряду операцій репродуктивного характеру, які найяскравіше простежуються у внутрішньому проговоренні, і в дії механізмів

прогнозування. Нормальне функціонування читання припускає дуже швидке протікання цих процесів, що можливо лише при автоматизації відповідних навичок і у читача. Все це робить вправи у відтворенні мовного матеріалу необхідним компонентом навчання читанню, тому репродукція будується на пам'яті, яка активізується в момент активної мови.

Отже, така система роботи з розвитку мовної діяльності студента найбільш доречно і виправдана, оскільки спрямована на самого студента, свідоме і міцне засвоєння їм необхідних знань та навичок, які він може використовувати в реальних життєвих ситуаціях.

Література

1. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ / Г. В. Барабанова. – К. : Фірма «ІНКОС», 2005. – 315 с.

2. Lopez Cheryl L Champeau De, Glancaria Marchi B., dan Maria E. Atreaza Coyle A Taxonomy : Evaluating Reading EFL / Cheryl L Champeau De Lopez.–English Teaching Forum. – 1997. – Vol. 35. – No. 2. – P. 124-129.

3. Strevens P. New Orientations in the Teaching of English. Great Britain / P. Strevens. – Oxford University Press, 1977.– 235 p.

Ярослава Лютвиев. Развитие навыков чтения в процессе обучения речевому общению.

В статье рассмотрен процесс овладения чтением как видом речевой деятельности и использования различных подходов для понимания смысла текста. Приведены примеры заданий, направленных на обучение студентов адекватного понимания текста на основе общих знаний, что способствует повышению их речевого уровня.

Ключевые слова: коммуникативный подход, технические навыки, задачи, понимание.

Yaroslava Lyutviyeva. The development of reading skills in teaching speech communication.

The article deals with the process of mastering the reading as a kind of verbal activity and the use of different approaches to understand the idea of the text. Examples of tasks aimed at practicing students in an adequate understanding of a text on the basis of general knowledge as well as improving their speech level are presented.

Keywords: communicative approach, technical skills, issues, understanding.

Стаття надійшла до редакційної колегії 24.10.2016

Максимовська Наталія Олександрівна
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОГО КОНСАЛТИНГУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Розглядається консалтингова діяльність як один з механізмів вдосконалення освітнього процесу вищого навчального закладу. Педагогічний консалтинг в умовах соціально-культурних трансформацій сприяє оптимізації організації навчальної діяльності, підвищенню кваліфікації педагогічних працівників.

Ключові слова: педагогічний консалтинг, заклад вищої освіти, студентська молодь.

В умовах побудови глобальної культури людства актуалізується процес виконання закладом вищої освіти ролі авангарду у процесі збереження культурної ідентичності різних народів та просування національних і державних спільнот до безвіктимної інтеграції на основі загальнолюдських цінностей. В нашій країні ситуація характеризується тим, що система вищої освіти одночасно виконує три відповідальні завдання – сприяє відбудові національної держави, інтегрується до євроспільноти, стає суб'єктом розбудови інформаційного суспільства. Отже, сучасний заклад вищої освіти концентрує в собі ці зобов'язання, перебуває в інформаційному середовищі, яке дедалі усталюється, нівелює межі між освітою та соціально-культурним простором, робить його відкритішим, ніж раніше, що потребує відповідного вдосконалення мети, завдань, змісту, методів та форм організації освітнього процесу. Оскільки залучення до цінностей культури реалізується непримусовими засобами, консалтинг як інноваційна технологія вдосконалення якості вищої освіти може розглядатися як фактор розбудови сприятливого освітнього середовища та становлення студентства як суб'єкта соціальної взаємодії в цьому процесі.

Особливості педагогічного консалтингу досліджували Т. Білошицька, Н. Василенко, С. Воровщиков, В. Сидоренко, Н. Стяглик, Д. Тарасов, С. Шмалей та інші. Однак, в сучасних умовах актуалізується визначення концептуальних задач його здійснення у вищих навчальних установах. Отже, метою статті є розгляд сутності та змісту консалтингової діяльності у закладах освіти вищого рівня.

Законодавство визначає вищу освіту як сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів

мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-естетичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти [2]. В сучасному законодавстві щодо вищої освіти переважає ціннісно-компетентнісний підхід до створення умов у вищому навчальному закладі для набуття освіти високої якості. Так, компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну діяльність.

Фактором розвитку компетентності, оптимізації освітнього процесу, тобто надання йому найвигідніших характеристик, співвідношень, вибір варіанту, який надасть якісніші результати, стає процес консультаційного супроводу учасників освітнього процесу, тобто консалтингової діяльності у соціально-виховному просторі закладу вищої освіти, що передбачає врівноваження всіх факторів, які впливають на здійснення освітньої діяльності: глобальних, регіональних, локальних, організаційних, суб'єктних. Таким чином, на часі запровадження педагогічного консалтингу у вищому навчальному закладі як інноваційної технології освітніх перетворень.

У широкому смислі консалтинг це вид інтелектуальної діяльності, основне завдання якої полягає в аналізі, обґрунтуванні перспектив розвитку і використанні інновацій в певній сфері життєдіяльності [4, с. 130]. Консалтинг частіше за все асоціюється з юридичним консультуванням, політичним, профорієнтаційним бізнесовим та управлінським. В той же час, консалтинг, консультування, інформаційний супровід невід'ємно супроводжувало розвиток системи освіти в історії. Порада, настанова, філософський діалог, стимулююча бесіда, мотиваційний тренаж та інші види взаємодії, які надавали змогу поглибити знання, поширити світогляд вихованців, створювали підґрунтя для розбудови освітнього процесу на будь-якому рівні.

Традиційно педагогічний консалтинг трактується як інноваційна технологія розвитку педагогічних кадрів та допомоги сім'ї щодо вирішення проблем, пов'язаних з навчально-виховною діяльністю, а також супровід учня в освітньому процесі [1]. На нашу думку, це доволі вузьке розуміння не охоплює вплив соціального середовища та партнерства і концентрується здебільшого на рівні середньої освіти. Не ототожнюючи педагогічне консультування із консалтингом в освіті, зазначимо, що останній презентує інституціональний підхід,

який доповнює обмежену сутність педагогічного розуміння консалтингової діяльності.

Консалтинг в освіті, який є складовою педагогічного консалтингу в широкому сенсі, розгалужується з урахування специфічних тенденцій, які обумовлюють цей процес. Так, Н. Василенко визначає наступні: технічний прогрес, що приводить до ускладненню вирішення проблем взаємозалежності, добробуту, освіти, лідерства, прийняття рішень і, як наслідок, підвищення потреби у співробітництві між окремими людьми та групами; криза людських ресурсів, що виявляється в їх нераціональному користуванні, зокрема недостатній увазі особливостей етнічних меншин, жінок, молоді, людей з обмеженими можливостями, осіб похилого віку, без освіти; наявність консалтингових можливостей працівників різного рівня, що проявляються у потенційних навичках консультантів, тренерів, викладачів, інструкторів, радників і за умови відповідного навчання можуть виконувати функції внутрішніх консультантів у своїх організаціях і групах [1].

Сутність педагогічного консалтингу в системі вищої освіти виявляється у тому, що, з одного боку, власне освітні структури здійснюють послуги консалтингового характеру різним організаціям та групам населення, з іншої – ці структури та педагогічні працівники освітньої сфери можуть бути споживачами консалтингу в напрямках професійного зростання та особистісного розвитку, методичного та ресурсного забезпечення навчального процесу й наукових досліджень, позиціонування на ринку освітніх послуг та ін.

Фахівці (Н. Василенко, В. Сидоренко, С. Шмалей) до освітніх установ, що здійснюють консалтинг відносять вищі навчальні заклади, науково-освітні центри, агентства. Вони можуть надавати такі види консалтингових послуг: допомога у розробці програм розвитку шкіл, коледжів, вузів за посередництвом корпоративного, групового та індивідуального консультування та навчання; здійснення інноваційних розробок в області освіти дітей та дорослих у межах державного замовлення та згідно з контрактами з різними установами; проведення різних видів діагностування та локальних соціально-педагогічних досліджень для освітніх установ інноваційного типу та експериментальних майданчиків з метою узагальнення досвіду і визначення перспективних напрямів розвитку тощо [1; 3; 5].

У зв'язку з вищезазначеним кожен заклад вищої освіти є суб'єктом консалтингового процесу водночас із потребою здійснення внутрішнього консалтингу. Педагогічний консалтинг водночас сполучає в собі елементи організаційного, управлінського, психологічного, соціально-педагогічного. В умовах посилення культуротворчої місії закладу вищої в добу інформатизації та

глобалізації, змістом педагогічного консалтингу є: по-перше, консультування керівників щодо концептуальних засад трансформації закладу в нових соціально-культурних умовах, організаційних чинників здійснення цього процесу; по-друге, надання консультаційних послуг професорсько-викладацькому складу, що ґрунтуються на сучасних досягненнях педагогічної науки; по-третє, поради та настанови студентству на різних етапах навчання у вищому навчальному закладі (адаптація першокурсників, професійне влаштування представників старших курсів, активізація студентського самоврядування); по-четверте, психологічне консультування учасників освітнього процесу; по-п'яте, соціально-педагогічний консалтинг з метою ефективного супроводу студентів у процесі соціалізації, налагодження міжособистісних, групових зв'язків, партнерських взаємин з різними інституціями соціуму, розвитку соціальної культури в сучасних умовах; по-шосте, перетворення закладу вищої освіти на відкрите середовище консалтингової допомоги (наукової, методичної, освітньої).

Підвищується питома вага інформаційних, зокрема дистанційних, послуг, що потребує додаткової уваги до новітніх технологій та засобів комунікації, в яких не тільки викладачі, але й студенти можуть брати активну участь і консультувати представників інших вікових і соціальних груп. Це сприятиме транслюванню моделей соціально-позитивної поведінки, наприклад, профілактиці ейджизму (вікової дискримінації) та долученню студентської молоді до соціально-позитивної активності (громадської діяльності, волонтерства) в статусі її ініціатора та суб'єкта.

Змінюватимуться не тільки завдання та зміст консалтингових послуг, але також його форми. Традиційні для вищого навчального закладу консалтингові заходи (нарада, методичний семінар, консультація та ін.) змінюватимуться на новітні (освітній коучинг, мотиваційний тренінг) та інтерактивні (Інтернет-конференція, ведення тематичного блогу, інтелектуально-просвітницький флеш-моб, евристичний квест та ін.), використовуватимуться форми роботи, які запозичуються з інших видів професійної педагогічної діяльності (технологія «рівний-рівному», робота у відкритому соціальному середовищі територіальної громади).

Таким чином, в сучасних соціокультурних умовах актуалізується запровадження педагогічного консалтингу як фактору оптимізації освітнього процесу у вищому навчальному закладі. В цьому процесі особлива увага приділяється консалтинговому супроводу студентської молоді, яка потребує недирективного керівництва і може стати інтелектуальним ресурсом консультативної допомоги у інформаційному середовищі. Перспективою подальшого

дослідження є обґрунтування оптимальних механізмів та запровадження моделі консалтингової служби у вищому навчальному закладі, розробка методичного забезпечення її діяльності як на внутрішньому рівні закладу вищої освіти, так і з метою забезпечення соціального партнерства у сфері консалтингу.

Література

1. Василенко Н. В. Консалтинг в образовании: учеб. пособие / Н. В. Василенко. – СПб. : КультИнформПресс. – 2011. – 274 с.
2. Про вищу освіту : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556 // Відом. Верховної Ради України. – 2014. – № 37/38. – Ст. 2004.
3. Сидоренко В. В. Педагогічний коучинг як інноваційна технологія науково-методичного супроводу професійно-особистісного розвитку вчителя в системі післядипломної освіти / В. В. Сидоренко // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – Донецьк. – 2014. – № 3 (14). – С. 13-19.
4. Соснина Т. В. История возникновения и развития консалтинга / Т. В. Соснина // Управление образованием: теория и практика. – 2013. – № 2. – С. 129-144.
5. Шмалей С. В. Развитие управлінського консалтингу у системі освіти / Шмалей Світлана Вікторівна // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – Ялта. – 2006. – Вип. 9. – С. 76-83.

Наталія Максимовская. Сущность и содержание педагогического консалтинга в высшем учебном заведении.

Рассматривается консалтинговая деятельность как один из механизмов совершенствования образовательного процесса высшего учебного заведения. Педагогический консалтинг в условиях социально-культурных трансформаций способствует оптимизации организации учебной деятельности, повышению квалификации педагогических работников.

Ключевые слова: педагогический консалтинг, учреждение высшего образования, студенческая молодежь.

Nataliya Maksymovska. Nature and contents of pedagogical consulting at higher education institution.

The article reviews consulting as one of the mechanisms of improving education process of an education institution under. Consulting is viewed as a type of intellectual activities, main task of which is to analyze, substantiate the perspectives of development and use innovations in a certain field.

Keywords: pedagogical consulting, higher education institution, student youth.

Стаття надійшла до редакційної колегії 28.10.2016

Малихіна Олена ЄвгенівнаХарківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

У статті проаналізовано сутність поняття «мовна особистість» та підходи до її вивчення. Визначено основні напрями дослідження мовної особистості майбутнього педагога, виокремлено деякі шляхи її формування.

Ключові слова: *вчитель, мовна та мовленнєва підготовка, мовна та мовленнєва компетенція, мовна особистість.*

Професія педагога належить до соціономічних професій, що передбачають взаємодію людей між собою. Людині цієї професії притаманні такі властивості: вміння керувати, слухати, широкий кругозір, мовленнєва культура, рішення нестандартних ситуацій та ін. Виходячи з вимог, що висуваються до педагогічної професії, можна констатувати, що мовленнєві якості особистості є професійно значущими властивостями, а невиразне мовлення та наявність дефектів у ньому є протипоказанням для здійснення педагогічної діяльності, оскільки мовлення є основним засобом передачі суспільно-історичного досвіду.

Питання мовної підготовки майбутніх педагогів розв'язується в межах різних термінологічних понять, а саме: мовна компетентність, мовленнєва компетентність, комунікативна компетентність, культура мовлення та мовна особистість вчителя.

Мета статті – визначити шляхи формування мовної особистості майбутніх педагогів з позиції психологічної науки.

Поняття «мовна особистість» неодноразово ставало предметом комплексних досліджень у лінгвістиці, філософії, психології [2]. Так, у лінгвістиці склалося два підходи до вивчення мовної особистості: перший передбачає цілісне вивчення особистості на матеріалі всієї сукупності створених нею текстів, другий – сконцентрованість дослідників на окремому прояві мовної особистості. У філософії дане поняття розглядають як системне утворення, що визначається сукупністю безперервно взаємодіючих між собою знаків, символів, властивостей та дій індивіда; систематизуються властивості особистості, що дозволяють характеризувати її як мовну. У психологічній науці, зокрема у психолінгвістиці, увага дослідників

зосереджується на емоційних та мотиваційних проявах мовної особистості та її структури.

За визначенням Л. В. Засекіної, «мовна особистість – це будь-яка людина, яка користується мовою не тільки як сукупністю лінгвістичних знань та правил, а і як засобом вираження національно-культурного простору» [1, с. 89]. Оскільки мовну особистість формують мовне середовище, національні традиції та панівна ідеологія, тому створення та існування такого середовища у школі залежить в першу чергу від вчителя.

Проблема формування мовної особистості вчителя в науці розглядається в двох напрямках: як складова підготовки вчителя-словесника (Я. В. Білоусова, Н. Е. Буланкіна, Л. І. Мацько, М. І. Пентилюк, Т. С. Пінчук, Н. Ю. Калина, Т. В. Симоненко); як складова професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів різного фаху (Л. М. Головата, Л. В. Кравець, М. Й. Крисків).

Мовна майстерність, з нашої думки, є шляхом до професійного становлення та зростання, запорукою всебічної реалізації творчих здібностей студентів педагогічного ВНЗ з усіх спеціальностей, а не тільки філологічних. Тому потрібно приділяти значну увагу формуванню мовної особистості студентів, що оволодівають основами професійно-педагогічної діяльності на різних факультетах.

Формуванню мовної особистості майбутнього вчителя сприяють глибокі теоретичні знання з фахових, гуманітарних, психолого-педагогічних дисциплін та практичні навички їх використання у педагогічній діяльності. Провідну роль у системі професійної підготовки майбутніх педагогів у ВНЗ мають курси лінгводидактичного спрямування, застосування інноваційних технологій навчання, впровадження нових навчальних дисциплін, що пов'язані із розвитком зв'язного мовлення, які не тільки розвиватимуть їх комунікативні здібності, а й ознайомлюватимуть із методами й засобами реалізації основних напрямків національного виховання учнів. У зв'язку з цим складовою професійної підготовки має стати етнолінгвопедагогічна, етнолінгвістична підготовка майбутнього вчителя. Засобами формування мовної особистості студентів, за думкою дослідників, є народна творчість, мистецтво, безеквівалентна лексика.

Реалізація компетентнісного, функціонально-діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів до навчання мови передбачає розвиток творчих та інтелектуальних здібностей студентів, їх інтересу до вивчення мови, до оволодіння вершинами мистецтва слова, формування усвідомленого ставлення до мови як духовної, інтелектуальної, культурної та моральної цінності, необхідність знати мову й досконало володіти нею у всіх сферах життя, готовність до

адекватного вибору й отримання професійної освіти, формування мовних компетенцій – системних знань про мову як засіб вираження думок і почуттів людини, практичних навичок володіння культурою мови, вироблення мовного смаку шляхом розширення філологічного світогляду, вміння використовувати набуті знання під час роботи з мовним матеріалом.

Висновки. Формування мовної особистості майбутніх педагогів є умовою та шляхом до їх професійного зростання, запорукою всебічної реалізації творчих здібностей студентів педагогічного ВНЗ з усіх спеціальностей.

Література

1. Засекіна Л. В. Мовна особистість в сучасному соціальному просторі // Л. В. Засекіна // Соціальна психологія. – 2007. - № 5. – С. 82-89.

2. Малихіна О. Є. Проблема мовної особистості у психології та суміжних науках / О. Є Малихіна // Вісник ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Психологія. – Харків : ХНПУ, 2012. – Вип. 44. – Ч. 1. - С. 137-142.

3. Пентиліук М. Мовна особистість майбутнього вчителя-словесника в контексті професійної підготовки / М. Пентиліук // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – Ч. 2. – С. 290 – 297.

Елена Мальныхина. Формирование языковой личности будущих педагогов: психологический аспект.

В статье проанализированы сущность понятия «языковая личность» и подходы к ее изучению. Определены основные направления исследования языковой личности будущего педагога, выделены некоторые пути ее формирования.

Ключевые слова: учитель, языковая и речевая подготовка, языковая и речевая компетенция, языковая личность.

Olena Malykhina. Formation of linguistic identity of future teachers: psychological aspect.

In the article the essence of the concept of «linguistic identity» and approaches to its study. The main areas of research linguistic identity of future teachers singled out some ways of formation.

Keywords: teacher, language and speech training, speech and language competence, language personality.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.10.2016

УДК 351.86

© Медвідь М. М., Бабічев А. В., Дем'янишин В. М., Павлов Я. В., 2016

Медвідь Михайло Михайлович

Національна академія Національної гвардії України

Бабічев Анатолій Валерійович

Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ

Дем'янишин Володимир Миколайович

Національна академія Національної гвардії України

Павлов Ярослав Володимирович

Національна академія Національної гвардії України

УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ У ВІЙСЬКОВИХ СИСТЕМАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ

Проаналізовано сучасний стан вищої освіти України. Обґрунтовано заходи управління змінами у військових системах вищої освіти та професійної орієнтації щодо здійснення перепідготовки військовослужбовців до миротворчої діяльності і професійної орієнтації школярів на військову службу за контрактом шляхом викладання офіцерами предмета «Захист Вітчизни».

Ключові слова: вища освіта, управління змінами, професійна орієнтація.

Вища освіта є однією з основних державних пріоритетів багатьох країн світу. Більшість з них приступили до радикальних змін, намагаючись створити гнучку мобільну систему вищої освіти, яка відповідає новим вимогам в умовах глобальної конкуренції. До того ж головна мета – підвищення потенціалу вищих навчальних закладів і програм підготовки – планується досягнути через реформу організаційної структури, оновлення інфраструктури, методів і технологій навчання, удосконалення педагогічного процесу, покращення якості складу науково-педагогічних працівників.

Сучасний вищий навчальний заклад України можна порівняти з великим підприємством. Будучи складною навчальною, науковою, соціальною, господарською структурою, вищий навчальний заклад має достатню складну систему управління. На даний час якісне управління вищим навчальним закладом не може здійснюватись, якщо в системі управління немає зворотних зв'язків як всередині вищого навчального закладу, так і зі зовнішнім середовищем.

Постійні зміни створюють потребу у ефективному управлінні змінами не тільки у системі вищої освіти а й у системі професійної орієнтації, оскільки вони тісно пов'язані між собою. Особливої актуальності зазначена потреба стосується саме військової сфери.

Метою статті є обґрунтування заходів управління змінами у військових системах вищої освіти та професійної орієнтації.

Ефективне управління змінами у військових системах вищої освіти та професійної орієнтації виявляється саме у забезпеченні потреб у перепідготовці військовослужбовців, які завершують свою діяльність в районах антитерористичної операції та у залучені до такої діяльності підрастаючого покоління. У попередніх працях автори статті звертають увагу на перепідготовку військовослужбовців саме до миротворчої діяльності. Соціально-організаційні передумови такого рішення пов'язані з частковим вирішенням існуючих проблем держави, до яких відносимо [1, с. 34]:

- збереження та розвиток в Україні людського ресурсу з уже сформованими військовими компетентностями;

- сприяння реформуванню військової та правоохоронної систем України;

- підвищення ефективності виконання міжнародних нормативно-правових актів щодо залучення особового складу військових формувань і правоохоронних органів України до миротворчої діяльності;

- створення умов для участі держави в інших системах колективної безпеки, чим забезпечується збереження людських ресурсів держави завдяки зменшенню ймовірності її участі у воєнних конфліктах;

- розвиток спеціальних вищих навчальних закладів України.

Свідченням актуальності проблеми професійної орієнтації молоді в різні періоди розвитку держави є незмінний інтерес науковців до вивчення різних її аспектів. Велику увагу вчені звертали на питання професійної орієнтації школярів на певні види професійної діяльності, широко досліджували вибір учнями спеціальностей робітничої та сільськогосподарської сфер, професій підприємницького напрямку. Проте наукові праці, присвячені професійній орієнтації на військову службу, не зустрічаються.

Досліджуючи статистичні дані показників вищої освіти України [2], виявляємо зменшення чисельності постійного населення України (рис. 1), зменшення попиту на отримання освітніх послуг, що впливає на зменшення кількості потенційних здобувачів вищої освіти (рис. 2). Це призводить до зменшення чисельності вищих навчальних закладів (рис. 3). Остання тенденція пов'язана також з перерозподілом державного замовлення між ними. Відображені динаміки на попередніх рисунках призводить до появи у числі безробітних колишніх науково-педагогічних та наукових працівників, створює жорстке конкурентне середовище даної категорії осіб (особливо це стосується ринку праці м. Харкова), впливає на потребу у підготовці

Збірник наукових статей

нових кадрів (рис. 4). На рис. 1–4 дані за 2015, 2016 рр. відображені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

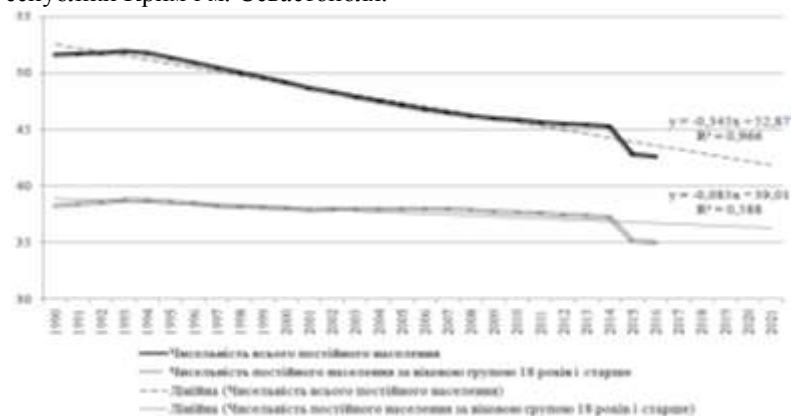

Рис. 1. Чисельність постійного населення України за 1990–2016 рр.

З метою запобігання корупції щодо працевлаштування науково-педагогічних працівників у вищих навчальних закладах України, забезпечення якості вищої освіти Кабінетом Міністрів України була прийнята Постанова від 30.11.2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти», яка відрізняється від попередньої вимогами до кваліфікаційного рівня кожного науково-педагогічного, наукового працівника та вимогами щодо відображення інформації про кадрове забезпечення закладу освіти до Єдиної державної електронної бази з питань освіти і підтриманням їх в актуальному стані.

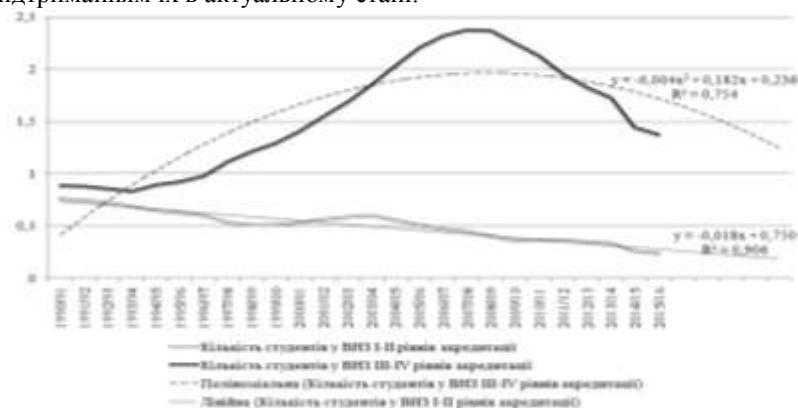

Рис. 2. Кількість студентів у вищих навчальних закладах України за 1990–2016 рр.

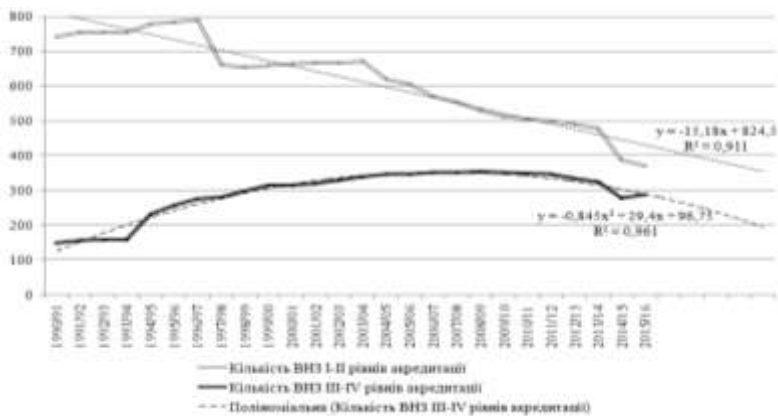

Рис. 3. Кількість вищих навчальних закладів України за 1990–2016 рр.

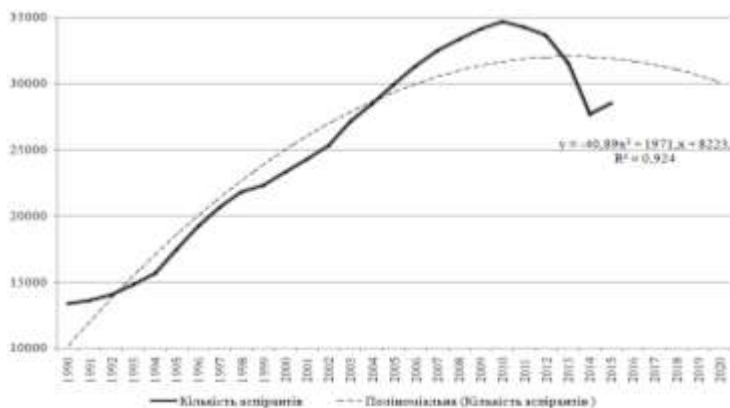

Рис. 4. Кількість аспірантів України за 1990–2015 рр.

Варіантом виходу з ситуації, яка склалась є розвиток ринку освітніх послуг України для іноземних громадян. Проте діяльність спеціальних вищих навчальних закладів на такому ринку – обмежена.

До соціально-організаційних передумов перепідготовки військовослужбовців до миротворчої діяльності також відносно безпосередні потреби ООН в такій підготовці. Досліджуючи динаміку залучення військовослужбовців і правоохоронців до миротворчих місій ООН, здійснено прогноз його зростання з високим рівнем достовірності (рис. 5). За результатами проведених опитувань колишніх миротворців встановлено наявність загрози виникнення конфліктів між військовослужбовцями – представниками різних держав-учасниць ООН, яку слід розглядати як фундамент процесу

перепідготовки. Основні причини виникнення такі: брак у військовослужбовців знань про етичні норми поведінки і культуру народів, представники яких беруть участь в операціях із підтримання миру й безпеки, і про державу, на території якої проводиться сама операція; гендерна нерівність, ставлення до якої в різних країнах неоднакове, а також недостатній рівень підготовки військовослужбовців з питань міжкультурної комунікації. Щодо гендерної нерівності підтвердженням тому є динаміка відсотка залучення військовослужбовців і правоохоронців жінок до миротворчих місій ООН і його прогноз (рис. 6). Станом на листопад 2015 р. значення згаданого показника в Україні становило 1,3%. Рис. 5–6 складено авторами за статистичними даними ООН [3].

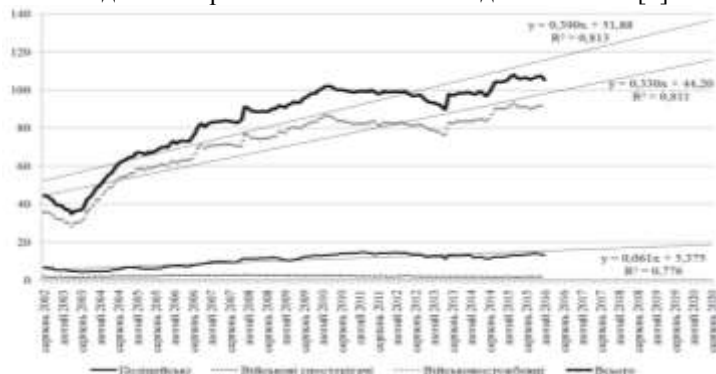

Рис. 5. Динаміка залучення військовослужбовців і правоохоронців до миротворчих місій ООН протягом 2002–2016 рр. і його прогноз до 2020 р., тис. осіб

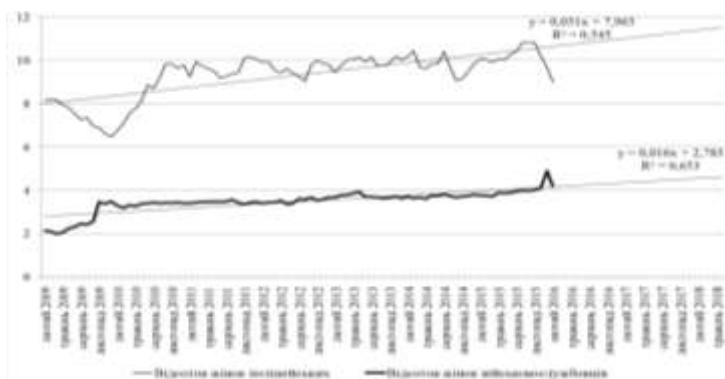

Рис. 6. Динаміка залучення військовослужбовців і правоохоронців жінок до миротворчих місій ООН протягом 2009–2016 рр. і його прогноз до 2018 р., у відсотках

Що стосується професійної орієнтації на військову службу, то для його забезпечення пропонуємо нестандартний підхід: викладання предмета (навчальної дисципліни) «Захист Вітчизни» у середніх школах (коледжах) офіцерами військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення України. Запропонований підхід забезпечує:

- викладання матеріалу занять на більш високому професійному рівні, що є важливим для організації мобілізаційного процесу за умов відсутності обов'язкової військової служби у державі;

- проведення профорієнтаційної роботи, спрямованої на залучення майбутніх випускників шкіл до військової служби за контрактом;

- проведення практичних занять на території військової частини для надання школярам більш повної інформації про умови військової служби, що є необхідним для прийняття позитивного рішення стосовно проходження військової служби за контрактом.

Пробний експеримент нами був проведений у м. Києві до початку бойових дій в Україні та дав позитивні результати. З метою перевірки обґрунтованих педагогічних умов професійної орієнтації на військову службу за контрактом в нових умовах у Вовчанському районі Харківської області проводиться новий педагогічний експеримент, результати якого планується оприлюднити до кінця навчального року.

Таким чином, проаналізовано сучасний стан вищої освіти України, обґрунтовано заходи управління змінами у військових системах вищої освіти та професійної орієнтації щодо здійснення перепідготовки військовослужбовців і професійної орієнтації школярів на військову службу за контрактом шляхом викладання офіцерами предмета «Захист Вітчизни».

Література

1. Modeling of decision-making process in pre-deployment training of military and police peacekeeping personnel / M. M. Medvid, Ya. V. Pavlov, L. K. Strilets, V. M. Demianyshyn, S. O. Pyvovarov // Честь і закон. – 2016. – № 2. – С. 34-42.

2. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>. – Назва з титул. екрану.

3. United Nations Police [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/en/peacekeeping/sites/police/> – Назва з титул. екрану.

Михаил Медвидь, Анатолий Бабичев, Владимир Демьянишин, Ярослав Павлов. Управление изменениями в военных системах высшего образования и профессиональной ориентации.

Проведен анализ современного состояния высшего образования Украины. Обоснованы мероприятия управления изменениями в военных системах высшего образования и профессиональной ориентации по осуществлению переподготовки военнослужащих к миротворческой деятельности и профессиональной ориентации школьников на военную службу по контракту путем преподавания офицерами предмета «Защита Отечества».

Ключевые слова: высшее образование, управление изменениями, профессиональная ориентация.

Mykhailo Medvid, Anatoliy Babichev, Volodymyr Demianyshyn, Yaroslav Pavlov. Management of changes in military systems of higher education and professional orientation.

The analysis of modern condition higher education in Ukraine was conducted. Substantiated the change management activities in the military systems of higher education and professional orientation the implementation of military training for peacekeeping activities and professional orientation of pupils to military service under the contract by the teaching of the subject officers «Defense of the Motherland».

Keywords: higher education, change management, professional orientation.

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.09.2016

УДК 37.091.321+355.23-047.22

© Мельник Ю. Б., 2016

Мельник Юрій Борисович

Національна академія Національної гвардії України

ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАПИТУ КУРСАНТІВ І СТУДЕНТІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ВВНЗ

Розглянуто Закон України «Про вищу освіту» відносно правових і організаційних засад функціонування вищих військових навчальних закладів. Уточнено сутність поняття «компетентність». Висвітлено європейський досвід класифікації компетентностей. Наведено результати дослідження соціального запиту курсантів і студентів щодо формування у них загальних компетентностей викладачами Національної академії Національної гвардії України.

Ключові слова: вищий військовий навчальний заклад, соціальний запит, компетентність, класифікація компетентностей, інструментальні компетентності, міжособистісні компетентності, системні компетентності, результати навчання, проект Тюнінг.

В останнє десятиріччя відбувається інтенсивне реформування системи вищої освіти в Україні, під час якого досягнуто істотних результатів. Масштабність запроваджених нововведень передбачає їх подальшу систематизацію та дослідження численних складників, а також імплементацію задекларованих положень згідно з новою редакцією Закону України «Про вищу освіту» [1]. Особливої актуальності ця проблема набуває у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ).

В п. 6, ч. 1, ст. 1 Закону України «Про вищу освіту» зазначено, що «вищий військовий навчальний заклад (вищий навчальний заклад із специфічними умовами навчання) – вищий навчальний заклад державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського, старшинського) або начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України, Збройних Сил України...» [1]. Цей Закон встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії вищих навчальних закладів, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях. У ньому наголошується, що підготовка фахівців з вищою освітою має здійснюватися з урахуванням потреб особи, інтересів держави, громади і роботодавців.

Отже, одним із завдань, яке суспільство й держава ставить перед ВВНЗ, є з'ясування соціального запиту щодо формування у курсантів/студентів компетентностей під час їхнього навчання.

Задля вирішення цього завдання нами проведено дослідження соціального запиту курсантів і студентів щодо формування загальних компетентностей викладачами Національної академії Національної гвардії України (далі – НА НГУ).

Мета статті – висвітлити європейський досвід класифікації компетентностей, результати дослідження соціального запиту курсантів і студентів щодо формування у них компетентностей викладачами НА НГУ.

Важливим є визначення базового терміну – компетентність.

Компетентність ми розуміємо як загальну здатність, що базується на здібностях, знаннях, цінностях та досвіду, набутому завдяки навчанню, проявляється в результатах навчання на певному етапі.

Запропоноване нами уточнення визначення «компетентність» потребує з'ясування взаємозв'язку з такою його складовою ознакою, як результати навчання. Оскільки ці категорії є дуже близькими за своєю сутністю, так як обидві стосуються формування у студентів знань, умінь, навичок тощо.

Результати навчання – закладають викладачі в зміст освітніх програм, тоді як компетентності, якими повинен оволодіти випускник ВНЗ, замовляють працедавці. Результати навчання мають бути чітко вимірюваними в рамках програми одного рівня вищої освіти, на відміну від компетентностей, які набуваються поступово, формуються цілою низкою навчальних дисциплін або модулів на різних етапах програми, і навіть рівнях вищої освіти.

Отже, компетентності набуваються студентами і формуються викладачами як на рівні окремої дисципліни, так і освітньої програми в цілому. Ця теза є важливим вихідним положенням для формулювання мети – дослідження соціального запиту курсантів і студентів щодо формування у них компетентностей викладачами у ВНЗ.

Основними джерелами інформації щодо класифікації та дослідження компетентностей, на які ми будемо спиратися в цій статті, є матеріали Агенції забезпечення якості вищої освіти Сполученого Королівства (The Quality Assurance Agency for Higher Education, QAA, UK) та європейського проекту Тюнінг (Tuning educational structures in Europe, TUNING) [2].

Саме дослідження компетентностей було одним із найважливіших завдань проекту Тюнінг, який ініційований у 2000 р. європейськими університетами (координатор – Університет Деусто, Іспанія) за активної підтримки Європейської Комісії. Протягом подальших років цей проект доповнений низкою регіональних проектів: Тюнінг – Латинська Америка (2003 р.), Тюнінг – Росія (2006 р.), Тюнінг – США, Тюнінг – Литва, Тюнінг – Африка, Тюнінг – Австралія (2009 р.). Слід зазначити, що з метою розроблення секторальних (галузевих) Рамок кваліфікацій та узгоджених їх із Рамкою кваліфікацій Європейського простору вищої освіти, у 2007 р. запроваджено спеціалізований проект – Tuning SQF.

Розповсюдженою є думка, що визначення компетентностей є привілеєм експертів і викладачів, також не завадить врахування запиту працедавців. Однак, не слід забувати про студентів, які сьогодні стають більш мобільними та формують попит, як на певні

спеціальності, так і висувають власні вимоги щодо формування у них чітких компетентностей.

Загальноприйнятий розподіл компетентностей на дві групи: *предметно-спеціальні* (фахові) (subject specific competences) та *загальні* (generic competences, transferable skills) потребував уточнення та конкретизації.

На основі досвіду більше 100 університетів з 16 країн-учасниць Болонського процесу (у консультаціях та опитуваннях взяли участь 5183 випускників, 998 професорів, 944 працеводів) відібрано 30 загальних компетентностей з трьох категорій: *інструментальні*, *міжособистісні* і *системні*. Вони класифіковані з точки зору значення навичок для професії і рівня опанування після закінчення програми [2; 3].

1. Конкретизований набір *інструментальних компетентностей* включає: когнітивні, методологічні, технологічні та лінгвістичні здатності, а саме: здатність до аналізу і синтезу; здатність до організації і планування; базові загальні знання; засвоєння основ базових знань з професії; усне і письмове спілкування рідною мовою; знання другої мови; елементарні комп'ютерні навички; навички управління інформацією (уміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел); розв'язання проблем; прийняття рішень.

2. Конкретизований набір *міжособистісних компетентностей* включає: навички спілкування, соціальну взаємодію та співпрацю, а саме: здатність до критики та самокритики; взаємодія (робота в команді); міжособистісні навички та вміння; здатність працювати в міждисциплінарній команді; здатність спілкуватися з експертами з інших галузей; позитивне ставлення до несхожості та інших культур; здатність працювати в міжнародному середовищі; етичні зобов'язання.

3. Конкретизований набір *системних компетентностей* включає: поєднання розуміння, сприйнятливості та знань, здатність планування змін для удосконалення систем, розроблення нових систем, а саме: здатність застосовувати знання на практиці; дослідницькі навички і уміння; здатність до навчання; здатність пристосовуватись до нових ситуацій; здатність породжувати нові ідеї (креативність); лідерські якості; розуміння культури та звичаїв інших країн; здатність працювати самостійно; планування та управління проектами; ініціативність і дух підприємництва; турбота про якість; бажання досягти успіху.

Для з'ясування соціального запиту тих, хто навчається, підготовки фахівців із вищою освітою з урахуванням потреб особи, інтересів держави, територіальних громад і роботодавців курсантам і студентам НА НГУ було запропоновано обрати з 30 вищенаведених

Збірник наукових статей

загальних компетентностей ті, які, на їхню думку, мають формувати у них викладачі ВВНЗ.

Опитування проводилось упродовж 3-х навчальних років (2013-2016 р.р.) анонімно у письмовій формі. Загальна вибірка була достатньо репрезентативною. Курсантам і студентам з 18 груп денної форми, четвертого року навчання, запропоновано зробити індивідуальний вибір 5 найбільш важливих компетентностей із вищезазначеного переліку та проранжувати їх. На наступному етапі кожний учасник мав можливість обговорити свій вибір у групах, визначивши при цьому спільних 5 компетентностей. На останньому етапі відбувалося колективне обговорення результатів роботи у групах й ухвалення переліку з 5 найвагоміших компетентностей з встановленням їх ієрархії.

Ці дані кожний учасник заносив у таблицю (таблиця 1).

Таблиця 1

Інструментарій дослідження соціального запиту щодо компетентностей

№ з/п	Назва компетентностей	Вибір 1 (індивідуальний)	Вибір 2 (груповий)	Вибір 3 (колективний)
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
...				

Загальні результати дослідження соціального запиту в навчальних групах, відповідно до вищезазначених загальних компетентностей з трьох категорій, наведені в таблиці 2.

Отримані результати свідчать, що найбільш затребуваними серед курсантів і студентів НА НГУ є попит на формування у них викладачами таких компетентностей:

- базові знання з професії;
- уміння організувати і планувати;
- здатність приймати рішення;
- здатність застосовувати знання на практиці;
- здатність адаптуватися до нових ситуацій;
- здатність працювати в команді;
- відповідальність за якість;
- прагнення до успіху.

Запит на інші компетентності слабо виражений або відсутній зовсім.

Результати дослідження соціального запиту курсантів і студентів
щодо формування у них загальних компетентностей у ВВНЗ

№ з/п	Назва компетентностей	159	169	550	350	150	160	310	320	551	411	151	311	321	312	322	412	152	162
		1. Інструментальні компетентності																	
	1) здатність до аналізу та синтезу;									2									
	2) уміння організувати і планувати;			2		2	3	3	4	4			1		4	2	3		
	3) базові загальні знання;																		
	4) базові знання з професії;	5	1	1	1	1	1			1								1	
	5) комунікативні навички з рідної мови;																		
	6) елементарні комп'ютерні навички;				2														2
	7) навички оперування інформацією;																		
	8) здатність вирішувати проблеми;	1									1		2	4		1	4		
	9) здатність приймати рішення.	2	5	5		4				3	3	4	3		4	2	3		
2. Міжособистісні компетентності																			
	1) здатність до критики та самокритики;															5			
	2) здатність працювати в команді;			3	4		4	2	2			5			2			2	4
	3) міжособистісні навички;																		
	4) здатність працювати в міждисциплінарній команді;																		
	5) здатність співпрацювати з експертами в інших предметних областях;																		
	6) здатність сприймати різноманітність та міжкультурні відмінності;																		

	7) здатність працювати в міжнародному контексті;																			
	8) прихильність до етичних цінностей.																			
3. Системні компетентності	1) здатність застосовувати знання на практиці;	3	2		3	3	3	1	1	5		2	4	2	1			4	1	
	2) дослідницькі здібності;																			
	3) здібність до навчання;									5										
	4) здатність адаптуватися до нових ситуацій;	4			2		5	5		2		1	3							
	5) здатність генерування нових ідей (творчості);																			
	6) здатність до лідерства;														3	1			3	
	7) розуміння культур та звичаїв інших країн;																			
	8) здатність працювати автономно;																			
	9) здатність до розробки проєктів та керування ними;																			
	10) здатність до ініціативи і підприємництва;										1								5	
	11) відповідальність за якість;		4		5							5	5	5						
	12) прагнення до успіху.		3	4		5	5	4	4		3			3		5			5	

Висновки. Між результатами навчання, які закладають викладачі в зміст освітніх програм та компетентностями, якими повинен оволодіти випускник ВНЗ, існує кореляційний зв'язок. Результати проведеного дослідження свідчать що затребуваними є лише окремі компетентності, що можна пояснити специфікою навчального закладу та реаліями сьогодення України. Вірно визначені компетентності у діяльності викладачів є системоутворюючим чинником процесу підготовки молодого фахівця.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів вирішення проблеми дослідження компетентностей у ВВНЗ. Подальшого дослідження потребують питання: з'ясування запиту Міністерств та відомств, соціального запиту працедавців, узгодження переліку цих компетентностей з експертами тощо. Важливим є узгодження компетентностей відповідно до освітніх програм, які формуються в різних навчальних дисциплінах і оцінюються на різних етапах.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс] // Вища освіта. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном. – Режим доступу : <http://vzn.org.ua/zakonodavstvo>. – Назва з титул. екрану.

2. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт. : В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.

3. Процес європейської інтеграції впливає на всі сфери життя держави: Україна чітко визначила орієнтири на входження в освітній та науковий простір Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bibl.com.ua/bank/356/index.html?page=18>. – Назва з титул. екрану.

Юрій Мельник. *Исследование социального запроса курсантов и студентов по формированию компетентности в ВВУЗ. Рассмотрен Закон Украины «О высшем образовании» относительно правовых и организационных основ функционирования высших военных учебных заведений. Уточнена сущность понятия «компетентность». Освещен европейский опыт классификации компетентностей. Представлены результаты исследования социального запроса курсантов и студентов по формированию у них общих компетентностей преподавателями Национальной академии Национальной гвардии Украины.*

Ключевые слова: *высшее военное учебное заведение, социальный запрос, компетентность, классификация компетентностей, инструментальные компетентности, межличностные компетентности, системные компетентности, результаты обучения, проект Тюнинг.*

Yuriy Melnyk. *The study of social inquiry cadets and students on formation of competence in HMEI.*

Considered the Law of Ukraine «On Higher Education» on the legal and organizational basis of functioning of the higher military educational institutions. Refined essence of «competence» concept. Illuminated by the European experience of classification of competencies. Presents the results of the study of social inquiry cadets and students on formation of their

general competence of the teachers of the National Academy of the National Guard of Ukraine.

Keywords: *higher military educational institution, social inquiry, competence, competence classification, instrumental competence, interpersonal competence, system competence, learning outcomes, the project Tuning.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 01.09.2016

УДК 378.016:004.056.5

© Мельник С. В., 2016

Мельник Сергій Володимирович

Національна академія Служби безпеки України

ДІЯЛЬНІСНИЙ АСПЕКТ ПОБУДОВИ КОМПЕТЕНТІСНОЇ МОДЕЛІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З КІБЕРБЕЗПЕКИ

Проаналізовано понятійно-категоріальний апарат дослідження проблеми побудови компетентнісної моделі майбутнього фахівця з кібербезпеки, визначено структуру моделі та сутність діяльнісного підходу до її побудови.

Ключові слова: *компетентність та компетенція, компетентнісна модель майбутнього фахівця з кібербезпеки, модель професійної діяльності майбутнього фахівця з кібербезпеки.*

Професійна підготовка фахівців для сфери кібербезпеки є одним із актуальних напрямів розвитку вищої освіти, орієнтованого на кадрове забезпечення високотехнологічних виробництв та інноваційних напрямів професійної діяльності в Україні. Про це свідчить і факт впровадження в Україні нової спеціальності 125 «Кібербезпека» галузі знань 12 «Інформаційні технології» відповідно до «Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», що затверджений Постановою КМ України від 29 квітня 2015 року № 266.

Кібербезпека як явище, сфера професійної та наукової діяльності базується на міжпредметній компетентності, включаючи технічну, юридичну, психологічну та інші складові. Враховуючи достатню новизну зазначеної сфери професійної діяльності та динаміку розвитку ринку праці в приватному і державному секторах, проблема якісної професійної підготовки фахівців з кібербезпеки є одним із актуальних напрямів наукових досліджень у педагогічній науці.

З огляду на це представляє науковий інтерес питання побудови моделі фахівця з кібербезпеки.

Виходячи із позиції Н. Тализіної [1], якість професійної підготовки залежить від ступеня обґрунтованості трьох складових: мети, змісту і організації професійної підготовки. Мета підготовки на думку автора визначає модель фахівця, що описується системою типових завдань або системою адекватних їм умінь (видами діяльності).

До запропонованої думки Н. Тализіної напевне доцільно додати, що модель фахівця також визначає зміст професійної підготовки та обґрунтовує вимоги до її організації у теоретичному та методичному аспектах.

Результати моніторингу наукових публікацій свідчать про достатню розробленість проблеми побудови моделі фахівця в загальнонауковому і прикладному контекстах. Так, доцільно звернути увагу на роботи В. Анісімова, С. Батищева, В. Жернова, Е. Зеєра, Є. Климова, Н. Кузьміна, А. Маркова, О. Матвієнко, Н. Селезньова, Є. Смирнової, Н. Тализіної, Л. Хихловського та інших. Однак, враховуючи достатню новизну проблеми професійної підготовки фахівців з кібербезпеки, зазначене питання на сьогодні є невирішеним.

Мета статті полягає у обґрунтуванні теоретичних засад побудови компетентнісної моделі майбутнього фахівця з кібербезпеки.

Завданнями статті є дослідження понятійно-категоріального апарату проблеми визначення професійної компетентності майбутнього фахівця з кібербезпеки та наукове обґрунтування діяльнісного підходу у побудові його моделі.

Далі під поняттям «фахівець з кібербезпеки» будемо розуміти фахівця, який має високий рівень професійної компетентності, що є достатнім для ефективної наукової та/або практичної діяльності відповідно до сфер компетенції суб'єктів національної та міжнародної системи кібербезпеки. При цьому вважаємо, що «фахівець» – це випускник вищого навчального закладу (ВНЗ) зі ступенем «бакалавр» та «магістр» (6, 7, 8 рівень Національної рамки кваліфікацій).

Дефініції понять «компетентність» та «компетенція» досліджувалися багатьма науковцями, тому з урахуванням відомих позицій будемо мати уявлення, що компетентність – це певна особистісна характеристика, а компетенція – сукупність конкретних професійних або функціональних характеристик.

У якості уточнення, чинний Закон України «Про вищу освіту» визначає «компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу

навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти».

Сукупність цих характеристик, необхідних для професійної діяльності на конкретній посаді (або групі посад), прийнято називати профілем компетентності.

Далі під «компетентністю майбутнього фахівця з кібербезпеки» будемо розуміти інтегральну якісну характеристику ступеня оволодіння ним своєю професійною діяльністю та сформованістю особистих якостей, що необхідні для успішної самореалізації за обраною спеціальністю.

Найбільш вживаним у педагогіці методом наукового дослідження проблеми компетентності фахівця є моделювання. У загальному випадку моделювання – це спосіб дослідження будь-яких явищ, процесів або об'єктів шляхом побудови та аналізу їх моделей. Вибір способу моделювання залежить від того, для вирішення яких завдань і в якій ситуації він буде використовуватись.

Поняття «модель фахівця» у більшості наукових джерел визначається як сукупність конкретизованих вимог до особистісних і професійних якостей, якими він має володіти не лише в умовах сучасного стану професійної діяльності, але й з урахуванням найближчої та подальшої перспективи. Відповідно, модель фахівця повинна мати прогностичний характер, враховуючи тенденції розвитку науково-технічного прогресу у галузі.

Достатньо поширена думка, що модель майбутнього фахівця – це деякий еталон, ідеал фахівця, який повинен бути підготовлений у ВНЗ, що відповідає сучасним вимогам суспільства. Звісно професійна підготовка у ВНЗ повинна бути орієнтована на цей ідеал, максимально сприяти наближенню реальної людини до встановленого ідеалу через організацію, структуру та зміст навчання, виховання майбутнього фахівця зокрема.

На шляху євроінтеграції України одним із першочергових завдань сучасної вищої освіти вважається перехід від кваліфікаційної до компетентнісної моделі якості освіти. У цьому випадку цілі освіти пов'язуються із формуванням готовності майбутнього фахівця до виконання своїх обов'язків за обраною спеціальністю, готовністю до професійного розвитку та становлення тощо. Крім того, на відміну від кваліфікаційної моделі компетентнісна модель фахівця менше зав'язана на конкретний об'єкт, предмет та засоби діяльності, передбачає універсалізм та мобільність випускників у мінливих умовах ринку праці. Професійна підготовка фахівців широкого профілю та «укрупнення спеціальностей» є найбільш характерною тенденцією для сучасної вищої освіти.

Вочевидь стандартизація вищої освіти за спеціальністю «Кібербезпека» повинна базуватись на компетентнісній моделі майбутнього фахівця з кібербезпеки, що обумовлює вимоги до якості, змісту та результатів освітньої діяльності ВНЗ. Законом України «Про вищу освіту» передбачено, що стандарт визначає вимоги до переліку компетентностей випускника; нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

Таким чином, «компетентнісна модель майбутнього фахівця з кібербезпеки» фактично є описом сукупності взаємопов'язаних компетентностей (відповідно, і компетенцій), якими повинен володіти випускник ВНЗ.

На сьогодні існує багато підходів до визначення компетентнісних складових моделі фахівця. Проте виходячи із авторського погляду на зміст вищої освіти зупинимося на позиції І. Зимньої [2]. Дослідниця виділяє чотири блоки:

- базовий – у відповідності з яким випускник ВНЗ повинен характеризуватися як мінімум нормою розвитку таких операцій як аналіз, синтез, співставлення, порівняння, узагальнення, систематизація, прийняття рішень, прогнозування, співставлення результату з висунутою метою;

- особистісний – в рамках якого фахівець повинен мати такі якості, як відповідальність, організованість, цілеспрямованість;

- соціальний, який забезпечує життєдіяльність людини і адекватність її взаємодії з іншими людьми, групою, колективом;

- професійний, що забезпечує адекватність виконання професійної діяльності.

Здається також вдалим підхід [3], коли блоки компетентностей поділяють на три групи: загальнокультурні, методологічні, професійно-орієнтовані.

В рамках статті зупинимося тільки на питанні професійного блоку (професійно-орієнтованих компетентностей) компетентнісної моделі майбутнього фахівця з кібербезпеки у розрізі таких компонентів, як професійна освіченість, професійна майстерність та професійно-психологічна готовність.

Оскільки професійна компетентність передбачає стійку здатність фахівця виконувати певний вид діяльності, доцільно охарактеризувати її з точки зору діяльнісного підходу. Діяльнісний підхід в педагогіці було теоретично розроблено й практично обґрунтовано у розрізі предмету психологічних наук та в контексті формування професійної компетентності під час навчально-пізнавальної діяльності здобувачів різних рівнів освіти. Проте для

досягнення поставленої у статті мети пропонується трактувати поняття «діяльнісного підходу» як принципу дослідження та побудови компетентнісної моделі майбутнього фахівця. У якості теоретичної основи зазначеної інтерпретації будемо використовувати достатньо нову предметну область – методологію практичної діяльності, що базується на сучасних досягненнях кібернетики, теорії систем і системного аналізу, теорії самоорганізації (синергетики), теорії прийняття рішень та ін.

Отже, у подальших наукових дослідженнях розмежуємо поняття «компетентнісна модель майбутнього фахівця з кібербезпеки», «модель професійної діяльності майбутнього фахівця з кібербезпеки», «концептуальна модель забезпечення кібербезпеки» у запропонованій ієрархії змістовно-логічної взаємозалежності.

Висновки та перспективи. В статті розглянуто дефініцію поняття «компетентнісна модель майбутнього фахівця з кібербезпеки» та запропоновано діяльнісний підхід до моделювання з метою подальшого визначення компонентної структури професійної компетентності, наукового обґрунтування профілю професійної компетентності майбутнього фахівця з кібербезпеки тощо.

Література

1. Талызина Н. Ф. Пути разработки профиля специалиста / Н. Ф. Талызина. – Саратов : изд-во СГУ, 1987. – 176 с.

2. Зимняя И. А. Социально-профессиональная компетентность как целостный результат профессионального образования: (идеализированная модель) / И. А. Зимняя // Проблемы качества образования. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2005. – С. 10–20.

3. Пригодій М. А. Формування моделі фахівця – основа майбутньої професійної діяльності та ефективної підготовки до неї / М. А. Пригодій, П. В. Васюченко // Наука у інформаційному просторі: зб. матер, VI міжнародної наук.-прак. конф., 16-17 вересня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/20100916/pe_prigod.htm (дата звернення: 31.10.2016).

Сергей Мельник. Деятельный аспект построения компетентностной модели будущего специалиста по кибербезопасности.

Проанализировано понятийно-категориальный аппарат исследования проблемы построения компетентностной модели будущего специалиста по кибербезопасности, определено структуру модели та сущность деятельного подхода к ее построению.

Ключевые слова: компетентность и компетенция, компетентностная модель будущего специалиста по

кибербезпеки, модель професійної діяльності майбутнього спеціаліста по кибербезпеці.

Sergii Melnyk. Activity aspect of constructing a competency model of the future expert on cyber security.

Was analyzed the conceptual and categorical apparatus of the study the problem of constructing a competence model of the future expert on cyber security and defined the structure of the model and the essence of the active approach to its build.

Keywords: *competence and competency, competence model of the future expert on cyber security and the model of professional activity of future specialist in cyber security.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК [004.031.42:159.953.5]::005.59:37.012

© Митрофанова Н. В., 2016

Митрофанова Наталія Володимирівна

Харківська гімназія № 34 Харківської міської ради Харківської області

ІНТЕРАКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

На основі теоретичного аналізу наукової літератури уточнено поняття «інтерактивна технологія навчання», розкрито зміст інтерактивної технології навчання вирішення конфліктів у педагогічному процесі та охарактеризовано форми та методи її реалізації.

Ключові слова: *інтерактивний, інтерактивна технологія навчання, педагогічний конфлікт, вчитель.*

Основним напрямком модернізації системи освіти в Україні на сучасному етапі визнано особистісно орієнтовану спрямованість педагогічного процесу. Особистісно орієнтовані освітні технології в руслі нової парадигми освіти здатні забезпечити розвиток, саморозвиток та самовдосконалення суб'єктів освітнього процесу.

Педагогічний процес пронизаний різними міжособистісними конфліктами, а, як свідчить аналіз психолого-педагогічної літератури та практики, наявність конфліктів у педагогічному процесі багато в чому можна пояснити тим, що сучасний учитель недостатньо підготовлений до вирішення конфліктів у педагогічному процесі.

Як засіб формування підготовки вчителя до вирішення конфліктів у педагогічному процесі нами була обрана інтерактивна педагогічна технологія.

Мета даної статті полягає у розкритті змісту інтерактивної педагогічної технології навчання вирішення конфліктів у педагогічному процесі.

Термін «інтерактивний» означає «той, що взаємодіє». Існують різні підходи до визначення інтерактивного навчання. На сьогодні не існує єдиного визначення даного поняття. Так, Л. Годкевич визначає його як діалогове навчання: «Інтерактивний – означає здатність взаємодіяти чи знаходитись в режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною)» [1]. М. Кларин уточнює, що інтерактивне навчання - це перш за все діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія вчителя та учня [3]. Ми поділяємо думку О. Пометун та Л. Пироженко, які акцентували, що сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії, це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці) [3].

Отже, інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника навчального процесу над іншими, так і однієї думки над іншою. Під час інтерактивного навчання учасники педагогічного процесу вчатья бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення.

Розроблена нами інтерактивна технологія навчання вирішення педагогічних конфліктів передбачала роботу вчителя з досвідом - як з власним, так і чужим при проведенні навчального семінару. Реалізація технології вимагала від особистості вчителя сформованості не лише пізнавальної активності, а й діалогових форм спілкування. Так як у процесі їх реалізації прослідковується продуктивний обмін думок партнерів у групі, підтримка й розвиток взаємин суб'єктів педагогічного процесу.

З іншого боку, використання саме діалогових форм спілкування дозволяє найбільш адекватно виявляти особливості досвіду вчителя, специфіку його поведінки у конфліктних ситуаціях, мотиви, вплив особистісних характеристик, психічного стану на вибір стратегій у конфліктах, методів їх вирішення.

Розглянемо детальніше форми і методи навчання, що були використані для формування підготовки вчителя до вирішення конфліктів у педагогічному процесі, а саме:

- тренінги, ділові ігри, дискусії, «круглі столи», «мозковий штурм», діагностика і самодіагностика властивостей і особливостей людини, які прямо або опосередковано зумовлюють її конфліктність, що спонукало кожного замислитися про власний досвід та виокремити спільні загальні висновки; сприяло формуванню стійкого інтересу до проблем конфліктів у педагогічному процесі, оволодінню особистісно

значущими знаннями, виробленню комунікативних умінь, гнучкості мислення й поведінки, розвитку особистісних і професійних якостей, необхідних для вирішення конфліктів у педагогічному процесі;

- аналіз, моделювання, програвання, розв'язання конкретних конфліктів у педагогічному процесі, що значно впливало на розвиток рефлексивних здібностей, вибір правильного стилю поведінки у педагогічному конфлікті, формування уміння адекватної діагностики і обґрунтованого прогнозу розвитку подій у педагогічному конфлікті;

- вправи художнього, соціального, індивідуального спрямування, які, сприяють активному співробітництву, дозволяють усвідомити особистісний досвід, особистісні бар'єри на шляху навчання. Це спонукає вчителя бути свідомим в процесі вирішення конфліктів у педагогічному процесі.

Вправи художнього спрямування пов'язані з мистецтвом, а саме робота зі словом, звуком, музикою, кольором, формою тощо. Наприклад, відтворення в кольорі чи в пластиці конкретного конфлікту, передача за допомогою гри на музичному інструменті внутрішнього стану учасників даного конфлікту та ін. Неформальне включення в навчальний процес як обов'язкових компонентів художнього, поетичного й музичного сприйняття світу, синтез наукового і художнього підходів, що взаємно збагачують один одного, оживлення теоретичного матеріалу кольоровими, звуковими переживаннями сприяє вольової діяльності вчителя, емоційному сприйняттю процесу навчання вирішенню конфліктів у педагогічному процесі.

Вправи соціального характеру мають спрямовуватися на згуртування навчальних груп, формування інтересу один до одного, встановлення контактів. Їх необхідно виконувати в парах, групах, колі, з використанням різних предметів та ритмічних вправ. Така своєрідність виконання вправ соціального спрямування дозволить учителю відчувати себе як складову соціальної спільноти.

Особливого значення художні й соціальні вправи набували як обов'язковий початок робочого дня семінару, створюючи позитивну психоемоційну атмосферу й настроюючи на плідну роботу;

- використання проєктів, спрямованих на проведення дослідження конкретного конфлікту у педагогічному процесі. Проєкти супроводжуються проведенням ґрунтового аналізу об'єктивних і суб'єктивних причин конфлікту, з'ясуванням цілей, мотивів, намірів, учасників педагогічного конфлікту, їх психологічного стану, тактик і стратегій поведінки і передбачають репрезентацію результатів проведеного пошуку в театралізованій формі.

Висновки. Отже, використання вище зазначених форм і методів у ході інтерактивної технології передбачає гармонійне поєднання

різних форм роботи, зміст яких має системно поєднуватися між собою. Тільки в цьому випадку можна забезпечити ефективне підвищення рівня педагогічної майстерності учителів щодо вирішення конфліктів у педагогічному процесі. Однак необхідно зазначити, що провідну роль у запропонованій технології відіграють індивідуальні форми роботи, які дозволяють на основі максимального врахування індивідуальних й особистісних особливостей кожного вчителя надати йому диференційовану підтримку в професійно-особистісному розвитку щодо вирішення конфліктів у педагогічному процесі.

Проведене дослідження не вичерпує усіх питань. Подальшого розвитку потребують питання попередження конфліктів у педагогічному процесі.

Література

1. Годкевич Л. Інтерактивні технології [Текст] / Л. Годкевич // Завуч. – 2004. – № 6. – С. 9-12.
2. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика [Текст] / О. Пометун, Л. Пироженко. – К., 2002. – 136 с.
3. Кларин М. В. Інтерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта [Текст] / М. В. Кларин // Педагогика. – 2000. – № 7. – С. 43-48.

Наталія Митрофанова. Інтерактивна технологія обучения рішення конфліктів в педагогічному процесі.

На основі теоретичного аналізу наукової літератури уточнено поняття «інтерактивна технологія обучения», раскрыто содержание интерактивной технологии обучения решения конфликтов в педагогическом процессе и охарактеризованы формы и методы ее реализации.

Ключевые слова: *интерактивный, интерактивная технология обучения, педагогический конфликт, учитель.*

Nataliia Mytrofanova. Interactive learning technology to resolve conflicts in the pedagogical process.

Based on the theoretical analysis of scientific literature clarified the term «interactive learning technology», the content of interactive learning technologies to resolve conflicts in the pedagogical process and characterized the forms and methods of implementation.

Keywords: *interactive, interactive learning technology, pedagogical conflict, teacher.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 28.10.2016

Михайлова Людмила ЗіновіївнаХарківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця**МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ
МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (МКК)**

Розкрито поняття «мораль» або «моральність», проаналізовано оціночно-імперативний характер моральної регуляції. Розглянуто такі важливі складові моралі як самосвідомість, яка зобов'язує до безперестанного морального зусилля заради інших людей, вільний вибір як акт особистого рішення, вираження індивідуальності суб'єкта.

Ключові слова: мораль, моральна регуляція, самосвідомість, вільний вибір, етичні категорії.

Усі процеси, що відбуваються у суспільстві, повною мірою відображаються на діяльності вищих навчальних закладів. Виникнення міжетнічної та міжнаціональної напруги і конфліктів впливає на настрої та почуття молодих людей, які формуватимуть еліту нашого майбутнього суспільства, тому виховання культури міжетнічних відносин, прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів та націй є пріоритетною задачею для нас, як для викладачів кафедри іноземних мов та перекладу. Сутність поняття *культура міжетнічних/міжнаціональних відносин* має базуватися на гуманістичній моралі як унікальному способі духовно-практичного освоєння світу людиною. Та щоб братися за виховання моралі, необхідно чітко усвідомити собі, що саме є мораль, якою є мораль, які її основні особливості, постулати та принципи.

Мораль, або моральність (що у статті буде те саме), – це сукупність норм, цінностей, ідеалів, установок, які регулюють людську поведінку і є найважливішими складовими культури, яка завжди відрізняла людину від інших живих істот. Особливістю моралі є те, що для своєї успішної дії вона повинна бути *глибоко засвоєна людиною*, повинна «увійти в її душу», стати частиною її внутрішнього світу. Людина моральна тільки тоді, коли моральна поведінка стає органічною для неї, і їй не потрібний доглядач, який перевіряє й підганяє. Оскільки моральний аспект є в будь-яких людських діях і відносинах (крім чисто технічних), остільки в будь-якій сфері життя ми зустрічаємося з мораллю як «внутрішнім голосом» людини, який допомагає їй морально поводитися у будь-яких ситуаціях.

Мета статті – проаналізувати оціночно-імперативний характер моральної регуляції, розглянути такі її складові як самосвідомість, що зобов'язує до безперестанного морального зусилля заради інших людей, та вільний вибір як акт особистого рішення, вираження індивідуальності суб'єкта.

Моральна регуляція носить *оціночно-імперативний характер*. Це значить, що мораль завжди оцінює й наказує. Вона наказує діяти по-доброму, заохочує до добра, спонукає до виваженої поведінки, світлих, доброзичливих думок, а засуджує злодіяння і темні пристрасті, забороняє зло.

У центрі моралі стоїть *співвідношення необхідного і реального*. Мораль завжди показує нам суттєво необхідний порядок речей, ідеальний стан справ, те, до чого ми зобов'язані прагнути. Тварини не знають ідеалів, вони додержуються заданого стереотипу, а людина – істота відкрита, і вона завжди спрямована до визнаних у культурі зразків і ідеалів, постійно співвідносить себе з ними, нерідко усвідомлюючи свою фактичну недосконалість. «Я не такий, як потрібно, але я стану таким!» – сказати так може тільки представник роду Homo sapiens.

Мораль стає можливою тому, що людина, яка живе в культурному середовищі і спілкується із собі подібними, має *самосвідомість*. Вона відокремлює себе від світу, має почуття «я», переживає себе як цілісність, відмінну від усього іншого. Тільки такий суверенний суб'єкт здатний певним чином ставитися до своїх вчинків, почуттів і думок, оцінювати їх, брати на себе відповідальність за зроблене. Самосвідомість є одним із важливих складових моралі, вона зобов'язує до безперестанного морального зусилля заради інших людей, заради вдосконалювання власної душі й заради торжества вищих начал у світі.

Моральність людини тісно пов'язана з її здатністю до *вільного вибору*. Він виражається насамперед в умінні людей дистанціюватися від егоїстичних матеріальних і фізіологічних потреб, щоб підкорити свої думки та вчинки моральним правилам і принципам. Людям властиво не просто «переживати» якийсь досвід, але й морально ставитися до свого переживання, наприклад, пригнічувати свій страх і заохочувати хоробрість. Вільний вибір – це вибір, звільнений від невідворотного впливу зовнішніх і внутрішніх обставин, це акт особистого рішення, вираження індивідуальності суб'єкта. Крім того, свобода вибору є важливим моментом уже властиво моральної поведінки. Звичайно, у воістину моральної особистості існують усталені моральні звички й може спрацьовувати моральна інтуїція – те, що діє як би автоматично. Але позараціональні форми моральності не завжди придатні. У складних ситуаціях, коли зустрічаються

рівнозначні цінності (обов'язок і любов, дружба й правдивість і т.п.), ми змушені думати, розмірковувати, зважувати всі «за» і «проти». Саме тут і реалізується наша здатність вільно вибирати, виявляти свою моральну волю. Людина як моральна істота живе, звичайно, у реальному світі, повному протиріч і недосконалості. Вона підкоряється тому типу моральності і тим відносинам, які прийняті в її народі, громаді або державі. А моральні принципи в історії людства нерідко були і є украй жорстокі: не тільки гуни й варвари, але й сучасні «освічені народи» часто агресивні й керуються суворою нетерпимістю до всього, що не в честі в них самих. Однак усередині практично будь-якої конкретно-історичної моральної системи існують зерна, іскорки високої моралі.

Висока мораль – це сукупність загальнолюдських устремлінь на безкорисливе, справедливе і доброзичливе ставлення до будь-якої людської істоти. Висока мораль – серце всякої справжньої моральності, це краще, що виробило людство у своїй моральній історії. Тому у реальному житті ми завжди зустрічаємося із взаємодією як мінімум трьох компонентів, що визначають поведінку людини: це, по-перше, дія простих біологічних і матеріальних потреб, що штовхають індивіда на грубо егоїстичний шлях; по-друге, це сукупність конкретно-історичних традицій і моральних норм, що таким або іншим чином орієнтують індивіда на пріоритет групових інтересів, і, по-третє, це веління високої моралі, що говорить від імені людства як цілого й нерідко – від імені Бога. Динаміка цих трьох складових і визначає моральну поведінку і внутрішній світ конкретних людей. Від того, що саме переважає, залежить практична моральність кожного з нас.

Говорячи про людину як моральну істоту, не треба забувати, що моральні принципи не висять у повітрі, вони тісно переплетені з людською психологією й реалізуються в поведінці через психологічні механізми. Люди не просто виконують моральні закони або не виконують їх, вони сподіваються й вірять, прагнуть і сумніваються, радіють і гніваються, знаходять або не знаходять у собі сили для наближення до морального ідеалу. Саме тому тут йдеться не просто про категорії етики, які викристалізувались у теорії, але про те, як найважливіші моральні сюжети беруть участь у житті людей. А приймаючи до уваги той факт, що теперішній світ – це простір без кордонів, це крос-культурний діалог треба вивчити, як правило, що висока мораль – це сукупність загальнолюдських установок на безкорисливе, справедливе і доброзичливе ставлення до будь-якої людини.

Розглядаючи міжкультурне спілкування як проблему моральну необхідно розкрити з гуманістичних позицій відповідні етичні

категорії, оволодіння якими сприятиме вихованню культури міжнаціональних відносин, а саме: 1) етнічна гідність; 2) етнічна гордість; 3) відповідальність; 4) совість; 5) воля; 6) товарицькість; 7) дружба; 8) тактовність; 9) емпатія; 10) толерантність.

Викладачі, спираючись на вищезначені особливості моралі, використовуючи психологічні механізми, повинні формувати у молодих людей високі моральні якості, які проявляються не лише у милуванні природою, захопленні прекрасним, а найбільше у спілкуванні людей. У повсякденних взаємодіях один з одним, у дружньому, співіснуванні не тільки у родині, а і в будь-якому колективі; не тільки з людьми, одного культурного поля, а й з людьми інших поглядів, традицій, віросповідань.

Література

1. Золотухина-Аболина Е. В. Курс лекцій по етике / Е. В. Золотухина-Аболина. – Ростов н/Д. : «Феникс», 1999. – 384 с.
2. Кондратов В. А. Этика. Эстетика / В. А. Кондратов, Чичина Е. А. – Ростов н/Д. : «Феникс», 1999. – 512 с.

Людмила Михайлова. Моральное воспитание студентов в процессе межкультурной коммуникации (МКК).

Раскрыто понятие «мораль» или «моральность», проанализирован оценочно-императивный характер моральной регуляции. Рассмотрены такие важные составляющие морали как самосознание, которая принуждает к постоянному моральному усилию ради других людей; свободный выбор, как акт личного решения, определения индивидуальности субъекта.

Ключевые слова: мораль, моральная регуляция, самосознание, свободный выбор, этические категории.

Ljudmyla Mykhailova. Moral Education of Students in the Process of Cross-Cultural Communication (CCC).

The notion of moral or morality is revealed in the article, evaluation and imperative character is analyzed. Such important notions of moral as consciousness that compels people to make moral efforts for other peoples' sake; free choice as the action of personal decision and determination of person's individuality are considered in the article.

Keywords: moral, moral regulation, consciousness, frees choice, ethical categories.

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.10.2016

Мітіна Світлана Володимирівна

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

**ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА В СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО
ЗАКЛАДУ**

У статті на основі теоретичного аналізу наукових праць розглянуто проблема професійної компетентності викладача вищого навчального закладу. З'ясована сутність поняття «компетентність» і «компетенція». Здійснено аналіз структурних компонентів професійної компетентності фахівця. Визначено зміст психологічної складової в загальній структурі професійної компетентності викладача вищої школи.

Ключові слова: компетенції, компетентність, професійна компетентність викладача, психологічна компетентність.

Згідно з «Національною доктриною розвитку України в XXI столітті» вища освіта повинна забезпечити фундаментальну наукову та загальну підготовку студентів, їх життєву та професійну компетентність. Тому викладач вищої школи повинен відповідати вимогам, які виставляє суспільство до майбутніх фахівців, - компетенцією. Склад компетенції викладача вищого навчального закладу (ВНЗ) визначається на основі компетентнісного підходу, який вимагає від фахівця не тільки високого рівня академічних, але й психолого-педагогічних знань. Відомо, що психологічні знання, навички та вміння є важливим засобом досягнення професійних успіхів педагога. Проте, у сучасній науковій психолого-педагогічній літературі немає однозначного тлумачення сутності поняття психологічної компетентності та її міста в загальній структурі професійної компетентності викладача. Тому визначення критеріїв професійної компетентності, зокрема її психологічної складової, є актуальною проблемою, яка потребує ретельного дослідження.

Мета нашої статті полягає в тому, щоб на основі аналізу наукових досліджень визначити сутність психологічної складової в загальній структурі професійної компетентності викладача вищої школи.

Аналіз останніх досліджень свідчить про поглиблений інтерес науковців до проблеми формування професійної компетентності спеціаліста. Концептуальною основою професійної підготовки педагогів у вищій школі, формування їх професійної компетентності

стали роботи Г. О. Балла, І. Д. Бега, І. А. Зязюна, Є. О. Клімова, В. Н. Кузьміної, С. Д. Максименко та інших. Сучасні дослідження М. С. Головань [1], спрямовані на визначення структури та змісту професійної компетентності викладача вищого навчального закладу; Л. В. Пляка [3] акцентує увагу на формування професійної комунікативної компетентності у майбутніх провізорів; М. М. Філоненко [2; 4] вивчає аспекти, що пов'язані з професійним становленням майбутнього лікаря, досліджує складові компетенції викладача вищої школи. Проте, не зважаючи на широкий діапазон психолого-педагогічних досліджень, проблема професійної компетентності викладача вищого навчального закладу потребує подальшого вивчення, особливо це стосується її психологічної складової.

Науковці (М. С. Головань, М. М. Філоненко Л. В. Пляка та інші) наголошують на необхідності відрізнити поняття «компетентність» і «компетенція». Під «компетентністю» розуміються реально сформовані знання, уміння та навички, а під «компетенцією» – здатність особистості у професійній діяльності застосовувати отримані компетентності, тобто саме особистісні компетенції дають можливість досягти успішності у професійній діяльності [4, с. 96].

М. С. Головань визначає компетентність як інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід і особистісні якості, які обумовлюють готовність і здатність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають в реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість результату діяльності. Поняття «компетентний» стосується особистості, яка володіє компетенцією, що дає можливість оцінити ефективність виконання професійних функцій фахівця [1, с. 82].

На думку М. М. Філоненко, професійна компетентність – це інтегрована особистісна якість, що має систему ключових компетенцій, які дають змогу фахівцеві ефективно здійснювати свою діяльність, самоудосконалюватися. При цьому, професійна компетенція – це наперед встановлені вимоги до освітньої підготовки спеціалістів, замовлених суспільством, перелік яких визначається державним стандартом у певній професійній галузі. Компетенція є інтегральним результатом взаємодії компетентностей особистості [2, с. 22].

Як визначає Л. В. Пляка [3], компетентність має особистісну та мотиваційну спрямованість щодо її розвитку; становить основу професійної діяльності фахівця та є одним із показників професіоналізму, що базується на відповідних професійних знаннях, уміннях, навичках і здібностях особистості. При цьому, знання, уміння та навички виступають як діяльнісно-рольові характеристики

професійної компетентності педагога. Слід зауважити, що особистісні якості є суб'єктивними характеристиками, які вказують на ставлення фахівця до професійної діяльності, формують його індивідуальний стиль та визначають, на нашу думку, психологічну компетентність викладача.

Структура професійної компетентності викладача, як особистісного утворення, на погляд М. С. Головань, містить мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, ціннісно-рефлексивний та емоційно-вольовий компоненти, що тісно взаємопов'язані між собою. Мотиваційний компонент, основу якого складають показники професійної спрямованості та самовизначення, показує ставлення особистості до професійної діяльності. Когнітивний компонент включає знання теоретичного (методологічні, фахові знання наукової дисципліни) і технологічного характеру (знання, що складають основу педагогічної діяльності викладача). Діяльнісний компонент ґрунтується на загальних прийомах і способах інтелектуальної діяльності, це взаємопов'язаний комплекс умінь і навичок, що забезпечують якісну реалізацію посадових функцій викладача. Ціннісно-рефлексивний компонент включає сукупність особисто значущих прагнень, ідеалів, переконань, ставлень до діяльності, адекватну самооцінку власних можливостей, прагнення до самоактуалізації та професійного самовдосконалення. Рефлексія характеризує самоаналіз і самооцінку власної діяльності та її результатів, регулює всі компоненти професійної компетентності. Емоційно-вольовий компонент включає здатність розуміти власний емоційний стан, володіти собою у різноманітних професійних ситуаціях, наполегливість у досягненні поставленої мети [1, с. 84].

М. М. Філоненко окреслює наступні ключові складові компетенції викладача вищої школи: - професійна компетентність (широка ерудиція у науково-предметній галузі); - педагогічна (знання дидактики вищої школи, теорії виховання); - методична (знання методів, прийомів викладання навчального предмета); - психологічна (знання вікових особливостей, психічних станів студентів, закономірностей сприйняття ними навчального матеріалу); - соціально-економічна (знання основ соціології, економіки, права, менеджменту); - комунікативна (культура мови, володіння іноземними мовами, інформаційними технологіями, методами та прийомами міжособистісного спілкування); - загально-культурна компетентність (науковий світогляд, стійка система загальнолюдських духовно-моральних цінностей) [2, с. 23].

На нашу думку, серед визначених компетентностей особливе місце належить психологічній компетенції, оскільки успішна діяльність викладача неможлива без володіння ним певними

психологічними знаннями і навичками та вмінням їх ефективно застосовувати на практиці.

Л. В. Пляка [3] трактує психологічну компетентність викладача вищого навчального закладу як складне, інтегроване особистісне утворення зі значною кількістю компонентів, а саме: - ціннісно-змістове (ціннісні орієнтації, норми і відношення до них); - когнітивне (система наукових психолого-педагогічних знань); - регулятивне (здатність свідомо керувати своїми емоціями та психічними станами, створювати позитивний емоційний настрій і сприятливий психологічний клімат); - особистісне (сформовані професійно важливі особистісні якості, здатність до особистісного та професійного саморозвитку).

Отже, психологічна компетентність – це якісна характеристика особистості викладача, яка включає структуровану систему психологічних знань і вмінь, що дозволяє побудувати процес ефективної професійної взаємодії.

Висновки. Таким чином, професійну компетентність педагога вищої школи можна визначити як сукупність діяльно-рольових і особистісних характеристик викладача, що забезпечують ефективне виконання ним завдань педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі, є мірою й основним критерієм його відповідності професійній діяльності. При цьому, психологічна складова займає важливе місце в структурі професійної компетентності викладача, є системним особистісним утворенням, що забезпечує якісне виконання фахівцем професійної педагогічної діяльності.

Перспективи подальших досліджень передбачаємо в розробці структури та критеріїв оцінювання психологічної компетентності викладача вищої школи.

Література

1. Головань М. С. Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу / М. С. Головань // Проблеми сучасної педагогічної освіти: Педагогіка і психологія. Зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип. 44. – Ч. 3. – С. 79-88.

2. Максименко С. Д. Педагогіка вищої медичної освіти: підручник / С. Д. Максименко, М. М. Філоненко. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 288 с.

3. Пляка Л. В. Психологічні особливості формування професійної комунікативної компетентності у майбутніх провізорів : дис. канд. психол. наук : 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Л. В. Пляка. – Інститут психології ім. Г. С. Костюка, 2010. – 241 с.

4. Філоненко М. М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря: монографія / М. М. Філоненко. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – 420 с.

Светлана Митина. Психологическая составляющая в структуре профессиональной компетентности преподавателя высшего учебного заведения.

В статье на основе теоретического анализа рассмотрена проблема профессиональной компетентности преподавателя высшего учебного заведения. Уточнена сущность понятия «компетентность» и «компетенция». Осуществлен анализ структурных компонентов профессиональной компетентности специалиста. Определено содержание психологической составляющей в структуре профессиональной компетентности преподавателя высшей школы.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, профессиональная компетентность преподавателя, психологическая компетентность.

Svitlana Mitina. The psychological component in the structure of professional competence of the teacher of the high school.

In the article on the basis of theoretical analysis the problem of professional competence of the teachers of the university is devoted. It was refined the essence of the notion «competence» and «competency». It was realized the analysis of the structural components of professional competence of the specialist. It was determined the content of the psychological component in the general structure of professional competence of the teacher of the high school.

Keywords: competence, competence, professional competence of the teacher, psychological competence.

Стаття надійшла до редакційної колегії 27.10.2016

УДК: 378:316-047.22

© Московчук О. С., 2016

Московчук Ольга Сергіївна

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

**ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ЯК ПЕДАГОГІЧНОГО ЯВИЩА**

У статті охарактеризовано соціальну компетентність як одну з ключових компетентностей особистості, а отже, суб'єктивною категорією, яка визначає здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв'язувати відповідні проблеми. Визначено, що соціально-компетентний фахівець має не тільки розуміти сутність та специфіку ситуації чи проблеми, але й уміти її розв'язувати практично, коригувати власну діяльність, відповідно до завдань, функцій, соціальних ролей, які визначаються обставинами спілкування.

Ключові слова: соціальна компетентність, структурні компоненти особистості, діяльність майбутнього фахівця, соціально-компетентний фахівець.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства проблема формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів є надзвичайно важливою. Її актуальність зумовлена тим, що система вищої професійної освіти має забезпечити майбутніх фахівців ефективним інструментарієм життєвої адаптації в мінливих соціальних умовах, сформувати ціннісні настанови та практичні вміння конструктивної взаємодії й соціально-компетентної поведінки, що відображає ефективну реалізацію соціально-рольових функцій, значущих для життєдіяльності людини й розвитку суспільства, здатність продуктивно взаємодіяти із соціальним середовищем, постійно самовдосконалюватися.

Студенти часто не здатні самостійно ставити та продуктивно розв'язувати завдання, які передбачають активну соціальну взаємодію, не мають умінь і навичок соціального мислення, роботи в команді, запобігання конфліктам та їх вирішенню, не завжди активізують механізми професійного й особистісного самовдосконалення. Освітньо-виховне та соціокультурне середовище ВНЗ має величезний потенціал, спрямований на формування в студентів умінь ефективно взаємодіяти з оточуючим світом, встановлювати доброзичливі міжособистісні стосунки, вибудовувати конструктивні взаємовідносини, розуміти почуття і поведінку оточуючих, встановлювати визначені межі допустимої поведінки.

Проблема формування комунікативної компетентності як складової професійної готовності соціально зрілої особистості є найбільш важливою в теорії і практиці виховання. Сьогодні навчальний заклад має забезпечити формування і розвиток інтелектуальної, творчої та ініціативної особистості, здатної жити у принципово нових умовах, реалізувати себе в житті, бути успішною і сприяти розвитку суспільства. Завдання педагога полягає не тільки в тому, щоб дати учням певний обсяг знань і вмінь, але й сформувати людину, здатну творчо мислити, приймати самостійні рішення, обстоювати власну позицію, брати на себе відповідальність, адаптуватися до умов життя, що постійно змінюються, здатну до соціальної мобільності.

Мета статті – визначити та обґрунтувати особливості соціальної компетентності як педагогічного явища.

Розвиток суспільства, його соціально-економічної, соціально-культурної сфер, у значній мірі визначається рівнем соціальної компетентності громадян.

За твердженням Н. Бібік, «соціальна компетентність», передбачає здатність жити в соціумі (враховувати інтереси й потреби різних груп; дотримуватись соціальних норм і правил; співпрацювати з різними партнерами), а також адекватно виокремлювати, ідентифікувати, фіксувати та аналізувати коло питань на перетині всієї системи соціальних відносин суспільства і людини [3].

Питання соціальної компетентності відносно недавно стало предметом спеціального вивчення. Слово «соціальний» походить від лат. *socialis* – громадський, суспільний; той, що належить суспільству; пов'язаний із життям та стосунками людей у суспільстві [1]. Виходячи з визначень, поданих у словниках, можна таким чином трактувати поняття соціальної компетентності: володіння соціальними повноваженнями або певним рівнем соціальної компетенції; наявність соціального авторитету, соціальної ваги тощо; володіння соціальними знаннями, які дозволяють існувати та діяти у соціумі [1; 6].

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що соціальна компетентність – це аспект індивідуальної свідомості, який відповідає за конструювання особистістю соціальних стосунків усіх рівнів, починаючи з родини і закінчуючи суспільством [3]. Ґрунтовний аналіз поняття «соціальна компетентність» представлено у працях І. Зарубінської [2], яка розглядає це явище як «інтегровану характеристику особистості, сукупність певних якостей, здібностей, соціальних знань та вмій, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань особистості, які надають можливість індивіду активно взаємодіяти з соціумом, налагоджувати контакти з різноманітними групами й індивідуумами, а також брати участь у соціально-значущих проєктах і продуктивно виконувати різноманітні соціальні ролі». Іншими словами, соціально-компетентна людина має не тільки розуміти сутність та специфіку ситуації чи проблеми, але й уміти її вирішувати практично і бути мотивованою це зробити, а також бути в змозі проаналізувати як свою діяльність, так і її наслідки. Науковець Н. Павлик зазначає, що поняття «соціальна компетентність має переважно комунікативний характер і є здатністю ефективно взаємодіяти з іншими людьми». Це передбачає вміння людини орієнтуватись у соціальних ситуаціях, правильно визначати особистісні риси та емоційні стани інших людей, обирати адекватні способи спілкування з ними [4].

Конструктивним є підхід науковця Н. Нагорної, яка наголошує на тому, що соціальна компетентність не залежить від природно-фізіологічних особливостей людини, а формується під впливом таких зовнішніх факторів, як особливості сімейного виховання, умови саморозвитку, життєві труднощі та досвід їх подолання, характер спілкування в дитячому та трудовому колективах тощо [5].

Складовими соціальної компетентності як багатогранної інтегрованої характеристики особистості є когнітивно-ціннісний, поведінковий, інтерактивно-комунікативний, мотиваційний компоненти, які надають можливості індивіду брати участь у соціально-значущих проєктах, виконувати різноманітні соціальні ролі. Можна вважати, що формування, становлення соціальної компетентності є розгортанням життєвого потенціалу особистості.

Зміст поняття «соціальна компетентність» відображає відповідний рівень сформованості особистості, що є результатом соціального розвитку і може бути представлений як сума певних особистісних властивостей, потреб, здібностей, елементарних теоретичних уявлень та практичних умінь. Соціальна компетентність є виключно важливою базисною характеристикою особистості, яка відображає її досягнення у сфері комунікацій, рівень сформованості знань та вмінь конструювати відносини з оточуючими людьми, які покликані допомогти розв'язуванню завдань особистісного і професійного характеру.

Соціальна компетентність студентів педагогічного закладу передбачає відкритість до світу й відповідальність за навколишнє соціальне середовище, вміння співпраці в студентському колективі, здатність налагоджувати продуктивні контакти задля вирішення завдань самоосвіти та самовиховання.

Особливості формування соціальної компетентності студентів педагогічних університетів зумовлені, по-перше, сенситивністю раннього юнацького віку, який нерозривно пов'язаний із вибором життєвої позиції, становленням ідентичності, пізнанням внутрішнього світу й зумовленою цим потребою самовизначення у житті (формується соціальна зрілість), розвитком соціального мислення і саморегуляцією поведінки, розширенням рольового репертуару. По-друге, соціальна компетентність залежить від успішності перебігу процесу соціалізації студента в нових умовах середовища педагогічного університету (соціальних, навчально-виховних, професійних тощо), де він включається в особливу систему взаємовідносин, спілкування з педагогами різного профілю, з дорослими людьми, ровесниками, займаючи серед них нове місце і виконуючи нові функції [2].

Необхідною умовою успішної діяльності майбутнього фахівця, що передбачає засвоєння соціальних знань, умінь і навичок, необхідних для виконання соціальних функцій, які знімають відчуття внутрішнього дискомфорту й блокують можливість конфлікту із соціальним середовищем є соціальна компетентність. Це комплексна характеристика особистості майбутнього вчителя, яка містить систему оцінних соціальних, психолого-педагогічних знань, умінь, навичок,

досвіду педагогічної діяльності, цінностей і мотивів життєдіяльності, а також особистісних якостей, що дають змогу ефективно виконувати соціальні функції в межах компетенції педагога.

Соціальну компетентність можна вважати результатом професійної підготовки майбутніх педагогів у вищому навчальному закладі, що виражається в їх готовності й виявляється в готовності творчо вирішувати завдання, пов'язані з освітньо-виховним процесом в загальноосвітньому навчальному закладі, формуванням активної життєвої позиції вихованців, підготовкою школярів до самореалізації у суспільстві.

Висновки, перспективи. Соціальна компетентність є однією з ключових компетентностей особистості, а отже, суб'єктивною категорією, яка визначає здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв'язувати відповідні проблеми [3].

Великий потенціал навчально-виховного і соціально-культурного середовища ВНЗ щодо формування соціальної компетентності студентів – майбутніх учителів полягає у використанні таких видів діяльності, як: навчання, самовиховання, організація студентського самоврядування, культурного дозвілля, підтримання традицій університету у виховній роботі, волонтерство. Таким чином, формування соціальної компетентності студентів зумовлюється загальними закономірностями навчально-виховного процесу та змістом професійної підготовки майбутніх учителів.

У процесі формування соціальної компетентності студентів педагогічних університетів потрібно враховувати їхній досвід, вікові, індивідуально-психологічні, статусні особливості, специфіку майбутньої професійної діяльності.

Отже, соціально компетентний фахівець має не тільки розуміти сутність та специфіку ситуації чи проблеми, але й уміти її розв'язувати практично, коригувати власну діяльність, відповідно до завдань, функцій, соціальних ролей, які визначаються обставинами спілкування. Аналіз праць, присвячених розкриттю сутності поняття соціальної компетентності, дозволяє зробити висновок до актуальності цієї проблеми та існування різних підходів до визначення її складових.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – Вид. 2-ге, допов. і випр. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
2. Зарубінська І. Б. Формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів (теоретико-методичний аспект): монографія / Ірина Борисівна Зарубінська. – К. : КНЕУ, 2010. – 348 с.

3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: монографія / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, Л. І. Паращенко, О. І. Пометун, О. Я. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К. І. С., 2004. – 112 с.

4. Павлик Н. П. Компетентність як категорія теорії виховання / Н. П. Павлик // Гуманітарний вісник ПХДПУ: Науково-теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький. – 2006. – С. 354-357.

5. Нагорна Н. В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції [текст] / Н. В. Нагорна // Виховання і культура. – 2007. – № 1-2 (11-12). – С. 266–268.

6. Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах) / [укл. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко]. – Т. 1. – К. : «АКОНІТ», 2006. – 926 с.

Ольга Московчук. Особенности социальной компетентности педагогического явления.

В статье охарактеризовано социальную компетентность как одну из ключевых компетентностей личности, а следовательно, субъективной категорией, определяющей способность человека осуществлять сложные полифункциональные, полипредметные, культуроцелесообразные виды деятельности, эффективно решать соответствующие проблемы. Определено, что социально-компетентный специалист должен не только понимать сущность и специфику ситуации или проблемы, но и уметь ее решать практически корректировать свою деятельность в соответствии с задач, функций, социальных ролей, которые определяются обстоятельствами общения.

Ключевые слова: *социальная компетентность, структурные компоненты личности, деятельность будущего специалиста социально-компетентный специалист.*

Olga Moskovchuk. Features of social competence as pedagogical phenomenon.

This article describes the social competence as a key competence of the individual and, therefore, subjective category that defines the person's ability to perform complex multifunctional, polipredmet, culturality appropriate activities effectively solve the relevant problems. Determined that social and competent person must not only understand the nature and specific situations or problems, but also be able to solve it practically adjust their activities according to the objectives, functions and social roles defined circumstances communication.

Keywords: *social competence, the structural components of the individual activities of the future professional, social, competent specialist*

Стаття надійшла до редакційної колегії 25.10.2016

Нагаєв Віктор Михайлович

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

**ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ ТВОРЧОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МЕНЕДЖЕРІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ**

Аналізуються дидактичні методи, форми та засоби запропонованої педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю студентів. Розглядаються технологічні етапи процесу формування досвіду творчої діяльності менеджерів аграрної сфери в системі їх професійної підготовки.

Ключові слова: *дворівнева педагогічна технологія управління навчально-творчою діяльністю; професійна компетентність, досвід тощої діяльності.*

Професійна підготовка висококваліфікованих менеджерів агропромислового комплексу, здатних творчо вирішувати складні проблеми сьогодення, розглядається як один з вирішальних важелів подолання економічної кризи в Україні та виходу сільського господарства на рівень високорозвинутих країн світу. Комплексною програмою підтримки розвитку українського села на період до 2020 року у розділі «Освіта» зазначено, що однією з найважливіших проблем розвитку аграрного сектору економіки на найближчу перспективу є проблема кадрового забезпечення галузі. Насамперед передбачається вирішення складних завдань, які пов'язані з реформуванням системи аграрної освіти України у відповідності до міжнародних стандартів і формування на цій основі висококваліфікованих, творчо обдарованих фахівців [6, с. 9].

У зв'язку з цим підвищуються вимоги до творчої обдарованості і гнучкості менеджерів аграрної сфери, їхньої багатогранності та здатності до динамічної трансформації. Такі фахівці мають володіти комплексом професійних знань, умінь та навичок, що відповідають інтенсифікації виробництва, передовим досягненням науки і техніки. Наведені вище вимоги зумовлюють необхідність формування у майбутніх менеджерів сільськогосподарського виробництва досвіду творчої діяльності як освітнього результату. Однак, наявний процес підготовки менеджерів аграрної сфери в Україні поки що не забезпечує високого рівня сформованості їх професійної компетентності і, як наслідок, адекватного рівня готовності до творчої професійної діяльності. Доказом цього є визначені автором

суперечності, які доводять невідповідність традиційних дидактичних методів, форм та засобів сучасним вимогам професійної підготовки кадрів. За цих умов педагогічна система вищого навчального аграрного закладу має адекватно реагувати на соціальне замовлення, сприяти активізації навчально-творчої діяльності майбутніх менеджерів АПК і формуванню на цій основі їх високої професійної компетентності.

Формування досвіду творчої діяльності майбутніх менеджерів аграрної сфери шляхом залучення студентів до організації навчально-творчої діяльності (НТД) є одним із найперспективніших спрямувань освітньої політики. Навчально-творча діяльність студентів є обов'язковою складовою навчальної діяльності, яка являє собою цілеспрямовану високо мотивовану комбінаторну діяльність людини з елементами управління, співуправління та самоуправління у педагогічній системі яка спрямована на формування високого рівня досвіду творчої діяльності майбутніх фахівців в умовах професійної підготовки кадрів аграрного профілю [3, с. 124].

Відповідний напрямок професійної підготовки тісно пов'язаний з проблемою технологізації управління НТД, яка може вирішуватися на основі системного підходу з пошуком нових педагогічних технологій, інноваційних дидактичних засобів. На це звертається увага у Законі України «Про освіту», Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Указі Президента України «Про національну доктрину розвитку освіти», де вказується на те, що необхідно виводити освіту України на рівень кращих світових стандартів шляхом системного реформування її концептуальних, структурних і організаційних завдань [1; 2; 8].

Мета статті полягає в удосконаленні навчально-виховного процесу вищого аграрного навчального закладу на основі впровадження педагогічної технології управління начально-творчою діяльністю студентів («Менеджмент-освіта») на макро- та макрорівні.

Враховуючи необхідність формування у майбутніх керівників і спеціалістів сільськогосподарського виробництва здібностей до креативної діяльності в межах обраної професії, педагогічна система вищого навчального закладу має знайти місце інноваційним методам організації навчально-творчої діяльності студентів на основі управлінських концепцій і всебічного розвитку діяльнісного підходу в умовах технологізації професійної підготовки кадрів. Предметом такої навчально-творчої діяльності має стати інноваційна педагогічна система з дворівневою педагогічною технологією управління НТД студентів (макро- та мікрорівні). Метою впровадження макро- та мікро-технологій управління НТД є підвищення творчої активності студентів на всіх етапах їх фахової підготовки, стимулювання

систематичної, регулярної пізнавальної діяльності, підвищення рівня індивідуалізації та диференціації навчання, що позитивно позначиться на загальній успішності і сприятиме формуванню творчої особистості майбутнього менеджера АПК. На макрорівні НТД організується керівництвом університету, органами студентського самоврядування, науковими громадськими організаціями під керівництвом навчального відділу, та науково-дослідної частини університету шляхом залучення студентів до творчих освітньо-наукових заходів на рівні університету. На мікрорівні НТД організується науково-педагогічним працівником під час викладання навчальної дисципліни в умовах впровадження педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю студентів із застосуванням сучасних інноваційних дидактичних методів, форм та засобів (рис. 1).

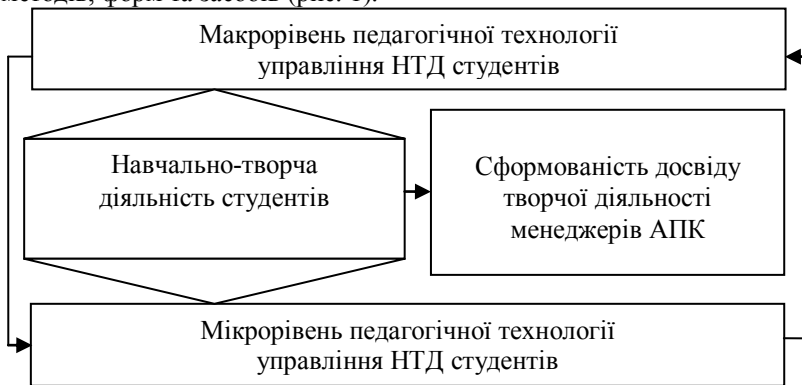

Рис. 1. Організація навчально-творчої діяльності студентів в умовах дворівневої педагогічної технології управління НТД

Аналізуючи різні підходи, висновуємо, що управління НТД як об'єктивна умова досягнення освітнього результату має починатися з мотиваційно-орієнтувального компоненту, який формує мотиви НТД студентів на основі розвитку їхніх потреб до творчості. Планувальний етап управління НТД обґрунтовує систему цілей навчання студентів. Реалізація цільової програми здійснюється через функцію організації, яка окреслює відповідні дії суб'єкта управління по відношенню до об'єкта в педагогічній системі. Контрольна функція має забезпечити відповідний рівень досягнення цілей НТД на всіх етапах педагогічного процесу. На основі інтерпретації отриманих даних контролю (функція аналізу) суб'єкт управління здійснює коригувальний вплив (функція регулювання) на об'єкт управління – НТД. Таким чином, вважаємо, що за процесним підходом управління НТД включає функціональні етапи: мотиваційно-орієнтувальний, планувальний, пізнавально-перетворювальний, контроль-аналітичний, регулювальний [7, с. 124-126].

За педагогічною технологією «Менеджмент-освіта» навчально-творча діяльність студентів і процес формування творчих здібностей майбутніх фахівців визначається програмованим блоком управління, який включає в себе елементи управління, співуправління та самоуправління. Педагогічний вплив суб'єкта визначається інформаційно-пред'являючою функцією із наданням студентам стимулюючих механізмів щодо самоуправління НТД. На цій основі останні планують особистісну стратегію самоуправління НТД, яка організовується за ознаками творчого освітнього середовища. За цих умов дидактичні процеси, що протікають всередині ПС визначають творчий характер НТД. Самоуправління навчанням включає такі функції студента, як: самопланування, самоорганізація, самомотивація, самоконтроль (самоаналіз), які призводять до активізації навчально-творчої діяльності і, як наслідок, до досягнення основної мети – сформованості творчого досвіду фахівця [5, с. 260-270].

Використовуючи різноманітні методи управління НТД, суб'єкти педагогічної системи мають можливість чітко планувати навчально-творчий процес, організовувати його за відповідними дидактичними критеріями (гносеологічний, діяльнісний, творчий), впливати на пізнавальну активність засобами педагогічного стимулювання, контролювати і аналізувати рівень досягнення досвіду творчої діяльності студентів. Професійна компетентність за критерієм творчої сформованості фахівців є кінцевим результатом функціонування пропонованої системи, яка характеризується управлінським підходом. При цьому управління можна структурувати на елементи управління НТД з боку викладача, їх співуправління та елементи самоуправління з боку студента. Велику роль в управлінні і коригуванні творчою активністю студентів мають відігравати такі структурні підрозділи університету, як: навчальний відділ, науково-дослідна частина, відділ інформаційного забезпечення, рада молодих вчених, студентське наукове товариство та ін., а також громадські організації на основі принципів студентського самоврядування – спілки, об'єднання, наукові центри.

Висновки. Розглядаючи відносини і зв'язки між компонентами педагогічної системи навчально-творчої діяльності студентів, слід визначити їх нелінійний характер, де превалюють специфічні взаємовідносини у субординаційній єдності, що призводить до виникнення нових педагогічних критеріїв. Компонентами професійної компетентності майбутніх менеджерів аграрної сфери з розвинутим досвідом творчої діяльності є інноваційність, творчий пошук, креативне мислення, високий рівень наукової діяльності, можливість здійснювати виробничу діяльність в умовах невизначеності та ризику, висока соціальна активність, адаптивність, нестандартні методи

рішень що приймаються тощо. У запропонованій організаційній моделі об'єктом управління виступає навчально-творча діяльність студентів з елементами наукового пошуку, яка перетворює наявний потенціал майбутнього фахівця (здібності, мотиви, потреби, індивідуальні потреби, характер, темперамент, рівень підготовленості) у якісний результат – сформованість досвіду професійної діяльності менеджера аграрної сфери в системі його професійної компетентності.

Література

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.

2. Національна доктрина розвитку освіти: Указ Президента України № 347/2002 від 17 квітня 2002 р. // Освіта України. – 2001–№ 29. – С. 4-6.

3. Нагаєв В. М. Дидактичні основи формування творчої особистості аграрного менеджера в умовах Болонського процесу : Монографія / В. М. Нагаєв. – Х. : Принтдизайн, 2006. – 536 с.

4. Нагаєв В. М. Дидактичні засади впровадження дворівневої педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю студентів вищих навчальних аграрних закладів : Монографія / Нагаєв В. М. – Х. : Колегіум, 2012. – 217 с.

5. Основи сучасної педагогіки : Монографія / Т. О. Дмитренко, К. В. Ярьсько, В. М. Нагаєв та ін. – Херсон : вид-во ПП Вишемирський В. С, 2016. – 462 с.

6. Про затвердження Комплексної програми підтримки розвитку українського села на період до 2020 року: Постанова Кабінету міністрів України // Економіка АПК. – 2007. – № 1. – С. 3-34.

7. Розвиток творчого потенціалу майбутнього фахівця : монографія / Т. О. Дмитренко, К. В. Ярьсько, Т. В. Колбіна та ін. – Х. : ВД «Інжек», 2014. – 424 с.

8. Хуторской А. В. Современная дидактика : Учеб. для вузов. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.

Виктор Нагаєв. Технологические основы формирования опыта творческой деятельности в системе профессиональной подготовки менеджеров аграрной сферы.

Анализируются дидактические методы, формы и средства предложенной педагогической технологии управления учебно-творческой деятельностью студентов. Рассматриваются технологические этапы процесса формирования опыта творческой деятельности менеджеров аграрной сферы в системе их профессиональной подготовки.

Ключевые слова: *двухуровневая педагогическая технология управления учебно-творческой деятельностью; профессиональная компетентность, опыт творческой деятельности.*

Viktor Nagaev. Technological bases of forming of experience of creative activity are in the system of professional preparation of managers of agrarian sphere.

Didactic methods, forms and facilities of the offered pedagogical technology of management educational-creative activity of students, are analysed. The technological stages of process of forming of experience of creative activity of managers of agrarian sphere are examined in the system of their professional preparation.

Keywords: *two-tier pedagogical technology of management educational-creative activity; professional competence, experience of creative activity.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 24.10.2016

УДК 373.3.091.322:51

© Нікітіна О. О., 2016

Нікітіна Олена Олександрівна

Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

**РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЗАСОБАМИ
ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Розглянуто проблему розвитку творчості учнів під час навчання. Охарактеризовано технологію складання математичної казки та розкрито її можливості як одного із інноваційних засобів розвитку творчого мислення учнів на уроках математики в початковій школі.

Ключові слова: *творче мислення, технологія складання математичної казки, молодші школярі, інноваційні технології.*

Одним із найважливіших завдань виховання і навчання дитини є її загальний психологічний розвиток, формування таких розумових умінь і здібностей, які дозволяють легко пізнавати нове. Формування ключових компетентностей учнів та їхня здатність застосовувати набуті знання у реальних життєвих ситуаціях – найактуальніша проблема сучасної початкової школи. Управління навчально-виховним процесом здійснюється на якісно нових методологічних та теоретичних засадах, де розвиток творчого потенціалу школяра набуває все більшої актуальності. Творчість є одним із засобів підвищення позитивної мотивації до навчання, а використання технологій розвитку творчого мислення сприяє формуванню нових знань та вмінь на якісно новому рівні. Проблема творчого розвитку дитини є провідною в усіх державних документах про освіту. Саме тому, вчитель початкової школи повинен розвивати творчий потенціал

своїх вихованців і максимально використовувати навчальний контент кожного шкільного предмету.

Ціль статті, постановка завдання: розкрити зміст та можливості застосування технології складання математичної казки як одного із шляхів розвитку творчого мислення молодших школярів.

Новітні підходи до змісту компетентісно-орієнтованої освіти розробляють О. Я. Савченко, О. В. Овчарук, О. І. Локшина, С. Ф. Клепко, Н. М. Бібік, О. І. Пометун, А. В. Хугорський, І. О. Зимня та інші. Проблему уяви та творчості досліджено в працях Л. С. Виготського, О. І. Ігнатєва. Універсальні креативні здібності людини виокремлено та охарактеризовано в дослідженнях В. Т. Кудрявцева. Основні риси дитячої творчості розкриті в працях П. Б. Блонського. Проблему вдосконалення сучасного уроку та пошук шляхів підвищення його ефективності відзеркалено в працях М. В. Богдановича, С. О. Скворцової, О. Я. Савченко та інших.

Математика відіграє велику роль в житті кожної людини, адже без неї неможливо повноцінно описати, дослідити, зрозуміти багато соціально-економічних явищ, природних закономірностей тощо. Математика реалізує не тільки світоглядні, але й виховні, культурні та естетичні цілі. Світоглядна функція математики полягає в тому, що вона допомагає зрозуміти сутність явищ і процесів, які відбуваються в навколишньому світі. Естетична роль математики полягає в тому, що вона інтегрує окремі елементи матеріалістичної системи в цілісну композицію, наділену естетичними якостями (краса, чарівність, колір, форма, пропорція, симетрія, гармонія, єдність частин цілого тощо). Виховна роль математики полягає в тому, що в дитини розвивається дослідницький, творчий підхід до навчання; формується наполегливість і терпіння, працьовитість та акуратність; відпрацьовується логічність та послідовність міркувань; формується уміння виділяти головне та другорядне; дитина вчиться ставити нові завдання і творчо підходити до їхнього розв'язування.

Як бачимо, упровадження інноваційних технологій стало важливою умовою виконання завдань початкової освіти. Характер провідної діяльності дітей молодшого шкільного віку надає значний потенціал для розвитку творчої уяви та творчого мислення під час навчання. Дослідниця О. М. Дяченко звертає увагу на необхідність і своєчасність розвитку творчої уяви в молодшому шкільному віці та зазначає, що в процесі шкільного навчання тренуються такі психічні процеси, як пам'ять, сприйняття і мислення, а розвитку творчої уяви приділяється недостатня увага [1, с. 11]. Серед низки інноваційних технологій навчання і виховання, які активно використовуються в початковій школі, особливої уваги заслуговує технологія складання математичної казки.

На нашу думку, виховний потенціал математичної казки полягає у поглибленні та розширенні математичних знань, формуванні практичних умінь і навичок з математики. Робота над складанням математичної казки дозволяє розв'язувати низку навчальних завдань, а саме: в учнів формується досвід пошукової продуктивної діяльності на математичному матеріалі; розвивається логічне мислення та математична мова; виховується дисциплінованість, наполегливість, працелюбство.

Створення математичної казки обов'язково вимагає дотримання таких дидактичних принципів:

1. Науковості – зміст казки та форми роботи з нею мають враховувати методологічні основи математики як науки, історичні та лінгводидактичні засади народної казки, результати психологічних та педагогічних досліджень щодо формування індивідуальних моделей пізнання.

2. Доступності – змістова лінія казки узгоджується з вимогами Державного стандарту початкової загальної освіти та віковими закономірностями розумового розвитку дітей молодшого шкільного віку.

3. Наочності – врахування особливостей сприймання на основі оптичного аналізу, формування перцептивного образу предмета та уявлень про математичні поняття, сенсорні еталони, величину, арифметичні дії.

4. Активізації навчально-пізнавальної діяльності – підсилення ролі операційної складової математичної діяльності, спрямованої на розширення та збагачення математичних знань у молодших школярів [5, с. 65].

Аналіз різних підходів до організації навчально-творчої діяльності учнів під час складання математичної казки дозволив виокремити такі етапи роботи:

1. Репродуктивний етап. На цьому етапі казка складається за чіткими інструкціями педагога, який визначає героїв казки та математичні знання, на яких складається казка. Відома казка розглядається як базовий текст, який підлягає вивченню, аналізу для створення нової казки. Цей етап роботи над казкою має закінчуватися запитаннями педагога, які стимулюють мисленнєву активність учнів щодо математичного змісту казки.

2. Продуктивний етап. На цьому етапі вчитель пропонує розробити сюжет для героїв казки та розглянути математичні поняття, відношення у нових умовах. Учні створюють діалог, або монолог для героїв казки, сюжетна лінія якого ґрунтується на математичному матеріалі. Школярі повинні визначити послідовність подій, встановити причинно-наслідкові зв'язки, побудувати ігрові моделі завершення казкової ситуації.

3. Етап режисури та драматургії. На цьому етапі учні складають математичну казку та реалізують її в рольовій грі [3, с. 63-65].

Творче мислення школярів розвивається під час роботи над математичною казкою або казкою, що містить математичний матеріал. Цьому сприяють завдання, які спрямовані на формування умінь ставити різні запитання до одного сюжету; складання речень за малюнками до казки; складання листа, телеграми, вітальної листівки з математичним змістом; аналіз сюжету казки щодо її математичної складової; складання початку (кінцівки) казки та встановлення причинно-наслідкових зв'язків; складання казки за моделлю, набором геометричних фігур, кількома операндами, за проблемними завданнями чи конфліктною ситуацією.

Розвитку продуктивного мислення молодших школярів у процесі роботи над складанням казок з математичним змістом сприяє застосування морфологічного аналізу, засновником якого є відомий швейцарський астроном Фріц Цвіккі. Морфологічний аналіз – це метод системного комбінування можливих варіантів ознак предметів, дій об'єктів, типу поведінки героїв казок тощо. Цей метод дозволяє здійснити послідовний аналіз та оцінити варіанти вибору окремих частин казки на основі «морфологічного ящика» або «морфологічної матриці». Застосування морфологічного методу ставить перед учнями задачу відмовитися від звичних стереотипів мислення і максимально використати свою ерудицію і знання для генерування нових оригінальних ідей, якщо навіть вони на перший погляд і парадоксальні. При побудові морфологічного ящика мета не повинна зводитися тільки до знаходження окремих рішень. В результаті поглибленого морфологічного аналізу можна прийти до нових ідей щодо можливих рішень, а звідси недалеко до принципово нових ідей [4, с. 99-102].

Для укладання «морфологічної матриці» необхідно виокремити клас основних параметрів, до яких належать:

- логічний аспект змісту навчання математики учнів;
- предметна область: математичні поняття, відношення, геометричні форми, які узгоджуються із традиційним змістом математичної підготовки дітей молодшого шкільного віку;
- проблемна область: формування емоційно-оцінних якостей особистості школяра на основі протиставлення позитивних та негативних рис героїв;
- об'єкти казки: герої відомих казок і мультфільмів;
- риси характеру героїв казки: наполегливість, відповідальність, допитливість, хоробрість, мужність, легковажність, лінощі тощо;
- дії героїв казки: допомога, захист, подолання труднощів, перевищання, перемога, змагання;

Збірник наукових статей

- операнд казки: чарівна паличка, магічні числа, лічильна машина, чарівний автомобіль, математичне дзеркальце, чарівні кубики тощо;

- сюжетна лінія: мандрівка лісом; подорож літаком, на велосипедах, на автомобілі, на гвинтокрилі; морська прогулянка; космічний політ тощо;

- математичний зміст: довести (формування суджень, встановлення істинності-хибності висловлювань), побудувати (геометричні фігури), розв'язати (задачі, приклади), порівняти (за формою, кольором, величиною; за допомогою умовної мірки; «на око», на «руку»), обчислити (знайти значення числового виразу), розпізнати (геометричні фігури за формою), класифікувати (встановити зв'язки між класами предметів, розподілити однорідні), провести серіацію (упорядкувати предмети за певною ознакою), зорієнтуватися (на площині, у просторі) [2; 5, с. 68-69].

Такі навчально-творчі завдання допомагають педагогу створити проблемну ситуацію, сформулювати мету, умови та вимоги навчально-творчої діяльності, у процесі якої учні активно оволодіватимуть знаннями, вміннями, навичками, розвиватимуть власні творчі здібності. Робота над складанням математичної казки, з одного боку, дозволяє більш глибоко засвоїти учнями математичний матеріал, а з другого – навчити школярів логічно розмірковувати, послідовно викладати свою думку та обґрунтовано обирати варіанти складання майбутньої казки.

Висновки, перспективи. Впровадження інновацій в освіті є нагальною потребою сучасності, тому інноваційна діяльність учителя початкової школи стає основним напрямом реалізації модернізаційних реформ в освіті. Процес творчого навчання має значний потенціал для розвитку самостійності та культури мислення учнів, розуміння закономірностей у навчальному матеріалі, нестандартного підходу до вирішення навчальних завдань. Використання різних форм, методів, сучасних технологій у навчанні математики позитивно впливатиме на інтелектуальний, емоційний, духовний, творчий розвиток особистості учнів.

Література

1. Дьяченко О. М. Развитие воображения дошкольника / О. М. Дьяченко. – М. : Международный Образовательный и Психологический Колледж, 1996. – 197 с.

2. Курлова О. М. Використання елементів ТРВЗ на уроках математики, як засіб формування творчого мислення учнів: метод. посібник / О. М. Курлова. – Первозванівка, 2013. – 46 с.

3. Матоніна Р. Д. Розвиток критичного мислення учнів початкових класів / Р. Д. Матоніна. – Х. : Основа, 2013. – 175 с.

4. Сходинками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі / Автори-упорядники: О. В. Лесіна, В. П. Телячук. – Х. : Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2007. – 112 с.

5. Фадеева Т. О. Інноваційні технології навчання математики у початкових класах: навчально-методичний посібник для студентів психолого-педагогічного факультету педагогічного університету / Т. О. Фадеева. – Кіровоград : Авангард, 2011. – 95 с.

Елена Никитина. Развитие творческого мышления младших школьников на уроках математики средствами инновационных технологий.

Рассмотрена проблема развития творчества учащихся в процессе обучения. Охарактеризована технология составления математической сказки и раскрыты ее возможности как одного из инновационных средств развития творческого мышления учащихся на уроках математики в начальной школе.

Ключевые слова: творческое мышление, технология составления математической сказки, младшие школьники, инновационные технологии.

Elena Nikitina. The development of creative thinking of younger pupils at Math lessons by means of innovative technologies.

The problem of pupils' creativity during studying was analyzed. The technology of constructing mathematical tales was determined and its potential as one of the innovative tools of developing pupils' creative thinking at mathematics lessons in elementary school was revealed.

Keywords: creative thinking, technology of constructing mathematical tale, pupils of primary school, innovative technologies.

Стаття надійшла до редакційної колегії 03.10.2016

УДК 378.12:61].001.76

© Опарін О. А., Кудрявцева Т. О., 2016

© Опарін А. Г., Кудрявцев А. А., Хоменко Л. О., 2016

**Опарін Олексій Анатолійович,
Кудрявцева Тетяна Олексіївна,
Опарін Анатолій Георгійович,
Кудрявцев Антон Андрійович,
Хоменко Людмила Олексіївна**

Харківська медична академія післядипломної освіти

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТЕРАПЕВТІВ НА ПІСЛЯДИПЛОМНОМУ ЕТАПІ

У статті уточнено сутність поняття «професійна компетентність лікаря». Розглянуто питання удосконалення професійної компетентності терапевтів на післядипломному етапі.

Ключові слова: професійна компетентність, інноваційні педагогічні технології, терапевти, дистанційне навчання, кафедра терапії, ревматології та клінічної фармакології.

Сучасний висококваліфікований лікар визначається ВООЗ, як особа, що надає допомогу, приймає рішення, спілкується, керує та враховує інтереси й потреби суспільства [3, с. 14]. Отже, він має бути професійно компетентним, тобто володіти мобільними та гнучкими знаннями і методами професійної діяльності, критичним мисленням.

Формування професійної компетентності майбутніх лікарів, економістів, педагогів, інженерів та інших фахівців вивчали В. Вишпольська, І. Гушлевська, Я. Кульбашна, М. Мруга, В. Петрук та інші. Однак, обмаль робіт, присвячених проблемі удосконалення професійної компетентності лікарів на післядипломному етапі, обумовлюють її дослідження.

Метою статті є висвітлення досвіду удосконалення професійної компетентності лікарів на кафедрі терапії, ревматології та клінічної фармакології Харківської медичної академії післядипломної освіти.

Переважає більшість науковців наголошує, що професійна компетентність – це якісна характеристика фахівця, яка відображає рівень його готовності до виконання професійної діяльності [1]. Під професійною компетентністю лікаря будемо розуміти: володіння відповідними діагностичними алгоритмами, здатність приймати адекватні терапевтичні рішення, розпізнавати екстрені стани і надавати невідкладну допомогу, проведення диференційної діагностики найбільш поширених захворювань і складання протоколу лікування, використання нових інформаційних технологій з метою діагностики та лікування.

Професійна компетентність фахівця встановлює якісно нові вимоги до якості післядипломного навчання, в межах якого має відбуватися її систематичне вдосконалення.

На кафедрі терапії, ревматології та клінічної фармакології Харківської медичної академії післядипломної освіти навчаються лікарі-інтерни за фахом «Внутрішні хвороби», проводяться передатестаційні цикли для лікарів, що атестуються; відбувається стажування, спеціалізація та тематичне удосконалення лікарів спеціальностей: «Терапія», «Ревматологія».

Використання в освітньому процесі закладів післядипломної медичної освіти інноваційних освітніх технологій є необхідною умовою удосконалення професійної компетентності лікаря. Так, на думку вітчизняних і зарубіжних науковців (В. Рибалко, П. Стефаненко, Р. Делінг, Б. Гольмберг та інші), саме дистанційне навчання надає

можливість навчання необмеженої кількості слухачів, може здійснюватися: повністю дистанційно; очно-дистанційно; доповнювати очну форму навчання.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що проблеми впровадження дистанційного навчання в освітній процес висвітлювались у наукових працях В. Жулькевської, Т. Гусак, І. Клименка, К. Корсака, В. Кухаренка, В. Олійника, Р. Бел, Дж. Блумстук, Д. Кіган, Дж. Коумі та інших. Значний внесок у розробку теорій дистанційного навчання зроблено Ч. Ведемеєром, М. Муром, О. Петерсом та іншими [2].

Навчальний процес на кафедрі за дистанційною формою здійснюється у декількох формах: навчальні заняття; практична підготовка; самостійна робота; контрольні заходи.

Викладачі кафедри проводять навчальні заняття, як традиційні (лекції, семінари, практичні, консультації), так й інноваційні (чат-заняття, дистанційні конференції, веб-заняття та ін.). Навчання реалізується за допомогою інноваційних педагогічних технологій інтерактивними методами.

Так, застосування кейс-методу передбачає комплектацію навчально-методичних матеріалів в кейси на електронних і паперових носіях та забезпечення ними слухачів з метою самостійного опрацювання. При використанні кейс-метода передбачається періодичне консультування слухачів тьютором.

Мережні Інтернет-технології передбачають використання мережі Інтернет, як для забезпечення слухачів навчально-методичними матеріалами, так і для комунікації викладача-тьютора зі слухачами, а також інтерактивної взаємодії слухачів між собою, що забезпечує інтерактивність процесу навчання. Реалізація цієї технології відбувається за допомогою електронної пошти, on-line конференцій, електронних бібліотек, TV-технологій, які забезпечують можливість візуалізації навчального матеріалу.

Використання Skype дозволяє обговорювати актуальні проблеми у форматі on-line конференції («Загальні питання організації медичної допомоги населенню України», «Стандарти діагностики та лікування» тощо).

Можливості сучасних інформаційних технологій дозволяють викладачам демонструвати хворих та інтерпретувати клінічно складні випадки, демонструвати окремі методи лікування, оцінювати якість виконання практичних навиків на різних етапах: постановка діагнозу, складання та обґрунтування плану лікування, досягнення певних результатів лікування.

Навчальний матеріал, необхідний слухачам для опрацювання, надається різними способами: пересилається звичайною або

електронною поштою; розміщується на освітньому сайті; надається у вигляді веб-квестів у мережі Інтернет; зберігається у вигляді електронної бібліотеки.

Контрольно-діагностичний матеріал розміщується на освітньому сервері та є доступним як слухачам, так і викладачам.

Отримання навчальних матеріалів, спілкування між суб'єктами дистанційного навчання під час навчальних занять забезпечується передачею відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимах.

Щодо практичних занять, які передбачають виконання практичних навичок, то їх проведення відбувається дистанційно в асинхронному режимі, що забезпечує індивідуалізацію навчання. Виконання окремих практичних завдань може відбуватися у синхронному режимі, що визначається тематичним планом.

Досвід роботи дозволяє констатувати, що ефективність дистанційного навчання залежить від якості навчально-методичного забезпечення.

Викладачами кафедри розроблено тексти лекцій, відео-лекції («Хронічне обструктивне захворювання легень», «Дихальна недостатність» та ін.), лекції-презентації («Атеросклероз», «Пневмонії» та ін.), методичні вказівки та інструкції до семінарських та практичних занять, ситуаційні задачі, відеоматеріали для демонстрації невідкладних станів.

Отже, удосконалення професійної компетентності терапевтів на післядипломному етапі залежить від складових: інтерактивної взаємодії суб'єктів навчання; використання інноваційних освітніх технологій; якості розроблених навчально-методичних матеріалів; ефективності зворотного зв'язку; професійної майстерності викладачів.

Подальші дослідження окресленої проблеми стосуватимуться вдосконалення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу на кафедрі.

Література

1. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011. – 412 с.

2. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання та умови застосування / В. М. Кухаренко, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко. – Х., 2002. – 320 с.

3. Towards the Assessment of Quality in Medical Education / World Health Organization. – Geneva : WHO, 1992. – 17 p.

**Алексей Опарин, Татьяна Кудрявцева, Анатолий Опарин,
Антон Кудрявцев, Людмила Хоменко. Усовершенствование
профессиональной компетентности терапевтов на
последипломном этапе.**

В статье уточняется суть понятия «профессиональная компетентность врача». Рассматриваются вопросы усовершенствования профессиональной компетентности терапевтов на последипломном этапе.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, инновационные образовательные технологии, терапевты, дистанционное обучение, кафедра терапии, ревматологии и клинической фармакологии.

**Oleksiy Oparin, Tatyana Kudryavtseva, Anatoly Oparin,
Anton Kudryavtsev, Lyudmila Khomenko. Improvement of
professional competence of therapists on the postgraduate stage.**

Essence of concept «Professional competence of doctor» is specified in the article. The questions of improvement of professional competence of therapists are considered on the postgraduate stage.

Keywords: professional competence, innovative educational technologies, therapists, distance education, department of therapy, rheumatology and clinical pharmacology.

Стаття надійшла до редакційної колегії 24.10.2016

УДК 378.147.88

© Опришко В. І., Носівець Д. С., 2016

Опришко Валентина Іванівна,

Носівець Дмитро Сергійович

Державний заклад «Дніпропетровська медична академія
Міністерства охорони здоров'я України»

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕНІ ПРЕДМЕТІВ «ФАРМАКОЛОГІЯ» ТА «КЛІНІЧНА ФАРМАКОЛОГІЯ» В АСПЕКТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ

Авторами статті висвітлені питання самостійної роботи студентів при вивченні предметів «фармакологія» та «клінічна фармакологія» в аспекті професійної компетентності майбутнього лікаря. Встановлені шляхи та принципи організації самостійної роботи студентів при вивченні предметів «фармакологія» та «клінічна фармакологія», які допомагають оптимізувати процес навчання.

Ключові слова: самостійна робота, фармакологія, клінічна фармакологія, навчання студентів.

Відомо, що значне місце в навчальному процесі студентів 2, 3 та 5 курсів медичних вищих навчальних закладів займають предмети «фармакологія» та «клінічна фармакологія». Аудиторна та позааудиторна робота студентів при вивченні предметів «фармакологія» та «клінічна фармакологія» складається з освоєння як основних теоретичних, так і клінічних дисциплін. Ці дисципліни дають можливість об'єднати та сформуванати в уявленні майбутнього лікаря різну за обсягом та складну для сприйняття і запам'ятовування інформацію щодо фармакокінетики, фармакодинаміки, фізичних і хімічних властивостей лікарських засобів, отримання лікарської сировини та їх дії на живий організм в аспекті клінічної та професійної діяльності майбутнього фахівця [1-5].

Ціль статті – висвітлити питання самостійної роботи студентів при вивченні предметів «фармакологія» та «клінічна фармакологія» в аспекті професійної компетентності майбутнього лікаря.

При плануванні самостійної роботи студентів нами приділяється велика увага таким особливостям навчального процесу як залежність дії лікарських речовин від їх хімічної будови, особливості фармакокінетики та фармакодинаміки препаратів рослинного і синтетичного походження. При цьому певна увага має звертатися та приділятися на особливості вибору найбільш доцільної медикаментозної форми лікарської речовини, що визначає найкращу, максимальну біодоступність головного діючої речовини [3; 4].

Оптимізація самостійної роботи студентів, на наш погляд можлива і досягається шляхом формування значної кількості тестових завдань різної форми і рівня складності з різних розділів предметів «фармакологія» та «клінічна фармакологія». На практичних заняттях студент отримує три «пакети» тестових завдань, які присвячені різним аспектам тематичного уроку – вихідний контроль знань, основний рівень знань та заключний контроль. Необхідною умовою при складанні інтегрованих тестових завдань є об'єднання основних і найбільш складних питань загальної та спеціальної фармакології. При цьому значна кількість тестових завдань нами оформляється зі спеціальними умовами, описом клінічних та фармакологічних ситуацій, що сприяє позитивній мотивації студентів і формуванню певної психологічної налаштованості при підготовці до тематичних занять з предметів «фармакологія» та «клінічна фармакологія» та освоєння майбутньої професії [5].

Важливе значення в організації педагогічного процесу мають експериментальні дослідження, які ми іноді включаємо до складу практичних занять або студент самостійно відвідує експериментальні лабораторії кафедри та віварій. Ці заняття полягають в об'єднанні експериментів фармацевтичного і фармакологічного характеру, на

яких вивчаються оптимальна лікарська форма, шляхи введення лікарської речовини, що забезпечують максимальний фармакологічний результат, токсичність препаратів, вплив на різні фізіологічні системи організму тощо. До елементів самостійної роботи студентів відноситься також рішення комп'ютерних завдань клінічного характеру [3; 5].

На кафедрі фармакології та клінічної фармакології ДЗ «ДМА МОЗ України» для ефективного забезпечення студентів навчальним матеріалом функціонує інтернет-сайт на якому розміщені тематичні плани та завдання з усіма тематичними розділами дисциплін «фармакологія» та «клінічна фармакологія». Обов'язковим елементом самостійної роботи є також освоєння принципів лікарської рецептури, чому приділяється увага на кожному практичному занятті даних предметів протягом усього періоду навчання студентів на нашій кафедрі [2; 4].

Самостійна позааудиторна робота студентів також ґрунтується на інтегрованому підході до вивчення предметів «фармакологія» та «клінічна фармакологія» в тісному зв'язку з іншими базовими та фармацевтичними дисциплінами. До складу самостійної позааудиторної роботи студентів входить підготовка до кожного практичного заняття згідно з розробленими та опублікованими методичними рекомендаціями. Результати такої самостійної роботи перевіряються та оцінюються викладачем на відповідному тематичному занятті. Крім того, студентам пропонується спеціальна тематика самостійних занять з найбільш актуальних і важливих питань, а також за додатковими питаннями курсу «фармакологія» та «клінічна фармакологія». Також заохочується робота студентів з літературою монографічного і поточного характеру, а також даними інтернет ресурсів. Результати самостійної позааудиторної роботи оформляються студентами у вигляді рефератів, доповідей, а найкращі з них виносяться на обговорення в групі студентського наукового товариства кафедри. Проведення занять студентського наукового товариства забезпечується таким чином, що композиція доповідей обумовлює висвітлення питань не тільки щодо фармакокінетики і фармакодинаміки, але також обговорюються елементи фармакогностичного та фармакохімічного характеру, що обумовлює обговорення особливостей механізму дії і використання лікарських речовин.

Висновки. Таким чином, об'єднання різних інформаційних елементів при вивченні предметів «фармакологія» та «клінічна фармакологія» сприяє підвищенню зацікавленості до навчання, узагальненню уявлення студентів про найбільш важливі питання дисциплін та призводить до оптимальної організації їх самостійної

аудиторної та позааудиторної роботи, що важливо для професійного формування майбутнього лікаря.

Література

1. Опрышко В. И. Организация самостоятельной работы студентов при изучении предметов «фармакология» и «клиническая фармакология» / В. И. Опрышко, Д. С. Носивец // Материалы науч.-метод. конф. «Современные подходы к формированию образовательного процесса в медицинском ВУЗе: опыт, проблемы, перспективы». – Рязань, 2013. – С. 84-87.

2. Опрышко В. И. Творческий потенциал студентов как основа повышения качества изучения предметов «фармакология» и «клиническая фармакология» / В. И. Опрышко, Д. С. Носивец // Актуальні питання освіти і науки: Зб. наук. ст., матер. наук.-практ. конф., 23-24 жовт. 2013 р. / Академія внутрішніх військ МВС України. – Х. : ХОГОКЗ, 2013. – С. 195-198.

3. Шляхи підвищення якості підготовки студентів на кафедрі фармакології, клінічної фармакології та фармакоекономіки / В. Й. Мамчур, В. І. Опришко, Д. С. Носивець [та інші] // Матеріали Х Всеукр. навч.-наук. конф. «Кредитно-модульна система організації навчального процесу у Вищих медичних навчальних закладах України на новому етапі». – Тернополь : «Укрмедкнига», 2013. – Ч. 1. – С. 359-361.

4. Опрышко В. И. Современные подходы к модернизации структуры и качества преподавания (на примере учебных курсов «фармакология» и «клиническая фармакология») / В. И. Опрышко, Д. С. Носивец // Материалы IX Міжнар. конф. «Стратегія якості у промисловості і освіті», 31.05-7.06.2013 р. –Дніпропетровськ-Варна, 2013. –Т. 1. – С. 243-245.

5. Опришко В. І. Досвід використання телекомунікаційних систем для практичної та теоретичної підготовки студентів при вивченні предметів «фармакологія» та «клінічна фармакологія» / В. І. Опришко, Д. С. Носивець // Актуальні питання дистанційної освіти та телемедицини 2014: Матеріали Всеукр. наук.-метод. відеоконф. – Запоріжжя, 2014. – С. 38-39.

Валентина Опрышко, Дмитрий Носивец. Самостоятельная работа студентов при изучении предметов «фармакология» и «клиническая фармакология» в аспекте профессиональной компетентности будущего врача.

Авторами статьи описаны вопросы самостоятельной работы студентов при изучении предметов «фармакология» и «клиническая фармакология» в аспекте профессиональной компетентности будущего врача. Определены пути и принципы организации самостоятельной работы студентов при изучении предметов

«фармакология» и «клиническая фармакология», которые помогают оптимизировать процесс обучения.

Ключевые слова: *самостоятельная работа, фармакология, клиническая фармакология, обучение студентов.*

Valentina Opryshko, Dmitriy Nosivets. Independent work of students while studying the subjects «pharmacology» and «clinical pharmacology» in the aspect of professional competence of future doctors.

The authors described the issues of independent work of students in the study of «pharmacology» and «clinical pharmacology» in the aspect of professional competence of future doctors. The authors defined the ways and principles of organization of independent work of students in the study of «pharmacology» and «clinical pharmacology», which help to optimize the learning process.

Keywords: *independent work, pharmacology, clinical pharmacology, student learning.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 24.10.2016

UDC 353.9+621.32

© Orlov N., 2016

Nicolai Orlov

National academy of the National household troops of Ukraine

THE ROLE OF GOVERNMENT IN THE DEVELOPMENT OF MILITARY SCIENCE OF UKRAINE

The role of government military science in some countries of the world and in particular in Ukraine. The drawbacks of the use of scientific works in the military sphere, in practice, that can be remedied through government mechanisms. As one of the mechanisms proposed the concept of control subjects of public administration training highly qualified scientific personnel in the field of military sciences.

Keywords: *government, military science, concept, control, government entities, scientific papers, theses.*

Formulation of the problem. Events in 2014-2016 in the Donetsk and Lugansk regions of Ukraine revealed a series shortcomings regarding the ability of troops (forces) who are involved in anti-terrorist operations, effectively resist the forces of aggression by the Russian Federation and their mercenaries. One reason for this situation is the scientific developments in the field of military science (the science of troops) is not always used in Ukraine in practice. To address this shortcoming proposed to

organize control over the use of scientific developments in the field of Military Sciences of the public administration through various mechanisms.

Analysis of recent research and publications. As specifies in the work professors V. Bakumenko and V. Knyazev [1, p. 63], governance it is a practical, organizing the state's influence on the social livelihoods of people with a view to ordering, storage or transformation, based on its own strength. V. Tsvetkov in work [2] delivers governance as a form of practical implementation of the executive. This form of practical implementation concerns such issues as the development of military science, state and military control in modern conditions, service and combat activity of power structures both in peacetime and wartime, their development, maintenance and management of the universities and regional authorities.

There are works that reveal the essence of military science. Thus, the work [3, p. 78] military science is presents as a system of knowledge about the laws of nature and war, construction and training of the Armed Forces and other military formations of the state and the country as a whole for war. Unfortunately, the events of 2014-2016 in Ukraine indicate that military science since independence Ukraine may aforementioned issues involved, but the lack of government control over their implementation led to the unavailability of the Armed Forces and other military formations in the state and country whole repel aggression by the Russian Federation.

In [4] reasonable approaches to modeling the fighting troops (forces) air defense and information support management processes, which in our opinion, not used to prepare the Armed Forces of Ukraine and other military forces for war.

However, no scientific work which could be highlighted the problem of the role of government in the development of military science in Ukraine and introduction of developments in practice scientists troops (forces).

Bold unsolved aspects of the problem. Today more than ever there has a problem disclosing the role of government military science in some countries of the world and in particular in Ukraine. Identifying shortcomings of scientific developments of Ukrainian scientists in the military practice that can be eliminated through the mechanisms of government. In this regard, it is advisable to introduce as one of the mechanisms for the implementation of the existing problems of conception control of public administration training highly qualified scientific personnel in military science.

The purpose of the article – based on analysis of authorities of some countries of the world, scientific works in the field of military science to justify the need for strengthening the role of government in the development of this science in Ukraine and organize scientific developments bring control to the practice of troops (forces). As a first step to solving this problem proposed scheme of the main provisions of the concept of control

of public administration training highly qualified scientific personnel in military science.

Presenting main material. The problem disclosing the role of government in the development of military science in Ukraine is considered as:

- the development of military science and the impact of higher public authorities and their decision through the mechanisms of government;
- results of specific scientific papers on a brief analysis of their implementation;
- the role of government to coordinate research, based on their practical necessity.

The problems of military science and the impact of higher public authorities and their decision through the mechanisms of government:

1. Methods of warfare in modern terms - the supreme body of state power through the mechanisms of scientific research test them in practice and give permission for their use.

2. Status of arms and military equipment - the level of backwardness of the best examples in the world. The supreme executive authority involved in the tests absolutely all weapons and equipment and the exercises with combat their use. These processes involve scientists in the field of public administration that have military and administrative and management experience.

3. Prioritize the development and production of military weapons and technology (general government allocates resources).

4. Patriotic education of military personnel in the system of national patriotic education.

Proof of the importance of governmental influence the development and direction of military science look at historical examples of several countries.

1. The scientific achievements of Nazi Germany, which were controlled by higher authorities and were included in the list of priority development in the state and military control [5]:

1. Scalar theory using ether for military purposes. Based on this theory essential physics in Germany was established secret weapon codenamed «Bell», which the Nazis in the last year of World War II had planned to use as a weapon of retaliation [5, p. 130].

2. As stated in work [5, p. 101], at «Skoda» Nazis implemented the scientific achievements in the field of television, laser technology, mini helicopters, mobile phones. According to historians, Hans Kamlera Bureau has developed a portable communication tool even in 1945. Captured drawing this tool allowed the US to create a modern iPhone.

3. The underground aircraft factory in 1944 built jet fighters Me-262 type [5, p. 99].

II. Scientific achievements of the USSR for the period of the Communist Party of the Soviet Union:

1. In heavy fighting during the 1942 State Defense Committee proposed to build a network of airfields and landing sites for flight combat and transport aircraft for the US route Alaska – Bering Strait – Chukotka – Colima – Saha – Krasnoyarsk to support the Soviet troops at Stalingrad. This problem is solved, scientists, specialists and construction of aviation ground services and aircrew of military and civil aviation. Management of the State Defense Committee mandated to manage the task division chief of Krasnoyarsk's division under the direction of P. Mazurkas [6, p. 47-48]. State Government for the implementation of this task was his full support. So, how remembered P Mazurok, «On the same day (day meeting of the National Defence Commission) signed a secret order by the number of laying 100-92 airways Alaska – Siberia (Alsib)» [2, p. 49] (translated by the author of the article).

As stated in [6, p. 51] from October 1942 through October 1945 for specified air routes (which were called Stalin) were transported 8904 aircraft. In our opinion this is a vivid example of government one of the research that has direct access to the practice.

2. At the end of 70 years of the twentieth century between the US and the Union of Soviet Socialist Republics was a bitter struggle for dominance in space. In 1981 the US government has taken a course on the full implementation of the «Strategic Defense Initiative». At the same time on direct orders from senior management of the Union of Soviet Socialist Republics on top secret enterprise - in the Central Specialized Design Bureau that was in the city closed to foreigners Kuibyshev (now Samara) began development of innovative space objects. As a result of titanic work of scientists in late 1981 in the Central Specialized Design Bureau had finalized a draft set of «Zircon-2», intended for photographing a given area of the earth surface with high detail on the ground [6, p. 98].

It should be noted that under this state program that primarily conceptually developed by scientists from state administration planned to test the launcher 11K77 (modification of the «Union» to display «Zircon 2» into orbit 140-160 km) [6].

III. Scientific achievements of advanced countries in the world in the twentieth century. As noted participants of the round table «The military concept and future war» [7], currently relevant issues should be considered (as of April 2011):

- the global arms industry, the system of modern military conflicts - network war and aerospace operations;

- restraining the role of nuclear weapons - how long it can be present in the world;

- the issue of prospective military planning capabilities and large-scale military conflicts in the future;
- the impact of technological progress on the course of the antiterrorist struggle.

As the chief editor of «International Affairs» A. Ovhannisyan, that the current war will be conducted mostly not even on the ground, and two spaces – the space and the Internet [7, p. 1]. Proof of this is that in the world almost every Sunday on weapons taken from two to four samples of new military equipment, two or three times on Sunday the message about the end of testing new weapons [7, p. 2]. We believe that this does not happen spontaneously, but through purposeful leadership on the part of the administration of these processes, it is military leadership research work and research experiential development work.

The above demonstrates the purposeful leadership of higher authorities of the mechanisms of government through military science and other sciences that ensure the development of technology and weapons is not only a military and civil purposes.

In fairness, it should be noted that not always state authorities and scientists from the control of government urgency topics of research in the military and their implementation in practice.

In our opinion scientific papers such as these, that do not go to the practice of troops (forces) is not only a «dead unborn child», and too costly and completely uninteresting work for both theorists and practitioners.

In our opinion the main reason for the low efficiency of the above research papers is that their results have no direct access to the practice. There is a gap between the educational institutions where such works are written, and the staffs of senior management of relevant ministries poorly controlled by the supreme state authorities in the field of scientific activity. The latter shall be through the mechanisms of government and relevant research institutions (eg the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, the Academy of municipal management, etc.) to the appropriate control on the subject of dissertation research and use of research results in practice.

One of these mechanisms (basic concept of control of public administration training highly qualified scientific personnel in Military Sciences) presents in fig. 1.

Based on the above, necessary concept of control defined governance training highly qualified scientific personnel in the field of military science for ordering of subjects of scientific research and their practical use. This once again confirmed the practice of law enforcement agencies of Ukraine in the fighting in the Donetsk and Lugansk regions.

The current version of this work should be carries out by scientists from the state government. Anyway, given the apparent deficiencies on the

role of government in the field of military science in Ukraine should follow the concept (as belief systems), whose main provisions are presented in fig. 1.

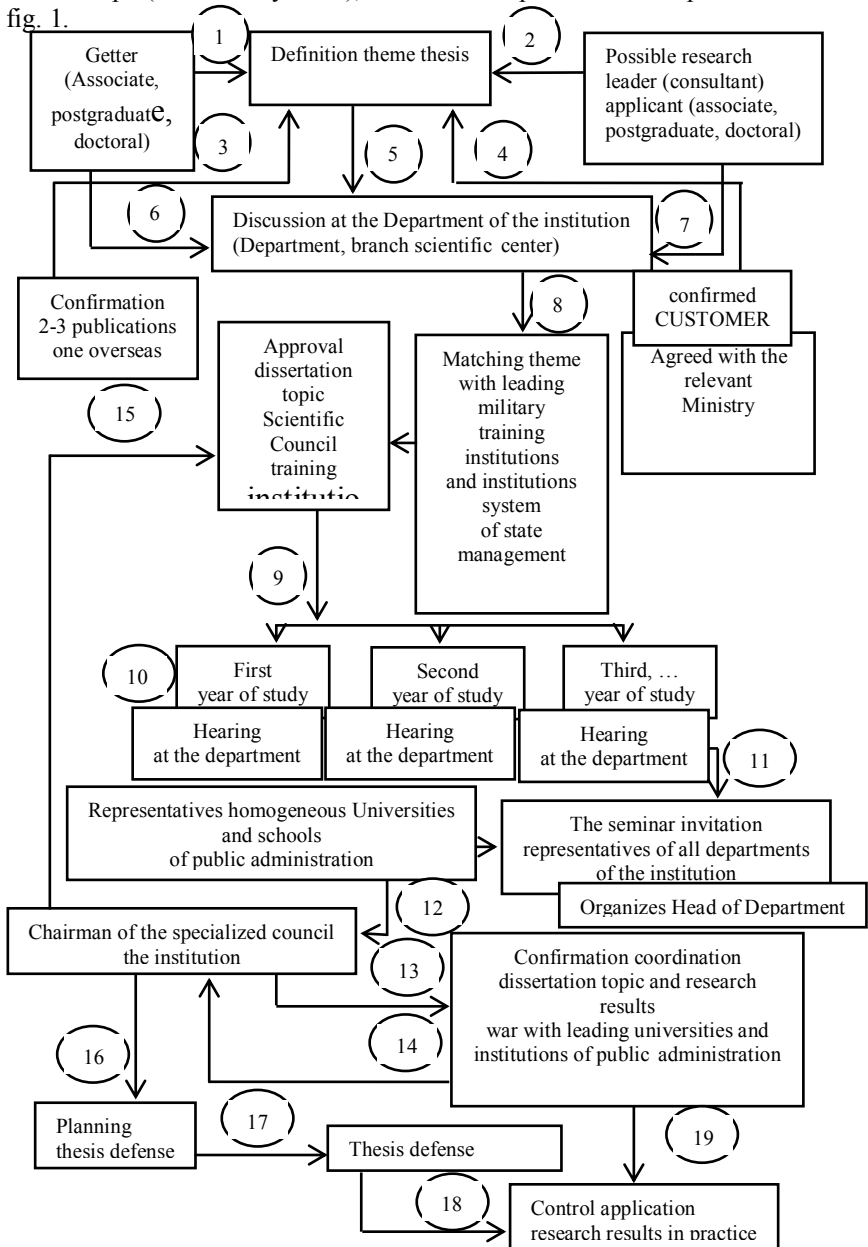

Fig. 1. The main provisions of the concept of control of public administration training highly qualified scientific personnel in Military Sciences

Important elements of the concept (in comparison with existing) are:

- confirmation of the relevance of the dissertation topic CUSTOMER;
- coordination dissertation topic with leading military schools and institutions of public administration;
- a seminar on completion of dissertation writing inviting representatives of all departments of the institution and members of similar universities and schools of public administration;
- confirmation of coordination dissertation topic and research results of leading military schools and institutions of public administration.

After defending his dissertation monitors the implementation of the research results from both the university where there was protection, and from CUSTOMERS and public authorities through the appropriate institutions of public administration.

Conclusions and Proposals. These arguments in the article suggest that the scientists for his work in public administration set the tone and direction of the necessary scientific research in military affairs. Implementation of research in military affairs is one of the tasks of scientists in the field of military science, which requires special attention and control on the side of the administration through appropriate mechanisms. One of these mechanisms may be the concept of control of public administration training highly qualified scientific personnel in military science.

Directions for further research may be the mechanism of formation of specialized councils for defense of doctoral dissertations and for the military theme. We believe there should be 1-2 for all power structures that require research in the field of military science. Members of the specialized councils should be scientists who defended since 1991, have a minimum of 3-4 students has protected in the same period, 1-2 personal monograph least 5 scientific publications abroad or in publications, which they equated.

Each specialized council for defense of doctoral theses and in the military field has to be scholars of public administration in order to control the relevance of the topics of theses terms of absolute necessity for an independent Ukraine.

References

1. Державне управління : словник-довідник / за заг. ред. В. Д. Бакуменка, В. М. Князева. – К. : УАДУ, 2002. – 228 с.
2. Цветков В. В. Державне управління як основний різновид соціального управління. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи: кол. авт.; науков. кер. В. В. Цветков. – К. : Оріяни, 1998. – С. 17-37.

3. Шмаков О. М. Словник офіцера внутрішніх військ з військово-наукових питань / О. М. Шмаков. – Х. : Акад. внутр. військ. МВС України, 2009. – 518 с.

4. Городнов В. П. Моделювання бойових дій військ (сил) протиповітряної оборони та інформаційне забезпечення процесів управління ними : монографія / В. П. Городнов, Г. А. Дробаха, М. О. Єрмошин, Є. Б. Смірнов, В. І. Ткаченко. – Х. : Харк. військ. ун-т, 2004. – 410 с.

5. Третий рейх. «Загадки истории. Золотая серия». Секретные материалы нацистской Германии. – К. : Пресс-Курьер, 2013 – 159 с.

6. Мистика войны: документальные факты и невероятные события. «Тайны XX века. Золотая серия». – К. : Пресс-Курьер, 2014 – 160 с.

7. Военные концепции и будущие войны. Материалы круглого стола. Москва, апрель 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.interaffairs.ru>. – Назва з титул. екрану.

Микола Михайлович Орлов. Роль державного управління у сфері розвитку військової науки в Україні.

Розкрита роль державного управління військовою наукою в деяких державах світу і зокрема в Україні. Показані недоліки використання наукових напрацювань українськими вченими у військовій сфері на практиці, які можна усунути через механізми державного управління. У якості одного із механізмів запропонована концепція контролю суб'єктів державного управління підготовкою наукових кадрів вищої кваліфікації у сфері військових наук.

Ключові слова: державне управління, військова наука, концепція, контроль, суб'єкти державного управління, наукова праця, дисертація.

Николай Михайлович Орлов. Роль государственного управления в сфере развития военной науки в Украине.

Раскрыта роль государственного управления военной наукой в некоторых государствах мира и в частности на Украине. Показаны недостатки использования научных работ в военной сфере на практике, которые можно устранить через механизмы государственного управления. В качестве одного из механизмов предложена концепция контроля субъектов государственного управления подготовкой научных кадров высшей квалификации в сфере военных наук.

Ключевые слова: государственное управление, военная наука, концепция, контроль, субъекты государственного управления, научная работа, дисертація.

Стаття надійшла до редакційної колегії 06.10.2016

Петренко Тетяна Володимирівна

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

**ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА
ВИКЛАДАЧА ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН
ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Розглядаються поняття «професійно-педагогічної культури» в аспекті вищого навчального закладу для викладача технічних дисциплін; зв'язок діяльності викладача з показниками високого рівня сформованості педагогічної культури: гуманістична спрямованість, психолого-педагогічна компетентність, розвинуте педагогічне мислення, освіченість у галузі предмета, досвід творчої діяльності, культура професійної поведінки.

Ключові слова: професійно-педагогічна культура, педагогічна діяльність, викладач технічних дисциплін.

Професійно-педагогічна культура викладача вищої школи формується не тільки у межах педагогічного навчального закладу, але набуває свого високого рівня протягом усієї професійної діяльності.

Як зазначав В. О. Сухомлинський: «Найдосвідченіший педагог ніколи не повинен спинятися на досягнутому, бо якщо нема руху вперед, то неминуче починається відставання» [2].

Суттєвою особливістю педагогічної праці є і те, що вона з початку і до кінця є процесом взаємодії людей. Це посилює роль особистісних взаємин у педагогічній праці та підкреслює важливість моральних аспектів. Специфічним є і результат педагогічної діяльності – людина, що володіла певною частиною суспільної культури, здатна до подальшого саморозвитку і виконання певних соціальних ролей у суспільстві [2].

Метою статті є професійно-педагогічна діяльність викладача технічних дисциплін, який протягом навчального процесу, переробляє суспільно значиму культурну інформацію у педагогічну та поступово відтворює її, тому особистість освітянина потребує всебічного розвитку, що сприяє засвоєнню багатства культури, тобто реалізації в межах окремих спеціалізованих форм практичної та духовної активності студентів.

Гостра необхідність підвищення педагогічної культури у системі вищої школи пояснюється, на думку вчених (В. Л. Беніна, М. М. Левина, Ю. В. Сенько та ін.), тим, що вимоги практики

перебувають у протиріччі з підготовкою педагогів та методиками навчання.

За даними останніх досліджень (Є. В. Бондаревської, В. А. Сластьоніної, І. Ф. Ісаєва, Ю. В. Сенько), у сучасній педагогічній культурі важливе місце займають концепції, що спираються на гуманістичні та демократичні принципи виховання й освіти особистості [1].

Педагогічна культура вчителя (педагога) є системним утворенням. Її головним структурним компонентом є: педагогічні цінності, творчі способи педагогічної діяльності, досвід створення учителем (педагогом) зразків педагогічної практики з позицій гуманізму. Показниками високого рівня сформованості педагогічної культури слід вважати:

- гуманістичну спрямованість особистості педагога;
- психолого-педагогічну компетентність і розвинуте педагогічне мислення;
- освіченість у галузі предмета, який учитель (педагог) викладає, і володіння педагогічними технологіями;
- досвід творчої діяльності, вміння обґрунтовувати власну педагогічну діяльність як систему;
- культуру професійної поведінки (педагогічне спілкування, мови, зовнішнього вигляду) [2].

Отже, професійно-педагогічна культура викладача технічних дисциплін набуває особливого значення, оскільки загальнолюдська культура визначається особистісним аспектом, який пов'язаний з психолого-педагогічною, предметною та загальнокультурною підготовкою. Саме сучасні вимоги до особистісних якостей викладача формують інтелектуальну та емоційно-вольову сторони студента, значною мірою впливають на результат професійно-педагогічної діяльності та визначають індивідуальність педагога.

Література

1. Корепанова М. В. Основы педагогического мастерства: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / М. В. Корепанова, О. В. Гончарова, И. А. Лавринец. – М.: Издательский центр «Академия», 2010. – 240 с.

2. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К., 2001. – 608 с.

Татьяна Петренко. Професійно-педагогічна культура преподавателя технических дисциплин высшего учебного заведения.

Рассматриваются понятия «профессионально-педагогической культуры» в аспекте высшего учебного заведения для преподавателя технических дисциплин; связь деятельности преподавателя с

показателями високого уровня формирования педагогической культуры: гуманистическое направление, психолого-педагогическая компетентность, развитое педагогическое мышление, образованность в отрасли предмета, опыт творческой деятельности, культура профессионального поведения.

Ключевые слова: профессионально-педагогическая культура, педагогическая деятельность, преподаватель технических дисциплин.

Tatyana Petrenko. Professional and pedagogical culture of the teacher of technical disciplines of higher education.

The concepts of "professional pedagogical culture" in terms of higher education for teachers of technical subjects; the relationship of teacher performance with a high level of formation of pedagogical culture, humanistic orientation, psychological, pedagogical competence, developed pedagogical thinking, education in the field of object and experience creativity, culture of professional conduct.

Keywords: professional teaching culture, teaching activities, teacher of technical disciplines.

Стаття надійшла до редакційної колегії 13.10.2016

УДК [37814.043:33]:316.77

© Петренко В. О., 2016

Петренко Вікторія Олександрівна

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ РІЗНОГО ПРОФІЛЮ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

У статті розглянуто сучасні підходи науковців до професійної підготовки фахівців різного профілю до (соціальної, професійної, міжкультурної) взаємодії.

Ключові слова: професійна підготовка, готовність до міжкультурної професійної взаємодії, педагогічні умови підготовки.

Соціально-економічні процеси в Україні й світі висувають нові вимоги до професійної підготовки фахівців. В програмних державних документах: «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр.» (2012), «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр.», новій редакції Закону «Про вищу освіту» (2014) наголошується на сприянні сталому розвитку суспільства шляхом

формування конкурентоспроможного людського капіталу, створення умов для освіти впродовж життя, забезпечення високої якості професійної освіти, державній підтримці підготовки фахівців для пріоритетних галузей економічної діяльності. Важливим засобом розв'язання окреслених завдань є розвиток професійної підготовки студентів вищими професійними закладами.

Відповідно до Закону «Про вищу освіту», професійна підготовка – здобуття кваліфікації за відповідним напрямом або спеціальністю. Поняття «професійна підготовка» стосовно різних аспектів професійної діяльності визначається в наукових джерелах і наукових дослідженнях у двох основних напрямках: процесуальному – процес, в ході якого відбувається професійне становлення майбутнього фахівця; результативному – підготовленість майбутнього фахівця до професійної діяльності, що виникає як результат вищої професійної освіти. Орієнтація професійної освіти на кінцевий результат спирається на компетентнісний підхід, оскільки мета професійної підготовки у триаді «мета-процес-результат» задається як очікуваний результат – становлення професійної компетентності. Тож, під професійною підготовкою ми розуміємо процес, в ході якого відбувається професійний розвиток майбутнього фахівця і, який є передумовою його професійного саморозвитку. Результатом професійної підготовки до міжкультурної професійної взаємодії є готовність студента до реалізації в майбутньому професійних функцій в процесі міжкультурної взаємодії. В виконаному дослідженні ми визначаємо готовність до професійної діяльності як результат процесу підготовки майбутніх менеджерів до міжкультурної професійної взаємодії, що є складним інтегративним особистісним утворенням особистості, структура якого охоплює ряд компонентів, які в своїй сукупності забезпечують суб'єкту майбутньої діяльності ефективне виконання професійних функцій.

Науковцями висвітлено проблеми готовності, а також проблеми професійної підготовки фахівців різного профілю до професійної взаємодії (С. Дмитриченко, Н. Ковчина, Є. Радигіна, О. Дишко та інші), конструктивної взаємодії (Н. Гагіна), соціальної взаємодії (Є. Полякова), міжкультурної взаємодії (В. Карпенко, О. Дерев'янченко), мультикультурної взаємодії (А. Большакова) та інші. Проблема підготовки студентів до міжкультурної професійної взаємодії, а також їх готовність до МПВ є недостатньо розробленою.

У виконаному дослідженні ми визначаємо готовність майбутнього менеджера до міжкультурної професійної взаємодії як складне інтегративне особистісне утворення, основу якого складають ціннісні орієнтації, потреби й мотиви діалогічної взаємодії; професійно-важливі особистісні якості (емпатія, соціальна

відповідальність); система знань, умінь і навичок конструктивної взаємодії з представниками інших культур, що забезпечують ефективне виконання менеджером професійних функцій в процесі міжкультурної професійної взаємодії.

Узагальнюючи здобутки науковців, можна дійти висновку, що структура готовності майбутнього менеджера до міжкультурної професійної взаємодії складається з таких компонентів: аксіологічного: ціннісні орієнтації діалогічної взаємодії; гносеологічного: система знань, що є основою для набуття студентом компетентності з міжкультурної професійної взаємодії; праксеологічного: досвід застосування умінь і навичок конструктивної взаємодії в процесі міжкультурної професійної взаємодії; акмеологічного: формування професійно-важливих особистісних якостей, емпатії і соціальної відповідальності зокрема.

Центром уваги згаданих вчених є педагогічні умови професійної підготовки, що визначаються науковцями, як-то:

1) сукупність можливостей і обставин процесу професійної підготовки і передбачають цілеспрямовані навчально-виховні заходи, які забезпечують досягнення цілі, упорядкування і реалізацію підготовки, а саме: збагачення знаннями майбутнього бакалавра про гармонійну взаємодію; орієнтація майбутнього бакалавра на рефлексію ціннісного змісту соціальної взаємодії; залучення майбутнього бакалавра до спільної творчої діяльності в професійно-орієнтованих ситуаціях соціальної взаємодії [6];

2) організація процесу навчання на основі системного, процесного, особистісно-орієнтованого, практикоорієнтованого й компетентнісного підходів; застосування інтерактивних форм і методів навчання; включення студентів в продуктивну (пошукову) роботу, спрямовану на створення нового продукту (інтелектуального, пізнавального, готельного, технологічного); організація самостійної роботи студентів; програмно-методичне і матеріальне забезпечення процесу навчання як важливої умови якості навчання [9];

3) єдність компонентів: цільового (стратегічний, тактичний, оперативний рівні цілепокладання); змістовного, що відбиває процес формування готовності з використанням загальнопрофесійних, спеціальних дисциплін, а також авторського елективного курсу; технологічного (постановка професійно-орієнтованих задач, проблемне навчання, активні форми і методи навчання, що спрямовані на розвиток суб'єктної позиції студентів) [8];

4) група педагогічних умов: змістовних педагогічні умов, що забезпечують включення міжкультурного компоненту в зміст підготовки майбутніх фахівців; технологічних умов, що спрямована на забезпечення технологічного компонента процесу підготовки

студентів до міжкультурної взаємодії; використання в процесі підготовки до міжкультурної взаємодії ігрових, контекстних, рефлексивних, проблемних, діалогових методів навчання, тренінгів, що відповідають специфіці підготовки; моніторинг результатів готовності фахівців в процесі підготовки до міжкультурної взаємодії за допомогою кількісних (рейтинг) та якісних (портфоліо) методів оцінювання [2];

5) формування в студентів особистісного сенсу щодо професійної діяльності й позитивної мотивації до професійної взаємодії; трансформація змісту навчального процесу для оволодіння студентами комунікативними стратегіями для успішної професійної взаємодії; реалізація інформаційно-методичного забезпечення навчально-виховного процесу формування готовності студентів до професійної взаємодії [3];

6) діалогічні (рівність особистісних і статусних позицій суб'єктів у навчальному середовищі, встановлення міжособистісного контакту на основі відкритості, довіри; зосередженість на співрозмовникові та взаємовплив поглядів; визнання індивідуальності особистості з орієнтацією на її позитивні якості й досягнення); методичні (забезпечення відповідності змісту підготовки соціальному замовленню і прагненням особистості, вибір педагогічно доцільних форм, методів і засобів навчання, наявність відповідного навчально-методичного забезпечення); а також умови кооперативного навчання (організація позитивної взаємозалежності учасників, стимулювання індивідуальної відповідальності, розвиток навичок кооперативної взаємодії, застосування групової рефлексії в процесі навчання) [1];

7) умови соціально-педагогічного забезпечення, що складаються з таких груп ресурсів: особистісні, інституційні, субкультурні, ресурси соціального середовища. Соціально-педагогічного забезпечення процесу є специфічним способом виявлення, актуалізації й управління системою сукупності наведених ресурсів [5].

Слід також звернути увагу на застосування в психолого-педагогічних дослідженнях вчених інноваційних педагогічних технологій, превалювання інтерактивних форм і методів роботи, спрямованість на розвиток творчого підходу до вирішення проблем; організацію самостійної роботи.

Проведений аналіз психолого-педагогічних досліджень свідчить про неоднозначне трактування поняття «педагогічні умови» науковцями. Узагальнюючи результати аналізу, висновуємо, що педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців різного профілю до (соціальної, професійної, міжкультурної) взаємодії певною мірою відповідають класифікації педагогічних умов за функцією,

розробленою Н. Іпполітовою й Н. Стерховою, а саме: організаційно-педагогічні, психолого-педагогічні; дидактичні [4]. Проте, в якості педагогічних умов науковці також пропонують завдання педагогічної діяльності, засоби вирішення педагогічних завдань, принцип зв'язку теорії та практики, парадигмальні підходи (системний, компетентнісний, технологічний) сучасної педагогічної науки, тощо. За Є. Хриковим, властивостями педагогічних умов є їх локальний характер застосування й спрямованість на організацію й підвищення ефективності педагогічної діяльності. Отже, педагогічні умови не можуть підміняти педагогічні закономірності, принципи та правила, засоби вирішення педагогічних завдань, форми організації і управління навчальною роботою студентів тощо, тому обґрунтування педагогічних умов передбачає поєднання емпіричних та теоретичних процедур наукового дослідження, що забезпечує імовірнісний характер результату педагогічної діяльності (педагогічні умови підвищують імовірність досягнення певного результату) [7].

Зазначене свідчить, що визначення педагогічних умов підготовки в розглянутих психолого-педагогічних дослідженнях є суб'єктивним і недостатньо науково обґрунтованим. Отже, склад, зміст, спрямованість педагогічних умов підготовки до (соціальної, професійної, міжкультурної) взаємодії недостатньо повно розкриває наявну педагогічну проблему підготовки майбутніх менеджерів до міжкультурної професійної взаємодії, що актуалізує теоретичне обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів до міжкультурної професійної взаємодії.

Література

1. Гагіна Н. В. Педагогічні умови формування у майбутніх менеджерів умінь конструктивної взаємодії у ситуації конфлікту : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. В. Гагіна ; Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2011. – 20 с.
2. Деревянченко Е. А. Подготовка магистров педагогики к межкультурному взаимодействию : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. / Е. А. Деревянченко; Омский гос. пед. ун-т. – Омск : [б. и.], 2004. – 21 с.
3. Дишко О. Л. Формування готовності бакалаврів з туризму до професійної взаємодії зі споживачами туристичних послуг : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. Л. Дишко; Рівненський держ. гуманіт. ун-т. – Рівне, 2016. – 20 с.
4. Ипполитова Н. Анализ понятия педагогические условия : сущность, классификация / Н. Ипполитова, Н. Стерхова // General and Professional Education. – 2012. – № 1. – С. 8-14.

5. Карпенко В. Н. Формирование опыта межкультурного взаимодействия у будущих специалистов социокультурной сферы : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / В. Н. Карпенко; Краснодар. гос. ин-т культуры и искусств, Краснодар, 2011. – 24 с.

6. Ковчина Н. В. Подготовка будущего бакалавра к социальному взаимодействию в профессиональной сфере : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Н. В. Ковчина; Краснояр. гос. пед. ун-т им. В. П. Астафьева. – Красноярск, 2015. – 23 с.

7. Методологічні засади педагогічного дослідження: монографія / авт. кол.: Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін.; за заг. ред. В. С. Курило, Є. М. Хрикова; Держ. закл. Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 248 с.

8. Полякова Е. Г. Подготовка студентов к профессиональному взаимодействию с потребителями туристических услуг (на примере бакалавров по направлению «Туризм»): автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Е. Г. Полякова. – Ставрополь, 2012 – 25 с.

9. Радыгина Е. Г. Формирование готовности студентов к профессиональным взаимодействиям в сфере гостеприимства : автор. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Е. Г. Радыгина; Ур. гос. пед. ун-т. – Москва, 2011. – 24 с.

Виктория Петренко. Современное состояние разработки проблемы подготовки специалистов различного профиля к межкультурному профессиональному взаимодействию в психолого-педагогических исследованиях.

В статье рассмотрены современные подходы ученых к профессиональной подготовке специалистов различного профиля к (социальному, профессиональному, межкультурному) взаимодействию.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, готовность к межкультурному профессиональному взаимодействию, педагогические условия подготовки.

Victoria Petrenko. The Current State of Psychological and Pedagogical Research Development of the Problem of Training Specialists Intercultural Professional Interaction.

The article investigates the modern approaches of scientists to training specialists in various fields to (social, professional, intercultural) interaction.

Keywords: training, readiness for intercultural professional interaction, pedagogical training conditions.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.10.2016

Пипенко Ірина Сергіївна

Харківська обласна громадська організація «Культура здоров'я»

**СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ
ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФАХІВЦЯ З УПРАВЛІННЯ**

Уточнено ознаки поняття інноваційного потенціалу фахівця з управління; запропоноване поняття враховує постійну зміну інноваційного потенціалу у часі – внаслідок результатів особистісного та суспільного перетворень; відображає здатність фахівця з управління виявляти приховані зусилля щодо області використання ресурсів.

Ключові слова: *потенціал, інноваційний потенціал фахівця, ресурси, зусилля, можливість.*

Сучасне конкурентне середовище висуває специфічні вимоги до фахівця з управління, основними з яких є розробка інноваційних ідей та їх успішне впровадження. Джерелом ідей, знань, вмінь фахівця з управління виступає його інноваційний потенціал, який визначає перспективу інноваційного розвитку будь-якого підприємства. Для використання такого джерела першочергово слід визначити, що собою являє інноваційний потенціал. Отже, актуальним є уточнення ознак поняття інноваційного потенціалу фахівця з управління.

У сучасній науковій літературі з інноваційного менеджменту інноваційний потенціал розглядається стосовно таких носіїв: персоналу підприємства, працівника, особистості. Перш за все, слід розглянути співвідношення між цими поняттями, визначити місце фахівця з управління серед інших носіїв інноваційного потенціалу.

Кожен фахівець має свій потенціал, елементом якого є інноваційний потенціал. Питанню інноваційного потенціалу особистості присвячені концепції психології та педагогіки. У класичному розумінні інноваційний потенціал особистості розглядається як ресурс інноваційних можливостей людини, здатність конкретної людини до генерування ідей, здійснення інноваційної діяльності.

Інноваційний потенціал особистості є основою для становлення висококваліфікованого фахівця. Кожна людина з моменту народження і до отримання першого робочого місця проходить тривалий шлях, під час якого розвиває свої задатки і здібності, навчається, формує компетентності, які стають підґрунтям власного інноваційного потенціалу.

Отримавши роботу, людина стає працівником підприємства, з цього моменту починається формування її інноваційного потенціалу як працівника.

Всі працівники підприємства становлять його персонал. Інноваційний потенціал окремих працівників підприємства розглядаємо як інноваційний потенціал персоналу.

Виходячи з того, що фахівець з управління – це потенційний або реальний працівник підприємства, розглянемо наукові роботи, присвячені тлумаченню інноваційного потенціалу працівника/персоналу підприємства [1-10].

В галузі економіки дослідженням інноваційного потенціалу працівника та персоналу підприємства з власним розумінням цієї дефініції займалися як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, проте на сьогодні не існує єдиної точки зору щодо сутності цього поняття. Розглянемо їх ґрунтовніше з аналізом суттєвих ознак.

Одна група вчених [1-3] інноваційний потенціал персоналу визначають як «спроможність працівників виробляти та ефективно реалізовувати власні та сторонні нові ідеї і проекти, тобто інноваційну сприйнятливість» [1, с. 116]; «міру готовності персоналу до реалізації комплексу задач, які забезпечують функціонування підприємства в умовах інноваційної діяльності, а також здатність виконувати інноваційні перетворення» [2, с.5-6]; «здатність працівника використовувати сукупність власних інноваційних здібностей і можливостей, а також можливостей підприємства, що дозволяють активно продукувати, сприймати, впроваджувати і використовувати інновації з метою отримання позитивного ефекту та досягнення як власних цілей, так і цілей підприємства» [3, с. 160].

Отже, ці науковці [1-3] суттєвою родовою ознакою поняття «інноваційний потенціал» визначають таку характеристику, як спроможність, готовність, здатність, а видовою – виробництво та реалізацію нових ідей, реалізацію завдань, використання інноваційних здібностей і можливостей.

Друга група вчених [4-5] інноваційний потенціал персоналу розглядає як «сукупність знань, навиків, спроможностей та особистісних характеристик персоналу, що визначають ступінь його готовності до сприйняття, впровадження та продукування інновацій, які забезпечують ефективне функціонування підприємству в умовах інноваційної діяльності» [4, с. 88]; «запас наявних у індивіда або команди професійних знань, вмінь, досвіду, інноваційних спроможностей та компетенцій, особистих якостей та особливостей, талантів, систем цінностей, інтелектуальних спроможностей, які у сукупності під впливом внутрішньої та зовнішньої мотивації й створенні благоприємних соціально-економічних умов на підприємстві

використовуються персоналом для здійснення інноваційної діяльності та можуть бути розвинуті в подальшому» [5, с. 28].

Отже, ці вчені [4-5] суттєвою родовою ознакою поняття «інноваційний потенціал» визначають таку характеристику: сукупність знань, навичок, досвіду, компетенцій, особистих якостей персоналу, а видовою – готовність до сприйняття, впровадження та продукування інновацій, здійснення інноваційної діяльності.

Третя група вчених [6-8] інноваційний потенціал персоналу ототожнюють із: можливостями персоналу створювати нововведення та виражати його на практиці для стабільного розвитку підприємства [6]; прихованими, нереалізованими можливостями, що визначаються спроможністю персоналу в цілому та окремого працівника до самореалізації [7]; наявними та майбутніми можливостями інноваційного розвитку підприємства, які сконцентровані в унікальних знаннях, навиках та моделях поведінки співробітників та які приводять до активних дій з реалізації стратегічних цілей підприємства [8].

Отже, ці науковці [6-8] суттєвою родовою ознакою поняття «інноваційний потенціал» визначають можливості (приховані, нереалізовані, майбутні), а видовою – створення нововведень, самореалізацію працівника, активні дії співробітників.

З погляду Хадасевич Н. Р., інноваційний потенціал персоналу – соціально-економічне утворення, що представляє собою цілісну організаційну структуру, компоненти якої взаємопов'язані й характеризуються єдністю, відображеною якісними та кількісними характеристиками персоналу [9, с. 101].

Отже, автор розглядає інноваційний потенціал персоналу як соціально-економічне утворення, з точки зору холистичного (від holos – цілісний) підходу. В даному дослідженні інтерес викликає інноваційний потенціал рівня окремого працівника.

Автори роботи [10, с. 79] під інноваційним потенціалом працівника розуміють інтегровану сукупність складових трудового потенціалу, які відповідають інноваційному характеру та забезпечують інноваційну діяльність підприємства як шляхом генерування, розробки, так і впровадження інновацій.

Отже, ці автори суттєвою родовою ознакою поняття інноваційний потенціал визначають таку характеристику, як трудовий потенціал, а видовою – інноваційну діяльність щодо генерування, розробки та впровадження інновацій.

На нашу думку, трудовий потенціал характеризує одну із сфер діяльності працівника, поряд із фінансовою, маркетинговою. Тому ця ознака доцільна для формування елементного складу загального потенціалу працівника.

Не дивлячись на наявність певних наукових наробок, сутність та зміст поняття інноваційного потенціалу фахівця з управління потребує теоретичного узагальнення та систематизації.

Формулювання цілей статті. Уточнити ознаки дефініції інноваційного потенціалу фахівця з управління на підставі структурно-лінгвістичного та етимологічного аналізу.

Уточнення поняття інноваційного потенціалу фахівця з управління має базуватися на чіткому термінологічному визначенні власне дефініції «потенціал» та «інновація», похідної «інноваційний».

В етимологічному значенні термін «потенціал» походить від латинського слова *potentia* – сила або міць. Згідно зі словником іншомовних слів «потенціал – можливості, наявні сили, запаси, засоби, що можуть бути використані; енергетична характеристика даної точки будь-якого силового поля» [11, с. 673]. При цьому перше трактування терміну «потенціал» носить загальний характер, що дозволяє його застосовувати до різних галузей науки і діяльності індивіда залежно від того, про які можливості, сили, запаси і засоби йде мова. Саме з такої позиції бере початок ресурсний підхід у визначенні потенціалу. Друге трактування має прикладний характер для фізики, хімії, математики. Аналогічне визначення представлене у тлумачному словнику української мови [12, с. 445]: «потенціал» – можливості, наявні сили, запаси, засоби, що можуть бути використані».

Слово «інновація» запозичене з англійської мови: *innovation* – нововведення. Цей термін за етимологією походить від латинського слова *innovare* (оновлювати, змінювати): від *in* – в, на; від *novare* – змінювати, переробляти; від *novus* – новий, інший. Відповідно до визначення тлумачного словника української мови «інновація» – нововведення; комплекс заходів для впровадження в економіку нової техніки, технологій тощо; нове явище в мові [12, с. 254]. Як бачимо, перше трактування співпадає із перекладом слова, друге трактування відноситься до економіки, третє – до лінгвістики. Тобто у сполученні із потенціалом прикметник «інноваційний» доцільно розуміти як новий, інший, той, що змінився.

Отже, виходячи з цього, інноваційний потенціал працівника спирається на ресурси, якими він володіє та які сприяють досягненню встановлених цілей в інноваційній сфері.

Проведемо аналіз суттєвих родових ознак дефініції інноваційного потенціалу, виявлених у роботах вчених [1-10].

Суттєвою родовою ознакою першої групи науковців [1-3] визначено «спроможність / готовність / здатність». На нашу думку, така характеристика не відображає наявні внутрішні ресурси працівника у повному обсязі, що знижує ефективність інноваційної діяльності в цілому.

Друга група науковців [4-5] в якості суттєвої родової ознаки пропонує «сукупність знань, навичок, досвіду, компетенцій, особистих якостей персоналу». На нашу думку, це важлива та необхідна характеристика інноваційного потенціалу працівника. Проте недостатньо повна, оскільки не відображає здатність працівника здійснювати пошук прихованих зусиль використання внутрішніх ресурсів для задоволення нових потреб конкурентного середовища.

В якості суттєвої родової ознаки третя група науковців [6-8] пропонує «можливості (приховані, нереалізовані, майбутні). Ця ознака не сприяє усуненню виявлених недоліків та залишається дискусійною.

Для подальшого розуміння розглянемо взаємозв'язок між ресурсами працівника та його можливостями.

Будь-який ресурс, виступаючи засобом досягнення певної цілі, має свій потенціал, має властивість, притаманну саме йому, що відображається його внутрішньою характеристикою. В той же час, рівень реалізації потенціалу ресурсу, ступінь прояву його властивостей у конкурентному середовищі характеризується можливостями. Тому засоби, запаси, джерела, які є у працівника в даний момент певної кількості та якості, розглядаємо як внутрішні ресурси.

В свою чергу, досягнення поставленої працівником мети зумовлює постановку та вирішення конкретних завдань. Одним з них є забезпечити оптимальне поєднання власних внутрішніх ресурсів так, щоб їх склад та величина відповідали потребам поставлених завдань. При цьому внутрішні ресурси працівника, їх оптимальне співвідношення, відповідність величини і складу потребам вирішуваних завдань складають ресурсний потенціал працівника. Рівень використання такого потенціалу формує потенційні можливості працівника, які дозволяють виявити приховані зусилля щодо сфери використання ресурсів і виступають передумовою нарощування його потенціалу.

Отже, суттєвою родовою ознакою дефініції інноваційного потенціалу визначаємо характеристику внутрішніх ресурсів та зусиль працівника; видовою – їх використання у сфері інноваційної діяльності.

Наявні ресурси працівника перетворюються в процесі їх використання у певний кінцевий результат, змінюючись та набуваючи нових якісних і кількісних характеристик. При цьому деяка частина перетворених ресурсів вже не може за визначенням бути складовою потенціалу, з якого вона була виокремлена. Тому початкові характеристики потенціалу працівника відрізняються від його ж характеристик після закінчення перетворень настільки, наскільки глибоким було дане перетворення. В зв'язку з цим слід враховувати факт постійної зміни потенціалу працівника у часі як під впливом

результатів перетворень, так і внаслідок саморозвитку. При цьому саморозвиток потенціалу працівника передбачає такі його зміни, що неможливо пояснити впливом різних факторів.

Отже, при уточненні поняття інноваційного потенціалу працівника додержуватимемося такого:

- по-перше, ґрунтуватися на ресурсній позиції, яка відображає внутрішню характеристику інноваційного потенціалу працівника;

- по-друге, враховувати здатність працівника здійснювати пошук додаткових зусиль, а також сфери перерозподілу наявних зусиль;

- по-третє, визначати характеристику внутрішніх ресурсів та зусиль працівника в якості суттєвої родової ознаки дефініції інноваційного потенціалу;

- по-четверте, забезпечувати оптимальне поєднання знань, вмінь, навичок (компетентностей), наявних у працівника;

- по-п'яте, згрупувати усі процеси сфери інноваційної діяльності (створення, тестування, впровадження, просування інновацій тощо), врахування яких характеризує суттєву видову ознаку дефініції інноваційного потенціалу;

- по-шосте, розглядати зміну інноваційного потенціалу у часі – внаслідок результатів особистісного та суспільного перетворень;

- по-сьоме, враховувати нові потреби, що формуються конкурентним середовищем.

На підставі визначених положень зробимо уточнення цього поняття.

Інноваційний потенціал працівника – динамічна характеристика внутрішніх ресурсів та зусиль працівника щодо їх оптимального використання у сфері інноваційної діяльності для досягнення встановлених цілей. При цьому працівник здійснює пошук прихованих чи перерозподіл наявних зусиль використання ресурсів шляхом їх перетворення та (або) внаслідок саморозвитку з урахуванням нових потреб, що формуються конкурентним середовищем.

Працівник, який реалізує інноваційний потенціал та використовує зусилля на підприємстві, внаслідок чого праця характеризується більшою ефективністю, розуміється нами як фахівець з управління інноваційною діяльністю.

Фахівець з управління інноваційною діяльністю на підприємстві належить до працівників творчо-дослідницького типу, характерною рисою якого є науково-пошуковий підхід до вирішення проблем за допомогою різних методів творчого мислення.

Для успішного виконання своїх функцій фахівець з управління має володіти певним набором компетентностей, які розкриваються через особисті та професійні якості фахівця.

Ефективній управлінській інноваційній діяльності фахівця сприяють такі професійні компетентності: здатність логічно акумулювати, аналізувати, інтерпретувати необхідну інформацію (концептуальна кваліфікація); здатність розуміти інших людей та ефективно взаємодіяти з ними (кваліфіковані людські стосунки); здатність реалізовувати свої рішення методично, за допомогою чітко вироблених процедур, а не випадковим шляхом (адміністративна кваліфікація); наявність певних знань та здатностей, які дозволяють відповідати вимогам, властивим конкретній посаді (фахова кваліфікація).

Висновки, перспективи. Таким чином, уточнено ознаки поняття інноваційного потенціалу фахівця з управління; запропоноване поняття враховує постійну зміну інноваційного потенціалу у часі – внаслідок результатів особистісного та суспільного перетворень; відображає здатність фахівця виявляти приховані зусилля щодо області використання ресурсів.

Подальшого дослідження потребують питання елементного складу інноваційного потенціалу фахівця з управління; процеси його формування, використання та розвитку; врахування культури підприємства, а також глобалізаційних процесів у суспільстві.

Література

1. Горшенин В. П. Критерии и показатели инновационного потенциала персонала корпорации / В. П. Горшенин // Инновации. – 2006. – № 4. – С. 115-120.
2. Лега К. А. Формирование механизма управления инновационным потенциалом персонала корпорации : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / К. А. Лега. – Челябинск, 2008. – 24 с.
3. Адаменко М. В. Інноваційні здібності та можливості працівників як важливі складові інноваційного потенціалу персоналу підприємства / М. В. Адаменко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 4. – С. 155-163.
4. Подвербных О. Е. Оценка уровня развития инновационного потенциала персонала организации / О. Е. Подвербных, Е. В. Гасенко // Проблемы теории и практики управления. – 2012. – № 4. – С. 88-91.
5. Рукас-Пасичнюк В. Г. Инновационный потенциал персонала как один из основных факторов развития организации и методы его оценки / В. Г. Рукас-Пасичнюк // Науковий вісник ХДУ : зб. наук. праць. – 2014. – Вип. 5. – С. 25-29.
6. Родин Д. В. Формирование и использование инновационного потенциала персонала на предприятиях [Электронный ресурс] / Д. В. Родин, О. А. Панькина. – Режим доступа : http://sisupr.mrsu.ru/2013-3/PDF/pankina_o_a_statya.pdf. – Название с титул. экрана.

7. Сокекина С. В. Развитие инновационного потенциала персонала в контексте динамических способностей организации [Электронный ресурс] / С. В. Сокекина. – Режим доступа : <http://naukovedenie.ru/PDF/197EVN515.pdf>. – Название с титул. экрана.

8. Эсаулова И. А. Управление инновационным потенциалом персонала: поведенческий подход [Электронный ресурс] / И. А. Эсаулова. – Режим доступа : <http://upravlennets.usue.ru/images/56/10.pdf>. – Название с титул. экрана.

9. Хадасевич Н. Р. Вопросы формирования инновационного потенциала персонала организации [Электронный ресурс] / Н. Р. Хадасевич. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/voprosy-formirovaniya-innovatsionnogo-potentsiala-personala-organizatsii>. – Название с титул. экрана.

10. Перегудова Т. В. Оцінювання інноваційного потенціалу працівників при впровадженні інновацій в організації: теоретико-методичний аспект / Т. В. Перегудова, А. Г. Бистров // Український соціум. – 2014. – № 3. – С. 78-86.

11. Словник іншомовних слів / [ред. О. С. Мельничука]. – 2-ге вид., оновл. – К. : Головна редакція УРЕ, 1985. – 968 с.

12. Тлумачний словник української мови. 20000 слів і словосполучень / [уклад. Н. Кусайкіна, Ю. Цибульник]. – Х. : «Клуб сімейного дозвілля», 2013. – 608 с.

Ірина Пипенко. Сущность понятия инновационного потенциала специалиста по управлению.

Уточнены признаки понятия инновационного потенциала специалиста по управлению; предложенное понятие учитывает постоянное изменение инновационного потенциала во времени – вследствие результатов личностного и общественного преобразований; отображает способность специалиста по управлению выявлять скрытые усилия в области использования ресурсов.

Ключевые слова: потенциал, инновационный потенциал специалиста, ресурсы, усилие, возможность.

Iryna Pypenko. The essential characteristics of innovation potential management specialists.

Signs concept innovation potential professional management clarified; the concept allows for constant innovation potential change in time - because of the results of personal and social transformation; reflects the ability of professional management to detect hidden efforts to the field of resources.

Keywords: potential, innovative potential expert, resources, effort, possibility.

Стаття надійшла до редакційної колегії 10.10.2016

Плячинда Тетяна Степанівна
Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету

ДО ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Аналізуються думки науковців щодо дефініції «якість освіти» та подане авторське бачення поняття. Окреслено шляхи забезпечення якісної професійної підготовки майбутніх фахівців, а саме: рейтингова система оцінювання, формування навичок самоконтролю та залучення до навчального процесу вже працюючих фахівців і працедавців.

Ключові слова: *якість освіти, рейтингове оцінювання, самоконтроль, майбутні фахівці, вища школа, професійна підготовка.*

Забезпечення якості вищої освіти є багатоплановим завданням і включає в себе наявність необхідних ресурсів (кадрових, фінансових, матеріальних, інформаційних, наукових, навчально-методичних тощо); організації навчального процесу, який би найбільш адекватно відповідав сучасним тенденціям розвитку національної та світової економіки й освіти, контроль освітньої діяльності вузів і якості підготовки фахівців на всіх етапах навчання та на всіх рівнях (рівні вузів, державному рівні, міжнародному (європейському) рівні тощо).

Вирішення проблеми якості освіти висвітлено у працях сучасних вітчизняних учених М. Кісіля, І. Колодій, С. Ніколаєнко, І. Зязюна, Л. Карамушки, Т. Лукіної, Н. Ничкало, М. Степанко та інших, які наголошують на необхідності якісного навчання з метою забезпечення національної конкурентоспроможності освіти.

Метою статті є вивчення поглядів науковців щодо дефініції «якість освіти» та запропонувати шляхи підвищення якості професійної освіти у вищих навчальних закладах.

Освіта, як і будь-який процес або результат діяльності людини, має визначену якість. Широке розуміння якості освіти передбачає збалансовану відповідність освітньої системи, процесу, результату, цілей, потреб і соціальних норм. Відповідно до вимог міжнародного стандарту якість освіти – це сукупність властивостей і характеристик освітнього процесу або його результату, що надають їм здатність задовольняти потреби всіх суб'єктів навчально-виховного процесу – учнів, студентів, їх батьків, викладачів, роботодавців, керівників та ін., тобто держава і суспільство в цілому [4]. Дане твердження, на нашу

думку, висвітлює актуальний стан потреби в адекватній професійній підготовці, як майбутніх фахівців, так і роботодавців.

Нам імпонує визначення якості освіти Є. Коротковим, який зазначає, що якість освіти – це комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективне формування компетентності та професійної свідомості. Науковець виділяє три групи характеристик: якість потенціалу досягнення мети освіти, якість процесу формування професіоналізму та якість результату освіти [2].

Найбільш повною вважаємо дефініцію, запропоновану О. Ляшенком: «Якість освіти – це багатовимірне методологічне поняття, яке рівнобічно віддзеркалює суспільне життя – соціальні, економічні, політичні, педагогічні, демографічні й інші життєво значущі для розвитку людини сторони життя. Як системний об'єкт її характеризують як якість мети, якість педагогічного процесу і якість результату» [3].

Усебічна рефлексія теоретичних джерел дає підстави сформулювати авторську дефініцію аналізованого феномену: якість освіти – це багатовимірне методологічне поняття, яке включає комплекс характеристик компетентностей і професійної свідомості особистості для провадження професійної діяльності, що повинна задовольняти всіх суб'єктів навчально-виховного процесу та відповідати вимогам світових тенденцій.

До ключових ланок системи управління якістю освіти відносяться: якість освітніх програм, рівень підготовки абітурієнтів, інформаційно-методичне забезпечення навчального процесу, кваліфікація професорсько-викладацького складу, якість навчального процесу, рівень наукових досліджень, що проводяться в університеті, рівень оснащення навчального процесу, рівень підготовки випускників (включаючи практичну підготовку та готовність виконувати професійні функції) і їх затребуваність на ринку праці.

Центральною ланкою системи управління і забезпечення якості є освітній процес. Контроль в системі забезпечення якості підготовки фахівців має на меті виявлення найбільш слабких сторін навчального процесу шляхом самооцінки діяльності вузу, яка повинна проводитися систематично за критеріями, визначеними стандартами вищої освіти, і відповідно до вимог центральних органів управління освітою.

Спираючись на думку науковців, крім оцінювання академічної успішності за традиційною системою (оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалою «ECTS», ми запропонували курсантам лютних навчальних закладів рейтингову систему оцінювання. Основна мета такого оцінювання – підвищення якості навчання, а також посилення мотивації до систематичної роботи

курсантів протягом усього періоду навчання; удосконалення системи багаторівневого контролю знань, умінь і навичок; формування загальних та професійно необхідних компетентностей; залучення курсантів до участі в науковій роботі й до роботи в органах курсантського самоврядування, громадській роботі, спортивно-масовій роботі тощо.

Відповідно до сформульованої мети були виокремлені компоненти рейтингового оцінювання діяльності курсантів, а саме: оцінювання результатів навчання курсанта, його участь у науковій роботі, у курсантському самоврядуванні та громадській діяльності, у спортивно-масових заходах. Так, крім балів, які курсант міг набрати протягом занять, додатково нараховувалися бали за участь у будь-якому заході навчального закладу.

З огляду на необхідність об'єктивізації механізму оцінювання, крім бонусних балів, запроваджено й штрафні (за пропуски навчальних занять без поважної причини), що відраховуються від загальної суми балів, набраних курсантом протягом навчального семестру.

На початку навчального року викладач доводив до відома курсантів про критерії оцінювання з дисципліни, пояснював як саме скласти зароблені ними бали та яка оцінка відповідає тому чи іншому балові. Важливим є те, що студенти можуть самі контролювати перебіг свого навчання та полічити набрані ними бали без втручання викладача. Тому, взаємовідносини у системі «викладач – студент» набувають дружнього, довірливого характеру, що, у свою чергу, позитивно впливає на якісну професійну підготовку майбутнього фахівця.

Після впровадження рейтингового оцінювання у навчальний процес льотних навчальних закладів якісно зросла успішність курсантів і відвідування ними занять відбувалося без додаткових примусів. Рейтингове оцінювання допомагає створити додаткові важелі з формування дослідницьких, морально-вольових, соціально-комунікативних і професійно важливих якостей у майбутніх фахівців, що підвищує їхню конкурентоспроможність на сучасному ринку праці. Це відповідає провідним тенденціям розвитку світової й вітчизняної системи вищої освіти.

Згідно наказу Міністерства освіти і наук від 26 січня 2015 року № 47 «Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік» [5] та окремих норм Закону України «Про вищу освіту» [1] на самостійну роботу студентів відводиться до 2/3 кредиту ECTS. Оскільки самостійна робота студента відбувається без безпосередньої участі викладача, то основне завдання вищої освіти полягає у формуванні творчої особистості фахівця, здатного до

саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності. Тому особлива роль належить формуванню вмінь самоконтролю, який сприяє регулюванню процесу виконання навчальної роботи студентом, дає змогу окреслити позитивні й негативні моменти у власній діяльності, скоригувати виконані дії, оцінити свою навчально-пізнавальну діяльність.

Організація навчального процесу в умовах цілеспрямованого застосування самоконтролю й формування в студентів умінь самоконтролю включає: організацію підготовки навчального процесу, тобто розроблення викладачами методик формування вмінь самоконтролю, дидактичних матеріалів для планових занять і самостійної роботи майбутніх фахівців, навчально-методичне забезпечення; організацію навчального процесу, тобто власне реалізацію навчального процесу, у ході якого студентів інформують про сутність, методи й організаційні форми самоконтролю, критерії оцінювання, застосовують на практиці методики формування вмінь самоконтролю.

Наступним кроком щодо забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців було залучення до навчального процесу вже працюючих авіаторів. У контексті дослідження проблеми надання льотними навчальними закладами якісної професійної підготовки проведено анкетування серед авіаційних фахівців, які наразі працюють у Міжнародному аеропорті «Львів» імені Данила Галицького, Дніпропетровському регіональному структурному підрозділі, Комунальному підприємстві Міжнародний аеропорт «Київ» (Жуляни) та на Державному підприємстві «Антонов». На жаль, більшість опитаних констатували той факт, що на початку професійної діяльності їм не вистачало знань саме з профілюючих дисциплін; багато предметів, що викладаються у вищій школі є зайвими; якість освітніх послуг потребує покращення тощо.

Визначивши таким чином прогалини у навчальному процесі льотного освітнього закладу, були відкоректовані робочі програми та навчально-методичні комплекси з профілюючих дисциплін. На заняття запрошувалися представники працедавців які пояснювали курсантам основні вимоги до майбутніх авіаційних фахівців і скеровували їх на здобуття необхідних знань, умінь і навичок для успішного виконання у майбутньому професійних функцій.

Отже, система оцінювання у вищих навчальних закладах повинна бути побудована таким чином, щоб спонукати майбутнього фахівця до самостійного пошуку у навчанні. На нашу думку, рейтингова система оцінювання є саме тим стимулом, що здатний забезпечити реалізацію дидактичного принципу свідомості студентів у навчанні, активізувати навчальну роботу протягом кожного семестру,

спонукати майбутніх фахівців працювати систематично та самостійно, розширити можливості для всебічного розкриття та розвитку творчих здібностей студентів, індивідуалізувати навчання та істотно змінити взаємовідносини у ланцюжку «викладач – студент», створити атмосферу співпраці.

У процесі навчальної та самостійної освітньої діяльності посутню роль відіграє вміння самоконтролю. Самоконтроль, на нашу думку, – це здатність студентів раціонально організувати та поетапно провадити свою навчальну діяльність, виконувати контроль і корекцію на всіх етапах для підвищення ефективності власного навчання, удосконалення навчального процесу на основі свідомого застосування накопичених знань, навичок і вмінь. Як професійно важлива якість самоконтроль спонукає майбутнього фахівця до самовдосконалення на виробництві, що є важливою умовою на сучасному ринку праці.

На наше переконання, є необхідним залучення до навчально-виховного процесу вже працюючих фахівців і працевластувачів. Це дає змогу виявити прогалини у надані освітніх послуг вищою школою, а також стимулює майбутніх фахівців до якісної навчальної діяльності та самовдосконалення.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (03.10.2016 р.). – Назва з титул. екрану.

2. Коротков Є. М. Концепція якості освіти [Електронний ресурс] / Є. М. Коротков. – Режим доступу : <http://ru.osvita.ua/school/manage/general/1342/> (24.08.2016 р.). – Назва з титул. екрану.

3. Ляшенко О. І. Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти / О. І. Ляшенко // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 1 (46). – С. 5-12.

4. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI ст.: Затв. Указом Президента України № 347 від 17 квітня 2002 р. // Освіта України. – 2002. – № 33. – С. 4-6.

5. Наказ МОН України «Про особливості формування навчальних планів у 2015/2016 навчальний рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0132-15> (03.10.2016 р.). – Назва з титул. екрану.

Татьяна Плачинда. К вопросу повышения качества профессионального образования.

Анализируются взгляды ученых о дефиниции «качество образования» и представлено авторское видение понятия. Определены пути обеспечения качественной профессиональной подготовки будущих

специалистов, а именно: рейтинговая система оценивания, формирования навыков самоконтроля и привлечение к учебному процессу уже работающих специалистов и работодателей.

Ключевые слова: *качество образования, рейтинговое оценивание, самоконтроль, будущие специалисты, высшая школа, профессиональная подготовка.*

Tatiana Plachynda. To the problem of professional education quality improvement.

The author analyses the views of scientists concerning the concept «quality of education» and suggests the author's definition of the proposed phenomenon. It was suggested the ways of improvement of educational process at higher school, namely: rating assessment system, forming of self-control skills engaging of working specialists and employers into the educational process.

Keywords: *quality of education, rating assessment, self-control, future specialists, higher school, professional preparation.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 03.10.2016

УДК 378.12:378.661

© Подковко Х. В., 2016

Подковко Христина Володимирівна

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ ТА НОВІ ВИМОГИ ДО ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА

В статті проведений аналіз документів у галузі реформування системи вищої медичної освіти. Окреслено основні тенденції та напрями трансформації вітчизняного освітнього простору у галузі медичної освіти. Розкрито складові професійної компетентності викладача. Сформульовано нові вимоги до психолого-педагогічної компетентності викладача вищого медичного (фармацевтичного) навчального закладу.

Ключові слова: *система вищої медичної освіти, компетентнісний підхід, психолого-педагогічна компетентність викладача вищого медичного (фармацевтичного) навчального закладу.*

На освіту нині суттєво впливають зміни в сучасному суспільстві. Зокрема, впродовж останніх років у багатьох країнах світу та в Україні змінювалась сучасна парадигма – від технократичної до індустріальної, від індустріальної до інформаційної. На розвиток освіти вплинули суспільні інтеграційні процеси, такі напрями розвитку

суспільства, як глобалізація, демократизація, трансформація держав наприкінці ХХ століття, створення єдиного економічного простору.

Зазначені зміни відбулись швидкими темпами і зумовили потребу негайно переглянути та реформувати освіту на всіх рівнях, оскільки наявні системи не повністю відповідали сучасним запитам та потребували переорієнтації.

Зокрема, і система вищої медичної освіти вимагає нових підходів до підготовки висококваліфікованих працівників, осмислення педагогічного процесу та професійного рівня викладачів вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів.

Мета статті: проаналізувати документи та визначити основні тенденції реформування системи вищої медичної освіти, сформулювати основні вимоги до психолого-педагогічної компетентності викладача вищого медичного (фармацевтичного) навчального закладу відповідно до сучасних вимог суспільства.

Концептуальні положення, які регулюють діяльність щодо сучасної вищої медичної освіти викладені у наступних державних нормативно-правових документах, зокрема у Національній доктрині розвитку освіти в Україні (2002), Програмі розвитку вищої медичної освіти до 2015 року (2010), Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження національної рамки кваліфікацій» (2011), «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів» (2013), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Національній стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2020 рр. (2014), Законі України «Про вищу освіту» (2014), Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (2015), Постанові Кабінету Міністрів України «Про Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступенів доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» (2016).

Питання професійної підготовки і власне формування професійної компетентності викладачів в умовах трансформації освіти знайшли відображення в працях І. Зязюна, В. Кременя, Н. Кузьміної, В. Лугового, І. Підласого, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна. Значне місце відводиться психолого-педагогічному компоненту професійної компетентності викладача у дослідженнях О. Гури, Л. Красінської, А. Маркової, Ю. Фокіна та інших. Проблеми підвищення ефективності викладання в медичних (фармацевтичних) вишах розкривають науковці С. Бухальська, І. Гончаренко, Н. Кучерява, Т. Рейзер, М. Філоненко.

Ідея реформування вищої медичної освіти полягає у адаптації національної системи вищої освіти до європейських стандартів. Аналіз

концептуальних положень нормативно-правових документів та науково-педагогічної літератури засвідчив, що метою змін у вищій освіті є створення уніфікованих критеріїв, методологій та систем контролю, а також взаємовизнання дипломів про вищу освіту, сприяння мобільності студентів [2]. Деякими з інструментів реалізації цілей євроінтеграції медичної освіти є: запровадження в навчальний процес європейської кредитно-трансферної (ЄКТС); реалізація проекту Тюнінг (гармонізації освітянських структур та освітніх програм на основі різноманітності та автономності, TUNING); сприяння мобільності студентів, викладачів та науковців; імплементація національної рамки кваліфікацій; запровадження парадигми студентоцентрованого навчання; використання інноваційні технології навчання у вищих медичних навчальних закладах. Вищезначене передбачає суттєву трансформацію організації навчального процесу вищого медичного (фармацевтичного) навчального закладу.

Зважаючи на окресленні положення одним з пріоритетних завдань модернізації системи вищої медичної освіти стає необхідність підвищення якості підготовки викладача, формування його професійної компетентності в умовах неперервної освіти відповідно до вимог, цілей і завдань національної освіти як складової європейського освітнього простору.

Аналіз наукових джерел з даної проблеми вказує, що в якості необхідних складових професійної компетентності викладачів вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів визначаються: спеціальна складова – високий рівень академічних знань; особистісна складова – спрямованість особистості, готовність до саморозвитку, наявність особистісно значущих та професійно важливих якостей, особистісного досвіду професійної діяльності та ін. [4, с. 67]; педагогічна складова – знання про особливості засвоєння навчального матеріалу у відповідності з індивідуальними та віковими характеристиками, здатність до проектування навчального процесу, здатність адаптувати навчальний матеріал до умов освітнього процесу та ін. [1, с. 62].

Вище означені складові професійної компетентності відіграють вагомую роль у діяльності викладача вищого медичного (фармацевтичного) навчального закладу. Особливу увагу необхідно звернути на формування психолого-педагогічної компетентності, оскільки у викладачів медичної школи відсутня базова педагогічна освіта.

Отже, розглянемо вимоги до психолого-педагогічної компетентності викладача, які зумовлені інноваційними трансформаціями вищої медичної освіти.

Імплементація нових освітніх стандартів на основі студентоцентрованого та компетентнісного підходів, створює нові умови навчання у медичному виші. Задля забезпечення таких умов викладачу необхідно: складати навчальні програми з орієнтацією на компетентнісний результат професійної підготовки; розробляти методичні забезпечення до занять; впевнено володіти активними та інтерактивними методами навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, тренінг, дискусія, круглий стіл, кейс-метод, симуляційні технології, ділові ігри та ін.); використовувати освітні інноваційні технології (дистанційна освіта, інформаційні технології, он-лайн лекції, відео-конференції, створення веб-портфоліо, написання есе та ін.) відповідно до умов та завдань навчальної дисципліни; вміти організувати проектну, дослідницьку та іншу самостійну діяльність студентів [3]. Останнє набуває особливої актуальності, оскільки на самостійну роботу студента відводиться до 60% загального обсягу навчального часу. Також необхідною складовою психолого-педагогічної компетентності викладача є здатність до інноваційної педагогічної діяльності, тобто здатність до засвоєння нових знань, освітніх технологій та їх успішне впровадження в навчальний процес.

Відповідно до оновлених умов організації освітнього процесу педагог здебільшого має виконувати функції організатора, консультанта, тьютера, що неможливо реалізувати без сформованої психолого-педагогічної компетентності викладача.

Висновки. Отже, головними напрямками розвитку вищої медичної освіти України є: постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу, розвиток освіти, як державно-суспільної системи; піднесення вищої освіти України до рівня вищої освіти розвинутих країн світу та інтеграції її у міжнародне науково-освітнє співтовариство. Реалізація поставлених завдань можлива лише за умов належної підготовки викладачів вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів до педагогічної діяльності, тобто формування в них психолого-педагогічної компетентності.

У даній статті ми лише поверхнево розглянули вимоги до викладача вищого медичного (фармацевтичного) навчального закладу в умовах реформування системи вищої медичної освіти. Важливість і актуальність заявленої проблематики визначає необхідність подальшого вивчення.

Література

1. Гура О. І. Педагогіка вищої школи : вступ до спеціальності : Навчальний посібник / О. І. Гура. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.

2. Мороз В. М. Проблеми та перспективи вищої медичної освіти у реалізації Національної стратегії реформування системи охорони здоров'я України / В. М. Мороз, Ю. Й. Гумінський, Л. В. Фоміна, Т. Л. Полєся // Тези доповідей навчально-методичної конференції «Проблеми та перспективи вищої медичної школи у розробці та реалізації національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2025 р.р.», (м. Вінниця, 25 березня 2015 року). – Вінниця : ВНМУ ім. М. І. Пирогова, 2015. – С. 3-6.

3. Подковко Х. В. Інноваційні технології навчання в контексті компетентнісного підходу в освіті / Х. В. Подковко // Медична освіта. – 2016. – № 1. – С. 41-43.

4. Філоненко М. М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря: монографія / М. М. Філоненко. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – 420 с.

Кристина Подковко. Реформирование системы высшего медицинского образования и новые требования к психолого-педагогической компетентности преподавателя.

В статье проведен анализ документов в области реформирования системы высшего медицинского образования. Определены основные тенденции и направления трансформации отечественного образовательного пространства в сфере медицинского образования. Раскрыты составляющие профессиональной компетентности преподавателя. Сформулированы новые требования к психолого-педагогической компетентности преподавателя высшего медицинского (фармацевтического) учебного заведения.

Ключевые слова: система высшего медицинского образования, компетентностный подход, психолого-педагогическая компетентность преподавателя высшего медицинского (фармацевтического) учебного заведения.

Christina Podkovko. Higher medical education reform and new requirements psycho-pedagogical competence of the teacher.

The article analyzed the documents in the reform of higher medical education. The basic tendencies and directions of transformation of the national education space in medical education. Exposed components of professional competence of the teacher. Formulated new requirements for psycho-pedagogical competence of the teacher of higher medical (pharmaceutical) educational institution.

Keywords: higher medical education, competence approach, psycho-pedagogical competence of the teacher of higher medical (pharmaceutical) educational institution.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

Olena Polezhaeva

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

**INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN
LANGUAGE TEACHING**

The article deals with the advantages and disadvantages of ICT use in foreign languages teaching, the set of methods, approaches and techniques used while collecting, storing, processing, transmitting and using data.

Keywords: *electronic book, information and communication technology, e-learning.*

The aim of the article is to describe both advantages and disadvantages of ICT use in foreign languages teaching. Now ICT (Information and Communication Technology) has been used in almost all fields of life, including education. The utilization of ICT in education has recently started to appeal the potential and significant progress in language learning. It has become a major issue in education world and has been used from preschool through to university that could facilitate both students and teachers in teaching and learning process. ICT has been publicized as potentially powerful enabling tools for educational change and reform. The computers play significant role in the learning process especially in learning language.

English language teaching has been shaped by the search for the ‘one best method’ of teaching the language. The latest method that is developing is Computer Assisted Language Learning (CALL). Some experts and practitioners of education learning language in CALL, strongly supports the utilization of ICT in language learning to improve efficiency and effectiveness of learning that can improve the quality of understanding and mastery of the language studied. Fortunately, the use of Computer Assisted-Learning language (CALL) has increased noticeably by English teachers. Consideration of Computer Assisted Language Learning is using computer. This tool is flexible, rich and interactive. It is flexible in the term of time and place. It has also assumed that more than other media can encourage students in learning language. This is due to the computer’s ability to present material is more diverse ways than either book or video does. The method focuses in computer utilization to enhance language learning.

The use of ICT in education is absolutely required. Integration of ICT in teaching and learning process is a topic of interest to many researchers, including education practitioners. Based on the use of ICT can

be applied in three different scopes such as: curriculum, topics, and teaching eye. In terms of finding learning materials from international journals articles, the students can get it just by sitting in front of computers connected to the Internet network. All information about science can be presented in a short time just by using the Internet. Learning materials that have been obtained and copied and transferred to the USB, it can also be printed directly so that it can be used as learning materials. At the recent time teaching and learning facilitated by computer have been the demand.

This article proposes description to help the institutions, teachers and students that the role of technology is being used to ease them to achieve the objective of education. Besides, it is aimed to introduce teachers and learners about the effect of technology in language teaching and learning. At the latest decades, technology becomes the most important things in which many people regard technology as the result of science. By the technology people are eased to accomplish the complicated and sophisticated problem. Since, the objective of this article is to describe ICT, the benefits of ICT, and explain how significant is the use of ICT in English language teaching and learning making the difficult to be the easy done, people are helped to solve their problem.

ICT covers any product that will store, retrieve, manipulate, transmit or receive information electronically in a digital form. For example, personal computers, digital television, email, robots. So ICT is concerned with the storage, retrieval, manipulation, transmission or receipt of digital data. Importantly, it is also concerned with the way these different uses can work with each other.

Current application of ICT in English language teaching and learning

ICT is defined as a technology which main function is to support the process of conveying information and communication. The ways of conveying information don't have to be carried out directly between the communicator and the communicant. The development of ICT makes the process of communication between the communicator and the communicant easy. They can communicate through telephone, internet, e-mail, satellite, television, video conference and so on. The process of those communications applies in language learning. In language learning, there is a communication between a teacher and a student. The process of learning is not always carried out by subjecting teacher and students in the certain room or a certain place directly. As the example, teacher can use internet as the medium to give lessons, assignments, or other information to their students.

In the context of language learning, ICT plays an important role as the «media» bridging and enabling the learning process, or direct communication between students and a teacher although they are not

present in the same room or place in certain time. Language learning program can be created to enable students to learn the lessons with guidance, instruction, information or further explanation. ICT in language learning is used as a reference-book. Computer can store unlimited lessons or references, which can be accessed anytime, anywhere and accurately.

The ways in which ICT used in language learning are:

a) Presentation

Some material of language learning such as text-based materials, audio-video needs to present to the learners. Presentation helps learners in understanding the learning material well;

b) Practice

Some of different exercises types are possible to be provided with ICT, incorporating the presentation stimuli in varying combinations of text, audio and video format. ICT also offers the possibility of the analyzing learners' responses with appropriate feedback;

c) Authoring

In applying ICT in language learning, teachers can either purchase ready-made materials or create their own exercise materials using a variety of authoring tools;

d) Computer-Aided Assessment (CAA)

Computer-Aided Assessment (CAA) is playing an increasingly important role in foreign language teaching and learning. These media are used for testing and assessing students understanding after learning some courses;

e) Publishing

ICT tools exist to help teachers and learners or students to be linked in a local area network. ICT may be used by teachers and learners to help them publish their work in these ways: 1) Word – processors and Desk Top Publishing (DTP) software; 2) Doing audio recording and editing tools to record interview, discussions, learning material, etc; 3) Using digital camera and camcorder to record presentations, drama, role play, and so on; 4) Power point can be used as the medium to publish presentations; 5) Web pages for using web authoring tools.

f) Communications

Technology can help learners and teachers to communicate with each other. Some ICT tools which can be used as the medium of information are: 1) Email, which allows language learners to communicate with 'web pals' in other countries; 2) Tandem learning; 3) computer mediated discussion; 4) web-based learning environment; 5) audio conferencing; 6) Video Conferencing.

g) Simulations

Computer can act as a stimulus which generates analysis, critical thinking, discussion and writing. Programs which include simulations are

especially effective as stimuli. ICT appears to give both advantages and disadvantages. ICT in language learning reduces the intimacy of students – teacher relationship that may negatively contribute to students' affective feelings in the process of learning. However, ICT appears as a 'bridge' to break the distance and 'survive' the learning. In case of distance, teachers can use ICT through video conference to enable them teach or monitor the students learning process. Therefore, the development of ICT is seen as a better way of teaching and learning a certain language compared to the existing methods. Through the internet, teachers or learners can obtain as many as possible sources related to the language; such as text, songs, stories, etc. In addition, computer can also be used as a more interactive aid to support the learning of language compared to that of a tape recorder, or a chalk and a blackboard. However, you can see that many of the technology solutions available in the world of education can lead to confusion among the teachers on how to choose the right ICT technology solutions. Let's take a look at the advantages and disadvantages of ICT tools for education and finding a suitable ICT education solution for the needs of education.

Advantages:

1. The information required will be more quickly and easily accessible for educational purposes.
2. Innovation in learning is growing in the presence of e-learning innovations that further facilitate the educational process.
3. Progress of ICT will also allow the development of virtual classroom or classroom-based teleconference that do not require the educator and learners' presence in one room.
4. System administration in an institution will be more easily and smoothly because of the application of ICT systems.

Disadvantages:

1. Progress of ICT will also occur with violation of Intellectual Property Rights (IPR) for the easy access to the data that cause people to plagiarize and commit fraud.
2. Although the system of the administration of an educational institution is like a system without a gap. But if there is any recklessness in running the system it may be dangerous.
3. One of the negative impacts of ICT is to train students to think short and survive concentrated in a short time (short span of attention).

As a conclusion it should be admitted that ICT is a form of advanced scientific technology that must be optimized, especially in the implementation of learning foreign languages. ICT provides opportunities for students in the era of global competition needs to obtain adequate supplies. Innovative ICT-based learning can provide vast opportunities for students to obtain and promote competences on an international scale.

References

1. Hartoyo. Individual Differences in Computer-Assisted Language Learning. – Semarang: PelitaInsani Semarang, 2008. – P. 12-24.

2. Victoria L. Tinio. Modificating teaching through ICT // The American journal. – 1999. – № 12. – P. 56-63.

Елена Викторовна Полежаева. Информационные и коммуникационные технологии в преподавании и изучении английского языка.

В статье рассматриваются преимущества и недостатки использования информационно-коммуникационных технологий в процессе преподавания иностранных языков, совокупность методов; приёмы, способы и методы применения средств вычислительной техники при выполнении функций сбора, хранения, обработки, передачи и использования данных; ресурсы, необходимые для сбора, обработки, хранения и распространения информации.

Ключевые слова: электронный учебник, информационные и коммуникационные технологии, электронное обучение.

Олена Вікторівна Полежаєва. Інформаційні та комунікаційні технології в викладанні англійської мови.

У статті розглянуто переваги та недоліки використання інформаційних та комунікаційних технологій під час викладання іноземних мов, сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, опрацювання, зберігання, розповсюдження, показу і використання інформації в інтересах її користувачів.

Ключові слова: електронний підручник, інформаційні та комунікаційні технології, електронне навчання.

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.10.2016

УДК 378.147:81'243

© Пономарьова О. І., 2016

Пономарьова Ольга Ігорівна

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ВИКЛАДАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НЕМОВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті досліджуються сучасні підходи до викладання іноземної мови з метою покращення якості знань студентів. Аналізуються переваги та недоліки комунікативного підходу, розглядаються

альтернативні засоби формування комунікативних та мовленнєвих навичок майбутніх фахівців.

Ключові слова: *інноваційна освіта, іншомовне спілкування, конструктивістський підхід, експерієнціальне навчання.*

Модернізація мовної освіти в Україні на сучасному етапі обумовлена процесами міжкультурної інтеграції на національному та міжнародному рівнях. Сучасне суспільство потребує кваліфікованих спеціалістів у різних галузях діяльності, здатних орієнтуватися в необмеженому інформаційному просторі та використовувати здобутки науково-технічного прогресу. Мова виступає як засіб пізнання картини світу, прилучення до цінностей, створеними іншими народами. Водночас мова – це ключ до відкриття унікальності і своєрідності власної народної самобутності та історичних досягнень представників інших культур.

Метою даної роботи є вивчення та теоретичне обґрунтування підходів до викладання професійно-орієнтованої іноземної мови та виділення тенденцій щодо їх подальшого використання у навчальній діяльності вищих навчальних закладах України.

На сучасному етапі багато науковців займаються проблемами вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови. Питанням особливостей викладання мови для студентів економічних спеціальностей присвятили статті С. В. Мірошніченко, Л. Ф. Манякіна, О. О. Заболотська та інші, проблеми викладання мов для юридичних спеціальностей висвітлюються у роботах Г. П. Савченко, Л. Б. Котлярова та інших. Видатний вклад у вивченні специфіки професійного спілкування та перекладу професійної термінології внесено О. Б. Тарнапольським, Н. Кожушко та іншими.

Геополітичні, комунікаційні та технологічні перетворення в суспільстві залучили і до безпосереднього, і до опосередкованого спілкування досить велику кількість людей найрізноманітніших професій, віку та зацікавлень. Відповідно зросли і потреби у використанні іноземних мов. Пріоритетну значимість набуло вивчення мови як засобу спілкування і залучення до духовної спадщини країни і народів, мов котрих вивчаються. Суспільству потрібна освіта, що постійно оновлюється – знаннями, технологіями, засобами навчання, організаційними та управлінськими підходами. Таку освіту сучасні фахівці називають «інноваційною». Суть інноваційної освіти можна виразити фразою « не наздоганяти минуле, а створювати майбутнє». У кращих своїх зразках інноваційна освіта орієнтована не стільки на передачу знань, які постійно оновлюються і старіють, скільки на оволодіння базовими компетенціями, що дозволяють потім здобувати знання самостійно.

Сьогодні визначною тенденцією у викладанні іноземних мов методисти називають, передусім, реалізацію комунікативного підходу. У загальніших термінах, ми можемо говорити про комунікативне вивчення мови, як про таке, що розпізнає навчання як комунікативну компетенцію, яка є його основною метою. Таке мовне навчання відрізняється від більш традиційних підходів, у яких акцентується увага на вивченні структурної складової у навчанні іноземної мови. Д. Х. Хаймс дав визначення комунікативній компетенції як найбільш загальному терміну для визначення можливостей особи. Він стверджує, що компетентність залежить від знання мови і від вміння використовувати її залежно від ситуації. Серед головних переваг цього методу вчені, перш за все, виділяють подолання страху студентів перед помилками.

Вивчення сучасних педагогічних джерел свідчить, що останнім часом у практиці викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах відзначається посилення тенденції до використання інших підходів до навчання професійно-орієнтованого іншомовного спілкування. Підхід визначається як комплекс парадигматичних, синтагматичних і прагматичних структур та механізмів в пізнанні або практиці, який характеризується конкуруючими між собою стратегіями і програмами. Однією з провідних тенденцій на сучасному етапі стає поступове витіснення комунікативного підходу, який вважався певний час центральним і домінуючим у викладанні всіх іноземних мов для будь-яких цілей. Як показує практика, стало навіть модним говорити про початок так званої пост-комунікативної ери.

Серед причин, що призвели до нехтування загальноприйнятого до недавнього часу підходу фахівці виділяють декілька. Перша з них, на їх думку, полягає в широкому поширенні так званого міжкультурного підходу, в якому акцент робиться не стільки на навчанні спілкуванню мовними засобами, скільки на формуванні комунікативних умінь, які базувались на присвоєнні учнями соціокультурних комунікативних норм, специфічних для цільової мовно-культурної спільності. Друга причина вважають фахівці пов'язана з поступовою відмовою від навчання національних варіантів англійської мови (британському, американському і т.п.) і переходом на навчання так званому інтернаціональному англійському (спрощеному варіанту мови), що також знижує інтерес до навчання чисто мовним аспектам мовленнєвої комунікації.

Вивчаючи цю проблему, О. Б. Гарнапольський наголошує, що слід розрізняти комунікативний підхід, який визначає виключно метод навчання і міжкультурним підхід, який відповідає саме за змістовну складову навчання. Вчений вважає, що необхідно і цілком можливо поєднувати ці підходи у практиці викладання іноземних мов тому, що

вони відповідають за реалізацію зовсім різних методичних категорій : змісту і методів навчання. Він також зазначає, що необхідність поєднання підходів викликана тим, що при всій критиці комунікативного підходу, ніхто ні у вітчизняній, ні у зарубіжній методиці не сумнівається і не пропонує змінити кінцеву мету навчання – формування іншомовної-мовленнєвої комунікативної компетенції.

Аналіз та вивчення робіт провідних вітчизняних та зарубіжних педагогів доводить, що сучасною версією комунікативного підходу, що якнайкраще відповідає потребам міжкультурного підходу є конструктивістський підхід. Як вказує О. О. Заболотська, цей підхід базується на створенні можливостей для тих, хто навчається, не отримувати знання, навички та вміння у готовому вигляді, а самостійно «конструювати» їх в процесі навчальної діяльності, яка відтворює або моделює екстралінгвістичну дійсність і діяльність, заради яких вивчається мова. Практичне втілення цього підходу безпосередньо у викладанні іноземної мови представлено експерієнціальним навчанням (*experiential learning*). На думку О. О. Заболотської, експерієнціальне навчання означає побудову навчального процесу як серії рольових/ділових ігор, навчальних проєктів, студентських дискусій, мозкових штурмів, презентацій рішень кейсів, практичних професійних завдань і тому подібних видів навчальної діяльності. Їх зміст, з одного боку, цілком базується на матеріалі майбутньої професії, а з іншого боку, імітує, моделює засобами іноземної мови багато з того, що повинен буде робити спеціаліст, коли реально почне працювати за своєю спеціальністю. У ході такої змодельованої квазі-професійної діяльності, відзначає О. О. Заболотська, сама мова та спілкування нею засвоюються як би попутно, мимоволі, в ході рішення професійно-орієнтованих завдань. Це створює найбільш природні умови для оволодіння іншомовною професійно-мовленнєвою комунікацією, тобто істотно полегшує і інтенсифікує таке оволодіння.

Досвід практичної діяльності показує, що на сучасному етапі поступово зростає інтерес до когнітивно-комунікативного підходу до навчання іноземних мов. Особливо широко цей підхід застосовується під час навчання професійно-орієнтованої іноземної мови. Проблема навчання іноземних мов розглядається не як навчання власне лінгвістичних знань, а як трансляція знань про світ. Ми цілком згодні з Н. Брігером у тому, що сфера іноземної мови для спеціальних цілей складається з наступних компонентів, тісно взаємопов'язаних між собою: знання мови, комунікативних умінь та професійного змісту. М. Еліс та К. Джонсон також вважають, що навчання має спиратися на специфічний зміст, який пов'язаний з певною фаховою сферою.

Когнітивна психологія доводить, що сприймати інформацію легше, якщо студент уявляє, що саме він буде вивчати.

Варто також зазначити, що когнітивний підхід до навчання заснований не тільки на когнітивній психології, він також базується на принципі свідомості у викладанні й на теорії соціоконструктивізму, згідно з якою студент є активним учасником процесу навчання, а не об'єктом навчальної діяльності викладача. На цих принципах і базуються сучасні методики та технології навчання взагалі, та іноземним мовам зокрема.

Вивчення робіт сучасних вітчизняних педагогів та досвід практичної роботи свідчать про те, що головною тенденцією у викладанні іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах України стає поєднання комунікативних та когнітивних методик викладання, опора на самостійну та он-лайн роботу, що на наш погляд, дозволить підняти навчання іноземної мови для спеціальних цілей на новий рівень, що відповідає світовим рівням і стандартам.

Література

1. Brinton D. M. Content-based second language instruction / D. M. Brinton, M. A. Snow, M. B. Wesche. New York : Newbury House Publishers, 1989. – 241 p.

2. Tarnopolsky O. B. Must the intercultural approach live until ELF become CLL? / O. Tarnopolsky // IATEFL Voices. – 2010. – Issue 217. – P. 5-6.

3. Джонсон Д. Методы обучения. Обучение в сотрудничестве / Д. Джонсон, Р. Джонсон, Э. Джонсон-Холубек ; пер. с англ. З. С. Замчук. – СПб. : Экономическая школа, 2001. – 256 с.

4. Хутірський А. В. Технологія евристичного навчання / А. В. Хутірський // Нові технології. – 1998. – № 4. – С. 15-19.

5. Цукерман Г. А. Інновації у світовій педагогіці / Г. А. Цукерман. – Рига, «Експеримент», 1998. – 180 с.

Ольга Пономарёва. Тенденции использования современных подходов преподавания профессионально-ориентированного иностранного языка в неязыковых высших учебных заведениях.

В статье рассматриваются современные подходы к обучению иностранным языкам с целью улучшения качества знаний студентов. Анализируются преимущества и недостатки коммуникативного подхода, рассматриваются альтернативные способы формирования коммуникативных и языковых навыков будущих специалистов.

Ключевые слова: *инновационное образование, общение на иностранном языке, конструктивистский подход, экспериенциальное обучение.*

Olga Ponomareva. Trends to use modern approaches of teaching professionally-oriented foreign language in non-linguistic higher educational institutions.

Different approaches to foreign languages teaching and ways of improving students' knowledge are studied. The communicative approach pros and cons are analyzed, the alternative ways of language and communication skills forming are suggested.

Keywords: *innovative education, communication in foreign language, constructive approach, experiential learning.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 28.10.2016

УДК 159.923.2 +159.922.1

© Правдивець Н. О., 2016

Правдивець Наталія Олександрівна

Міжнародна Академія рейтингових технологій і соціології
«Золота Фортуна»

**ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА
КОМПОНЕНТІВ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
У ЖІНОК-ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ**

В статті розглядається питання розвитку професійної ідентичності жінок, які знаходяться на військовій службі. Зокрема було проаналізовано та виокремлено особливості внутрішніх чинників розвитку професійної ідентичності, таких як: стать, когнітивний, мотиваційний, поведінковий компоненти особистості, соціально-психологічна складова.

Ключові слова: *професійна ідентичність, жінка-військовослужбовець, чинники розвитку професійної ідентичності.*

Розкриття проблеми психологічних чинників розвитку професійної ідентичності у жінок-військовослужбовців насамперед потребує комплексного підходу дослідження. Тісні взаємозв'язки існують між соціальними, соціально-психологічними та психофізіологічними характеристиками людини, що утворюють інтраіндивідуальну структуру особистості. Г. Костюк зазначав, що особистість є складним інтегральним утворенням, в якій тісно переплетені та взаємопов'язані психічні процеси та властивості.

Зокрема, спираючись на один з основних принципів психології, а саме принцип детермінізму – співвідношення зовнішнього та внутрішнього, соціального та психічного, а також на теорію інтегральної індивідуальності В. Мерліна, згідно якої всі природні та

соціальні якості людини тісно переплетені та знаходяться у постійній взаємодії та взаємодоповненні, стає очевидним виокремлення ряду чинників розвитку професійної ідентичності особистості, зокрема, зовнішніх (соціальний вплив макро-, мезо- та мікросередовища) і внутрішніх (властивості організму, особистісні властивості, соціально-психологічні властивості).

Мета та завдання дослідження. Отже, метою нашого дослідження є вивчення та аналіз психологічних чинників та компонентів розвитку професійної ідентичності у жінок-військовослужбовців.

Для вирішення поставлених завдань дослідження нами було застосовано наступний метод емпіричний метод дослідження, а саме анкетування.

Емпірична база дослідження. Дослідженням було охоплено в цілому 380 респондентів жінок-військовослужбовців віком від 25 до 55 років.

Розглянемо деякі *внутрішні чинники* розвитку професійної ідентичності. Серед біологічних властивостей особистості, що мають важливе значення у розвитку професійної ідентичності варто виокремити *стать*. Варто підкреслити, що сьогодні саме фактор статі набуває особливої значущості у розумінні питання розвитку професійної ідентичності військовослужбовця, як ймовірного джерела низки соціальних упереджень та стереотипів щодо жіночої праці у військах. Так, результати досліджень американських вчених Девіса та Маккі [1], які вивчаючи проблему інтеграції жінок у військову професію дійшли висновку, що основна причина негативного суспільного ставлення до даного процесу криється не у фізичних чи психічних відмінностях жінок від чоловіків, а саме у культурних та релігійних світоглядних основах суспільства. Так, зокрема, існує ряд «міфів» щодо негативного впливу жінок-військовослужбовців на згуртованість та ефективність діяльності армії, їх низької здатності до швидкої мобілізації у бойових діях, особистісного ставлення та готовності жінки до бойових дій. Проте дослідження проведені серед військовослужбовців США та Великобританії спростували ряд вище перерахованих усталених поглядів щодо жінок у військовій формі: з'ясовано, що присутність жінок у лавах армії практично не впливає на ефективність діяльності військового підрозділу, а детермінується в першу чергу ефективністю керівництва та здатністю військовослужбовців працювати в команді. Крім того доведено, що жінки-військовослужбовці здатні проявити значно вищу фізичну витривалість у порівнянні із чоловіками, що в першу чергу залежить не від статевих фізичних та фізіологічних відмінностей, а від індивідуальної фізичної натренованості.

Успішність розвитку професійної ідентичності тісно взаємопов'язана з особливостями *когнітивної, афективної та поведінкової сфер* особистості. Зокрема, набуття професійної ідентичності передбачає відповідність індивідуальних особливостей процесів пам'яті, уваги, мислення, уяви та творчості, емоційно-вольових характеристик, потребово-мотиваційної, операційної підсистем вимогам та нормам обраної професії. Так, дослідження зарубіжних вчених виявили, що жінки-військовослужбовці у порівнянні із чоловіками військовими проявляють більш виражену емоційну реакцію, наближену до афекту, під час направлення їх до зони бойових дій. Крім того жінки більш схильні до переживання астено-депресивних станів в ході бойових дій. Результати дослідження психологічних якостей жінок-військовослужбовців збройних сил зарубіжних країн, що вивили основні якості, якими має володіти саме жінка-військовий – це працьовитість, професіоналізм, порядність, комунікабельність, дисциплінованість [1].

Зупинимося більш детально на *мотиваційних аспектах*. Професія військовослужбовця несе в собі високе суспільне моральне навантаження, що вимагає від людини військової професії самовідданої праці, готовність до якої закріплюється складанням військової присяги. Даний процес передбачає, що мотиваційно-потребова сфера людини, яка присягає інтегрує в себе мотиваційний змістовний компонент професії військовослужбовця. За результатами досліджень деяких зарубіжних вчених виявлено, що основними причинами вибору жінками військової професії є стабільне матеріальне становище, грошове утримання, соціальні пільги та реальні гарантії у порівнянні з можливостями сучасного ринку праці та громадянського життя. Крім того жінок приваблює можливість знайти чоловіка, завести друзів, продовжити сімейні традиції, романтика військової служби [1]. В той же час військова служба за даним дослідження вченої дає можливість жінкам мати певне кар'єрне зростання, так 56% жінок охарактеризували свою професію як досить цікаву для себе, проте таку, що не дає можливості проявити ініціативу.

Дослідження нами мотиваційного компоненту професійної ідентичності у жінок-військовослужбовців за допомогою анкетування виявило основні професійні мотиваційні спрямованості щодо власної професійної діяльності. Так, 16% жінок відповіли, що обираючи роботу в першу чергу керувалися прагненням допомагати людям, майже стільки ж жінок (15%) прагнуть до саморозвитку та розширення поля своїх соціальних контактів (13%), чверть жінок обрали професію військовослужбовця щоб заробити гроші (24%), 9% жінок-військовослужбовців працюють у військах заради влади, практично стільки ж жінок прийшли в армію через престиж професії та

можливість підняти власний соціальний статус. Їй зовсім не значна кількість жінок-військовослужбовців керуючись вибором професії орієнтувалися на те, щоб просто відпочити від ведення домашнього господарства (3%). В той же час опитування проведені серед жінок-військовослужбовців, які несли службу у зоні проведення антитерористичної операції у Східних регіонах України у 2014 році показало, що 35% жінок-військовослужбовців прийшли служити через прагнення захищати Батьківщину, 1% жінок відповіли, що несуть службу оскільки хочуть помститися ворогам Батьківщини. Вочевидь, ситуація небезпеки та загрози цілісності країни активізує соціально-орієнтовані мотиви професійної діяльності жінок-військовослужбовців. Виявлено, що майже 50% жінок-військовослужбовців, які несли службу у зоні АТО стикалися з тим, що мали виконувати суто «чоловічі» обов'язки професійної діяльності. При цьому 52% жінок зауважують, що професія військовослужбовця здійснює вплив на їх характер та поведінку зробивши більш сміливими та рішучими. Майже 20% респонденток зазначили, що стали менш емоційними та витривалішими. Жодна з опитаних жінок не зауважила на тому, що професія зробила їх більш жіночнішими. Таким чином, у мирний час основними мотивами професійної діяльності у жінок-військовослужбовців виступають матеріальні та індивідуально-особистісні, а в час бойових дій – в мотиваційній системі особистості жінок-військовослужбовців відбувають певні перебудови, що призводять до актуалізації соціальних, патріотичних мотивів професійної діяльності спрямованих на захист Батьківщини, допомогу оточуючим.

Соціально-психологічна складова розвитку професійної ідентичності, зокрема, жінок-військовослужбовців, включає в себе виконання *соціальних ролей*, серед яких окрему увагу варто приділити поняттю гендера як певного соціокультурного аспекту особистості. За Едвардсом та Джоном [2] жінки-військовослужбовців в процесі професійного становлення проходять чотири стадії розвитку професійної ідентичності. На першій стадії професійна ідентичність жінки-військовослужбовця розгортається двома шляхами: розвиток професійної ідентичності воїна чи розвитком істинної фемінної ідентичності. У першому випадку, жінка усвідомлюючи свою невідповідність соціальним та професійним вимогам прагне якомога краще досягнути ідеалу воїна. У другому випадку жінка-військовослужбовець усвідомлюючи можливі обмеження в армії щодо можливості прояву своєї жіночності прагне до більшої акцентуації останньої в своїй поведінці. Другу стадію автори називають стадією маски, звертаючи увагу на те, що жінки-військовослужбовців розвивають так би мовити «хибну» професійну ідентичність. Одна

група жінок «одягає» маску воїна й проявляє це у своїй поведінці (носить короткі зачіски, не робить макіяжу, проявляє грубі «чоловічі» форми поведінки та мовлення). Інші – навпаки якомога яскравіше демонструють свою жіночність – носять плаття, фарбуються, зав'язують взаємовідносини із чоловіками-колегами по службі. Третя фаза характеризується усвідомленням жінками-військовослужбовцями того, що «маска-воїна» чи «маска-істинної жінки» ідентичності, яку вони приміряли блокує їх саморозвиток. Й остання, четверта стадія, проявляється у прагненні жінки-військовослужбовця диференціювати власну гендерну та професійну ідентичність, й усвідомити, що є для них бути жінкою, солдатом та жінкою-солдатом [3].

Висновки. Таким чином серед психологічних чинників розвитку професійної ідентичності у жінок-військовослужбовців можна виокремити наступні: внутрішні: індивідні характеристики; індивідуально-психологічні властивості, тобто динамічні особливості протікання психічних процесів; особистісні характеристики (ціннісно-мотиваційна, афективна, когнітивна, поведінкова складова) та соціально-психологічні, а саме гендер та гендерні ролі; та зовнішні чинники, так як специфіка умов праці, соціальні стереотипи щодо жіночої військової служби, соціальна значущість професії військовослужбовця, соціально-психологічний мікроклімат професійного колективу, оцінка жінки як професіонала-військовослужбовця з боку соціального оточення.

Література

1. Pinch F. Challenge and change in the military : gender and diversity issues / F. Pinch, 3. Allister, P. Browne, A. Okros. – Canada, 2006. – 198 p.
2. Stiehm J. It's Our Military, Too! : Woman and the U.S. Military / J. Stiehm. – 1996. – 352 p.
3. Women in the U.S. military and combat roles [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://journalistsresource.org/studies/society/gender-race/women-military-research-roundup>. – Назва з титул. екрану.

Наталія Правдивець. Психологические факторы и характеристика компонентов развития профессиональной идентичности у женщин-военнослужащих.

В статье рассматривается вопрос развития профессиональной идентичности женщин, находящихся на военной службе. В частности были проанализированы и выделены особенности факторов развития профессиональной идентичности, таких как пол, когнитивный, мотивационный, поведенческий компоненты личности, социально-психологическая составляющая.

Ключевые слова: профессиональная идентичность, женщина-военнослужащий, факторы развития профессиональной идентичности.

Nataliia Pravdyvets. Psychological factors and characteristics of the components of the professional identity of women soldiers.

It was researched in article some question of development of professional identity of military women. Such as inner factor of development of professional identity: sex, cognitive, motivation, behavior component of person, social-psychological factor.

Keywords: professional identity, military women, factor of development of professional identity.

Стаття надійшла до редакційної колегії 11.10.2016

УДК 378.14

© Проценко О. С., 2016

Проценко Олена Сергіївна

Харківський машинобудівний коледж

УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ ЯК СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

У статті уточнені поняття «менеджмент», «освітній менеджмент», «педагогічний менеджмент». Установлена ієрархія між складовими системи управління освітою України. Обґрунтовано значення управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів коледжу як складової ефективного реформування вищої професійної освіти України.

Ключові слова: коледж, менеджмент, навчально-пізнавальна діяльність, студенти.

Вибір українським суспільством європейської стратегії розвитку зумовив реформування усіх сфер економіки країни. Вища професійна освіта не є винятком. Сьогодні надважливо забезпечити формування фахівця, який має стійке переконання в тому, що процеси самореалізації, професійного та особистісного зростання залежать не тільки від сукупності сформованих у стінах вищого навчального закладу знань і умінь, а й від здатності й готовності до саморозвитку, самовдосконалення й самоосвіти протягом усього життя.

Пошук шляхів запровадження нової парадигми та відповідних моделей освіти в умовах Болонського процесу сьогодні не зводиться ані до збільшення обсягів змісту навчальних дисциплін, ані до

подовження термінів навчання. Йдеться про досягнення принципово нових цілей, що полягають у розбудові такої системи української освіти, що передбачає досягнення вищих рівнів освіченості кожної особистості, конкурентоспроможності та мобільності випускника вишу на вітчизняному та європейському ринках праці.

Ефективність упроваджених реформ залежить від системи управління системою освіти на усіх рівнях. При цьому, очевидним є той факт, що система управлінських завдань державного апарату і шляхи їхнього розв'язання учасниками освітнього процесу в аудиторії навчального закладу має бути цілісною, узгодженою та слугувати єдиній прогресивній меті – формування фахівця, що здатний до самоосвіти задля особистісної самореалізації та втілення інноваційного напрямку розвитку українського суспільства.

Метою статті є визначення ролі й місця управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів професійного коледжу в системі освітнього менеджменту України.

Для усвідомлення значення управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів коледжу, доцільним вважаємо здійснити дефініційний аналіз вищезначених понять.

Як економічна категорія, менеджмент – це сукупність принципів, методів, засобів і форм управління виробництвом, що покликані на підвищення його ефективності та збільшення прибутку [2, с. 180]. Тобто менеджмент передбачає не тільки планування організаційно-економічних заходів і контроль за їхнім виконанням, а й мотивацію та координацію роботи людських ресурсів задля досягнення стратегічної мети установи. Аналіз наукових праць (Бех В., Буріга В., Гамаюнов В., Кузьміна Н., Огнев'юк В., Симонов В., Скуратівський В., Трощинський В., Чукут С., Шалова Т., Штепа О. та інших) засвідчує, що дослідники розглядають освіту як об'єкт управління. При цьому, ключовою особливістю такого процесу є його кінцева мета – формування людського інтелекту та особистості у цілому в умовах швидкої зміни інформації та потреб економіки країни. Окрім того, на думку В. Крижака, специфічними є предмет управління, його суб'єкт – керівник закладу освіти, продукт праці – інформація про освітній процес, знаряддя праці – слово, а також результат діяльності менеджера освіти – рівень освіченості, вихованості та розвитку молоді [1, с. 30].

Сьогодні поняття «освітній менеджмент» розглядається не тільки як система управлінських рішень. Метою освітнього менеджменту є оптимізація системи освіти, що здійснюється на усіх рівнях вертикалі влади (Міністерство освіти і науки, обласні та районні відділи освіти, керівник навчального закладу тощо). Таким чином, освітній менеджмент пропонуємо розглядати як стратегічне

управління процесом реалізації основних функцій навчального закладу відповідно до цілей суспільства.

Розвиток теорії та практики управління освітою зумовив розмежування поняття «освітній менеджмент». Категорії «педагогічний менеджмент» та «дидактичний менеджмент» розглядаються як складові освітнього менеджменту. У зв'язку з цим існує нагальна потреба в дослідженні та конкретизації поняття «педагогічний менеджмент» крізь призму управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів.

Педагогічний менеджмент, безумовно, є невід'ємною складовою системи управління освітою. «Педагогічний менеджмент – це комплекс принципів, методів, організаційних форм і технологічних прийомів управління педагогічними системами, що спрямований на підвищення ефективності їхнього функціонування та розвитку» [3, с. 3]. Тобто, якщо освітній менеджмент визначає державну політику у сфері освіти, то педагогічний менеджмент передбачає її реалізацію в реальних аудиторних і позааудиторних умовах, створюючи оптимальні умови функціонування системи «викладач – студент». Перехід від формування «фахівця – відтворювача» знань і способів діяльності до розвитку особистості, яка здатна до творчого пошуку шляхів удосконалення виробничих процесів вимагає від викладача вищого професійного навчального закладу реалізації функцій менеджера освітнього процесу. Зупинимося детальніше на цих функціях.

Планування, як орієнтовний опис майбутнього процесу досягнення освітніх цілей, передбачає формулювання мети навчання, тобто переліку компетенцій майбутнього фахівця, якостей і дій, який він буде здатним виконувати після вивчення тієї чи іншої дисципліни. Відповідно до розробленого плану та прогнозування результатів освітнього процесу, викладач проектує власну роботу. Процес проектування полягає у конструюванні моделі майбутньої діяльності, виборі способів та засобів її реалізації, визначенні конкретних етапів досягнення цілей, формуванні завдань, визначенні видів і форм оцінювання та аналізу отриманих результатів. З метою ефективного керування пізнавальною діяльністю студентів, викладач повинен добирати такі методи та засоби організації освітнього процесу, що сприятимуть мотивації студентів, стимулювати самостійну роботу, будуть зорієнтованими на їхню майбутню професійну діяльність. І ця функція тісно пов'язана з мотивуванням, що також є характерною ознакою менеджменту. Тобто успішна реалізація функцій менеджера навчально-пізнавальної діяльності студентів можлива виключно за умови умотивованості учасників освітнього процесу. Організаційна функція викладача як менеджера пов'язана із співпрацею, взаємодією зі студентами щодо досягнення окреслених цілей навчання. Така

співпраця має бути обов'язково націлена на особистість студента. Контроль – це функція управління освітнім процесом, що полягає у перевірці й оцінюванні рівня досягнення поставлених навчальних цілей. Основною метою контролю є не тільки перевірка якості навчальних досягнень студентів, а й встановлення зворотного зв'язку освітнього процесу – виявлення недоліків і розробка механізмів їхнього усунення.

Отже, освітній менеджмент є специфічною категорією, що включає в себе як стратегію управління системою освіти і навчальним закладом загалом, так і доцільну організацію освітнього процесу безпосередньо в діалозі «викладач – студент». Ці підсистеми тісно переплетені одна з одною, тобто порушення функціонування однієї безумовно впливає на ефективність іншої, що призводить до неможливості досягнення основної мети – реалізації нової парадигми освіти. Педагогічний менеджмент, як складова освітнього, передбачає управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів та сприяє формуванню фахівця нового типу: здатного до самоосвіти та пошуку можливостей самореалізації в умовах швидкої зміни технологій, інформації та запитів суспільства. Прийоми та методи, що сприятимуть успішній реалізації педагогічного менеджменту у професійному навчальному закладі потребують додаткового вивчення та є перспективними у подальшому науковому пошуку.

Література

1. Крижко В. В. Теорія та практика менеджменту в освіті: навч. посібник / В. В. Крижко. – К. : Освіта України, 2005. – 256 с.
2. Осовська Г. В. Економічний словник / Г. В. Осовська, О. О. Юшкевич, Й. С. Завадський. – К. : Кондор, 2009. – 358 с.
3. Симонов В. П. Педагогический менеджмент / В. П. Симонов. – М. : Педагогическое сообщество России, 1999. – 430 с.

Елена Проценко. Управление учебно-познавательной деятельностью студентов колледжа как составляющая образовательного менеджмента.

В статье уточнены понятия «менеджмент», «образовательный менеджмент», «педагогический менеджмент». Установлена иерархия между составляющими системы управления образованием Украины. Обосновано значение управления учебно-познавательной деятельностью студентов колледжа как составляющей эффективного реформирования высшего профессионального образования Украины.

Ключевые слова: колледж, менеджмент, студенты, учебно-познавательная деятельность.

Elena Protsenko. Management of educational activity of college students as part of the educational management.

The article clarified the concept of «management», «Education Management», «pedagogical management». Established a hierarchy between the components of the education management system of Ukraine. Substantiated the value of management training and cognitive activities of college students as a component of effective reform of higher education in Ukraine.

Keywords: college, educational and cognitive activity, management, students.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 811.111:81'255

© Решетняк І. О., 2016

Решетняк Ірина Олексіївна

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

**ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ**

Стаття містить аналіз лексичних особливостей науково-технічного перекладу сучасної наукової літератури. Розглянуто труднощі щодо перекладу іншомовного наукового тексту та засоби їх уникнення.

Ключові слова: науково-технічний переклад, лексичні особливості перекладу, труднощі перекладу, переклад заголовків.

Переклад – один із найважливіших шляхів взаємодії національних культур, дієвий засіб міжкультурної комунікації. Мета будь-якого перекладу – донести до читача, який не володіє мовою оригіналу, і ближче ознайомити його з відповідним текстом. Перекласти означає точно і повно висловити засобами однієї мови те, що вже зафіксовано засобами іншої мови у нерозривній єдності змісту і форми.

Розвиток науки і техніки в наш час неможливий без обміну спеціальною інформацією, що з'являється в різних країнах у наукових періодичних виданнях, спеціальних бюлетенях, патентній літературі тощо. Саме тому можна зазначити, що переклад – це, по-перше, процес відтворення письмового тексту чи усного вислову засобами іншої мови; та, по-друге, результат цього процесу.

Мета статті – розглянути та проаналізувати найбільш поширені лексичні труднощі науково-технічного перекладу, зокрема, особливості перекладу заголовків.

Процес перекладання – це цілеспрямований процес, який охоплює такі етапи: 1) зорове чи слухове сприймання інформації чужою мовою, усвідомлення її змісту; 2) аналіз інформації мовою оригіналу і синтез рідною мовою; 3) відтворення змісту рідною мовою.

Оскільки переклад – це передавання змісту того, що було висловлено, то перекладаються не слова, граматичні конструкції чи інші засоби мови оригіналу, а думки, зміст оригіналу. Згідно з теорією перекладу, неперекладних матеріалів не існує – є складні для перекладу тексти. Труднощі під час перекладання пов'язані, по-перше, з недостатнім знанням мови оригіналу, по-друге, з недостатнім знанням суті предмета, по-третє, з недостатнім знанням мови, якою перекладають, або з відсутністю в цій мові готових відповідників для висловлення того, що вже було висловлено засобами мови оригіналу.

Науково-технічний переклад – це переклад, який використовують для обміну науково-технічною інформацією між людьми, які спілкуються різними мовами. Загалом науково-технічну інформацію можна розподілити на такі основні потоки:

1) патентна література, що є основною формою обміну, адже все нове в галузі науки й техніки оформляють у вигляді патенту і його виробничих форм;

2) науково-технічна періодика (галузеві бюлетені, що містять реферати, анотації, назви; галузеві науково-технічні журнали, що містять дискусійні, проблемні, звітні статті спеціального характеру; бібліографічні покажчики з назвами винаходів і предметів промислової продукції, що також містять анотації і тематичні огляди робіт з певної галузі);

3) неперіодичні видання (книги, інструкції, рекламні матеріали).

Порівняно з іншими видами перекладу технічний переклад має певні особливості та труднощі:

1) тексти насичені термінами, отже, для якісного перекладу потрібна термінологічна підготовка перекладача;

2) тексти містять спеціальну інформацію (часто – якісно нову і майже нікому невідому), тому перекладач повинен мати спеціальну базову підготовку або бути обізнаним у певній галузі виробництва (вивчати фахову літературу, стежити за новою інформацією, консультуватися з досвідченими фахівцями);

3) науково-технічна інформація, як правило, оформляється в письмовому вигляді [4].

Серед лексичних труднощів науково-технічного перекладу фахівці виокремлюють багатозначність слів (термінів) та вибір адекватного словникового відповідника або варіанта перекладу слова (терміна), особливості вживання загальнонародних слів у науково-технічних текстах, правильне застосування того чи іншого способу

перекладу лексики, визначення межі припустимості перекладацьких лексичних трансформацій, переклад термінів-неологізмів, абревіатур, такі «фальшиві друзі» перекладача, як псевдоінтернаціоналізми, лексикалізовані форми множини іменників та терміни-омоніми, етноспецифічна лексика й етнонаціональна варіантність термінів, іншомовні слова і терміни в англійських науково-технічних текстах різного роду, власні імена і назви (фірм, установ і організацій) тощо. До граматичних відмінностей відносять особливості граматичної будови мови, форми і традиції письмового наукового мовлення [3; 4].

Основним видом технічного перекладу є повний письмовий переклад. Усі інші види технічного перекладу (усний – послідовний та синхронний, та письмовий – реферативний та анотаційний) є його похідні, тобто його скорочені варіанти.

Отже, повний технічний переклад – основний вид технічного перекладу, який складається з таких етапів: 1) читання всього тексту з метою усвідомлення змісту; 2) поділ тексту на закінчені за змістом частини, їх переклад; 3) стилістичне редагування повного тексту (слід обробити текст відповідно до норм літературної мови, усунути повтори, усі терміни і назви мають бути однозначними, якщо думку можна висловити кількома способами, перевагу слід віддати стислому, якщо іншомовне слово можна без шкоди для змісту замінити українським, то варто це зробити); 4) переклад заголовка, який має передавати суть змісту оригіналу і враховувати всі його особливості (саме за заголовком фахівці найчастіше відбирають потрібні матеріали) [3]. Найчастіше переклад заголовка є найбільш важкою задачею, особливо при усному перекладі друкованого тексту без підготовки, при реферуванні, коли за заголовком потрібно визначити відповідність даної статті тій чи іншій темі.

Заголовок у короткій формі передає зміст тексту або визначає найважливіше в ньому. Заголовки можуть складатися із загального заголовка і одного чи більше підзаголовків. У випадку, коли загальний заголовок не досить повно розкриває зміст тексту, слід звернутися до підзаголовків або прочитати весь текст, а потім знову повернутися до перекладу заголовка. Таким чином, при перекладі заголовків важливу роль відіграє контекст.

Труднощі при перекладі викликає широке використання в заголовках атрибутивних груп. Для перекладу такого заголовка слід провести аналіз змістових зв'язків атрибутивного словосполучення і визначити змістові групи всередині цього словосполучення. Розібравши змістові зв'язки, перекладають словосполучення справа наліво, починаючи з опорного слова.

Однією з характерних рис заголовків є різноманітні скорочення, які можуть бути визначені у самому контексті чи за допомогою

словника. Перелік найбільш вживаних скорочень міститься майже у кожному словнику. Іноді слід звертатися до спеціальних словників скорочень.

Труднощі при перекладі можуть бути, якщо в заголовку має місце опущення дієслова – присудка, допоміжного дієслова, артикля. Труднощі при перекладі викликають заголовки, в яких відсутній підмет, а дієслівний присудок стоїть в особовій формі. Слід уважно прочитати підзаголовок, а іноді весь текст, щоб правильно перекласти заголовки.

Усвідомлення лексичних особливостей та труднощів науково-технічного перекладу допоможе майбутнім фахівцям уникнути поширених помилок при роботі з науково-технічною літературою та удосконалити якість перекладу наукових текстів.

Література

1. Білоус О. Теорія перекладу : Курс лекцій: Навчальний посібник / О. Білоус. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2002. – 116 с.

2. Зимомря М. Переклад : теорія та практика : Навчально-методичний посібник / М. Зимомря, О. Білоус. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – 114 с.

3. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури : Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 574 с.

4. Коваленко А. Загальний курс науково-технічного перекладу А. Коваленко. – К. : «Фірма «Інкос», 2002. – 317 с.

Ирина Решетняк. Лексические особенности научно-технического перевода.

Статья содержит анализ лексических особенностей научно-технического перевода современной научной литературы. Рассмотрены трудности перевода иноязычного научного текста и способы как их избежать.

Ключевые слова: *научно-технический перевод, лексические особенности перевода, трудности перевода, перевод заголовков.*

Iryna Reshetniak. Lexical issues of scientific and technical translation.

The paper contains the analysis of lexical issues of scientific and technical translation of current scientific literature. It also considers the difficulties in translating foreign scientific texts and the ways of how to avoid them.

Keywords: *scientific and technical translation, lexical issues of translation, difficulties of translation, translation of headlines.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 24.10.2016

**Рибіна Наталія Вікторівна,
Кошіль Наталія Євгенівна**

Тернопільський національний економічний університет

ЛІНГВІСТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДРУЧНИКА ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОГО ОПАНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті проаналізовано лінгвістичну концепцію професійно-орієнтованого підручника з іноземної (англійської) мови з точки зору її ефективності при залученні до процесу навчання у вищій школі. Зроблено спробу узагальнити специфічні особливості лінгвістичних засобів навчальних текстів, котрі зумовлені нелінгвістичними чинниками та впливають на якість формування професійної комунікативної компетентності при спілкуванні англійською мовою. Встановлено, що структура досконалого підручника – багаторівнева система зі складною формою лінгвістичної організації, що дозволяє отримувати високий рівень підготовки з англійської мови у ВНЗ.

Ключові слова: професійно-орієнтований підручник, навчальний процес, лінгвістична концепція, модель актуалізації тексту, лінгвістичні засоби, нелінгвістичні засоби

В умовах суспільства, що виявляє тенденцію до глобалізаційних процесів, сперечатися про те, чи важливе сьогодні знання іноземної мови просто недоцільно, оскільки в сучасному світі це є візиткою представника будь-якої професії – медика, викладача, юриста, програміста. Зрозуміло, що в процесі вивчення іноземної мови у вищій школі викладач не може обійтися без підручника (паперового формату чи електронного), оскільки це базова складова успішного опанування іноземною мовою [1].

З огляду на це, метою нашого дослідження є вивчення лінгвістичної концепції професійно-орієнтованого підручника шляхом аналізу його навчальних текстів з точки зору графічної, лексичної, граматичної реалізацій та фонетичної моделі при озвученні їх вголос.

Підручник відіграє ключову роль у навчально-методичному комплексі, який у сукупності повинен забезпечувати як аудиторну, так і поза аудиторну, самостійну роботу студентів, здійснювану спочатку під опосередкованим керівництвом викладача, а потім повністю самостійно. Сучасний професійно орієнтований підручник повинен включати, з одного боку, традиційну складову – основи наукових

дисциплін за профілем ВНЗ і, з іншого, нову, представлену в моделі діяльності майбутнього спеціаліста у вигляді його функцій, проблем, завдань і компетенцій [4].

Більшість дослідників схиляється до думки, що підручник має доволі своєрідну та складну текстову структуру. Своєрідність і складність тексту підручника полягає в його двосторонній сутності: з одного боку, кожний підручник складається з кількох відносно самостійних текстів, а з іншого – це один текст, в якому існує низка самостійних текстів. Смилова і структурна єдність підручника не порушується через цілий комплекс інтегруючих сил. Інакше кажучи, кожний підручник – це, перш за все, єдиний текст великого обсягу, що має спільний заголовок (наприклад, «English for Law Students», «UpStream», «Mastering B2 English», «FCE Handbook», тощо) та обмежений, по-перше, формальними межами: титульний листок та індекс; по-друге, змістовими межами: виклад питання обов'язково вкладається у хронологічні та/або змістові рамки, що були задані в заголовку [4, с. 189].

Мабуть чи не найскладнішим, не зведеним на сьогодні до загального бачення питанням, є проблема створення єдиної типології текстів підручника. В. Цетлін вважає, що типологію текстів підручника можна створити лише враховуючи їхній зміст та мету (функцію) [5, с. 291]. Отже, всі тексти підручника умовно поділяють на основні, додаткові, пояснюючі.

Вважаючи незаперечним тісний зв'язок окремих текстів підручника, на нашу думку, узагальнену та абстраговану структурну модель тексту підручника можна подати у вигляді «ядра», оточеного кількома «оболонками». В основі ідеї такої побудови лежать основні тексти, які є смисловим центром всього підручника і також мають свою внутрішню структуру, тобто піддаються членуванню на структурні одиниці. За межами основного тексту, як його «оболонки» перебувають додаткові та пояснюючі тексти.

Простежуючи зв'язок між окремим елементами тексту підручника загалом, за своїм функціональним навантаженням виокремлюються додаткові тексти. До них належать документи, хрестоматійні матеріали, уривки з наукової, художньої та іншої літератури, бібліографічні та наукові терміни, статистичні дані, довідкові матеріали. Їхньою функцією є підкріплення та поглиблення положень основного тексту, а їхній обсяг становить до 10%. Пояснюючі тексти – це передмови, методичні вказівки з правилами користування підручником, примітки та пояснення до схем, планів, діаграм, графіків, словники, таблиці, системи одиниць, додатки і т.д. Ці тексти також займають приблизно 10% загального обсягу підручника.

Виходячи з потреб навчального процесу, найважливішими, про що свідчить і їхня назва, є основні тексти підручника. Це – «дидактично та методично відпрацьований і систематизований автором словесний матеріал, що відповідає навчальній програмі» [5, с. 300]. Основні тексти будь-якого підручника, зважаючи на інформативне навантаження їхніх частин, поділяють на теоретико-пізнавальні та інструментально-практичні [5, с. 302]. Теоретико-пізнавальні тексти виконують в основному інформаційну функцію та вводять основні терміни, поняття, факти, закони тощо за певною темою. Інструментально-практичні тексти виконують трансформаційну функцію використання отриманих знань, тобто містять опис завдань, дослідів, експериментів, основних способів діяльності, спеціальні елементи для закріплення навчального матеріалу.

Крім того не слід залишати поза увагою й те, що погоджуючись з цим, деякі дослідники додають ще один підвид основного тексту, виділяючи навчальні тексти, що мають мотиваційний характер і сприяють виробленню системи емоційно-оцінних відношень. Проте, проаналізувавши підручники з багатьох дисциплін (іноземна мова, література, історія, право, економіка, архітектура, математика), ми дійшли висновку, що не всі підручники містять тексти такого типу, вони притаманні, переважно, гуманітарним наукам. Отже, основні тексти підручника для вивчення іноземної мови можна поділити на тексти таких типів: теоретико-пізнавальні, інструментально-практичні, мотиваційні.

При розгляді лінгвістичної концепції тексту підручника на лексико-граматичному рівні викликають цікавість спеціальні терміни, частотність яких пояснюють передусім їх семантико-комунікативною специфікою, однозначністю, точністю та чіткою інформативністю. Проте вживаються вони лише з наступним поясненням, як вимагає того пресуппозиція навчального тексту. На морфологічному рівні спостерігається певна регулярність використання окремих граматичних категорій та їх форм, яскраво виявлена модальність. Текстам підручників властиво використовувати теперішнє позачасове (в англійській мові – теперішній неозначений час), недоконаний вид, найбільш абстрактні відтінки значень особових займенників та особи дієслів, тоді як у художньому мовленні ці форми в тих значеннях не зустрічаються, зустрічаються поодинокі або відсутні. Серед семантичних одиниць теж виявляються розбіжності. Окремі семантичні одиниці навіть розщеплюються та тією чи іншою стороною, пов'язаною зі специфікою і позамовними основами конкретного мовленнєвого різновиду, беруть участь у створенні та вираженні тієї її кількості, яку ми інтуїтивно сприймаємо як стиль.

Прикладом цього явища може бути форма теперішнього часу, яка в науковому та дидактичному мовленні має позачасове значення, у діловому – значення теперішнього розпорядження, у художньому – теперішнього історичного.

Структури синтаксичного рівня також підпорядковані логічно-змістовому напрямку викладу. За нашими спостереженнями, це виявляється перш за все в значному обмеженні таких синтаксичних конструкцій, як питальні, окличні, неповні речення і водночас у збільшенні розміру деяких синтаксичних категорій (діапазон поширеного означення і всієї групи іменника, предикативного означення і речення загалом, складнопідрядні речення з двома чи більше підрядними). Абзаци переважно містять 4-7 речень, а питальні речення вживаються як їх змістовий центр.

Писемному навчальному тексту, різновидом якого є підручник, окрім лексико-граматичних особливостей, притаманні також певні графічні, зокрема курсив, різноманітні виділення та розрядки слів і висловів, написання з великої літери, багаторазове написання окремих слів, дефіси та тире, що потребують особливої уваги в процесі читання, специфічна сегментація тексту, якщо цього вимагає його зміст. Написання словосполучень, слів чи окремих складів курсивом чи іншим шрифтом є сигналом акцентного виділення і несе певну логічну чи емоційну інформацію, а використання дефісів і тире, що виділяють окреме слово чи розбивають слово на склади і речення на частини, є також свідченням додаткової уваги, що повинна бути спрямована на ту чи іншу частину тексту. Необхідно зазначити також у розвивальному підручнику з іноземної мови велику кількість малюнків, таблиць, схем тощо, які сприяють ефективному засвоєнню матеріалу реципієнтом.

Крім того, не слід залишати поза увагою й те, що будь-який текст озвучується при читанні вголос або «сам собі», тому логічно зробити висновок, що існує певна модель взаємодії фонетичних засобів між собою, а також із засобами лексичного, граматичного та синтаксичного рівнів мови, які значною мірою визначаються позамовною ситуацією. Відомо, що на перцептивному рівні інтонаційні компоненти сприймаються як взаємодія та єдність просодичних характеристик: висоти тону, гучності, тривалості, що утворюють підсистеми інтонації у вигляді їх різних комбінацій, в яких один з елементів здійснює провідну функцію. Зазначимо, що у різних авторів можна зустріти лише незначні відмінності в елементах уже згаданих систем або підсистем.

Безсумнівно, озвучені тексти підручника суттєво відрізняються реалізацією тональних одиниць від інших жанрових реєстрів. За нашими спостереженнями, термінальні тони загалом переважають –

середні та низькі рівні, зрідка простежуються тони середні висхідні. Загалом, для мелодійної шкали характерна одноманітність поступового руху. Тональний діапазон незначний, переважає середній регістр. Все це створює враження поступового розгортання думки і стимулює її якісне сприйняття. Середня швидкість мовлення впродовж усього озвучення текстів підручника практично не змінюється (виняток становлять лише діалогічні тексти-зразки інших функціональних стилів) – темп звичайний, інколи уповільнений. Дослідники не рекомендують при самостійному озвученні текстів робити це в швидкому темпі або із частою зміною швидкості читання, оскільки в цих випадках розуміння текстів значно ускладнюється, а нова, невідома для слухача інформація взагалі може залишитися поза увагою. Важливою формою виділення окремих елементів слів, фраз чи текстових фрагментів є наголоси. Словесні наголоси при аналізі цілісності текстів несуттєві, адже вони розподіляються відповідно до нормативних правил мови, а не організації тексту, проте надзвичайно важливим є фразовий наголос, оскільки він виділяє слова, необхідні за змістом, і одночасно з організуючою виконує і змістову функцію. Фразовий наголос накладається на той чи інший інтонаційний контур і вносить різноманітність у його малюнок. Саме фразовий наголос утворює ритм мовлення, в ньому реалізуються також інші види наголосів – синтагматичні, логічні та емпатичні. В організації текстових структур значну роль виконує також ритм, який виникає внаслідок закономірності періодичної повторюваності співвіднесених мовленнєвих відрізків. Стабільний ритм і регулярність подібної акцентно-мелодичної організації створюють відчуття певної монотонності та стриманості, що відповідають дидактичному характеру текстів.

Розглянувши специфіку структурної організації підручника та проаналізувавши специфіку взаємодії мовних засобів у процесі актуалізації його тексту, ми дійшли висновку, що існує певна лінгвістична модель взаємодії засобів різних рівнів у процесі досягнення зв'язності результатів актуалізації тексту підручника з іноземної мови. У ній пропорції специфічних та неспецифічних для навчального стилю одиниць відмінні, що визначається позамовною основою цього стилю.

Обґрунтована нами лінгвістична концепція професійно-орієнтованого підручника з англійської мови не працюватиме без двосторонньої діяльності викладача та студента. Структура досконалого підручника – це завжди багаторівнева система, зі складною формою лінгвістичної організації, що дозволяє отримувати високий рівень підготовки з англійської мови у ВНЗ.

Література

1. Public Act No. 06-103. An Act Concerning textbook Affordability [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cga.ct.gov/2006/ACT/PA/2006PA-00103-R00NB-05527-PA.htm>. – Назва з титул. екрану.

2. Мильруд Р. П. Параметры аутентичного учебного текста / Р. П. Мильруд, Е. В. Носонович // Иностранные языки в школе. – 1999. – № 1. – С. 11-18.

3. Павлова И. П. Проблемы развивающего обучения иностранным языкам: традиции и новации / И. П. Павлова // Развивающее обучение в системе иноязычной подготовки: проблемы, инновации, перспективы. Вестн. Моск. гос. лингв. ун-та; Сер. Педагогические науки. – Москва. – 2009. – Вып. 567 – С. 9-30.

4. Рибіна Н. В., Кошіль Н. Є. Проблема створення компетентно-модульного професійно-орієнтованого підручника ВНЗ / Н. В. Рибіна, Н. Є. Кошіль // Актуальні питання освіти і науки. Збірник наукових статей Національної академії Національної гвардії України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Україна, Харків, 10-11 листопада 2015 р.) – Харків : ХОГОКЗ, 2015. – С. 188-193.

5. Цетлин В. Н. Проблема ученика в зарубежной дидактике. 2-е изд. Справочные материалы для издателей учебных книг / В. Н. Цетлин. – М. : Просвещение, 1991. – С. 270-304.

Наталья Рыбина, Наталия Кошиль. Лингвистическая концепция профессионально-ориентированного учебника как составляющая успешного освоения английским языком в школе.

В статье проанализировано лингвистическую концепцию профессионально-ориентированного учебника по иностранному (английскому) языку с точки зрения ее эффективности в процессе обучения в высшей школе. Сделана попытка обобщить специфические особенности лингвистических средств учебных текстов, которые обусловлены нелингвистическими факторами и влияют на качество формирования профессиональной коммуникативной компетентности при общении на английском языке. Установлено, что структура совершенного учебника – многоуровневая система со сложной формой лингвистической организации, которая позволяет достигать высокого уровня языковой подготовки в вузе.

Ключевые слова: профессионально-ориентированный учебник, учебный процесс, лингвистическая концепция, модель актуализации текста, лингвистические средства, нелингвистические средства.

Natalia Rybina, Natalia Koshil. Linguistic Concept of Professionally Oriented Textbook as a Part of Successful English Mastering at High School.

The article analyzes the linguistic concept of professionally-oriented English textbook in terms of its effectiveness while using in the process of learning at higher school. It has been made an attempt to generalize specific linguistic features of educational texts, which are caused by non-linguistic factors and affect the quality of the formation of professional communicative competence in communicating in English.

Keywords: *professionally-oriented textbook, educational process, linguistic concept, model of the text actualization, linguistic features, non-linguistic features.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.10.2016

УДК 159.922:37.013.77

© Романько І. І., 2016

Романько Ірина Іванівна
Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету

АКМЕОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ ЛЬОТНОЇ АКАДЕМІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядається акмеологія як галузь наукового знання, що дозволяє вивчити особливості професійного розвитку особистості. Серед напрямків розвитку прикладної акмеології виділяється педагогічна акмеологія, надається характеристика базових термінів. Окреслені орієнтири реалізації акмеологічної моделі навчання та концептуальні аспекти створення акмеологічного освітнього простору в Кіровоградській льотній академії.

Ключові слова: *акмеологія, акмеологічна модель навчання, акмеологічна компетентність, акмеологічні технології.*

Акмеологічний підхід щодо вивчення закономірностей досягнення вершин професіоналізму та творчості є одним із прогресивних та перспективних для сучасної системи освіти. Саме акмеологічний підхід та акмеологічні технології сприяють розвитку внутрішнього потенціалу, високого професіоналізму та творчої майстерності фахівця, який працює в системі «людина-людина», що складають основу його професійного іміджу й життєвого досвіду.

Проблема професійного росту людини, її успішності є центральною для освіти. За твердженням Роберта Торю Кійосакі, кожен із нас приходять у життя з природженою здатністю жити успішно й щасливо. А ми повинні збагатити цю здатність знаннями і

навичками, які допомогли б нам її реалізувати якомога ефективніше [1, с. 134].

Акмеологічна модель навчання, в основі якої лежить принцип вершинності, тобто спрямування в майбутнє, сприяє формуванню цілеспрямованості особистості та реалізації індивідуальних якостей кожної молодої людини.

Акмеологія – галузь наукового знання, об'єктом вивчення якої є людина в динаміці самоактуалізації її творчого потенціалу. Основним механізмом досягнення «акме» в різних сферах життєдіяльності є самоосвітня активність особистості. Результатом самоосвітньої діяльності є її саморозвиток і самовиховання, які сприяють самореалізації людини як спеціаліста, громадянина.

Для створення основи акмеологічного зростання курсантів педагог має спочатку вивчити потенційні можливості кожного, їхні інтереси. Це дасть змогу пропонувати курсантам цікаві доступні завдання із поступовим ускладненням так, щоб кожний індивід зміг реалізувати свої можливості й окреслити перспективу подальшого росту.

Для того, щоб під час навчання особистість досягла власної акме-вершини, слід сформувати її акмеологічну компетентність, акме-мотивацію та акме-здібності.

Акмеологічна компетентність – готовність і здатність особистості будувати свій психічний і професійний розвиток із постійним ускладненням завдань і зростанням рівня досягнень, що найповніше реалізують природні ресурси, які має людина.

Акмеологічна компетентність включає: навчальну – здібності, пов'язані з необхідністю подальшої освіти в соціальних умовах, що постійно змінюються; дослідницьку – здібності, пов'язані з аналізом та оцінкою поточної соціальної ситуації; компетентність соціального вибору – здібності, пов'язані з умінням здійснити вибір і прийняти рішення в конкретній соціальній ситуації, під час зіткнення з конкретними соціальними проблемами; компетентність соціальної дії – здібності, пов'язані із завданнями щодо реалізації зробленого вибору, прийнятого рішення; комунікативну – здатність до спілкування з іншими людьми, передусім при розв'язанні соціальних проблем [3, с. 45].

Акме-мотивація – це спрямованість особистості на розв'язання акмеологічних завдань розвитку, а також на забезпечення його поступового характеру.

Акме-здібності – це індивідуально-психологічні властивості особистості, які забезпечують підтримку поступального висхідного вектора психічного та професійного розвитку, включають здатність

будувати варіанти акмеограм свого розвитку, обирати та реалізувати прийоми та технології переходу з одного рівня розвитку на інший, вищий рівень, здатність долати перепони на шляху досягнення акме.

Виділяють такі компоненти творчих здібностей: мотиваційно-творча активність (допитливість, творчий інтерес, почуття захопленості, емоційний сплеск, радість відкриття; прагнення до творчих досягнень, до лідерства; почуття обов'язку, відповідальності; особиста значущість творчої діяльності; прагнення до самоосвіти, самовиховання); самоорганізаційні здібності (здатність бачити мету, планувати діяльність і раціонально використовувати час; здатність до самоконтролю, до об'єктивного самооцінювання; старанність; схильність до рефлексії та корекції, до вольових зусиль); комунікативні здібності (здібність акумулювати та використовувати творчий досвід інших, здатність до співпраці, до організації колективної навчально-творчої діяльності тощо) [4, с. 216].

Акмеологічними технологіями, спрямованими на розвиток внутрішнього потенціалу, підвищення професіоналізму й адаптаційних можливостей людини, є: ігрові (дидактична гра, технології ігromodelювання); технології навчання у співпраці; технології проблемного навчання; тренінгові технології; технології розвивального навчання; технологія особистісно-зорієнтованого навчання.

Акмеологічний підхід вимагає постійного вдосконалення форм навчання. Тобто поруч із традиційними (семінари, лекції тощо) для активізації позиції курсанта варто практикувати інноваційні форми навчальної діяльності: ділову, організаційно-діяльнісну й організаційно-розумову.

Так, навчальна діяльність головним чином спрямовується на самостійність, дослідницьку роботу, вивчення індивідуальних програм, творчих, зі зміною мотивації на соціально-практичну (показ суспільної та особистої значущості навчання, заохочення до сумлінного виконання обов'язків).

Робота з формування акмеологічної свідомості особистості у процесі вивчення історії України складається з трьох етапів.

1. Мотивація навчальної діяльності.
2. Формування ціннісних орієнтацій і відносин.
3. Формування стійкої здатності до самостійного вибору, самовдосконалення, самореалізації.

Формуванню акмеологічної компетентності особистості сприяють активні методи навчання, адже вони допомагають виробленню у курсантів комплексу позитивних ділових якостей: уміння встановлювати особисті контакти та обмінюватися інформацією, переборювати протидію оточуючих, цінувати час.

Курсанти на таких заняттях вчать чітко та переконливо викладати свої думки, бути лаконічними, але зрозумілими.

Часто проблеми, обговорені під час заняття з тієї чи іншої теми, стають предметом аналізу і в позааудиторний час. Наприклад, проведення громадянських слухань, круглих столів, конференцій тощо. Проблемна ситуація завдяки цим формам роботи розглядається під різними кутами. Та її складність має бути такою, щоб курсанти самостійно могли створити алгоритми дій і за потреби з допомогою викладача розв'язати її.

Одним із механізмів самовдосконалення є рефлексія. Вона дозволяє розширити підходи до проблеми творчої самореалізації особистості в процесі навчальної діяльності, оскільки навіть найкращі курсанти не завжди усвідомлюють глибину власних знань [2, с. 31].

Слід враховувати, що процес самореалізації особистості пов'язаний і з характером життєвих обставин. Однак значна частина життєвих досягнень залежить від власних настанов, ціннісних орієнтацій, сили волі, мотивації, здібностей особистості тощо. Тому формування позитивного внутрішнього настрою, виховання потреби в самореалізації є важливим етапом навчання. У свідомості курсанта це має такий вигляд: «Все, що я пізнаю, я знаю, для чого мені потрібно і де я можу ці знання застосувати».

Основними критеріями результативності застосування акмеологічного підходу до викладання історії України, на нашу думку, є: рівень самостійності курсантів на занятті; стійкий пізнавальний інтерес; знання курсантів фактичного матеріалу й рівень його засвоєння тощо.

Завдяки використанню акмеологічного підходу до викладання історії України зростає роль викладача як модератора навчального процесу. Зокрема, викладач повинен створювати ситуацію власного успіху, реалізуючи її у професійній діяльності, та досягати власної акме-вершини у процесі взаємодії з курсантами. Таким чином відбувається двостороннє самовдосконалення: кожна молода людина досягає власної вершини на занятті, а викладач має можливість творчого вираження.

Отже, реалізація акмеологічного підходу допомагає поглибити рівень засвоєння та пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка) курсантами навчального матеріалу; змінити роль курсантів з пасивної на активну для самостійного прийняття ними рішень щодо процесу навчання; посилити вплив педагога як партнера.

Література

1. Деркач А. А. Акмеологія: шлях досягнення вершин професіоналізму / А. А. Деркач. – К. : Основа, 2013. – 230 с.

2. Корж Н. Акмеологічна школа – школа життєвого успіху / Н. Корж // Сучасна школа України. – 2015. – № 8. – С. 17-47.

3. Ніколаєску І. О. Практичні основи акмеологічного розвитку особистості в умовах освітньо-інформаційного простору: навч.-метод. посібник / І. О. Ніколаєску. – Черкаси : ОІПОПП, 2012. – 81 с.

4. Пальчевський С. С. Акмеологія / С. С. Пальчевський. – К. : Освіта, 2014. – 398 с.

Ирина Романько. Акмеологическая модель обучения курсантов лётной академии как способ формирования успешной личности.

В статье рассматривается акмеология как отрасль научного знания, что позволяет изучить особенности профессионального становления личности. Среди направлений развития прикладной акмеологии выделяется педагогическая акмеология, подана характеристика базовых терминов. Очерчены ориентиры реализации акмеологической модели обучения и концептуальные аспекты создания акмеологического образовательного пространства в Кировоградской лётной академии.

Ключевые слова: акмеология, акмеологическая модель обучения, акмеологическая компетентность, акмеологические технологии.

Iryna Romanko. The acmeological model of training of students of Flight Academy as a means of developing a successful personality.

The article views acmeology as a branch of scientific knowledge that allows studying the peculiarities of professional development of the personality. There is Pedagogical Acmeology which is among the directions of development of applied acmeology. The characteristics of basic terms are given. The author shows the ways of implementation of the acmeological model of training and concept aspects of development of acmeological environment in Kirovograd Flight Academy.

Keywords: acmeology, acmeological model of training, acmeological competence, acmeological technologies.

Стаття надійшла до редакційної колегії 24.10.2016

УДК 004-049.7::37.091.322:82

© Руда О. В., 2016

Руда Ольга Володимирівна

Комунальний заклад охорони здоров'я
Харківський медичний коледж № 2

**ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НА ЗАНЯТТЯХ ЛІТЕРАТУРИ**

У статті розглядаються основні напрямки формування підготовки викладача та студента нової генерації із залученням у освітньому процесі мультимедійних технологій.

Ключові слова: комп'ютерні технології, дидактичні функції, українська та зарубіжна літератури, наочність, презентації.

Сучасні суспільні, соціально-економічні та інформаційно-технологічні зміни висувають нові вимоги до підготовки викладача та студентів нової генерації, що потребує створення й застосування нових освітніх систем, зміни освітнього процесу, форм, методів та засобів навчання. Виникає необхідність у створенні сучасної моделі підготовки майбутнього студента – медика. В існуючій моделі є суперечність між рівнем підготовки та сучасними вимогами до фахівця. Таким чином, оновлення змісту навчання є нагальною проблемою, що потребує нової схеми підготовки викладача, здатного працювати в динамічних умовах сучасних комп'ютерних технологій та активно їх використовувати у своїй професійній діяльності.

На сучасному етапі відбувається підвищення якісного рівня використання наочності з навчальних дисциплін, зокрема з української та зарубіжної літератур. У час стрімкого науково – технічного прогресу, зростання потоку інформації дедалі актуальнішим стає питання про використання презентацій під час викладання певної теми, або перевірки поточного, тематичного матеріалу тощо. Тому мультимедійні технології в освіті слід застосовувати якомога частіше. Студенти КЗОЗ ХМК № 2 активно залучаються до участі у процесі створення презентацій, котрі застосовуються на заняттях з української та зарубіжної літератур, або під час проведення виховних заходів.

Мультимедійні технології формують соціальні, мотиваційні, естетичні, мовні, культурологічні, комунікативні компетенції студентів. Сприяють розвитку особистості, її повноцінній самореалізації в сучасному житті

Мультимедії – це сучасна комп'ютерна інформаційна технологія, що дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерній програмно – технічній системі текст, звук, відео зображення, графічне зображення та анімацію. Кожен із застосовуваних інформаційних компонентів має власні виражальні засоби та дидактичні можливості, що спрямовані на забезпечення оптимізації процесу навчання.

Серед головних дидактичних функцій, що мають бути реалізовані за допомогою комп'ютерних технологій у процесі вивчення української та зарубіжної літератури, визначають наступні:

- пізнавальна, коли використовуючи комп'ютерні технології та Інтернет, можна отримати будь-яку необхідну інформацію, як ту, що зберігається на жорсткому диску власної комп'ютерної бази, так і розміщену на дисках CD-ROM чи відповідних сторінках Інтернету. Популярними серед молоді є мультимедійні програми, мультимедійні енциклопедії та ін.

- розвивальна – під час використання ІКТ навчання надається можливість враховувати типологічні вікові та індивідуальні здібності студентів, виявляти і розвивати потенційні їх можливості, особисті потреби, водночас коригувати недоліки у розвитку їхніх навичок та вмінь. Робота з різноманітними комп'ютерними програмами, крім активізації літературних можливостей особистості, сприяє розвитку таких необхідних пізнавальних процесів, як сприйняття логічного мислення, розвиток пам'яті, уваги;

- дослідницька – на основі широкого спектру інформації, представленої завдяки комп'ютерним технологіям, сучасні студенти готують різноманітні роботи самостійного, дослідницького характеру за окремими темами. У них з'являється можливість взяти участь у роботі літературних пошукових груп, Інтернет-конкурсах; виконувати творчі роботи різних видів, створювати власні творчі проекти, розробляти доповіді, реферати, студентські презентації, публікації, web-сайти; дослідити певні проблемні питання, брати участь у різноманітних Інтернет-олімпіадах, -проектах, -конференціях, -форумах;

- комунікативна – під час обміну інформацією між студентами створюється певна віртуальна єдність, у всіх є реальна можливість увійти на сайти популярних сучасних митців; вони мають можливість зіставити різні погляди, дати їм оцінку, формувати свої позиції.

При підготовці до заняття з використанням комп'ютерних технологій варто дотримуватися таких правил: комп'ютерні технології – не самоціль, а засіб досягнення мети заняття. Заняття із використанням КТ повинен відповідати принципам дидактики. Не зупиняйтесь на апробованих, добре знайомих студентам формах роботи з комп'ютерними засобами навчання, вивчати можливості КТ, знаходити нові форми інтерактивної взаємодії «студент – комп'ютер – викладач».

Мультимедійні технології на заняттях з літератури повинні мати чітку мету, логічну структуру.

В літературі не існує загально визнаної класифікації презентацій за типом змісту та оформленням. Частіше за все їх класифікують за ступенем «оживлення» різними ефектами. Мультимедійні презентації, що використовуються під час занять, доречно класифікувати як навчальні.

Серед навчальних презентацій, в залежності від мети її застосування, можна виділити: лекційні, проект, дослідження (студентська робота), тест.

За способом подання слайдів можна розрізнати презентації:

- для супроводу лекції;

Збірник наукових статей

- слайд-шоу – без супроводу викладача, або із записаним голосом останнього;

- комбінована – з усним супроводом, із записаним голосом, частиною якої може бути слайд-шоу.

Можна виділити переваги мультимедійних презентацій:

- презентації дають змогу викладачу зацікавити студентську аудиторію дисципліною – заняття стають більш емоційними;

- презентації можуть створюватися не тільки для показу на великому екрані для всієї аудиторії, але також можуть використовуватися для індивідуального перегляду на комп'ютері;

- комп'ютерні презентації можуть використовуватися як для занять з безпосередньою участю викладача, так і без його участі (наприклад, під час виконання необхідного об'єму самостійної роботи, передбаченої навчальною програмою дисципліни).

Мультимедійні презентації легко тиражуються та розповсюджуються. Створені на інших носіях схеми, таблиці, слайди, відео-кліпи, звукові фрагменти легко зберігаються в електронному вигляді за допомогою презентацій.

Досвід використання презентацій під час викладання дисциплін з української та зарубіжної літератури у КЗОЗ ХМК № 2 доводить, що використання медіа технологій може допомогти залучити сучасних студентів до читання. Тут діє методичний прийом переносу інтересу з одного предмета на інший.

Література

1. Масол Л. І. Зарубіжна література в школі / Л. І. Масол. – Остер. – № 24. – С. 72.

2. Андреева О. В. Використання комп'ютерних технологій на уроках і в позакласній роботі [текст] / О. В. Андреева // Зарубіжна література в школі. – 2009. – № 18. – С. 32-37.

3. Гапон В. Комп'ютерна система для інформатизації навчального процесу в загальноосвітніх навчальних закладах / В. Гапон // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – № 2. – С. 85-89.

4. Ісаєва О. Комп'ютер на уроці літератури як методична проблема / О. Ісаєва // Всесвітня літ-ра в середніх навчальних закладах України. – 2009. – № 5. – С. 2-5.

5. Концепція інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл: Затверджено колегією Міністерства освіти і науки України від 27 квітня 2001 р. № 5/8-21 // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2001. – № 13. – С. 3-10.

Ольга Рудая. Использование компьютерных технологий на занятиях литературы.

Рассматриваются основные направления формирования подготовки преподавателя и студента новой генерации с применением в учебном процессе мультимедийных технологий.

Ключевые слова: компьютерные технологии, дидактические функции, украинская и зарубежная литература, наглядность, презентации.

Olga Rudaya. The use of computer technology in the classroom literature.

The basic directions of formation of training teachers and students of the new generation with the use in the educational process of multimedia technologies.

Keywords: computer technologies, didactic function, Ukrainian and foreign literature, presentation, presentation.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 37.018

© Рябова З. В., 2016

Рябова Зоя Вікторівна

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

**МАРКЕТИНГОВЕ УПРАВЛІННЯ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ**

У статті розглядаються теоретичні аспекти та надається визначення маркетингового управління загальноосвітнім навчальним закладом, особлива увага приділена описанню маркетингово-моніторингових досліджень та їх ролі у забезпеченні конкурентоспроможності навчального закладу

Ключові слова: маркетинг, маркетингове управління, маркетингові дослідження, конкурентоспроможність навчального закладу

Забезпечення якості надання освітніх послуг загальноосвітнім навчальним закладом, набуває все більшої актуальності. Це пов'язано із тим, що умови, в яких сьогодні функціонують та розвиваються навчальні заклади – це умови ринкових відносин. Пріоритетним завданням розвитку освіти в умовах ринкових відносин стає завдання щодо формування у споживачів потреби в неперервності освіти, в постійному споживанні освітніх послуг в цих умовах, що сприятиме навчанню впродовж життя, розвитку особистості, того, хто навчається й становленню освіти як соціальної цінності. Провідну роль у забезпеченні цього повинна зіграти загальна середня освіта (ЗСО), як основна ланка у системі безперервного навчання.

Оскільки функціонування системи ЗСО взагалі й загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ) зокрема відбувається в умовах постійних змін як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, то управління ЗНЗ має реагувати на ці зміни й своєчасно забезпечувати її перебудову.

Управління, за формою, – це процес об'єктивного інформування суб'єктів про стан освітньої системи, що забезпечує її відкритість та сприяє прийняттю на цій основі управлінського рішення для прогнозування політики подальшої діяльності. Ефективність управлінських рішень цілком залежить від дієвості механізму відстеження, врахування й управління поточними змінами, незалежного визначення задоволеності споживачів та формування запитів.

Застосування цього механізму в освіті здійснюється на основі отримання суб'єктами управління певної інформації про стан внутрішнього й зовнішнього середовища навчального закладу, яку здобувають в результаті проведення відповідних маркетингово-моніторингових досліджень. Побудова системи управління навчальним закладом на їх основі має назву «маркетингове управління».

Метою даної статті є розкриття теоретичних аспектів та описання сутності маркетингового управління загальноосвітнім навчальним закладом

Використання маркетингових технологій в діяльності організації взагалі й навчального закладу зокрема висвітлено в роботах І. Ансоффа, Г. Багієва, Е. Голубкова, Т. Данько Е. Дихтля, Б. Карлоф, Ф. Котлера, Ж-Ж. Ламбена, А. Петрова та інших. Використання маркетингу в освіті відображені в публікаціях Б. Братаніча, Н. Галетовой, С. Захаренкова, В. Зотова, М. Лукашенко, Г. Міщенко, Є. Оболенської, О. Панкрухина, З. Рябової, Т. Сорочан, П. Третьякова, М. Туберозової, Г. Федорова, Н. Шарай та інших.

Розглянемо теоретичні аспекти маркетингового управління загальноосвітнім навчальним закладом. Взагалі, *маркетингове управління в освіті* – це соціальна технологія, сутність якої полягає у вивченні та формуванні освітніх потреб споживачів їх задоволення на основі надання освітніх послуг з метою розвитку особистості споживача, піднесенні освіти як соціальної цінності та розробки стратегії розвитку освіти.

Освітня діяльність в системі ЗСО здійснюється загальноосвітніми навчальними закладами. Тому, на основі попередньої дефініції можна зазначити, що *маркетингове управління загальноосвітнім навчальним закладом* – це складний вид управлінської діяльності, який зорієнтовано на організацію

цілеспрямованих впливів керуючої підсистеми (суб'єкта управління) на керовану (суб'єкт), через організацію спільної діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу, на основі виокремлення, задоволення та формування їх освітніх потреб для визначення пріоритетних напрямів розвитку закладу.

Маркетингове управління загальноосвітнім навчальним закладом визначається як ринкова система управління і, за своєю суттю, підпорядкована законам класичного управління соціально-педагогічними системами. Вона включає такі маркетингово-зорієнтовані управлінські функції: *інформаційно-аналітична* (сегментація та дослідження цільових ринків); *позиціонування* (для залучення цільової аудиторії); *стратегічного планування* (SWOT-аналіз; PEST-аналіз; SMART-аналіз для визначення перспективних змін у змісті освітніх послуг та в позиціонуванні ЗНЗ); *реалізації* (розроблення, втілення в життя та постійного регулювання змісту освітніх послуг за допомогою маркетингового інструментарію – маркетинг-мікс); *контроль* (для визначення якості результатів надання освітніх послуг з поточним регулюванням / або ступеня досягнення мети ЗНЗ – певної конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг).

Перелічені функції утворюють певний *управлінський цикл*, який визначає сутність маркетингового управління загальноосвітнім навчальним закладом, що ґрунтується на детальному аналізі зовнішнього та внутрішнього середовища в яких функціонує та розвивається заклад; вивченні освітніх потреб і бажань суб'єктів навчально-виховного процесу (споживачів послуг, що надає заклад); формулюванні на цій основі мети діяльності закладу перевірка її якості; розробці стратегії та програми її реалізації; та побудові системи моніторингу результативності діяльності закладу. Підкреслимо, що ґрунтується маркетингове управління ЗНЗ на результатах маркетингово-моніторингових досліджень. Схематично сутність та роль маркетингово-моніторингових досліджень відображено на рис. 1.

Зазначимо, що маркетингове управління можна реалізувати тільки через маркетингово-зорієнтовані управлінські функції, об'єднані у відносно замкнуті процеси – управлінський цикл. Результативність маркетингового управління має прямо пропорційну залежність від частоти постачання інформації (результати маркетингово-моніторингових досліджень) та використання керуючою підсистемою специфічного інструментарію «маркетинг-мікс» для здійснення управлінських впливів.

Розглянемо процес постачання інформації та її використання керуючою підсистемою для здійснення управлінських впливів. Отримання інформації в управлінській діяльності має назву інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень, під

яким в освіті розуміють сукупність організаційно-технічних дій щодо забезпечення зустрічного руху управлінської інформації, яка відображає стан освітнього процесу, і сутність соціального замовлення суспільства з наступним діалогічним узгодженням цієї інформації й поточним коригуванням діяльності об'єктів.

Рис. 1. Маркетингово-моніторингові дослідження в системі маркетингового управління загальноосвітнім навчальним закладом

Можна стверджувати, що маркетингові дослідження забезпечують інформацією тих, хто надає будь-які послуги з метою забезпечення якості цих послуг й найефективнішого задоволення потреб споживачів. Виходячи з цього можна констатувати, що маркетингові дослідження є одним із *основних елементів маркетингового управління навчальним закладом*. Метою маркетингових досліджень є створення інформаційно-аналітичної бази для прийняття управлінських рішень. Провідним завданням в системі освіти вважається необхідність знайти таку область ринку, в якій попит на послуги навчального закладу буде максимальним, а умови для роботи ЗНЗ в цьому сегменті будуть найкращі. При цьому враховуються як економічні, організаційні та технологічні можливості

самого ЗНЗ, так і безпосередньо стан та тенденції самого ринку освітніх послуг.

Маркетингове управління загальноосвітнім навчальним закладом виступає як системна діяльність із відповідними управлінськими впливами, що представлена у формі технології проведення маркетингових досліджень щодо: вивчення ринку та динаміки споживчого попиту; сегментування ринку відповідно до різних груп споживачів, різних запитів; точного визначення цільової групи споживачів; урахування вимог ринку в організації навчально-виховного процесу; організації впливу на ринок за допомогою педагогічних й управлінських засобів; заохочення педагогічних працівників щодо постійного оновлення змісту освіти відповідно до ринкових вимог та забезпечення її якості; урізноманітнення форм та видів освітніх послуг; сприяння розвитку професіоналізму педагогів; забезпечення своєчасного надання нових освітніх послуг; уникнення запізнення виходу на ринок; забезпечення переваги свого навчального закладу в умовах конкуренції за рахунок надання освітніх послуг, більших за обсягом та кращої якості. Отже, описане забезпечить конкурентоспроможність загальноосвітнього навчального закладу й успішне його позиціонування на ринку освітніх послуг і ринку праці. Подальшого дослідження потребує описання технології маркетингового управління навчальним закладом.

Література

1. Братаніч Б. В. Маркетинг в освіті як предмет філософського аналізу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософських наук : спец. 09.00.10 – «Філософія освіти» / Борис Володимирович Братаніч. – К. : Інститут вищої освіти АПН України, 2006. – 20 с.
2. Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні : монографія / Г. В. Єльнікова. – К. : ДАККО, 1999. – 303 с.
3. Олійник В. Деякі проблеми підготовки керівника-професіонала / В. Олійник // Директор школи. ліцею, гімназії. – 2009. – № 1. – С. 73-76.
4. Котлер Ф. Стратегічний маркетинг для навчальних закладів / Ф. Котлер, Карен Ф. А. Фокс ; [пер. с англ.] – К. : УАМ, Вид. Хімджест, 2011. – 580 с.
5. Рябова З. В. Наукові основи маркетингового управління в освіті : монографія / Зоя Вікторівна Рябова. – К. : Педагогічна думка, 2013. – 268 с.

**Зоя Рябова. Маркетинговое управление
общеобразовательным учебным заведением.**

В статье рассматриваются теоретические аспекты и дается определение маркетингового управления общеобразовательным учебным заведением, особое внимание уделено описанию маркетингово-мониторинговых исследований и их роли в обеспечении конкурентоспособности учебного заведения.

Ключевые слова: маркетинг, маркетинговое управление, маркетинговые исследования, конкурентоспособность учебного заведения, качество образования.

Zoya Ryabova. Marketing management of general educational institutions

The article discusses the theoretical aspects and defines marketing management of general educational institutions, special attention is paid to the description of marketing and monitoring research and their role in ensuring the competitiveness of the institution.

Keywords: marketing, marketing management, marketing research, competitive educational institution, the quality of education.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 811.111:81'255

© Савицька Л. В., 2016

Савицька Лариса Володимирівна

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО МІЖКУЛЬТУРНОГО ПЕРЕКЛАДУ

У статті розглянуто особливості сучасного міжкультурного перекладу, що дозволяють краще розуміти представників іношомовної культури під час міжкультурної комунікації.

Ключові слова: переклад, міжкультурна комунікація, міжкультурний переклад.

Характерною рисою сучасного світу є стійкі глобалізаційні процеси. Важливою ознакою глобалізації виступає спілкування як між народами, так і між окремими носіями культури. Специфічного значення набуває комунікація між цивілізаціями. Підґрунтя усіх цих відносин – це зростання міжнародних контактів. Пов'язані з явищем глобалізації процеси передбачають регулярні контакти у різних сферах між представниками різних культур. Крос-культурні контакти стають частішими, більш тривалими, в їх контексті здійснюється практична діяльність. Така ситуація вимагає вирішення поставлених практичних завдань та питань культурної адаптації одночасно.

Питання міжкультурної комунікації досліджують різні галузі знання, зокрема, теорія перекладу, лінгвокраїнознавство, етнолінгвістика, соціологія, культурологія, культурна антропологія, етнопсихологія тощо.

На етапі стрімкого розвитку новітніх інформаційних технологій зростає і роль міжкультурного перекладу. Важливість вирішення проблем міжкультурного перекладу тісно пов'язана з експансією електронних програм перекладу, а мовна глобалізація загострює досить актуальну проблему міжкультурної комунікації.

Сьогодні переклад не розглядають лише як зміну правил переходу від внутрішньої програми мовлення до її реалізації. Перекладна комунікація «мовець – перекладач – адресат» є подвійною, й, очевидно, перекладач здійснює оптимально дві внутрішні програми як щодо мовця, так і зорієнтовану на адресата: стратегія мовця спрямована на мовноавтентичного перекладача і водночас на адресата. Попри труднощі збереження в перекладі культурних своєрідностей, багато вчених стверджують, що мова є частиною культури і вважають, що відтворення культурних реалій у цільовій мові є першочерговим завданням перекладача у міжкультурній комунікації, бо кожна мовна група має власні культурно-специфічні особливості.

Мета статті – висвітлити особливості сучасного міжкультурного перекладу, що дозволяють краще розуміти представників іншомовної культури під час міжкультурної комунікації.

Поняття міжкультурної комунікації виникло в середині ХХ століття і пов'язане з іменами таких дослідників як Є. Холл, К. Клакхон, А. Кребер, Р. Портер, Д. Трагер, Л. Самовар.

Важливий внесок у вивчення проблеми міжкультурної комунікації як соціального феномена зробили російські вчені: Є. Верещагін, Т. Грушевицька, Б. Єрасов, Н. Іконнікова, В. Костомаров, В. Попков, О. Садохін, С. Тер-Мінасова, М. Шамне. В контексті міжкультурної комунікації також розглядаються питання глобалізації культури та взаємодії цивілізацій.

В Україні предметне поле досліджень у рамках проблематики міжкультурна комунікація знаходиться у стадії формування і відрізняється двома характерними рисами: прикладним характером (полегшення комунікації між представниками різних культур, зниження конфліктного потенціалу) і міждисциплінарністю.

Дослідження з міжкультурної комунікації останнім часом набувають все більшого значення у зв'язку з процесами інтенсивної міграції. Цю проблему вивчають у різних аспектах такі українські науковці, як В. Андрущенко, Н. Висоцька, О. Гриценко, Л. Губерський, І. Дзюба, П. Донець, В. Євтух, А. Єрмоленко,

Г. Касьянов, М. Кушнарьова, І. М'язова, Л. Нагорна, А. Приятельчук, М. Обушний, П. Скрипка.

Лінгвістична наука про переклад є ще зовсім молодою. Досі вона навіть не має загальноприйнятої назви. У різних джерелах можна знайти такі терміни як: «перекладознавство», «транслатологія», «теорія перекладу», «практика перекладу» та ін. Лише з початку другої половини двадцятого століття дослідження особливого виду мовленнєвої діяльності, яку називають «перекладом», почали формуватися в самостійну лінгвістичну дисципліну.

Переклад у сучасному світі виступає важливим засобом спілкування між індивідами, які розмовляють різними мовами й належать до різного лінгвокультурного ареалу. У такому контексті переклад розглядають як особливий вид міжкультурної комунікації.

Процес міжкультурної комунікації починається зі звичайного визнання факту існування культурних відмінностей між представниками різних культур, що є однією з причин непорозуміння, а також їх подолання. Головним суб'єктом комунікації є людина, яка для забезпечення своєї життєдіяльності вступає у взаємозв'язок з іншими людьми. 70% свого часу людина витрачає саме на комунікацію. Система людських взаємин опосередковується культурою, яка визначає характер і ефективність людського спілкування. Здійснення міжкультурної комунікації можливе, коли комуніканти розуміють один одного, і переклад у цьому процесі виступає спільним кодом для досягнення взаєморозуміння.

Комунікативна концепція перекладу враховує особливості перекладу як акту міжкультурної комунікації. Такий підхід закладено в працях німецьких дослідників О. Каде та А. Нойберта, а також російських вчених В. Н. Комісарова та А. Д. Швейцера. Основою для зіставлення в перекладі є елементи комунікативного процесу.

Переклад – це важливий акт міжкультурної комунікації, оскільки він передбачає подолання культурної дистанції між комунікантами і спрямований на забезпечення їх порозуміння. Він руйнує міжмовний та міжкультурний бар'єр. Перекладачі є представниками однієї національно-лінгвокультурної спільноти і, відповідно, повинні мати певну когнітивну базу, тобто певним чином структуровану сукупність необхідних обов'язкових знань як своєї, так і іншої національно-культурної спільноти (так звані фонові знання), адже ними володіють носії цих мов і ці знання формують специфічний національно-культурний менталітет.

Переклад як один із важливих видів комунікативної діяльності орієнтується перш за все на повну і адекватну передачу мови оригіналу, яка містить усі імплікації мовного, соціального і культурного просторів. Природно, що при такій цільовій настанові

адекватність може бути досягнута при перекладі не ізольованих одиниць чи частин тексту, а більш конкретних чинників його структурної організації: метафоричність та ритмомелодика, міфопоетика та архетипи, символи тощо. Перекладач повинен «розкласти» текст оригіналу на окремі елементи, а потім знову «скласти» його у нову структурну єдність, але таким чином, щоб у читачів перекладу виникали образи і асоціації, співмірні з образами і асоціаціями, які виникають у читачів першотвору.

Труднощі перекладу пов'язані не із знанням мов, а із здатністю перекладача знаходити в мовних системах ті лінгвогносеологічні закономірності, які диктують єдину контекстну можливість адекватної передачі змісту тексту. Фактично переклад здійснює той загальний принцип єдиної організації всіх конкретних мов, в основі якого лежить сама сутність мови як форми відображення реальної дійсності. Тому ми розглядаємо переклад як ланку взаємодій і взаємовпливів культур, літератур і мов.

Переклад завжди є вторинною діяльністю не лише тому, що відтворює вже одного разу відображену (автором оригіналу) дійсність, але й тому, що креативна, синтезуюча діяльність перекладача завжди є другим етапом, який слідує за першим – етапом діяльності рецептивної, аналізуючої, інтерпретуючої. Саме тому переклад як посередник у міжнаціональному та міжлітературному спілкуванні належить до сфери прикладної компаративістики.

Включення перекладу в парадигму міжкультурної комунікації веде до усвідомлення того, що переклад є видом мовного посередництва, яке визначається В. Н. Комісаровим як «перетворення вихідного повідомлення в таку мовну форму, яка може бути сприйнята реципієнтом... Мовний посередник повинен витягувати інформацію з тексту вихідного повідомлення («оригіналу») і передавати її іншою мовою» [4, с. 3-19].

За В. Н. Комісаровим, переклад – це вид мовного посередництва, який цілком орієнтований на оригінал. Переклад є іншомовною формою існування повідомлення, яке містить оригінал.

Завдання перекладу – забезпечити такий рівень міжкультурної комунікації, при якому створюваний текст мовою реципієнта міг би виступати в якості повноцінної комунікативної заміни оригіналу і ототожнюватися реципієнтами перекладу з оригіналом у функціональному, структурному і змістовному відношеннях [5].

З точки зору теорії міжкультурної комунікації, при перекладі зіставляються не тільки дві мови, а й дві культури в широкому розумінні цього слова. Через міжкультурні відмінності, те, що є зрозумілим носіям однієї мовної культури може викликати нерозуміння у іншомовного реципієнта тексту перекладу. Тому

завдання перекладу включає не тільки пошук еквівалентних відповідностей для передачі комунікативної установки відправника, а й надання одержувачу необхідних для розуміння пояснень, щоб реакція іншомовного одержувача відповідала реакції одержувача повідомлення на вихідній мові. Тільки тоді переклад стане тотожним, або еквівалентним.

Таким чином, міжкультурна комунікація, як особливий вид порозуміння, припускає спілкування між носіями різних мов і різних культур. Співставлення мов і культур виявляє не тільки загальне, універсальне, але й специфічне, національне, самобутнє, що зумовлене розбіжностями в історії розвитку народів. Як зазначає В. Н. Комиссаров, у процесі міжкультурної комунікації функціонують дві мовні системи, і вони функціонують не незалежно одна від одної, а у тісній взаємодії, з паралельним використанням комунікативно рівноцінних одиниць [4].

Отже, міжкультурні аспекти перекладу формують розвиток у студентів соціокультурної компетентності, що допомагає їм орієнтуватися в різних типах культур та цивілізацій, мови яких вивчаються, співвідносити з ними комунікативні норми та форми спілкування, а також допомагають у виборі культурно-доступних форм взаємодії з людьми в умовах сучасного міжкультурного спілкування.

Література

1. Комиссаров В. Н. Общая теория перевода : учебное пособие / В. Н. Комиссаров. – М. : ЧеРо, 1999. – 136 с.

2. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение: курс лекций / В. Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 1999. – 192 с.

Лариса Савицкая. Особенности современного межкультурного перевода.

В статье рассматриваются особенности современного межкультурного перевода, которые позволяют лучше понимать представителей другой языковой культуры при межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: *перевод, межкультурная коммуникация, межкультурный перевод.*

Larysa Savytska. The features of modern cross-cultural translation.

The article deals with the features of modern cross-cultural translation which allow better understanding of foreign-speaking culture representatives at cross-cultural communication.

Keywords: *translation, cross-cultural communication, cross-cultural translation.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 24.10.2016

Сальтевська Марина ЮхимівнаХарківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця**СКЛАДНИКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА**

У статті з'ясовується сутність педагогічної майстерності викладача. Виділяються такі її компоненти як педагогічна культура, педагогічні уміння і здібності, мовленнєва культура, вміння керувати собою та процесом взаємодії із студентами, педагогічна етика і спілкування, психолого-педагогічні знання.

Ключові слова: *майстерність, педагогічна майстерність, компетентність, компетенція, педагогічна культура.*

У наш час особистість викладача дуже важко переоцінити. Викладач супроводжує людину упродовж певних років її життя, допомагає зрозуміти та усвідомити споконвічні життєві цінності та знайти і обрати вірний шлях у житті. Звичайно, батьки виховують та розвивають дитину, проте викладачі продовжують цей процес, збагачують його, використовуючи при цьому свій педагогічний талант, свої вміння та неабияку педагогічну майстерність. Роль викладача іноземної мови у вихованні та навчанні студентів неоціненна. Відповідно до того, чи зможе він викликати в студентів зацікавленість до предмета та бажання вчити мову, буде залежати подальший навчально-виховний процес, і, зрештою, буде зрозуміло, чи зможе студент стати тим, ким прагне та досягти життєвого успіху. Адже, як відомо, знання іноземної мови відкриває безліч перспектив і допомагає оволодіти багатьма професіями.

Метою статті є аналіз складових педагогічної майстерності викладача іноземних мов задля подальшого професійного вдосконалення.

Педагогічна праця є однією з найбільш відповідальних та складних, адже вимагає різнобічної підготовки, високого рівня духовної культури, професійної майстерності, тобто певних професійних здібностей, які характеризують як розумову, так і емоційно-вольову сторону особистості педагога. Фундатором вивчення проблеми педагогічної майстерності викладача в системі освіти в Україні став академік АПН України І. А. Зязюн. Дослідник розглядає сутність педагогічної майстерності з різних сторін: як найвищий рівень педагогічної діяльності, як вияв творчої активності особистості педагога (за умови, що ми характеризуємо психологічний

механізм успішної діяльності) тощо. Власне "педагогічну майстерність" автор характеризує як комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [1, с. 30].

Подібне визначення пропонується в «Педагогічному словнику», де педагогічна майстерність визначається як високе мистецтво навчання і виховання, доступне кожному педагогові, який працює за покликанням і любить дітей. Педагог-майстер характеризується як спеціаліст високої культури, що глибоко знає свій предмет, добре обізнаний з відповідними галузями науки чи мистецтва, компетентний у питаннях загальної психології, досконало володіє методикою навчання і виховання [2, с. 300].

Підвалиною професійної майстерності є професійна компетентність, яка визначається базовими знаннями та вміннями педагога, його ціннісними орієнтирами, мотивами діяльності, розумінням себе у світі і світу навколо себе, стилем взаємодії з оточуючими [3, с. 74].

Використовуючи дані психолого-педагогічних досліджень, можна виділити ряд компонентів у структурі педагогічної майстерності педагога, зокрема, викладача іноземної мови [4, с. 120]:

1. *Дидактичні здібності* – здатність доступно і зрозуміло передавати студентам навчальний матеріал, викликати інтерес до предмета, збуджувати у студентів активну самостійну думку.

2. *Академічні здібності* – здібності до відповідної галузі науки. Здібний педагог повинен володіти предметом не тільки в обсязі навчального курсу, а значно ширше і глибоше, постійно стежити за новинками у своїй галузі, абсолютно вільно володіти матеріалом, виявляти до нього великий інтерес, виконувати наукову роботу, впроваджувати сучасні новітні методики викладання іноземної мови, активно застосовувати в навчальному процесі технічні засоби навчання, Інтернет, комп'ютерні технології та програми.

3. *Перцептивні здібності* – здатність проникати у внутрішній світ особистості, психологічна спостережливість, пов'язана з тонким розумінням особистості студента і його тимчасових психічних станів. Умілий викладач за незначними ознаками, ледь помітними зовнішніми проявами має уловлювати зміни у внутрішньому стані студента, вміло застосовувати у процесі викладання індивідуальний та диференційований підхід.

4. *Мовленнєві здібності* – уміння ясно і чітко висловлювати свої думки, почуття засобами мови, а також міміки і пантоміміки. Це одна з найважливіших здібностей у професії педагога, тому що в навчальному процесі передача інформації має в основному словесний характер. Мова умілого вчителя на занятті повинна бути завжди

звернена до студентів. Чи він повідомляє новий матеріал, чи коментує чийось відповідь, чи виражає схвалення або осуд. Дуже важливо знати можливості свого голосу, вміло ним користуватися. Дикція (чітка та ясна манера вимовляння слів, складів і звуків) – один із найважливіших елементів мовленнєвої культури викладача. Слід також звернути увагу на темп мовлення.

Крім голосового інструмента викладача – слова – в його арсеналі є цілий набір засобів невербального спілкування. Це, в першу чергу, експресивно-виражальні рухи – постава, жест, міміка, хода, візуальний контакт.

5. *Організаторські здібності* – це, по-перше, здатність організувати студентський колектив, згуртувати його, надихнути на виконання важливих завдань і, по-друге, здібності правильно організувати свою власну роботу. Організація власної роботи передбачає вміння правильно планувати і самому контролювати її.

6. *Здатність до розподілу уваги* одночасно між декількома видами діяльності має особливе значення. Здібний, досвідчений педагог повинен уважно стежити за змістом і формою викладу матеріалу, за розгортанням своєї думки (або думки студента), одночасно тримати в полі зору всіх студентів, вчасно реагувати на ознаки стомлення, неуважності, нерозуміння, помічати всі випадки порушення дисципліни і, нарешті, стежити за власною поведінкою (позою, мімікою і пантомімікою, ходом).

7. *Комунікативні здібності* – здібності до спілкування зі студентами, уміння знайти до них правильний підхід, налагодити з ними доцільні з педагогічного погляду взаємини, педагогічний такт. Студенти мають неоднаковий початковий рівень знань, різні здібності до вивчення мов та здатність адаптації до нових умов як навчання, так і комунікації. Зазвичай, в одній групі навчаються студенти з високим та низьким рівнем володіння іноземною мовою. У цьому випадку завдання викладача полягає в тому, щоб вдало організувати спілкування зі студентами, розвинути в них упевненість у своїх можливостях.

Одним із проявів педагогічного такту є почуття міри щодо застосування будь-якого педагогічного впливу (заохочення, покарання, повчання). Тактовний учитель, уважний і чуйний до особистості, завжди враховує її індивідуально-психологічні особливості.

Запорукою успішної організації навчального процесу є створення сприятливої міжособистісної атмосфери в педагогічному спілкуванні, яка б сприяла конструктивним змінам у свідомості особистості, спонукала її до засвоєння нових знань, усувала перешкоди на шляху здорового особистісного розвитку. На думку К. Роджерса, спілкування педагога повинно відповідати трьом

вимогам: конгруентність переживань і поведінки, безумовне позитивне ставлення до особи та емпатія [5, с. 25]. Конгруентність виявляється в щирому, відвертому, безпосередньому і усвідомлюваному прояві власних почуттів, особистісного ставлення до студентів. Антиподом конгруентному є «фасадне», відчужене, формальне спілкування, коли педагог приховує свої справжні почуття під безособовою професійно-рольовою маскою. Безумовне прийняття в контексті педагогічної взаємодії К. Роджерс розуміє як тепле, позитивне, зацікавлене ставлення педагога до студентів, яке не залежить від реальної поведінки чи знань останніх. Емпатія полягає у відчутті та розумінні педагогом внутрішнього стану, думок і почуттів студентів шляхом співпереживання і часткової ідентифікації.

Головними напрямками розвитку професійної майстерності педагога є:

1) підвищення науково-теоретичного та загальнокультурного рівнів педагога;

2) формування в педагога готовності до творчості, самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення;

3) системний характер усієї діяльності з підвищення професійної майстерності;

4) залучення педагогів до створення авторських програм, навчальних підручників, методичних розробок та рекомендацій, наукових досліджень та їх творчої реалізації.

Для оволодіння педагогічною майстерністю необхідна систематична підготовка до кожного навчального заняття; постійна робота з новинками педагогічної і психологічної літератури, знаходження в них нового для практичної перевірки і використання; вивчення досвіду колег і запозичення всього кращого, корисного, дійсно необхідного; вироблення індивідуальних прийомів (постановка голосу, техніка мовлення, граматична правильність, дикція, інтонація, сила звуку і т. п.); саморегуляція фізичного і психічного станів. Успіх педагогічної діяльності визначається, передусім, рівнем професійної підготовленості викладача. З накопиченням досвіду формуються оптимальні прийоми праці, приходить майстерність, яка дозволяє швидко адаптуватися до будь-якої студентської аудиторії, виникає легкість у роботі.

Велику допомогу викладачам ВНЗ в організації освіти надають нові технології. Викладач, який володіє такими технологіями, не тільки сприяє розвитку вільної творчої особистості студента, але й підвищує власний професіоналізм.

Оптимальний варіант оволодіння іноземною мовою в сучасних умовах не можна уявити без навчання в природньому мовленнєвому середовищі. Так само, як неможливо навчитися плавати без водного

середовища; без відповідного мовленнєвого середовища не домогтися сформованості навичок ефективного іншомовного міжкультурного спілкування. Водночас у новітньому інформаційно-освітньому середовищі це не означає неможливість ефективного навчання мови та іншомовної культури поза їх природнім середовищем, оскільки інноваційні інформаційні технології роблять можливим спілкування, яке відбувається майже безпосередньо з носіями мови. Головна перевага інноваційних технічних засобів навчання полягає в тому, що вони є джерелом автентичності, несуть в собі живу сучасну мову і надають справжнє уявлення про культуру. Саме завдяки цьому складовому елементу і використанню адекватної методики під час навчання іноземної мови інформаційно-освітнє середовище може сприяти створенню оптимальних умов для підготовки фахівця, який володіє іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування.

Беззаперечно, умови розвитку інноваційних інформаційних технологій сучасного суспільства диктують необхідність у розвитку і формуванні нових компетенцій викладачів ВНЗ, за допомогою яких вони можуть найбільш ефективно впоратися із завданням організації результативного навчального процесу, стандартизувати й автоматизувати рутинні освітні операції, а також відкрити можливості для пошуку нових творчих методів і технологій навчання.

Отже, процеси інтеграції в європейський освітній простір, зміни принципів, форм та методів роботи у вищих навчальних закладах України зумовили значне підвищення вимог до рівня та якості професійної підготовки викладачів іноземної мови, їхньої фахової та соціальної компетентності, загальної й професійної культури. Проблема педагогічної майстерності є у центрі уваги вчених-педагогів та психологів, викладачів-практиків. Від того, наскільки високим є рівень професійної майстерності педагога, залежить кінцевий результат навчального процесу. Аналіз досліджуваного поняття доводить усю глибину цієї педагогічної категорії та необхідність її подальшого вивчення.

Література

1. Педагогічна майстерність / [за ред. Зязюна І. А.]. – К. : Вища школа, 1997. – С. 30–49.
2. Педагогічний словник / [за ред. дійсного члена АПН України Ярмаченка М. Д.]. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 300 с.
3. Браже Т. Г. Современная аттестация учителей: цели и тенденции / Т. Г. Браже // Педагогика. – 1995. – № 3. – С. 69–73.
4. Галузяк В. М. Педагогіка / Галузяк В. М., Сметанський М. І., Шахов В. І. – Вінниця : «Логос», 2000. – 200 с.
5. Грохульська Дж. Карл Роджерс – концепція освіти / Дж. Грохульська // Шлях освіти. – 1997. – № 2. – С. 24–27.

Марина Сальтевская. Составляющие педагогического мастерства преподавателя.

В статье определяется сущность педагогического мастерства преподавателя. Выделяются такие ее компоненты как педагогическая культура, педагогические умения и способности, речевая культура, умение управлять собой и процессом взаимодействия со студентами, педагогическая этика и общение, психолого-педагогические знания.

Ключевые слова: *мастерство, педагогическое мастерство, компетентность, компетенция, педагогическая культура.*

Maryna Saltevska. Components of Teaching Skills.

The article discovers the essence of teaching skills. Its key components include pedagogical culture, pedagogical skills and abilities, language culture, ability to rule one's actions as well as to manage interaction with students, teaching ethics and communication, psychological and pedagogical knowledge.

Keywords: *skills, teaching skills, competence, competency, pedagogical culture.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 378:658.5

© Сахненко О. І., 2016

Сахненко Оксана Іванівна

Національна академія Національної гвардії України

**КОНТРОЛЬ ЗАМОВНИКА В УПРАВЛІННІ
ОСВІТНЬОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Розглядаються організаційно-методичні рекомендації щодо проведення контролю рівня відповідності підготовки випускників вищого військового навчального закладу вимогам посади їх призначення за місцем служби і використання його результатів в управлінні навчальним процесом з боку замовника як елемента системи управління освітнім процесом.

Ключові слова: *контроль, система управління, вища військова освіта.*

Існуючі нормативні документи, що регламентують організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), передбачають врахування вимог практичної діяльності випускників за посадою призначення. Тому актуальним слід вважати завдання постійного порівняння рівня підготовки випускників виконувати обов'язки за посадою призначення, які сформовані в ході освітнього

процесу у ВВНЗ (далі – прогнозний рівень підготовки випускників), з рівнем фактичного їх виконання за певний період часу після закінчення закладу (далі – фактичний рівень підготовки випускників) з метою удосконалення цього процесу.

Мета даної роботи полягає в розробці методичних положень для проведення контролю рівня підготовки випускників ВВНЗ з боку замовника як елементу системи управління освітнім процесом.

В змістовному розгорнутому виді завдання контролю замовника можна сформулювати наступним чином: на підставі результатів підсумкового контролю рівня засвоєння навчальних дисциплін випускниками ВВНЗ визначається прогнозний рівень їх здатності виконувати обов'язки посад призначення, далі проводиться вимір фактичного рівня їх виконання за певний період часу, порівнюється його величина з прогнозним рівнем, аналізуються причини можливих відхилень та розробляються заходи щодо удосконалення освітнього процесу.

У відомих публікаціях [1-3] питання взаємодії між роботодавцями та вищими навчальними закладами з метою забезпечення потрібної якості освіти розглядаються як правило з загальних позицій, а запропоновані рекомендації для практичної реалізації потребують додаткових досліджень.

Виклад основного матеріалу, обґрунтування результатів дослідження. Вирішення сформульованого завдання доцільно проводити в рамках існуючих стандартів вищої освіти як їх доповнення стосовно засобів діагностики рівня якості вищої освіти.

Основні етапи вирішення завдання.

На першому етапі формуються показники прогнозного рівня здатності виконувати обов'язки посади призначення. Прогнозний рівень розраховується для типових завдань діяльності (P_{mij}), видів діяльності (P_{di}), загальний прогнозний рівень підготовки (P_3) за формулами

$$P_{mij} = \sum_l B_{ijl} \cdot K_{6l}; \quad (1)$$

$$P_{di} = \sum_j P_{mij} \cdot K_{mj}; \quad (2)$$

$$P_3 = \sum_i P_{di} \cdot K_{di}, \quad (3)$$

де B_{ijl} – балова оцінка ступеню засвоєння l -ої дисципліни навчального плану, яка приймає участь в формуванні здатності

виконувати j -те типове завдання i -го типу діяльності посади призначення, $l = \overline{1, L}$, $j = \overline{1, J}$, $i = \overline{1, I}$;

K_{dl} , K_{mj} , K_{di} – коефіцієнти вагомості відповідно l -ої дисципліни в формуванні здатності виконувати типові завдання – P_{mij} , здатності P_{mij} в формуванні здатності виконувати види діяльності – P_{di} , здатності P_{di} в формуванні загальної здатності P_3 виконувати посаду призначення.

Перелік типових завдань та видів діяльності міститься в освітньо-професійній програмі зі спеціальності (спеціалізації) підготовки. Вагомі коефіцієнти для визначення показників прогнозного рівня підготовки випускників пропонується розраховувати як питому вагу обсягу навчальних годин дисциплін або їх окремих частин (модулів), які забезпечують формування компетентностей щодо виконання відповідних завдань і видів діяльності, в загальному для них обсягу навчальних годин. Необхідні дані для розрахунків визначаються за результатами аналізу змісту освітньо-професійної програми, навчального плану та навчальних дисциплін.

Розрахунок показників прогнозного рівня компетентностей проводиться по кожному випускнику спеціальності (спеціалізації). Доцільно також визначати прогнозний рівень підготовки за кожним типовим завданням та кожному виду діяльності в рамках спеціальності, по спеціальності в цілому, по всім спеціальностям як підсумковий показник рівня підготовки випускників ВВНЗ.

На другому етапі вирішення сформульованого завдання проводиться вимір фактичного рівня підготовки випускників. В ньому приймають участь випускники, посада яких у військах відповідає посаді призначення. Вимір здійснюється шляхом оцінювання якості виконання обов'язків займаної посади за певний період на основі методичних рекомендацій, що розробляються ВВНЗ і затверджуються замовником фахівців. На основі оцінок фактичного рівня виконання типових завдань посади розраховується рівень виконання видів діяльності та загальний рівень підготовки кожного випускника за аналогією з формулами (2, 3), відповідно. Далі, для порівняння, визначаються показники фактичного рівня підготовки по кожному типовому завданню, кожному виду діяльності за всіма випускниками в рамках кожної спеціальності (спеціалізації), по кожній спеціальності (спеціалізації) в цілому, а також по всім спеціальностям (спеціалізаціям) за ВВНЗ.

На третьому етапі вирішення завдання проводиться аналіз отриманих на першому та другому етапах оцінок прогнозного та фактичного рівня підготовки випускників. Аналіз полягає у формуванні загальної оцінки рівня підготовки випускників щодо його відповідності вимогам посади призначення, визначенні впливу факторів та конкретних причин на відхилення фактичного рівня підготовки від прогнозного.

На останньому, четвертому, етапі розробляються заходи щодо удосконалення освітньої діяльності у ВВНЗ, спрямовані на забезпечення відповідності рівня підготовки випускників вимогам посади призначення.

Висновки, перспективи. Використання запропонованих методичних положень в системі управління освітнім процесом ВВНЗ дозволить підвищити об'єктивність оцінки рівня підготовки випускників як закладу в цілому, та й його окремих підрозділів, виявити резерви росту цього рівня та розробити заходи для прийняття відповідних управлінських рішень.

Література

1. Безтелесна Л. Механізми взаємодії роботодавців та вищих навчальних закладів в системі безперервної освіти [Електронний ресурс] / Л. Безтелесна. – Режим доступу : <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi.> – Назва з титул. екрану.

2. Кліх Л. В. Стратегічне партнерство між ВНЗ та роботодавцями як умова підвищення конкурентоздатності професійної освіти [Електронний ресурс] / Л. В. Кліх, В. К. Сидоренко // Теорія і методика професійної освіти. – 2012. – Вип. 3. – Режим доступу : http://www.tmpre.gb7.ru/mag_3_2012.htm. – Назва з титул. екрану.

3. Сидоренко В. К. Роль роботодавців у забезпеченні якості освітніх процесів [Електронний ресурс] / В. К. Сидоренко, Л. В. Кліх. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/old>. – Назва з титул. екрану.

Оксана Сахненко. Контроль заказчика в управлении образовательной деятельностью высшего военного учебного заведения.

Рассматриваются организационно-методические рекомендации по проведению контроля уровня соответствия подготовки выпускников высшего военного учебного заведения требованиям должности их назначения по месту службы и использования его результатов в управлении учебным процессом со стороны заказчика как элемента системы управления образовательным процессом.

Ключевые слова: *контроль, система управления, высшее военное образование.*

Oksana Sakhnenko. The customer's control in the management of educational activity of the higher military educational institution.

The organizational and methodological recommendations for monitoring the compliance level of graduates' training of the higher military educational institution the requirements of the post of their appointment of the place of job and using its results in the management of the educational process from the customer as an element of the system of management of the educational process are considered.

Keywords: control, the system of management, the higher military education.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 37.013:656.7

© Стасевич К. В., 2016

Стасевич Катерина Валентинівна

Кіровоградська льотна академія

Національного авіаційного університету

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З АВІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЗА СТАНДАРТАМИ ТА ПРАКТИКОЮ ІСАО

У статті розглядається сучасний стан та процес професійної підготовки авіаційних фахівців, у тому числі фахівців з авіаційної безпеки в регіональних навчальних центрах ІСАО. Досліджується прогресивна сучасна програма навчання «TRAINAIR PLUS», впровадження її в навчальний процес, доцільність, зміст та цінність.

Ключові слова: професійна підготовка, фахівець, методологія, авіаційна безпека, ІСАО, служба авіаційної безпеки.

Глибина усвідомлення можливості та специфіки терактів в авіаційній галузі визначає вибір найкращих засобів підготовки висококваліфікованих фахівців для забезпечення авіаційної безпеки. Міжнародні стандарти професійного відбору кандидатів для роботи та професійної підготовки у сфері забезпечення безпеки цивільної авіації ґрунтуються на рекомендаціях і стандартах Міжнародної організації цивільної авіації (ІСАО), які дозволяють створювати і підтримувати кадровий потенціал на світовому рівні.

Питання професійної підготовки авіаційних фахівців розглядалися такими науковцями як О. М. Керницький [3], Є. В. Кміт [2], В. Г. Кодола [4], Р. Н. Макаров [6], Т. С. Плачинда [7], Г. А. Пухальська [9], В. В. Ягупов [2] та інші. Методологія комплексного підходу до професійної освіти авіаційного персоналу

розглядалась у працях О. Г. Захарової [2], Ю. Г. Татура [8] та інші. У Керівництві з безпеки для захисту цивільної авіації від актів незаконного втручання [12] описуються міжнародні вимоги до професійної підготовки фахівців служби авіаційної безпеки (САБ). Основні компоненти моделі компетентнісного навчання ІКАО представлені в Дос 9941 [14]. В той же час, аналіз літератури свідчить, що питання сучасної професійної підготовки фахівців САБ, залишаються недостатньо вивченими.

Однією з стратегічних цілей ІКАО є підвищення рівня авіаційної безпеки цивільної авіації в усьому світі. У Києві функціонують два Європейських регіональних навчальних центри ІКАО, один з них Центр з авіаційної безпеки (на базі ДМА «Бориспіль» та Національного авіаційного університету) з 1996 року. Навчання здійснюється для громадян України й іноземних громадян Східноєвропейського регіону за програмними курсами ІКАО з видачею сертифікатів. Підготовка слухачів проводиться за модульною системою російською або англійською мовами. Заняття проводять висококваліфіковані інструктори, сертифіковані ІКАО. При успішному закінченні курсів Центр видає сертифікат міжнародного зразка [15].

Ефективність мережі регіональних навчальних центрів ІКАО підтверджується постійним і своєчасним обміном оперативної інформації, яка стосується інцидентів та погроз актів незаконного втручання (АНВ), а також отримання інших повідомлень та рекомендацій, націлених на подальше вдосконалення заходів авіаційної безпеки [5]. Основні кваліфікаційні вимоги, що включають зміст програм підготовки, рівень володіння англійською мовою, вимоги до елементів спеціалізованої авіаційної термінології, вимоги до елементів медичного огляду авіаційного персоналу викладені в міжнародному стандарті Додатку 1 до Чиказької Конвенції ІКАО «Видача свідоцтв авіаційному персоналу» [8]. Інструктивний матеріал ІКАО міститься в «Керівництві з управління безпекою польотів» [13]. Документами ІКАО кваліфікаційної системи підготовки авіаційних фахівців для цивільної авіації договірних держав, передбачена пряма підзвітність за якість і відповідність цієї підготовки повноважного органу з видачі свідоцтв авіаційному персоналу.

Навчальна діяльність Центру ІКАО базується на комплексному підході до безпеки авіаційного транспорту. При цьому використовуються стандартні пакети навчальних програм ІКАО з урахуванням національних особливостей, які побудовані за методологією «TRAINAIR PLUS». Серед них наступні курси: базова або початкова підготовка персоналу служби авіаційної безпеки; авіаційна безпека, призначена для 20 категорій персоналу авіакомпаній; забезпечення безпеки перевезення вантажів і пошти;

робота керівного складу в кризових ситуаціях; підготовка фахівців роботи із заручниками і переговорів; підготовка інструкторів з авіаційної безпеки; авіаційна безпека для керівного складу авіапідприємств; підготовка державних інспекторів з аудиту в області авіаційної безпеки; управління якістю в області авіаційної безпеки; для керівників середньої ланки служб авіаційної безпеки. Всього 31 курс.

Програма «TRAINAIR PLUS» є системою для підвищення безпеки та ефективності повітряних перевезень шляхом створення і підтримки високих стандартів професійної підготовки та компетентності авіаційного персоналу на глобальній основі. Програма відкрита для всіх регіональних навчальних центрів ICAO, а також цивільних авіаційних навчальних центрів у всьому світі, якщо вони мають можливість розробляти або адаптувати навчальні матеріали по стандартам ICAO.

Методологія «TRAINAIR PLUS» базується на: аналізі конкретних посадових вимог; призначена для досягнення конкретних навчальних навичок; є залежною від матеріалу курсу; піддається суворій перевірці; фокусується на рівні якості стандарту; фокусується на системі якості навчальних програм; фокусується на високій компетентності інструкторів і розробників курсу [15].

Програма ICAO «TRAINAIR PLUS», була прийнята з метою гарантії більш високих стандартів підготовки авіаційних фахівців. На підтримку ініціативи «TRAINAIR PLUS» ICAO опублікувало Керівництво з розробки навчальних програм (Training Development Guide) новий документ, який повинен відігравати головну роль при розробці та розвитку курсових матеріалів. Програма «TRAINAIR PLUS» надає її членам унікальну можливість спільно використовувати прогресивну практику та досвід, дослідити наскільки це працює й інтегрувати їх в навчальний процес, що матиме позитивний вплив для всієї авіаційної спільноти [1].

На сьогодні «TRAINAIR PLUS» є методичною основою підготовки фахівців авіаційного профілю, у тому числі фахівців з авіаційної безпеки, в регіональних навчальних центрах ICAO. Базові знання та навички, які закладені в основу методології «TRAINAIR PLUS» є дуже значимими та представляють велику цінність для методистів та викладачів авіаційних навчальних закладів, незалежно від того, за якими освітніми і методичним стандартам вони працюють. Ми вважаємо, що авторитет регіональних навчальних центрів ICAO щороку зростає саме завдяки якісній підготовці авіаційних кадрів, яка досягається впровадженням у навчальний процес прогресивних методологій, а також тісному контакту з авіаційними адміністраціями багатьох країн за регіоналізацією міжнародних навчальних програм і

визнанню національних програм підготовки авіаційних фахівців на базі впровадження прогресивного досвіду.

Література

1. АНС лидер в области обучения УВД [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cosmos.kz/pdf/Aero_20.pdf. – Назва з екрану.
2. Захарова О. Г. Разработка модели процесса профессиональной подготовки авиационного персонала гражданской авиации Российской Федерации на основе компетентностного подхода и инновационных образовательных технологий / О. Г. Захарова // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. – 2012. – Том 14. – № 4(2). – С. 615–616.
3. Керницький О. М. Проблеми підготовки курсантів-льотчиків у вищому закладі військової освіти / О. М. Керницький // Зб. наук. пр. Національної академії оборони України. – 2004. – № 4(41). – С. 19-25.
4. Кодола В. Г. Система средств подготовки летного состава XXI века / В. Г. Кодола // В-к МНАПЧАК. – 2008. – № 2. – С. 59-65.
5. Конференция высокого уровня по авиационной безопасности (HLCAS) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.icao.int/Meetings/avseconf/Documents/WP%2024/HLCAS.WP.24.Russia.RU.pdf>. – Назва з екрану.
6. Макаров Р. Н. Основы формирования профессиональной надежности летного состава гражданской авиации / Р. Н. Макаров. – М. : Воздушный транспорт, 1990. – 384 с.
7. Плачинда Т. С. Професійна підготовка майбутніх авіаційних фахівців: зарубіжний і вітчизняний досвід та шляхи підвищення якості : монографія / Т. С. Плачинда. – Кіровоград : «Полімед-Сервіс», 2014. – 533 с.
8. Приложение 1 к Чикагской Конвенции «Выдача свидетельств авиационному персоналу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bpl.ru/asmap/Annexes//an01_cons_ru.pdf. – Назва з екрану.
9. Пухальська Г. А. Проблеми підготовки майбутніх пілотів цивільної авіації у вищому навчальному закладі / Г. А. Пухальська // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : збірник наукових праць. – Х. : Українська інженерно-педагогічна академія (УПА), 2006. – Вип. 14-15. – С. 129-135.
10. Татур Ю. Г. Компетентностный подход в описании результатов и проектировании стандартов высшего профессионального образования / Ю. Г. Татур. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 16 с.
11. Ягунов В. В. Професійна комунікативна компетентність диспетчерів управління повітряним рухом: поняття, сутність і зміст [Електронний ресурс] / В. В. Ягунов, Є. В. Кміт. – Режим доступу :

http://www.rusnauka.com/4_SND_2013/Pedagogica/2_127258.doc.htm. – Назва з титул. екрану.

12. Doc 8973/8. Руководство по безопасности для защиты гражданской авиации от актов незаконного вмешательства. – Изд. 8-е. – Монреаль, 2011. – 748 с.

13. Doc 9859. Руководство по управлению безопасностью полетов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.aerohelp.ru/data/432/Doc9859.pdf>. – Назва з титул. екрану.

14. Doc 9941/3. Trainair plus Operations Manual [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.icao.int/Training/TrainairPlus/Documents/ICAO-TPOM-3rdED-REV2-low.pdf>. – Назва з титул. екрану.

15. ICAO Global Aviation Training / TRAINAIR PLUS [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.icao.int/training/trainairplus/Pages/default.aspx>. – Назва з титул. екрану.

16. ICAO TRAINAIR PLUS Training Developers Course [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.icao.int/Training/TrainairPlus/Documents/ICAO-TPOM-3rdED-REV2-low.pdf>. – Назва з титул. екрану.

Екатерина Стасевич. Профессиональная подготовка специалистов по авиационной безопасности по стандартам и практике ICAO.

В статье рассматривается современное состояние и процесс профессиональной подготовки авиационных специалистов, в том числе специалистов по авиационной безопасности в региональных учебных центрах ICAO. Исследуется прогрессивная современная программа обучения «TRAINAIR PLUS», внедрение ее в учебный процесс, суть, содержание и ценность.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, специалист, методология, авиационная безопасность, ICAO, служба авиационной безопасности.

Kateryna Stasevuch. Professional training of the aviation security experts by ICAO standards and practice.

The article examines the current state and the process of training of aviation professionals, including aviation security experts in the ICAO regional training centers. We studied modern progressive training program «TRAINAIR PLUS», its introduction in the educational process, the essence, content and value.

Keywords: training, expert, methodology, security, ICAO, Aviation Security Service.

Стаття надійшла до редакційної колегії 28.10.2016

UDC 005.336.4:[37.091.33-024.63-057.876::37.016:616-053.2]

© Stoeva T., Titkova E., Prokhorova S., 2016

© Vesilyk N., Papinko R., Fedin M., 2016

**Tatiana Stoeva,
Elena Titkova,
Svitlana Prokhorova,
Natalia Vesilyk,
Roman Papinko,
Maxim Fedin**

Odessa National Medical University

EXPERIENCE OF APPLICATION INTERACTIVE TEACHING METHODS IN THE DISCIPLINE «PEDIATRICS» IN MEDICAL STUDENTS OF 6TH YEAR

Interactive methods can increase the interest in the study discipline, provide students with theoretical questions, teach principles of diagnosis and treatment, have positive impact on academic achievement, to develop skills for effective cooperation, improve interpersonal skills, develop personal professional quality and develop the skills of effective communication of the doctor and the patient.

Keywords: *interactive methods, pediatrics, students.*

Abstract and Introduction. Currently, the concept of «interactive teaching methods» is filled with new content; the priority role in it is given: interaction; improvement of communication skills of the person; development and implementation of the social experience of people; educational and pedagogical cooperation between the participants of the educational process [4]. Interactive training means to communicate, to be in conversation mode, to have a dialogue. Interactive and active methods have much in common. But in contrast to the active methods, interactive focused on the broad engagement of students with the teacher and with each other, the dominance of activity of students in the learning process.

For interactive methods can be classified as follows: the discussion, heuristic conversation, «brainstorming», role-playing, business games, training, case-method, project method, group work with illustrative material, discussion of movies, etc. [3].

The problem is its relation to important scientific and practical tasks. Students of medical and medical-prophylactic faculty study discipline «Pediatrics» 6 course. Difficulties in training determined by the peculiarities of the discipline itself: a pediatrician must be in constant communication with the child and his parents. At the final stage of preparation of the student for professional work is necessary to form the right motivation, to

improve clinical reasoning skills of teamwork, interaction with the patient and his representatives, the ability to act in a conflict situation, compliance and correct interpretation of all legal and bioethical standards and norms in the provision of medical and emergency medical care.

Therefore, special attention is paid to the practical training of students, the ability to detect in children symptoms and syndromes, indicating the border and pathological conditions. Competence approach formed during supervision of healthy and sick children, counseling analyzes of patients, discussion of real clinical cases, post-mortem conferences. In order to implement these goals, as the ability to collect anamnesis, master the technique of examination, analysis skills obtained in the survey data of the patient, the skills set priorities in the appointment of the survey design, the formation of the skill processing of medical and biological data on the basis of modern computer technologies, using method of work on a practical training in groups, case-method, role-playing.

Case-study method or the method of specific situations - a method of active problem-situation analysis, based on learning by solving specific problems - situations (decision of cases). The method of specific situations (case-study method) refers to a non-player simulation active learning methods and is considered as a tool to apply the theoretical knowledge to solve practical problems [2]. Analysis of specific case studies (case-study) learning method designed to improve skills and gain experience in the following areas: identification, selection and problem solving; work with information - understanding of the values of the details described in the situation; analysis and synthesis of information and arguments; work with the assumptions and conclusions; evaluation of alternatives; making decisions; hearing and understanding of other people - teamwork skills.

It is actual to use the illustrative educational situations - cases, the purpose of which - at some practical examples to teach students the algorithm of making the correct decision in a given situation. Such cases are convenient for the development of skills of rendering first aid to the patient, the technique of child care. Case activates students to develop analytical and communication skills, leaving the trained one on one with the real situation. If in the children's hospital department patients with specific pathology, knowledge of which is required by the program, are currently not available it is convenient to refer to the «case-studies». You can use the method of «case-studies» in the organization of independent work of students, followed by a discussion in class features of the analysis of the clinical situation, different students.

Business (simulation, operational, educational, didactic) clinical game - a method of training of professional activities through its simulation close to the real conditions, with obligatory branched dynamic development solvable situation, task or problem in strict accordance subsequent events to

the nature of the decisions and action taken by playing in the early stages [5]. This form of training allows to create professional and communication skills. One of the type of game is «doctor – patient». This is the main clinical form of the game that simulates the professional doctor intellectual activity conditions aimed at detection and treatment of disease of the patient. This form is the simplest, it is the basis of all clinical games. Educational game «doctor – patient» organizationally and methodically extremely wide, mobile and can be used in the range of a single player t with teacher to the application of this technique in a lecture when the lecturer is playing with students of a faculty or even the entire course. Business clinical games allow students to feel the atmosphere of intellectual activity, very close to the practical work of professional doctors in the recognition of symptoms and syndromes; create playing dynamically changes the picture depending on the right and wrong actions and decisions; will form an optimal psychological climate of communication with patients and colleagues.

Work in small groups - a joint activity of students in the group under the guidance of the leader, aimed at solving the general problem by adding the results of the creative work of individual members of the team with the division of powers and responsibilities. Classes in small groups allow students to acquire the skills of cooperation and other important interpersonal skills. In addition, these activities help students learn how to resolve disagreements between them.

With the increasing number of participants in the group range of possibilities, experience and skills of its members may be expanded. It increases probability of appearance participants whose expertise will be useful for group assignments. However, small groups are more effective because the faster susceptible organizations work faster and give each student more opportunities to make the work contributed.

The purpose of the article was to show how using of interactive methods in training can effect on student motivation, development of communicational skills, increasing academic progress.

Materials and Methods. On a practical training on discipline «Pediatrics» in the department of pediatrics № 2 ONMedU in the study of current issues pediatric pulmonology and gastroenterology students of 6 courses was offered clinical games of relevant classes. As a base scenario, educational - methodical manual of clinical games has been used [1].

Considering that this manual is recommended for students of the 4th year, changes were made to the script, added tasks relating to issues of differential diagnosis and medical records. Students were offered roles respectively scripted in clinical games and are distributed by lot. On the role of arbitrator was appointed the most competent in the subject student, according to the results of the survey and tests, allowing the best way to

identify inaccuracies, erroneous opinion, to support science-based discussion, summarize. In the game for the convenience and better assimilation of the material were identified basic blocks: examination of the patient at home, in hospital, study and formulation of primary diagnosis, primary and secondary examination of the patient, the diagnostic search, the main purpose of therapy, further observation, recommendation. Clinical game was supplemented by a multimedia presentation with a demonstration of the survey results, charts and tables about classification and differential diagnosis, illustrations.

Results. The main problem was a psychological restraint and refusal to participate in the game. The reasons were mainly related to the student's character features (shyness, indecision) and persistent prejudice of the futility of such practices for the profession. Enforced to participate was sabotaged by these students (silence, refusing to answer, to engage in dialogue, to follow the script). For these students expectant management was chosen, which allowed them to get acquainted with the procedure of clinical game, to adapt to the scenario and participate in the discussion of results.

After a series of 4 games a survey of opinions of students was held. The vast majority considered such a presentation of the material interesting, informative and motivational. Also, students have noted better assimilation and memorization of the material and the opportunity to discuss the specific features of the condition and the nuances in the observation of the patient. It was observed an increase student's motivation in studying pediatrics, a higher level of training for each lesson, the desire to improve their competence by the scientific analysis of data, exploring the most recent data in scientific sources of information, the increase in average academic achievement.

Conclusion. Using interactive methods can increase the interest in the study discipline, provide students with the etiology, pathogenesis and clinical symptoms of diseases, teach principles of diagnosis and treatment, to teach the basic principles of prevention, learn how to assess the severity of the patient's condition, which has a positive impact on academic achievement, to develop skills for effective cooperation, improve interpersonal skills, develop personal professional quality, build and develop the skills of effective communication of the doctor and the patient.

References

1. Ділові клінічні ігри з педіатрії : навч.-метод. посіб. / Ю. В. Марушко, І. Б. Єршова, Л. М. Осичнюк, Г. Г. Шеф. – Луганськ : ЛДМУ, 2011. – 122 с.
2. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения [Электронный ресурс] /

А. Долгоруков. – Режим доступа : http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600. – Название с титул. экрана.

3. Мандриков В. Б. Использование инновационных технологий преподавания в медицинском вузе / В. Б. Мандриков, А. И. Краюшкин, Е. Ю. Ефимова, С. В. Федотов // Международный журнал экспериментального образования. Материалы регион. межвуз. учеб.-метод. конф. с междунар. участием «Инновации в образовании». – 2010. – № 4. – С. 140-142.

4. Recommendations for Clinical Skills Curricula for Undergraduate Medical Education. Recommendations for Preclerkship Clinical Skills Education for Undergraduate Medical Education. Task Force on the Clinical Skills Education of Medical Students// Eugene C. Corbett, Jr., M.D., Roger L. Berkow, M.D., Lisa B. Bernstein, M.D and others. – Association of American Medical Colleges, 2008. –P. 15.

5. Шаронова С. А. Деловые игры / С. А. Шаронова. – М. : Изд-во РУДН, 2005. – 166 с.

Татьяна Викторовна Стоева, Елена Васильевна Титкова, Светлана Вадимовна Прохорова, Наталья Леонидовна Весилык, Роман Марьянович Папинко, Максим Владимирович Федин. Опыт применения интерактивных методов в обучении студентов 6 курса по дисциплине «Педиатрия».

Интерактивные методы могут повысить интерес к изучению дисциплины, ознакомить студентов с теоретическими вопросами, научить принципы диагностики и лечения, оказывают положительное влияние на успеваемость, развивать навыки для эффективного сотрудничества, улучшить межличностные навыки, развивать личные профессиональные качества и развивать навыки, эффективного общения врача и пациента.

Ключевые слова: интерактивные методы, педиатрия, студенты

Тетяна Вікторівна Стоева, Олена Василівна Тіткова, Світлана Вадимівна Прохорова, Наталія Леонідівна Весілик, Роман Мар'янович Папінко, Максим Володимирович Федін. Досвід застосування інтерактивних методів у навчанні студентів 6 курсу з дисципліни «Педіатрія».

Інтерактивні методи можуть підвищити інтерес до вивчення дисципліни, ознайомити студентів з теоретичними питаннями, навчити принципи діагностики та лікування, роблять позитивний вплив на успішність, розвивати навички для ефективної співпраці, поліпшити міжособистісні навички, розвивати особисті професійні якості і розвивати навички, ефективного спілкування лікаря і пацієнта.

Ключові слова: інтерактивні методи, педіатрія, студенти.

Стаття надійшла до редакційної колегії 10.10.2016

Стоянова-Коваль Світлана Савівна
Одеський державний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ОБЛІКОВИХ ФАХІВЦІВ

В статті розглянуті аспекти, які впливають на становлення майбутнього фахівця з обліку, досліджено особливості підвищення ефективності навчання студентів економічних спеціальностей, визначені проблемні питання з якості вищої освіти.

Ключові слова: вища освіта, якість навчання, практична підготовка, фахівець з обліку.

В сучасних умовах господарювання управління будь яким підприємством вимагає забезпечення керівництвом достовірною, своєчасною, неупередженою інформацією. Обліково-аналітичне інформаційне забезпечення менеджменту стає вирішальним фактором формування високої конкурентної позиції підприємницьких формувань. Ключову роль в забезпеченні такою інформацією відіграють обізнані, висококваліфіковані, професійні фахівці. Від так процес підготовки управлінських кадрів, відіграє важливу роль.

Нині функції бухгалтера вийшли далеко за межі простої реєстрації господарських операцій та надання для управління достовірної інформації про минулі факти, він зобов'язаний забезпечувати економічну безпеку підприємства, здійснювати моніторинг поточних подій, створювати підґрунтя для прийняття антикризових рішень, приймати участь у формуванні стратегії розвитку на майбутнє. Сьогодні успішний фахівець з обліку, це творча особистість. Сучасний бухгалтер повинен володіти здатністю економічного мислення, глибоко осмислювати рішення, аргументовано відстоювати свою точку зору з врахуванням етичних вимог, володіти навичками наукової, організаторської та виховної роботи, бути ерудованим в галузі світової та вітчизняної економіки і культури. Ринкове середовище потребує прийняття відповідних управлінських рішень, тобто ринок праці висуває вимоги не тільки до рівня теоретичних знань потенційного працівника, але і до того ступеня відповідальності, професійної компетентності і комунікабельності, що він може продемонструвати.

Тому процес набуття професійної освіти, де майбутні облікові фахівці мають оволодіти необхідними теоретичними знаннями і

професійними практичними навичками з бухгалтерського обліку, повинен постійно якісно вдосконалюватися.

Наразі професійна діяльність майбутнього фахівця спрямована на узагальнення, систематизацію та інтерпретацію інформаційних потоків для прийняття стратегічних управлінських рішень, що призводить до необхідності створення обліково-аналітичної системи стратегічного типу, основними функціями якої є:

- організація управлінського обліку відповідно до вимог облікової політики;

- вибір форм і методів організації обліку на підприємстві згідно із специфічними потребами самого підприємства та зовнішніми умовами;

- розробка форм внутрішньої управлінської звітності та встановлення строків її подання;

- аналіз інвестиційних проектів та підготовка рекомендацій для подання керівництву;

- аналіз сприятливих і негативних змін зовнішнього середовища;

- розробка коригувальних заходів для подання керівництву [1].

Безперервне вдосконалення освітнього процесу може бути забезпечене завдяки використанню перевіреної в різних системах управління якістю та адаптованої до умов освіти форми – гуртків якості, ініціативних творчих груп. Їх діяльність спрямована на вивчення нових тенденцій у розвитку освіти і впровадження ефективних педагогічних технологій. Такі групи не повинні формуватися зверху, за рішенням адміністрації, класичний варіант – їх виникнення за ініціативою самих викладачів і студентів [3].

Поява гуртків якості у ВНЗ дозволяє делегувати рішення проблем управління якістю освіти самим викладачам. Зрозуміло, що для організації роботи ініціативних груп повинні бути створені такі умови, які зацікавлять викладачів в цій діяльності. При цьому, проведення у гуртках тренінгів дозволяє здобути та засвоїти знання, сформувати та розвинути уміння, навички, важливі якості та ін.

З метою покращення практичної підготовки практикувати при облікових факультетах чи кафедрах створення навчальних бухгалтерій у спеціалізованих кабінетах, забезпечених бланковою документацією, програмними продуктами, реальними даними про господарську діяльність підприємств для проведення занять у формі міжпредметних тренінгів, рішення тестових та контрольних вправ, локальних та наскрізних задач, ситуаційних завдань, ділових ігор та інших напрямів теоретичної та практичної підготовки фахівців з обліку і аудиту

Цінність тренінгів виражається в тому, що вони дозволяють інтенсифікувати процес професійної підготовки (зберігаючи час та

простір), зробити його більш ефективним за рахунок повної відповідності принципам особистісно-орієнтованого навчання. Таким чином, гуртки та тренінгові технології з їх унікальними можливостями мотивувати, стимулювати, створювати ситуації, забезпечувати особистісне та професійне зростання, формування й розвиток необхідних якостей, застосовувати інтерактивні методи й поєднувати форми колективної, групової та індивідуальної роботи, стають сьогодні одними з провідних технологій навчання [2].

Значну роль у підвищенні ефективності навчання студентів відіграє також використання бази даних електронної бібліотеки, яка включає підручники, навчальні посібники, тексти лекцій, актуальні періодичні видання, наукові статті та ін. Існує потреба різко змінювати значення лекцій, які повинні залишитися лише для дискусійних, нових та найбільш вразливих питань і проблем.

Сьогодні важливою функцією викладача є вміння спрямовувати студентів у процес ефективного освоєння інформації шляхом застосування інноваційних технологій, серед яких найперспективнішою є кредитно-модульна система, яка забезпечує не лише ритмічність навчальної роботи, справедливості при оцінюванні знань студентів, але і виконує такі функції як виховну, управлінську, профілактично-попереджувальну та сприяє підвищенню мотивації студентів до систематичної самостійної роботи, переорієнтації їх цілей з отримання позитивної оцінки на формування стійких знань, умінь, навичок та творчих здібностей.

Для розширення можливості індивідуальної підготовки практикувати по кожній дисципліні формування електронних навчально-методичних комплексів, наповнених усіма необхідними методичними та навчальними матеріалами: від типової і робочої програми до конспекту лекцій, підручників, тестових, контрольних та ситуаційних завдань, до яких студенти повинні мати вільний доступ у спеціалізованих кабінетах, через мережу Internet, для роботи в системі on-line. Однак й тут виникають певні проблеми. Відсутність належної матеріальної бази, комп'ютерних класів та кабінетів, бібліотечних джерел не дає можливості ефективно запроваджувати індивідуальні методи навчання.

Наступним напрямом підвищення якості навчання є правильно організований процес визначення рівня придбаних студентом знань, умінь і навичок, з метою подальшого корегування навчального процесу на основі обліку індивідуальних особливостей особи, що навчається. Для вирішення цього завдання викладачами кафедри обліку і оподаткування Одеського державного аграрного університету розроблені комплекти тестів по різних дисциплінах кафедри, які упроваджені і реалізуються в учбовому процесі програмними засобами

системи Assist, Moodle які призначені для автоматичної перевірки знань студентів. Система має відповідний інструментарій конструювання і проведення тестів, обробки результатів, проста у використанні викладачами і студентами, має дружний інтерфейс користувача і дозволяє оперативно оцінювати рівень підготовки студентів по різних модулях дисципліни та виключає можливість суб'єктивного оцінювання студента та дозволяє ефективно використовувати кредитно-модульну систему оцінки знань студента, виключаючи практику випрошування хороших оцінок.

Проте існує проблема боязні адміністрації, кафедр втратити певну частину контингенту студентів. Нині, багато вишів знаходиться у значній залежності від студентів, які навчаються на контрактній основі, адже вони забезпечують фінансовими ресурсами, які направляються на оплату праці, комунальних послуг тощо, а це негативно впливає на дисципліну майбутніх фахівців. Тому доцільно, на нашу думку, до фінансування вищої школи залучати бізнесові структури, які б були зацікавлені у підготовці необхідних їм у перспективі фахівців, а у студентів, свою чергу, була б конкуренція і прагнення потрапити у число кращих.

При підготовці майбутніх фахівців необхідно досягати фундаментальної освіти, глибокого пізнання філософії обліково-аналітичних наук, високої якості робіт в умовах плинності законодавства, кризових явищ та високої конкуренції, що надасть змогу формувати компетентних, високопрофесійних фахівців, які здатні творчо використовувати здобуті знання, постійно навчатися впродовж усього життя, розвивати стратегічне мислення. Нині втрачена практика підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, яка була притаманна централізовані економіці. Нової системи, що задовольняла б потреби ринкової економіки, в Україні не створено. Також не визначений кваліфікаційний рівень, який будуть отримувати випускники, що пройшли перепідготовку.

Вирішення проблемних питань сучасної професійної освіти підвищить якість підготовки студентів, підвищить мотивацію студентів до отримання професійних знань, вмінь, навичок, розкриття їх творчого мислення в сучасних ринкових умовах.

Література

1. Гладких Т. В. Шляхи покращення підготовки конкурентоспроможних фахівців з обліку і аудит / Т. В. Гладких, В. О. Подольська // Збірник тез доповідей Міжнародної навчально-методичної конференції «Проблеми управління навчальним процесом при підготовці фахівців напрямку «Облік і аудит». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – С. 18-22.

2. Краснолуцький К. К. Проблематика розвитку професійної освіти в Україні: сучасні тенденції та перспективи / К. К. Краснолуцький // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя (Психолого-педагогічні науки). – 2013. – № 2 – С. 24-28.

3. Чижевська Л. В. Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку: Наукова доповідь за дисертацією на здобуття наук. ст. докт. екон. наук, 08. 00. 09 / Л. В. Чижевська. – Житомир, 2007. – 80 с.

Светлана Стоянова-Коваль. Проблемы повышения качества высшего образования при подготовке учетных специалистов.

В статье рассмотрены аспекты, которые влияют на становление будущего специалиста по учету, исследованы особенности повышения эффективности обучения студентов экономических специальностей, определены проблемные вопросы по качеству высшего образования.

Ключевые слова: *высшее образование, качество обучения, практическая подготовка, специалист по учету.*

Svitlana Stoyanova-Koval. Problems of improving the quality of higher education in preparing accounting professionals.

The article deals with the aspects that influence the formation of the future specialist in accounting, studied peculiarities increase the efficiency of teaching students of economic specialties, identified problematic issues in quality higher education.

Keywords: *higher education, quality of education, practical training, a specialist in accounting.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 811.111:81'255

© Тарасенко С. Є., 2016

Тарасенко Сергій Євгенович

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКИХ І АНГЛІЙСЬКИХ АКАДЕМІЧНИХ ТЕРМІНІВ

У статті розглянуто особливості перекладу англійських академічних термінів на українську мову, розуміння яких дозволяє уникати термінологічних помилок при перекладі текстів пов'язаних з академічною тематикою.

Ключові слова: *переклад, академічний термін, професійне навчання.*

В епоху глобалізації та інтернаціоналізації системи вищої освіти викладачі вузів і перекладачі стикаються з необхідністю перекладати

різні матеріали – від інформаційно-реklamних текстів до наукових статей – з української мови на англійську і навпаки. На перший погляд – для професіонала це нескладне завдання. Однак проблема полягає в тому, що помилки в деяких перекладах і невірні уявлення про реальність англійської мови настільки вкоренилися в українському вузівському співтоваристві, що навіть висококваліфіковані фахівці іноді роблять певні неточності при перекладі певних академічних термінів. Вузькоспеціальна термінологія включає терміни, які використовуються тільки в певній галузі науки чи в якомусь одному її напрямі.

Мета статті – висвітлити особливості перекладу англійських академічних термінів на українську мову, розуміння яких дозволяє уникати термінологічних помилок при перекладі текстів пов'язаних з академічною тематикою.

Академічні терміни – це терміни, які вживаються у вищій школі стосовно сфери вищої професійної освіти і до вищих навчальних закладів. Через те, що академічні терміни вживаються широкою аудиторією, вони не можуть бути позначені як вузькогалузеві.

Питання специфіки термінів і способів їх перекладу висвітлювалися в роботах В. М. Комісарова, А. Д. Швейцера, Я. І. Рецкера, І. В. Арнольд та інших.

Актуальність вивчення засобів і проблем, пов'язаних з перекладом академічних термінів, обумовлена поширенням співпраці між українськими та зарубіжними вузами-партнерами і зростаючим обсягом комунікації в даній професійній області.

В Україні до цих пір для позначення вищого навчального закладу, науково-дослідного інституту, а також для позначення адміністративно-управлінського установи використовується термін «інститут». В англійських країнах слово «institute» використовується тільки для позначення науково-дослідного інституту («research institute, scientific research institute»).

В американській системі освіти широко вживається термін «school» для позначення цілого ряду навчальних закладів: наприклад, high school буквально означає «середня школа вищого ступеня», school of law перекладається як «вища школа права» або «юридичний інститут», graduate school, відповідно, матиме значення «аспірантура».

Переклад українського слова «факультет» на англійську мову є одним з найбільш спірних моментів. Справа в тому, що англійське слово «faculty» полісемантичне. Одним з основних його значень слід вважати значення «професорсько-викладацький склад» (в американському англійському). Відповідно, з'явилася тенденція перекладати слово «факультет» не тільки як «faculty», а й як «department». Слово «department» є типовим академічним терміном,

що позначає структурний підрозділ університету в США. Проблема полягає в тому, що американські вузи мають, як правило, зовсім різні організаційні структури з багатою різноманітністю структурних підрозділів. Наприклад, в Єльському університеті існують академічний термін «college» («коледж») для студентів, що навчаються в бакалавраті, і термін «schools» («вищі школи») за програмами професійного навчання (наприклад, «Yale Law School»), до яких вступають після отримання диплома бакалавра. Крім цих адміністративних структур, також є «departments» («кафедри»), що спеціалізуються в конкретній науковій галузі, такі як «Department of Slavic Languages and Literatures» («Кафедра слов'янських мов і літератур»). Якщо перекласти «факультет» як «department», тоді як слід перекласти на англійську мову слово «кафедра». Багато перекладачів і викладачів, без сумніву, дадуть відповідь, що це слово «chair». Але термін «chair» позначає, звичайно, не тільки «стілець». В академічному дискурсі цей термін є дійсно частотним, але аж ніяк не перекладається як структурний підрозділ. Як в британській, так і в американській англійській мові слово «chair» має значення «професорська посада». Наприклад, «A scholar of international standing has been appointed to a new Islamic Studies Chair at Oxford» – «Вчений міжнародного рівня призначений на нову посаду професора ісламознавства в Оксфорді» (у багатьох західних вузах працює лише один професор у конкретній науковій галузі).

Слово «chair» в англомовній вищій школі має ще одне значення – керівник навчального підрозділу, наприклад, завідувач кафедри – «Department Chair». Даний термін вживають як в американському, так і в британському варіантах англійської мови. Варто зазначити, що для позначення посади завідувача кафедри в багатьох вузах англомовних країн також поширене використання словосполучення «Head of Department».

Повертаючись до питання про перекладу назв структурних підрозділів українських вузів, необхідно враховувати, перш за все, специфіку типової української вузівської організаційної системи, тобто наявність в університетах факультетів, інститутів, що мають в своєму складі кафедри. Не важко підібрати еквіваленти і в британській вузівської системі. Цікаво, що українська система досить схожа з організаційною системою Кембриджського університету, в якому існують факультети, аналогічні українським, такі як, наприклад, економічний, історичний факультет, факультет сучасних і стародавніх мов і т.д. – «Faculty of Economics», «Faculty of History», «Faculty of Modern and Medieval Languages». І у Великобританії, і в Україні такі факультети діляться на кафедри, наприклад, «Department of French» – «Кафедра французької мови». На сайті Кембриджського університету

знаходимо підтвердження цього факту: «University Faculties organize teaching and research into individual subjects or groups of subjects. Their work is normally organized into subdivisions called Departments» – «Факультети університету займаються освітньою та науковою діяльністю в окремих або суміжних областях. Їх робота, як правило, проводиться в структурних підрозділах, які називаються «кафедрами».

Труднощі у перекладі на англійську складають українські назви посад професорсько-викладацького складу. Це відбувається частково через те, що в американській системі вищої освіти мало не всі викладачі університетів називають себе «professors». Проте, існує певна ієрархія посад професорсько-викладацького складу: «assistant professor», «associate professor», «(full) professor». Тільки останній академічний термін є еквівалентом терміна «професор» української вищої школи. Посада «associate professor» являє собою аналог посади «доцент» в українській мові. Термін «assistant professor» означає першу сходинку науково-педагогічної кар'єри, тобто відповідно до української академічної термінології – «викладач». Але при цьому виникає питання про те, як перекласти посаду «старший викладач».

Якщо розглянути британську систему вищої освіти, то питання про переклад найменувань посад професорсько-викладацького складу вирішується легше, оскільки є чотири ступені посад, аналогічних посадам в українській академічній системі: «lecturer», «senior lecturer», «reader», «professor». Слово «lecturer» добре розуміється в усьому англомовному світі, в американських вузах, на відміну від різного роду «professors», це, як правило, співробітник, який швидше за все веде заняття у бакалаврів, а не займається науковою роботою як основним видом діяльності. Відповідно, вітчизняні посади «викладач» і «старший викладач» можуть перекладатися як «lecturer» і «senior lecturer». Назва посади професора перекладається просто – «professor». Найменування посади доцента викликає деякі труднощі, так як слово «reader» (буквально «читець») рідко вживається поза Великобританії в значенні найменування посади працівника вузу. Необхідно відзначити, що багато вузів країн колишнього Британської співдружності, такі як Австралія і Нова Зеландія, і навіть деякі вузи самої Великобританії замість терміна «reader» починають використовувати американський термін «associate professor», який, відповідно, підійде для перекладу посади доцента.

З урахуванням викладеного вище нам представляється логічним використовувати такі переклади найменувань посад українського професорсько-викладацького складу: «lecturer» («викладач»), «senior lecturer» («старший викладач»), «associate professor» («доцент») і «professor» («професор»). Найменування керівних посад українських

вузів найчастіше перекладаються дослівно, особливо якщо термін являє собою словосполучення.

З підписанням Україною Болонської угоди і введенням багаторівневої системи вищої освіти переклад освітніх ступенів став простіше: «бакалавр» – «bachelor's degree», «магістр» – «master's degree», а також «бакалаврат» – «bachelor's studies», «магістратура» – «master's studies». Термін «спеціаліст», звичайно ж, можна перекласти як «specialist», але в даному випадку будуть потрібні додаткові пояснення терміну для зарубіжних колег, знайомих із українською системою. Наукові ступені кандидата і доктора наук здебільшого перекладають «Candidate of Science» і «Doctor of Science». У даний момент спостерігається тенденція перекладати термін «кандидат наук» як «PhD» (західний «доктор філософії»), який є в тій чи іншій мірі еквівалентом.

Переклад понять «аспірантура» і «докторантура» також потребує більш детальної інтерпретації. В англійських системах є поняття «postgraduate studies» (британська англійська) або «graduate studies» (американський варіант), що включає в себе як «master's studies» (магістратура), так і «doctoral studies» (PhD). У той час як термін «undergraduate studies» означає отримання вищої освіти першого ступеня, тобто «бакалаврат». Відповідно, переклад аспірантури як «postgraduate studies» або «graduate studies» може призвести до незрозуміння того, мається на увазі магістратура чи PhD. Також переклад слова «докторантура» як «doctoral studies» може бути сприйнятий як «PhD». У той час якщо ми перекладемо термін «аспірантура» як «doctoral studies», колеги, знайомі з українськими реаліями, можуть подумати, що мова йде про «докторантуру». Є в англійській вищій школі термін «postdoctoral research» (більш глибокі наукові дослідження, після отримання PhD), який може бути перекладений українською як «докторантура», але це буде помилковим перекладом, так як postdoctoral research не припускає захист дисертації або ж присудження будь-якого наукового ступеня.

Останнім часом предметом жвавих дискусій стають питання інноваційного розвитку системи безперервної освіти, пропонованого і здійснюваного різними закордонними та українськими вузами. Словникові дані дозволяють судити про наявність великої кількості варіантів перекладу терміна «безперервна освіта». Так, в різних англо-українських словниках можна виявити кілька однотипних дублетів терміна «безперервна освіта»: lifelong learning, lifelong education, continuing (continuous education), adult education, permanent education, recurrent education, ongoing learning, further education. Поява цілого синонімічного ряду для визначення одного поняття є результатом інтеграційного характеру терміносистем, що призводить до

розширення семантичного поля термінів. В українській мові, наприклад, слово «клас» мало значення: «розряд», «ступінь», «місце, де проходять заняття», «всі учні», «група людей, об'єднаних за соціальною та професійною ознакою».

Необхідно відзначити, що і в українській і в англійській мовах існують терміни, які потребують глибокого розуміння для коректної інтерпретації та перекладу. Системи вищої освіти України, Великої Британії та Америки мають багато відмінностей. Відповідно, найменування для позначення академічних реалій будуть різними. Даний факт проявляється у всьому спектрі академічних термінів: в морфо-синтаксичній структурі, в лексичному складі, в лексико-граматичній структурі термінів англійської та української мов. Причиною деяких перекладацьких невідповідностей є також традиції використання різних мовних одиниць в академічній сфері. Перш за все, необхідно відзначити, що основними перешкодами в правильності інтерпретації термінів англійської та української мов є формально-семантичні характеристики. При зіставленні термінологічних одиниць, що вживаються в системі вищої освіти, виявляється, що терміни даної області можуть бути застосовані в багатьох областях наукового знання, вони мають полісемантичність, що веде до деяких труднощів і розуміння даних одиниць тільки через контекст. Дана семантична розгалуженість дозволяє демонструвати різноманітність мови, але в той же час будь-яка нова лексична одиниця створюється для якоїсь певної мети.

Література

1. Harvard University: Faculty of Arts and Sciences [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.fas.harvard.edu/pages/what-fas>.

2. Yale University: Academic Programs, Schools [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.yale.edu/schools/index.html>.

Сергей Тарасенко. Проблема перевода украинских и английских академических терминов. *В статье рассматриваются особенности перевода английских академических терминов на украинский язык, понимание которых позволяет избегать терминологических ошибок при переводе текстов с академической тематикой.*

Ключевые слова: *перевод, академический термин, профессиональное обучение, учебное заведение.*

Sergii Tarasenko. The problem of translation of Ukrainian and English academic terms.

The article considers the peculiarities of translation of English academic terms into the Ukrainian language which allows a translator to avoid terminological mistakes when translating texts of academic nature.

Keywords: *translation, academic term, occupational education, educational establishment.* Стаття надійшла до редакційної колегії 24.10.2016

Терованесов Михайло Румелійович,

Пилаєва Тетяна Володимирівна,

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проаналізовано сучасні тенденції розвитку системи вищої освіти. Висвітлено можливості застосування ринкових механізмів в освітній сфері, які мають вирішити проблему врахування інтересів споживачів освітніх послуг для підвищення результативності. Визначено основні підходи до моделювання розвитку системи вищої освіти, які враховують вплив зовнішнього середовища.

Ключові слова: система вищої освіти, ринок праці, модель розвитку, управління.

Перетворення у соціально-економічному житті України, що передбачають становлення економіки на новій технологічній основі і підготовку професійних кадрів, обумовлюють напрями реформування освітньої сфери. Вони пов'язані із удосконаленням системи вищої освіти (СВО), модернізацією управління її якістю і визначаються глобальними процесами, які спрямовані на формування єдиного освітнього простору. При цьому загострення конкуренції між освітніми системами приводить до необхідності корегування державної політики у галузі освіти. Розв'язання протиріччя між необхідністю забезпечення високої конкурентоспроможності фахівців на ринку праці і наявними труднощами її здійснення полягає у дослідженні підходів до моделювання розвитку системи вищої освіти, що потребує додаткового теоретичного обґрунтування.

Розвитку вищої школи у світлі відкритості освітніх систем і тенденцій до створення єдиного освітнього простору приділяється підвищена увага вчених. М. Дудко досліджує проблеми зниження якості вищої освіти в Україні і розглядає перспективи впровадження європейських стандартів [1]. І. Федосова аналізує тенденції розвитку вищої освіти і фактори, що впливають на неї [5].

Але в них не конкретизовано вплив ринку праці, як основного фактора, що визначає розвиток вищої освіти. Слід зауважити недостатність вивчення моделей розвитку системи вищої освіти.

Мета роботи полягає у дослідженні підходів до розробки моделі розвитку системи вищої освіти із врахуванням вимог ринку праці.

Пріоритетними завданнями стратегії реформування системи вищої освіти в Україні є трансформація підходів до застосування ринкових механізмів для задоволення інтересів учасників освітнього ринку. Групою вчених було сформульовано засади, на яких мають базуватися напрями реформування системи вищої освіти:

1) розвиток системи вищої освіти має підпорядковуватись законам ринкової економіки, тобто закону поділу праці, закону змінності праці та закону конкуренції, оскільки економічна сфера є винятково важливою у формуванні логіки суспільного розвитку;

2) розвиток системи вищої освіти слід розглядати у контексті тенденцій розвитку світових освітніх систем, у тому числі європейських, зокрема: привести законодавчу і нормативно-правову базу системи вищої освіти України до світових вимог [4].

Зрозуміло, що питання усунення дисбалансу між ринком освітніх послуг і ринком праці має вирішуватися із залученням всіх суб'єктів освітньої сфери – держави, особистості і роботодавця. Представником держави є центральні органи управління системи вищої освіти, які визначають освітню політику; їх функції протягом останніх десятиліть практично не змінилися у контексті централізації управління. Спрямованість на децентралізацію і розширення автономії вищих навчальних закладів, яка закріплена у нормативно-правових актах, є декларативною, оскільки не підкріплена фінансово та організаційно. За даними Державної служби зайнятості України, невідповідність випуску спеціалістів реальним потребам ринку праці і «надвиробництво» спеціалістів з деяких напрямів обумовлені впливом багатьох чинників: відсутністю чіткого й фінансово обґрунтованого плану розвитку економіки та бурхливими змінами на ринку праці; масовою приватизацією об'єктів державної власності; існуванням мережі вищих навчальних засобів різних форм власності. На сьогодні не в основній мірі задіяні ринкові механізми, осторонь від цих процесів залишається більшість підприємств і підприємців, які лише епізодично здійснюють замовлення на випускників вищих навчальних закладів [3]. Висвітлення окремих аспектів організації системи вищої освіти для вивчення можливості застосування ринкових механізмів в освітній сфері має вирішити проблему врахування інтересів споживачів освітніх послуг для результативної діяльності системи вищої освіти.

Зазначені вище причини є справедливими, проте, головним чинником погіршення ситуації на ринку праці залишається низька ефективність заходів з реформування системи вищої освіти протягом

останніх десятиліть. Це зумовлює значне відставання вітчизняної системи вищої освіти від освітніх систем розвинених країн, які орієнтовані на ринок праці, на потреби роботодавця у кваліфікованих фахівцях. Відсутність взаємозв'язків ринку праці із системою вищої освіти в Україні не дозволило віднести його до впливових факторів, хоча ринок праці є потужною рушійною силою, що визначає вектор розвитку. Таким чином, реформування системи вищої освіти передбачає побудову адекватної моделі розвитку цієї системи, яка визначає зв'язки із ринком праці.

Моделювання процесу розвитку системи вищої освіти, слід розглядати як метод, що дозволяє встановити напрям розвитку системи вищої освіти із використанням зазначених чинників. Вирішити поставлене завдання можливо із використанням сучасного інструментарію, до якого відносяться моделі для прогнозування поведінки досліджуваного об'єкта, зокрема системи вищої освіти. Цільовим призначенням моделі розвитку системи вищої освіти є прогнозування її результативності, як відображення взаємозв'язків системи вищої освіти і ринку праці за різними сценаріями змін вихідних параметрів.

Методи моделювання класифіковані за напрямом впливу на об'єкт управління, розрізняючи пряму та непрямую дію. Методи моделювання прямої дії безпосередньо впливають на досліджувані об'єкти [2]. У результаті реакції об'єкта формуються вихідні параметри, оцінювання яких дозволяє прийняти управлінське рішення або здійснити керуючий вплив. Стосовно системи вищої освіти керуючий вплив реалізується через організаційні, нормативні та адміністративні заходи. Їх основою є сукупність законів, наказів, розпоряджень, інструкцій, положень, методичних вказівок, нормативів тощо. Дана модель потребує певної форми організації системи вищої освіти. Наприклад, централізована модель організації системи вищої освіти має ієрархічну структуру управління, і застосування моделі прямої дії дозволяє найбільш ефективно реалізовувати освітню політику і контролювати виконання управлінських дій на різних рівнях ієрархії. Відповідна підпорядкованість органів управління забезпечує розмежування прав доступу до системи, визначення міри відповідальності, обсягу обов'язків, контролю за дотриманням прав і виконанням управлінських рішень на низьких ієрархічних рівнях.

Методи непрямой дії не впливають безпосередньо на досліджуваний об'єкт. Керуючий вплив створюється шляхом відповідних умов, в яких функціонує об'єкт і реагує на цей вплив через адаптацію до зміни середовища. Здатність швидко реагувати на зовнішні впливи відноситься до однієї з переваг зазначеного методу. Модель, що його реалізує, може визначати гнучку структуру, яка

спроможна швидко перебудовуватися та бути динамічною. Зазначені риси властиві децентралізованій моделі організації. Така модель забезпечує максимальну автономію, гнучкість та самостійність у вирішенні багатьох питань, що пов'язані із розвитком системи вищої освіти.

Якщо безумовною перевагою методів прямої дії є визначеність організаційних структур, чіткість у розподілі функціональних і посадових позицій, ролей і відповідальності, які визначають структуру моделі, то її суттєві недоліки потребують обов'язкового врахування.

Висновки. Викладене дозволяє зробити такі висновки. Модель розвитку системи вищої освіти потребує використання гнучкої організації, адаптаційних можливостей і використання переваг методів прямої і непрямой дії. За таких умов основні критерії, що мають визначати функціонування системи вищої освіти, мають враховувати характеристики системи вищої освіти і вплив зовнішнього середовища. Цільовою функцією має бути результативність системи вищої освіти, яка відображує вплив ринку праці.

Література

1. Дудко Н. В. О проблемах и перспективах высшего образования в Украине в контексте европейского образования / Н. В. Дудко // Вектор науки ТГУ. Серия: Педагогика, психология. – 2010. – № 2. – С. 43-46.

2. Обеспечивая высшему образованию уверенность в будущем. Вызов для политиков и вузов. Материалы проекта «Анализ эффективности управления в высшем образовании» инновационного проекта развития образования Национального фонда подготовки кадров [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.oecdcentre.hse.ru/ot_public.html. – Название с титул. экрана.

3. Ситуація на ринку праці країни та діяльність державної служби зайнятості за 9 місяців 2014 року: стат.-аналіт. зб. / Держ. центр зайнятості. – К., 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list/category?cat_id=30543. – Назва з титул. екрану.

4. Степко М. Ф. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес / М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш, К. М. Левківський [та ін.] // Вища школа. – 2004. – № 2–3. – С. 97-125.

5. Федосова И. В. Высшее инженерно-техническое образование в Украине: от прошлого к современности / И. В. Федосова // Азимут научных исследований: педагогика и психология. – 2012. – № 1. – С. 70-73.

Михаил Терованесов, Татьяна Пылаева. Подходы к моделированию развития системы высшего образования.

Проанализированы современные тенденции развития системы высшего образования. Выявлены возможности применения рыночных механизмов в образовательной сфере, которые должны решить проблему учета интересов потребителей образовательных услуг для повышения результативности. Определены основные подходы к моделированию развития системы высшего образования, которые учитывают влияние внешней среды.

Ключевые слова: система высшего образования, рынок труда, модель развития, управления.

Mikhail Terovanesov, Pilaeva Tetiana. Approaches to modelling of the system of higher education development.

Current trends of higher education development are analyzed. The article shows the possibility of using market mechanisms in education that can solve the problem of taking into account the interests of consumers of educational services to improve the effectiveness of the educational process. The basic approaches to modeling of the system of higher education development are set up.

Keywords: higher education, labor market, development model, management.

Стаття надійшла до редакційної колегії 27.10.2016

УДК 371.15

© Тисячна Ю. С., 2016

Тисячна Юнна Сергіївна

Харківський національний економічний університет імені
Семена Кузнеця

**СИСТЕМА РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВИЩОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Виділено складові системи рейтингового оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу із визначенням їх взаємозв'язку, результатом функціонування якої є визначення напрямів підвищення ефективності діяльності вищого навчального закладу у розрізі його структурних підрозділів та науково-педагогічних працівників, створення умов для їх самооцінки та розвитку.

Ключові слова: система, рейтингове оцінювання, вищий навчальний заклад, науково-педагогічні працівники, мета, принципи, функції, інструменти, забезпечення.

Інтеграція українських вищих навчальних закладів (ВНЗ) до світового освітнього простору, що є актуальним стратегічним завданням на рівні держави, базується на створенні конкурентного середовища серед українських ВНЗ. В свою чергу, конкурентоспроможність ВНЗ в тому числі формують науково-педагогічні працівники (НПП) із відповідним рівнем кваліфікації та знань, гнучкі до змін у своїй галузі, які відстежують передовий досвід та враховують його в навчальному процесі. Для покращення якості діяльності НПП на основі самооцінки й вдосконалення якості освітнього процесу у ВНЗ впроваджується система рейтингового оцінювання НПП.

Проблемам розвитку рейтингового оцінювання діяльності НПП присвячено праці таких вчених, як Л. Ватченко, О. Величко, В. Іващенко, І. Зварич, О. Рожков, О. Ясєв та інші. У вітчизняній науці оцінці НПП ВНЗ присвячено розробки таких вчених, як К. Багмет, Т. Васильєва, О. Волков, С. Леонов, Т. Лумпієва, Є. Хриков та інші. Проте виникає потреба у формуванні системи рейтингового оцінювання НПП ВНЗ із визначенням взаємозв'язку її складових з конкретизацією принципів, функцій, інструментарію та забезпечення.

Таким чином, *метою статті є виділення складових системи рейтингового оцінювання науково-педагогічної діяльності викладача ВНЗ із визначенням їх взаємозв'язку.*

Під системою в статті розуміється «будь-який об'єкт, який одночасно розглядається і як єдине ціле, і як об'єднана на користь досягнення поставлених цілей сукупність різнорідних елементів» [1].

В складі системи рейтингового оцінювання науково-педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу виділено такі елементи (рис.):

- мета, яка полягає у забезпеченні моніторингу стану управління розвитком і підвищенням якості діяльності ВНЗ на основі визначення ефективності та активізації роботи ВНЗ у розрізі його структурних підрозділів та НПП з усіх видів діяльності, узагальнення і розповсюдження передового досвіду;

- принципи проведення рейтингового оцінювання науково-педагогічної діяльності викладача ВНЗ;

- суб'єкт рейтингового оцінювання науково-педагогічної діяльності викладача ВНЗ, яким може бути керівник уповноваженого відділу (наприклад, відділ забезпечення якості освіти та інноваційного розвитку ВНЗ);

Збірник наукових статей

- функції рейтингового оцінювання, серед яких виділено планування, контроль, моніторинг, аналіз, самооцінку, координацію, мотивацію, методичне забезпечення рейтингового оцінювання; інформаційну підтримку прийняття управлінських рішень;

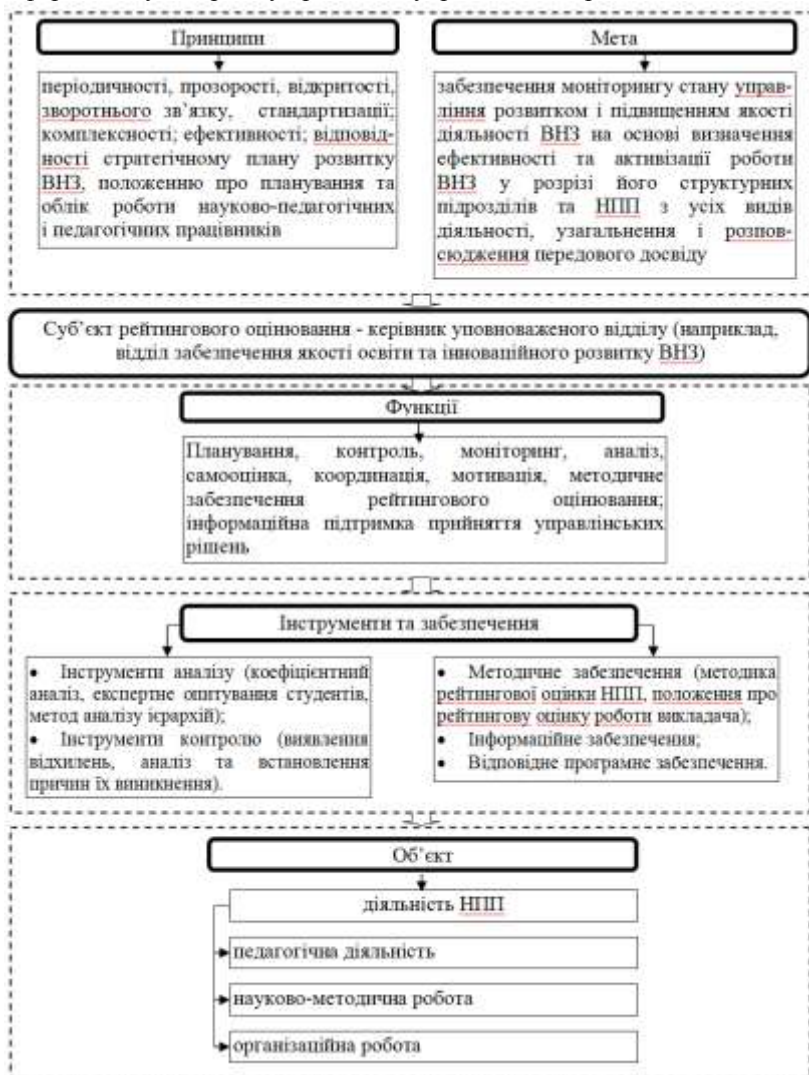

Рис. Складові системи рейтингового оцінювання діяльності НПП ВНЗ - інструменти та забезпечення реалізації функцій рейтингового оцінювання науково-педагогічної діяльності викладача ВНЗ, серед

яких виділено інструменти аналізу (коефіцієнтний аналіз, експертне опитування студентів, метод аналізу ієрархій), інструменти контролю (виявлення відхилень, аналіз та встановлення причин їх виникнення), також виділено методичне забезпечення (методика рейтингової оцінки НПП, положення про рейтингову оцінку роботи викладача), інформаційне забезпечення та відповідне програмне забезпечення;

- об'єкт управління – діяльність науково-педагогічних працівників, яка обов'язково враховує такі напрями, як педагогічна діяльність, науково-методичну роботу та організаційну роботу [2].

В основу рейтингової оцінювання викладача покладено еталонне бачення викладача ВНЗ, тому результати рейтингування можуть слугувати основою для формування висновків щодо відповідності НПП стратегії розвитку ВНЗ та, відповідно, щодо напрямів подальшого розвитку НПП. Також результати рейтингового оцінювання діяльності НПП ВНЗ можуть слугувати основою для формування рейтингу структурних підрозділів ВНЗ – кафедр та факультетів.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є встановлення послідовності формування системи рейтингового оцінювання діяльності НПП ВНЗ.

Література

1. Интегрированная автоматизированная система управления предприятием / О. В. Зеленская, В. В. Голубева, О. А. Шлегель // Вестник ТГУС. Серия Экономика: межвуз. сб. науч. тр. / Тольяттинский гос. ун-т сервиса. – Вып. 2. – Тольятти: Изд-во ТГУС, 2007. – 296 с.

2. Методика кількісної оцінки науково-педагогічної діяльності викладачів університету / укл. Пономаренко В. С., Афанасьєв М. В., Єрмаченко В. Є. та ін.; наукове керівництво докт. екон. наук, проф. Пономаренка В. С. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2012. – 32 с.

Юнна Тысячная. Система рейтингового оценивания деятельности научно-педагогических работников высшего учебного заведения.

Выделены составляющие системы рейтинговой оценки деятельности научно-педагогических работников высшего учебного заведения с определением их взаимосвязи, результатом функционирования которой является определение направлений повышения эффективности деятельности высшего учебного заведения в разрезе его структурных подразделений и научно-педагогических работников, создание условий для их самооценки и развития.

Ключевые слова: система, рейтинговое оценивание, высшее учебное заведение, научно-педагогические работники, цель, принципы, функции, инструменты, обеспечения.

Yunna Tsyachna. The system of rating evaluation of teaching staff of higher education.

It is highlighted components of the system of rating evaluation of teaching staff of higher education to the definition of their relationship, the result of the operation which is to determine ways of increasing the efficiency of the university in terms of its business units and teaching staff, creating conditions for their self-esteem and Development.

Keywords: *system, rating evaluation of higher education, scholars, educators, purpose, principles, functions, tools, software.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 001.89-048.42:37.091.2]:377.36::61-057.876

© Ткаченко Т. В., Гетманенко С. В., 2016

Ткаченко Тетяна Василівна,

Гетманенко Світлана Василівна

Комунальний заклад охорони здоров'я

Харківський медичний коледж №2

**ДОСЛІДНИЦЬКО-ПОШУКОВІ РОБОТИ У МЕЖАХ
МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ЯК СКЛАДОВА
ПІЗНАВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ**

Проаналізована пріоритетна роль науково-дослідницької роботи студентів в організації навчального процесу у межах дисциплінарних зв'язків. Підвищення ролі НДРС у навчальному процесі збільшує не тільки рівень кваліфікації майбутнього фахівця, а й відіграє важливу роль у процесі науково-технологічного розвитку усієї країни.

Ключові слова: *пошуково-дослідницька діяльність студентів, міждисциплінарні зв'язки, творчий потенціал.*

Інноваційні освітні технології скеровують вектор навчальної діяльності на підготовку творчих, креативних, мислячих по-новому спеціалістів, а це можливо за умови формування у студента вміння самостійно аналізувати, репродукувати отримані знання для вирішення професійних і життєвих проблем. Найбільш мотивуючим фактором зацікавлення студентів науково-дослідною діяльністю є підготовка до майбутньої професійної діяльності і підвищення своєї конкурентоспроможності на ринку праці.

Тому в організації навчального процесу відводиться пріоритетна роль науково-дослідницькій роботі студента. Пошуково-дослідницька діяльність студентів характеризується тісними міждисциплінарними зв'язками та сприяє оволодінню студентами методологією дослідницької роботи, спрямована на роботу з

інформацією, її пошук, аналіз. Основою ефективної пізнавальної діяльності, як важливого компоненту науково-дослідницької роботи є інформаційна насиченість, яка забезпечується арсеналом добре організованих джерел інформації: бібліотека, інформаційна комп'ютерна база, консультації спеціалістів. Це створює беззаперечні умови для розширення кругозору та світогляду особистості, розвиває творчий потенціал та поглиблює знання з багатьох дисциплін одночасно.

Міждисциплінарні зв'язки вирішують існуюче протиріччя між розрізненим засвоєнням знань і необхідністю їх синтезу, комплексного запровадження у практику, професійній діяльності.

На базі циклової комісії природничо-наукових дисциплін Харківського медичного коледжу № 2 створений гурток «Рефлекс», який об'єднує пошуково-дослідницькі напрями з дисциплін: Медична біологія, Анатомія, Фізіологія, Фармакологія, Мікробіологія, Психологія.

Під керівництвом викладачів цих дисциплін студенти збирають інформаційні матеріали, поглиблюють теоретичні знання з дисциплін та розвивають власний науковий потенціал та здібності. У підготовці до роботи студенти опрацьовують велику кількість літератури за темою, обраною разом з науковим керівником, формуючи уявлення про стан проблеми, з'ясовують актуальність та значимість теми, ставлять перед собою нагальні питання і цілі, що потребують вирішення, а найголовніше – шляхи досягнення поставленої мети. Керівник наукової роботи студента є прикладом професіоналізму та творчої особистості, він формує завдання, генерує ідеї, критично аналізує різні варіанти рішень, вибір найефективнішого, раціонального результату.

Молоді дослідники діляться результатами власних досліджень зі своїми колегами, формують навички правильного оформлення наукових матеріалів. За результатами досліджень студенти готують доповіді з обов'язковою презентацією, які заслуховуються на студентських науково-пошукових конференціях. Так були відмічені студентські роботи: «Дендритні клітини та їх роль в імунній відповіді», «Біоритми та їх роль в житті людини».

Студенти отримали подяку з проведеної роботи, яскраву презентацію та відчули себе переможцями конкурсу студентських робіт.

Розвиток наукових досліджень безпосередньо впливає на якість навчального процесу, оскільки вони змінюють не лише вимоги до рівня знань студентів, а й сам процес навчання, підвищуючи ступінь підготовленості студентів, їхній творчий практичний світогляд. Саме тому у навчальному закладі важливо привчити їх уже на цьому етапі

Збірник наукових статей

мислити самостійно. Результати пошуково-дослідницької роботи відображаються в практичних заняттях, позааудиторній самостійній.

Висновок. Науково-дослідна робота студентів – важлива складова частина навчально-виховного процесу у навчальних медичних закладах. Широке використання різних форм роботи сприяє зацікавленості серед молоді у дослідницькій діяльності, підвищуючи рівень навчального процесу та створює сприятливі умови для підготовки конкурентоспроможних спеціалістів.

Література

1. Яновський А. О. Зміст пошуково-дослідної діяльності. Збірник наукових праць: Наукові записки. – Вип. 83. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВКДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – С. 234-238.

2. Амеліна Т. М., Тащук В. К., Полянська О. С. Матеріали Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 15-16.05.2014).

3. Микитюк О. М. Теорія і практика організації науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах освіти України / О. М. Микитюк. // Інститут педагогіки АПН України. – К., 2004. – 42 с.

Татьяна Ткаченко,

Светлана Гетманенко.

Исследовательски-поисковые работы в рамках междисциплинарных связей, как составляющая познавательного развития студентов медицинского колледжа.

Проанализирована приоритетная роль исследовательской работы студентов в организации учебного процесса в рамках междисциплинарных связей. Повышение роли научно-исследовательской работы студентов в учебном процессе повышает не только уровень квалификации будущего специалиста, а и играет важную роль в процессе научно-технологического развития всей страны.

Ключевые слова: *поисково-исследовательская работа студентов, междисциплинарная связь, творческий потенциал.*

Tatyana Tkachenko, Svetlana Getmanenko. Research and exploration work in interdisciplinary links, as part of the cognitive development of students of medical college.

It analyzed the priority role of research work of students in the organization of academic process in the framework of interdisciplinary connections. Enhancing the role of scientific and research work of students in the learning process not only increases the level of skills of future specialists, but also plays an important role in the process of scientific and technological development of the country.

Keywords: *search and research work of students, interdisciplinary communication, creativity.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 37.017.92

© Тураєва І. В., Шевченко Н. М., 2016

**Тураєва Ірина Володимирівна,
Шевченко Наталія Миколаївна**Комунальний заклад охорони здоров'я
Харківський медичний коледж № 2**ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ТА РОЗВИТОК
КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ
НА ЗАНЯТТЯХ ЛІТЕРАТУРИ**

Визначено, які зі стратегічних завдань освіти впливають на формування творчої особистості, на виховання національної культури, надано відомості про креативність як ціннісно-особисту категорію, розкрито поняття творчості – найфундаментальнішої характеристики людської природи.

Ключові слова: національна культура, креативний потенціал, літературна освіта.

Згідно з Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ столітті, одним із стратегічних завдань освіти є формування творчої особистості, здатної на свідомий та відповідальний вибір за різних життєвих обставин. А якою ж має бути така особистість, щоб здійснити свій вибір правильно та помірковано? У першу чергу освіченою, вихованою на гідних пошани джерелах мудрості.

У сучасній системі особистісного навчання провідне місце має займати саме вивчення літератури, оскільки формування особистості людини складається з формування душі, духа і тіла. І саме література займається розвитком і формуванням душі кожної особистості. Життя Лесі Українки, актуальна суспільна тематика її творів, пристрасність і схвильованість поетичної мови, мужній і бадьорий тон поезії є прекрасним прикладом того, як сильний дух може гартувати слабке тіло.

Старі люди зауважують, що, коли народжується дитина, на небі спалахує зірка, і з кожним днем вона розгоряється все дужче і дужче. Вона мусить стати особистістю. Головне, щоб стала Людиною, щоб не соромно було дивитися у вічі друзям, усім, хто оточує. Найважливішою метою будь-якого заняття з літератури має бути запалення вогника жадоби пізнання в кожній дитині, щоб вона виросла справжньою, такою, якій не страшно довірити майбутнє, долю країни чи світу. Отож життєвий і творчий шлях І. Франка є яскравим цьому прикладом. Саме поема «Мойсей» – дороговказ українському народові: як жити, куди йти, до чого прагнути. І саме на заняттях, де

вивчається цей твір, розтлумачується студентам і студентками вся суть людського буття. А вивчення повісті «Перехресні стежки» повинно стати уроком моральності й взірцем правової і громадянської освіти.

У відомому дослідженні «Із секретів поетичної творчості» І. Франко писав: «Поет користується в значній мірі готовою вже поезією мови, готовим запасом абстракцій і абревіатур, але все – таки треба визнати, що правдиві поети... з багатого запасу рідної мови вміють вибрати власне такі слова, які найшвидше й найлегше викликають у нашій душі конкретне смислове враження». Із цього приводу не можна не згадати творчість поетів-шістдесятників.

Читання художньої літератури, ознайомлення з біографіями авторів тісно пов'язане з розпізнанням і розумінням. Із цього приводу досить слушну думку висловив німецький учений Х. Редекер: «Твір стає посередником між волею автора і моєю волею, волею багатьох, якщо він концентрує, поглиблює і робить усвідомленими запити, інтереси, бажання, прагнення людей, які, можливо, ще приховані, неясні, аморфні, неусвідомлені».

Отже, завданням викладача стає зробити аморфне й неусвідомлене чітким і зрозумілим, естетично оформленим та незабутнім.

Як же змусити сучасну молодь, що повільно намагається відмовитися від духовних джерел мудрості пращурів (а саме вони вміщені в літературі), пити з цих незглибимих джерел? На допомогу приходять саме заняття з літератури, які й стають основою патріотичної вихованості студентів, їхнього громадського змушнення, високої моральності та працелюбства, естетичної наснаги. Так, працюючи над текстом повісті І. С. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я», мотивуючим є проблемне запитання: «Чому після скасування кріпацтва, коли вся Україна була в рабстві, раптом виникає таке розшарування на селі: родина Довбишів, Кайдашів і Балашів?» І студенти починають роздумувати, згадують заняття з історії і приходять до висновку, що під час кріпацтва не всі селяни були кріпаками, а закріпачені також були в різних умовах. Так (хоч про це ніде в творі нам не говорить автор), мабуть, родина Довбишів була вільною. Ретельно обговорюємо, як жили Довбиші, у якій хаті, чим частували гостей, який одяг мали. Звідки, врешті-решт, такий войовничий характер у Мотрі? Говорячи про Кайдашів, не можна не звернути увагу, що Омелько Кайдаш був гарним стельмахом (на сьогоднішній день майстер СТО), а Маруся Кайдашиха – куховаркою (теж не без заробітку). А Балаші жили на Западинцях (уже сама назва про себе говорить) тощо. Отож у цьому творі знайшли своє вираження наша історія, моральні цінності, ідеали, традиції, ментальність,

національний характер українського народу. Недарма ж І. Я. Франко назвав повість «енциклопедією народознавства».

Літературу сприймають як першооснову духовного та соціального розвитку суспільства. І з цього приводу не можна не згадати роман братів Рудченків «Хіба ревуть воли, як ясла повні». Чого варта лише друга частина твору, в якій Панас Мирний та Іван Білик подають історію закріпачення села Піски? Або взяти хоча б історію життя Явдохи, Лушні, Матні, Пацюка (другорядних персонажів). Яке розуміння людської істоти, людської психології! Саме воно, відштовхуючись від відомого і пізнаного, з'ясовує нове, невідоме, виявляє його смисл.

Творчість – найфундаментальніша характеристика людської природи, це потенціал, притаманний кожній людині від народження. Саме цей чинник стимулює розвиток широкого спектру соціально-ціннісних якостей особистості, таких як: ініціативність, самостійність, організованість, відповідальність, комунікативність, нестандартність мислення. Розвиток творчих засад навчального процесу у ВНЗ стає важливою умовою виховання загальнолюдських цінностей та гуманістичних ідеалів студентської молоді, що забезпечує їх перехід в особистісно-визнану суб'єктивну систему цінностей.

Таким чином, креативність як ціннісно-особиста категорія є істотним резервом самоактуалізації особистості й сьогодні значною мірою виступає своєрідним механізмом адаптації особистості до соціальних змін. Для того, щоб внутрішньо відповідати сучасній дійсності, фахівець має не просто адаптуватися до нової ситуації, а й бути спроможним змінювати її, змінюючись і розвиваючись при цьому сам.

Література

1. Белебеха І. Українська еліта / І. Белебеха. – Харків, 1999.
2. Вертій О. Методика вивчення української літератури на сучасному етапі: основні ознаки і поняття // Дивослово. – 2012. – № 3.
3. Жадан М. Н. Виховуємо патріотів художнім словом / М. Н. Жадан // Вивчаємо українську мову і літературу. – 2012. – № 15.
4. Зякун Т. Особливості формування національної свідомості молоді та сучасному етапі державотворення / Т. Зякун // Рідна школа. – 2006. – № 5.
5. Коваль В. Уроки словесності в системі національно-патріотичного виховання / В. Коваль // Рідна школа. – 1999. – № 6.
6. Ковальова Т. В. Мова як засіб вираження національної самосвідомості / Т. В. Ковальова // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2011. – № 12.
7. Концепція державної мовної політики. – К., 2006.

8. Корнух Г. Виховання загальнолюдських цінностей на уроках української літератури / Г. Корнух // Дивослово. – 2006. – № 7.

9. Предчук Т. Формування національно-мовної особистості у двомовному просторі Т. Предчук // Українська мова і література в школі. – 2009. – № 6.

Ирина Тураева, Наталья Шевченко. Воспитание национальной культуры и развитие креативного потенциала студентов на занятиях литературы.

Определено, какие из стратегических задач образования влияют на формирование творческой личности, на воспитание национальной культуры, представлены сведения о креативности как ценностно-личной категории, раскрыто понятие творчества – самой фундаментальной характеристики человеческой природы.

Ключевые слова: национальная культура, креативный потенциал, литературное образование.

Irina Turaeva, Nataliya Shevchenko. Education of national culture and the development of creative potential of students at literature lessons.

It was determined that the strategic objectives of education influence the formation of the creative person, the education of national culture, provided information about creativity as a personal value-category, the concept of creativity – the most fundamental characteristics of human nature.

Keywords: national culture, creative potential, literary education.

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 37.013

© Урсол О. В., 2016

Урсол Оксана Володимирівна

Кіровоградська льотна академія

Національного авіаційного університету

ГУМАНІТАРНА ОСВІТА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ УСІХ ПРОФІЛІВ

У статті висвітлено основні тенденції функціонування гуманітарної освіти у вищих навчальних закладах США як важливого базису підготовки фахівців усіх профілів. Розглянуто актуальні питання щодо її впровадження, які не лише стосуються навчального закладу, але й суспільства в цілому.

Ключові слова: вища освіта, гуманітарна освіта, гуманітарні дисципліни, гуманітарна культура.

На сучасному етапі розвитку суспільства відбувається становлення нової парадигми світової освіти, значно посилюються загальні тенденції до демократизації та гуманітаризації вищої освіти. Вочевидь розв'язання проблем глобально-цивілізаційного поступу залежить від людського капіталу кожної країни загалом та якісної, ефективної системи вищої освіти зокрема. В свою чергу, звернення до впровадження загальної гуманітарної підготовки у вищих навчальних закладах США, що певним чином сприяє формуванню гуманітарної культури майбутніх фахівців та забезпечує в цілому збереження та нарощування інтелектуального й культурного потенціалу країни, становить значний інтерес для педагогічної спільноти України.

STEM-критерії (англ. Science, Technology, Engineering, Mathematics) у вищій освіті США, які першочергово базувалися на технічній спрямованості освітнього процесу, стали актуальними в 2006 р. в межах Американської конкурентної ініціативи Дж. Буша молодшого. Оскільки саме тоді досягла свого апогею національна ідея щодо відставання США від зростаючих країн-гігантів Китаю та Індії в технологічній сфері. Тому в той же рік американська академічна громада заявила про необхідність посилення освіти в точних науках, перепідготовки викладачів STEM-профілю і збільшення частки випускників вищих навчальних закладів з технічними освітньо-кваліфікаційними ступенями.

Відтак, у 2010 р. організацією «Американці за гуманітарні науки» спільно з Американською асоціацією адміністраторів освітніх установ у США проведено дослідження «Готовність до інновацій», яке продемонструвало тенденцію зростання потреби у фахівцях з розвинутою гуманітарною культурою, здатних, окрім вирішення технологічних питань, співпрацювати в команді, аналізувати та висловлювати свою думку з урахуванням мінливої творчої атмосфери, сприймати і застосовувати конструктивну критику.

Експерти в галузі освіти США дійшли висновку, що зазначені вище навички не можуть бути сформовані лише шляхом науково-дослідної діяльності студентів у лабораторіях та в процесі здобуття знань певних математичних алгоритмів. Тому спроби активізувати вищу освіту через вузьку спеціалізацію без паралельного вивчення гуманітарних дисциплін призвело до розуміння того факту, що протиставлення точних наук гуманітарним в освіті є не виправданим і неідеальним. Наразі, на глибоке переконання багатьох американських учених, обидва ці напрями треба розвивати в тісному інтегративному тандемі. Тільки єдність точної науки і гуманітарних підходів може сприяти «формуванню особистостей-новаторів у сучасному мінливому світі».

Наразі більшість американських освітян поділяють зазначену вище думку Дж. Тарноффа, вказуючи на те, що саме креативність, здатність до співпраці та конструктивного спілкування, а також критичне мислення, які в цілому сприяють формуванню гуманітарної культури особистості, в комплексі складають базис її успішної життєдіяльності.

Крім того, важливість загальної гуманітарної підготовки студентів усіх спеціальностей у вищих навчальних закладах американські вчені обґрунтовують низкою нейрофізіологічних досліджень. Зокрема, дослідженням, проведеним вченими університету Дж. Гопкінса (Вашингтон) в 2009 р., встановлено, що гуманітарна освіта покращує когнітивні навички студентів, розвиває пам'ять та увагу, а також збільшує діапазон академічних та життєвих навичок, що загалом сприяє їхній успішній життєдіяльності.

Зауважимо, що на початку ХХІ ст. у процесі роботи над багаторівневим проектом «Автономія, своєрідність (оригінальність), креативність: людина та гуманітарні науки» (Autonomy, Singularity, Creativity: The Human & the Humanities), ініційованого Національним центром гуманітарних наук США під керівництвом Дж. Харфема, американськими вченими виокремлено такі основні фактори сучасності, що впливають на саморозуміння (self-understanding) особистості, які, на їхню думку, є важливою рушійною силою успішної життєдіяльності, а саме: синтез точних і гуманітарних наук; комунікація; соціальний інтелект; новітні форми (біо)технологій (соціобіологія, когнітологія, нанотехнології тощо).

До основних характеристик сучасної людини американські вчені відносять креативність, автономію та своєрідність, які виділено на межі взаємодії точних та гуманітарних наук (science and humanities). Водночас американські науковці переконані, що саме гуманітарним наукам відведено основну роль в ефективному розвитку зазначених вище характеристик людини та їхній інтеграції у новому типі раціональності сучасності, що в цілому сприяє формуванню гуманітарної культури особистості.

Зважаючи на викладене вище, констатуємо, що гуманітарна освіта ХХІ ст. є важливою ланкою підготовки фахівців усіх профілів у США та розглядає актуальні питання, які не лише стосуються навчального закладу, але й суспільства в цілому та забезпечення його робочими місцями. З цієї метою вона спрямована на виховання активних громадян, здатних мислити глобально, що загалом сприяє формуванню у них гуманітарної культури. Водночас цінність гуманітарної освіти полягає в тому, що вона готує студентів до успішної життєдіяльності в приватних та муніципальних секторах, у

різних структурах демократичної держави та більше того, навіть у різних спільнотах.

Література

1. К обществам знания. Всемирный доклад ЮНЕСКО [Электронный ресурс]. – Париж : Изд-во ЮНЕСКО, 2005. – 231 с. – Режим доступа : <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001418/141843r.pdf>. – Название с титул. экрана.
2. Фролов А. В. Реформа инновационной системы США: от STEM к STEAM-образованию / А. В. Фролов // Alma Mater (Вестн. высш. шк.). – 2013. – № 1. – С. 101–105.
3. STEAM – Not STEM Whitepaper [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://steam-notstem.com/articles/whitepaper>.
4. Tarnoff J. STEM to STEAM. Recognizing the Value of Creative Skills in the Competitive [Электронный ресурс] / John Tarnoff. – Режим доступа : http://www.huffingtonpost.com/john-tarnoff/stem-steamrecognizing_b_756519.html. – Назва з титул. екрану.

Оксана Урсол. Гуманитарное образование как важная составляющая подготовки специалистов всех профилей.

В статье освещены основные тенденции функционирования гуманитарного образования в высших учебных заведениях США как важного базиса подготовки специалистов всех профилей. Рассмотрены актуальные вопросы ее внедрения, которые не только касаются учебного заведения, но и общества в целом.

Ключевые слова: высшее образование, гуманитарное образование, гуманитарные дисциплина, гуманитарная культура.

Oksana Ursol. Humanity education as an important part of all professions specialists teaching.

The paper highlights the main trends of liberal arts education functioning in higher educational institutions in the USA as an important basis of training specialists all professions. Actual issues of such implementation that are related to the institution as well as society are shown in the article.

Keywords: high education, Humanity education, Humanities, Humanity culture.

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.10.2016

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРИ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ ШКОЛАХ БІЗНЕСУ

Проаналізована значимість освіти для економічного зростання та суспільного розвитку галузі з метою формування та розвитку суспільства нової якості. Проведено аналіз механізмів організації і побудови системи освіти в зарубіжних країнах. Розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності міжнародного наукового співробітництва у галузі освіти.

Ключові слова: *освіта, розвиток, механізми, зростання.*

Питаннями, які виникають при влаштуванні на роботу випускників ВНЗів України у країнах, насамперед, Європейського Союзу, є статус диплома і перелік дисциплін, які були прочитані в процесі навчання. Важливими аспектами вважаються стажування та освоєння практичної підготовки при реалізації теоретичних знань. Існуюча система при навчанні менеджерів в навчальних закладах України основний акцент робить на освоєнні теоретичних аспектів праці керівника підприємства або адміністратора організації.

При цьому, практичне освоєння досвіду роботи конкретних установ «відбувається» в період переддипломної практики. Передбачається, що за 2-3 місяці спеціаліст, магістр зможе не тільки освоїти практику управлінської роботи в конкретній організації, але і розробити систему підвищення ефективності менеджменту. Це передбачає особистий (суб'єктивний) внесок учня в удосконалювання загальної системи управління конкретної організації.

Метою статті є моніторинг ролі освіти як фактора економічного зростання, який полягає у збільшенні як індивідуальної, так і суспільної продуктивності праці через опанування знанням та здобуття вмінь і навичок.

Вагомий внесок у дослідження, вплив освіти і науки на розвиток економіки та суспільства зробили такі відомі вчені, як Е. Тоффлер, Д. Белл, Р. Солоу, С. Мочерний, В. Геєць, А. Гриценко, Ю. Бажал, В. Осецький та інші [1-4]. Необхідним є постійне виявлення і дослідження механізмів впливу на процес інноваційних перетворень у системі освіти і науки, запозичення кращого зарубіжного досвіду,

створення на державному рівні необхідних умов для успішного впровадження наукових і педагогічних інновацій.

На відміну вітчизняної системи підготовки менеджерів (майбутніх керівників організацій), для студентів бакалаврів і магістрів в зарубіжних школах бізнесу передбачається стажування протягом навчання (основний період між семестрами) на конкретних підприємствах, які працюють у сфері бізнесу і адміністрування. Цьому сприяє можливість запрошення для проведення практичних занять менеджерів, випускників бізнес-шкіл, які досягли певного рівня управлінської ієрархії конкретних компаній.

Виникає синергетичний ефект: спільність менталітету; практичне застосування отриманих знань, новизна в підвищенні якості керованих систем. Слухач має право вибирати об'єкт практики і спрямованість своїх наукових пошуків. Більш того, студент має право перервати-продовжити (на певний термін) період підготовки або змінити місце навчання EU Business School (м. Барселона, м. Женева, м. Мюнхен, м. Монтре).

Існує можливість захистити другий диплом провідних ВНЗів Європи при додатковому освоєнні необхідних програмних дисциплін. Це дозволяє випускникам навчальних закладів підвищити свої можливості (рейтинг) при влаштуванні на роботу в європейських компаніях. Багатонаціональність середовища навчання і різномірність при формуванні груп навчання визначає розширення можливостей роботи в транснаціональних компаніях.

Виходячи з вищесказаного, в розвитку системи освіти, базові навчальні заклади державної та приватної системи навчання повинні будувати модулі процесу навчання на принципах: ситуаційності застосовуваних теоретичних положень, адаптації до економічних моделей, реальності міжнародно-правової системи, спрямованості розвитку світової економіки.

Існують певні проблеми в системі навчання України, пов'язані з формальністю проходження переддипломної практики і проведенням практичних занять. Передбачається, що кількість аудиторних годин необхідно зменшити при збільшенні часу на самостійну підготовку з обов'язковим есе, рефератом, представленим в аудиторії слухачам групи даної дисципліни. Необхідно фіксувати питання слухачів при проведенні практичних занять.

Висновки з обговорення доповіді – реферату є підставою для оцінювання практичної спрямованості освоєння теоретичних знань слухача. Необхідно зазначити, що існує певна послідовність у навчанні при формуванні професійного менеджера: теоретичне навчання, аналіз даних, формування інформаційного простору, реалізація отриманих знань у реальному проекті.

Збірник наукових статей

Циклічність підготовки менеджерів вищої ланки передбачає певний рівень практичної діяльності. Нестабільність процесів в економіці України зумовлює необхідність використання ситуаційного підходу при програмуванні розвитку послідовності подій, що дозволяють оцінити ймовірні альтернативи системи управління. Можливі варіанти навчання, що включають базові предметні дисципліни економічної теорії. Економічна теорія, менеджмент, маркетинг, логістика, адміністрування, сімейний бізнес повинні бути включені в програму підготовки менеджерів, що відповідають вимогам корпорацій Європейського Союзу.

Висновки: необхідність структурних перетворень в системі підготовки регіональних, вітчизняних і міжнародних менеджерів.

Пропозиції:

- контрактна система навчання, вільний варіант навчання в різних центрах базового навчального закладу, система Internet підтримки філій головного ВНЗу, формування інформаційного простору для централізованого освоєння;

- участі українських організацій і комерційних компаній у міжнародних науково-технічних програмах співробітництва, включаючи рамкові програми ЄС по дослідженнях, демонстраційній діяльності, а також міжнародні платформи;

- утворення двосторонніх і багатосторонніх міжнародних угод щодо стимулювання науково-технічних технологій;

- розвиток міжнародного співробітництва організацій з державною участю, у тому числі при реалізації ними програм освітнього розвитку, стимулювання створення на території України міжнародних науково-освітніх центрів, а також корпоративних центрів досліджень і розробок;

- розширення підтримки стажувань українських дослідників за кордоном і закордонними дослідниками в Україні;

- активізація програм мобільності освітніх кадрів.

Забезпечити:

- облік на державному рівні реального освітнього і науково-технологічного потенціалів, визначення ступеня їх адекватності існуючим міжнародним технологічним та інноваційним викликам та реалізація механізмів його входження в глобальний простір;

- розвиток вітчизняної освіти і науки, наукових шкіл, що мають багаторічну історію і вдалий міжнародний досвід та результат.

Література

1. Тоффлер Э. На волне перемен / Э. Тоффлер, П. Худолей // В мире науки. – 2008. – № 2. – С. 12.

2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл. – М. : Academia, 1999. – 956 с.

3. Стратегія реформування вищої освіти до 2020 року (проект) / Робоча група під керівництвом МОН України, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// reforms.in.ua/ Content/download/Reforms/ Education/ NE % 20 Reforms%20Strategy%2011_11_2014%20\(1\).pdf](http://reforms.in.ua/Content/download/Reforms/Education/NE%20Reforms%20Strategy%2011_11_2014%20(1).pdf). – Назва з титул. екрану.

4. Яненко І. Г. Роль освіти і науки для економічного росту і розвитку суспільства / І. Г. Яненко // Економіка та держава : міжнародний науково-практичний журнал. – 2015. – № 7. – С. 6-9.

**Константин Фисун, Мария Науменко, Сергей Горелишев.
Общие тенденции при подготовке менеджеров в Европейских школах бизнеса.**

Проанализирована значимость образования для экономического роста и общественного развития отрасли с целью формирования и развития общества нового качества. Проведен анализ механизмов организации и построения системы образования в зарубежных странах. Разработаны предложения относительно повышения эффективности международного научного сотрудничества в области образования.

Ключевые слова: образование, развитие, механизмы, рост.

**Konstantun Fisun, Maria Naumenko, Sergey Horyelyshev.
General trends in the training of managers in European business schools.**

Analyzed the importance of education to economic growth and social development of the sector, that main aim is to create and develop new quality of society. The analysis of the mechanisms organisation and building the education system in foreign countries were conducted. The propositions for improving the efficiency of international scientific cooperation in the field of education were developed.

Keywords: education, development, mechanisms, growth.

Стаття надійшла до редакційної колегії 28.10.2016

Фрицюк Валентина Анатоліївна

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Проаналізовано особливості застосування аксіологічного підходу у підготовці майбутніх педагогів до професійного саморозвитку, що сприятиме формуванню їхніх ціннісних орієнтацій на безперервний професійний саморозвиток, усвідомленню ними власної самоцінності як майбутнього педагога в умовах сучасного суспільства, допоможе осмислити, як будувати свою професійну кар'єру, як досягати мети стосовно безперервного професійного саморозвитку для успішної професійної діяльності тощо.

Ключові слова: аксіологічний підхід, майбутній вчитель, професійний саморозвиток.

Сутність аксіологічного підходу полягає у спрямуванні педагогічної діяльності на гуманістичний розвиток особистості. За цього підходу кожний учасник педагогічного процесу є активним ціннісно-мотивованим суб'єктом діяльності й найважливішим завданням є розкриття цінностей як сутнісних характеристик особистості.

Аксіологічний підхід (Ж. Г. Гараніна, С. І. Маслов, С. А. Мінюрова, Н. В. Свещинська, В. Е. Франкл та інші) спонукає при відборі змісту, методів, форм підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку враховувати їхні ціннісні орієнтації. Аксіологічний підхід є органічно притаманним сучасній педагогіці, оскільки він орієнтований на людину як найвищу цінність.

Філософія розглядає аксіологію як науку про цінності, зокрема про цінності освіти, в яких представлено систему значень, принципів, норм, канонів, ідеалів, які регулюють взаємодію в освітній сфері й формують компонент відносин у структурі особистості. Аксіологія як методологічна основа педагогіки визначає систему педагогічного розуміння особистості й ствердження цінності людського життя, виховання і навчання, педагогічної діяльності й освіти [1]. В контексті нашого дослідження, з-поміж іншого, йдеться про ствердження цінності безперервного професійного саморозвитку для майбутньої професійної діяльності.

Підготовка майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку неможлива без звернення до цінностей, до механізмів перетворення суспільних цінностей в особистісні. Адже саме цінності визначають змістову основу професійної освіти, за якої вона є розвитком й безперервним професійним саморозвитком особистості. Педагогічні цінності не з'являються спонтанно, вони залежать від політичних, економічних відносин в суспільстві, які до певної міри впливають на педагогіку також.

Цілком поділяємо позицію І. Ф. Ісаєва, який визначає такі професійні цінності педагога: цінності-цілі – розкривають значення і смисл цілей професійно-педагогічної діяльності педагога; цінності-засоби – розкривають значення засобів і способів здійснення професійно-педагогічної діяльності; цінності-стосунки – розкривають значення і зміст відносин як основного механізму функціонування цілісної педагогічної діяльності; цінності-знання – розкривають значення і смисл психолого-педагогічних знань; цінності-якості – розкривають значення і смисл якостей особистості педагога: взаємопов'язані індивідуальні, особистісні, комунікативні професійні якості педагога як суб'єкта, що виявляються у спеціальних здібностях: до творчості, до проектування власної діяльності та ін. [2] та, як ми вважаємо, до безперервного професійного саморозвитку.

Науковцями (С. І. Маслов та Т. О. Маслова) узагальнено найбільш значущі, цінності, важливі для студентів педагогічних університетів. До них відносяться: гуманістичні цінності педагогічної діяльності (учень, дитинство, унікальність та індивідуальність особистості, розвиток учня, самореалізація учня); професійно-моральні цінності (добро, співчуття, милосердя, мир, щирість, вірність, професійний обов'язок, свобода, віра, довіра, справедливість, патріотизм, обов'язковість, професійна честь); цінності творчої самореалізації (удосконалення професійно-творчих здібностей, навчальний предмет викладача, постійне самовдосконалення педагога, цінність інновації); інтелектуальні цінності (істина, професійні знання, творчість, пізнання, вільний доступ до інформації); соціальні цінності (професійно-педагогічне спілкування, професійно-педагогічна корпоративність, соборність, традиції, сім'я, любов і прив'язаність до дітей); естетичні цінності (краса, гармонія) [3]. Згідно представленої класифікації, безперервний професійний саморозвиток майбутніх педагогів, звісно, можна віднести до цінностей творчої самореалізації.

Погоджуючись зі Н. В. Свещинською, вважаємо, що обираючи ту чи іншу цінність, в даному випадку, професійний саморозвиток, особистість формує свого роду довгостроковий план поведінки й визначає тривалу смислову перспективу діяльності [4].

Збірник наукових статей

Цінності особистості не можна сформуванати ані через зміст навчального предмета, ані через дидактичні методи, зазначає В. Е. Франкл. На його думку, завданням педагога є не стільки озброєння вихованців певною системою цінностей, скільки переконання їх у важливості самоформування такої системи особистих цінностей, підштовхування до інтенсивного її відпрацювання [5]. Вважаємо, що переконання майбутніх педагогів у важливості самоформування такої системи особистих цінностей, у які чільне місце відведено безперервному професійному саморозвитку, є першочерговим завданням.

Сукупність особистісних і професійних цінностей визначає процес саморозвитку особистості, впливаючи на динаміку його протікання, і є центральним механізмом, що детермінує саморозвиток на всіх етапах особистісного і професійного становлення. Особистісні та професійні цінності впливають на можливі шляхи та способи саморозвитку, формуючи цілі і внутрішню програму його реалізації.

Отже, підсумуємо, що застосування аксіологічного підходу у підготовці майбутніх педагогів сприятиме формуванню їхніх ціннісних орієнтацій на безперервний професійний саморозвиток, усвідомленню ними власної самоцінності як майбутнього педагога в умовах сучасного суспільства, допоможе осмислити, як будувати свою професійну кар'єру, як досягати мети стосовно безперервного професійного саморозвитку для успішної професійної діяльності тощо.

Література

1. Бондаревская Е. В. Ценностные основания личностно ориентированного воспитания / Е. В. Бондаревская // Педагогика. 1995. – № 5. – С. 29-36.
2. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя / И. Ф. Исаев. – М. : Академия, 2004. – С. 77-78.
3. Маслов С. И. Аксиологический подход в педагогике / С. И. Маслов, Т. А. Маслова. // Известия Тульского государственного университета. Гуманитарные науки. – 2013. – Вып. 3. – С. 202-212.
4. Свещинська Н. В. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів засобами сучасної фортепіанної музики : автореф. ... дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. В. Свещинська. – Кіровоград, 2005. – 20 с.
5. Франкл В. Человек в поисках смысла : сборник под ред. Л. Я. Гофмана и Д. А. Леонтьева; пер. с англ. и нем. / В. Франкл. – М. : Прогресс, 1990. – 368 с.

Валентина Фрицюк. Аксиологический подход к изучению проблемы профессионального саморазвития будущего учителя.

В статье проанализированы особенности применения аксиологического подхода в подготовке будущих педагогов к профессиональному саморазвитию, что будет способствовать формированию их ценностных ориентаций на непрерывное профессиональное саморазвитие, осознанию ими собственной самооценности как будущего педагога в условиях современного общества, поможет осмыслить, как строить свою профессиональную карьеру, как достигать цели по непрерывному профессиональному саморазвитию для успешной профессиональной деятельности.

Ключевые слова: аксиологический подход, будущий учитель, профессиональное саморазвитие.

Valentina Frytsiuk. The axiological approach to the study of professional self-development of the future teacher issues.

In the context of modernization of higher education, one of the factors in providing the state competitiveness on the global level is to improve specialists' preparation quality, in particular, to form prospective teachers' motivation to continuous professional education and professional self-development. Self-development of personality of prospective teacher is urgent to the modern educational process. Self-development – is mental or physical man's development which he achieves by own unaided study, exercises. Self-development is carried out by own forces, without the influence or assistance of any external forces. Self-development is considered as person's comprehension of individual qualities and their enrichment through inclusion in appropriate activities, including educational one. The axiological approach is determined in detail.

Keywords: axiological approach, future teacher, professional self-development.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.10.2016

Хлонь Олександр Михайлович

Київський національний торгово-економічний університет

ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА МОТИВАЦІЇ ЮРИСТІВ ТА МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ.

У статті розглядаються питання ефективної підготовки та мотивації юристів та майбутніх правоохоронців, а також рекомендації щодо її покращення. Виникає доречно необхідність розглянути проблематику ефективності підготовки юристів та майбутніх правоохоронців у комплексі основних проблем підготовки фахівців правоохоронних органів та особливих характеристик, які їй притаманні. Існує ряд дієвих засобів, які дозволяють суттєво підвищити ефективність відповідних заходів. Такими засобами можуть бути виховна робота командного складу, забезпечення якісної реабілітації тощо. Професійна підготовка має бути динамічна.

Ключові слова: юрист, правоохоронець, підготовка, мотивація.

Належно сформована мотивація спрямована на досягнення успіху у сфері професійного становлення та задоволення потреб особистості юриста буде суттєвою гарантією його подальшої успішної діяльності та професійної ефективності. Він має бути відповідальним за здійснену ним діяльність, відчувати потребу у постійному саморозвитку. Юрист, озброєний сучасними фундаментальними теоретичними науковими знаннями й практичними навичками та уміннями, успішно реалізує себе в процесі юридичної практики, бо спроможний кваліфіковано роз'яснити та розв'язати низку різноманітних суперечностей, проблем державного і суспільного будівництва, активно протистояти порушенням законності [1].

Питаннями ефективної підготовки юристів та правоохоронців займалися такі вчені як Біленчук П. Д., Плісько В. І., Бутов С. Є. Однак дана проблематика все ще потребує свого дослідження. У зв'язку із цим можемо виокремити такі завдання, які потребують свого дослідження: висвітлення основних питань ефективної та мотивації юристів та майбутніх правоохоронців, надання практичних рекомендацій необхідних для здійснення відповідної діяльності.

На даний час в правоохоронній діяльності питання підвищення професійного рівня правоохоронця є одним з найважливіших питань, що стоять перед науковцями. Професійна спостережливність, професійне мислення, пам'ять, професійна увага формування

об'єктивного уявлення про особливості перебігу екстремальної ситуації не можливо якісно формувати без заздалегідь проведених спеціалізованих заходів. Відповідні заходи не лише формують стійку готовність до виконання завдань, але і забезпечують внутрішню переконаність працівника у власній здатності протидіяти негативним виявам екстремальних обставин. Відсутність мотивації, або мотивація на цілі, які не відповідають інтересам суспільства навпаки формує деструктивну поведінку індивіда по відношенню до виконання власних професійних обов'язків.

Важливим фактором у питаннях формування стійкого ядра професіоналів серед осіб, які закінчили вищі навчальні заклади є кваліфіковано проведений професійний відбір. Якісний професійний відбір може виявити осіб, які не зважаючи на високий рівень майстерності не планують в подальшому виконувати свої обов'язки на серйозному професійному рівні. В цьому контексті виникає доречно необхідність розглянути проблематику ефективності підготовки юристів та майбутніх правоохоронців у комплексі основних проблем підготовки фахівців правоохоронних органів та особливих характеристик, які їй притаманні. Існує ряд засобів, які дозволяють суттєво підвищити ефективність відповідних заходів. Такими засобами можуть бути виховна робота командного складу, забезпечення якісної реабілітації тощо.

Інструктори, тренери чи викладачі мають бути забезпечені сучасними науково-методичними розробками, які мають узгоджуватися, як з науково-викладацьким складом, так і з працівниками, які мають суттєвий професійний рівень, в той же час не відноситься до питання підвищення якості підготовки формально та мають час і можливість для уважного ознайомлення з наявними матеріалами. Методика підготовки повинна включати моделювання ситуацій, оцінку як безпосереднього виконання спеціальних тактико-технічних дій, так і одночасно тлумачення їх правомірності [2, с. 4]. Поряд із такими важливими питаннями, як професійний рівень викладацько-тренерського складу, належне формування комплексу знань та умінь протидії в умовах екстремальних ситуацій існують іще і ряд додаткових аспектів, які слід розглянути окремо.

Важливою вимогою є необхідність забезпечення професійної підготовки новітніми засобами методичних знань з теорії та практики проведення занять, максимального залучення практичних елементів підвищення ефективності дій правоохоронця в рамках практичних занять. Необхідно зокрема використовувати такі сучасні розробки як електронні тири, ефективні смуги перешкод, які передбачають наявність усіх необхідних елементів подолання відповідних перешкод.

Зважаючи на це, варто підсумувати, що підготовка юристів та майбутніх правоохоронців, це складний, але важливий процес, який потребує значних зусиль, як з боку викладацького складу, так і з боку організаторів навчального процесу.

Література

1. Біленчук П. Доктринальні засади підготовки висококваліфікованих юристів нової генерації у XXI столітті: засоби, методи, технології / П. Біленчук // Віче. – 2013. – № 18. – С. 7-10.

2. Плісько В. І. Визначення критеріїв оцінки проявів небезпеки в екстремальних ситуаціях працівниками органів внутрішніх справ : Посібник / В. І. Плісько, С. Є. Бутов. – К., 2007 – 36 с.

Александр Хлонь. Вопросы эффективной подготовки и мотивации юристов и будущих правоохранителей.

В статье рассматриваются вопросы эффективной подготовки и мотивации юристов и будущих правоохранителей, а также рекомендации по ее улучшению. Возникает уместна необходимость рассмотреть проблематику эффективности подготовки юристов и будущих правоохранителей в комплексе основных проблем подготовки специалистов правоохранительных органов и специальных характеристик, которые ей присущи. Существует ряд действенных средств, позволяющих существенно повысить эффективность соответствующих мероприятий. Такими средствами могут быть воспитательная работа командного состава, обеспечения качественной реабилитации и тому подобное. Профессиональная подготовка должна быть динамической.

Ключевые слова: юрист, милиционер, подготовка, мотивация.

Alexander Khlon. The question of effective training and motivation of lawyers and future law enforcement.

*The article deals the effective training and motivation of lawyers and future law enforcement officers, and recommendations its improvement. There is a need to consider issues relevant training efficiency of future lawyers and law enforcement officials together major problems of training of law enforcement officials and special features that are inherent its. There are a effective tools that can significantly increase the effectiveness of action. These tools can be command of the educational work, providing quality rehabilitation and more. Training should be dynamic. **Keywords:** lawyer, law enforcement, education, motivation.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.10.2016

Холковська Ірина ЛеонідівнаВінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**ПРОФЕСІЙНІ ДЕФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА ЯК ОДНА
З ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

У статті проаналізована сутність поняття «професійна деформація». Розглянуті причини, що перешкоджають професійному зростанню. Виокремлені тенденції процесу професійної деформації. Визначено особливості різних видів професійних деформацій. Запропоновані профілактичні заходи щодо запобігання процесам професійної деформації.

Ключові слова: професійна деформація, професійна діяльність, професійні ролі, професійний розвиток, особистість.

Вплив професії на особистість можна оцінити, передусім, за його модальністю (позитивний або негативний). Професійна деформація якостей особистості проявляється при негативному впливі професійної ролі. Відомо, що найбільшою мірою деформація виражена у представників тих галузей діяльності, чия робота пов'язана з людьми, в яких є відхилення від норми у фізичній, інтелектуальній, мотиваційно-вольовій, поведінковій або особистісній сферах (лікарів, педагогів, працівників сфери обслуговування і правоохоронних органів, держслужбовців, керівників, підприємців та ін.).

Професійна деформація – це деформації, які виникають у процесі виконання професійної діяльності і негативно впливають на її продуктивність. Вони породжують професійно небажані якості і змінюють професійну поведінку людини. Розвиток професійних деформацій визначається різними чинниками: різноспрямованими онтогенетичними змінами, віковою динамікою, змістом професії, соціальним середовищем, життєво важливими подіями і випадковими моментами. До основних психологічних детермінант професійної деформації належать психофізіологічні зміни, стереотипи професійної діяльності, стагнація професійного розвитку, акцентуації характеру і психологічні захисти.

Мета статті – розкрити сутність професійних деформацій особистості як однієї з причин виникнення конфліктів у вищій школі.

Аналізуючи причини, що перешкоджають професійному розвитку людини, А. К. Маркова вказує на вікові зміни, пов'язані зі

старінням, професійною втомою, монотонністю праці, тривалою психічною напруженістю, а також кризою професійного розвитку [5].

А. К. Маркова виокремлює такі тенденції професійної деформації:

- відставання, уповільнення професійного розвитку порівняно з віковими і соціальними нормами;
- дезінтеграція професійного розвитку, розпад професійної свідомості і, як наслідок, – нереалістичні цілі, помилкові сенси праці, професійні конфлікти;
- низька професійна мобільність, невміння пристосуватися до нових умов праці, дезадаптація;
- розузгодження окремих ланок професійного розвитку (одна сфера домінує над іншою);
- послаблення раніше наявних професійних даних, професійних здібностей, професійного мислення;
- спотворений професійний розвиток, поява раніше відсутніх негативних якостей, відхилень від соціальних і індивідуальних норм професійного розвитку, що змінюють профіль особистості;
- поява деформацій особистості (наприклад, емоційне виснаження і вигорання, а також неповноцінна професійна позиція);
- припинення професійного розвитку внаслідок професійних захворювань або втрати працездатності [5].

Професійні деформації порушують цілісність особистості, знижують її адаптивність, стійкість, негативно позначаються на продуктивності діяльності.

Професійні деформації – це зміни у структурі особистості, що негативно позначаються на продуктивності діяльності і взаємодії з іншими учасниками трудового процесу. Сенситивним моментом для їх зародження є періоди професійних криз, коли фахівець стикається з необхідністю вирішення особливо складних професійних ситуацій. У цих умовах формуються певні поведінкові реакції, які закріплюються, перетворюються на стереотипи, призводять до акцентування відповідних особистісних рис. Домінуючі якості чинять вплив на подальшу поведінку особистості, яка прагне сформуванню професійне середовище так, щоб існувала можливість для їх прояву [1].

Аналіз психолого-педагогічної літератури [1; 2; 3; 4; 6; 7; 8] дозволяє виокремити такі професійні деформації:

1. Авторитарність, що проявляється у використанні переважно розпоряджень, рекомендацій, вказівок, у негерпимості до критики, зниженні рефлексії – самоаналізу і самоконтролю фахівця, зарозумілості і рисах деспотизму.

2. Демонстративність. Якість особи, що проявляється в емоційно забарвленій поведінці, бажанні подобатися, прагненні бути

на видноті, виявити себе. Ця тенденція реалізується в оригінальній поведінці, демонстрації своєї переваги, нарочитих перебільшеннях, розцвічуванні своїх переживань. Демонстративність, визначаючи стиль поведінки педагога, призводить до зниження якості професійної діяльності.

3. Професійний догматизм. Розвивається зі збільшенням стажу роботи, зниженням рівня загального інтелекту, обумовлюється особливостями характеру. Педагог націлений на стереотипне вирішення проблем без урахування особливостей проблемної ситуації. Може проявлятися в завищеній самооцінці і самовпевненості.

4. Домінантність. Ця риса обумовлена індивідуально-типологічними особливостями особистості. Пов'язана з оцінюванням, здійсненням контролю. Професійна діяльність педагога створює сприятливі умови для задоволення потреби у владі, в пригніченні і самоствердженні за рахунок інших.

5. Професійна індиферентність. Характеризується відсутністю емоційної включеності в педагогічну взаємодію, ігноруванням індивідуальних особливостей суб'єктів взаємодії. Ця деформація характерна для педагогів зі слабо вираженою емпатією, що зазнають труднощів у спілкуванні. Індиферентність розвивається з роками як наслідок емоційної втоми і негативного індивідуального досвіду взаємодії з підлеглими і колегами.

6. Консерватизм. Проявляється в прихильності сталим методам, формам, способам дій. Стереотипні прийоми поступово перетворюються на штампи і не викликають додаткових емоційних переживань.

7. Професійна агресія. Проявляється в тому, що педагог у своїй діяльності не враховує почуття, права й інтереси інших людей. Агресивність виражається також в іронії, кепкуваннях і навішуванні ярликів: «тупиця», «нероба», «хам», «кретин». Агресивність зростає зі збільшенням стажу роботи, коли об'єктивно посилюються стереотипи мислення, падають самокритичність і здатність конструктивно вирішувати конфліктні ситуації.

8. Рольовий експансіонізм. Проявляється в тотальній зануреності в професію, фіксації на власних проблемах і труднощах, у нездатності і небажанні зрозуміти іншу людину, в переважанні звинувачувальних і повчальних висловлювань, безпелаяційних суджень. Ця деформація виявляється в жорсткій рольовій поведінці за межами організації, характеризується перебільшенням власної ролі і значення.

9. Соціальне лицемірство обумовлене необхідністю виправдовувати високі моральні очікування, пропагувати моральні принципи і норми поведінки. Соціальна бажаність з роками

перетворюється на звичку займатися моралізуванням, почуття і стосунки стають нещирими.

10. Поведінковий трансфер (прояв синдрому рольового трансферу). Суть цієї деформації – у формуванні рис рольової поведінки і якостей, властивих іншим людям.

11. Надконтроль. Проявляється у надмірному контролюванні своїх почуттів, орієнтації на інструкції, униканні відповідальності, підозрливості, хворобливій обачності, скрупульозному контролі діяльності інших людей.

Головним профілактичним заходом професійних деформацій особистості є можливість творчої реалізації фахівця, а також розширення варіантів професійних завдань і урізноманітнення кола спілкування.

Література

1. Антонов Г. В. Педагогічні засади запобігання і розв'язання конфліктів у навчально-виховному середовищі вищого навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Г. В. Антонов; Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Х., 2006. – 21 с.

2. Гіренко С. П. Практична конфліктологія : навч. посіб. / С. П. Гіренко ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Х. : ХНУВС, 2010. – 184 с.

3. Елькін М. В. Основи конфліктології: діяльність менеджера з попередження та розв'язання конфліктів в закладах освіти / М. В. Елькін, М. М. Окса. – Мелітополь : МДПУ, 2012. – 112 с.

4. Карамушка Л. М. Управління конфліктами в освітніх організаціях / Людмила Карамушка. – К.: Шкільний світ, 2011. – 124 с.

5. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Знание, 1996. – 308 с.

6. Миронова О. М. Конфліктологія / О. М. Миронова, О. В. Мазоренко; Харк. нац. екон. ун-т. – Х. : ХНЕУ, 2011. – 168 с.

7. Пірен М. І. Конфлікти в системі управлінської взаємодії: шляхи розв'язання та попередження : навч. посіб. / М. І. Пірен, В. А. Ребкало; Нац. акад. держ. упр. при Президентові Україн, Каф. держ. політики та упр. політ. процесами. – К. : НАДУ, 2009. – 95 с.

8. Профессиональная деформация личности: учебное пособие / сост. А. В. Коваленко, Л. А. Шелканов. – Томск : ТПУ, 2009. – 90 с.

Ірина Холковская. Професійні деформації особистості педагога як одна з причин виникнення конфліктів в вищій школі.

В статті проаналізована сутність поняття «професійна деформація». Розглянуті причини, перешкоди професійному росту. Виділені тенденції професійної

деформации. Определены особенности различных видов профессиональных деформаций. Предложены профилактические меры, направленные на предотвращение профессиональной деформации преподавателей.

Ключевые слова: профессиональная деформация, профессиональная деятельность, профессиональные роли, профессиональное развитие, личность.

Iryna Kholkovska. Professional deformations of personality of teacher as one of reasons of origin of conflicts at higher school.

Essence of concept «Professional deformation» is analysed in the article. Reasons impedimental to the professional height are considered. The tendencies of professional deformation are distinguished. The features of different types of professional deformations are certain. Prophylactic measures are offered in relation to prevention of professional deformation of teachers.

Keywords: professional deformation, professional activity, professional roles, professional development, personality.

Стаття надійшла до редакційної колегії 11.10.2016

УДК 378.147:811.133.1

© Черниш Л. М., 2016

Черниш Людмила Миколаївна

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ З ТЕКСТОМ

У статті розглянуті етапи роботи з автентичним текстом та засоби контролю його розуміння. Обґрунтовано використання матеріалу з автентичних джерел для забезпечення культурознавчої спрямованості навчання.

Ключові слова: рецептивний, репродуктивний, продуктивний етап, мовний матеріал, підготовча стадія читання, зріла стадія читання, культурознавча спрямованість.

Головною метою навчання іноземної мови є формування у студентів міжкультурного спілкування, розвиток умінь використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізації сучасного світу. Комунікативна компетенція – це комунікативні вміння, сформовані на основі мовленнєвих знань і навичок, а також соціокультурні та соціолінгвістичні знання. У контексті формування потрібного рівня комунікативної компетенції

застосовуються всі види мовленнєвої діяльності, необхідні для ефективного оволодіння мистецтвом комунікації, подальшої освіти та розвитку особистості.

Читання – це один із чотирьох видів мовленнєвої діяльності. Отже метою статті є обґрунтувати використання новітніх технологій роботи з автентичним текстом та проаналізувати засоби перевірки його розуміння. Сьогодні кожен із видів мовленнєвої діяльності не розглядається ізольовано, адже всі аспекти мовлення тісно взаємопов'язані і спрямовані на оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації. Оволодіння комунікативною компетенцією в читанні створює надійну основу для розвитку та вдосконалення вмінь говоріння, а також письма та аудіювання. Головним соціокультурним компонентом змісту навчання, як відомо, є навчальний текст. В якості навчального тексту використовуються як тексти за економічним фахом, так і краєзнавчі, художні тексти, діалоги, вірші, пісні, листи, ситуативні кліше, інтерв'ю, аудіо текст бесід з носіями мови. Головне, щоб текст був автентичним, відповідав інтересам студентів та був максимально наближений до природної ситуації. В умовах класно-урочної системи, за відсутності реальних комунікативних ситуацій текст для читання може стати, з одного боку, стимулом для обговорення найрізноманітніших проблем, з іншого боку, надати необхідний фактичний і мовний матеріал для оформлення власного висловлювання і служити зразком для нього. Очевидно, що читання виступає як самостійний вид мовленнєвої діяльності в тому випадку, коли ми читаємо для того, щоб отримати необхідну інформацію з тексту. При цьому потрібно уточнити, що в залежності від ситуації повнота і точність вилучення інформації можуть бути різними. Таким чином, завдання навчання читання як самостійного виду мовленнєвої діяльності полягають у наступному: навчити студентів вилучати інформацію з тексту в тому обсязі, який необхідний для вирішення конкретного мовного завдання, використовуючи певні технології читання.

Читання – це один із видів мовленнєвої діяльності, що має велике пізнавальне значення і фактично реалізує всі три основні цілі навчання – практичну, виховну і загальноосвітню. Воно застосовується на всіх етапах навчання, але домінуючим видом мовленнєвої діяльності є на старшому етапі навчання [1, с. 57].

Навчання читання є складним і тривалим процесом, у якому розрізняють основні дві стадії: підготовчу та стадію зрілого читання. Мета підготовчого читання – навчити студентів здобувати інформацію з нового тексту. Зріле читання ґрунтується на раніше сформованих навичках та елементарних умінях.

Головною методичною вимогою до зрілого, або осмисленого читання є організація студентів на розуміння того, що вони читають, власне, на здобуття інформації з тексту. Як підкреслює психолог С. К. Фоломкіна, із самого початку навчання створити в учнів правильне ставлення до читання як виду мовленнєвої діяльності, що має своє специфічне комунікативне завдання, як до способу отримання інформації (а не до вправи з озвучування мовного матеріалу, у його запам'ятовуванні, вимові, перекладі тощо). Реалізація цієї мети стане можливою, якщо студент оволодів технікою читання та елементарними вміннями здобувати інформацію з текстів, побудованих на відомому матеріалі; тексти, що пропонуються для читання, інформативні та цікаві; завдання для контролю розуміння прочитаного продумані.

Тексти для читання іноземною мовою виконують ряд функцій, що сприяють успішному оволодінню мовою. Загалом у методиці виділяють кілька головних функцій іншомовного тексту:

1. Функція збагачення і розширення знань студентів, в основному лексичних. У процесі читання вони отримують завдання знайти певні слова чи словосполучення та знайти їх значення; знайти, виписати слова чи словосполучення за якоюсь ознакою.

2. Функція тренування, мета якої полягає у засвоєнні лексико-граматичного матеріалу, використанні певного мовного матеріалу у відповідях на запитання викладача, під час вільного переказу змісту чи в переказі, близькому до тексту.

3. Функція розвитку усного мовлення студентів на основі прочитаного тексту: переказ, продовження кінцівки або придумування іншого початку, бесіда за окремими проблемами, які розглядаються в тексті.

4. Функція розвитку смислового сприйняття тексту, – а саме його розуміння. Завдання такого характеру спрямовані на перевірку розуміння окремих епізодів чи всього тексту, виконання вправ, які допомагають переборювати труднощі, що виникають на шляху розуміння тексту. У методиці виділяють наступні види читання: аналітичне, вивчаюче, переглядове, пошукове, ознайомлююче, т.п.

Всі науковці єдині в тому, що для ефективного читання іноземною мовою необхідно сформувати основні базові технології роботи з текстом, що включають наступні вміння: ігнорувати невідоме, якщо воно не заважає виконанню поставленої задачі, прогнозувати та виокремлювати необхідну змістову інформацію, працювати зі словником, читати за ключовими словами, використовувати коментарі, що зустрічаються в тексті, інтерпретувати і трансформувати текст. Загалом, якщо розглядати читання не просто як навичку, що синонімічна поняттю «швидкість читання» вголос чи

про себе, а як уміння, то необхідно навчити студентів: орієнтуватися в дискурсивній структурі різних типів тексту, впізнавати тип тексту, його комунікативне призначення, мовні та мовленнєві особливості його структури, випадки появи особливостей мовної культури того, хто пише, інтерпретувати зміст тексту, відділяти факти від думок чиїхось і суб'єктивних суджень і т.д.

У роботі з будь-яким текстом (друкованим, звуковим, відео) можна виділити три основних етапи роботи: дотекстовий, текстовий і післятекстовий етапи. Очевидно, що післятекстовий етап буде присутній лише у тому випадку, коли текст використовується не тільки як засіб формування уміння читати, але і для розвитку продуктивних умінь в усному чи писемному мовленні, говорити і писати іноземною мовою. Але Т. В. Колбіна поділяє роботу з текстом на інших етапи: рецептивно-репродуктивний і продуктивний з відповідними завданнями з контролю знань [2, с. 61]. Наведемо приклад опрацювання тексту за такою технологією. Отже на першому орієнтувальному етапі викладач визначає рівень інтересу студентів до змісту тексту або статті, їх поінформованість щодо обговорюваної в статті проблематики з тим, щоб належним чином побудувати стратегію заняття. Найбільш поширеними видами завдань на цьому етапі є соціограма, brainstorming, mindmap, формулювання гіпотез стосовно змісту статті. Наприклад, працюючи над складними темами з економічного фаху, такими, як фондова біржа або кризовий менеджмент, необхідно спиратися на життєвий досвід студентів та їх зацікавленості у темі як майбутніх фахівців. Якщо мова йде про фондову біржу, то мотиваційні запитання можуть бути наступними: Ви коли-небудь були на фондовій біржі? Ви або члени вашої родини мають акції? Чи бачили ви у кіно, як конкуренти поглинають підприємство? Що то за колонки з цифрами, які бізнесмени завжди проглядають? Етап мотивації до прочитання тексту повинен вирішувати також завдання актуалізації вже відомої учням лексики за темою / проблемою тексту. Цей етап проходить у формі усної бесіди, демонстрації наочності (фотографій, карт, буклетів, фінансових газет).

На другому, рецептивно-продуктивному, етапі, що починається із вправ на глобальне розуміння змісту тексту (перевірка гіпотез, вивчення основної лексики тексту, складання плану тексту тощо) досягається рівень детального розуміння завдяки виконанню різноманітних вправ. Різноманітні способи перевірки розуміння прочитаного за своєю психологічною суттю діляться на дві великі групи: перша у своїй основі має комунікативний характер використання прочитаного матеріалу, друга група має характер логіко-текстуальної аналітичної роботи.

Модель навчання читання як виду мовленнєвої діяльності передбачає, що перед продуктивним використанням лексичного словника тексту (перша група контролюючих вправ), викладач перевіряє результати аналогічної роботи студентів з адекватного розуміння лексики та змістового боку тексту.

До таких способів контролю можна віднести завдання на вибір із ряду правдивих чи неправдивих суджень та доповнення фраз зі змістом тексту. Наприклад: Правда чи ні. виправте неправдиві твердження згідно зі змістом тексту. Закінчіть речення, опираючись на інформацію, подану в тексті. Додайте відповідний заголовок до кожного абзацу тексту.

На третьому, продуктивному етапі, лексико-граматичні вправи мають переважно творчий характер і націлені на активізацію, закріплення та засвоєння необхідних термінів. На цьому етапі пропонуються продуктивні завдання, що стимулюють творчу активність студентів. Наприклад, важливо застосувати такий комунікативний спосіб контролю, як відповіді на запитання, який не лише контролює детальне розуміння тексту, але й дозволяє продукувати мовленнєві дії з рецептивно-сприйнятою лексикою на певну тематику у заданому контексті. Відповідаючи на запитання, студенти вчаться вибирати з тексту і пов'язувати лексику із ситуацією, в якій її можна використати; проводити трансформацію матеріалу, вживати лексику в різних формах, що являється необхідним вмінням для самостійної продукції. Таким чином, при конструюванні відповіді вживання нової лексичної одиниці має репродуктивно-продуктивний характер. Також на цьому етапі доцільно запровадити рольові ігри, case-studies та інші. Такі завдання для розвитку усного мовлення спонукають студентів до вдумливого читання про себе, оскільки вони знають, що після читання буде цікава розмова і для того, щоб прийняти у ній участь, необхідно зрозуміти та запам'ятати якнайбільше фактів з тексту.

У нових державних освітніх стандартах особливо наголошується, що студенти повинні бути знайомі із різними функціональними типами текстів: прагматичними, науково-популярними, художніми поетичними та фаховими (економічними) текстами. Проте в рамках різноманітних науково-лінгвістичних і методичних шкіл сформувались різні уявлення про пріоритетність використання тих чи інших типів текстів в навчальних цілях. Наприклад, наукова школа В. Д. Аракіна завжди спиралась на широке і обов'язкове використання художніх текстів в посібниках з іноземної мови. На заняттях іноземної мови доцільно використовувати автентичні матеріали для формування комунікативної компетенції, в тому числі і мовленнєвої компетенції в читанні. З економічного фаху є

безліч підручників, де використовуються лише автентичні неадаптовані статті з провідних економічних газет та журналів. Наприклад, у підручнику Market Leader застосовують тільки статті з Financial Times. А у підручнику Intelligent Business використовуються матеріали з журналу The Economist. До автентичних матеріалів також відносяться брошури, авіа / залізничні квитки, листи, реклами, програми новин радіо і телебачення, оголошення і т.п. Всі ці матеріали, які використовуються в реальному житті тих країн, де розмовляють тією чи іншою іноземною мовою, а не спеціально створені матеріали для умов вивчення цієї мови.

Загалом автентичні тексти сприяють забезпеченню культурознавчої спрямованості навчання, а отже, реалізації соціокультурних цілей у системі освіти. Культурознавча спрямованість також ставить акцент на прилучення студентства до культури власної країни та культури країни, мову якої вони вивчають в процесі навчання. Переваги автентичних текстів у цьому плані очевидні.

Література

1. Бех П. О. Концепція викладання іноземних мов в Україні / П. О. Бех, Л. В. Биркун // Іноземні мови. – 1996. – № 2. – С. 3-8.

2. Колбіна Т. В. Розвиток майбутньої компетенції майбутнього економіста засобами іноземної мови / Т. В. Колбіна // Актуальні питання навчання іноземної комунікації у вищих навчальних закладах: Матеріали науково-практичної конференції 20 травня 2003 р. - Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2003. – С. 60-63.

Людмила Черныш. Технология работы с текстом.

В статье рассматриваются этапы работы с аутентичным текстом и способы проверки его понимания. Обосновано использование материала из аутентичных источников, чтобы обеспечить культуроведческую направленность обучения.

Ключевые слова: рецептивный этап, репродуктивный этап, продуктивный этап, речевой материал, подготовительная стадия чтения, зрелая стадия чтения, культуроведческая направленность.

Luidmyla Chernysh. The stages of working with an authentic text.

The article considers the stages of working at authentic texts as well as the methods of its comprehension checking. The usage authentic sources are justified to provide cultural directionality of studies.

Keywords: receptive stage, reproductive stage, productive stage, language material, preparatory stage of reading, mature stage of reading, cultural studies directionality.

Стаття надійшла до редакційної колегії 27.10.2016

Шепель Марина ЄвгенівнаОдеський автомобільно-дорожній коледж
Одеського національного політехнічного університету**АДАПТАЦІЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО РОБОТИ
У КОЛЕДЖАХ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ**

У статті розглянуто питання адаптації майбутніх учителів філологічних спеціальностей до роботи у коледжах технічного профілю. Розглянуто погляди провідних науковців з питання адаптації. Автором надано визначення поняття «адаптація майбутніх учителів філологічних спеціальностей до роботи у коледжах технічного профілю». Визначено чинники, що сприятимуть адаптації майбутніх учителів філологічних спеціальностей до роботи у коледжах технічного профілю, серед яких: мотивація майбутніх учителів філологічних спеціальностей до роботи у коледжах технічного профілю, проходження педагогічної практики у коледжах технічного профілю, організація школи наставництва для майбутніх учителів філологічних спеціальностей, залучення майбутніх учителів філологічних спеціальностей до роботи у педагогічних радах коледжу.

Ключові слова: адаптація, майбутні учителі філологічних спеціальностей, коледж технічного профілю, чинник.

Сьогодні однією з важливих вимог до фахівців різного профілю виступає вміння володіти мовами як засобом спілкування. Особливо дана вимога стосується майбутніх фахівців технічного профілю. У загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти зазначено, що мета викладання мови – зробити учнів (у нашому випадку студентів коледжу) компетентними і досвідченими в тому, що стосується мови, а це у свою чергу може допомогти студентам: будувати їх лінгвістичну та культурну особистість шляхом інтеграції в різноманітний досвід інших мов та культур; розвивати їх здатність навчатися за допомогою цього самого різноманітного досвіду взаємодії з кількома мовами та культурами. Отже, зростає потреба в учителях філологічних спеціальностей (українська мова і література, іноземні мови), які працюватимуть у коледжах технічного профілю та зможуть навчити студентів володіти мовами як засобом спілкування. Таким чином, актуальним питанням постає адаптація майбутніх учителів філологічних спеціальностей до роботи в коледжах технічного профілю.

Метою статті виступило визначити чинники, що впливатимуть на адаптацію майбутніх учителів філологічних спеціальностей до роботи у коледжах технічного профілю.

Дослідження проблеми адаптації не є новим у психолого-педагогічній науці. Так, психофізіологічні аспекти адаптації вивчали П. Анохін, В. Бок, Т. Кузьменко, І. Павлов та інші; психологічні – Т. Алексеева, Г. Безюльова, С. Кулик, Н. Чайкіна та інші; педагогічні – Я. Абсаямова, О. Галус, С. Гура, С. Хатунцева та інші. Проблемам професійної підготовки професіоналів галузі освіти присвячено дослідження І. Глазкової, Р. Горбатюка, Т. Коростіянець, С. Литвиненко, В. Сластьоніна та інших. Розвиток особистості професіонала, професійна спрямованість і становлення розглянуто в роботах В. Авалос, С. Амеліної, Е. Карпової, З. Курлянд, Н. Сяської, Г. Яворської та інших.

Відомо, що сутність професійної діяльності педагога розглядають як мету діяльності, тобто діалектичної єдності процесів педагогічного менеджменту (як управління педагогом навчально-пізнавальною діяльністю тих, хто навчається) і самоменджменту (як управління педагогом своєю професійною активністю) [4, с. 8].

Науковці (Я. Абсаямова, С. Гура, С. Кулик), розглядаючи поняття «адаптація майбутніх учителів», прийшли до деяких важливих висновків.

Так, С. Гура розглядала адаптацію як процес включення особистості в соціальне середовище під час будь-якої діяльності, інтеграції з цим середовищем і самовизначення в ньому на основі найхарактерніших її особливостей [2, с. 8].

Я. Абсаямова професійну адаптацію молодих викладачів іноземної мови вищого технічного навчального закладу (ВТНЗ) визначила як складний процес пристосування педагога у початковий період роботи до особливостей місця роботи та організації праці, в результаті якого відбувається повне оволодіння молодим викладачем специфікою фахової діяльності в умовах ВТНЗ, що включає систематизацію набутих раніше та засвоєння нових знань і умінь, необхідних для її успішного виконання, формування професійно важливих особистісних якостей, злиття з педагогічним колективом [1, с. 9].

С. Кулик професійну адаптацію учителя розглядала як складний, багатоплановий процес оволодіння вчителем професією та пристосування до її вимог, формування гнучкої соціально-професійної позиції в системі формальних і неформальних стосунків в освітній організації, досягнення вчителем достатнього рівня професійного розвитку, що в якісному розумінні розглядається як належний ступінь

психологічної готовності до виконання професійних завдань і соціальних дій [3, с. 8].

Під адаптацією майбутніх учителів філологічних спеціальностей до роботи у коледжах технічного профілю ми розуміємо оволодіння майбутніми учителями знаннями щодо навчально-виховного процесу у коледжах технічного профілю; знаннями, щодо вікових особливостей студентів коледжу технічного профілю; знаннями, щодо вимог до рівня володіння студентами мовами; вміння використовувати свої знання на практиці, пристосування майбутніх учителів до простору коледжу технічного профілю.

Важливого питання набувають чинники, що впливатимуть на адаптацію майбутніх учителів філологічних спеціальностей до роботи в коледжах технічного профілю.

У довідковій літературі під поняттям чинник розуміють умову, рушійну силу будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з основних рис; фактор [5, с. 766].

Власний досвід роботи викладачем іноземної мови у коледжі надав змогу визначити наступні чинники, що впливатимуть на адаптацію майбутніх учителів філологічних спеціальностей до роботи у коледжах технічного профілю:

– Мотивація майбутніх учителів філологічних спеціальностей до роботи у коледжах технічного профілю (відвідування занять викладачів вищої категорії, викладачів-методистів; відвідування заходів, які проводять коледж (дні відділень, день студентської самодіяльності).

– Проходження педагогічної практики студентами філологічних спеціальностей у коледжах технічного профілю із закріпленням до викладача вищої категорії або вчителя-методиста. Закріплення студента-практиканта до групи (1-2 курси) у якості асистента класного керівника.

– Організація школи наставництва для студентів філологічних спеціальностей з метою сприяти процесу адаптації до обраного фаху та до простору коледжу технічного профілю.

– Надання студентам-практикантам змоги виступити з доповідями на педагогічних радах, на нарадах класних керівників.

– Обговорення студентами-практикантами проблем, пов'язаними із процесом адаптації до коледжу технічного профілю із психологом або методистом коледжу.

Отже, у даній статті розглянуто чинники, що впливатимуть на адаптацію майбутніх учителів філологічних спеціальностей до роботи у коледжах технічного профілю. Подальшого розгляду потребує

проблема готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до роботи у коледжах технічного профілю.

Література

1. Абсалямова Я. В. Професійна адаптація молодих викладачів іноземної мови до роботи у вищих технічних навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Я. В. Абсалямова – К., 2005. – 20 с.

2. Гура С. О. Організаційно-педагогічні умови адаптації майбутніх інженерів-педагогів : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. пед. наук. спец. 13.00.04 . «Теорія і методика професійної освіти» / С. О. Гура. – Х., 2004. – 20 с.

3. Кулик С. М. Психологічні особливості управління адаптацією вчителів : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.05 «Соціальна психологія» / С. М. Кулик. – К., 2004. – 20 с.

4. Мусієнко-Репська В. І. Підготовка студентів до самоменеджменту в професійній діяльності : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти» / В. І. Мусієнко-Репська. – О., 2000. – 20 с.

5. Новый тлумачний словник української мови у трьох томах. Том 3// [авт. – уклад. проф. В. В. Яременко]. – К. : Аконіт, 2003. – 862 с

Марина Шепель. Адаптація будучих учителів філологічних спеціальностей к работе в коледжах технического профиля.

В статье рассмотрены вопросы адаптации будущих учителей филологических специальностей к работе в колледжах технического профиля. Рассмотрены взгляды ведущих ученых по вопросу адаптации. Автором дано определение понятия «адаптация будущих учителей филологических специальностей к работе в колледжах технического профиля». Определены факторы, способствующие адаптации будущих учителей филологических специальностей к работе в колледжах технического профиля, среди которых: мотивация будущих учителей филологических специальностей к работе в колледжах технического профиля, прохождение педагогической практики в колледжах технического профиля, организация школы наставничества для будущих учителей филологических специальностей, привлечение будущих учителей филологических специальностей к работе в педагогических советах колледжа.

Ключевые слова: адаптация, будущие учителя филологических специальностей, колледж технического профиля, фактор.

Maryna Shepel. Adaptation of future teachers of philological specialities to work in colleges of engineering profile.

The article deals with the issues of adaptation of future teachers of philological specialties to work in colleges of engineering profile. The viewpoints of leading scholars on the issue of adaptation are considered. The author gives her own definition of «adaptation of future teachers of philological specialties to work in colleges of engineering profile». The factors influence the adaptation of future teachers of philological specialties to work in colleges of engineering profile are defined: the motivation of future teachers of philological specialties to work in colleges of engineering profile, teaching practice in colleges of engineering profile, the organization of the school mentoring for future teachers of philological specialties, attracting future teachers of philological specialties to work in the pedagogical councils of a college.

Keywords: *adaptation, future teachers of philological specialties, college of engineering profile, factor.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 17.10.2016

УДК 378.014.8:811.161.1–051:004

© Юзефович К. А., 2016

Юзефович Катерина Анатоліївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**РІВЕНЬ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ
ЗАСОБАМИ SMART ТЕХНОЛОГІЙ**

У статті проаналізовано рівень сформованості професійної компетентності майбутніх учителів-філологів засобами SMART технологій, а саме опрацьовані статистичні результати експерименту з виявлення рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх філологів та їх обізнаності в сфері SMART технологій.

Ключові слова: *SMART технології, сутність SMART технологій, ІКТ компетентність, професійна компетентність.*

На сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається суттєвий вплив на нього SMART технологій, які використовуються в усіх сферах людської діяльності. Вони сприяють забезпеченню поширення інформаційних потоків у суспільстві, що має своїм наслідком утворення глобального інформаційного простору. Комп'ютеризація навчання є невід'ємною та важливою частиною цих

процесів. Діапазон використання SMART технологій в навчальному процесі є досить широким й охоплює ті сфери, які пов'язані безпосередньо з вивченням предмету. Він варіюється від тестування майбутніх філологів, обліку їхньої успішності, ведення характеристик аж до гри. У навчальному процесі SMART технології може бути як об'єктом вивчення, так і засобом навчання, тобто можливі два напрями оптимізації навчання. У першому випадку засвоєння знань, навичок і вмінь сприяє усвідомленню можливостей SMART технологій, а також їх використання при розв'язанні різноманітних завдань, іншими словами, приводить до опанування інноваційних інструментів. У другому випадку SMART технології є потужним засобом підвищення ефективності навчання.

Проведений аналіз наукової літератури свідчить про те, що в сучасній педагогіці недостатньо розкрито потенціал використання SMART технологій як засобу формування професійної компетентності філолога. Безперечно цінність для визначення сутності та змісту ІКТ-компетентності становлять роботи В. А. Адольфа, О. Б. Зайцевої, І. Ф. Ісаєва й інших.

Однак, аналіз теоретичних досліджень і практичного досвіду сучасної педагогічної діяльності показує, що, незважаючи на пильну увагу до підвищення якості професійної підготовки студентів, проблема використання саме SMART технологій як засобу формування професійної компетентності учителів-філологів залишається недостатньо вивченою. Сутність процесу інформатизації, який набув значного поширення в царині освіти та значною мірою впливає на динаміку розвитку сучасного суспільства, розкрито в роботах як вітчизняних (А. А. Вербицький, Т. П. Вороніна, К. К. Колін й інші), так і зарубіжних учених (Д. Белл, А. Тоффлер й інші).

Мета. За мету в статті поставлено завдання описати статистичні результати експерименту з виявлення рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх філологів та їх обізнаності в сфері SMART технологій.

Розглядаючи стан професійної підготовки вчителя до роботи з використанням SMART технологій, нами було проведено анкетування серед 104 учителів-філологів з різним стажем роботи у школі.

Для виявлення сутності важливості використання SMART технологій, рівня обізнаності учителів у цьому питанні, та для визначення, які труднощі повинні долати вчителі-філологи в процесі використання SMART технологій, нами проведено анкетування серед учителів для визначення основних аспектів з цього питання. Таким чином, ми запропонували вчителям мови та літератури:

1. Визначити сутність поняття SMART технології та оцінити свій рівень обізнаності і компетентності з даного питання.

2. Оцінити, як відбувається процес використання SMART технологій у їх школі.

3. Поділитися своїми думками про те, як повинно здійснюватися використання SMART технологій вчителями на уроках мови та літератури.

4. Відповісти, якими якостями, на їх погляд, має володіти учитель-філолог, що застосовує SMART технології у навчальному процесі.

Слід зазначити, що у вчителів з досвідом роботи понад 20 років, виникли певні труднощі з визначенням поняття SMART технології. Більшість (90%) пов'язує SMART технології лише з використанням мультимедійної дошки, комп'ютера та інтернету, і лише 10% опитаних під SMART технологіями розуміють і інші аспекти, а саме – застосування інтернет ресурсів стандарту Web 2.0.

У питанні компетентності щодо знань про SMART технології, відповіді розділилися на 37% – «маю достатній обсяг знань», та 67% – «маю поверхневі знання». Можемо зробити висновок, що питання SMART технологій та їх використання недостатньо вивчене вітчизняними науковцями, а отже, процес формування SMART компетентності вчителя-філолога потребує удосконалення.

Проаналізувавши спонукальні чинники, які можуть стимулювати вчителів мови та літератури застосовувати SMART технології у навчальному процесі, нами були виділені наступні аспекти: 60% респондентів вважають, що використання SMART технологій сприяє оптимізації навчального процесу, ще 25% припускають, що дані технології надають можливість використання актуальної інформації на уроках, інші 25% стверджують, що SMART технології – це спосіб поєднати традиційні форми навчання з інноваційними, що, безперечно, позитивно вплине на якість та актуальність освітніх матеріалів та процесу в цілому.

Крім того, респонденти висловили думку, що дане питання (використання SMART технологій на уроках мови та літератури) є досить актуальним у світлі змін, що відбуваються у світі та системі шкільної освіти в Україні. Також, у своїх відповідях опитані стверджують, що SMART технології можуть стати тим інструментом, якого не вистачає сучасному учителю-філологу для організації нормального процесу навчання. Однак 10% висловлюють побоювання з приводу того, що підготовка до використання SMART технологій може забрати досить багато часу.

Переважає більшість респондентів (75%) відповіли, що процес використання SMART технологій на уроках мови та літератури у їхніх школах відбувається не всюди однаково, а 25% зазначили, що вчителі їх шкіл відчують певні труднощі у використанні технологій рівня

SMART. Це свідчить про те, що питання є недостатньо вивчене вітчизняними науковцями, а процес формування професійної компетентності вчителя саме засобами новітніх SMART технологій не є задовільним.

Нами також було запропоновано вчителям-філологам поділитися своїми думками з приводу того, як повинно здійснюватися використання SMART технологій. Враховуючи той факт, що трактування поняття «SMART технології» є неповним, переважають такі варіанти як використання інтернет ресурсів для пошуку актуальної інформації (42%), залучення учнів до самостійного вивчення предмету через спеціалізовані веб-додатки (34%) , та лише 14% сприймають SMART технології як інструмент поєднання онлайн навчання з традиційними формами, та 10% вважають, що слід користуватися соціальними мережами з метою заохочення учнів до вивчення предмета поза навчальним класом.

Серед цілей, що мають для вчителів-філологів основне значення, у процесі використання SMART технологій, були названі наступні:

- надати можливість учням користуватися іншими джерелами знань, окрім підручника – 47%;
- стимулювати інтерес учнів до вивчення предмету – 23%;
- формувати в учнів творче ставлення до вивчення предмету – 18%;
- зробити процес навчання більш інтерактивним – 7%;
- використовувати в процесі навчання найсучасніші методи та техніки – 5%.

Респонденти також назвали якості, якими повинен володіти вчитель-філолог, який використовує у своїй професійній діяльності SMART технології. Проаналізувавши відповіді, ми дійшли висновку, що сучасний учитель-філолог має бути організованим, проявляти ініціативність та творче та професійно підходити до процесу викладання.

Висновки. Таким чином, доходимо висновку про те, що використання в навчальному процесі SMART технологій, з метою формування професійної компетентності майбутніх учителів-філологів дозволяє організувати гнучкий процес вивчення предмета, підвищити рівень зацікавленості учнів, використовувати актуальні матеріали, а в окремих випадках – процес винести отримання знань за межі класу, впроваджуючи систему дистанційного та змішаного навчання.

Література

1. Кулик А. Ресурси Інтернета для розвитку системи образования и науки в регионах (на примере политологии)

[Электронный ресурс] / А. Кулик. – Режим доступа : <http://www.prof.msu.ru/publ/ulan-ude/u18.htm>. – Название с титул. экрана.

2. Образовательные ресурсы сети Интернет: Каталог / Под ред. А. Н. Тихонова. – М., 2006. – 72 с.

3. Полонский В. М. Образовательные ресурсы и возможности сети Интернет [Электронный ресурс] / В. М. Полонский. – Режим доступа : <http://www.den-za-dnem.ru/page.php?article=394>. – Название с титул. экрана.

Екатерина Юзефович. Уровень формирования профессиональной компетентности будущих филологов средствами SMART технологий.

В статье проанализирован уровень формирования профессиональной компетентности будущих учителей-филологов средствами SMART технологий, а именно проработаны статистические результаты эксперимента по выявлению уровней формирования профессиональной компетентности будущих филологов и их осведомлённости в сфере SMART технологий.

Ключевые слова: SMART технологии, сущность SMART технологий, ИКТ компетентность, профессиональная компетентность.

Kateryna Yuzefovych. The level professional competence formation of the future philologists by means of SMART technologies.

The article analyzes the level of formation of professional competence of future teachers-philologists by means of SMART technologies, namely the analysis of the statistical results of the experiment made to identify the levels of formation of professional competence of the future philologists and their awareness in the field of SMART technologies.

Keywords: SMART technology, the essence of SMART Technologies, ICT competence, professional competence.

Стаття надійшла до редакційної колегії 28.10.2016

Ярмак Тетяна Вікторівна

Харківський обласний медичний коледж

РОЛЬ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ФОРМУВАННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

У статті досліджено роль медичної сестри в профілактиці захворювань, формуванні та збереженні здорового способу життя; відображені шляхи покращення здоров'я населення і людини окремо; значення освіти та кваліфікації медичних сестер в реалізації завдань формування та збереження здорового способу життя; перспективи впровадження здорового способу життя серед населення.

Ключові слова: медична сестра, здоровий спосіб життя, здоров'я, профілактика, санітарно-гігієнічне виховання, формування та збереження здорового способу життя

Мета статті: показати роль медичної сестри в реалізації завдань формування та збереження здорового способу життя.

Завдання: необхідність впровадження методів та заходів здорового способу життя в роботу медичної сестри; формування позитивного та відповідального ставлення людини до власного здоров'я.

Проблемою формування здорового способу життя займалися ще з давнини такі філософи, як Авіцена, Гіпократ, К. Гельвецій, Сократ, а пізніше Дж. Локк, А. Сміт та інші. На їхню думку, здоровий спосіб життя грає вирішальну роль в розвитку людини. «Здоров'я – не все, але все без здоров'я – ніщо», – вважав Сократ.

Такі вчені-медики, як М. М. Амосов, Н. В. Артамонов, А. П. Леонтьєв, Р. Є. Мотилянська, В. С. Язловецький, Б. Н. Чумаков, Ю. П. Лісцін та інші в своїх дослідженнях здоровий спосіб життя пов'язують з усвідомленням людини своїх соціальних, психологічних і фізичних можливостей і здібностей. І. В. Брехман, Г. Л. Апанасенко, Л. А. Попова вивчали медичну валеологію і вважали, що взаємодія людини з навколишнім середовищем повинна бути безпечною.

Педагоги Л. Р. Татарникова, В. О. Колбанов, В. К. Зайцев та інші вирішували завдання формування здорового способу життя.

За визначенням ВООЗ (1967), «Медична сестра – це особа, підготовлена за основною програмою сестринського навчання, яка має достатню кваліфікацію і право виконувати в своїй країні дуже відповідальну роботу із сестринського обслуговування з метою зміцнення здоров'я, запобігання хворобам і догляду за хворими».

За останні роки роль молодших медичних спеціалістів, зокрема медичної сестри, в проведенні профілактичних заходів по запобіганню захворюванням, санітарно-просвітницькій роботі з формування та збереження здорового способу життя значно зростає.

Медична сестра сучасності повинна знати основи: санітарно-гігієнічного виховання; профілактичної роботи; оздоровлення людини; медико-соціальної допомоги. На оптимізацію процесу санітарно-гігієнічного виховання, профілактичної роботи спрямовані комунікативні та етичні заходи. Медична сестра повинна вміти спілкуватися: бути доброзичливою, проявляти емпатію, бути психологом; розвивати в людині потребу вести здоровий спосіб життя. Для вирішення цих задач молодшим медичним спеціалістам необхідно мати не тільки медичну освіту, а і здобути необхідні знання з основ санології, валеології, психології, педагогіки.

Формування позитивної мотивації у людини щодо здорового способу життя та культури здоров'я – основна ціль просвітницької роботи медичної сестри. Якщо не займатися формуванням здорового способу життя, неможливо подолати захворювання.

Вимоги до здоров'я людини потребують удосконалення та повинні включати основні показники духовного, фізичного, психічного та соціального аспектів здоров'я. Указ Президенту України від 15.03.2002 «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя» тому підтвердження.

Згідно Конституції України, здоров'я людини є «найвищою соціальною цінністю» (ст. 3) та «кожен має право на охорону здоров'я» (ст. 49).

Всесвітня організація охорони здоров'я зазначила: «Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб та фізичних вад».

Відтворення, формування здоров'я, витрата та відновлення – основні фактори, що визначають здоров'я людини.

Відтворення здоров'я – це можливість народження здорових дітей, що обумовлено біологічними, соціально-економічними, санітарно-гігієнічними факторами.

Формування здоров'я здійснюється під впливом різноманітних природних та соціальних чинників: умови життя та праці людини, якість харчових продуктів, води, повітря, ґрунту, що мають велике значення для здоров'я.

Процес витрати здоров'я пов'язаний з внутрішнім середовищем організму, що забезпечує оптимальну життєдіяльність усіх клітин, тканин, органів організму людини та навколишнім середовищем. Забруднене навколишнє середовище суттєво негативно впливає на

стан здоров'я населення і людини окремо. Тому необхідно забезпечити стабільність внутрішнього середовища при зміні зовнішнього середовища.

Процес відновлення включає відпочинок, фізичну культуру, спорт, лікування, медико-соціальну реабілітацію. Англійський філософ Дж. Локк вважав, що «здоровий спосіб життя треба розпочинати з **фізичного виховання**».

В останні роки виник дефіцит рухової активності, що погіршує стан здоров'я та скорочує вік людини [3]. Згідно Указу Президента України від 09.02.2016 № 42/2016 Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація», «рухова активність сприяє дотриманню людиною здорового способу життя, зменшенню негативного впливу шкідливих звичок, підвищенню стресостійкості, є генеруючим та стимулюючим чинником системи здорового способу життя».

Медична сестра повинна проводити просвітницьку роботу з необхідності рухової активності, особливо серед людей середнього та похилого віку, для яких руховий режим має дуже важливе значення.

Відновлення і збереження здоров'я, тобто культура здоров'я залежить від рівня загальної культури людини: знань, здібностей, поглядів, моральних принципів, духовних цінностей, поведінки.

Здоровий спосіб життя, головними факторами якого є раціональне харчування, висока рухова активність, трудова діяльність, особиста гігієна, відмова від шкідливих звичок (куріння, алкоголь, наркотики), загартовування, психологічно-емоційний комфорт, створює потенційні можливості бути щасливою людиною.

За даними ВООЗ, здоров'я залежить від спадкових факторів – на 20%, екології – на 20%, медицини – на 10%, способу життя – на 50%. Світові фахівці зі здорового способу життя розглядають здоров'я, як образ думок, що займають 70%, спосіб життя – 20%, харчування – 10%. Таким чином, здоров'я залежить від самої людини – на 70%.

За Б. Н. Чумаковим «здоров'я людини – процес збереження та розвитку її психічних та функціональних якостей, оптимальної працездатності та соціальної активності при максимальній тривалості життя» [4].

В останні роки в Україні кількість захворювань, що значно погіршують якість життя зросло. Серцево-судинні, онкологічні, інфекційні хвороби призводять до непрацездатності, інвалідності, а в деяких випадках – до летальних ісходів. Байдужість до стану свого здоров'я, відсутність установ здорового способу життя призводять до порушення здоров'я.

Профілактика – найбільш ефективний спосіб збереження та зміцнення здоров'я. Усвідомлення необхідності в активній діяльності, відпочинку призводить до покращення здоров'я. Тому, для запобігання виникнення захворювань, необхідно підвищувати своє особисте ставлення до свого способу життя. М. М. Амосов вважав, що «лікар лікує хвороби, а здоров'я треба здобувати самому».

Три категорії способу життя: рівень життя, якість життя, стиль життя впливають на формування способу життя та на здоров'я людини.

Рівень життя – це ступінь розвитку і задоволення фізичних, матеріальних, духовних, соціальних потреб людини.

Якість життя – це показник ступені задоволення потреб. Здоров'я є індикатором якості життя людини.

Стиль життя – це індивідуальні поведінкові особливості життя людини.

Підвищення рівня життя сприяє покращенню якості життя, головним показником якого являється збільшення тривалості життя.

Спосіб життя – це динамічна система, що може змінюватися залежно від завдань, що вирішує людина. Між рівнем здоров'я населення, зокрема людини та соціальними показниками існує прямиий взаємозв'язок.

Інформованість населення про здоровий спосіб життя, готовність проводити профілактику по збереженню свого здоров'я - основа якісного щасливого життя. Здоровий спосіб життя – це відчуття свободи.

Значення ролі медичної сестри в санітарно-гігієнічному вихованні та профілактичній роботі зросло і диктує нові вимоги до навчання молодших медичних спеціалістів. Освіта повинна поєднувати засвоєння необхідних знань, формування певного ставлення та навичок, потрібних для вирішення проблем збереження та зміцнення здоров'я. Тому медичні сестри підвищують свою кваліфікацію з питань формування навичок пропаганди здорового способу життя. Правильна організація просвітницької діяльності допоможе досягти високих показників ефективності формування здорового способу життя.

Висновок. Роль медичної сестри в реалізації завдань формування та збереження здорового способу життя важко переоцінити. Основні рекомендації з питань здорового способу життя людина отримує частіше саме від медичних працівників, зокрема медичної сестри. В сучасних умовах здоровий спосіб життя – визначальний фактор збереження та зміцнення здоров'я. Роботу по формуванню здорового способу життя слід розвивати і вдосконалювати відповідно до вимог,

що ставить перед нами сьогодні. Потрібно створювати програми та проекти по формуванню та збереженню здорового способу життя.

Впровадження в діяльність молодших медичних спеціалістів методів та заходів формування та збереження здорового способу життя відкриває нові перспективи значно покращити якість життя людини.

Література

1. Антропова Т. О. Медсестринство в сімейній медицині: підручник / Т. О. Антропова – 2-ге вид., стереотип. – К. : ВСВ «Медицина», 2010.– 488 с.

2. Гусак П. М. Відповідальне ставлення до здоров'я: теорія та технології: монографія / П. М. Гусак, Н. В. Зимівець, В. С. Петрович. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. – 220 с.

3. Маркович О. В. Використання педагогічних технологій у процесі підготовки коледжами медичних сестер. Педагогічний процес: теорія і практика / О. В. Маркович. – К. : «Екмо». – 2007. – Вип. 1. – С. 64-71.

4. Чумаков Б. Н. Основи здорового образу життя / Б. Н. Чумаков. – М. : ПОР, 2009 – 416 с.

5. Яременко О. О. Формування здорового способу життя молоді: стратегія розвитку Українського суспільства / О. О. Яременко, М. В. Вакуленко, Ю. М. Галустян. – К. : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2005. – 160 с.

Татьяна Ярмак. Роль медико́й сестры в реализации задач формирования и сохранения здорового образа жизни.

В статье исследована роль медицинской сестры в профилактике заболеваний, формировании и сохранении здорового образа жизни; отображены пути по улучшению здоровья населения и человека в отдельности; значение образования и квалификации медицинской сестры в реализации задач формирования и сохранения здорового образа жизни.

Ключевые слова: медицинская сестра, здоровый образ жизни, здоровье, профилактика, санитарно-гигиеническое воспитание, формирование и сохранение здорового образа жизни

Tatiana Iarmak. The role of a nurse in shaping and maintaining a healthy lifestyle. *This article researches the role of a nurse in prevention of diseases and shaping, maintaining a healthy lifestyle; reflects the ways of how to improve health of the whole nation and of one in particular; shows the importance of education and training of nurses in their work of shaping and sustaining healthy lifestyles; and talks about new prospects of introducing a healthy lifestyle among the population.*

Keywords: nurse, healthy lifestyle, health, prevention, health and education, shaping and preservation of a healthy lifestyle.

Стаття надійшла до редакційної колегії 29.10.2016

АВТОРИ

Аксьонова Віра Ігорівна – кандидат філософських наук, доцент, Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету.

Алексєєва Марія Ігорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Альохіна Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент, Національний фармацевтичний університет.

Білик Олена Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, Харківська державна академія культури.

Бабічев Анатолій Валерійович – аспірант, Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ.

Баликов Олексій Георгійович – аспірант, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Безугла Ірина Валентинівна – старший викладач, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Белих Ольга Михайлівна – заступник директора з навчально-виховної роботи, Харківська спеціалізована школа I-III ступенів № 132 Харківської міської ради Харківської області.

Бобкова Лариса Олексіївна – старший викладач, Національна металургійна академія України.

Бобосв Хайол Бобосевич – доктор історичних наук, професор, Технологічний університет Таджикистану (м. Душанбе).

Богомол Наталія Павлівна – викладач, Коледж Національного фармацевтичного університету.

Бріцкан Тетяна Георгіївна – Ізмаїльський державний гуманітарний університет.

Брагін Юрій Анатолійович – кандидат культурології, вчитель, Харківська спеціалізована школа I – III ступенів № 50 Харківської міської ради.

Брагіна Тетяна Михайлівна – кандидат філософських наук, доцент, Харківська державна академія культури.

Брославська Галина Михайлівна – доцент, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Бутковська Наталія Олександрівна – старший викладач, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Велігоря Вікторія Володимирівна – заступник директора з навчально-виховної роботи, Харківська загальноосвітня школа I-III ступенів № 140 Харківської міської ради Харківської області.

Збірник наукових статей

Весілик Наталія Леонідівна – кандидат медичних наук, доцент, Одеський національний медичний університет.

Гаврилова Надія Борисівна – викладач вищої категорії, Коледж Національного фармацевтичного університету.

Герасименко Людмила Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету.

Гетманенко Світлана Василівна – спеціаліст вищої категорії, Комунальний заклад охорони здоров'я Харківський медичний коледж № 2.

Гончарова Жанна Миколаївна – викладач, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Гончарова Оксана Миколаївна – викладач, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Горелишев Сергій Станіславович – аналітик, банк «Tinkoff».

Городинський Сергій Ілліч – старший викладач, Буковинський державний медичний університет.

Гош Вікторія Євгеніївна – старший викладач медичної біології, Київський медичний університет Української асоціації нетрадиційної медицини.

Демеденко Інна Володимирівна – заступник директора з навчально-виховної роботи, Харківська спеціалізована школа I-III ступенів № 132 Харківської міської ради Харківської області.

Дем'янишин Володимир Миколайович – старший викладач, Національна академія Національної гвардії України.

Денисенко Любов Миколаївна – спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я Харківський медичний коледж № 2.

Дунаєва Ольга Вікторівна – кандидат біологічних наук, доцент, Харківський національний медичний університет.

Єхалов Василь Віталійович – кандидат медичних наук, доцент, Державний заклад «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Зайка Євген Валентинович – кандидат психологічних наук, професор, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

Зеленська Лілія Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету.

Землянська О. В. – доктор психологічних наук, професор, Харківський національний університет внутрішніх справ.

Зінченко Світлана Михайлівна – викладач-методист вищої кваліфікаційної категорії, Національна металургійна академія України.

Зубкова Людмила Григорівна – спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я Харківський медичний коледж № 2.

Гльченко Алла Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, м. Київ.

Кайдалова Лідія Григорівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології, Національний фармацевтичний університет.

Калюжна Тетяна Григорівна – кандидат філософських наук, старший науковий співробітник, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Камардаш Наталія Володимирівна – заступник директора з навчально-виховної роботи Балаклійської філії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Киричок Віра Андріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, м. Київ.

Ключка Світлана Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, Черкаський державний технологічний університет.

Кобринець Ольга Станіславівна – кандидат філологічних наук, доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Кобюк Юлія Миколаївна – аспірант, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Коваленко Оксана Павлівна – старший викладач, Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету.

Коваль Аліна Сергіївна – викладач, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Колбіна Тетяна Василівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов та перекладу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Колісніченко Роман Миколайович – кандидат політичних наук, доцент, Кіровоградський інститут ПАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

Корсун Юлія Олегівна – викладач, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.

Костяна Тетяна Олександрівна – спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я Харківський медичний коледж № 2.

Кошіль Наталія Євгенівна – кандидат філологічних наук, доцент, Тернопільський національний економічний університет.

Кравець Руслан Андрійович – кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький національний аграрний університет.

Кравченко Ганна Юрїївна – доктор педагогічних наук, доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Кришовська Олександра Олександрівна – аспірант, Інститут соціальної і політичної психології Національної академії педагогічних наук України.

Кудренко Дар'я Олександрівна – аспірант, Криворізький державний педагогічний університет.

Кудрявцев Антон Андрійович – аспірант, Харківська медична академія післядипломної освіти.

Кудрявцева Тетяна Олексіївна – кандидат педагогічних наук, методист, Коледж Національного фармацевтичного університету; провідний фахівець сектору моніторингу якості освіти, Харківська медична академія післядипломної освіти.

Кузнецов Олександр Анатолійович – кандидат історичних наук, доцент, Національна металургійна академія України Інститут інтегрованих форм навчання.

Кузнецова Валентина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, Харківська державна академія дизайну та мистецтв.

Кузьмік Валентина Борисівна – старший викладач, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.

Курінна Світлана Дмитрівна – старший викладач, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Лапшина Світлана Василівна – методист, викладач, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Лисиця Надія Михайлівна – доктор соціологічних наук, професор, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Лукашова Людмила Василівна – старший викладач, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Луценко Олена Львівна – кандидат психологічних наук, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

Лютвієва Ярослава Павлівна – старший викладач, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Максимовська Наталія Олександрівна – доктор педагогічних наук, доцент, Харківський національний університет імені Семена Кузнеця.

Малихіна Олена Євгенівна – кандидат психологічних наук, доцент, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди.

Медвідь Михайло Михайлович – доктор економічних наук, старший науковий співробітник, Національна академія Національної гвардії України.

Мельник Юрій Борисович – доктор філософії з освітніх наук, доцент, Національна академія Національної гвардії України, Голова Правління ХОГОКЗ.

Мельник Сергій Володимирович – кандидат технічних наук, доцент, Національна академія Служби безпеки України.

Митрофанова Наталія Володимирівна – заступник директора з начальсько-виховної роботи, Харківська гімназія № 34 Харківської міської ради Харківської області.

Михайлова Людмила Зіновіївна – старший викладач, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Мітіна Світлана Володимирівна – кандидат психологічних наук, доцент, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, м. Київ.

Московчук Ольга Сергіївна – аспірант, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.

Нагаєв Віктор Михайлович – доктор педагогічних наук, професор, Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва.

Науменко Марія Олексіївна – доктор філософії економічного напрямку, доцент, Національна Академія Національної гвардії України.

Нікітіна Олена Олександрівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка.

Носівець Дмитро Сергійович – кандидат медичних наук, викладач, державний заклад «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Опарін Анатолій Георгійович – доктор медичних наук, професор, Харківська медична академія післядипломної освіти.

Опарін Олексій Анатолійович – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри терапії, ревматології та клінічної фармакології, Харківська медична академія післядипломної освіти.

Опришко Валентина Іванівна – доктор медичних наук, професор, державний заклад «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Орлов Микола Михайлович – доктор наук з державного управління, доцент, Національна академія Національної гвардії України.

Павлов Ярослав Володимирович – старший науковий співробітник, Національна академія Національної гвардії України.

Папірко Роман Мар'янович – кандидат медичних наук, Одеський національний медичний університет.

Петренко Тетяна Володимирівна – аспірант, Університет менеджменту освіти; старший викладач, Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна».

Петренко Вікторія Олександрівна – старший викладач, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Пиласва Тетяна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Пипенко Ірина Сергіївна – доктор філософії з економічних наук, доцент, директор освітнього центру, Харківська обласна громадська організація «Культура здоров'я».

Плачинда Тетяна Степанівна – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри професійної педагогіки та соціально-гуманітарних дисциплін, Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету.

Подковко Христина Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, м. Київ.

Полежаєва Олена Вікторівна – старший викладач, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Пономарьова Ольга Ігорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Правдивець Наталія Олександрівна – доктор філософії в галузі психології, Міжнародна Академія рейтингових технологій і соціології «Золота Фортуна».

Прохорова Світлана Вадимівна – кандидат медичних наук, доцент, Одеський національний медичний університет.

Проценко Олена Сергіївна – кандидат педагогічних наук, викладач вищої категорії, Харківський машинобудівний коледж.

Решетняк Ірина Олексіївна – старший викладач, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Рибіна Наталія Вікторівна – кандидат філологічних наук, доцент, Тернопільський національний економічний університет.

Романько Ірина Іванівна – кандидат історичних наук, доцент, Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету.

Руда Ольга Володимирівна – спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я Харківський медичний коледж № 2.

Рябова Зоя Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри управління навчальними закладами і педагогіки вищої школи «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Сабатовська Інна Сергіївна – кандидат соціологічних наук, доцент, Національний фармацевтичний університет.

Савицька Лариса Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Сальтевська Марина Юхимівна – кандидат філологічних наук, доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Сахненко Оксана Іванівна – старший викладач, Національна академія Національної гвардії України.

Седінкін Владислав Анатолійович – кандидат медичних наук, доцент, державний заклад «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Скловська Олена Іванівна – кандидат історичних наук, доцент, Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету.

Скловський Ігор Зіновійович – доктор філософських наук, доцент, Кіровоградський національний технічний університет.

Стасевич Катерина Валентинівна – аспірант, Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету.

Стоєва Тетяна Вікторівна – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри педіатрії № 2, Одеський національний медичний університет.

Стоянова-Коваль Світлана Савівна – кандидат економічних наук, доцент, Одеський державний аграрний університет.

Ступак Юрій Олександрович – кандидат технічних наук, доцент, Національна металургійна академія України, Інститут інтегрованих форм навчання.

Тарасенко Сергій Євгенович – старший викладач, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Терованесов Михайло Румелійович – доктор економічних наук, професор Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Тимченко Світлана Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету.

Тисячна Юнна Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Тіткова Олена Василівна – кандидат медичних наук, Одеський національний медичний університет.

Ткаченко Тетяна Василівна – спеціаліст вищої категорії, комунальний заклад охорони здоров'я Харківський медичний коледж № 2.

Тураєва Ірина Володимирівна – спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я Харківський медичний коледж № 2.

Урсол Оксана Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету.

Ус Марина Ігорівна – кандидат економічних наук, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Фісун Костянтин Анатолійович – доктор економічних наук, доцент, Національна Академія Національної гвардії України.

Федін Максим Володимирович – кандидат медичних наук, Одеський національний медичний університет.

Фрицюк Валентина Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.

Хлонь Олександр Михайлович – кандидат психологічних наук, доцент, Київський національний торгово-економічний університет.

Холковська Ірина Леонідівна – кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.

Хоменко Людмила Олексіївна – кандидат медичних наук, доцент, Харківська медична академія післядипломної освіти.

Черниш Людмила Миколаївна – старший викладач, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Шеверницька Наталя Марківна – старший викладач, Харківська державна академія дизайну та мистецтв.

Шевченко Наталія Миколаївна – спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я Харківський медичний коледж № 2.

Шепель Марина Євгенівна – викладач, Одеський автомобільно-дорожній коледж Одеського національного політехнічного університету.

Юзефович Катерина Анатоліївна – здобувач, викладач, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Ярмак Тетяна Вікторівна – викладач вищої категорії, Харківський обласний медичний коледж.

Вимоги до оформлення статті
в науковому збірнику
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОСВІТИ І НАУКИ

Обсяг статті – від 3 до 7 повних сторінок формату А 4, включаючи список літератури (не більше ніж 5 джерел) та анотації.

Стандарти – кегль 14 рт, міжрядковий інтервал – 1,5; поля – верхнє, нижнє, лівє, правє – 20 мм, шриффт – Times New Roman.

Текст без переносів, без колонитулів, вирівнювання по ширині. Всі ілюстрації, схеми, таблиці подаються чорно-білі, «вмонтовуються» в основний текст статті і даються додатково у вигляді окремих файлів в одному з таких форматів: TIFF, PCX, JPG, BMP, CDR, MS Word (формат А 5).

Мова статті – українська, російська, англійська.

Структурні елементи статті.

1. Проблема, її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.
2. Ціль статті, постановка завдання.
3. Аналіз публікацій (виділення невирішених проблем).
4. Виклад основного матеріалу, обґрунтування результатів дослідження.
5. Висновки, перспективи.
6. Література.

Порядок оформлення статті:

УДК (зліва, жирний шриффт, кегль 14), можна заказати в редколєгії;
Прізвище, ім'я та по батькові автора/авторів (відомості по кожному надаються окремими рядками (по центру, жирно, кегль 14);
Назва організації без скорочень (по центру, кегль 14);
Назва статті (через 1 рядок, по центру, жирно, кегль 14);
Анотація на мові статті обсягом 300-400 знаків (через 1 рядок, без слова „анотація”, без абзацного відступу, по ширині, курсивом, не виділяти жирним, кегль 14);

Ключові слова (3-8 слів, по ширині, курсив, не виділяти, кегль 14);
Основний текст (через 1 рядок, по ширині, абзацний відступ 1 см.; кегль 14, переноси слів не припускаються, по тексту використовуються однакові лапки „” і апостроф’);

Література (по центру): бібліографічні джерела наводяться в алфавітному порядку; оформлення з дотримання стандартів ВАК України 2008 (див. Бюлетень ВАК України № 3, 2008). Нумерацію ставити з абзацу, не використовувати автоматичну нумерацію.

Ім'я та прізвище, автора/авторів і назва статті російською мовою (через 1 рядок, по ширині, жирно, кегль 14);

Текст анотації (російською мовою, без слова „анотація”, без абзацного відступу, по ширині, курсив, кегль 14);

Ключові слова (російською мовою, по ширині, не виділяти жирним).

Ім'я та прізвище, автора/авторів і назва статті англійською мовою (через 1 рядок, по ширині, жирно, кегль 14);

Текст анотації (англійською мовою, без слова „анотація”, без абзацного відступу, по ширині, курсив, кегль 14);

Ключові слова *Keywords* (англійською мовою, по ширині, не виділяти жирним).

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОСВІТИ І НАУКИ

Збірник наукових статей
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції
(Україна, Харків, 10 – 11 листопада, 2016 р.)

CURRENT ISSUES OF EDUCATION AND SCIENCE

Collected articles
Materials of International Scientific and Practical Conference
(November 10 – 11, 2016, Kharkiv, Ukraine)

Друкується в авторській редакції
(відповідальність за достовірність інформації несе автор роботи)
Видано за кошти авторів. Видано при сприянні ХОГОКЗ.

Відповідальний за випуск
Мельник Юрій Борисович

Технічний редактор Ю. Б. Мельник
Художній редактор Н. Е. Крюкова
Коректура Л. П. Мельник
Комп'ютерне складання та верстання І. С. Пипенко

При дизайні обкладинки використано фотографії з сайту
Харківського національного економічного університету
імені С. Кузнеця

Формат 60x84/16
Гарн. «Times». Папір для мн. ап. Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 29,1. Обл. вид. арк. 4365. Зам. № 1-12
Тираж 150 пр.

Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця
Україна, 61166, Харків, пр. Науки, 9-а

Харківська обласна громадська організація "Культура Здоров'я"
Україна, 61105, м. Харків – 105, пров. Забайкальський, 6/6.
E-mail: CultureHealth@ukr.net; KOSOCH@gmail.com;
<http://www.culturehealth.org>; тел./факс: (057)775-75-23.
Свідоцтво про державну реєстрацію видавництва
ДК № 4387 від 10.08.2012